Universidad de Deusto
Biblioteca

M. Delrío Dis. Mag. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISQVISITIONVM
MAGICARVM
LIBRI SEX,

IN TRES TOMOS PARTITI

AVCTORE

MARTINO DELRIO

Societatis Ieſu Presbytero, Sacræ Theolog. Doctore,
& in Academia Grætienſi S.S. Profeſſore.

TOMVS PRIMVS.

*NVNC SECVNDIS CVRIS AVCTIOR
longè, additionibus multis paſſim inſertis: correctior
quoque mendis ſublatis.*

CVM PRIVILEGIIS.

03101

VENETIIS, MDCVI.

Apud Ioan. Antonium & Iacobum de Franciſcis.

Domus Profess. Soc. Jesu

Universidad de Deusto Biblioteca

BIBLIOTHECA COLLEGII LOYOLAEI SOCIETATIS IESU

SERENISS. PRINCIPI ERNESTO,

ARCHIEP. COLONIENSI, S. R. IMP. per Italiam Archicancellario, & Principi Electori:

Epiſcopo Leodienſi, Adminiſtratori Monaſterienſi, Hildesheimenſi, Friſingenſi, & Stabulenſi: Comiti Palatino Rheni, Duci vtriuſque Bauariæ, Angariæ, VVeſtphaliæ, & Bullonen. Marchioni Francimontenſi: Comiti Loſſenſi, Longienſi, Hornenſi, &c. Bonorum & litteratorum Patrono.

MARTINVS DELRIO SOCIET. IESV Presbyter, ſe ſuaque L. M. D. D.

VNIVERSAE Magiæ; quæ diuinæ humanæque ſapientiæ pars magis, vt abdita, ſic erui digna; Diſquiſitiones; lucubrationem arduam & multiplicem (Princeps Sereniſs.) humiliter adſero. Equidem verebar docti Principis iudiciũ ſubire; ſed, quia ſubeundum alicuius, eum elegi; qui poſſet indicare. Non Tutelam magis, quàm Cenſuram amo: natura & vſu doctus, à peritis doceri & moneri malle, quàm ab imperitis ſuſpici, & laudari. Quod pauci Principes; ad ingenij acrimoniam, & iudicij præſtantiam; multam lectionèm, & eruditionem variam, & ad hanc; Secretorum naturæ diuturnam experientiam, ſollerter prudenterq; adiunxiſti. Qua diligentia conſecutus es, vt intermiſſam à Regibus, tot iam ſæculis, philoſophandi conſuetudinem, Regali dignam ſolio, reuocaris; & illorum laudatiſſimorum Principum; quorum, dum tempus erit & homines viuent, viuet, vigebitq; memoria; cum imitatione, laudis te participem feceris. Qui Regum olim potentiſſimi & ſapientiſſimi, Magi vocabantur. Vulgari ſtudium cæptum, & proinde cum nomine res vileſcere: quia pro Sapientia ſuperſtitionem Malus ille ſuppoſuit. Peſtis iſta, propter adnatam hominibus ſciendi cupidinem, breui ſe per orbem totum diffudit. ſic falſa pro veris, noxia pro vtilibus, tartarea pro cæleſtibus obtinuere. Ita quod ſummæ neceſſitatis erat, paris ſagacitatis, & induſtriæ operoſiſſimæ factum; ſalua ſemente bona, venenatas herbas ſecer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nere, & euellere. Vidi, & indolui, &, multis probantibus, conatus ſum morbo medicinam facere: nec formidaui me, Ieſu ductore, hac etiam parte Satanæ furenti obijcere. Laboris ſpecimen edo, & ferculorum quendam prægustum, de ſex libris iam adfectis & conſcriptis duos; quia, per Nundinarum tempus imminens, & varias eorum, ſine quibus in lucem exire non poterant, dilationes, plures non potui dare. Hiſtoriarum veterum & recentiorum varia condimenta adhibui, vt æui huius, qua bile, qua felle nauſeanti ſtomacho, conſulerem. Sed quis Apicius adeò diligens aut peritus, vt queat pro omnium palato? Si pro tuo (Princeps Sereniſs.) quod probum & ſanum eſt, fuerit, ſecurus ſinam ceterorum verba præterfluere. Nec diffido. Semper enim Virtus ſibi comites Muſas amat iungere; & ſcriptioni fauent, quorum ſcriptione geſta non indigna. Plus alijs nimio fuiſſet, vel Nobilitate, vel Pontificali dignitate, vel Principatu præſtare; tibi hæc ſimul omnia parum viſa. Non contentus Imperatorio, & Regali genere; cui nullum ſe meritò, ſiue antiquitate, ſiue ſplendore anteposuerit; quod alienæ magis, quàm propriæ virtutis indicium eſſe ſcires: non Eccleſiaſticis tot tiaris, quibus certè nulli niſi Paſtorum Paſtori ſecundus eſt, quæ poſſunt indignis contingere: non ditione latiſſima & copioſiſſima; quæ ad ocium alijs illecebræ foret; addidiſti multa Bello fortiter & fæliciter geſta, & ſeditiones periculoſas celerrimè compreſſas, & inclyta Pacis decora, ſumma cum Eburonum ceterorumque ſubditorum beneuolentia, & gratulatione; qui ſibi gaudent, ſeque Erneſto Principe fælices ducunt; & quot Neſtori tribuunt, tot annos, vel de ſuis ademptos, precantur Patriæ Patri. Præterea ſic te totum Catholicæ fidei, & columnæ veritatis Eccleſiæ Romanæ commodis impendis; vt in illa Aquilonari plaga, Procubitor, Murus, & Specula delectus à Deo videaris. Quis enim feruentiore zelo, pro vera & priſca religione tot tam acres contentiones ſuſcepit, & ſuſceptas conſtantius ſuſtinuit? quis induſtrioſior hoſtium inſidias deprehendere, & deprehenſis obuiam ire, & conſilia conatuſque impiorum diſturbare? Demum, quod (mea quidem ſententia) rari exempli eſt, & multis Principibus inuidendi; tot curis diſtrictus, iuuenis quod ſtudij Sapientiæ tempus impendas; cuius ſi quam horulam his meis legendis dare dignum duces, ſpero non vndecunque diſplicitura: Certè, quod ab ingenio meo nequibunt, id ſaltem à Sapientis, & Docti Principis Fælici Genio conſequentur. Tum mihi meritò iudicium meum probabitur, & Catonis illud veriſſimum deprehendam: Idem benefactum loco in quo ponas, nimium intereſſe. Nimirum quia, quod malis impenſum, malefactum fit; id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec eſſe non gratiſſimum atque ratiſſimum.

Louanij, vij. Id. Mart. cIↃ.IↃ. xcix.

IN R.V.

IN R. V.
MARTINI DELRII
DISQVISITIONES
MAGICAS,

IVSTI LIPSI CARMEN.

Cuius doctum opus hoc? quod ima, ſumma
Penna permeat, & ſagace mente
Sagas & Stygias ſtriges reuelat?
Quod tu Theſſala terra, voſq. Colchi,
Infames malè cantibus patraſtis;
Quod Panes, Satyrique, Duſiique
Peccaſtis, genus improbum ſalaxque;
Totum hoc eruit, erutis medetur:
Sed quis? DELRIVS eruditione,
Idem religione, clarus, ergo
Hic pura & liquida omnia: hic venena
Nulla, qua timeas opinionum.
Huic libro faueas, ſane tibi ipſe,
Atque iſtum lege, vt ima, ſumma noris.

IN EASDEM
PARODIA.

MAGIA, quam libro hoc videtis obſidem,
Ait fuiſſe fraudium peculium,
Neque vllius medentis arte gloriam
Nequiſſe præualere, ſiue toxico
Opus foret necare, ſiue faſcino.
Et hoc negat feraciora THESSALI
Negare rura, noxiumque CAVCASVM,
SCYTHÆQVE ſaxa, conſcioſq. COLCHICOS,
IBERIAM, tuumque TAVRE verticem:
Vbi iſta, poſt MAGIA, floruit prius
Agreſtis herba: nam PROMETHEI iniuge
Vapore ſæpe tabido imbuit ſata.
ZARATE Mede, letiferq. DARDANE,
Tibi hæc fuiſſe & eſſe cognitiſsima
Ait MAGIA; poſtuma ex origine,
Tua exiiſſe dicit è proſapia,
Tuo exaraſſe perfidas ſtylo notas;
Et inde tot per æmula dolos manus
Decus tuliſſe, læua ſiue dextera
Opus patraret. aut vtrumque mutuas
Suo dediſſet impigrè vices hero.
Neque vlla vota NOXIALIBVS DEIS
Sibi eſſe facta, cum veniret à viro
Nouiſsimo hoc ad vſque ſæculum recens.
Sed hac prius fuere: nunc APOLLINE
Silet loquente, ſeque dedicat tibi
APOLLO DELRIE, atq. APOLLO DELRII.

HERIBERT. ROSVVEIDVS.

Continentur libris ſing. ſeq.

Lib. I. De Magia generatim, & de Naturali, Artificiali, & Præſtigiatrice.
Lib. II. De Magia Dæmoniaca & eius efficacitate.
Lib. III. De Maleficio & vana obſeruatione.
Lib. IV. De Prophetia, Diuinatione, & Coniectatione.
Lib. V. De Iudicis officio & ordine iudiciario in hoc crimine.
Lib. VI. De officio Confeſſarij, ac remedijs licitis & illicitis.

FEDE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

FEDERICI IAMOTII MEDICI CARMEN

IN PATRIS MARTINI DELRII LIBRVM DE MAGIA.

TEmporibus priſcis veterũ quicunq; Magiæ
Cœleſtis magnumq; decus, nomẽq; tulerũt;
Illuſtri Sophiæ & doctrinæ laude cluebant.
Cultaque iungebant ſolerti pectora menti:
Sacrifici quondam celebres, à Rege ſecundi,
Naturæ indagatores, aſtrumque periti,
Egregias artes Medicas, Muſasq; colentes.
Talis erat Ioſeph peregrinæ gentis alumnus:
Talis apud Pharios Moſes oracula promens:
Talis & Aſſyriæ Daniel ſpectabilis vrbi.
Talis erat Solomon, dum regia ſceptra teneret
Iudæ: talesq; Magi, qui Solis ab ortu
Vilibus in cunis Chriſtum petiere iacentem.
Intereà miſeros infeſti Dæmonis œſtrus
Mortales agitans, ſua quos vecordia torſit,
Emiſit ſcelus, & fraudes, varioſq; nocendi
Fallendiq; aſtus, varias & repperit artes,
Falſidicum vatum præſagia, pocula, cantus.
Hinc exorta lues; ætas hinc priſca parentum
Protulit Ægypti Myſtas bacchantis, Anumque
Fatidicam, quæ tetra dedit reſponſa Saulo.
Hinc Medea ſagax Æetæ dira propago:
Impius hinc Simon, Magus & cognomine dictus:
Hic quoq; Carpocrates, Magicæ q tradidit artis
Publicus interpres poſito præcepta pudore.
Nunc Magicæ peſtes, impoſturæq;, nefanda
Pondera telluris, totum graſſantur in orbem,
Ludificantq; animos: at non ſine numine patris
Ætherij, qui iure malis offenſus, opacas
Mentibus humanis tenebras effundit, & atra
Improuiſa oculos præſtringit nube Magia.
Exigit & meritas hominum de crimine pœnas,
Quiq; fidem ſanctam leuibus liquere procellis,
Quiq; iugo falſi ſummittunt impia colla.
Iamq; adeò genus humanũ terrasq; patentes
Caligo obrueret furua circundata vitta:
Ni bonus & Medica ſpectatus Delrius arte,
Diſcuteret tenebras ſani medicamine libri,
Et clara veri perfunderet omnia luce.
Nam ſpecies formasq; omnes, cauſasq; Magiæ
Duplicis aggreſſus doctâ ſignare tabella
Strenuus & ſimplex falſo diſtinguere verum,
Funditus euertit noxas, quas intulit error.

O nimium audacẽ qui forti pectore & armis
Terrarum peſtes, immania monſtra, laceſſens,
Impia corda domas, auerrunco Ioue nati
Æmulus Alcidæ, factoq; exempla ſecutus.
Hinc catus & prudens vir colligat inſita prorſus
Eſſe ſodalitio fortiſſima pectora veſtro,
Aſpera quæ ſpectent & sẽper ad ardua tẽdant,
Magnaq; ſuſcipiant duro comitata labore.
Sed mihi nec catus liceat memorare piorum
Myſtarum, placidi IESV de nomine dictos,
Qui ſolida virtute cluent, operumq; labore
Difficili præſtant reliquis. Tu ſingula pande
Calliope: tibi namq; datum cognoſſe, quis horũ
Auroram, mediumq; axem, ſolemq; cadentem
Incolat, & qui tot faciant miracula rerum.
Fama leuis tantum noſtras peruenit ad aures,
Nec ſtabilis: neq; enim fines penetrauimus orbis
Extremos. At tu, quæ diſpicis omnia, Muſa,
Patribus hæc claris grati da munera cantus.
Poſtulat à Muſis primas Bellarminus Heros
Ferre, Sacerdotum columẽ quos purpura veſtit,
Commoda qui mittens inuicta tela pharetra,
Et cita, conſultisq; ſonantia mentibus, acres
Compoſuit lites, & iurgia plena tumultu
Ancipiti, vera de religione, Deiq;
Legitimo cultu: nec deſtitit ante mouere
Saxũ omne, atq; oẽm ſiuẽ, & quacunq; neceſſe ẽ
Voluere: quàm doctis hæc indubitata reliquit.
Nec fuit inferior, quem Maldonatus Iberæ
Gentis honos adijt, labor vt vox nuntia læti.
Quã dedit Omnipotens Chriſtus q̃ quatuor olim
Quadruplici vates obſignauere tabella,
Plana foret cunctis, nec ciui cognita tantum
Pariſio, ſed & externis manifeſta pateret.
Sic & Pierio ſtimulante Pererius œſtro,
Fatidico Daniele procul caliginis vmbram
Diſpulit & tenebras, verbisq; interpres apertis
Expoſuit dubij myſteria tecta Prophetæ.
Inclyta Turriaden virtus & roboris ardor,
Pontificis pro iure ſacri, Canonumq; vetuſto
Dogmate pugnantem mediũ protraxit in agmen
Intrepidum: ſummisq; viri virtutibus altam
Extruxit turrim, facili quam magnanimus vir
Aſcenſu

Aſcenſu ſuperaret, & hinc conſpectior eſſet.
Quanta fuit vis, quæ contentio Poſſeuini,
Cum docto ſimul ingenioq; volumine index,
Inſtar Ariſtarchi, variorum ſcripta notaret?
Quantus Peltani labor, exemplaria Græca
Pluraq; vulgantis Romano comta lepore?
Quãtus erat Riberas, cum nos oracula vatũ,
Quos paruos dixere, ſuo ſermone doceret?
Nobilis à quanto Scondonchus robore fretus,
Propulit à Socijs odium, linguaſque procaces,
Et Quadruplatorum conuicia falſa remouit?
Scitaq; donauit cultu monimenta latino
Coſteri, ipſiusq; comes veſtigia preſſit.
Quis digno Molinamq; Suareſiumq; diſertum
Extulerit cantu? quis Vaxqui fortia facta
Laudibus ornauit meritis, clarumq; valentem?
Iam mihi Seruiadæ canos circumſpice crines,
Chriſtiadẽq; ſenẽ: iuuenũ queis tradita cura ẽ,
Quorum hic Audomaros, ſublimis at ille Duaci
Mœnia facunda decorauit flumine lingua,
Deteſtanda palam paſſimq; piacula damnans;
Aſtitit hinc copifer, ſociamq; laboris amico
Porrexit dextram, Muſarum maxima cura
Dauſqueius, latiæ doctor Graiæq; camœnæ:
Splendida qui monumenta Seleucenſis Baſilij
Doctis explicuit chartis: quæ protinus almam
Proferet in lucem cæcis exemta latebris.
Sic & Caſtaliæ moderantem legibus æquis
Frena domus, apud Audomari memorabile ſanũ
Chriſtiadem leuat auxilio Veruecuis aſtans.
Rectores docili quem præfecere iuuentæ,
Cui prait, vt veruex iuuenũ ſectarius, & quam
Ad Sophiæ fontes, & dulcia paſcua ducit.
Sunt alij innumeri varijs in finibus orbis,
(Ad ſint ò facilesq; meæ placidiq; camœnæ)
Ordinis eximia clari virtute ſodales:
At nos humanis certum finemq; modumque
Mentib addamus: nec.n. hos cõprehẽdere poſſint
Mortales, quibus exigua eſt ſolertia mentis.
Tu verò impauido conſtantiq; impete, Delri,
Acria bella gerens ſæua cum gente ferarum,
Mirificis auſis decus immortale tuliſti.
Perge modò inſigni bellum finire triumpho:
Affer opem vero, belloq; tuere petitum.
Dum palma laudem referat: fallacia contrà
Subdola, damnoſis infeſtans artibus orbem,
Victori det victa manus, palmamq; relinquat.
Belgica tum tellus vero florebit & æquo,
Et te perpetuum cantu celebrabit in æuum.

F I N I S.

IN EVNDEM TRIMETRI.

GAudebat ORCVS arte dæmonas ſua,
Magicisque monſtris vertere ORBEM cardine:
Gemebat ORBIS Tartari victus dolo,
Maliſque tabeſcebat æger cantibus.
Quid hoc? gemit nunc ORCVS, & verſa vice
Lætatur ORBIS fraudibus liber Stygis.
Etiamne SORTI tertio in regno locus?
Non: Iſta virtus eſt viri. cuius viri?
DELRIO. notum BELGICIS nomen ſcholis,
Notumque IBERIS. plura vis? librum lege.

IOANNES GAVDA.

Universidad de Deusto
Biblioteca

APPROBATIO SVPERIORVM.

EGo Oliuerius Manareus Societatis IESV per Belgicam Viceprouincialis; pro conceſſa mihi à Reuer. admod. Patre Claudio Aquauiua, Societatis eiuſdem Præpoſito generali, poteſtate; concedo P. Martino Delrio Societ. noſtræ Presbytero facultatem, edendi in vulgus; *Sex libros Magicarum Diſquiſitionum*; grauium & doctorum Theologorum iudicio approbatos: in cuius permiſſionis fidem, nomen meum huic breuiculo ſubſcripſi. Datum Leodij, VI. menſ. Iulij, Anni cIɔ. Iɔ. XCVIII.

Oliuerius Manareus.

APPROBATIO CENSORIS.

DVos iſtos priores Magicarum Diſquiſitionum libros à R. P. Martino Delrio Societatis IESV Theologo conſcriptos, quòd multiplici variaque ſint eruditione referti; nihilque contineant quod Catholicæ fidei aduerſetur, dignos iudico qui prælo mandentur.

Datum Louanij. 8. Febr. Ann. Dom. 1599.

Guilelmus Fabricius Nouiomagus Apoſtolic. ac Regius librorum Cenſor.

COPIA.

GLi Eccellentiſſimi Signori Capi dell'Illuſtriſs. Conſiglio di X. infraſcritti hauuta fede dalli Sig. Riformatori del Studio di Padoua, per relation delli doi à ciò deputati, cioè del R. P. Inquiſitor, & del Circ. Secretario del Senato Zuanne Marauegia con giuramento, che nel libro intitolato *Diſquiſitionum Magicarum, Auctore Martino Delrio Societatis Ieſu*, non ſi troua coſa alcuna contra le leggi, & è degno di Stampa, concedono licenza che poſſi eſſer ſtampato in queſta Città.

Dat. Die 21. Octobris 1605.

D. Santo Balbi
D. Z. Giacomo Zane } Capi dell'Illuſtriſs. Conſiglio di X.
D. Piero Barbarigo

Illuſtriſſimi Conſilij X. Secret. Bartholomæus Cominus.

1605. A' 8. Nouembre.
Regiſtrato nell'Officio contra la Biaſtema à carte 136.
Gio. Franceſco Pinardo Segretario.

SVMMARIA BREVIA LIBRI I.

PROLOQVIVM.

DAemonum ſuperbia, odium, & doli.
Scriptionis occaſio & difficultas.
Auctoris conſilium & inſtitutum.
Operis neceſſitas.
Locus ad Epheſ. 6. verſ. 12. explicatus.
Hæretici Hiſpani duo Magi.
Hodie tot malefici propter defect. fidei.
Virginalis liber damnatus.
Hæretici plerumque ſimul malefici.
Hæreſis cur in maleficia ſoleat deſinere.
Geneuenſes Stryges.
Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

Cap. I. De ſuperſtitione & eius ſpeciebus.

Etymologia ſuperſtitionis, ſecundum Iſidorum, & locus eius explicatus.
Superſtitio Chriſtianis in malam partem ſumitur. Locus Act. 17. v. 22. explic.
Superſtitio & religio differunt contra Epicuræos. Locus Cicer. emendat. & alius Nonij. Lactantij dictum diſcuſſum. Religio quid ſit, quæ vitia illi contraria, quomodo ſit exceſſus in religione? Superſtitio falſi cultus. idem quod idololatria, quæ duplex, tacita, et expreſſa. Superſtitio indebiti cultus. Locus 1. Paralip. 16. v. 26. explicat. אליל.

Cap. II. De Magiæ definitione, diuiſione, & Magorum vagorum appellationib.

Magia in genere quid. Dupliciter diuiditur ab efficiente cauſa, & à finali. ab illa in Naturalē, Artificioſam, & Dæmoniacam; ab hac in bonā et malam. malæ definitio, et quatuor ſpecies. Magia ſpecialis. Diuinatio. Maleficium. Vana obſeruantia, quid. Magorum varia ex ſac. ſcript. nomina, quid. Aouoth, Iddeghoni, ארב ארכדת ידעכי *ventriloquus,* ἐγγυχλής.
חרתמם מכשפים בשת נחש קסם ענני
חבר לחש.
Locus Exo. 22. v. 18. quid, ibi malefici? alius 4. Reg. 9. v. 22. Ieſabel malefica, Samaritis hoc malum affricuit. Samaritanus pro incantatore dici ſolitum. Locus Ioan. 8. v. 48. & 49. φαρμακοὺς, *quid ſignificet LXX. interpp. Græcorum nomina:* ἐπαοιδὸς, μάντις, φαρμακιὸς, Ἐγόης. *Latinorum, Magi, venefici, Theſſali, Chaldæi, Augures, Arioli, Aruſpices, Genethliaci, Lamiæ, Stryges, Maſcæ, Veratrices, Sagæ, Sortilegi, Sortiarij*

Cap. III. De Magia naturali ſeu phyſica.

Perſarum Magia duplex, naturalis, & ſuperſtitioſa. Quod initium ſeu origo vtriuſque? Magiæ naturalis definitio & exempla. Qualis Magia, Salomonis, Trium Regum, & Apollonij. Magiæ naturalis diuiſio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudicium de ſcriptis quæ in hoc genere edita, quę licita, quæ illicita, &c.

Guilh. Pari. & Robertus Triezius, Picatrix, Agrippa, Anſel. Parmenſis, Pet. de Abono, Cicchus Eſculanus, Alchindus, Geger, Rozer. Bacon. Raimun. Lullus, Arnol. Villanouan. Poncetus & Ardoinus.

Cardanus de ſubtilit. & variet. Io. Bapt. Portæ, & Ant. Mizaldi Magiæ naturalis. Alb. Magni libri quidam. Pomponat. de incantation. Eſculanus in Sphærã de Sacrobosco. Io. Fran. Pici Magica. Ioan. Bodini libri.

Quæſt. I. Quid cœli aſpectus & influxus ad Magicos effectus conferat?

Fundamentum magorum ab aſtrologia mutuatum, de imaginibus cœleſtibus & earum ſympathia cum inferioribus refutatum, reſponſum argumentis eorum. Nugacitas detecta ex ipſorummet poſitionibus. Cœlum & aſtra animæ expertia ſunt. Regula ad intelligenda varia Sanctorum loca, quæ videntur iis animam tribuere. Influentiæ an vllæ, & quales. Quid cęli & aſtra in hæc inferiora poſſint. De diebus Criticis. Articulus de hac re Pariſ. confirmatus.

Q. II. An huiuſmodi effectus magici miraculis ſimiles oriri poſſint ex hominis naturali complexione?

An animæ humanæ res materiales omnes obediant? quòd non, cont. Auicen. & Pomponatium. Neque hoc prouenire ex temperamento æqualitatis, contra quoſdam medicos. Nullos naſci medicos vel faſcinatores.

Q. III. Quanta qualiſque ſit vis imaginationis, quo ad huiuſmodi effectus?

Plurimum poteſt in corpus proprium. Noctubula horum cauſa. Exemplum mirabile. Quæ ad hoc concurrere debeant. Aliquid aliquando in corpus proxim. & diſpoſitum. In corpus diſtans aut diſpoſitum, nihil poteſt omninò contr. multos. Imaginatio non poteſt alium loco mouere, ſanare, vel faſcinare, nec poteſt tempeſtates vel pluuias ciere. Calpurnij locus explicatus. Geneſ. 30. Locus. De varietate partus propter imaginationem, vel ante conceptum vel poſt. Varia exempla: Et an ſufficiat alterius parentis imaginatio. Pauones albi quo pacto fiant. D. Auguſtini locus.

Q. IV. An ſolo contactu, afflatu, viſu, voce, oſculo, vel nudi lintei applicatione vulnera, vel morbi ſanari, & alia huiuſmodi mira perfici poſſint naturaliter?

Fundamentum eorum, qui affirmant. Sed contrà. Non eſſe hoc tribuendum voci ſoli. De tauro cadente & erecto. De parẽtum exſecration. exempl. Vueſtfalæ mulieris filiũ voce reddentis immobilem. Nec etiam aſpectus ne cum imaginatione quidem id poteſt. Viſio fit recipiendo non emittendo. Amor quomodo naſcatur aſpectu. item lippitudo.

infectio

infectio ſpeculorum per aſpectũ menſtruatæ. aſpectus vetular. quomodo noceat pueris. Galgalus quomodo ſanet ictericum. Quo pacto lupi ingerant raucedinem. Strutiocamelus & teſtudo an viſu oua excludant. Leo cur metuit gallinaceum. De Hiſpaniæ Zaburiz, *ſeu Lynceis. Nec etiam contactus ſolus ad hoc ſufficit.*

Explicantur variæ experientiæ, de

torpedine icta. hyenæ vmbra, Serpente & querno folio, vel ibidis pẽna, vipera, & fagina virgula. veſpertilione et ſolys platani. capra et eryngo. aquilæ pennis. lepore marino. lupinis agninisq; fidibus.

De Echineide ſeu remora. vna fides alterius citharæ tinnitum prouocat. De magnete & ferro, tauro ad ficum alligato. De puella napello enutrita. De cadauere ſanguinante in pręſentia occiſoris. Locus Lucret. explic. fundamentum Pomponatij. Donum ſanitatum eſt donum Dei, & gratia gratis data. de ſeptima prole maſcula, de Angliæ Regum chariſmate. Elizabetha an hoc donum habeat. Tookeri liber diſcuſſus: huc pertinent filij Paraſceues in Belgio. De regib. Fran. et Angl. De Pyrrho rege. Quidam aliquando contactu ſanarunt. De ſalutatoribus Hiſp. diſputatum. Nauarri locus explic. Veracruzij fundamenta diſcuſſa. Mendacia ſalutatorum & ſuperſtitiones. De Picǩ herba, & ſimilibus. Fundamentum Pomponatij euertitur. De gentilibus S. Paulli. & curatione militari falsò aſcripta D. Anſel. De duobus pueris Alb. Magni. De Pſillis & Marſis. Alchimi locus.

Cap. IV. De Magia artificiali.

Magia hæc quædam diuinatoria, *quędam* operatrix. *Operatrix quędam* Mathematica, *quædam* Præſtigiatrix. *Mathematicæ exempla varia & auctores. Os æneum Alb. Magni locutum non fuit, contra Guilh. Pariſ. & alios. Præſtigiatricis exempla plurima. Quando illicitæ operatrix, & naturalis.*

Q. I. An vis caract. annulorum, ſigillor. & imagin. ſit, qualem magi contendunt?

Opiniones variæ. Imaginum triplex genus, & de ſing. vi. De ſigillis & characteribus. Nullam his omnib. vim ineſſe. Sigilla Hermetis, & Lud. Dulcis liber notatus. Caiet. & Pomp. fundamenta ſubruuntur. Figuræ an vis ſit vlla formaliter, ſiue, quà figura.

Q. II. An numeris magicis vis vlla?

Quomodo Patres de numeris philoſophati. Pars abnutiua defenditur. De anno climacterico & partu octimeſtri. De herba Pentaphylli, de granis heliotropij, de ligaturis, de pilulis inæquali numero datis, de numer. muſic. Quo ſenſu magi loquãtur de numero. Pet. Greg. reprehenſus, & Patres defenſi. Fabij Paullini liber, de numero ſeptenario. De vi muſices Orphei fuſiſſimè diſputatum, & Platonica deliria refutata, Macrobij locus. Magnes. Pandantæ, Androdamas. Automata Ferd. II. Archiducis. Speculorum infectio. Echo. Selenites, Theriaca. Marſilij Ficini regulæ notatæ, & Tarantulæ morſus & curatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Q. III. An verbis & incantationibus vis inſit morbos ſanandi, aut alia mirifica perficiendi?

Varij errores, & eorum fundamenta. Vera ſententia, explicatur & probatur. De poculo Zelotypiæ. Naturalis operatio quot modis ſumatur, fusè explicatũ & clarè. Ordo rerum naturalis, miraculoſus, & præternaturalis, ſeu ſuperſtitioſus, quomodo differant, item artificialis ordo quid, & quantum poſſit. Spondani error. Pomponatij futilia fundamenta. Ferrerij, Pici, & Petri Gregorij Tholoſani dicta diſcuſſa. Stulta magorum fundamenta, Ananias incautè quædam de hac re. Nulla cęleſtibus rebus cum verbis ſympathia. Nulla certis verbis vel nominibus, quæ talia ſunt, vis maior quàm aliis. Nomina non ſunt vitæ participia, nec radij rerum quas ſignificant. Quomodo Deus nomina rebus vocat Pſal. 146. v. 4. Quomodo quorundam nomina ſcripta in cęlis, Luc. 10. v. 19. Nomina non ſignificāt per influxum cęleſtem. Complexę orationis non eſt vis maior quàm incomplexæ. ſoluuntur argumenta Agrippæ. Circumſtantiæ, quas addunt, uarię & vanæ.

Q. IV. De amuletis & periaptis.

Romanorum amuleta, præfiſcini. Gręcorum quoque & Iudæorum Phylacteria. Chriſtianis quæ licita, & quæ non. Ciruelus notatus. Quæ vis horum. De Hiſpanico Gagate pueris appendi ſolito. D. Baſil. Incertus, Chryſoſt. & Hieron. explicati. Alia. Magni numiſmata ſuperſtitioſa. Exempla S. Simeonis Sali, & D. Autonini. Explicantur c. 1. & 4. 26. quæſt. 1. D. Leoni falsò inſcripta oratio. Hæretici vſi his falſis periammatis. Falſa in quibus vana angelorum nomina, quæ ſcriptura non nouit: & de his decretum Concilij Rom. ſub Zacharia contra Adelbert hæret.

Cap. V. Ars aurifactoria, quam Alchymiam vocant, ad quam Magię ſpeciem ſit referenda?

Q. I. An hac arte verum aurum conficiatur?

Sect. I. *Quid ſit, & quando hęc ars inuenta? Alchimia nec Gręcũ, nec Arabicũ, ſed Hebræum vocabulum. Aegyptus nõ vocata Chemia, ſed Cham, ſiue chammia, contra Plutarchũ. Alchimiæ deſcriptio, cur Spagirica dicta. Manilij locus explicatus. Chymices laudes, explicata inſcriptio vetus. Chryſopocię quæ origo & antiquitas, refutantur fabulæ multæ ſemiblaſphemæ. De Adamo, de Noe, de Moſe, & ſorore eius Maria, de Salomone. De Pãdoræ poculo, de vellere Colchico, de fęmore aureo Pythagorę, de Crateuæ ſacro terræ opere. Locus Eſdræ 4. c. 8. v. 2. fuit hec ars ſub Caligula, et Diocletiano. Græci de ea ſcriptores Zozimus, & Nicephorus Blēmidas. Præcipuus, non primus Gebrus Arabs.*

Sect. II. *De efficacitate artis in auri productione. Argumenta putantium non poſſe aurum verum, oſtenditur ea non probare. De nominibus lapidis philoſophici, & de eiuſdem materia & modo conficiendi. De natura metallorum. Ea eſſe inanimata, nec viuere. De metallorum generatione.*

Paracelſiſtarum locutiones impropriæ. Aurum facilius gigni ex metallo, quàm in terræ venis gignatur metallum. Auri cauſa efficiens. De ſandaracha, orichalco, ſtomomate. De metallorum præcipuè auri materia. Duplex materia 2. remota & proxima. Ariſtoteleorum doctrina defenſa, de remota Chemic. ſententia, explic. & defenſa conciliataque; nempe de proxima, quomodo reſolutio fiat in hæc princip. proxima. De artis & naturæ poteſtate ac vi. An metalli vnica ſit ſpecies, aurum? Definitio metalli. Diuerſitas ſpecifica, non benè probatur per defin. generis. Poſſunt imperfecta, & etiam monſtra de inferioribus ſuis prædicari. Poteſt inanimatorum ſpecie differentium materia proxima eſſe eadem, aliter atque aliter diſpoſita. Cur citius aurum fiat per artem, quàm per naturam. An gemmas ſic poſſit veras producere. Agens principale hic eſt ſemen auri.

Sect. III. *De eadem efficacitate. Probabile eſt ſic aurum produci poſſe. Calor ignis ad varia efficax, vt & natiuus. Variarum transformationum experientiæ. Ex cadauere veſpę & crabrones. Ex fimo ſcarabæi. Ex baſilico ſcorpij. Ex auripigmento aurum. Cayri fornacibus educuntur ex ouis pulli. Galena plumbi vena. Vermiculi mutantur in muſcas. Sal, bitumen, atramentum artificio fiunt, non minus quàm natura. Triticum & ſiligo mutantur in ſe inuicem. Lolium commutatum in triticum. Chalcitis migrat in Miſii. Ligna per aquam lapideſcunt. Fructus arborum, & fruſta nauium fiunt anates in Scotia. Dæmones ſaltem norunt modos tranſmutandi metalla.*

Sect. IV. Aliqui verum aurum fecere.

Gallus quidam. Arnol. Villanouan. Ber. Treuiſan. Raim. Lullus, Ant. Taruiſin. De Græculo tempore Anaſtaſii. Reſpondetur exempla impugnantib. explicatum c. ſpondent de crim. falſi, in Extrau. Teſtimonia pauperum, vel ſociorum, aut familiarium quæ admittenda. Nemo vltimum artis vllius apicem conſequitur.

Q. II. An Chryſopœia habenda in numero artiũ ingenuarum, an męchanicis annumeranda?

Secundum ſe eſt ingenua & pars phyſices, per accidẽs Mechanica. Qui Chymici ſint mechanici. Qui ſint Philoſophi.

Q. III. Alchymia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat?

Pertinere ad omnes oſtenditur.

Exempla { *Naturalis,* / *Artificioſæ,* / *Dæmoniacæ,* / *Et Deluſoriæ.* }

Q. IV. Licita an illicita ſit Alchymia?

Iure communi non eſt prohibita, explicantur, c. epiſcopi, 26. q. 5. & c. ſpondent, de crim. falſi, in extrau. com.

In foro conſciētię pauciſſimis eſt permiſſa propter circumſtantias varias.

Quomodo peccatur defectu finis, per auaritiam. Auro alchymico quo pacto

Universidad de Deusto
Biblioteca

liceat vti. Non ad commercia, nec medicinas: quando ad ornatum & vtenſilia. Nunquam admiſcendum monetæ: ſtultum, hinc lucrum petere. Peccatur etiam per curioſitatem, & quàm hoc ſit periculoſum.

Quomodo peccetur ratione modorum, ſiue mediorum, ſi ex ſuperſtitione vel pacto cum dæmone. Alchymiſtæ multi, Magi vel ſaltem ſuſpecti. Præſumptio magiæ eſt contra alchymiſtas, & de facto ſit adhibitis ſuperſtitioſis, vergunt in maleficium phyltrorum vel venenorum.

Peccatur etiam quando ſacræ ſcripturæ verbis vel ſacris picturis abutuntur.

Quomodo peccetur ratione temporis malè impenſi, aut omiſſis alijs opportunis, ad quæ quis tenebatur.

Quomodo peccetur ratione perſonæ, quia non ſatis diues, parui iudicij, aut ingenij. Gaudentes decipere, ſeu verſipelles. Incontinentes vt luxurioſi & iracundi. Variabiles, inconſtantes, impatientes, indocti & philoſophiæ imperiti. Superbi, curioſi, impij, iniuſti, non timentes Deum, nec proximum amantes, vel impuri.

Quomodo quiſque ſeipſum debet examinare. Quomodo confeſſarius ſe debeat gerere cum alchimico pœnitente. De opinione putantium poſſe hominem hac arte verum gigni.

Lex Angliæ deberet vbique promulgari & ſeruari, vt non niſi Principis permiſſu hæc ars exerceatur à ſubditis.

Ars iſta faciliùs licita, imò ferè peculiàris Principibus, aut valdè opulentis.

Opinio illa communis Iuriſtarum non excuſat à peccato in hac re, & quare.

Quam vim vbique debeat obtinere d. c. ſpondent.

PROLO-

PROLOQVIVM

DE DIFFICVLTATE ET NECESSITATE HVIVS TRACTATIONIS.

ORdior arma, quibus, cæli ſuper aurea templa,
Molitur ſolium ſupremo aquilone locare
Praua Dei ſoboles; patrio conſidere regno
Quæ vetita; atque, imis Erebi detruſa ſub antris,
Gliſcit atrox odijs, animiſq; furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exſaturata quieſcit.

PRORSVS ita eſt. nullæ ſunt induciæ, pax nulla; vbi nec odij, nec inuidiæ modus aut finis vllus. hoſtium Dei ſuperbia aſcendit ſemper, [a] augetur malitia, crudelitas inualeſcit. amat ſibi tribula metere, dum nobis ſpinas ſerat: gaudet ſuas augere pœnas & ſupplicia propria exacerbare, dummodò in cruciatus æterni partem quamplurimos homines aſciſcat; & diuinæ huic illudens imagini, pretioſo Chriſti ſanguine dealbatam decoloret, aſſertamque in libertatem, priſtinæ mancipet ſeruituti, & Cadmeia plane victoria perdat pereundo, perque latus hoſtile in ſuamet ferrum viſcera conuertat. Nihil ſinit inauſum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem, pauidumque? circuit vt leo, ac vim intentat. nouit imper-

a *Pſ. 73. in fi.*

** 4 terri-

Universidad de Deusto Biblioteca

territum, conſtantemque? vulpem induit, exuuium ponit leoninum. Heu, quàm multi [b] partes vulpium ſunt & fuere? quot luctator doloſus pellacijs & technis irretitos ſupplantauit? Mille nocendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illicitum, quàm curioſarum, tam ſuperſtitioſarum artium; quam multa, tam ſtulta dæmonum commenta mortalium animos dementia; quæ cuncta Magiæ nomen ambitu ſuo comprehendit. De qua, diſceptare, futurum neſcio difficultatis ſit maioris, an neceſſitatis. Etenim vbique locorum graſſante præcantricum, & maleficorum colluuie ditiſſima, medicinam facere neceſſarium; ſed eandem facere inueterato & recrudeſcenti ſemper malo, difficile imprimis & laborioſum. Nam etſi fuere conati quamplures, qui de Magicis ſcripſere: quæ tamen illi hac de re ſcriptis mandarunt, vel quod fidei & moribus noxia [c] vetitæque lectionis repellenda; vel quòd perpauca, & exilia, multiplicanda & augenda; vel quòd obſcurè, ſine methodo, & parum firme tradita, luculentius & ordinatius proponenda, rationibuſque & auctoritate teſtium melius ſtabilienda fuere. Sanè, qui fibras omnes artium ſuperſtitioſarum vnus ſit ſcrutatus & eruerit, neminem me legere memini. Scripſere Philoſophi, Iuriſconſulti, Theologi; ſed ſuo quiſque duntaxat inſtituto, vt cum ſuæ ſcholæ ſectæque vtcunque ſatisfecerit, ceteris certè minus profuiſſe, minus conſuluiſſe videatur. Equidem debitorem me omnibus agnoſco, & in his tribus facultatibus longo tempore verſatum, ſi dicam; nec mentiar, quia verum dicam; nec gloriabor, quia profectum mihi non arrogo: culturam profiteor, & operam, de fructu iudicium alijs permitto. Conatus aliquò progredi, & hoc opere commune tribus ſcientijs ſtadium ingredi: quòd viderem trium communem, non vnius peculiarem, hunc fundum atque hereditatem. Quare (quod neglectum, vel minus ab alijs animaduerſum) ſuperſtitioſarum artium fundamenta diligenter inueſtigaui, & ex ſcitis humanæ diuinæque ſapientiæ neruoſius quàm prolixius ſubruenda ſuſcepi: gnarus eſſe Chriſtiani hominis fallacias has non ignorare, & ſpiritalia nequitiæ (vt ait Tertullia.) non quidem ſocia conſcientia, ſed inimica ſcientia noſſe; nec inuitatoria operatione, ſed expugnatoria dominatione tractare multiformem luem mentis humanæ totius erroris artificem, ſalutis pariter animæque vaſtatorem: Nec in ſpeciem adfinxi quidquam, quod refellerem; ſed ex ipſorum vanitatis ac perfidiæ magiſtrorum arcanis & myſterijs, ipſa ab incunabulis crepundia

[b] Pſ.61.in fi.

[c] Cornelij Agrippæ, Petri de Abono, Picatricis Hiſp. Anſelmi Parmenſis, Io. Bodini, Io. VVieri, Georg. Godelmanni & ſim. Item Trithemij Steganograph. & Peuceri, Eraſti, Danai.

pundia

pundia deliriorum, de libris obſcuriſſimis deprompta, in lucem extuli: deinde in re, vt diffuſiſſima, ita & minutiſſima, ad rationemque reuocanda, non minimum laboris poſui, &, niſi fallor, non incommoda methodo digeſſi, vt huc illuc lacera & diſiecta membra, in vnum quaſi corpus coaleſcerent: denique, vt à quouis facilè intelligantur, plano & dilucido, quali vtimur in ſcholis, ſtylo, in lucem publicam typis mandaui. Quod vt facerem, licet bene multorum, qui flagitabant, deſideria nonnihil excitarint; longè tamen fortius impulit lues quàm obſcæna, tam proſerpens, veneficorum & incantatorum; quæ hoc nouiſſimo ſæculo ſe per omnem indies Europam longius ac latius diffundit. Vt iure quam optimo liceat ingerere auribus mentibuſque illud ſonoræ & inuictæ Eccleſiæ petræ. [a] Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: Nec non eandem in ſententiam alia Gentium Apoſtoli; [b] Induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias Diaboli: quoniam non (tantùm) eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem (aduerſus homines, qui carne conſtant & ſanguine, ac proinde fragiles ac caduci, facilè laſſantur ac vincuntur) ſed (præcipuè) aduerſus principes & poteſtates (videlicet) aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus: hoc eſt contra naturas non corporeas, ſed ſpirituales, longè vt potentiores, ſic & vafriores hominibus; & quarum habitatio non in luteis hiſce domibus, ſed in ſublimi, & aeris regionibus. Reuera non cum anilibus deliramentis, aut idiotarum inſomnijs; quod quidam dictitant, depugnandum; ſed cum ipſis dæmonibus, quorum ope, conſilio magi vtuntur, quod ratio & experientia docet, nobis nunc manus conſerendæ. Hi, vt auctores & ſatores, ſic etiam fautores propagatoreſque ſuperſtitionis omnis ſunt habendi. Hi ſe de tot animarum, quas ſubiecerunt, poſſeſſione deturbari, & ab illaqueandis alijs, quas ſpe deuorauerunt, ratione & iure, velut armata manu, depelli, tulerunt ſemper iniquo animo; nunc eò ferunt moleſtius, quòd cum inſtante vltima die Lucifer ſoluendus, multò ſitiunt auidius ſuam explere in genus humanum crudelitatem. Si quis ſuperioris æui Annales non indiligenter euoluat, ſtatim comperiet; nunquam tot, vbique prouinciarum, examina maleficorum deprehenſa; quot ſe hodierna die iudicibus, vel leuem aliquam quærendi curam adhibentibus, offerunt, & a non quærentibus etiam reperiuntur. Quid mirum, exundare perfidiam, vera fide exareſcente?

[a] 1. Pet. 5. v. 8.

[b] ad Eph. 6. verſ. 12.

ſcente?

Universidad de Deusto Biblioteca

ſcente? Sunt quidem alia quoque peccata mortalium, diuini huius flagelli cauſſæ; ſed peſtilitatis partem maximam ſibi vendicat, languor & contemptus Catholicæ fidei. Fides enim una maximè eſt virtus; qua cuncta Diaboli conſilia, ſtudia, conatus, vireſque omnes refringuntur. hanc horret, hanc refugit, cum hac metuit compulſare. Sapienter ideo B. Petrus eam rugienti, velut panopliam, vt obijciamus, admonet; cui *a* reſiſtite (inquiens) fortes in fide. Conſentit inuictus athleta Paulus collegæ ſuo, quando ſpondet nos in omnibus (hoc eſt imprimis & ſuper omnia) Scuto fidei omnia tela nequiſſimi ignea exſtincturos *b*. Confirmat experientia, ſiue præteriti, ſiue præſentis temporis, ſemper acrius & petulantius Tartareas acies hominibus inſultaſſe, quotieſcunque fidei deminutio vel deprauatio aliqua viguit. Ante ſalutarem Chriſti Domini aduentum, idololatria totum penè orbem occupabat: nonne dæmonum vbique tum multitudo maxima paſſim in ſimulacris loquebatur, & cætus hominum frequenter inuiſebat, & in virorum feminarumque ſpecie conſpiciendam ſeſe præbebat? Nato tandem Ieſu, quibus locis fides nondum annunciata; peſtis eadem idololatriam comitatur, & veneficis referta ſcatent omnia, vt locupletes ſunt teſtes noſtrorum ſociorum de rebus Indicis epiſtolæ, & hiſtoriæ: quibus verò regionibus ſemel recepta Euangelij prædicatio refrixit, vel varijs errorum maculis obſoleuit, vel ab hæreſibus oppreſſa penitus elanguit, vt in Africa, & Aſia inter Mahumetanos; in Germania, Gallia, & Britannia inter hæreticos; in Italia & alijs locis, inter Catholicos planè languidos, quos Polyticos vocant; iiſdem quoque in locis Magica ſuperſtitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mirè feraces, cicuta & aconitum & alia venena teterrima contaminarunt. Hæreſibus profectò, ut umbram corpori, ſic Magicam ſpurcitiem ancillari, adeò manifeſtum eſt, ut proteruiæ ſit negare. Præcipui olim hæretici etiam Magi fuere. ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen adeptus fuit, Samaritanus ille Simon Magus. *c* De Carpocrate, Menandro, Marco, Euphrate, Ophitis & eorum diagrammate *d* Priſcilliano, *e* & Berengario *f* fidem faciunt grauiſſimi & veraciſſimi ſcriptores. Vt enim, quæ de Simone Clemens fuſiſſimè prodidit, prætermittam, quæ de hoc & ſucceſſore ſimul, Iuſtinus Martyr eorum conterraneus tradidit, adſcribam; is *g* in hanc ſententiam; Simonem, inquit, quendam Samaritam ortum de Gitta oppido, qui ſub Claudio Cæſare ſubnixus ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regia,

a Sup. 5. c.

b d. c. 6. v. 15

c Clem. Romanus lib. 2. recognit.

d Iren. lib. 1. c. 21. 24. Euſebius li. 2. Hiſ. c. 20. Epipha. har. 27.

e Seuer. Sulpit. in Sac. hi. lib. 2.

f Nangiac. in Chron.

g Apolog. 2.

gia, Deus eſt habitus, & quaſi Deus honoratus, ſtatua poſita in Tiberi inter duos pontes eſt, cum hoc Latino titulo, SIMONI DEO SANCTO, &c. Deinde; Menandrum etiam æquè Samaritam huius Simonis diſcipulum, inſtructum viribus dæmoniacis, & profectum Antiochiam, multos arte Magica decepiſſe cognouimus. D. autem Irenæus *a* de Marco ſic breuiter; Marcus Magicæ impoſturæ peritiſſimus, per quam & viros multos & non paucas feminas ſeducens ad ſe conuertit, &c. Mox, Anaxilai enim ludicra cum nequitia eorum qui dicuntur Magi commiſcens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui ſenſum non habent, & à mente ſua exceſſerunt. Quibus ſubiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præſtigias, vinum album in rubrum mutare; non ipſum modo, ſed & alios per ipſum; Paredri dæmonis opera vaticinari, & huiuſmodi alia. De diſcipulis Carpocratianis ſic Epiphanius; Magia apud ipſos (inquit) excogitata eſt, incantationeſque diuerſas ad omnem machinationem inuenerunt, ad amórem & ad illectamenta. Quin & Paredros dæmones ſibiipſis attrahunt, ad hoc, vt per multas præſtigias in magna poteſtate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnuſquiſque quamcunque actionem aggredi audeat. Nimirum ſeipſos decipientes ad perfectionem occæcatæ mentis ipſorum. Priſcillianum, qui Gnoſticorum væſaniam in Hiſpanias intulit, Marci Aegyptij diſciplinis (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus ſcribit gemino iudicio auditum conuictumque maleficij, nec diffitentem obſcænis ſe ſtuduiſſe doctrinis. D. Hieronymus; *b* Priſcillianum (ait) Zoroaſtris Magi ſtudioſiſſimum, & ex Mago Epiſcopum. Idem Seuerus Sulpitius, in vita S. Martini, talem quendam memorat Anatolium. Machometus hæreticus fuit, ſed & Magus, teſte Zonara tom. 3. & Paulo Diacono lib. 18. hiſto. Gallorum Hiſtorici tres nobis Pſeudo-Chriſtos hæreticos depingunt, & magicis præſtigijs excelluiſſe addunt: nec mirum Antechriſti ante ambulones miracula ſimulaſſe. Vnus Bituricenſis fuit, alter Burdegalenſis, de vtroque legendus Gregor. Turonenſ. de priore lib. 12. hiſto. de poſteriore lib. 9. Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus, in Chronico, & Guilhel. Neubrigienſis lib. 1. rerum Britann. cap. 19. Ad Berengarium quod attinet, Sacramentariorum Principem, Nangiaci hiſtoriam, qui volet, legat, liber ad manum mihi non eſt, vt verba repræſentem. Et quid opus? magna ſemper hæreticis cum magis commercia, vt notauit Tertullian. Præſcriptione adu. hæret. *c* & lib. de anima *d*

priore

a d. l. 1. c. 8.

b Epiſto. ad Cteſiphontem contra Pelag.

c c. 43. cũ ſequentibus.

d cap 57.

Universidad de Deusto Biblioteca

priore loco hæc habet; Notata ſunt etiam commercia hæreticorum cum Magis quamplurimis, cum circulatoribus, cum Aſtrologis, cum Philoſophis, curioſitati ſcilicet deditis. Quærite, & inuenietis, vbique meminerunt. Poſteriore verò Magiam vocat hæreticarum opinionum auctricem. Meritò. non enim confirmat modo hæreticorum deliria, ſed & veteribus adiungit noua, nouaſque ſcholas aperit curioſitatis. Legimus, poſt Sarracenicam per Hiſpanias illuuionem, tantum inualuiſſe Magicam; vt cum litterarum bonarum omnium, ſumma ibi eſſet inopia, & ignoratio; ſolæ fermè dæmoniacæ artes palam Toleti, Hiſpali, & Salmanticæ docerentur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium matre, cum illic degerem; oſtenſa mihi fuit crypta profundiſſima gymnaſij neſandi veſtigium; quam virilis animi mulier Iſabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum, cæmentis ſaxiſque iuſſerat obturari. Inuaſerunt prius Bohæmiam Huſſitæ, poſtea Germaniam Lutherani: illos, quanta maleficorum vis fuerit ſubſecuta, Sprengerus & Niderius, [a] hereticæ prauitatis quæſitores, docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum infuderint, norunt qui; hoc frigore Arctoo quaſi gelati; metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his ſub humana ſpecie feris, dicam neſcio, an dæmonibus. Plerique qui ætate prouectiores non in eculeo modò, ſed poſt quæſtiones quoque, Treuirenſi in ditione, confitebantur iudicibus, ſe hac labe primum imbutos; quo tempore tetrum illud & Tartareum Lutheraniſmi fulcrum, ipſe quoque Magicæ nomine famoſus, Albertus Brandeburgicus, prouinciam illam flamma ferroque prædabundus vaſtabat. Quotquot Inalpinas regiones vicinas Heluetijs incolunt, raras illic feminas maleficij expertes, pleraſque crimine vno nobiles norunt: nec alia verior aut promptior occurrit cauſa, quam quòd, in hanc víque horam, VValdenſium reliquię nefariæ, illic, vt in ſpelæis, occultatæ hæſerunt. Nihil per Angliam, Scotiam, Franciam, Belgium, hanc peſtem celerius, & vberius propagauit, quàm dira Caluiniſmi lues. Antea paucis in locis, de non multis & vilibus tantum incertus rumor ſpargebatur; nunc cum ipſa hæreſi, vt cum febri furor, plurimos paſſim; & palàm nobilitate, eruditione, diuitijs & dignitate claros inuaſit. Sic Behemoth inſaturabilis epoto iam pelago ſperat, quòd Iordanis influet in os eius, [b] electoque paſtus cibo ipſam Domini ſortem deuaſtabit. Quid? quod Danæus Caluinianus miniſter

ſtrigum

a In Malleo malefic. & in Fornicario.

b Iob 40. v. 18. Habac. 1. ver. 16.

ſtrigum conuentum Geneuæ ordinarium eſſe propè ſummam ædem, & in ea vrbe ſpacio trium menſium pluſquam quingentas perſonas iudicum ſententia morte punitas narrat? lege Creſpetum de odio ſatanæ lib. 1. diſcurſu. 15. Cauſas autem mihi perquirenti, cur hæreſim comitetur aſſiduè Magica; commodum occurrere, quas meus quondam Doctor Io. Maldonatus Societatis IESV Presbyter, vir doctus iuxta & ſanctus, diſertiſſimè prodidit; cum de Dæmonibus publicè Lutetiæ Pariſiorum profiteretur: ille cauſas commemorabat quinque, his verbis.

Prima cauſa eſt, quòd dæmones in hæreticis, vt olim in idolis, habeant domicilium. Rectè enim ſolet Hieronymus dicere, diabolum cum idola, in quibus habitabat antè, diſiecta vidiſſet, peiora idola in hæreticorum animis ex ipſis diuinis litteris fabricaſſe. Caſſianus grauis & antiquus auctor, Collat. 7. cap. 32. affirmat ſe dæmonem audiuiſſe confitentem, ſe per Arium & Eunomium impietatem ſacrilegi dogmatis edidiſſe. Quare neceſſe eſt, vt; quemadmodum finito bello milites per omnes partes diffuſi prædones fiunt omneſque vias obſident; ita dæmones, inclinatis aut abolitis hæreſibus, quæ ante vigebant, quaſi euerſis templis in quibus colebantur, nouas in alijs hominibus ſedes quærant. Solent enim dæmones cum ex homine in quo erant egredi coguntur facere; quod ij faciunt, qui obſidione fatigati, coguntur arcem tradere quam tenebant. Petunt enim conditionis loco, vt ſibi liceat ſe in alium locum recipere: quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à Chriſto petiuit, vt ſineret ſe porcos occupare.

Secunda cauſa eſt, quòd omnis hæreſis initiò violenta eſt prorſus & vehemens; ſed ſtare in eodem gradu non poteſt. quia, præterquam quòd id diuina prouidentia non patitur, natura quoque ipſa ita ſe habet, vt non poſſit error diu veritatem imitari. Quare omnem hęreſim neceſſe eſt, niſi ad eam religionem vnde egreſſa eſt mature reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremam atheiſmi impietatem degenerare. Cum enim duæ ſint potiſſimum cauſæ, quibus hæretici homines efficiantur; altera ſuperbia laſciuientis ingenij, nihilque credentis, niſi quod oculis cernat; altera curioſitas quædam intemperans & ſtudium nouitatis: fit omnino neceſſario, vt qui ſuperbia hæretici facti ſunt; cum iam, quam primæ inuentionis ardore in ea ſecta, quam nimis ſubito amplexi lucem eſſe indicabant; eodem ardore frigeſcente, tenebras eſſe comperiant; deſperatione alibi inueniendæ veritatis,

tis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis, prorſus nihil credant: & quos in hæreſim curioſitas impulerat; cum ea quæ principio noua eſſe videbantur, paullulum inueterauerint, eadem curioſitate, & ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad diſcendas exercendaſque dæmonum artes impellantur.

Tertia cauſa, quòd ita videatur eſſe natura comparatum, vt quemadmodum famem peſtilentia ſequitur; ita hæreſim varia curioſarum artium genera ſequantur. Nam & hæreſis fames quædam eſt verbi Dei. Amos 8. Etenim vt in annonæ caritate homines coguntur cibis vti non ſalutaribus; vnde fit, vt corruptis humoribus gignatur peſtis: ita hæreſi vigente, dum homines corruptis ſcripturæ ſenſibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quæ quaſi animi morbi ſunt.

Quarta cauſa, quod ſoleant dæmones hæreticis vti ad fallendos homines, quaſi formoſis meretricibus. Nam hæreſim in ſcriptura meretricem appellari manifeſtum eſt. Iſa. 1. Quomodo facta eſt meretrix, ciuitas fidelis? Quare quemadmodum lenones, quando ſcorti forma defloruit, ex ſcorto lenam faciunt: ita dæmones, cum prima hæreſis ſpecies ita perijt, vt minus homines in errorem pelliciantur; ex hæreticis, Magos faciunt.

Quinta cauſa eſt, vt opinor, negligentia eorum qui regunt Eccleſiam. Nam quemadmodum in incultis agris locuſtæ gigni ſolent: ita, ex inopia verbi Dei, gignuntur preſtigioſæ artes. Nam & locuſtæ in ſcriptura dæmones ſignificant Apoc. 9. Itaque videtur etiam in hoc tempus conuenire, quód ait Ioel c. 1. Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus. Nam quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populantur, & quod malefici relinquunt athei perdunt. Hæc non minus acutè quàm vere Pater Maldonatus.

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geuſios Caluiniſmo, Lutheraniſmo, & Anabaptiſmo erucarum inſtar cuncta depaſcentes. Vidimus hos tres immundos ſpiritus, de draconis ore, & de ore beſtiæ, & de ore Pſeudoprophetæ exeuntes. [a] Videmus illis iam marceſcentibus & ipſa temporis diuturnitate fermè exſpirantibus; varia locuſtarum ſortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte alia ſic creſcere numerum atheorum ſiue polyticorum, vt, cum tam pauci ſuperſint feruentes, & veri Catholici, ipſa paucitate planè nulli queant videri. Hæreticis illis de SOCIETATE noſtra multi ſe ſtrenuè oppoſuerunt, &

a Apoca. 16. verſ. 13.

eorum

eorum rabiem præclarè ſcriptis libris infregerunt. [a] Atheos quoque Theologi, & Philoſophi noſtri, non ſemel, hydræ lerneæ inſtar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio reſecantes profligarunt. Locuſtas haſce, quas illi prætermiſere, vel obiter & leuiter tantum velitati cum illis fuere; nunc mihi ex profeſſo diſputationis ventilabro diſpellendas, & veritatis caritatiſq; velut chalybeo ſpeculo, vſtulandas delegi; non virium vlla mearum fiducia, ſed ſupremi Numinis auxilio præſumpto. Illud enim pro cuius honore & gloria hoc certamen ſuſcepi, ſuum vti ſpero pugilem non deſeret. Age, ò vera & æterna SAPIENTIA; cuius nomen perfidi Magi abnegarunt; iuua & tuere. Tu, ò VIRGO SACRATISSIMA; quam præ cælitibus cunctis depreciant & deſpuunt; clientem tuum protege, & faue pugnanti. Tu, ò ſancte MICHAEL cum æthereis quibus præes legionibus; qui Luciferum cum ſocijs rebellionis, cælo deturbaſti, & in abyſſi profundum compuliſti; auxiliare in arenam deſcendenti. Voſque Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum ſpirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum veſtrorum mentibus diriſſimam peſtem auertite, & ſæpe triumphatas furiorum ac terrorum cacodæmonum acies; vti ſoletis; cædite, ſternite, profligate. Veſtris fretus ſuggeſtionibus atque ſuppetijs; quodque mihi lectoribuſque vertat benè; ſi prius de ſuperſtitione ipſa nonnulla ad ſequentium intelligentiam clariorem neceſſaria delibaro; rem aggredior.

a Turrianus, Bellarminus, Buzæus, Caniſius, Coſterus, Tyreus, Valécia, Molina, Zuares, Fonſeca, Pererius, Vaſquius, Serarius, Poſſeuinus. Maldonatus, & alij.

MARTI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

MARTINI DELRIO PRESBYTERI SOCIETATIS IESV,

LIBER PRIMVS

De Magia in genere, & de Naturali, ac Artificioſa in ſpecie.

CAPVT PRIMVM.

De ſuperſtitione, & eius ſpeciebus.

ETYMOLOGIAM nimis curioſè D. Iſidorus *a* ſcrutatur his verbis; *ſuperſtitio dicta, eo quòd ſit ſuperflua, aut ſuperſtatuta obſeruatio. Alij dicunt, à ſenibus, quia multis annis ſuperſtites, per ætatem delirant, & errant ſuperſtitione quadam, neſcientes quæ uetera colunt, aut quæ ueterum ignari aſciſcant. Lucretius autem ſuperſtitionem dicit ſuperſtantium rerum, id eſt cœleſtium ſeu diuinarum quæ ſuper nos ſtant: ſed malè dicit.* non malè ſi analogiam, ſed ſi mentem ſpectes. Nam Epicureus poeta nullam Deo rerum humanarum curam eſſe cenſebat, & ideò ſupremi numinis timorem ſuperſtitionem vocabat, eo quòd, quaſi horribili aſpectu, timor iſte mortalibus ſuperſtet & impendeat, alludit enim ad verſus illos Lucretij, *b*

lib. 8. Orig. op.3.

lib. 1,

Humana ante oculos fœdè cùm uita iaceret
In terris, oppreſſa graui ſub religione;
Quæ caput à cœli regionibus oſtendebat,
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans.

Nam Lucretio, vt & alijs gentibus relligio ponitur pro ſuperſtitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui, *c ſuperſtitio* eſt, *ſuperſtantium rerum (id eſt cœleſtium & diuinarum quæ ſuper nos ſtant) inanis & ſuperfluus timor.* De ſenibus quod addit Antiſtes Hiſpalenſis, non eſt eius commentum. ſic enim Donatus, vel quiſquis ille: *d ſuperſtites ſunt ſenes uel anus, quia ætate multis ſuperſtites iam delirant. Vnde & ſuperſtitioſi, qui Deos timent nimis, quod ſignum eſt deliramenti.* Chriſtianis ſcriptoribus nomen ſuperſtitionis in malum ſumi ſolet, etiam in illo D. Pauli; *e Viri Athenienſes per omnia quaſi ſuperſtitioſos nos eſſe uideo.*

c in VIII. Æneid.

d in Terent. Andr.

e Act. 7. v. 22

Universidad de Deusto Biblioteca

video. Syriacè eſt, nimios in cultu dæmonũ; Græcè δεισιδαιμονεστέρους, æquo ſuperſtitioſiores: eò. ſ. quod vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, ſpiritus, ignota quoque & ambigua numina, colerent. Quo ſenſu gentilium errorem Patres *Superſtitionem* nuncupant, non *Religionem*; niſi addita vanę vel falſæ denotatione. Quoniã inter *Religionem* & *Superſtitionem* multum intereſt. *Non. n. philoſophi ſolum* (ait Cicero) *verum etiam maiores noſtri Religionem à ſuperſtitione ſeparauerunt, nã qui totos dies precabantur & immolabant, ut ſui ſibi liberi ſuperſtites eſſent, Superſtitioſi ſunt appellati, quod nomẽ patuit poſtea latius. Qui autem omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, ſunt dicti religioſi ex relegãdo, ut elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligẽtes, ex intelligendo intelligẽtes. His enim verbis omnibus ineſt vis legendi eadem, quæ in religioſo. Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo, alterum vitij nomen, alterũ laudis.* Adſcripſi verba vt legenda cẽſeo ex Lactantio g; ex quo & D. Aug. h corrigendus Nonius Marcellus eadem aliter referens. Nonius etiã vult *Superſtitioſos* dici, *quod præ cultura deorũ cetera ſuperſedeant*, ideſt negligant: itidem & *Religioſos quaſi relinquoſos (ſic membrana) quod cæteris relictis ſolis ſacrificijs deſeruiant*, ridiculum cõmentum, & Nonio dignũ. Lactantius eruditè, qua ſolet argumentorum vi & copia Ciceronis diſertimè refellit, & concludit, *Religio veri cultus eſt, Superſtitio falſi*. hoc præclarè: non ita qđ ſubdit; *Omnino quid colas intereſt, non quemadmodum colas, aut quid precere.* parum id conſideratè dictum. nam ſuperſtitio quoq; naſcitur, ſi quod oportet coli Deum Opt. Max. non vt oportet colas aut precere. Religioni duntaxat locus, ſi qui vni ac vero Deo ſupplicant, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim Theologi noſtri, *Religionem* definiunt virtutem, qua Deo vero cultum verum ac debitum exhibemus, ideoq; dictitãt, duo illi vitia extrema repugnare. Vnum in defectu poſitum, quod cum debito honori detrahat, *Irreligioſitas* vocatur, alterum in exceſſu, quod nõ quidem verum cultum æquo maiorẽ exhibet, (quis enim, quãtum par eſt, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immenſæque maieſtati?) ſed ideò nimium, quia nec verum, nec bonum, ſed ſuperflua quadam circumſtantia vitiatum, quæ, quòd perperam & in Dei potius iniuriam, quàm honorẽ, materiæ debitæ adijcitur, ideo in exceſſu poſitum vitium vocant. *i* Cum enim bonum idem ſit quod perfectũ, omnemque defectum ſiue vitium repellat, nihil etiam verum dici mereatur, niſi quod idem ſit bonum: perſpicuè intelligitur, ſi mali quidpiam in cultu diuino reperiatur, verum cultũ eum non eſſe, quare nec *Religionem* dici poſſe. Deinde cum *Superſtitio* omnis, nomine ſuo vitium in cultu ineſſe indicet, conſequitur nullum cultum, qui ſuperſtitioſus ſit, verum cultum vocandum: atque adeò ſuperſtitionem omnẽ falſi cultus eſſe, vt Lactantius dixerat. Sed falſitas iſta non vno tantum ex fonte, vt putabat, ſed ex duobus oritur. Capitalis omninò eſt, quem ille non ignorauit, ſi videlicet id pro Deo colatur, quod Deus non eſt; hunc noſtri nominant, *Superſtitionem falſi cultus*. alter minus eſt deleterius, ſæpè tamen lethalis, ſemper noxius, quem Firmianus perperã videtur a ſuperſtitione excludere, ſi cui qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *indebiti cultus ſuperſtitionẽ*, eò quod non, qualis debetur. Prior generali nomine ſolet *Idololatria vocari*, quia quicquid cum non ſit Deus, vti Deus adoratur, idolum nominatur, iuxta illud: *k Omnes Dij populorum, idola*, hoc eſt vanitas & inaniæ, nihilq; minus quàm quod volunt haberi. Nam vis iſta eſt vocis Hebreæ אליל E L I L. Poſterior nomen ſuum retinet, nec propriũ, quod ſciam, aliud habet, nec impoſuit D. Auguſtinus, *l* conten-

f *lib. 1. de na. Deor.*

g *lib. 4. c. 28.*

h *lib. 14. de ciu. Dei c. 30*

i *vide ... Valent... diſp. 6. ... punc. pr...*

k 1. *Par... ver. 26.*

l *lib. ... ctri. C... cap. 23*

contentus deſcripſiſſe cum de imaginarijs indebiti cultus ſignis ageret, his verbis; *quæ ad remediorum, aliarumque obſeruationum curam pertinent; quæ non ſunt diuinitus ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publicè conſtituta, ſed per priuatas appellationes rerum temporalium, corda diſſipant miſerorum.* De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis diſputatio inſtituitur: de falſi tantum cultus ſuperſtitione differẽdum; cumque ea duas ſpecies complectatur, *Expreſſam Idololatriã*, quando cultus Deo debitus clarè & disertè transfertur in creaturam; ceũ Iudæi vitulum, Ægyptij Anubim, Romani Quirinũ coluere: & *tacitam* ſiue vt alij vocant *Implicitam*; illam quoq; priorem nunc miſſam facimus, contenti quæ ad poſteriorem pertinent, & ſunt obſcuriora; pro modulo noſtro elucidare. Tacita idololatria eſt omnis magia prohibita, vt ſuo loco oſtendemus.

CAPVT II.

De Magia, eiuſq; diuiſione, & Magorum varijs nominibus.

MAgiam vniuerſim ſumptam definio terminis latiſſimis, *vt ſit ars ſeu facultas, vi creata, & non ſupernaturali, quædã mira & inſolita efficiens quorum ratio ſenſum & communẽ hominum captum ſuperat.* Vſus ſum terminis latiſſimis, quia video viros magnos. Fr. Victoriam *a* ſecutos, dum pomeria circundant ſtrictiora, artificioſam & naturalem excluſiſſe. *Artem* dixi, ſeu *Facultatem*, pro quauis cognitione & operatione, apodictica, topica, ſcientiam gignente, vel non gignente, mechanica vel liberali, artificioſa vel artis experte, vera vel circulatoria, ſuperſtitioſa vel vitij experte. *Efficiendi* vocabulum pro omni mentis, animi, ſenſus, aut membrorum functione poſui. *Vim* intelligo, ſiue rei adhibitę, ſiue perſonæ adhibentis, hominis nempe vel dæmonis. *Creatam & non ſupernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula; q̃ ſolius Dei ſunt opus: quocirca malui *mira*, quã miracula dicere. *Communis* deniq; *captus* & *ſenſus* mentionẽ inſerui, quia multorũ magicorum effectuum cauſas ſoli ſapiẽtiores, qui omni ætate pauci, conſequuntur. Tã latè ſumptę Magię, diuiſio, petẽda ex cauſis finali & efficiẽte. *Ab efficiente* ducitur diuiſio in *Naturalẽ, Artificioſam & Diabolicam*; quia cuncti effectus eius aſcribẽdi ſunt, vel inſitę reb. naturę, vel humanę induſtrię, vel cacodęmonis malitię. *A finali cauſa*, rectè di partias; primo *in bonã*, ſi bona intẽtione & licitis medijs vtatur; (qđ tantũ competit artificioſæ ac naturali) & *in malam*, cuius nẽpe finis vel media quib. vtitur praua ſunt; hæc peculiaris eſt Magię prohibitę; quã idololatriã tacitam & ſuperſtitionis ſpeciẽ eſſe diximus. Hęc prohibita Magia ſic deſcribi poteſt, *Facultas ſeu ars, qua, vi pacti cum dæmonib. initi mira quædã, & communem hominũ captum ſuperantia, efficiuntur.* Dixi *vi pacti*, quoniã omnis Magiæ huius vis, pacto tacito vel expreſſo nititur, vt ſuo loco docebo. *Tacitam* vocant, *idololatriam* Theologi; quia nõ tã (vt plurimũ certè) intẽdũt Magi cultum illũ exhibere creaturæ, vt Deo, quã tanquam benefactori cuidã & munifico, à quo aliquid conſequãtur. Quæ intẽtio, ratione multiplicis ſui obiecti, quatuor quaſi ſpecies huius tacitę idololatriæ, ſeu prohibitæ Magię gignit. Fit. n. aliquando, vt dumtaxat extraordinarij & miri effectus cognitio vel operatio quęratur, & tũc ſibi nomẽ *Magiæ ſpecialis* ac ſtrictę ſumptæ, vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoſcere res futuras, vel ẽt pręteritas aut pręſentes, ſed arcanas & occultas, conatus iſte *Diuinatio* nominatur: aliquãdo deſiderat inſtrui & iuuari, nõ vt proſit, ſed vt noceat alijs, vel vltionẽ ſumat; huic ſceleri *Maleficiũ* eſt nomẽ. Deniq. ſunt aliquãdo, quib. decretũ eſt, ſine noxa cæterorũ, ſibi vel alijs hoc opere prodeſſe, vtilitate vel voluptate, & tũc Theologi nuncupant *Nugatoriam ſeu vanam*

a *relect. de Magia, nu. 8. Angles in floribus ad 2. d. ... & alios.*

obſeruantiam. Sic Magia reproba, in *Magiam ſpecialem, Diuinationem, Maleſ-ciū, & vanam obſeruantiã* diuiditur, de quib. ſingulis ordine diſputabimus.

Ab hac ſpecierum Magiæ diuerſitate, mira nominum varietas apud Hebræos, Græcos, Latinos, manauit, ad eos ſignificandum, qui ſtygijs hiſce myſterijs forēt initiati. Proſequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad ſolam diuinationem vidētur pertinere, vt duo illa coniungi ſolita, Aouoth & Iddeghoni; quorum niſi fallor poſteriùs latiùs paulo patet, ideoq; in ſacris litteris illi ſolet poſtponi, locis *b* paſſim obuijs. *Aouoth*, à radice אוב of, quod vox reddatur obſcurior & quaſi ex ventre ſtridens. *c* nam of primò ſignificat ipſum dæmonem reſpondentē, ſecundò ſignificat Magum qui reſponſum elicit, ſicut & *Python*, & *ventriloquus*, vocatur, vel ipſe dæmon inhabitans, & ex imo hominis reſpondens, vel ipſe homo, cui dæmon inhabitat. *d* Græcis etiam εὐρυκλῆς vtrumq; ſignificat, à quodam Eurycle, qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde & alij εὐρυκλεῖς dicti, qđ docent Suidas & Heſychius, & Scholiaſtes Ariſtophanis *e* & ex Ariſtophane, Plutarchoq; poſſet probari. Iddeghoni non ſpectat ad Chryromãticos & ſimiles; vt quidam cēſet; ſed ad oracula dæmonum, ſiue per Aouoth, ſiue ex viſcerib. telluris, ſiue per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomē vſurpatum; *f* ſiue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quam quid Magus conetur, reſpiciunt, patentq; latius. Ad omnes enim diuinationes pertinent, Nachaz kiſem, Ghonem, ad omnes verò incantationes, Chabar, & Lachaz; ad omnem deniq; Magicam in genere, Chartummim, & Mechaſſephim, de quibus nunc agendum. Nachaz ſignificat augures, & omnes alios coniectores vanos; qui ex fortuitis quibuſdam futura ſolent diuinare; qualem ſe, prudenti vocis æquiuocatione, ad tempus Ioſephus finxit. *h* hæc diuinatio prohibita multis locis. *i*

Kaſam ſignificat vniuerſim diuinare, vnde Kiſem diuinans ſeu ariolus, & Keſem diuinatio. ſumitur etiam in malam partem de quacunq; rerum quoque non fortuitarum, prohibitū coniectatione. paſſim in SS. eius mentio obuia eſt. *k*

Yonen quibuslibet auguribus & coniectorib. accommodatur. *l* etiam Onirocriticis: *m* quare perperam Rabbini recentiores reſtringunt, ad eos qui ſuperſtitioſè dies & tempora obſeruant, fauſtane ſint an infauſta. ſed hoc genus ad omnia pertinet.

Chabar *n* & Lachaz *o* quomodo diſcrepent nondum inueni, quare (ni fallor) idem ſignificant, nempe ἐπαοιδὸς, incantatorem, ſeu (vt Gentiles vocabant) exorciſtam; qui profanis ſeu malis verbis aut muſſitationibus mira patraret.

De Chartummim falli puto Abenezram, Ben-Natā & alios Rabbinos, qui ad naturalem ſeu bonam Magiam vidētur referre. Quæſo, ſi hanc ſignificaret, cur tam ſerio in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen cōplecti Magorum genus omne; qui, cū dæmone fœderati, diuinant *p* vel præſtigioſa miracula operantur; *q* imo & *r* quoſcunq; cantatores & veneficos cō prehendere probatur. quia LXX. modo vertūt expoſitores, ἐγγαστρίμυθους *r* modò φαρμακοὺς veneficos, *s* modo ἐπαοιδοὺς incantatores. *t* Vulgatus quoq; noſter aliquãdo vertit coniectores, *u* aliquando verò ariolos, *x* aliquando maleficos, *y* vt iſtorum auctoritate vocabulū intelligamus adeò diffusū eſſe.

Denique Mechaſſephim vox, eſt orta ex radice Chaſaph, ſignificans quemuis maleficum præſtigijs, vel alijs quibuſuis malis artibus Magicis, vtentem. ideo noſter tam latè interpretatur, maleficos, *z* maleficas artes, *aa* maleficia, *bb* aut veneficia. *cc* Non defuit tamen quidam vehementer

אדברת ידעני

b *Leuit. 19. ver. 31, & 20 v. 6. Deu. 19. ver. 11. 4. Regū. 23. v. 24. Eſai. 8. v. 19. & 19. verſ. 3.*

c *1. Reg. 28. v. 7. & 9.*

d *Vt docui plurib. commēt. in Iſa. cap. 8. v. 19.*

e *Suid. & Heſych. in voce* εὐρυκλῆς *Plutar. lib. de defectu oracu lor. Ariſtoph. in Veſpis, & ibi Schol.*

f *ſup. litt.* b.

נחש

h *Gen. 41. v. 5. & 15.*

i *Leuit. 19. v. 26. nu. 23. v. 23. & 24. v. 1. Deut. 18. v. 10. 2. Par. 33 v. 6.*

כשם

k *vt d. v. 23. & d. v. 10. 1. Reg. 28. v. 8.*

3. Reg. ... Iſa. 3. ... re. 27. ... Zec. 1... & 21. ... & 22. ...

עבין

l *d. loco ... Mich. 5. ...*

m *vt Da... ver. 1... Para. 3...*

חבר

n *Iob. ... 25. & ... v. 6.*

לחש

o *d. v. ... 10. v. ...*

חרטמם

p *vt Ge... verſ. 1...*

q *vt Ex... 11. & 2... v. 7. ... 9. v. 11.*

r *vt in ... ſupra.*

s *vt in ... ſupra.*

t *In Ex...*

u *in Ge...*

x *Dan... ſic. 2...*

verſic. ...

y *In Ex...*

z *Exod. ... 11. et 2...*

aa *2. Pa... ver. 6.*

bb *Iſa... verſ. ... Ier. 27... Dani... 2 Mich... ſic. 12... 3. verſ... Iach. 3... 5.*

cc *4. ... verſic. ...*

dd *4. Reg. 9. v. 22.*

ee *Io. 8. v. 48. & 49.*

ter huius criminis ſuſpectus, & ex ꝓfeſſo ſagarum patronus; qui lectoribus conaretur perſuadere hoc vocabulum ſaltem in lege Exodi xxii. c. reſtringendum ad ſolos venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò qa radix nominis, Chaſaph, non ſignificat toxico perimere (vt ipſe putat) ſed quando ſolitariè ponitur, nec ſententia narrationis reſtrictionem poſtulat, tunc Magicorum ludibriorum genus omne continet, ut apud Malachiā, & Nahum, & in libris derelictorum: Si qñ aſit reſtringatur, id contingit, rei, quæ deſcribitur, conditione hoc poſtulãte. Sic Exo. 7. reſtringitur ad præſtigiatores propriè dictos, de quib. tm̄ agebatur: ſic apud Ieremiā, ponitur pro Diuinatoribus; apud Daniel ē, pro ſomniorū interpretib. Det aduerſarius locū ullum, ubi pro ſolis Venenarijs vſurpetur. Bene eſt, ꝙ duo tm̄ loca adduxit. Vnum de *dd* Iezabele: quaſi vero Iezabel clanculum venenis, & non ferro palam, atq; cædibus, in prophetas graſſari fuerit ſolita. Quanto veriſimilius eſt fœminam inſano dæmonum cultu furentem, incãtationib. quoque, & rhombis, alijſque philtris Achabū, & alios dementaſſe? vt ibidē benè, poſteriore loco, cenſuit Toſtatus. Sanè ante Iezabelē Magiæ ſuſpecta non fuit Samaria: poſtea, per hãc ſortem excetram, peſtis hæc immiſſa, hæſit adeò pertinaciter vt Sammaritani nomen pro incantatore vſurparetur. Vnde & Ieſu Domino obiectum, *Samaritanus es, & dæmonium habes, ee* quaſi gēti propriū eſſet cum dæmone commercium habere. Quare & Dñs conuitium illud unica negatione refutauit; *ego dæmonium nō habeo*: q. d. cum dæmonio paredro, vel euricle, vel fœderato, nulla mihi familiaritas intercedit, quapropter nec Samaritanus ſum, & poſt Chriſtū Dñm ſolennes Samariæ Magi principes, eorumq; ſcholæ: Simonianorum ſ. & Menandrianorum, Secūdum adfert locum ex d. c. 22. Exod. eo quod LXX. verterint φαρμακοὺς: quod ipſe contendit ſolos uenenarios ſignificare, tā bonus certè Græcus, quā bonus Chriſtianus, refellitur ipſa cōſuetudine LXX. Interpretū, quos conſtat ea voce latius vti. Primò, quia Exo. 7. v. 11. & vertunt φαρμακοὺς, vbi cōſtat agi de præſtigiatorib. nā & incãtatione ſeu præſtigias ibi vocant φαρμακείαις, & quos ante φαρμακοὺς dixerūt, ijdem ab illis vocantur ἐπαοιδοί. Deinde æquè diffusè ſumpſerunt in Paralipomenis, ἐφαρμακεύετο. Tertio qñ in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακῶν, cōplexi ſunt diuinatores. Quartò qa, inter ſomniorū interpretes, apud Danielē, recenſent φαρμακοὺς. Tã ergo latè ſumunt hoc vocabulū ſeniores iſti Hebræorū doctiſſimi: quod verò peritè id faciant, ſi putarē operæ pretiū, & antè non alij id feciſſent, probarē Hippocratis, Platonis, Ariſt. Theocriti & aliorum ueterū teſtimonijs. Ioſephus ut non ſuffragatur aduerſarijs, ſic nec nobis refragatur. Pro nobis ſtãt Phil. li. de ſpecialib. circa mediū, & Catholici Patres *ff* pleriq; qui legem illam Moſis ad omnes Magorum ſpecies retulerunt. Hæc de Hebraicis.

Græcis ſua quoq; ſunt nomina; quę ſtrictè ſumendo, differunt. nam ἐπαοιδὸς incantatorem, μάντις ariolum ſeu diuinū, φαρμακὸς venenarium, γόης, præſtigiatorē propriè ſignificat. Sed frequenter primum, tertium & quartum, ad omnem Magicā porrigūtur, γόης ēt, quemcunque denotat impoſtorem. Videas illa tria Homonymōs coniungi a Platone, Syneſio, Herodoto, Chryſoſtomo, & Heſychio.

Sic Latinis alia eſt propria ſignificatio, alia per extenſionem accōmodata. *Magorum* nomen a Barbaris ad Græcos, latinoſque traductum, initio Perſis & Chaldæis in honore fuit, *gg* vt propriū Sacrorū antiſtitib. Regum moderatorib. philoſophis atq; Theologis, in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artib. attribui. *Venefici* dicebãtur antè, ſoli qui malis pharmacis lædebãt, & venenarij vocãtur: poſtea de incãtationib. hoc nomē vſurpatum,

ff *D. Hiero. in Ierem. & Daniel. D. Aug. li. 21 de ciui. Dei, c. 6. Iſych. lib. 6. in Leui. c. 19. & 20. Raban & alij add. c. 22 Exodi.*

gg *Hiero. in c. 2. Daniel. Apuleius 1. Apolog. Heſych. & Suidas.*

Universidad de Deusto Biblioteca

pactum, & cunctis Theſſalis accommodatum. *Arioli, Augures, Aruſpices, Chaldæi, Theſſali, Genethliaci*, ſæpe cõfunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necem adferant, deſumpto nomine vel a famoſa illa & crudeli Regina Lamia, de qua Anton. Liberalis, Diodorus & alij; vel a ſuccubis dæmonibus, de quibus Philoſtratus; vel a feris Libycis, de quibus Dion Sophiſta. *hh Striges*, ab infauſta & nocturna aue, quæ creditur exitium infantulis adferre *ii*. Veteribus etiam Romanis dictæ hæ mulieres ſunt, *Veratrices*; quod diuinandi ſcientiam profiteantur, vt ſolẽt illæ fæces quæ ſe iactant Ægyptias, colluuies omnium populorum ac nationum. Longobardi ſuis legibus *Muſcas* nominant; eò fortè, quod in conuenticulis ſuis, laruis ſe tegant; KK vel quod deformi ſpecie oris, vt ſunt pleræque, laruis ſeu maſcaris, quàm fœminis ſimiliores. *Sortilegos* veteres nominabant, qui quarumlibet ſortium ſuperſtitioſo iactu aliquid diuinare nitebantur *ll*: Sed Theologi, & Iuriſperiti poſteriores cum nefando ſtrigum crimine confuderũt. *Sortiarios* eoſdem, & *ſortiarias*, vocatos comperio iam inde ab Hincmari Remenſis Archiepiſcopi æuo *mm*. Hi venefici ſimul & Dæmonis vaſalli Legij ſunt, quare poſſunt etiã dici *Satanici Veneuarij*. Horum crimẽ vetus, & ante Chriſti Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatij, & Eriſichto Lucani, Martini Taciti, & Theſſalæ Luciani, & Apuleij. Nomen ſortiarum recentius eſt.

hh *Vide Adagium* Lamiæ turres, *& Cõmen. noſtrum in Senecæ Traged.*

ii *Vide comment. in Medeam v. 732.*

KK *Remigius lib. 1. dæmonolat. c. 18.*

ll *extra ti. de Sortileg.*

mm *c. vl. 33. q. 1.*

CAPVT III.

De Magia naturali ſeu Phyſica.

QVi ſupra mortales omnes Magicis deditι fuere, Perſæ; a quibus id Marcion & Manes mutuati: duos credidere Deos auctores, & rerum Dominos; alterũ bonum Oromazum vel Oromagdam; quem ſolem cenſebant; & malum alterum Arimanem, ſiue Plutonem *a*: deinde ab his numinibus duplicem Magicam deduxerunt, vnam quæ ſuperſtitioſa tota cultum falſorum Deorum tradebat, & huiuſmodi plura; alteram quæ naturas intimas rerum callebat, quã Perſis utramque Apuleius *b* adſcribit. Fallax prior & nociua, ſatis diabolum indicat auctorem: qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus ea Chamus imbutus, ab hoc eius poſteri Ægyptij, Chaldæi, Perſæ. ſic enim interpretor D. Clementis verba *c* de Angelis peccatoribus; *docuerunt (ait) homines quod dæmones artibus quibuſdã obedire mortalibus, id eſt magicis inuocationibus, poſſent; ac velut ex fornace quadam & officina malitiæ totum mundum ſubtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerunt. Pro his & alijs nonnullis cauſis diluuium mundo introductum eſt, & omnes qui erant ſuper terras deleti ſunt, excepta Noe familia; qui cum tribus filijs eorumque uxoribus ſuperfuit: ex quibus unus Cham nomine, cuidam ex filijs ſuis, qui Mezraim appellabatur, à quo Ægyptiorum & Babyloniorum & Perſarum ducitur genus, malè compertam Magicam tradidit diſciplinam, hunc gentes quæ tunc erant* Zoroaſtrem *appellauerunt, admirantes primum magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri plurimi ſuper hoc habẽtur, &c.* addit hunc poſtea ictum fulmine, *Zoroaſtrem*; quaſi viuens aſtrũ dictum, & pro Deo habitum. Zoroaſter non vnus, ſed multi fuere (nam Goropius nugatur, qui nullum putat fuiſſe) Primus iſte Chaldæus Magiæ inuentor: falluntur Sixtus Senenſis & alij, qui bonam illi tantũ tribuunt. Secundus fortè Bactrianus; qui cum Nino bellum geſſerit, de quo Plinius, Iuſtinus & Arnobius; Tertius qui & Erus dictus, ſiue Armenij filius, iuxta Clementem Alexandrinum; ſiue Oromazi, iuxta Platonem: nec enim arbitror hos Eros fuiſſe diuerſos, ut cenſuit Fra. Patricius. Suidas videtur primum cum ſecundo confundere, non quartum aliquem ſuggerit. Arnobius quatuor commemorat: primum illũ Chaldæum; ſecundum Bactrianum, tertium

a *Plutarch. li. de Iſide & Oſyride* ... *tius* ... *hiſtoria* ... *thias &*

b *Apul.* ...

c *lib. 4.* ...

tertium Pamphilium genere, qui & Erus dictus; quartum Armeniũ genere, non Armenij filium, de quo Clemens; ſed alium Hoſthanis nepotem: Quinti fortè meminit Suidas cũ Zoroaſtri Aſtronomi meminit, & Perſomedum dicit fuiſſe. Sexti Procõneſij mentionẽ facit Plinius. omnes hi Magi fuere. Sic ẽt de dæmonibus agens Lactantius *d: Magorum quoque ars omnis, & potentia horum adſpirationib. conſtat, &c.* Idem aſſerit & D. Cyprianus & addit Hoſthanem Magorum præcipuum fuiſſe. huic famoſos alios addit Tertullianus his verbis; *Hoſthanes, Typhon & Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, & Berenice, publica iam litteratura eſt, quæ, &c.* His conſentiunt Arnobius, ſi rectè verba diſpungas *g* & cũ Euſebio, *h* D. Aug. ac Marcellinus. Zoromazdis meminit Suidas. Azonacis Plinius, eumq; facit præceptorẽ Zoroaſtris. Corrupit uocem Noachi: ab hoc. n. Cham & filij eius Chus Magiã bonam edocti. Scripſere ẽt Magica, Iulianus Chaldæus philoſophus li. 4. de dæmonib. & Theurgicorũ auctor illius filius, Iulianus ideò Theurgus vocatus; de quibus, Suidas & Proclus conſulendi. Porphyrius citat quendã Palladem, & Symbolum, & alios, nẽpe Adelphium, Aclynum, Alexandrũ Lybicum, Philocomum, Demoſtratũ Lydum, Zoſtrianum, Nicotheum, Allogenem, Meſum; quorum impijs ſcriptis vtebantur Gnoſtici. Picus teſtatur ẽt legiſſe ſe libros Chaldaicè ſcriptos Eſre & Melchiar magorum. Ex his hodiè tantum exſtant; Zoroaſtri χαλδαϊκὰ, ſeu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorum ſcriptis laborioſè collegit Fran. Patricius, obſcuritatis maioris quàm vtilitatis. Naturalem verò legitimamq; Magicẽ cum ceteris ſcientijs Adamo Deus largitus; a quo poſteritas docta, per manus & orbẽ eã propagauit. Eã (vt Pſellus *i* & Proclus aduertere) nihil eſt aliud quã exactior quædam arcanorum naturæ cognitio, qua cœlorum ac ſiderum curſu & influxu, & ſympathijs atq; antipathijs rerum ſingularũ obſeruatis, ſuo tempore, loco, ac modo, res reb. applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur; quæ cauſarũ ignaris præſtigioſa uel miraculoſa videntur. Veluti cum Tobias paternam cæcitatem felle piſcis diſcuſſit, *k* quam vim Callionymo piſci tribuunt cum Galeno *l* plerique: item, cum tympani ex lupina pelle ſonus, aliud tympanum, ex agnina tenſum, dirumpit: *m* cum Venetijs Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius *n*, illuſtria quoque illa quæ narrat B. Augu. lib. 21. de ciuita. Dei c. 4. 5. & 6. de pauonis carne neſcia putreſcere, de paleis frigore ſuo niues conſeruantib. & calore fructus maturantibus, vi cõtraria; de calce quæ, cũ ignitam in ſe vim habeat, aquis accenditur, & oleo infuſo non accenditur; de Agrigentino ſale, qui liquatur igne, aqua verò induratur & crepitat; de magnete, de Epyri fonte & ſimilibus. his addunt alij patres, *o* de dictamo, quo ceruus ſagittas expellit; & chelidonia, qua hirundines cæcos oculant pullos. cõfirmat Plinius *p* de Pſyllis & Marſis odore ſerpentes ſoporantibus, & impunè laceſſentibus; de pici *q* Martij herba cuneos adactos expellente: vnde cõmunis fabula increbuit eam ſeras aperire. Confirmat Alex. ab Alexandro, *r* de veneno Tarantulæ ſeu Phalangij Calabri; a quo morſis non aliud vitæ & remedij præſidium, quã ſi certo muſicæ ſono ſaltitare ad numerum compellantur, donec concidant fatigati. Prætereo innumera, q̃ congeſſere Ariſtoteles (ſi auctor ipſe lib. de admirandis auditionibus) & Guilhelm. Aluernus opere pereruditо, de Vniuerſo *ſ* & ex Belgis Robert. Triezius auctor libri *de dæmonũ deceptionibus*, *t* apud quos tamen duos quædam narrantur, meritò Satanici pacti ſuſpecta, ut quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuiſibiles, & argento viuo inter duas cannas poſito incantationes impediri. Vt, quod Robertus docet, rutam

A 4 furto

d *lib. 2. c. 14. idem affirmat c. 16.*

e *lib. de idolo. vanitate c. 16*

f *lib. de anima, c. penult.*

g *li. 1. contra gent.*

h *Euſeb. l. 1. de præparat. Augu. lib. 12. de ciuit. Dei, Marcellin. hiſtor. lib. 23.*

i *Pſellus li. de dæmonib. Proclus li. de Magia.*

k *Tobie 7.*

l *Gal. lib. 10. ſimplic. medicam. Plinius, Ælianus, & alij.*

m *Oppianus lib. 3. Cynege.*

n *Cardanus lib. 6. de ſubtilita. Boiſteau. Hiſ. Prodigio. cap. 8.*

o *Tertullianus lib. de pœnitentia, c. vl. Pacianus lib. de pœnitent. & D. Hieron. in Eccleſiaſt.*

p *lib. 7. c. 2.*

q *lib. 10. c. 18*

r *lib. 2. Genial. dier.*

ſ *par. 2. principal. p. 3. ca. 23.*

t *cap. 4.*

Universidad de Deusto Biblioteca

furto ſublatũ, & ocimũ cũ conuitijs plantatũ vberius prouenire; itẽ ſeptẽ certæ herbulæ gramina, iacta in ſympoſio, conuiuas oẽs ad rixas & Lapitharũ certamina prouocare. Nec minus friuola ſunt, quæ Ludoui. Dulcis memorat de vi gemmarũ per eas effici poſſe, quicquid homo queat imaginari. *lib. de gẽmis c. 1.* o vanã auxeſim? an gẽmæ oipotentes? Solidiora lõgè & tutiora peti poſſunt exẽpla, ex Sirenio, Fracaſtorio, & Langio. *u* Naturalis huius Magicæ peritiſſimũ fuiſſe Salomonem Regem minimè dubitandũ. Quæ tũ de morbis ab eodẽ Rege curatis incantatione, Flauius Ioſeph. retulit, *x* ea vel falſa ſunt, vel in illud referẽda tp̃s, quo ſe idololatriç & eĩ ſuperſtitioni immerſerat. Tres magos Euangelicos hac Naturali Magica imbutos volũt nonnulli & crediderim. Sed an hac ſola, & non dæmoniaca quoq; poſt Chr̃m Dñm adoratum; certo certius, a crimine hoc alienos; quid ante fuerint, parũ refert. Sane Theophilactus *y* cenſuit etiã veſita imbutos. De Apollonio Tyanæo? vĩ Iuſtinus *z* Martyr cũ Phyſicis magis annumerare; ſed, vt frequentius credã dæmonis vſũ opa, faciũt q̃ perdoctè ſcripſit Euſeb. cõtra Hieroclẽ.

u Siren. lib. 9. de Fato. c. 6. Fracaſtor. lib. de Sympat. & antipa. Io. Langio. epiſt. 33.
x li. 8. Antiq.
y in Matt.
z q. 24. ad Orthodox.

Naturalis Magia diuiditur in operatricẽ & diuinatricẽ. hæc in abditis & futuris coniectandis verſat, de qua libro ſequenti differendum nobis copioſè; illa miros effectus producit, de qua nunc agimus. multi de ea libros ediderunt, quorũ qui catalogum nudum proponunt * ſine antidoto, videndum ne venenũ aureo Babylonis calice propinent incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo; vt dæmoniacos Magos, *Robertũ Perſcrutatorem* cuius *Magiã cærimonialẽ, & li. de myſterijs ſecretorũ* Agrippa legerat, & ex ijs deſumpſit nõ pauca; Picatricẽ Hiſpanũ, Anſelmũ Parmẽſem, Cicchũ Eſculanũ, Petrũ de Abono, & Corn. Agrippã, & Paracelſum, & auctorẽ peſtilentis libri ארבעאל, innominatum, ſed mirũ hypocritam; homines partim atheos, partim hæreticos. Alchindus, Rogerius, Bachonus, & Geber Arabs multis ſcatent ſuperſtitioſis, ideo vetitæ lectionis ẽt hos putarim. Raymũdus Lullus, & Arnoldus Villanouanus ſunt ipſi quoq; in nõnullis hæreſeos notati *aa*: quare libros eorũ nullus deberet legeret, qui Theologicorũ dogmatũ nõ ſit ꝓbè peritus. In eãdẽ claſſem rẽferẽdus Tho. Bũgey *li. de magia naturali*, & eodẽ tit. li. Georg. Riplay qui poſt mortẽ necromanticus fuiſſe iudicatus. Ponceti & Ardoini *li. de venenis* legẽdi non vidẽtur, niſi à medicis conſcientia timoratæ ac piæ, cæteris ea lectio intuta. In Cardani *de Subtilitate & de Varietate* libris paſſim latet anguis in herba, & indigẽt expurgatione Eccleſiaſt. limæ. Io. Baptiſta à Porta ſpecioſo *Magiæ naturalis* titulo ſuperſtitioſa multa & illicitę Magicę velare nitiť, v. g. de conficiendo lagarũ vnguento, & his ſimilia. De Antonij Mizaldi *Naturalis Magiæ* libro, nõ habeo, quod dicã, quia nondũ legi: ſuſpicor, quod facit in *Centurijs memorabiliũ*, ſuperſtitioſa illũ à naturalib. nõ ſecreuiſſe. Alberto Mag. tributus *lib. de Mirabilib.* vanitate & ſuperſtitione refertus eſt, ſed magno Doctori partus ſuppoſititius. Cicchi de Eſculo *Cõment. in Spharã Sacrobuſti* inter ſuperſtitioſa ſcripta collocandus. Pomponatij *de Incantationib.* opuſculũ, certe miratus ſui tã diu tolerari ab Eccleſia: nũc recẽs, & merito, in Romano Indice dãnatur, veriſſimũ. n. quod ab Ant. Mirandulano *bb* ſcriptũ, hoc opere Põponatiũ, ſe nec philoſophũ bonũ, nec quod fœdius, Chriſtianum bonũ exhibuiſſe, cũ effectus oẽs mirificos cęlorũ, inflexionib. aſcribit, adeo vt velit & religiones & leges earũq; latores ab ijs depẽdere. Quod prorſus impiũ. Edidere quidã, noĩe Franciſci Pici Comitis Mirandulani, *poſitiones Magicas*, in quib. certè ſunt q̃ meritò, ẽt Bodinus, vt noxiæ ſuperſtitionis, repræhendit. Quid ipſe cenſor ille? *Dæmonomaniã* ſuã multis errorib. referſit, nec qui poſtea edidere, vt emen-

** Mich. Medina li. 2. de recta in Deũ fide, c. 7. ex Agrippa libris.*
aa Vide ... torum ... et & ... lib. ... Hiſpa... lib. 3 ...
bb libro ſingulari tamen.

emẽdatam, Antuerpiẽſes, vti par erat expurgarunt. manẽt multa noxia, & quæ ambiguã auctoris fidem ſatis cõteſtantur, nocereq; legentib. poſſint. Vnde & ab inquiſitorib. Romanis, iure optimo, liber ille inter vetitos refert. *De theatro vniuerſæ naturæ* eiuſdẽ Bodini, ſi Deus vitam dederit, oſtendam alias, plus in eo corpore Rabbinicorũ eſſe deliriorum; quam ſolidæ philoſophiæ, multa quoq; cum Theologicis placitis adeò pugnantia, vt q lenius de illis loqui velit, erronea, & prorſus temeraria cogat vocare, de quo alias. Adeò lubricũ & periculoſũ de his diſſerere; niſi Deum ſemper, & Catholicam fidem, Eccleſiæq; Romanæ cenſuram, tanquã Cynoſuram ſequaris. Quę quidem breuiter à me cõmorata ſunt, vt iuuenibus cõſultum; nõ, vt viros doctos itẽm ſugillatum. Nunc quędam diſcutiamus dubia, vnde ſequentium deciſio dependet.

QVAESTIO I.

Quid cœli aſpectus & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium ſuperſtitionũ caput pręcipuum hoc veterum Magorum fundamento nititur, de quib. ita Pſellus cum exponit λόγια ζωροάστρου. *Magicas verò rationes conſtituunt à ſummis poteſtatib. & à terrenis materiebus. Compati aiunt ſupera inferis, & præſertim ſublunaria.* Hos ſecuti recentiores, quæcunq; per caracteres, figuras, ac numeros ipſi perficiũt, ea produci volunt à virtute ijs figuris cõicata ab alijs figuris ſublimiorib. ex ſympatia quadam naturali rerum inter ſe ſimilium, quatenus hæ figuræ ad amuſſim inuicẽ coaptantur. Quod confirmant ſimilitudine non vna. Primò, ſicut Echo ex oppoſito pariete cauſatur: ſecundò, ſicut in concauo ſpeculo collecto radij oppoſitũ corpus repercuſſu inflammat: tertiò, ſicut cithara eodem modo, quo alia, tenſis fidib. ſi ferias, alteram tinnitu ſuo cogit concinere: ſic iſtas imaginum, numerorũ, characterumq; ſimilitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed iſta prorſus friuola eſſe conuincitur.

Primò quia ſimiles illæ, quas in cęlo cõminiſcuntur imagines, prorſus ſunt fictitiæ, & quædam (vt Philoſophi vocant) entia rationis; quatenus figuræ quædã ſimilitudo & imago picturæ illis aſcribitur, nominaque ad placitum impoſita, ſtellas ab inuicem diſtinguendi cauſa, vt benè Barthol. Sybillanus *a* aduertit: & patet ex imaginib. picturisq; Aſtronomorum. quis enim neſcit nullas in cœlo eſſe veras vrſas, angues, leones, crateres, naues, Pegaſos; ſed hæc dicis cauſa tantum nos imaginari? Fictitiæ verò figuræ nulla pot eſſe efficientia, qua talis eſt; nec cum vera figura ſympathia, vel amor naturalis: id. n. q̃d non eſt, quem effectũ, in eo q̃d eſt, queat producere?

a Peregrinar. quæſtionum 1. Decad. c. 9. q. princ. 3. q. 1. & 2.

Deinde comparationes illæ nihil prorſus ad rem faciũt. In Echo cũcta ſunt realia entiã; homo loquens, vox repercuſſa, paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum hoie ſimilitudo, vt illarum ipſi dicunt eſſe imaginũ. In ſpeculis quoq; illis incẽdiarijs, oĩa ponuntur reipſa cõſiſtentia, nihil confingitur: nec vlla quoq; formæ ſimilitudo inter terminos extremos, ſolem vrentem & lignũ quod vritur. In citharis autem, euidens requiritur à parte rei conuenientia, intenſionis modus idẽ, fidiũ cõcinnitas, cithararũ debita propinquitas, ſimilis aeris eiſpatio, q̃ ſonitũ quaſi plectro eliciat.

Deniq; quis figurarum huiuſmodi, characterumq; vires atq; ſimilitudines vnquam nugonib. iſtis reuelauit? quod reuelationis teſtimonium proferunt? ſi Chaldæos, Aegyptios, & Platonicos laudẽt; quæram rurſus, à quibus iſti acceperint, quod ſanè mortalium nullus ſolo ſtudio vel experimẽto, intelligentia quiuit conſequi?

Præterea fatentur Magi, quaſdam imagines nõ ſimilitudinem cœleſtiũ illarum, quas diximus; ſed ad ſimilitudinem rei quam operans animo

con-

Universidad de Deusto Biblioteca

concepit conficiendas; verbi gratia, ſi magis optet duos committere, duorum inter ſe pugnantiū; ſin verò amorem conciliare velit, duorum ſe complectentium effigies ſculpendas, ſi ſecundi aliquid petitur, in recta iconis ſuperficie, ſi vero infauſtū quid in dorſo ſeu auerſa parte inſcribendū, quod velis euenire. Harum imaginum Nectanab m tradut t inuentorem, & Albertum *in Speculo*, approbatorem: quę omnia ſeipſa vanitatis arguunt, & poſtea refellentur. *b* Ex his tamen delirijs pergunt maiora ſerere deliramenta.

b *infra cap. 5. q. 1*

Primò ſi cui morbum vel ſanitatem velis adferre; principio id attendendum, vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratia, ſeni Saturnus, puero Mercurius, viro Iupiter; deinde etiam planeta conueniens affectioni ſeu qualitati inducendæ, ut odio Mars, amori Venus; deniq; ſignū quod parti corporis, quam velis inuare vel lædere, præſit, vt ſi capiti aries, ſi pedibus piſces. Nituntur hac ratione quia cæleſtib. corporibus, non Hebræi modo & Græci gentiles, ſed ex Catholicis etiam olim quidam Patres & recentiores philoſophi Itali *c* animam intelligentem tribuerunt.

c *Archāgelus Mercenarius, Balduin. de monte aureo, Paul. Pernumia.*

Sed hæc omnia vt ſtolida, ita falſa & periculoſa. In primis dicere cœlum aut aſtra ſenſu vel intelligente anima prædita, damnatum olim fuit Conſtantinopolitana ſynodo, & articulis Pariſienſibus; eſtque erroris & ſcandali plena opinio, propter ſuperſtitionem & idololatriam annexam, vt cùm alij, tum copioſiſſimè Eckius & Eſphencæus *d* docuerunt. Patres autem qui videntur hoc aſſeruiſſe, illi de cęli anima figuratè & allegoricè ſunt locuti, vt & ipſa SS. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioā. Maldonat. noſter. *e Primo* per *Proſopopeiam*, qua quæ animatorum ſunt, inanimis tribuuntur; vt mari videre & fugere, cęlis & terræ audire ac placere &c. *f Secundo* per *Metonymiam*, continens ponitur pro contento, vt cum terra dicitur corrupta, vel à Deo iudicanda, aut vrbi alicui remiſſius futurum. *g Tertio* per *Hyberbolem*, ut quando lapides dicuntur clamaturi, terra dicitur aſpectu Dei tremere, vel reponſura interroganti. *h Quarto* per *Analogiam & Metaphoram*, vt cùm ſol dicitur pręeſſe diei, *i* luna nocti, Luna vocatur regina cęli, ſtellis tribuitur immunditia, aſtra dicuntur laudare Deum, item nominantur virtutes cælorum. *Quinto non ex veritate ſed ex hominum opinione*, vt cum *k* legimus militiam cœli de aſtris & ſtellis. Quā regula aptè accommodata ſoluuntur omnia Pauli Ritij, & ſimilium impiorum de animatione cœli argumenta ex ſacris literis petita.

d *EcKius li. de prædeſtinatione, Eſpencæus lib. de Animatione cœlorū.*

e *in 1. ſentēt.*

f *Pſ. 113. v. 3. Leuit. 26. 34. Deut. 32. v. 1.*

g *Gl... 1. Par... 33. M... v. 22...*

h *L... 40. P... v. 7.*

i *Gen... Iere. ... & 44. Iob. ... 38. v. ... 32. ... niel. ...*

k *Sap... 7. cun...*

Deinde cœlorum & aſtrorum puti da illa analogia ad ſingulas ætates, & corporis partes, & animi quoque affectiones, nonne nugatoria eſt? ſanè qui rectè philoſophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cœlis & aſtris concedūt; *l* vel potius influentias quidem agnoſcūt à motu & lumine realiter diſtinctas; per quas, non calorem (hunc enim motu & luce producūt) ſed alias elementorum qualitates ēt gignunt, quarum in corporearum rerum temperamentum vis eſt aliqua. Sed addūt hanc poteſtatem certis cancellis circumſcribendam. Primò poſſe cœlos per ſe res inanimas, mixta & elementa, producere, Secundò cęlos viuentia imperfecta, quando naſcuntur ex putredine, ea gignere, per accidens tamen, ſcilicet quando particulares cauſæ materiam ſic diſpoſuerunt, vt ſit ſemen aptum viuentis, tunc enim huic temperamento cęli ſuo influxu maiorem calorem largiuntur. & illud perfectius reddunt. Tertiò conſentiunt, quoad perfecta viuentia, ad eorum generationem non poſſe cœleſtia corpora aliter concurrere, quam coadiuuando particularem cauſam eiuſdem ſpeciei cum re genita. quo ſenſu ſol & homo dicuntur hominem gignere: quæ

l *vt P... 3. cōt... log. ... lib. 2. ... fide. ... ferre... de c...*

quæ cuncta in Scholis Peripateticis contra quoſdam *m* ſunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones facile conceſſerim, quoniam hę ſequi ſolent corporis diſpoſitionem; etiam aſtra influxu ſuo, mediante corporis temperie, hominē nonnihil inclinare: ſemper tamē arbitrij libertas integra manet homini. Fuſius iſta diſſerunt, & probant multi *n* ſcriptores huius æui per eruditi, eos cenſeo conſulendos ijs, quibus iſta non ſufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmētum illud aſtrologorum, quia cęlum & aſtra cauſæ ſunt communes tantum & vniuerſales, quatenus conſeruant inferiora ne à contrarijs ſuis diſſoluantur: atq; ita indirectè tantum & mediate particularibus agentibus ad agendum ſuppetias ferunt: ſed cum ijſdem cauſſis particularib. immediatè ad agendum concurrere nequaquam poſſunt. Vnde & illud conſequitur, quod, cū influūt, in ſolam vnam corporis partem nequeant influere, quin ſimul in alias influant.

m *... cōtra Aui... nnā, And. ... ſalpinum, ... alios.*

n *Ant. Miran... l. li. 22. ſin... certā. Ge... Venetus ... nt. 1 lib. 3. ... r mon. mū... ā c. 7. Vera ... cias in li. 1. ... teor. & va... us de Sa... philoſ. ca.*

Quare meritò tales aſtrologomagorum obſeruationes à medicis peritis reijciūtur, vt inter ceteros à Bapt. Codroncho *de morbis veneficis lib. 2 c. 6.* & iam olim fuere decretis Eccleſię damnatæ, vt fuit oſtenſum à Pico & Bened. Pererio. *o* Merito D. Baſilius ſcripſit, *p* ridiculum eſſe aſtrologis contradicere, cùm eorum dicta ſint omnia ignorantiæ & impietatis plena. Et D. Bonauentura *q* obſeruationem hanc eſſe à Deo maledictam, & ab Eccleſia interdictam; &, quæ per aſtra procurantur, dæmonum illuſiones atque deceptionem eſſe. Hæc cauſa fuit cur Tertullianus *r* aſtrologiam inter Magię ſpecies recenſuerit: multis etiam Glycas. *P. 1. Hiſtor.* in Mathematicos huiuſmodi inuehatur.

o *Fra. Picus ... pere, perer. de Diuina. ... rolog.*

p *In Hexam.*

q *... 1. p. Centi... quy.*

r *... b. de idolo ... r. ante me... um.*

Obijcitur, de *diebus Criticis*; quos medici in ſanguine minuendo, & potionibus præbendis, ſeruant, eo quòd talibus diebus Planetæ certi ægritudini illi propel.endæ idonei dominantur. Verùm hæc cauſa quam adferunt, nec vera eſt, nec propoſito ſubſeruit. Agite enim, certum aliquem planetā nominate; qui dominetur primo die critico. v. g. dies ſit craſtinus, cui Luna præſit: ſint ergo ſeptem ægrotantes, qui ſingulis ſeptem diebus continuis in morbum inciderint: profectò tunc futuri ſunt ſeptem dies critici continui. nam primus erit ſeptimus dies criticus primi, ſecundus ſecundi, atque deinceps ita ſinguli ſeptem aliorum ordine ſuo; ſeptem etiam continuis Luna diebus præerit. quo nihil abſurdius. Cauſa igitur verior petenda, ex ipſa humoris in corpore tunc ſæuientis proprietate. Nam quidam humores adeò celeres & acres ſunt, vt vnoquoque die ſubiectum inuadant; alij ſecundo die; ſunt qui tertio, & qui quarto (vnde Febrium differentiæ manant) quidam tardiores ſeptimo tantum vel octauo die recurrunt. Harum acceſſionum dies medicis coniecturam præbent, quid ſperandum ſit de ægri valetudine. Vnde & decretorij ſeu critici dies vocantur. Nihil ergo hoc cœlicolis iſtis ſuffragatur.

Concluſio ſit, ex articulo Pariſienſi. XXI. *Quod imagines ex metallo vel cerà, vel alia materia, ad certas conſtellationes fabricatæ, vel certo charactere aut figura efformatæ, aut etiam baptiſatæ, exorciſatæ, aut cōſecratæ aut potius execratæ, ſecundum prædictas artes, & ſub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiuſmodi ſuperſtitioſis recitantur: error eſt in fide, & philoſophia naturali, & aſtronomia vera.* Probatur concluſio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum eſt idololatriæ, effectus qui à ſolo Deo procedunt, ex ſpectare à dæmone, vel conſtellationibus. blaſphemum quoque & ſacrilegum eſt, ritus ſacramentorū & rerum ſacrarum talibus ſuperſtitionibus inquinare. Phyſicæ & aſtronomiæ iſta repugnant, quia nec iſta tales ſiderum influxus agnoſcit, nec illa naturalib. cauſis tales effectus attribuit. Nā hæ figuræ, neque vim habent quidquam ex aſtris eliciendi; neq; in ſubiectum

Universidad de Deusto Biblioteca

ctum nouam aliquam qualitatum mixturam inducunt, aut vllam eſſentialem formam imprimunt: ſed manentibus eadem forma & materia, qualitatibus etiam operatiuis ijſdem perſeuerantibus, quæ priùs fuerant; arte tantùm noua figura extrinſecùs aduenit; ad quam nihil ſidera pertineut, & quæ nihil poteſt in ea, in quæ priùs non potuerat: niſi fortè ceram vel aliam materiam mollem ſigillare, quod tamen facit, non quatenus ſic vel ſic eſt figurata, ſed quatenus durior eſt, & angulos aſperos habet. Viderunt hoc multi, qui ſobrij, etiam non Chriſtiani. Nã Rabbi Moſes Maymon, s Tatianus, & alij poſtea citandi, ſatis clarè hoc profitentur. Idem aſſerunt Iuris conſulti quidam, & plures cum D. Thoma Theologi. t Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurentius Ananias *Lib. 4. de Nat. dæmon. à fol. 168.*

s c.72. Doctoris dubitant.

t Martin⁹ de Arles li. de ſuperſtit. D.Th. 2.2.q.96.a.2 lib.4. contra gẽt. c.104. & 105. & ibi Ferrar. Silueſ. verb. ſuperſtitio. q.10. Vairus li.2. de Faſcino, cap.14. Pet. le Loyer. lib.1. de Spectris.

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiuſmodi, miraculis ſimiles, oriri poſſint ex naturali hominis complexione.

QVi hoc arbitrati, nec olim defuere, nec deſunt hodie. Auicenna quidem id homini tribuit, ratione animæ. nam cenſet intellectui benè diſpoſito & ſupra materiam eleuato, res cunctas, quæ materia conſtant, cęleſtes & terrenas, ſimplices ac mixtas obedire. Quod ſi de morali dictum obedientia, inſanum eſt: quia hæc ſolis ratione præditis competit: ſi de naturali obedientia dictum, parum id philoſophicè. Nam creaturæ ſpiritualis & corporalis, vnius quoque ſpeciei, nulla nunc eſt naturalis ſubiectio; niſi ratione actionis & paſſionis, propter quam, quod imbecillius eſt, id cedit fortiori. Sed illa, quam Arabs videtur inſinuare obedientia, Vniuerſalis, ſoli Deo ratione omnipotentiæ debetur, & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc delirium refellunt Theologi. a

Alij hanc virtutem largiuntur ſpeciali cuidam temperamento corporis. Confingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æqua mixtione reſultare. b quo qui ſit præditus, aſſerunt temerarij, poſſe miracula cum perficere; &, vt videas non conſiſtere vno in gradu impietatem, adijciunt blaſphemiam; huius temperamenti vi, Chriſtum Dominum tot miraculis coruſcaſſe. ſic impij non tantum Magi, c ſed & Fulginas Medicus.

Verùm hoc totum prorſus ridiculum, oſtendit Codronchius medicus *lib. 2. de morbis veneſ. c. 4.* & impium eſſe, tam accuratè docuit Mich. Medina, d vt malim eò vos remittere, quam nihil addendo mutandòve aliena ſerinia compilare. Mihi ſemper viſum parum philoſophicè, talem *ἰσοκρασίαν*, ſeu (vt ipſi vocant) iuſtitiale temperamentum humanæ complexionis, excogitari; quod ſi non impoſſibile, prorſus tamen eſt ſuper vacuum.

Ex hoc conſequitur neminem natura naſci vel medicum vel faſcinatorē aliorum. Nam ſi ſpeciei ratione hoc competeret, omnes tales eſſent: ſi ſpeciei ratione non competit; cedò (ſodes) quæ ſint illæ conditiones indiuiduæ, quę hoc naturaliter tribuant ſuppoſito? ſed vide de hac re Leonar. Vairum. e

a Au... lib.4.c... lan. ... 3.part... quæſ...

b Sa... nat... Gard... ly...

c Agr... celſ. ... liatur... xx. ... co ... ginat... hende...

d d. lib... à fol...

e lib... ſcino...

QVÆSTIO III.

Quanta qualiſque ſit vis imaginationis, quoad effectus hoſce miros?

DE vi imaginationis multi multa ſcripſere, vt Picus Mirandulanus lib. de imaginat. Marſil. Ficinus lib. 13. de Theolog. Platonica & in Priſciani Lydi commentar. de phantaſia & intellectu, Anton. Mirandulanus

nus lib. 29. de ſingular. certam. Toſtatus in Gen. c. 30. Michael Medina li. 2 de recta in Deum fide c. 7. Vairus li. 2. de faſcino c. 3. Valeſius de Sacra philoſoph. c. 11. Pererius in d. c. 30. Gen. & Conymbricenſes noſtri in 7. phyſicor. c. 2. q. 1. & alij mox citandi.

In eo conueniunt omnes, imaginationis vim eſſe maximam: & quia vis hæc cõſiderari poteſt, uel quoad corpus ipſius imaginantis, vel quoad corpus alterius: ideo de vtroq; ſeorſim diſquirendum. Conueniunt oẽs, quoad corpus propriũ imaginantis plurimum in illud poſſe. docetur id rõne, & experientia, ratione, quia imaginatio, dum retractat rerum obiectarum ſenſu perceptarum ſimulacra, excitat potentiam appetitiuam, ad timorē, vel ad pudorē, uel ad iram, vel ad triſtitiã: hæ verò affectiones hoiem ſic afficiunt, ut calore vel frigore alteretͭ, vt palleſcat vel rubeſcat, ut quaſi exiliat ſeu efferatͭ uel torpeſcat ſeu deijciatur. Et ideo D. Tho. optimè tradidit, imaginationem poſſe in corpus imaginãtis omnia quę naturalē coordinationem habent cum imaginatione: vt ſunt motus localis in dormientibus, & alterationes per frigus & calorem & quæ hanc alterationem cõſequuntur: nullam verò vim obtinere ad alias proprij corporis diſpoſitiones, quæ naturalem cum imaginatione coordinationē non habent, ut puta ad figuram manus uel pedis; vel ut quis adijciat ſtaturæ ſuæ palmũ vnũ, & quę ſunt ſimilia. *Vide D. Tho. 3. pag. quæſt. 13. a. 3. in ad. 3. & li. 3. contra gẽt. c. 103.* Experientia quotidiana cernitur in Noctambulis illis, qui in ſomnis mira faciunt, in quib. conſtat hæc per imaginationem fieri ſenſib. ſopitis, de quib. exſtat viri eruditi Libauij liber Putarim verò hoc contingere potiſſimum in his, quorum imaginatio vehementior eſt, & acrius perturbari, ac tenacius apprehēdere ſunt ſoliti, & ſufficere ut quæ imaginãtur aliqñ ſenſu aliquo perceperint, uel totum illud quod imaginantur coniũctim, vel pãrtes eius ſeorſim, ut cum quis Chimæram vel Tragelaphũ aut ſimilia voluit imaginatione. nec. n. neceſſarium arbitror, ut ſimul ſenſu percipiat, neque ut paulo antè perceperit, neq; vt ad eum modum, quẽ imaginatio repræſentat perceperit ſenſu. Narrabo quod geſtum Legione, in quodam Religioſorum collegio ante annos vix viginti: noui perſonas, quibus accidit. Erat laicus vnus, ſolitus interdiu pueros rudimẽtis Cathechiſmi imbuere: cogitati ones eædē dormienti recurrebant, ita ut in ſomnis, & pręcineret, & doceret, hortaretur, & increparet pueros æquè clamosè, & feruenter, ac ſolebat interdiu: ſic turbabat vicinorum ſomnum. itaque qui ꝓpinquior illi habebat alius laicus, & ſæpè monuerat, quodã die illi per iocum minatur, ſi pergat hos clamores edere, ſurrecturũ ſe noctu, & ad thalamũ eius iturũ, & flagello ex funiculis intemperies haſce abacturum. Quid noſter Gundiſaluus? ſic. n. vocabatur, ſurgit circa noctis mediũ dormiens, & egreſſus, ut decubuerat, in induſio cubiculũ fratris collegæ ingreditur, manu forfices ferens, & prætẽtans, & recta ad lectulũ alterius, q fuerat interminatus cõtendit. Vide Dei prouidentiã. Luna lucebat, & nox innubis erat, et frater iſte vigilabat: videt accedentē, & celeriter ſe de lecto deijcit, qua paries erat nõnihil remotior. Noctãbulus lectulo ꝓximus forficib. culcitam ter quaterve petit, & cõfeſtim redit vnde venerat. Mane facto interrogatus, negat ſe meminiſſe, neq; id facere vnq̃ in animũ vel leuiter induxiſſe; Tm̃ cogitaſſe, ſi alter cũ flagello ad ſe accederet, illũ intentatis forficib. perterrefacere, & abigere. Nõ ergo neceſſe eſt, tũ, cum imaginatio operatur, immediatè pręceſſiſſe rei externæ ſenſũ: licet neceſſe ſit, ut earũ rerũ ſit naturæ ſēſus aliqs, & earũ ſenſu quis a natiuitate deſtitutus nõ fuerit: ideò. n. nec cæcus a natiuitate colores, nec ſurdus a natiuitate ſonos imaginari poterſt a. nã imagi-

a Ariſto. 3. de anima.

Universidad de Deusto Biblioteca

imaginatio motus eſt à ſenſu actu factus, auctore Ariſtotele *2. de anima.* Sufficit etiam vt rerum quas imaginamur ſimilitudines aliquas ſenſu aliquando perceperimus; ſic enim vel illud idē, vel ſimile aliquid poterimus imaginari; & ſæpè ab externis, quę remotiſſima a nobis vel tempore vel loco, imaginationem moueri & præſagire nobis, quæ certò poſtmodū eueniunt, Ariſtoteles fatetur *in lib. de Diuinatione.* Nec abſurdum mihi videtur, res futuras aliquando, priuſquam contingant, ſignificationes quaſdam aduentus ſui præmittere, quę aerem ambientem nos moueant; quo moto, ſenſus noſter moueatur; & ſic ſenſus motio præparatio quædam eſt ipſius imaginationis neceſſaria ſemper eſt ſenſus motio: ad ipſam verò imaginationem, nullo alio ſenſus motu pręterea indigemus, hæc haud dubiè eſt ſententia D. Iſidori; & D. Hieronymi, & Thomæ Mori, mox citandorum, nec amplius probant argumēta And. Cæſalpini *lib. 5. Peripateticor. quæſt. c. vlt.* vbi contendit imaginationem à rebus externis moueri poſſe, non moto ſenſu.

Quoad corpus alienum, nonnulli cenſent imaginationis vim ſe longiſſimè porrigere, adeò vt poſſit etiam remotiores faſcinare, vel ſanare, & res loco mouere, & fulgura, & pluuias cœlo deducere: vt *Auicenna libr. de anima ſect. 4. c. 4.* & alij, qui tamen in modo efficienti explicando diſſentiunt. quidam hoc illam poſſe volūt, per certos, quos ipſi ſomniant, radios (*Alkindus lib. de imaginibus*) alij per ſpiritus ex corpore vi imaginationis expulſos; *Paracelſus lib. de imaginibus Pomponatius lib. de incantament. c. 3. & 4. And. Cataneus li. de mirabil. effectuū cauſis. Sibyllan. d. c. 8. q. 3.* Cæteri cum Auicenna & Fulginate, ſolo animæ præſtantioris imperio: imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius Ferrer. *lib. 2. methodi 11.* non indicat vtrum animæ imperio, an fluore ſpirituum mediante: ſed puto eum in Auicennæ ſententiam conſpirare.

Sed nihilominus ſit concluſ. talis; *In corpus alienum diſiunctum & ſeparatum ab imaginante, anima humana neque per imaginationem, neque per aliam potentiam, mediantibus vllis radijs, ſpiritibus, vel ſpeciebus vlla mirifica huiuſmodi poteſt efficere.*

Hæc cōcluſio eſt communis Theologicorum, D. Thom. Ferrarienſ. Medinæ, Pici, Vairi citatorum, Valeſij, Codronchij, Bokelij & Cæſalpini & aliorum.

Probatur, quoniam imaginatio eſt actio immanens: & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem poteſt imprimere rei diſiunctæ; quod vt in eam agat foret neceſſarium. Conf. quia radij tales, nulli ſunt: ſpirituum tanta vis eſſe non poteſt; ſpecies duntaxat habent vim repræſentandi: anima denique vnius ad alterius animā, vel corpus nulla eſt naturalis coordinatio. Et ideo præſtigiator ille Mirabiliarius Cæſarius Malteſe, qui Antuerpiæ anno 1595. ſortilegas quaſdā diuinationes ſic palliabat, quaſi, ſpiritus ſui efficacia prædominantis ſpiritui alterius, alter ad eligendū quod ipſe volebat cogeretur; præclarè mētiebatur.

Pomponatius contendit, has ſpecies ſpirituales poſſe gignere aliquid reale, nempe id cuius ſunt ſpecies; ſicut faciunt ideæ in mente diuina. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuina ſunt ſubſtātiæ, non accidentia: ſunt etiam altioris ordinis, quam hi ſpiritus; nec illæ quicquam in Deo innouāt aut immutant. In creaturis verò nunquam viſum fuit, vt imaginaria ſpecies ſibi ſimile producat, verbi gratia, ſpecies equi gignat equum; ſpecies caloris, quam ego imaginor, nudum & algentem alium a me remotum calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iampridem alchimici aureos montes eſſent adepti. Denique ſpiritus hos neceſſe eſt, ſi ſunt, rem eſſe planè debilem; quæ, cum extra imaginātem,

velut

velut extra matris vterum fœtus, effuſa, ſtatim ab aere circumſtāte corrumperetur. Cæterum quę aduerſarij objiciunt, ea vel falſa ſunt, vel in ijs ad imaginationem actio per contactum acceſſit, quare pertinet ad ſequentem concluſionem. Hic porrò eliciuntur tria, primò non poſſe aucupē ſolo viſu & imaginatione aues cœlo detrahere, quod tamen aſſeruit Michael Montanus, *lib. des Eſſais c. 2.* Secundò non poſſe quenquam ſola imaginatione alterius faſcinari, vt accuratè oſtendit Valeſius *lib. ſacra Philoſophiæ c. 68.* Tertiò multo minus ſic aliud ſanari poſſe, vt rectè Ariſtoteles *in Problemat.* & Grataroluſ *apud Pomponat. c. 6.*

Secunda concl. *ſatis veriſimile eſt, per accidens poſſe aliquid imaginationē in corpus vicinum, arcta quapiam coniunctione, & contactu ei copulatum: ſi tamē & imaginatio ſit valdè intenſa, & vicinum corpus ad eam affectionem valde diſpoſitum.*

Sic puto conciliari poſſe ſentētias contrarias, vnam abſolutè negantiū imaginatricem vim externa corpora immutare poſſe, quæ eſt Fran. Soarez *diſp. 18. Metaphyſ. ſect. 8. v. 28.* & Conimbricēſium *in 7. Phyſic. c. 2. q. 1. a. 7.* Valentiæ *2. 2. diſp. 6. q. 13. puncto 2. Vairi & aliorum,* alteram abſolutè id affirmantium, vt Michael. Medinæ *lib. 2. de recta fide c. 7.* Marſilij Ficini *lib. 13. de Theolog. Platonica.* & Bened. Pererij ſupra. ſolent ad hoc probandum adducere mirifica exempla diuerſitatis liberorum à parentibus, vt artificium ruſticum, de quo Columella lib. 8. & ad quod alluſum à Calpurnio Egl. 2.

Me docet ipſa Pales cultum gregis: vt niger albæ
Terga maritus ouis naſcenti mutet in agnas
Quæ neque diuerſi ſpeciem ſeruare parentis
Poſſit, & ambiguo teſtetur vtrumque colore.

quod primum factitaſſe Iacobum Patriarcam legimus Geneſ. 30. & licet D. Chryſoſt. *tom. 17. in Geneſ.* cenſuerit hoc naturæ modum tranſcendiſſe, & Iſidorus *lib. 12. Origin. c. 1.* contra naturam fuiſſe ſignificet; id tamen non ita capiendum, quaſi negent naturali conſentaneam hanc colorum in fœtu varietatem; ſed tantum præter ordinarium naturę curſum: nam ſolent parētibus colore ſimiles agni gigni; hic autem induſtria Iacobi, quam ab Angelo tamē edoctus erat, teſte Theodoreto *quæſtio. 88. in Geneſ.* contra accidit. Nec enim naturali rationi conſentaneum id fuiſſe, ignorauit Iſidorus, qui rationem mox ſubiunxit, & exemplis confirmauit; vt & D. Hieron. & D. Auguſtinus, & Galenus, & Plinius, quorum omnium verba habes apud Pererium noſtrum. addi poteſt ſimile exemplum de prole alba, ex vtroque parente Æthiope ex Heliodori Æthiopicæ Hiſt. lib. 1. Et tale quod Buſcoducis perſonatus dæmon ad vxorem concubuit, aſſerens, vt ſunt petulantes ebrioſi, ſe dæmonē gignere velle; natus ex eo concubitu infans dæmoni facie ſimilis, qui ſimul ac natus laſciuire & ſalitare cepit, *narratur ab Hieron. Torquemada in Horto Florum.* Sed hoc exemplo & ſimilibus concluſio non ſatis probatur. Nam hæc tribui poſſunt imaginationi matris: vt tribuit D. Iſidorus his uerbis; *hanc enim fœminarum dicūt eſſe naturam, vt quales perſpexerint, ſiue mente cogitauerint, in extremo voluptatis æſtu, dum concipiunt, talem ſobolem procreent. Etenim anima in vſu venereo formas extrinſecas intus tranſmittit eorumque ſatiata typis, rapit ſpecies eorum in propriam qualitatem.* quod apertè a D. Hieronymo *Tradition. in Gene. c. 30.* accepit; qui matri quoque totam vim tribuit, vt & D. Auguſt. de Apibone agens *lib. 18. de ciuit. Dei c. 5.* ſed & Thomas Morus Martyr carmine lepido, quod etſi totum Pererius refert, ego partem decerpam, quæ nobis vſui;

Atqui graues tradunt ſophi:
Quomodocunque matris interim

Ima-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Imaginantur fortiter
Dum liberis dant operam;
Eius latenter, & notas
Certas, & indelebiles,
Modoque inexplicabili,
In ſemen ipſum congeri:
Quibus receptis intimè
Simulq; concreſcentibus;
A mente matris inſitam,
Natus refert imaginem.

& ita vult factum, vt quæ marito quatuor diſſimiles proles legitimas pepererat, quia ſecura de abſente non cogitabat; vnum ex adulterio conceptum curucæ huic ſimillimum ediderit; eo quod concipiens metuerit ne velut lupus in fabulâ maritus interueniret. Diſſimilitudinis tamen illius cauſa eſſe potuit, quod dum illos conciperet, mēte & imaginatione alijs mæcha intenderet. Putarim itaque fieri poſſe, vt propter ſolam fœminæ imaginationē id contingat, licet fatear vt plurimum concurrere imaginationem vtriuſque, vt docet Fran. Valeſius *d. lib. de Sacra Philoſophia cap. 11.* Neuter tamen tunc agit per imaginationē in corpus alterius. Nam imaginatio operatur dumtaxat in ſemen prolificum, quod pars imaginantis fuit, & ideo ſemini anima imaginantis non quidem actu talem formam imprimit (verbi gratia colorem cutis vel criſpitudinem capillorum) cuius actu ſemen capax non eſt; ſed virtutem quandam & ex generante deferendi & conferendi in fœtum quem format, ea quæ generāti ſecundum animam inſunt, vt in corpore generato incipiat eſſe corporaliter, quod in anima generantis erat ſpiritualiter. *lege eundem Valeſium, cuius ſententiam coniunxi cum explicatione Toſtati q. 10. in d. c. 39. Gen.* ſed an ſufficiat ad hoc imaginatio ſolius maris? videtur Plinius libro 7. capit. 12. dum vtriuslibet cogitationem memorat & forte Marſilius Ficinus ſupra, dum promiſcuè parentum meminit, & Calpurnius verſibus ante laudatis; putarim tamen eos id noluiſſe, ſed requirere vtriuſque concurſum; nō maris duntaxat, qui an ſolus ſufficiat, problematicum, quia incertum eſt quid, & quantum conferat ſemen virile aut fœmineum ad fœtus materiā atque conformationem. Si fœmina ſemen non emittit, vt voluit Ariſtoteles *in lib. 1. & 2. de generat. animal.* aut ſi formam viuenti tribuit ſolus pater, vt nonnullis viſum; aut ſi ad generationem vtriuſque ſemen pro materia & forma ſimul accurrat, quod medicorum præcipuis placuit: probabile eſt, patris imaginationem ſufficere; ſi verò pater ſolum ad formam conferat, mater ad formam conferat æquè & ſola materiam ſuppeditet: probabilius foret, non ſufficere. Quicquid eſt, illud conſtat ex imaginatione tempore conceptus, non ſatis efficacem eſſe concluſionis noſtræ probationem. Magis vrget imaginatio quæ poſt conceptionem ſuccedit. Nam videmus prolem etiam iam formatam in vtero maternæ imaginationis diſpendia ſentire, vt in prægnantibus accidit quotidie. Legi VVitebergæ ciuem cadaueroſa facie natū: eo quòd mater vterum ferens obuio cadauere ſubitò fuiſſet pauefacta: Iſenaci, pudicam & formoſam matronā, ſcribunt peperiſſe glirem; quia *ex vicinis aliquis gliri nolam appenderat, ad cuius ſonitum reliqui fugarentur: is occurrit mulieri grauidæ, quæ ignara rei ſubito occurſu & aſpectu gliris, ita eſt conterrita, vt fœtus in vtero degeneraret in formam beſtiolæ.* Nicolao III. Pontifice Romæ quodam in Palatio mulier infantem vrſo ſimilem peperit, eo quod (medici iudicarunt) ibidem varijs in locis vrſi depicti cernebantur. Quid aliunde exempla peto? maternum paternumque genus ſuggerit. fuit in materno genere Antuerpiæ quæ vterum geſtans, ſimiam in delicijs habebat: vnica ei nata filia multa ſimiorum retinuit: nam & puellula ſaltitare, & geſticulari, & ſimilia non pauca. Ex paterno Lud. Delrio Vir honoribus clarus, ob fidelem Re-

gi

gi nauatam operam, à perduellibus Bruxellæ captus in pleno Senatu: vxor grauida, cum in domum irrumpentes ſeditioſorum duces vidiſſet, exterrita; poſt peperit, quem de fonte luſtrali ſuſcepi: is infans ſemper oculis externatis maternum pauorē; iam adoleſcens emotæ mentis perſiſtit. Fugio domeſtica mala. Scribit Fernelius *lib. de hominis procreat.* pauonem, ſi dum ouis incubat linteis albis circūtegatur, albos omnino pullos, non variātis coloris edere. Quæſo, num oua non ſunt corpus ſeiunctum? Vides tamen imaginationis efficacitatem in illud. Præterea, cū imaginatio accenderit calorem in corpore imaginantis; cur contiguum ei corpus nequeat etiam calefieri.

Manū tollo de tabula: moneo tantum, vel moueo potius dubium.

B. Auguſtinus narrat quendam, *quandocunque ei placebat, ad imitatas quaſi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita ſe auferre à ſenſibus, & iacere ſolitum mortuo ſimillimum: vt non ſolū vellicantes atque pungentes non ſentiret; ſed aliquando etiam igne vreretur admoto, ſine vllo doloris ſenſu niſi poſtea ex vulnere. Hunc porro non obnitendo, ſed non ſentiendo non mouiſſe corpus ſuū probat: quod tanquam in defuncto, nullus inueniebatur anhelitus: hominum tamen voces ſi clarius loquerentur, tanquam de longinquo inaudiſſe poſtea referebat.* lib. 14. de Ciuita. Dei capit. 23. Hoc vir eruditus factum vult, quia per vehementem imaginationem ille ſeipſum abſtraxerit à ſenſu rerum præſentium. Cogita (lector) an non ſit veriſimilius hunc magum fuiſſe, & ope dæmonis ex pacto in extaſim ſic abripi conſueuiſſe. Nam huiuſmodi effectus omnem imaginationis vim clare ſuperat; cum extaſis à voluntate humana non dependeat, vt ſuo loco oſtendetur. Pergamus ad aliam quæſtionem.

Tom.

QVÆSTIO IIII.

An ſolo contactu, viſu, afflatu, oſculo, vel nudi lintei applicatione vulnera & morbi ſanari, & alia mira huiuſmodi perfici naturaliter poſſint?

QVotquot aſſeruere, cōmune hoc ponunt fundamentum ſuperſtitionis ſuæ: ſpiritus per arteriam ex corde promanare, & per viſum aſpicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere; & viſi, auditis, vel tacti ſe arterijs inſinuare, indeque cor petere, & eo efficacius penetrare, quo ſpiritus vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint emiſſi.

Prima concluſio, *vis iſta voci nō eſt tribuenda.* probatur, quia vox in audientem nihil poteſt operari niſi per accidens, ratione ſoni vel ſignificationis verborum alterans audientem eam, quam adfert lætitia, timore, mœrore, & cætera. vt optimè Vairus docuit a.

a *d. li. 2. c. 11. Item Codronchius lib. 2. de morb. venefic. cap. 5.*

Non obſtat quod adferunt, mirabiles effectus malis carminibus Magos operari, v. g. inſuſurratis quibuſdam verbis in aurem tauri, belluam proſterni vt mortuā: rurſus alijs eam in pedes erigi. Parentum quoq; exſecrationes vix vnquam irritas cadere. Non inquam hæc obſtāt, quia illa de tauro ac ſimilia fiūt à dæmone, vi pacti. Execrationum vero effectus; ſi repentinus, oriri poteſt ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, triſtitiæ; ſi verò lentus ſit & tardus, nō id putādum ſono verborum perfici, ſed Deum punire iuſto iudicio liberorum nequitiā & impietatem. Huc ego retulerim illud VVeſtphalæ mulieris, quæ diris & deuotionibus filiū reddidit immobilem; quod ad dæmonis operationem alij retulere b.

b *Ananias libr. 4. de Nat. dæmo.*

Secunda concluſio, *nec etiam viſio ſola, vel cum imaginatione nuda, ad hoc ſatis efficax eſt.*

 Hoc

Universidad de Deusto Biblioteca

Hoc de faſcinatione probant Vairus *l. 2. c. 9. Ananias d. l. 4. Codronchius d. l. 2. c. 2. Bokelius lib. de philtris. cap.* 1. ſed de ſanitate & ſimilibus effectibus par ratio eſt.

Supponunt cõtrariæ ſententiæ auctores, oculum aliquid emittẽdo cernere cum Platonicis. Sed ũo iampridem exhauſti nõ ſunt viſiui radij iſti, aut quæ hæc vis ſuppeditatrix nouæ ſemper materiæ? verior longè ac receptior eſt ſententia Peripateticorũ & Theologorũ, viſionem fieri introſuſceptione ſpeciei obiectum repræſentantis: poteſtatemq; videndi, potentiam eſſe paſſiuam, quæ alterari, non alterare queat. Viſio quoq; actio immanens eſt; qua finita nihil in obiecto ſupereſt, vtpote cui nihil acceſſit, vel in illud tranſiuit. Sunt hæc veriſſima, multa tñ prima ſpecie videnẽ repugnare. Amor ex mutuo aſpectu, lippitudo, anicularũ, faſcinatio, ſpeculorũ vitiatio, galgali, lupi, ſtruthiocameli, gallinacei, & reguli per viſũ efficacia; q̃ nunc breuiter remouẽda.

Viſus, amoris initij & incrementi, dumtaxat eſt occaſio quædam. nam principio viſæ formæ ſimulacrum viſus offert imaginationi: quod ſimulacrum phantaſia voluens ac reuoluẽs, cauſa eſt, cur homo iſtud obiectũ iudicet dignius eſſe, quod ametur & expetatur, reb. cæteris. Sic incipit quis amare: mox amor præſentia rei amatæ fouetur & gliſcit: non q̃ obiectũ externis oculis videat (nam & abſentes magis amore cruciatur) ſed quod aſſiduè de illo cogitet, illudq; plus q̃ par eſt æſtimet, & ſibimet imaginando fomenta & faces præbeat ardori. Etenim ſi non intrinſecum malũ foret, & ab externa penderet viſione; cur, cum plures ſimul eandem videât & ab eadem videantur, vnus iſte deperit, contemnunt cæteri?

Lippitudo & à menſtruatæ viſu ſpeculis inuſtæ maculæ, non ab ipſa viſione & oculi organo manant; ſed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpente, vel ex concauitatib. oculo vicinis, & ſuffuſioni mixtis ſpiritibus contagioſis. Ad oculum enim eſt foramen, cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum viſio procedit, actio ſanè innoxia. Eſt etiam foramẽ cerebri aliud, vnde neruus motiuus, de ſecundo neruorũ coniugio natus, prodit; per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem, & alios prauos humores ac ſpiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipſius circumferentiam, inter palpebras & tunicam candidam, huiuſmodi fluores ſtillant.

Trux aſpectus vetularum, deformi ſuo ſqualore ac tetritudine, poteſt infantulos perterrefacere. timor poſtea concitans humores facit, vt citius morbi erumpant, ad quos tenellum corpuſculum iam erat diſpoſitum ac præparatum.

Galgulum, ſeu rupiculũ, ſeu hianticillam, auem, ſcribunt Plutarchus lib. 5. Sympoſiac. c. 7. & Heliodorus libro 3. Hiſ. Æthiop. ſi oculos in ictericum defigat, ſibi morbum, ægro ſanitatem deferre. quod ſi verum, de quo meritò Vairus dubitat: retulerim ad occultã aliquam ſimilitudinẽ ac ſympathiã morbi & auiculæ, non ad eius viſionem. hæc tantum occaſio eſt alterationis, quæ rem perficit.

Macrim lupi quia priores viderãt, vocis ei facultatem eripuerunt? Miſſas fac, bone vir, nugas poetarum de Macri. quin potius D. Ambroſiũ laudas, ita ſcribentem; *Lupi ſi quem priores hominem viderint, vocem ei quadam naturæ vi videntur eripere: ſi autem eos homo prius viderit, exagitari memorantur.* lib. 7. in Luc. c. 10. Sed cauſam cape Thom. Cantipratẽſis, hoc vult fieri, quia lupus radijs oculorum ſuorũ immiſſis homini, eius ſpiritus viſiuos in inſtanti deſiccet: ijs areſactis arteriæ deſiccentur, & ſic inſtrumento vocis obligatius impedito hominẽ rauceſcere *li. 2. de apib. cap. 57. p. 39.* Verũ hoc de radijs non admitto. Ideò malim cũ alijs dicere, id accidiſſe, quod qui in feram improuiſam incidunt,

ob micantes eius oculos & aſpectum formidabilem, metuunt vehementius: timor repentinus ſanguinẽ ad cor fugat, & frigus cæteris membris inducit, & ſubitam totius corporis alterationem, hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum, nempe, lupũ, ſi prior hominem videat, ſe ad vindictam recolligere, & ſic noxium quendam illi, ne clamare queat, vaporem quaſi inſufflare, qui cum venenatus ſit, poteſt raucedinem adferre; cũ verò ſe ab homine iam deprehenſum videt, ac viſum fuiſſe, metuere & fugã meditantem de hoc vapore emittendo non cogitare, Iul. Scaliger hoc de lupo totum falſum contendit.

Nec ſtruthiocamelus, nec tardigrada & domiporta teſtudo aſpectu pullos ouis excludunt: in arenis. n. ea relinquunt, & aſpiciunt, ſolum vt arceant nocitura; poſtea benigna mater tellus ea calore maturat: ſicut & lacertis accidit.

Ferarum rex Gallinacei metuit aſpectum re vera, nec fucus eſt dæmonum (vt quidã ſcripſit *d*:) ſed metuit ex quadam arcana antipathia. Sic. n. videas buffone hiãte, quaſi coactam, miro cum eiulatu, muſtelã ſe ori deuorandam inſerere.

d *Ananias d. lib. 4.*

De reguli ſeu baſiliſci intuitu notior narratio eſt quam verior. Si reperitur hoc animal, violento halitu ac virulento vicinum inficit aerem, iſte necat accedentes. Quod addunt ſi ſe in aqua pura & limpida conſpiciat, ipſummet emori: ridicam verbulo, non credo. Nam ſi ſpiritus illi ex eius oculis exirent; ipſi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: ſin connaturales non ſint, prius in oculis incluſi debuerãt nocuiſſe, ab aqua verò eos infici & venenari ridiculũ.

Adijciam his Vairi argumentis, vnum quod mihi videtur difficilius. Norunt Hiſpaniæ genus hominum, quod vocant Zauris, nos *Lynceos* poſſumus nuncupare. cum Madriti Anno CIↃ. IC. LXX. verſarer, talis ibi puer viſebatur. Ferunt hoſce videre, quæ abdita in penitis terræ viſceribus, venas aquarum & metallorum, theſauros, & ſub ſarcophagis ſita cadauera. res receptiſſima & celeberrima eſt; & fieri poſſe cẽſuerũt, non Pindarus, Tzetzes & alij poetæ modo; ſed & philoſophi *e*: quorum nonnulli vim hanc humori melancholico, & natorum inde ſpirituum vehementiæ aſcribunt. Melior hæc ratio foret, ſi tantum putarent ſe videre non viſa: nunc cũ viſis veritas reſpondeat, inanis eſt. quid ſentirem, alias explicui *f*, nec muto ſententiam, venas aquæ nouerunt, ex vaporibus manè & veſperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoſcunt, ex herbæ quodam genere illic naſci ſolito. Theſauros & cadauera (dicunt enim quæ & qualia) putarim à dæmonibus oſtendi & indicari. Poteſt acies oculorum, quando nullum denſum corpus interijcitur, diffuſiſſima ſpacia tranſmittere: ſed medium iſtud ſarcophagorum aut telluris, tã denſum, ſolidum, & opacum, id vel omninò expers, vel parum capax eſt illuminationis & pelluciditatis; quę ad vidẽdum neceſſaria. Accedit quod hanc iſti facultatem videndi ſolent ad certos dies reſtringere, feriam tertiam & ſextam quod latentis pacti indicium. Quin etiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conſpicitur, plus noceat quàm iuuet acumẽ oculorum.

e *Cælius Rhodiginus li. 16 antiq. lect. ca. 2. & Vairus d. lib. 2. c. 4.*
f *Comment. in Medea v. 231.*

Concluſio tertia, *Neque contactus ſolus per ſe ad hæc eſt idoneus ſatis*. De faſcinatione probant Vairus & Codronchius *g*, ſed argumenta id æquè cõuincunt de cæteris mirandis effectibus.

g *d. l. 2. c. 10. d. l. 2. c. 3.*

Primò, Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriç vitæ conſeruationem, nec vim habet aliam, niſi tangendi. Si vero vim aliquã habet huiuſmodi mira perpetrandi, vis illa ſit oportet ſalutaris natura ſua, vel noxia. Si ſalutaris, ſuo prius corpori ſalutem adferret. ſi noxia, prius

Universidad de Deusto Biblioteca

necaret eum cui ineſt. horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret, quos tangeret; ſanaretque vel læderet etiam quos nollet. Nullis denique foret opus alijs obſeruationibus ac ritibus quæ cuncta videmus aliter ſe habere.

Scio farragines multiplices experimentorum contra ſententiam noſtram adferri; ſed parui ſunt momenti.

Primò tradunt torpedinem fariſſâ ictam tenentis manum corpusq; totū torpeſacere: hyenæ vmbra canes obmuteſcere: ſerpentem quernis contactam frondibus emori: eandem ibidis penna ſiſti: viperam arundinis vel faginæ virgulæ percuſſione obſtupeſcere; veſpertiliones folijs platani abigi, eryngium capræ ſumtum ore, greges totos ſiſtere: cæteras pennas aquilæ pennis mixtas, contactu abſumi: lepore marino viſo vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides ſi iungas agninis, iſtas diſſilire. *Reſp.* hæc cuncta ratione antipathiæ naturalis euenire, & occultarum qualitatum diffuſione noxia his alijs. nec valet conſequentia, ſi inde ad hominis contactū quo tāgit alium hominem argumenteris. nam homo homini ſpecie ſimilis eſt, nec naturalis antipathia in eadem ſpecie locum habet, illa alia ſpecie differunt.

----Puppim retinent auro tendente rudentes.

In medijs echineis aquis.----

Reſp. ad eum ſemel aut bis tantum acciderit, ſi accidit; caſu ex alia quapiam cauſa accidiſſe. Ecquid poſt tot centurias annorum tam frequenti nauigatione cauſæ, vt nihil huiuſmodi audiatur? certè non mortua ſpecies; Vidi vnam apud Iacob. Plateau Tornacenſem, habent & alij alij alias. vis potius illa ſiſtendi conficta fuit; ſed quia DD. Baſilius & Ambr. in Hexam. meminere: potes confugere ad occultam aliquam qualitatē huius beſtiolæ, quæ vim habeat ſiſtendi motus. Lege ſi lubet Conimbricēſes noſtros *libro 7. in Phyſic. 2. quæſtio. prima, articulo 6.*

Tertio icta fides aliam vniſonam cogit tinnire. *Reſp.* cum æqualiter vtraque ſit extēſa, nec admodum procul ab inuicem remotæ ſint, recipiūt eandem aeris criſpati reuerberationem.

Quartò Magneti ferrum affricatū poteſt aliud ferrum attrahere. Taurum furentem ſi ficui alliges, ſtatim manſueſcet. *Reſp.* vtrumque fieri poſſe occulta quadam ſimpathia atque conſenſu qualitatum. De magnete multis noſtris Conimbric. d. quæſt. 1. ar. 3. eos adi. De tauro non ego credulus, nec qui velim periculum facere, ſcio tamen ad cauſam phyſicam referri à Glyca; quod ficus inter arbores ſucci pleniſſima ſit: quamobrem halitum ex ſe calidum, aerem ſecantem penetrabilemque emittere; qui tauri alligati ferociam domet, & appenſarum carnes auium molleſaciat.

Quinto. Cum puella napello educata, ſi Alexāder Macedo conſueſſet, lethalis ei, iudice Ariſtotele, cōtactus fuiſſet. *Reſp.* non contactu ſolo, ſed ſudoris & halitus commixti contagione, hanc eum peſtem fuiſſe hauſurū. Sed contagio nihil habet mirum, neque inſolitum.

Sexto. Cadauer coram occiſore, propter præcedentem contactū, ſanguinē ſolet fundere. *Reſp.* Varias reddi cauſas, quidam miraculo tribuunt; quidam caſui, quo factum ſit aliquando, vt cadauer tum cruorē mitteret, cum præſens erat reus homicidij. recenſui alio loco multas hac de re ſententias, & auctores laudaui *h*: neque adhuc dum video, quid ſolidius adferatur illa antipathia, ex vehementi odio occiſi in occiſorem; quod qualitatem latentem: & arcanam impreſſerit corpori, cum cadauere permanentem: & huc referendum illud Lucretij:

Idque petit corpus mens vnde eſt ſaucia amore.

Namque homines plerumque cadunt in vulnus, & illam

Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu.

Etſi comminùs eſt, hoſtem ruber occupat horror.

h *Ca...* *in Cl...* *Sene...* *127.*

Vt ſit viui amantis & mortui hoſtis comparatio. *Sic Lemnius lib. 2. de occul. natur. mirac. cap. 7. Langius epiſt. 40. Pictorius Dialogo 9. Gemma lib. 1. de caracteriſm. c. 6.*

Septimò obijciūtur varia curationum genera mirè frequentia. Inprimis praxis quotidiana militum, qui ſolo afflatu, oſculo, aut nudi linthei appoſitione ſanant; etiam atrociſſima vulnera; quam vocant *artem S. Anſelmi.* itē genus illud *Saluatorum*, vt vocant in Hiſpania, vel *Gentilium S. Catharinæ, aut S. Pauli*, vt nuncupant in Italia, vel *feria 6. Paraſceues filiorū* vt nominant Belgæ; qui omnes dono ſanitatis in varijs morbis ſe præditos gloriantur, iuuat eos auctoritas Pōponatij *li. de Incant. c. 3.* qui reſpondet, ſicut in herbis, lapidib. & animantib. inueniuntur hæ virtutes ſanandi; ſic nihil repugnare, quin & in tota humana ſpecie ſimiles vires inueniantur, vt in vno homine ſit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hęc vel lapis ille poſſit, idē hoīem etiam hūc & illum naturæ vi effecturum. Implicatior hæc res eſt, quàm vt vna propoſitione queat enodari. Quare dico primo, Donum conferendæ ſanitatis ſiue curationis, eſſe donum ſupernaturale, & gratiam gratis à Deo datam. hoc certa fide tenendum, ex D. Pauli verbis k: *alij quidem per ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu: alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu; alij operatio virtutum, alij prophetia; alij diſcretio ſpirituum.* Tale curationis donū; ſed à febrib. tantum ſanādi, habere putantur in Flandria, quotquot nati ſunt ipſo die Paraſceues, & quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente ſeptimi maſculi legitimo thoro ſunt nati; quod nequit ad naturalem cauſam reduci. quare prodigioſa eſt curatio; &, ſi nihil ſuperſtitionis accedat reducenda ad hanc primam concluſionem. non enim abſimile vero eſt, ob diei honorē & myſterij ſanctitatem, & honorem coniugij, hoc Deum conceſſiſſe. Nec etiam potuit niſi virtute diuina fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quoſdā annulos benedixiſſe vtiles neruorū contractioni & ſpaſmo ac morbo comitiali: eoſdem etiam contactu ſtrumoſos ſanare ſolitos, & vtrumq; conceſſum D. Eduardi Regis meritis, ſcribit Polydorus Virgilius *lib. 8. Hiſtor. Angl. fol. 140.* Neſcio an eodem referendum illud Petri Bleſenſis Archidiaconi Bathonienſis; cuius opera ſtudio Ioannis Buſæi noſtri partim de nouo, partim correctius edita anno ſuperiore; ſcribit Bleſ. *Fateor quidem* (ait) *quod ſanctum eſt Domino Regi aſſiſtere: ſanctus enim & Chriſtus Domini eſt, nec in vacuum accepit vnctionis regiæ ſacramentum, cuius efficacia ſi neſcitur, aut in dubium veniri fidem eius pleniſſimam faciet defectus inguinariæ peſtis & curatio ſcrophularum.* tātum ille epiſ. 150. ad clericos aulæ Regiæ. Prodijt ante annos duos liber bene prolixus cuiuſdam Guilh. Tookeri, cui titulus *Chariſma ſiue donum ſanationis*, quo conatur docere hoc chariſmate ſanandæ ſtrumæ præditam, quę hodie regnat in Anglia Elizabetham; accepi librum dono Illuſtris Viri *Marci Velſeri* Patricij & Conſularis Auguſtani, qui qua eſt eruditione & humanitate, noluit me beneficentiæ ſuæ expertē eſſe. Eo in libro mihi multū adulationis, & fuci, parū ſinceritatis & veritatis viſū ineſſe; nec fidē mereri. In primis vult hoc donū Regib. Angliæ ab ipſo vſq; Lucio competijſſe: nec quidquā affert ad id probandum, nec fieri id pōt. Nam poſt Luciū multi Reges nō Chriſtiani fuere, quos ille vnctos nō dicet opinor. deſijt ergo penes illos chariſma & interruptum fuit. Et meritis D. Eduardi demit, ꝙ tribuūt cæteri? an vt Franciæ Regib. antiquioris priuilegii ſplendorē eripiat?

k 1. *Cor. 12. ver. 9.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

piat?an vt doceat (*quod impudẽter aſſerit pag.84.*) Reges Franciæ per quandam propaginem ab Angliæ Regib. accepiſſe?& vide,vt probet.q̃a Francorũ ferè totę prouinciæ iuriſdictioni Regum Anglię ſubijciebantur.bellam rationem & dignam à Franciſ elucidari,quod non diffido facturos : niſi inepto huic ardelroni reſpondere dedignentur.Nec illud quidẽ probat,vt nec Polydorus, licet aſſerat idem ſucceſſorib.Eduardi collatum; ꝙ Eduardo:de quo quis non immerito dubitet. nam nec in bulla canonizationes D.Eduardi, nec in vita eius conſcripta ab Eilrhedon Rhiuallenſi amplius habetur,q̃ D.Eduardũ quandam mulierẽ ſtrumoſam perſanaſſe; nec vnum verbum additum de ſucceſſorum chariſmate, vt nec à Tagãtio, quem ipſe etiam adducit, & vtriuſq; verba adſcribit,vt in manifeſto mendacio deprehendatur.Solum ergo illi de Eduardo probarunt. Addo ex Bleſenſi Henricũ II.de quo loquebãt; Polydorus addit ſui temporis Henricũ VII. & Henricũ fortè octauũ,ſed nondũ ſchiſmaticũ,nondũ hæreticũ: nã Hiſtoriam ante ſcripſerat.Quid ſi Polydoro dicam,me credere, ſi ipſe Henric.VIII. pro mendaciſſimo ſcriptore eum non habuit, ſi non idem Cãbdeni,& quotquot rerũ Angelicarum benè periti,iudicant? Res tanta vnico teſte non põt probari. Tookerus aũt idẽ donum contendit nõ ſimpliciter conceſſum Elizabethæ, ſed multo excellentius, quia ſanctior Eduardo.Non mirere: nã & Apoſtolis, & Sanctis oĩb.& ipſi Sãcto Sanctorũ præfert eo libello in Pręf.& c.3.4.nõ ſemel.Demum quo pacto probat hoc Reginale miraculũ?Primũ *pag.90.*per fictitium quoddam ſuum colloquiũ cum Pontificijs quibuſdam, quorum nec noĩa, nec colloquij locum aut tẽpus addit,ne deprehendatur.cur non finxiſti,Sanderũ,Campianum,Alanũ, Stapletonum?glorioſè de his triumphares.Nunc reſpondeo eſſe quendã, qui de quodã,cuidã nihil credit. Vis ſcire?ego,tibi,de toto hoc collogo. Sũma colloquij ſe illos cõuiciſſe bullas excõicationis in Henricum VIII. à Clem.VII.& à Paulo III.& in Eliſabetham à Pio V. latæ impias fuiſſe; quia Reginæ Eliſabethæ chariſma ſanationis integrũ remanſiſſe poſſit oſtendere.quo audito, illos quaſi animis conſternatos ſubitò conticuiſſe, opinor imprudentiam tantã admirantes; vel metu delationis negare non audentes.Sed quo pacto probat? primum ſe à teſte fide digno inaudiuiſſe quendã Romanenſiũ fidei, in via ſibi occurriſſe propè Londinũ, qui fateretur,ſe ſtruma Reginæ contrectu liberatum.Quaſi vero ille vnicus teſtis; nec noĩatus,nec iuratus,nec tẽporis, nec circumſtantiarũ cæterarum memor;ſufficiat ad conuincendum. His addit poſtea teſtes alios alio curatos tẽpore quos noĩat omnino quatuor, duos maſculos & fœmellãs totidẽ; vt ſint duo paria. Et hi ſunt *multa millia,quos ait ſanaſſe,& velle ac poſſe infinitiorem numerũ*.Probat etiam à cæremoniarum ſanctitate;quæ mihi ſuſpectæ,quia video medicos prius emplaſtra applicare; & eas longè diuerſas eſſe,ab ijs quib.vſum fuiſſe, D.Eduardum,ex Eilrhedo Tookerus non ignorat.Tertia probatio deducitur ex eo ꝙ Regina nec omnib.nec ſemper,ſed aliquib.aliquando hanc gratiã & grauatè ſolet impertiri(*pag.105.& 106.*) item quod pars magna hoĩum curata iſtius gratiæ beneficio, quaſi relabitur in priſtinũ morbi ſtatũ(*d.p.106.*) quod potius eſt indicio,non eſſe hoc chariſma à Deo;cuius perfecta ſunt opera & ſanationes;contra,quæ ope malorum ſpirituum fiunt, nec planè ſanent,nec perpetuò liberãt.Nec ad rem facit quod ex Chriſoſto.ſubdit : nam id ad principiũ ſanationis pertinet,non ad recidiuam morbi : de qua nunc loquimur.Probat etiã quia quidam Iudocus Hundius eã curationẽ pictam in lucem dedit. cur non addidit epigramma aliquod? Nã *pictorib. atq; poetis,quilibet audendi ſemper fuit*

aqua

aqua poteſtas.Nec plura habet probandi genera:poſtea c.9.ſoluere conatur obiectiones aduerſariorum, quas ita proponit,& appareat eum Puritanos & cæteros merè Caluiniſtas planè habere diſſentientes, & inficiantes ac damnantes totam hanc ſcrophuſanã ſtropham.ſi nec fratres eius Euangelici credunt:fruſtra petat, me Catholicum ſibi credere; qui ipſum & fraterculos illos omnes pro hæreticis habeo:& ex ipſiuſmet opere poſſum efficaciter Catholicis (nam Caluinianos aut caluinopapiſtas nihil moror) perſuadere, non temerè credendum libro Tookeriano. Argumenta hæc ſunt. Miracula propria ſunt Eccleſiæ Catholicæ, & nulli dautur qui ſit extra Eccleſiam Catholicam(*hoc probat c.5.*)Sed Elizabeth eſt extra Eccleſiã Cathol.ergo Elizabethæ non dantur miracula.Minorem probo.quia Eccl. Romana,ſola eſt Catholica. Elizabetha,vt ſchiſmatica,eſt extra Eccleſiã Romanam.ergo Elizabetha eſt extra Eccleſiam Catholicam. Maior probatur,quia Eccleſia Catholica eadẽ eſt, quę vniuerſalis, Romana ſola eſt vniuerſalis. ergo ſola eſt Catholica.ſolam eſſe vniuerſalẽ : docent oĩa Hiſtoriarum monumẽta: certè veſtra Anglicana, cuius caput eſt Elizabetha,mediam inſulam non egreditur, *Secundo*,Non poſſunt miracula fieri, ad confirmationem falſæ fidei : *nõ ſemel hoc dicis,& verè dicis*.) Sed fides quam profitetur Elizabetha eſt falſa fides.ergo ad confirmationem fidei, quam profitetur Elizabetha, nõ poſſunt fieri miracula. Minorẽ negabis : probabo,quando articulos fidei Elizabethinę mihi propoſueris.interea q̃a catholicos alloquor,quib.certum eſt Elizabetham Sacramẽtariam,& proinde hæreticam, argumentum eſt prorſus apodicticum. Nec potes retorquere,dicendo non faceret miracula,niſi vera eius fides foret; ſed facit,ergo vera eſt eius fides,nam aſſumis ꝓ explorato,id de quo diſceptamus: ego verò præmiſſis nitor, quæ Catholicis ſunt fidei,hoc eſt certiſſimæ.*Tertiò* in Eccleſia Catholica ſemper effulſiſſe chariſma ſanitatis, probas toto c.4.ex D.Irenæo, D.Aug. D. Nyſſeno,D.Greg.Mag.& alijs, de reliquijs D.Stephani,de Greg.Thaumaturgo,Hilarione,& alijs Sanctis, vſq; ad noſtra fermè tempora. Vnde argumẽtor:Horum fuit vera Eccleſia:nos Papiſtæ ſumus in eadem in qua ipſi fuere:ergo nos ſumus in vera Eccleſia:vos in alia eſtis,quã nos;ergo vos nõ eſtis in vera Eccleſia. Vnde ſequitur verũ & inuictum eſſe primũ argumentum noſtrũ. Illorum Patrum verã Eccleſiam fuiſſe,tu ipſe fateris; q̃a fateris per hæc miracula illorum probari miraculorum cõtinuam efficientiam.Negas nos in eadem cũ illis Eccleſia eſſe?probo.illi Romanum Pontificem, pro capite Eccleſiæ viſibill agnouerũt, vt & nos;illi crediderũt, quicquid nos credimus; purgatoriũ, ſeptem Sacramenta,præſentiam corporis Dñici in Euchariſtia, orandum pro defunctis, &c. quæ vos negatis, nos profitemur:nec nos quicquã credimus,quod illi non crediderũt; vos autem nec vnum illorũ, quos nominaſti miraculorũ verorum patratorẽ, laudare poteſtis,quo cum in fidei catholicæ articulis per omnia conueniatis, aut a quo nos in collo diſſentiamus.Ergo non vos, ſed nos, in ipſorum Eccleſia,hoc eſt vera, ſumus, Ergo præterea fatearis oportet.vel illorum miracula non fuiſſe vera miracula,vel Reginæ veſtræ; quæ alterius Eccleſiæ,alterius fidei eſt, quam illi fuere; vera miracula non eſſe,

Denique ſi quæram à te;cur in ſanitatibus à Veſpaſiano,Pyrrho & alijs Gentilib.vel hæreticis collatis, non recognoſcas manũ Dei, ſed diaboli? reſpondes c.5.quia infidelium opera hmõi actu & factu impurorum ſpirituum fiunt,& laudas D.Auguſt.huius ſententiæ veriſſimæ auctorem. Reſpondeo igitur,cum hanc ſententiam veram eſſe credas,an fas tibi ſit,credere miraculis, quæ Chriſtianiſſimi *lib.5 o.de ciuitate Dei*

Universidad de Deusto Biblioteca

Franciæ Reges in hoc genere ad fidei Apoſt. Rom. confirmationē operarentur? ſi fas credere, ergo iam concedis in probationem falſæ fidei (ſic.n. profiteris) vera miracula patrari poſſe, quod negaſti, & eſt falſiſſimū. Si vero dicis id tibi fas non eſſe; nec nobis Catholicis fas erit credere, quæ facit Elizabetha ad confirmationem fidei ſuæ, Dei ope fieri, aut vera eſſe miracula: ſed ea cogimur dicere, vel fictitia, ſi non verè ægri, vel fieri phyſica aliqua vi emplaſtrorū, aut aliorū adhibitorū, vel ex pacto tacito vel expreſſo cum dæmone; à quo nec hæreticorum genius, nec aliæ quædā circumſtantiæ multum abludūt. Tu Tookere videris, quid me horū oīum malis credere: nā tibi credere, in ijs quæ aſſeris, nondū decretū mihi neq; conſtitutū. Neq; tu cures ſuadeo, q̄d ego de hac re credā: perge potius Dñam tuam palpare, & ſcribere, vnde caput vnctius queas referre. De Franciȩ regibus; quorum adhuc nullus apertè hæreſim profeſſus fuit; res nō Annalium modò, ſed & medicorū publicis libris, *vt Guidonis in Chirurg. magna trac. 2. doctr. 2. c. 5. & 10. Tagautij li. 1. in ſtitut. chirurg.* & quotidiana certaque experientia eſt conteſtata; hoc illis beneficium quondā conceſſum fuiſſe, vt contactu ſtrumas ſeu ſcrofulas ſanarent. Si vis ea naturalis fuiſſet, non per traducem hȩreditariā regni tranſiuiſſet in Regē ſolū, excluſis cæteris fratrib. quorum ſæpè temperies, & cōplexio patri ſimilior, quàm Regis ipſius. Conditio quoq; ſcepti ſeu coronæ, cui comes illa facultas medica, nihil tale poterat naturaliter largiri. De Pyrrhi Regis digito, cōtactu morbos ſanante, iure optimo Ant. Mirandulanus cenſuit hoc mendacijs incredibilib. adnumerandum; vel, vt puto, dæmonicis potius. Nihilominus.

Dico 2. *negandum non eſt aliquando nonnullos inuentos, & inueniri, qui ſolo contactu ſanant.* hæc concluſio probat legendis ſanctorum paſſim, & quotidiana experiētia. Et hæ ſanitates cōferuntur interdum, dumtaxat ad certum tps, vt legimus B. Petronillam à S. Petro, ſpirituali eius parēte, ad breue tempus ſanata fuiſſe; & quod narrat Mich. Medina *l* de puero quodā Salmanticenſi: interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tēpus quidem id contingit, quando ſanans id à Deo impetrauit certam ob cauſam, maiusq; bonū ſanitati, v. g. ne ſanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ, alioqui ordinariè curationes miraculoſæ perfectæ eſſe cōſueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tempus, quando, ſubſecuta in melius immutatio, proficiſcitur ex ſola vi imaginatrice ægri, vt de puero illo cenſuit idē Medina. Eſt in Hiſpania genus hoīum, quod Saludadores vocant, vel Enſalmadores, eo diſcrimine, quòd iſti dicant ſe ſanare vi orationum, quas conceptis verbis dicūt: illi, vi ſaliuȩ, & halitus, quē ægro inſpirant. de his dico 3. *Salutatores, & Enſalmatores, nec poſſunt diſtrictè & in vniuerſum damnari, nec etiam in vniuerſum approbari.* etenim poteſt fieri vt aliquando nonnulli habeant donū ſanitatis: ſic Victoria & Veracrucius *m*: & ſic admitteda quæ Nauarrus *n* ſcripſit his verbis: *Porrò illi qui vulgo Salutatores vocantur (quantumcunq; alias ſint perditiſſimi homines) licitè poſſunt ſuo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data hmōi hominib. à ſolo Deo, conceditur in vtilitatem aliorū, & allegat, Margaritā confeſſor.* Sed hoc nimis generaliter dictū: rarò.n. ſicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendū tot hoībus peſſimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrem conſulo Vicarijs & Officialib. Epiſcoporum, cæteriſq; ordinarijs, vt priuſquā permittāt eos, hoc curationis munus obire, diligenter examinent, an naturalib. vtantur remedijs, an vero per gratiā gratis datam, an per pactum cum dæmone operentur: quæ ſunt ex circūſtantijs cognoſcenda. Quod vniuerſim non ſint reijciendi, contra quàm inſinuat Ciruelus *3. p. de ſuperſtition. c. 3.*

l Ali…

m Vi… de M… ractu… de … culat…

n M… 11…

o Problem. …ct. 7.

c. 3. & 7 probatur. quia nunquam abbreuiatur manus Domini, ne hāc gratiam quibus vult largiatur. certum tamen puto, hanc nunquam largiri niſi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerunt.

Dico 4. *ſolo cōtactu, aut ſibilo, aut halitu, aut oſculo, naturaliter quenquā alteri granē & uerū auferre morbum, uel uulnera ſanare, uel ferrū extrahere poſſe, non credo.* hæc cōcluſio tota eſt contra Pomponatium: & quo ad contactum, etiam repugnat Veracrucio. illius fundamentum iā poſui, huius autem hoc eſt: naturali cōplexione vel conſtellatione quidā ſunt nociui, q̄d in faſcinatione patet ex ſolo aſpectu ergo ex ijſdem cauſis, quidā naturali cōplexione vel conſtellatione erunt ſalutares & medici. Sed tā paucis verbis multa ſupponit, non concedēda. primò quod de conſtellationib. Albertum ſecutus, ait, verū non eſt. Si loquitur de cōſtellatione, quando iſte naſcebatur; omnes eā vim habituri, qui tum nati. quod quis credat? ſi de conſtellatione ſub tempus cōtactus: poterūt ſanare omnes, quotquot tūc tangent: ſi de vtraque ſimul: annus ille magnus interceſſerit oportet, qui eandem ſtellarum poſituram & influxus reduxerit quādo tangit, qui erāt natus, at quis tanto viuit, vel vixit tēpore. Alioquin non poterit hoc alia die præſtare, quam quando poſituræ æqualitas iſta, quam oportet, acciderit. quàm igitur incerta futura hæc curatio? Secundo quod vulgarem illam de faſcinatione opinionē admittit, hoc poſtea docebo prorſus à vera Philoſophia alienū. Tertiò peccat illatione. nec .n. ſequitur nociua eſt qualitas hominis in hominem; ergo & qualitas hominis in hominē fatenda eſt eſſe ſanatiua. nam auctore Ariſtotele *o* plura neceſſaria ad ſanitatē, quam ad ægritudinē. malū.n. ex quouis defectu, bonū ex integra cauſſa. Deinde contagio ſolo hauritur afflatu. Verum in hac curatione ſedulò obſeruant modos tangendi certos, numerum & alias cerimonias. Accedūt multa ſuſpitione plena & periculo. Primo quod ſalutatores illi dicūt, ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus ſe habere. fieri autem non poteſt, vt vini potus profit ad cōtrariorum morborum curationem. ſi profit frigidis, nō poterit calidis. Itē ſolent panem à ſe admorſum porrigere morſis à cane rabido, vel infectis toxico: cui pani neutra cauſarū Veracrucij ſuffragatur. Tertiò dicunt in præſentia alterius ſalutatoris, vim maiorem ſalutandi habentis, ſe ſanare nequire. quod eſt abſurdum. deberet.n. potius vis illa, ſi naturalis eſſet magis intendi. Quarto mentiuntur, cum dicunt naturaliter vnum ſalutatorem ab alijs ſalutatorib. cognoſci, licet eū prius nūquam viderint: quod ſignum alicuius notæ illis à dæmone impreſſæ. Sanè pleriſque rotæ veſtigium ineſt, vt dictitant ipſi, S. Catharinæ vel Quiteriæ. Quinto falluntur, dū putant hanc vim competere ſeptimo cuiq; filio, ſi maſculinum ordinē fœmineus partus non interruperit, quod eſt ridiculum. Sextò ſæpè iactitant ſibi reuelari, quæ procul in eorū abſentia geſta fuere, vt ille qui Torquemadæ patrē à morſu canis rabidi ſanauit. narrat Hiſtoriā ipſe Torquemada *p*. Septimò gloriantur ſine nocumēto ſe tractare poſſe carbones & ardentem clibanum ſubire; quæ naturaliter fieri nequeunt; niſi ſe præmuniant lotione & inunctione rerū frigidiſſimarū, quæ tñ non poſſunt niſi ad modicum tempus ignis actiuitati reſiſtere. Vnde & Vairus *q* narrat, ex hoc grege quendam, cum ingreſſus furnum fuiſſet, & alius, eo ignaro, ianuā occluſiſſet, ibi flāmis abſumptū.

Venio ad Pōponatij fundamentū, & reſpondeo: lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquam beneficā huiuſmodi à natura acceperunt, eā obtinere ex tēperamēto certo, & definito totius ſpeciei. fit.n. inde, vt omnis magnes ferrū attrahat, omne rhabarbarum bilem expurget, oīs rupica mor-

p *Horti Florum colloq. 3.*

q *li. 2. de Faſcino c. 11.*

Universidad de Deusto Biblioteca

morbum ictericum ſanet. Oporteret ergo, ſi ſalutatoribus vis ea naturalis ineſſet; ratione ſpeciei humanæ eam accepiſſent, & ſic omnes hoîes ea vi pollerent. Si ratione indiuidui & ſingularis cõplexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis; cur nõ in magnete quoq; & rupica hæc diuerſitas, ratione indiuidui, reperit, vt vnus magnes nequeat, quod poteſt alter? Neutra ergo ex patre ſimilitudo locũ habet. Item quod rhabarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris ſui temperamenti. cuncta. n. ſpeciei illius indiuidua & nulla alterius, eodẽ planè modo morbis medentur. Sed in hominib. non poteſt hæc ſimilitudo & paritas temperamenti; quia hominis forma diuerſiſſima eſt, à forma rhabarbari; quare & temperamentũ corporis diſcrepat à temperamento rhabarbari. nam alias longè requirit diſpoſitiones materiæ forma hominis, quàm forma plantæ, ſucciue. Quo ergo, pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini; quæ rupicæ, vel rhabarbaro?

Quoad illos autem, qui genus & cogitationem B. Pauli tumidis buccis crepant, ſeq; angues ſine læſione cõtrectare poſſe; iam pleriſq; impoſtura cognita eſt, ſolere prius contra morſum ſeſe antidotis præmunire.

De militari illa vulnerũ curatione; audacter dico, niti dæmonico pacto, & ex genere ſuo, id lethale crimẽ. Blaſphemũ quoq; eſt vocare artẽ D. Anſel. quæ fuit Magi illius Anſel. Pamenſis commentum. Accedit quod ſic à vulnerib. aut morbis ſanati, poſtea in dolores grauiſſimos & ſæpè morbos ſæuiores reincidant, *t* & vt plurimum vitæ exitum peſſimum ſortiantur; quod poſſem mihi notorum exemplis aſtruere. Sed parco nominibus mortuorum.

t Ananias li. 4. de na, dam.

Reſtat quiddam Alberti Magni, *s* q refert duos ſe vidiſſe pueros, quorũ vnus cum ferretur iuxta oſtia clauſa, omnia, quæ ad dexterum eius ſita, aperiebantur; ab altero vero idem in ſiniſtris oſtijs præſtabatur. cur non ergo ferrum ex vulnere ad ſolum contactum vel præſentiam alicuius excidat? Nõne ſcribit Matthiolus, in Italiæ montibus herbam ſe nouiſſe, qua ab equis calcata continuò ferrei calcei ſoluuntur. Pici herba cuneum adactum extrahi, teſtib. Democrito, & Theophraſto. Æthiopide herba certo ritu incantata, ſeras oẽs ſi admoueat aperiri; & ſuo tpe Venetijs furem ſuſpendio damnatum, cui ſic fores oẽs patefiebant. *ſic epiſto. Nuncupatoria in* in Dioſcoridẽ. *Reſp.* In vltimis duob. apertam incantationem acceſſiſſe; in priorib. duab. herbis, occultam attrahendi & diſijciendi vim à natura inſitam: quæ vis naturaliter hoîb. ineſſe nequit. Nec ratione ſpecifica, quia nõ omnes habent; nec indiuiduali; quia conditiones indiuiduantes non producunt talem effectum. Quare nec Ariſtoteles, nec quiſquam rectè philoſophantium, hoc eſt crediturus *mirandumq, vehementer vnum Albertum, plura narrare ſolũ, ſe hmôi creditu difficilia vidiſſe, quàm ad illum vſq;* (vt ait Ant. Mirandulanus) *cæteri qui exſtant ſcriptores tot ſæculorum ſimul omnes*. Si tamen hoc accidit, dæmonis præſtigijs aſcribendum. Cuius etiam pacto & incantationibus fretos fuiſſe Pſyllos Marſos, ſatis colligitur, ex Plutarcho, Plinioque, clarius etiam Alchimus Auitus lib. 2. his verſibus;

s ex lib. 3. de motu animalium.

Iam Magicam dignè valeat quis dicere fraudem,
Occultas tacito tantantem pectore vires?
Legifer vt quondam vates, ſub rege ſuperbo,
Dum noua monſtraret iuſſi miracula ſigni,
Commouit liuore magos, vt talia tentent,
Accumulentque ſuas zelo feruente ruinas:
Queis forſan ſi ſuppeteret non vana poteſtas,
Demere, non etiam properarent addere monſtra;

Æmu-

Æmula ſed ſignis tantùm, non viribus æqua.
Quod remouere nequit, duplicata ſuſtinet ira,
Hinc eſt laudato quod poſſunt carmine Marſi,
Cùm tacita ſanos producunt arte dracones
Abſentes, & ſæpè iubent configere ſecum.
Tunc vt quiſque grauem bello perſenſerit hydrum,
Aſpidis aut duræ clauſas cognouerit iras,
Concutit interius ſecreti carminis arma,
Protinus & laxis verbo lactente venenis,
Mox impunè manu coluber tractatur inermi,
Et morſus tantum, non virus in angue timetur:
Interdum perit incantans; ſic callida ſurdus
Adiuratoris contempſit murmure ſerpens.
Hoc quoniam de matre trahunt & origine prima,
Anguineæ fraudis quod ſic, linguaq; periti
In ſpeciem reddunt commercia mutua fandi.

CAPVT IIII.

De Magia Artificiali.

HÆc mira quædã perficit per humanam induſtriam. tãtum enim nunc loquor de operatrice; diuinatoriæ ſuum locum reſeruo. Magica *operatrix artificialis* & ipſa duplex eſt; *Mathematica & Præſtigiatoria. Mathematicam* voco, quæ nititur principijs geometricis, arithmeticis, vel aſtronomicis. huius exempla ſunt, Sphæra illa Alchimedis, ſecundum Claudianum vitrea, de qua M. Tul. *a* & in Siracuſarum obſidione nauium per ſpecula combuſtiones *b*: Archytę colũba lignea volans *c*: Leonis Imp. auiculæ aureæ cantillantes *d*: & Boetij æreæ, volantes & cantillãtes, ſerpentes ex eodẽ metallo ſibillantes, & ſimilia multis narrata *e*. Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργική. Supponẽdum autẽ nihil hãc efficere poſſe, quod rerũ naturæ repugnet: quin imò indigere cauſarũ naturalium ope, certo motu & dimenſionib. applicatarũ, vt in ſpeculis illis Archimedis, & hydraulicis noſtris & automatis patet. Quare ſi quis effectus proponatur, cauſarum naturaliũ efficacitatem ſuperans, ille ad prodigioſos referri debet, etiãſi humana induſtria ad inſtrumenti confectionẽ motumve concurrerit. Idcirco diſſentio à Guilhel. Pariſienſi, Medina & alijs: qui caput aeneum Alberti Mag. (quod narrant) humano credunt artificio articulatè locutũ. nec. n. humana induſtria hucuſq; pertingit: nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocem humanam ad lubitũ interrogantium reſpondendo, emittat. nam hæc vitã, & reſpirationẽ in loquẽte, perfectiſſimam vitalium organorum cooperationẽ, & diſcurſum quendam loquentis, requirunt. Quæ cum huic capiti defuerint oîa; ſi loquebatur, ille in capite loquebatur, qui in ſtatuis idolorum oracula fundebat; qui ſolus cacodæmon fuit. Notum. n. ſimulacra vocis propriæ expertia fuiſſe. *Simulacra. n. Gentium argentum & aurũ: os habent & non loquentur. neq; enim eſt ſpiritus in ore ipſorum*. Fuit illa ſententia Guilhelmi, & olim Hermetis, ſed à Theologis cõfutata iampridẽ. *f* Huc pertinet globus ille artificioſus, ſeu ahenea ſtatua, ſic confecta, vt occulto loco, funiculo, qui intenſus erat, remiſſo, ſagittas in ſpectantem eiacularetur: quo pacto Kennethum M. Scotorum Regem, à Fenella interemptũ in Maioris & Boethi *Scotiæ Annalib.* legitur: Eodem reducenda quorundã mirifica ſolertia, ferentiũ immania pondera fronte, & funambulorũ globis inſiſtentium (vt vidi) & qui membra, quaſi lutea cõfractave, vti lubet, flectunt,

a Tuſ. & 2. nat. Deor.
b Plutarc. in Marcel. & Zonaras tom. 2.
c Gellius libr. 10. Noct.
d Glycas & Manaſſes in Annal.
e Caſſiod. varia. epiſt. pen. & Polatian. in Panepiſtemone.
Pſ. 134. v. 15
f D. Th. li. 3. contra gent. c. 104. Valentia 2. 2. diſp. 12. p. 2.

Univerſidad de Deuſto Biblioteca

flectunt; de quib. egit D. Chryſo. *hom. 19. circa fi. ad Pop. Antioc.* ad quæ ſolet plurimũ iuuare corporea diſpoſitio, & naturalis agilitas, vt plurimis exẽplis docet Andr. Libauius *p. Mirabiliũ tract. de Noctambulis in fine operis.*

Altera ſpecies ludicra & deceptoria vocari poteſt *Præſtigiatrix*: cuius effectus nõ ſunt quales, aut qui videntur: ad eam pertinent pleraq; quæ ab agyrtis, circulatorib. & funambulis credũtur patrari incantationib. cum agilitate pedum vel manuum fiãt; vt quæ de Reatino quodam narrat Pomponatius: interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vſu edocta, vt quæ Ioannes Leo narrat, de aſino & camelo g: interdum per merã impoſturam, & meatus occultos aliquibus ſubingreſſis, vt faciebant ſacerdotes Beli, qui à Dracones cibos deuorari fingebant: h vt fiebat in celebri illa ſolis menſa i, quàm vulgus peregrinorum putabat ſponte ſua cibos ſuggerere, reuera tamen cibi à vicinę vrbis incolæ ſuggerebantur k. Etiam accidebat, in fictitijs illis idolorum amoribus ac ſtupris, de quibus Ioſephus, & Rufinus l.

g *Deſtriptio Africæ li. 8, et lib. 9.*
h *Daniel. 14.*
i *D. Hieron epiſt. 103. ad Paulin.*
k *Herod. li. 3.*
l *Ioſeph. lib. 18. antiq. c. 4. Rufin. libr. 2. hiſt. eccl. c. 25.*

Thaumaturgica, vt & Magia naturalis, ꝑ ſe bona eſt, & licita, vt omnes artes per ſe ſunt bonæ. Per accidens vtraque fit illicita. primò qñ in malum finem referuntur. ſecundo qñ ſcandalũ oritur, eo ꝙ putentur hæc fieri dæmonum opera. quare non deberent hmõi permitti, niſi circulatores publicũ & idoneum à Catholicis haberent artis ſuæ teſtimonium. Tertio ſi quod inde ſpirituale vel tẽporale damnum corporis aut animæ immineat ipſi circulatori, vel ſpectatorib. Ex hoc. n. capite damnantur, qui ſine neceſſitate vel cauſſa iuſta, ſe mortis periculo per luſũ exponũt m.

m *Silu. & Fumus in verb. ars. Nauar. c. 15. num. 8.*

Cæterũ *Naturalis & artificioſa* Magia, duo ſunt velamina; quib. ſe occuleret ſolet Magia *Diabolica*, ſemper enim vel naturæ vim mentitur, vt in ijs quæ de aſtrorum influxu, & temperie hominis ſuperiore capite diſſeruimus: vel mẽtitur artificium; vt in characterib. imaginib. & huiuſmodi, de quibus diſputandum q. ſequ.

Nunc de præſtigiatrice quædã, ad illa quæ poſtea diſſerentur *li. 2. q. 8.* ſapienter ab Vlrico Molitore *li. de Phytonicis mulierib.* animaduerſum fuit, a diabolo ſic medium diſponi poſſe, vt vna res alia videatur: & talia experimenta plurima fieri a ioculatorib. cũ autẽ ſatanas *ſit magiſter* (ait) *ioculatorum*, nemini dubiũ eſſe, quin ſubtilius hæc diabolus operari poſſit. hic, nunquã diſcipulus eſt doctior præceptore. Talis illa, de qua Niderius, *in Formicario, cap. de maleficis & eorum deceptionib. Coloniæ*, inquit, *citabatur virgo quædam, quæ mira in conſpectu nobilium feciſſet, quæ arte Magica videbantur fieri, mappam enim quandam dicebatur lacerаſſe, & ſubitò in oculis omniũ redintegraſſe: vitrum quoddã ad parietẽ a ſe iactatum & confractum, in momento reparaſſe & ſimilia. Manus inquiſitoris euaſit excõicata.* Bodinus notat, eos ſolere decem magicis prę̃ſtigijs vnũ ſubtilitatis ſeu agilitatis artificioſæ actũ miſcere; vt perſuadeant, quæcunque ab ipſis geruntur, citra præſtigiũ, ſola dexteritate & arte fieri procurãt, vt quicquid ſortilegij admiſcent, id ſubtilitatis & agilitatis eſſe videaſ. Amat ſatan homines ad riſum prouocare, vt læti ac hilares imbibant impietatem. ſic præſtigiatores iſti agyrtæ, ioculatij miriones, circulatores, ipſos iudices ſæpe ad ineptã quandã lætitiã & admirationẽ pertractos faſcinant, vt cuncta ipſis iocatoria tm̃, nec punienda videantur. frequens taliũ ſemper vbiq; prouentus fuit, & ſeges etiã hodie in aulis quorundam Principum, allio & cicuta nocentior. In Francia Triſcalinus coram Carolo IX. alias laudato Rege; ex cuiuſdã nobilis, ab eo remoti, torque, annellos ad ſe ſigillatim cũctis ſpectãtib. pelliciebat, eoſq; manu recipiebat aduolantes, vt videbatſ nihilominus mox torquis integer, & illæſus repertus fuit. Hic conuictus multorũ, quæ nec arte,

arte, nec actu humano, nec natura fieri poterant; faſſus eſt ope diaboli cũcta ſe ꝑfeciſſe; quod ante obſtinatus negauerat. Ioan. Trithemius, ex antiquioribus refert, anno 876. tempore Ludouici Imp. Sedechiam quendam religione Iudæum, profeſſione medicum, ſtupenda quædam coram Principibus viris feciſſe. videbatur hominib. deuorare hoplomachum equitẽ; currum quoq; onuſtum fœno cum equis & auriga: amputare capita, manus, & pedes; quæ pelui coram impoſita ſanguine ſtillantia cũctis ſpectanda præbebat, & ea ſtatim hominibus illæſis ſuo quoq; loco reſtituebat; venationes, decurſiones, & haſtiludia, & quæ hoies in terris agitant, ea in aere audiri faciebat: media bruma hortum amœniſſimũ, in Cæſaris palatio, arborib. herbis, floribus, cantillatione auicularum, ſubitò natis & auditis, producebat: Si quis pedẽ attraheret alterius, pes ſubſequebatur, & homo innoxius perſiſtebat. In Sicilia Eunum proponunt, ſed eius facinus illud, quo inter verba flammam ore videbatur vomere, artificio quoque non præſtigijs planè tribuendum. nã in ore abdita nucẽ ſulphure & igne plenã hẽbat, quã leniter exſpiratione mota, fundebat flãmam, vt ſcribit Tho. Fazellus *de rad. rerũ Sicularũ li. 5. c. 2. li. 3. deca. 1.* mira refert de quodam Diodoro, quẽ vulgus Liodorũ vocat: hunc magica arte imbutum, miranda præſtigiorum machinatione Catanæ floruiſſe. *Is namq; potentiâ carminũ ſuorum vt hoies in bruta animantia conuerteret, eiuſmodi formè rerum formas in nouas metamorphoſes, transfunderet: longiſſimiſq; à ſe ſpatijs diſſitos, repentè ad ſe trahere poſſe videbatur. Catanẽſes præterea adeo crebris laceſſebat iniurijs, & contumelijs dehoneſtabat, ut vaniſſima credulitatis laqueis circũuenti, ad cultus ei pendendi ſtudiũ concitarentur. Qui cũ capitis reus cruci tradendus eſſet, eliciorũ carminũ præſentiſſima arte à Catana Byzantium, cuius imperium eo tẽpore Sicilia agnoſcebat, & rurſus à Byzantio Catanã è lictorũ manib. dilapſus, paruo tẽporũ interſtitio, per aerẽ deuehi ſe iuſſit. Quib. veneficijs adeò populo factus eſt admirabilis, vt in ipſo quandã numinis potentiam eſſe rati, errore ſacrilego cultũ ſacris debitũ ei exhiberent. Sed tandẽ à Leone Catanenſi Epo, diuina virtute ex improuiſo captus, frequenti in media vrbe populo, in fornacẽ igneã iniectus, ignis incẽdio conſumptus eſt.* Sic diuina iuſtitia prę̃ualuit, & q ſe iudicib. fortè minus iuſto zelo motis eripuerat, è ſcti viri manib. elabi non potuit. His ſimilia ꝑſtigia narrabo ſeq. lib. 6. in prin. & quædam Craſtheni cuidam tribuit Creſpetus ex Athenæo, & alijs quibuſdã ex Antonij Gueuaræ Epi Modonedẽſis *li. 3. horologij principũ c. 43. & 44.* & meritò ſubdit, quod iam monui, iſtos ioculatores quantũuis artificioſis operam dæmonum adhibere; ideo legib. latis Franciæ Reges S. Ludouicus, Philippus Auguſtus, & Henricus III. regno exulare tales ſanciuerunt. *Creſpet. de odio Satanæ diſcur. 12. li. 1.* Noſtris temporib. Cæſariũ Malteſiũ Pariſijs captũ fuiſſe, ſed aſtu carcerib. elapsũ ferebãt; idq; Baxius inquiſitor inter cætera in iudicio obijciebat; ſed cũ vrgeretur, & dãnationem metueret, à gubernatore, q tũ erat iudicib. eccl. ſi officis ſuperſedere miſſis, ereptus, in aulã irrepſit; & ibi multa de nouo cępit edere. chartas luſorias in alterius eas tenentis manu, ipſe diſtans, ſic mutabat, vt bis terq; alia in eis figura appareret: in altera menſæ parte poſita vaſa ad ſe alliciebat moto vitri tantũ fruſtulo: cogitationes nõnunq̃ diuinabat alienas, vt cũ ſparſa ſaccari granorũ minutorũ in menſam magna multitudine, quod quis ſibi granũ mẽte delegiſſet indicabat; etiam ſi quis, in deligenda re propoſita, dubitaſſet, addebat hæſitationẽ, & reſolutionẽ: iactabat quod alter eſſet electurus, id ſe diu ante prænouiſſe; & alia multa: propter quæ tertio in ius ab Illuſtr. Archiepo Mechliniẽſi, D. Houio anno 1600. vocatus, cũ ſiſtere ſe pollicitus eſſet, aufugit ad aſylũ om-

omnium Antichriſti præcurſorum. Princeps ille; qui præſtigiatorem iudicio, auctoritate, nō iure eripuerat, vix biennium ſuperuixit, & florente ætate interijt; nec quicquā illi, poſtquam malæ cauſæ defenſionem ſuſceperat, poſtea feliciter in gubernatione ceſſit. Non impunitos vnquā Deus Principes ſinit, hoſtium ſuorum defenſores; quia nominatim vetuit, ne præſtigiatricem quis viuere patiatur. *Exod.* 22. *v.* 18. hoc eſt, vt Philo interpretatur, noluit differri ſupplicium, ipſo quo conuicta foret die, interfici mandauit.

QVÆSTIO I.

An vis characterum, annulorum, & ſigillorum, aut imaginum ſit, qualem Magi contendunt?

CVm Magis ſentiunt Ptolomæus, Aphrodiſæus, Porphyrius & alij Platonici, & ſtultiſſimi Artephius ac Thebith; ex recentiorib. Pomponatius, Ficinus, Dulcis, & Anton. Mizaldus in Centur. Memorabil. ſed ſuperſtitioſè.

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus & quos citabimus infer. q. 3. omnes. Sanè rem acu tetigit Tatianus Aſſyrius; cēſens, ſi quid his efficiatur, id ex conſtituto fieri, dumtaxat quia dæmones hæc ſibi ſigna conſtituerunt, & quaſdam quaſi teſſeras militares, aut pacta cōuenta; vt homines ſolent verborum certas formulas. Moſes Maymon pronūtiat a, mendaces & ſtultos eſſe, qui ſoli figuræ, ſoli ſcripturæ, ſolis denique lineamentis, aut vocibus aere fracto natis, tantam mirabilium poteſtatem adſcribunt, conſentiūt Medici, Theologi, & Iuriſperiti noſtri b.

Notandum ex Conrado VVimpina, c Magos triplex genus imaginū ſeu figurarū habere. Quibuſdā adhibenda docent ſuffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorum nomina exorciſationes, & alia quæ perfida ſunt & manifeſtam continent idololatriam. Primò, quia hæc nomina non niſi à dæmonibus potuerunt accepiſſe (qđ Cardanus fatetur. d) Secundo, quia dicere quòd tales fumigationes honorent Deum, aut Deo placeant, eſt errror in fide: dicere autem quod talibus vti, non ſit dæmones ſacrificio honorare, & ideo damnabiliter *idololatrεύειν*, etiam eſt error. Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. *Artic.* 10. & 11.

Alterum genus imaginum, characterib. & ſculpturis innititur, barbaris, & peregrinis; in quib. ſunt nouē caldariæ, & nomina ex Mahumeticis delirijs Arabum decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuunt Germoni Babylonico, Hermeti Ægyptio, & Thori Græco: tales etiam numerant quatuor Salomonis annulos, talia cuncta patet annumeranda primo generi ſuperſtitioſorum & execrabiliū; nec vim vllam hr̄e poſſe, niſi à dæmone, quo Doctore, & Dedicatore miſeri ea acceperūt; quæ per ſe vana & inania eſſe, de licijs & laminis agēs, docuit D. Hieron. e Fatentur etiam ipſimet Albertus magnus, & Rogerius Baconus. Eſt etiam in fide error, quod vnus dæmon ſit Rex Orientis, alius Occidentis, & præſertim ſuo merito f.

Tertiam ſpeciem genuit axioma quoddam Ptolomæi, *vultus inferiores cælo ſubiectos vultibus cæleſtib.* & hinc intulere ſcorpios omnes terreſtres regi à ſcorpio cæleſti, piſciculos omnes fluuiatiles à cœleſtibus piſcibus. hoc nugamentum defendunt cū Ptolomæo permulti g. Sed ſuperius iam ex parte hoc confutatum fuit. h nunc addo, ſi tam potens illa corriſpōdentia imaginariæ figuræ ſuperioris in hanc veram figuram inferiorem, cur adiungunt ritus quoſdam ſuperſtitioſos, verbi gratia, vt ſi talem expetas effectum, in tergo figuræ eum debeas inſcribere; ſi contrarium, in fronte, idque faciendum aliquando manu dex-

a *Ductor. dubitant c.* 72.

b *D. Th.* 2. 2. *q.* 96. *ar.* 2. & 4. *contra gēt. c.* 104. & 105 & *ibi Ferra. Silu. verb. ſuperſt. pag.* 3.

c [illegible] d [illegible] e [illegible] f [illegible]

tera, aliquando læua; ſigillum modo fodiendum capite deorſum, modo capite ſurſum, & cætera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere, cum Gerſone, & VVimpina, hanc etiam vltimam ſpeciem ſuperſtitioſam & damnatam eſſe. Fundantur. n. hæc omnia in aphoriſmo Magico libri impij, qui inſcribitur Artabel ארבעתאל in Septena 2. vbi traditur, quod quando Deus nomina reb. vel perſonis impoſuit, ſimul cum nominibus vires & officia quædam illis diſtribuit, & ita characteres ac nomina conſtellata. (h. *Imagines ſub certa conſtellatione formata & nominata*) habēt vim non ratione figuræ vel pronunciatione, ſed ratione virtutis ſeu officij illius, quod Deus ad tale nomē vel characterem ordinauit. Hoc totū eſt mendacium conſictum ad ſtabiliendam hanc ſuperſtitionem. Nomina quidem Deus in ſcripturis impoſuit ſanctis quibuſdam, myſterijs ſignificādi cauſſa, & officio eorum, quo iſti functuri conuenientia: ſed ipſi nomini Deus vim effectiuam nullam indidit. Animantibus verò cunctis Adam nomina indidit, non Deus.

Par ratio eſt annulis & ſigillis Magicis, quantumuis præferant ſpecioſiſſima nomina Raphaelis Machabæorum, Salomonis, Elizei, Zachariæ, Cōſtantini, & quorundam ſanctorum; quib. nominib. etiam interuenit blaſphemia, dum hoſce ſanctos fingunt nefariè Magicis initiatos. item quia ſignum crucis, quo in ſigno vicit ille Magnus Imp. annumerāt ſigillis ſuis dæmoniacis.

Denique certò tenendum quando effectus aliquis ſequitur vſum characterum annulorum, ſigillorum vel imaginum; quod fieri interdum contendunt i: id totum à dæmone fieri, qui conſtitutarum à ſe nugarum credulitatem conatur, vel de nouo mentibus inſerere, vel inſertam profundiùs & ſtabilius infigere.

Porrò vt nugacitas Hermetis & ſimilium deprehendatur, vel ab indo ctis, decerpam nōnulla, ex Italico li. Ludouici Dulcis: qui nō vtili exēplo fictitij Salomonis & Hermetis ſigilla in lucē edidit, deceret potius in Eccl. Cathol. talia obrui ſilentij cinere, q̄ typis tam ſplendidè euulgari. Aiunt ergo nugones: Qui gemmā poſſideat cui inſculptus aries, leo, vel ſagittarius, cunctis eum gratū & gratioſum fore, cui virgo, taurus, capricornus, hunc religionis amplectendæ auidū effici: cui gemini, libræ, aquarius, hos amicos fidos, legum tenaces, & concordiæ ſtudioſos fore; contra cui cancer, ſcorpius, piſces; ijs inſerendum amorem, iniquitatis, leuitatis, mendacij: cui Saturni character, is gliſcēs robore; cui Iouis, amabilis, fortunatus, ad ſummos honores prouehendus; cui Martis, inuictus, cui Solis, opulentus; cui Veneris immerſabilis, & omnium cōpos votorū; idem cui Lunæ. Quid multa? nulla eſt imago ſtellæ, cui non peculiaris efficacitas inhæreat. Mitto ſtellas, draconis figura, lętū facit, & diuitē: aſtrolobij, fatidicum; idē (ride) aſini, ſi chryſolitho inſculpta; ranæ inimicos ad pacem, amicos ad odiū impellit; cameli, dæmones cogit, &c. *hæc ille li.* 3. *de gēmis à c.* 6. *vſq; ad c. vl.* Si nugabatur, certè craſsè ridet Prælatū illū, vnū ex Eccleſiæ cardinib. cui opus inſcribit: ſi ſeriò, non habeo qui excuſem, cū ea quæ ſolius Dei ſunt; infundere, prophetiā, & religionis ac fidei amorem tenacitatemq; & ſimilia, tribuit aſinorū & ſiderum figuris: Nonne hoc eſt ſuadere, vt relictis bonis artib. & ſtudijs Ethicis demergat ſe humana curioſitas in barathrū ſuperſtitionū, & facere, vt cuique ſit Deus annulus ſculptus quem dextera gerit?

Sed alia ex parte negotium faceſſunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cū obijcimus, pentagonos, circulos, & alia hmôi ſigna aut characteres, dūtaxat eſſe qualitates quaſdā quantitatis: ipſam verò quantitatem, non eſſe principiū operatiuū: *Reſp.* non eſſe figurā principiū operationis, ſe tū ad ope-

h *Su. c.* 3. *q.* 1.

g [illegible] *Alb.* [illegible]

i *Plato* 2. *de Rep. Trallianus li.* 10. *c.* 1. *Philoſtr. li.* 3. [illegible] *Apollo*[illegible] *Ioſephus li.* 8. *antiqu.* [illegible]

Universidad de Deusto Biblioteca

operationẽ plurimũ conferre. ſic.n. deformem materiæ figurã, hoĩs animo triſtitiam, ſpecioſam verò eidem gaudium adferre, quod ſine rõne ab eo dr̃, quia Magici characteres, nihil neq; pulchritudinis, neq; deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has paſſiones gignendas, habent. Qđ cũ ipſemet videret Põpon. tandẽ confugit ad credulitatẽ ijs vtẽtiũ. Verũ credulitatis nõ maior vis eſt, q̃ imaginationis; de qua vide d. præcedẽti cap.

Caietan. vt erat acuto ingenio & peracri, vltrò etiam communem ſententiam nonnullis laceſſit k.

k c.22.q.96. a.2.

Primo ſic ratiocinatur. figura, licet non ſit ipſum principium operationis, eſt tñ conprincipium. ergo, vt eſt figura, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia in artificum inſtrumentis efficit figura: vt illa ſic, vel ſic operentur; tum quia ferrum latum ſuper aquas fertur, quod ſi in formã aliã contrahas, demergetur. *Reſp.* figuram eſſe conprincipium in motu locali, & operationibus quę per hunc motum fiunt; vt ſunt variæ diuiſiones continui per dolabrã, per malleum, per aſciam, per ſerrã; nõ verò in operationib. quæ fiunt per alterationem: neq; id probant eius cõfirmationes; quarum etiam vltima fortaſſis falſa eſt. vix.n. ferrum in tantã latitudinẽ queat extenuari, vt poroſum fiat, & aquis immerſabile. Sed eſto fiat, erit non ratione figuræ, ſed ratione quantitatis, quæ re nõ differt ab ipſa ſubſtantia, ſm̃ multos. quæro .n. qua figura velit eſſe ferrum, circulari, quadra, an pentagona? ſi dicat, hac vel illa: inferam idem fore ſi alia ſit formata lamina: æquè tenui & lata figura: quod indicium eſt nihil operari figurã. ſi dicat in figura ſufficere illam extenſionem & diductionẽ ferri; certè fateatur neceſſe eſt, à figura hoc non pendere. non minus.n. differunt extenſio quantitati extenſæ impreſſa, quam albedo à ſuperficie parietis dealbati.

Sec̃do adfert fundamẽtũ illud tertię ſpeciei imaginum. qđ iã exploſũ eſt.

Tertio prætendit auctoritatem D. Tho. quaſi ſanctus doctor *d. c. 104.* cõceſſerit, imagines haſce virtutem aliquam de cœlo habere, quatenus ſunt imagines, & rem conſtituunt in ſpecie artificiali. *Reſp.* D. Tho. cum eo capite has ſuperſtitiones impugnet, hoc tantum ex perſona aduerſariorum dixiſſe, quaſi dicat; licet tibi de imaginibus id concederem, de characteribus tamen hoc falſum foret.

Quarto ſubdit, videri durum & difficile, eos damnare, qui talib. vtuntur imaginibus. *Reſp.* ſtultorum eſſe numerum infinitum; ideo ſufficere quod re vera res ſit mala & ſuperſtitioſa. Hactenus ſufficiant dicta: plura ſuppeditãt, qui ex ꝓfeſſo de hac re l.

QVÆSTIO II.

An numeris arithmeticis aut muſicis magica vis illa inſit?

PAtres Orthodoxi paſſim de numerorũ connexione multa philoſophantur: ijdem tñ dumtaxat, in hac proportione & connexione numerali, diuina quædam myſteria contemplabãtur: nec vllam vim naturalem, vel Magicã, numeris ipſis, qua tales, tribuebant. Pythagoræi vero & Platonici, putidè ſuperſtitioſi hac in re fuerunt. Sit

Concluſio, *Numerus, qua numerus eſt, nullam neq; naturalem neq; ſupernaturalem vim operandi continet*. Hanc probat optime Leonard. Vairus li. 2. de faſcino cap. 11. & Catholici cæteri, ad vnum concedunt; præſertim, quotquot numerum, nihil reale eſſe à rebus numeratis diſtinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipſum ſolummodo imaginarium eſt? ſed & ab illis concedenda concluſio, qui volunt eſſe aliquid reale rebus numeratis ſuperadditum. Fatentur enim, numerum eſſe quantitatem; quantitas vero per ſe non eſt operatiua, niſi fortè motus localis, de

de quo nunc non agitur. Denique quęcumque de figura diximus, eadem in numeris locũ obtinent. Numerus .n. eſt quãtitas diſcreta, cuius, quã cõtinuæ, non põt eſſe maior efficacitas.

Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini ſolet eſſe lethalis & octimeſtris partus minimè vitalis; ſi non aliquid momenti numerus habet? Quoad partũ octimeſtrem, id cõtingit: quia ſemen humanũ multiplex eſt. quoddam perficit fętum ſeptimo menſe, & tunc fętus poſt ſextum menſem conatur exire: quod ſi non reperit magnam reſiſtẽtiam, tunc validus exit & robuſtus; ſi verò reperit, continua illa menſis pugna debilitatur, & octauo menſe debilis atq; inualidus admodum prodit in lucem. Aliud ſemen perficit fętum nono tantum mẽſe, & tunc fętus ante hunc menſem non conatur exire, ſoletq; adeò robuſtus eſſe, ut impedimenta cuncta contraria, vel ei non reſiſtant, vel per reſiſtentiam, quando mater vterum fert diutius, non admodũ debilitetur. Vide Hippocratem *lib. de Octimeſtri partu*, quẽ tutius hac in re ſequeris, quã Academicos ad numerorum vim ſuperſtitioſè confugientes; quorũ dicta inuenies in opere erudito Fabij Paullini *lib. 6. Hebdoma. c. 4.* Annorũ climactericorũ ratio, ut & Criticorũ dierũ, potiſſimum pendet ab humorum, & complexionis, quæ in hominibus ſunt, rõne ac periodo quadã naturali.

Ex dictis ſequitur, ſi quos Pentaphylli herba effectus habeat; non ipſi quinario, ſed ſubſtantiæ foliorum, tribuendos. Superſtitioſum aũt eſſe, qđ vnum eius foliũ ephimeram, tria tertianam, quatuor quartanam ſanent; item quod heliotropij grana tria tertianę, quatuor quartanę proſint; item alia, huiuſmodi in medicinis per ligamenta ſeruari malo exemplo ſolitis. tale quoque fuerit arbitrari pilulas ſeu catapotia impari numero plus ꝓdeſſe quam pari, licet æquali præbeantur quantitate. Muſici numeri vi magna pollent, nõ ut numeri; ſed ut tonorum varietati, & ſoni modulamine ſuauiter animum afficiẽtes; qua de re mox plura. Sequitur ẽt ex dictis vanos eſſe ac ſuperſtitioſos, qui vim aliquam ineſſe volunt certis pſalmis: eo ꝙ certo numero ſint collocati; & eos credunt efficaces, vt proſpere cœpta legenti ſuccedant, vel vt grauibus periculis liberentur, ut Pſ. 1. *Beatus uir*; quia vnitas eſt quid perfectum, quaſi verò ſeptenarijs & ſenarijs, & quinarijs, & ternarijs ſua quoq; nõ ſit perfectio. Dicunt ẽt Pſal. 10. *In Domino confido*, felicem eſſe, quia denarius numerus eſt bonus: & quia centenarius ex decies decẽ conflatur, ideò adhuc feliciorem eſſe centeſimum Pſal. *Miſericordiam & iudicium*. Refelluntur, quia denarius aut centenarius, quatenus numeri ſunt, bonitatẽ realẽ nullã habent. Nã nec phyſicam, nec ethicã bonitatẽ habent; ſed artificioſa tm̃ ab imaginatione numerantis procedentẽ, quæ non obtinet vllã in corpora, ſeu res quæ numerantur, efficacitatẽ. Deinde in Hebręo fonte alius eſt ordo Pſalmorum, quàm in verſione Latina, ergo qui pſalmus felix eſt ſecundum verſionem Latinam, infelix erit ſecundum fontem Hebræum; quod eſt dictu abſurdiſſimum: vel, dicenti Hebraicè vnus erit felix, & dicenti Latinè alius, quod æquè ridiculum. Meritò igitur hos numerarios pſalmiſticos dãnat Ciruelus Darocenſis *p. 3. de ſuperſtitionib. c. 6. in fi.*

Ceterũ fraus & dolus Magorũ numerariorum ex eo quoq; deprehenditur, ꝙ Archimagus ex Proclo tradidit; non agere ipſos de numero ſenſili & materiali, ſed de formali (vt vocãt) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil eſt aliud quã illud ipſum, quo plura indiuidua, plura ſunt & ab vnitate recedũt; ꝙ ſiue ſit pura negatio, ſiue quid poſitiuũ, certè nihil ad operandum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones, ſub hac voce formalis numeri, aliquid occulunt, quod ad ipſam dæmonis ex pacto operationem pertineat.

Universidad de Deusto Biblioteca

Confirmatur hæc coniectura vehe-
menter, quia priſci hæretici, qui nu-
meris multum tribuerunt, de Magia
ijdem conuicti non ſemel fuerunt.
b *lib.1.c.23.* De Baſilidianis id Irenæus prodit *b*
c *Tert.de præſcript.c.46. Epiphan. hæreſ.24. & alij.* poſt quē ceteri *c*. idem de Marco con
ſtat vetuſtiſſimo illo hæretico, *d* &
de Gnoſticis omnibus *e*.

d *Irenæus l.1 c.12.*
e *Irenæus l.2 c.27.*
f *lib.35.c.10.*

Cautè igitur legenda, quæ, de effi-
cacia imparis numeri, maiore, quàm
paris, congerit, nec ſatis digerit, Pe-
trus Gregorius in Syntaxi artis mira
bilis *f*: qui, quod eam ſententiam tri
buit orthodoxis patribus D. Hiero-
nymo, & Cypriano, magnam illis in-
iuriam facit. cumque loca eorum nul
la citet, meritò vanitatis ea in re ar-
guitur; dum, quod patres de imparis
numeri myſterijs, (quod unitas, &
trinitas in ſacroſancta cernantur Tri
nitate) & præſtantia differunt, hoc il
le, ad neſcio quam vim phyſicam, cū
Agrippa Mago & hæretico, quem pa
tribus teſtem adiungit, ne quid dicā
grauius, inconſideratè retulit. Vide
D.Hieron. apolog. pro libris contra
Iouinianum ſub finem, & deprehen-
des meritò hæc a me dici, & ab Hie-
ronymo, Origenem, Tertullianum,
Cyprianumque citari, quibus hoc Pe
trus Gregor. impegit. videndum etiā
ne quid vanæ ſuperſtitionis haurias
ex libro Fabij Paulini *De numero Se-
ptenario*: nam quæ ille, non tam ex
ſua, quàm Platonicorum ſententia,
plurima retulit, ea Catholicæ Theo-
logię parū ſunt conſentanea, ut quod
illi muſicis numeris Magicam vim
ſatis apertè tribuerunt. Nam quæ de
vi muſices commenti poetæ, illa Pla-
tonici in Numerorum, qua numeri,
De vi muſices virtutem tranſtulerunt. Scripſerant
de Orphei muſica, illam dæmonibus,
animantibus brutis, ſaxis, arbori-
bus imperaſſe. Sic enim Ouidius, de
arboribus;

——— qua poſtquam parte reſedit
Dijs genitus vates, & fila ſonantia
mouit;
Vmbra loco venit: non Chaonis ab-
fuit arbor.
Non nemus Eliadum, non frondibus
æſculus altis
Nec tiliæ molles, nec fagus & innuba
laurus.
Vos quoque flexibiles hederæ veniſtis,
& vnà
Pampineæ vites, & amicta vitibus
vlmi, &c.

Metamorph. lib. 10. & Seneca Herc.
Fur. addit de dæmonibus, feris, &
ſaxis, & fluuijs.

Quæ ſiluas, & aquas ſaxaq; traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
Ad cuius ſonitum conſtiterant feræ;
Mulcet non ſolitis vocibus inferos.

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem temerè inſecutæ
Orphea ſiluæ;
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapſus, celeresq; ventos.

de manibus; & dæmonibus idem tra
didere Virgilius 4.Georg. & 6. Æhei.
Ouid. Seneca, Horatius, Propertius,
& hęc breuiter complexus Manilius,
adfinxit de ſideribus:

At lyra diductis per cœlū cornib. inter
Sidera conſpicitur: qua quondam ce-
perat Orpheus
Omne quod attigerat cantu: Manesq-
que per ipſos
Fecit iter domuitque infernas carmi-
ne leges.
Huic ſimilis honos, ſimiliſque poten-
tia cauſæ:
Tunc ſiluas, & ſaxa trahens, nunc
ſidera ducit,
Et rapit immenſum mundi reuolubi-
lis orbem.

Ecce vt vim muſici numeri porri-
gant in aquam, aerem, terram, cœ-
lum, ſidera, & inferos. Sed & illud
inuenio apud Plinium, de cantu; *Fi-
gilinarum operæ multi rumpi credunt ta
li modo*: & de ſerpentibus *contrahi Mu
ſarum cantu, etiam in nocturna quiete*.
lib. 28. c. 22. Cuius rei, quamuis noſter
amicus, de re litteraria, ut qui opti-
mè, meritus, credat rationem nō quæ
rendam, ſed eſſe anilem quandam ve
terum opinionem; tamē, quia de ſer-
pentum incantatione nonnulla in
S.S.

S.S. mentio eſt, *vt oſtendam lib. ſeq.* vi-
detur ratio diligenter inueſtiganda.

Inprimis arbitror, diſtinguendum
inter modos muſicos, & ſuſurros ma
gicos, ſeu mala carmina: his nullam
vim ineſſe naturalem, ſed dæmonem
ex pacto ſerpentes ſoporare, vrnas
diſtringere, & quæ talia facere: illis
vim phyſicam ineſſe. Vt verò intelli-
gamus, quæ & quanta inſit, rurſus di-
ſtinguendum inter ea, quæ ſenſu præ
dita, & quæ ſenſus expertia. nam ni-
hil dubito animalia ſenſu auditus ꝑ-
dita, muſicis modis capi poſſe, & ea-
tenus admiſerim quæ de miris muſi-
ces effectibus adferunt prædicti poe-
tæ, &, vt ipſe ait, *ſenilem recitans fabu
lam* Martianus Capella *lib. de Muſica*.
Nam quod Fabius Paullinus ea vult
vlterius obtinere, non credo: Sed in
ijs, quæ ad animātia aurita pertinent,
veriſimilia fateor; vt & in Euſebii
verbis *de laudibus Conſtantini*; quæ ve
rò ad inſenſibilia, reiicula & ridicula
puto, ut de ſaxis & ſiluis, &c. Et ideò
argumento Plutarchi *in Sympoſ.* & So
lini *c. 7. Polihiſt.* quo ab Arionis del-
phine, ad Megarenſes vel Thebanos
muros argumentantur, nō aſſentior.
capi carmine fera potuit, ſaxa nō po
tuere. Nihilominus cenſet vir ille do
ctus, diſputandi ſaltem (vt ait) gra-
tia oſtendi poſſe, hanc attractionem
ſiluarum & ſaxorum verā fuiſſe: Sed
poſtea *fol. 184.* proteſtatur, ſe, quæ ad
probandum affert omnia ex Platoni-
corum ſolummodò mente aſſerere;
nec aſſentiri, niſi quatenus cum ſacro
ſanctæ Eccleſiæ ſanctionibus conſen-
tiunt. Prudenter hoc & cautè, ſibi
melius etiam alijs cauiſſet, ſi poſtquā
poetarum illa & Platonicorum deli-
ria, tam diligenter & calidè aliquot
capitibus propoſuerat, cenſuram ſin-
gulis ſeu antidotum ex Catholicæ
Theologiæ apotheca appoſuiſſet, ne
phaleratis illis dictis minus eruditi
decipiantur. Non fecit: quare non-
nullum precium operæ futurum, ſi
coner præſtare, quod ab inſtituto no-
ſtro minimè alienum arbitror: ſtri-
ctim tamen & indicando, quid in eius
argumentis lectori cauendum.

Primum *c. 5.* citat poetas, & quos
citaui ſcriptores Ethnicos, quib. qua
tenus credendum, non repeto. Nec
Nicolai Vicentini muſici verba perti
nent ad fabuloſa illa de Amphione &
Orpheo; ſed ad veros effectus, quos
veteres memorarunt: nec Stenchus
Eugubinus in Pſal. 67. initio aliud ad-
fert, quam nudam fabulæ Threiciæ
commemorationem. Hæc quo ad au-
ctoritates ab eo citatas ſufficient.

Cap. 8. & 7. modos proponit omni-
no ſeptem, quibus hęc mira Orpheus
facere potuerit, quos priuſquā diſcu-
tiamus, illud mihi ſpero neminē fore
qui non concedat: non qui probat fie
ri potuiſſe, eum continuo id factum
euincere. quid? ſe demonſtraturum id
pollicitus, ne probabiliter quidē (aut
fallor magnopere) id fieri poſſe pro-
bauit, niſi ultima ratione, quæ ad mu
ſices vim nihil omnino facit. Et prin
cipio fundamentum locat omniū mo
dorum, quod eſt huiuſmodi *mouetur
cœlum harmonia, & potiſsimum ipſi pla-
netæ*. quid ſi cū Ariſtot. id negem? non-
ne delebitur tota ædificij delineatio?
agam benignius. eſto. quid tum? hæc
Harmonia, ipſo Proclo & Platonicis
aliis teſtantib. nō eſt ſenſu corporeo
perceptibilis, ſed animo tm̄ ac men-
te, cuius qui ſaxa & arbores expertes
eſſe neget, cautes ipſe ſit profectò &
caudex. Deinde, ait, *inferiora oīa ſubie
cta eſſe planetis, & à ſtellis vim accipere*.
quod, quia nimis indefinitè, & uniuer
ſim dictum, certè negamus. probat ex
perimento florum & herbarum, quæ
ad lunæ incrementa & ſolis conuer-
ſiones mutantur, mouētur, creſcunt,
marceſcunt, animalium quoq; quæ ſi-
derum naturas ſequūtur, & lapidum,
quorum eadem lex eſt, vt Heliotropii
qui ſolem imitatur, Selenitis qui lu-
nam, Helioſelini qui vtrumque ſidus,
magnetis qui cynoſuræ. Quæ tn̄ om-
nia dicimus ad occultas quaſdā quali
tates, ijs rebus inſitas, referenda. nam
ſi non pendet hoc à peculiari natura

Universidad de Deusto
Biblioteca

lapidum, animaliū, fruticum horū; ſi hoc totū oritur à ſubiectione illa inferiorū corporum ad ſtellas; cur non ceteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiuntur? ſed pergit, & admirandos ſympathiæ & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos inde naſci, ꝙ oẽs res naturales à ſtellarū radijs illis dicatis, peculiari charactere virtutis earū participe inſigniantur; & ſuperiora corpora in hæc inferiora vires ſuas infundant: cogor repetere nonnulla ex *c.3.q.1.* & leuiter iterum delibare. fateor cęlorū orbes & aſtra nonnihil influere viriū in res inferiores; ſed non quiduis promiſcuè cuiuis, verùm pro natura ſubſtãtiæ ſiue eſſentiæ cuiuſq; rei, aptè & diuerſimodè, & præterea pro diſpoſitione quoq; qualitatū, & conditione ſingulorum indiuiduorum. Sic.n. non adamas, ſed magnes conuertitur; non ad Orientis viciniora ſigna, ſed ad Arcton. Si cynoſura influit in magnetẽ quia inferior; cur non in ferrum, plūbū, aut alios lapides? Deinde multò ꝑſtantioris eſt efficaciæ, vim attrahẽdi tribuere alteri: quàm ipſum illud attrahere ad ſe. v.g. efficaciore influxu indigeret cynoſura, ad dandū magneti vim ferrū alliciendi, quàm ad atterahendū ipſum magnetẽ. Nec ſequitur, magnes attrahit ferrū, & magnes attrahit à cynoſura; ergo magnes vim ferrū attrahendi accepit influxu cynoſuræ. Quæ pôt eſſe tanta vis efficaciæ ſiderum, vt in res adeò differẽtes ſpecie ac genere; ventos, fluuios, mõtes, ſiluas, ſaxa, dęmones; muſicum ſonum faciant efficaciter hęc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idẽ ſonus vnius citharæ tam diuerſa potuit attrahere? fruſtrà cõfugias ad ſympathias & antipathias: nã hæ non defluunt ex ſideribus, non depluũtur ab orbibus cęleſtibus, ſed ipſas rerū differentias & ſpecificas formas cõſequuntur. At quæ de peculiari illo charactere aſtrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc eſt philoſophi Chriſtiani) vt cõmẽtitia, & de ſuperſtitione vehementer ſuſpecta, iampridẽ exploſerunt. Nos ergo iubeamus illa valere, quia Catholici ſumus, q̃ ſuperſtitionẽ deteſtamur. Quæ addit, maioris momenti non ſunt. Nec.n. *naturalis magia*, cū *vult ſūmis infima ineſſe, & in imis latere ſumma*: tam confuſum chaos voluit indocere, ut cūctis imis omnia ſumma, & cūcta ima ſummis omnibus velit ineſſe; ſed quædã quibuſdam: nempe ijs, quorum formę ſpecificæ idoneæ ſunt, ad ſummorum influxus recipiendos: quæ cõditio inſenſilibus iſtis deeſt. Vnus eſt ac ſolus Deus; in quo vno cetera omnia excellenti quadam eminentiq; ſunt dignitate: ipſe ſolus eſt harmonia ſui, & ꝯ vniuerſi: & hoc ſenſu ſolùmodò verū eſt, ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν, harmoniã vniuerſa continere: q̃ videlicet Deus omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuit. Quod vlterius Anto. Mizaldus tetenderit *lib. de harmonia cœli et terræ*, factū ab eo, nec piè, nec philoſophicè. Quod Macrobius aſſerit, *Muſica capi omne quod viuit*: id ſi de muſica ſoni corporei & veri loquimur; nõ niſi de illis creaturis verū eſt, quę ſẽſu auditus verè prędita ſunt: ſi de muſica capias metaphorica vel imaginaria aut ſpeculatiua illa, q̃ in nuda quadã ꝓportione quãtitatiua poſita eſt; nihil ad Dionyſiū, q̃d aiunt. nã ſaxas & ſiluas talis muſica, nõ niſi imaginariè & metaphoricè duxerit. *Mūdi aīa quadã, animari & viuere quæcūq; in mūdo ſunt*, eſt merū figmẽtū gentiliū philoſophorū, in Theologorū ſcholis iã pridẽ damnatū: cū nulla ſit mūdi aīa ſegregata à formis ſubſtantialib. rerū ſingularū. Si ſaxa viua ſunt, ut uoluere poſt Thaletẽ & Timæum Philoponus *li.1. de anima* & alij, & multis Paulinus *c.6.* nititur probare; viuunt anima propria, uon cõmuni; & propria, quali viuæ ſunt arbores, vegetãte dūtaxat, non ſenſitiua. nec aliud vel Hippocratis *lib. de natura pueri* vel Plotini *4. Ennead. 4.* argumentis probatur. Quale verò illud, & an Eccleſiæ tolerandum? *ſtellas viſu & ratione præditas,*

quod

quod dicitur *fol. 198.* cuius dogmatis falſitas erronea doctiſſimè ab Eſpencæo *lib. de animatione cœlorum* antè multos annos fuit demonſtrata. *At lapides varij variè à ſtellarum radijs mouentur*: vt *ſelonites*, qui non ſolum figura & coloribus lunam imitatur, ſed etiam motu, illam enim vſq; ſubſequitur, vel potius cum illa circumfertur; vt *magnes*, qui vim quoque motum alijs tradendi, & in alios tranſferendi accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui ceteros ipſe lapides trahit; vt *androdamas*, qui argentum, æs, & ferrum; vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus, quem Argonautæ pro anchora vſi ibi reliquerant, & Cyzicæni è Pritanæo ſæpè profugum plūbo fixerunt: vt *automata* varia Boetij & aliorum, quæ motum hunc accepere à radijs ſiderum, ſeſe in loca & corpora iſta inferiora penetrantium, & in ea agentium: ſicut etiam obiecta imago *in ſpeculare vitrum*, & *paries* in *vocem* reflectẽdam, & *ignis* in *ſulphur* atque eſcam. Hæc ille: quæ me a ſententia nequeunt dimouere. Nam ſine neceſſitate vlla hi radii conſtituũtur, quos alias refutauimus. *Automata* illa, cum ſint artificioſa, ab artificio humano per certa quædam inſtrumenta mathematicis fulta proportionibus, tendiculis, rotulis &c. vim acceperunt, non à ſtellis, & ab intrinſeco, non extrinſecus patiebantur, & mouebantur: vt cernere eſt in illo B. Franciſco, & aliis nonnullis, quæ ſereniſſimus Archidux Auſtriæ, dux Styriæ, Carinthiæ, &c. Ferdinandus Caroli F. Ferdinandi N. maioribus ſuis religionis zelo, & virtute, digniſſimus, poſſidet. *Ignis* agit in ſulphur, & in eſcam, non in alia, quia alia carent diſpoſitionibus ad ſubitam inflãmationem requiſitis. *Specula* reddunt imagines ſola ſuperficiei politura diaphana, & ſplẽdida ęqualitate, per cõgruam incruſtationem terminata. *Echo* ſola vocis repercuſſione reſultat: & hæc oĩa promiſcuè obtinent, quouis plãtea, aut ſidere dominante. Quod & in *magnete* androdamante, pantaura, & aliis lapidibus deprehendas. Vnde patet nõ à cęleſti corpore, ſed à propria (quod cogor ſæpius repetere, quia aduerſarij eadem ſæpius inculcant) forma & ſpecie hanc vim hiſce gemmis inditam, cęlo nihil largiente præter communem ſuū & ordinarium influxum; atq; ita ſelenites propter occultam aliquam qualitatẽ à ſpecifica differentia eius manãtem, admirandas illas mutationes colorū & motus edit, eò ꝙ qualitas illa lunaribus qualitatibus amica quadam naturæ ſimilitudine, & (vt ſic loquar) amoris phyſici vinculo, colliget. Nec mirum nos has qualitates explicare non poſſe, quia ipſi fontes earū, nẽpe differentiæ ſpecificę, nos latent. Ponẽdas tñ differentia ſpecifica conuincit. Nam diuerſa ſpecies diuerſas diſpoſitiones naturales requirit, & medicis experimento compertum eſt, quædã ſe totis, hoc eſt differentię ſpicificæ ſeu formæ ratione, quædam non niſi vna aliqua qualitate ad certos effectus idonea reperiri, & quæ talia, illa quouis tp̃e vim illam apta nata ſunt exercere, nec opus eſt expectare dum iſtud vel illud aſtrum dominetur.

Vanitas commenti huius Platonici adhuc clarius eluceſcit, ſi modum ipſum, quem ex refutatis hiſce argumentis eliciunt, preſſius conſideres: hunc ita expreſſum habes *fol. centeſimo nonageſimo ſeptimo*. Quemadmodū ex certa herbarum & vaporum cõmiſtione & compoſitione, per artẽ medicam aſtronomicamq; confecta, cõflatur communis quædam forma, velut harmonia, ſiderum muneribus & quaſi dote ornata; vt in *theriaca*, quæ mirificã habere vim exiſtimatur, aduerſus aduentantem ſenectutem atq; venenum, tribus in ea pariter conſentientibus virtutibus; cœleſti. ſ. per artificium opportunæ admixtionis accerſitæ; altera item cęleſti, ſed partibus eius naturaliter inſita, tertia demum elementari. Sic ex tonis, primò quidem ad ſiderum normam delectis,

dein-

Universidad de Deusto Biblioteca

deinde ad eorummet exéplar & conuenientiam inter ſe compoſitis, communis quaſi quædam harmoniæ forma colligitur, & in ea cœleſtis etiam vis ſuboritur; cœleſti illa huic ſimiliter temperatæ reſpondenti harmoniæ, quæ virtus cęlitus deuocata, poſſit animos flectere, delinire, ad iram impellere cohibereque. In quibus verbis congeriem quădam video falſarum ſuppoſitionum. I. Quod per aſtrologicas obſeruationes vult theriacam & cetera medicamenta componi & admiſceri, quæro quo tempore pharmacopæo ſit aſtrorum iſte ſitus conſiderandus? an herbarum legendarum, an miſcendarum, an vtroque? ſi utroque, annus Platonicus ille magnus eſt expectandus, & interea virtus herbarum emarceſcet. Si legendarum; atqui quando miſcebuntur, fors erit influxus contrarius: ſi miſcendarum, non uno die, ſed ſæpe multis hæc commiſtio fit, deinde qui fieri poteſt, ut cum tanta ſit diuerſitas, imò & contrariæ quandoque qualitates herbarum miſcendarum, vnus & idem cœli influxus vno tempore, idem tribuat ſingulis quod ſingula requirant, & quod cõueniat vniuerſis? Item communis illa forma, eſt chymæra tantum Platonica, & quoddam ens rationis, nuſquam ſubſiſtens uel exiſtens: vt etiam prima illa vis cœleſtis dependens a certa dierum, & menſium, & annorum obſeruatione ſuperſtitioſa. Hanc denique vim, volunt commiſceri virtuti primæ cœlo deuocatæ (nonne videris, lector, tibi audire ritus magicos Numæ de Ioue Elicio, & ſimilibus?) ſed pergunt, ad deuocandum autem, eſſe neceſſe cognitionem conuenientiæ tonorum cum regulis, ad hanc cognitionem, teſte Ficino, tres regulas aſtronomos præſcribere. Prima eſt indagare, quas in ſe vires habeat, & quos effectus ex ſe producat quælibet ſtella, ſidus, & aſpectus, & quæ horum quodque ferat, & quæ auferat, & in ſonis atque verborũ ſignificationib. hæc cuncta inſerenda, reijcere oportere quę auferant, & ea muſicum deteſtari, probare verò quæ ferant. Secunda eſt, conſiderare quæ ſtella cui loco, vel rei, vel homini maximè dominetur, & obſeruare qualibus paſſim ſonis atq; cantibus illi homines vtantur, & ex quo genere harmoniæ quęlibet ex natura res ſit conſtituta (ideſt qua proportione, & quomodo) vt ipſe ſimiles quaſdam muſicus adhibeat, una cum ſignificationibus, quæ ſideribus ijſdem ſtudet exponere.

Tertia eſt regula; animaduertere ſitus aſpectuſq; ſtellarũ quotidianos, & ſub his explorare ad quales potiſſimum ſermones, cantus, motus, ſaltus, mores, actus incitari homines, & res ſingulę ad quos effectus ſoleant: vt ſimilia pro utili in cantibus adhibeat, & imitetur cęlo ſimili placituris, ſimilemq; ſuſcepturis influxum. Hactenus illi; quæ omnia nos, ut futilia & magiæ uetitæ quædã tegmina, & inuolucra, reiecimus *cap. 3. q. 1. & c. 4. q. 1.* &, quoad verba illa ſignificãtia, reijciemus mox ſeq. quæſt. Prima regula illis falſis fundamentis innititur, & obſeruaiionem exigit, cui adipiſcẽdæ nullius hominis vita, ſed nec cornicis ſæcula, ſufficiant, quæ ẽt eſt in ſe incertiſſima. Secunda nõ eſt expers erroris & hæreſis, conſentiunt aſtra hominib. dominari, de qua diſſeremus (Deo dante) *lib. 3. diſput. contra diuinationem aſtrologicã*. Tertia, quoad res ſenſus expertes, cantu aut voce mouendas, ridicula, & indigna philoſophis eſt cenſenda.

Cum ergo talia ſint Platonicorum fundamenta, nõ obſcurum eſt aliquid videntibus, quàm ſolidè & prudẽter arenæ inædificentur ſeptem illi modi, quibus *capite 7.* aſſerit, Orpheum verè & reapſe ſaxa, & ſiluas, trahere cum animantibus ad citharæ modulos potuiſſe. Sed qui iſti modi?

Primus eſt id fieri potuiſſe vi ipſa muſices cęlorum, vt dixi, influxũ eliciente, deducente, attrahente. Hic modus nititur duab. falſis hypotheſi-

bus: I. eſſe quandam communẽ mundi animam, harmoniacis numeris cõpoſitam, res ſingulas peruadentem, quæ muſico cõcentu delectetur. item cœlum & ſidera eſſe animata anima rationis compote, & quæ ira concitetur, & voluptate ſonora demulceatur. Quæ cuncta à Theologis improbari, ipſemet Paullinus fatetur.

Secundus eſt, hac virtute præditum eſſe cantum, non ſoni tantum ratione, ſed ex occulta quoque vi verborum, qua cœleſtem illam vim detrahi de ſuperna ſede poſſe cenſent, & confirmant prodigij plenis verborũ alijs effectibus: quę omnia prudenter Paullinus ex Theologorum præſcripto ad dæmonum fraudes referenda non diffitetur *fol. 204. & 206.*

Tertius eſt dependens ex illa aſtrologica obſeruatione, cui Ptolomæus, & Albumazar, & ſimiles plurimum tribuere: hunc quoq; Paullinus *f. 207.* Magicæ annumerat, addere debuit, illicitæ & dæmoniacæ, ne quis de naturali accipiat.

Quartus inde petitur, quòd proportiones numerorum vim habeant ſimilem figuris; figurarum verò certis lineis & punctis conformatarum admiranda ſit efficacia: & quia lyra Orphei, ad cœleſtis lyræ figuram fuerit conformata. Sed hanc rationem, & Platonicorum de figurarum virtute deliramentum, meritò Paullinus, cũ Theologis, nugas & ſomnia eſſe credit, & addit Concilijs ac Pontificum decretis eſſe prohibitum huiuſmodi ſtudium. Ego refutaui d. q. 1. c. 4.

Quintus modus, eſt petitus a vi quadam eximia naturæ, qua id ſoli Orpheo, vel cum paucis, erat cõceſſum; per quandam ſympathiæ rationem illi cum rebus omnibus, per quaſdam indiuiduas cõditiones ad hoc aptas, inditam; vt videmus rebus innumeris a natura quaſdam virtutes mirificas inſitas, quarum plurima exempla idẽ accumulat Paullinus *a fol. 201* ſed miſcet vera falſis, comperta incompertis, ijs quæ in S. S. legimus, quæ apud poetas leguntur, & quæ diuino facta miraculo, ijs quæ naturali vi perficiuntur. Quid enim cum natura commune robori Samſonis; aut quæ virtus illa naturalis comæ, vel capillis inſita? nec vlla vi naturali Franciæ Reges ſtrumam ſanant contactu, nec aſina Balaam loquens, nec campana Vilillæ, nec piſciculi cœnobij Mauritiani, inter naturæ admiranda debuerunt numerari: nec veriſimile eſt Orpheo vim illam attractiuam lapidum ac ſiluarum a natura datam. Nam exemplorum, quæ phyſica ratione conſtant, & ab eo referuntur, omnia ſic vim exſerunt in vnius tantum ſpeciei materiam, ut in alterius nihil tale queant. Magnes ferrũ attrahit, auri minorem molem. Tentiritas crocodili fugiunt, non a pides aut hippopotami. lupini tergoris tympanum in agninæ pellis tympanum valet, non in vitulinæ. Galli cantum formidat leo, non vulpes, & ſic de ceteris dicendum. At Orpheum cenſent iſti vim habuiſſe deducendi cantu non tantum quercus, ſed omnes omninò ſpecies arboreas; nec arbores tantum, ſed & qualiacunque ſaxa & marmora, rupes ipſas & vaſtos montes, Oſſam, Rhodopen &c. animalia quoque, non docilia modò, vt ſunt elephas, ac delphin, & cerui, ſed feras maximè efferas ac ſtolidas cuiuſque ſpeciei.

Sextus modus tradit admixtionem artificioſam & naturalem elementorum. Verum hæc etſi mirifica quandoque perficiat, in quæſtione tamen, de qua nunc agimus, eſt ſuperflua. Nã hic nulla naturalis elementorum admixtio interuenit, ſed nuda per ſonũ citharæ aeris verberatio, quæ res inanimas non poteſt attrahere, nec ſenſus aurium expertia demulcere. Naturalis elementorum in cantu admixtionis nihil reperio, ſed ſolam illam imaginoſam triplicis generis virium commixtionem, quam eſſe nullam oſtendi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Septimus eſt vis attractiua quædam faſcinatrix ſeu magica: quam cum Plotinus d. libro 4. fieri uelit, uel ex occultis quibuſdam qualitatibus rerum, uel figuris, vel cantu, vel deſiderio ſeu imaginatione, ſecundum & tertium modum iam reiecimus, quartum quoque, qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longè ab imaginante diſtantia: ſed & primum refutaui, oſtendens nullam dari poſſe phyſicam qualitatem occultam, quæ in tam diuerſæ ſpeciei, imò & generis res ſimul eodem modo queat operari, cum id eam ſit neceſſe facere per modum cauſæ, non primæ ſeu vniuerſalis, ſed ſecundariæ & particularis. Nec enim vlla qualitas ineſt ſingularis vlli rei ſingulari, qua ſingularis eſt, quin ad diſpoſitiones indiuiduas pertineat, & ab ipſis dimanet, & proinde non niſi effectum particularem & ſibi proportionatum poteſt producere.

Reſtat ergò, *illa quæ de inanimatorum attractione feruntur, eſſe vel fabuloſa, vel dæmoniacæ operationis*, vt veriſſimè iudicauit Pauſanias libro 6. Nam Orpheum magum inſignem fuiſſe, memini me apud Suidam legere.

Addamus muſices effectum alium mirabilem. *Tarantulam* vocant, inſectum ab vrbe Tarento Apuliæ, vbi frequens: eius duo ſunt genera, quæ videntur Buſtamantius *in libro de animantibus ſacræ ſcripturæ* & alij, non ſatis diſcernere. *Vnum eſt* ex genere lacertarum, quod ſtellio vocari poteſt, *Salmenqueſam* vocant Hiſpani, de quo non loquimur modò: alterum eſt ex genere araneorum, ſeu phalangiorũ, Hiſpaniæ (quod ſciam) ignotum, huic peculiare eſt, quod ex Mathiolo *in Dioſcoridem lib. 2 capite 57.* referam. Vagatur æſtate in campis, & proſerpit ex terræ cauernulis, & icit meſſores, quorum crura ocreis non munita, icti alij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij ſaltant, alij clamitant, alij dormiunt, alij vigilijs afficiuntur, alij vomitionibus laborant, alij ſudant, alij tremebundi fiunt, alij pauoribus infeſtantur, alij alia patiuntur incommoda, fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis ſimiles. *Sed mirum* (addit Matthiolus) *certè, quàm facilè huiuſce veneni vis muſica mulceatur. Quandoquidem, vt equidem atteſtari poſſum, auditis lyricis inſtrumentis, vel tibiarum ſono, primo ſtatim occurſu à languoribus ceſſant, & in medium tripudiare & ſaltare incipiunt, tamque diu rem proſequuntur, ac ſi ſani eſſent, & nullo vnquã tenerentur dolore, quod ſi eueniat, vt tibicines tantillum conquieſcant, ac interponant, nõ multo poſt tempore in terram concidunt, & ad priſtinos redeunt languores: niſi tamdiu indeficiente ſonitu ſaliant, atque tripudient, donec veneni virus partim inſenſibiliter per cutis meatus, partim per ſudorem exeat & diſcutiatur. Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt abſque vlla ſonitus intermiſſione, tamdiu tripudient demorſi, quouſque penitus curati: cum tamen dum hæc aguntur, ſint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mitridatico, & alijs, quæ venenoſorum morſibus aduerſantur.* Hæc ille, quibus addendum videri muſicam iuuare, quia melancholicos & lymphaticos affectus venenum illud inferit, ſi ad hoc aptum nacta humorẽ corporis; & ideò muſica, quod S.S. profitetur, lætitiam in animo gignente, pellitur noxa cõtraria. Confirmatur: quia non quiuis moduli quibuſuis admorſis, ſed certis proſunt. Vnde natum, vt quidam hoc non perpendentes, qui in eos inciderant, quibus congrua modulatio non adhibebatur; hanc experientiam auſi fuerint negare, lippis & tonſoribus notiſſimam. Audiui, qui adderent, ſi quæ pupugerat tarantula, etiam alio in loco, moreretur, confeſtim morbo liberari ictum ab ea: quod ſi verum, admirandum ſanè eſt huius veneni miraculum, de cuius cauſa mihi non liquet. quæ enim dependentia veneni tam remoti à ſua matrice ſeu fonte? aut quæ hæc operatio in tam diſtans?

QVÆSTIO III.

An verbis, & incantationibus vis inſit morbos ſanandi, aut mirifica perficiendi?

VIdetur Origenes *a* non immunis ab hoc errore, quem ſecuti quidam medici valdè ſuperſtitioſi, Q. Serenus, *b* & Aetius, & alij. conatur Trallianus etiam Galeno aſcribere: conſentiunt Arabes ferè omnes Cabbaliſtæ & recentiores Iudæi; Magi quoque omnes, cum Agrippa & Paracelſo: Plinius, *c* & cum eo recentiores quidam, *d* qui Platoni nimis addicti. Verum hi omnes diuerſis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant, curandum hiſce rebus dæmonum opera interueniat, nec ne (ut Paracelſus) qui proinde ſatis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum eſt. Alij (ut quos citaui medici, & Plinius) ſolis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipſis, quæ cernunt adhiberi, medijs aſcribunt, de ijs quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoque Phyſiologiæ minus addicti, Magicis autem nugis nimis creduli, facile pro naturalibus ſuperſtitioſa multa receperunt. contra hos omnes hanc ſtatuimus

Concluſionem, *Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera vel morbos ſanandi, vel noxas alias depellendi.*

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) ſiue ore prolata, ſiue ſcripto comprehenſa; ſiue ſola & incomplexa (vt vocant) ſiue complexa, & in propoſitionem vel orationem aliquam verſu aut proſa relata; ſiue ſignificatiua, ſiue nihil ſignificantia; ſiue Hebræa, ſiue alterius linguæ; ſiue dicta cum ſibilo aut afflatu, ſiue aliter, quomodocunque, abſente, vel præſente ægro.

a *lib. 1. & 5. cõtra Celſum*
b *Serenus li. de remedi. Aetius li. 8. c. 5. Octauianus in Euporiſtis. Marcel. & Trallian⁹ paſſim.*
c *lib. 28 c. 2.*
d *Picus in Poſition. Magicis, Ficin. lib.* li. de uita ſtudioſor. *Pompona. &c. ex I.C. etiã Grilland. de ſortile. q. 8. et Pet. le Loyer, li. 1. de ſpect. c. ult. & li. 4 c. 4 et Aug. Thuanus* in Parabata vincto, *dicens.* Verba medentur morbis corporis etc. *quod ſane erroneum eſt.* Niſi quis illos velit excuſare dicẽdo, loqui de verbis, vt ſunt pacto nixa: ſed hoc foret improprié vim verbis tribuere *quæ nõ exijs, ſed ex pacto conuento, & quidem per dæmonem.*

Dixi, *Vim naturalem*, quia Helatypiæ illa adiuratio & lex *Torath Kina*, quicquid habebat efficacitatis, de ſurſum habebat; ferè ſicut hodie, preces Eccleſiaſticæ, formulæ Sacramentorum & Sacramentalium, & exorciſmi, vim habent ſupernaturalem ex Dei inſtitutione, vel gratioſo concurrendi modo: qua de re non eſt noſtri inſtituti nunc differere. Nec enim (qđ pro tota hac materia notandum) nũc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, ſed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi ſupernaturali. Deus ad huius vniuerſi perfectionem primò ſtatuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus ſingulis largitus eſt naturam ſuam atque eſſentiã peculiarem, & ſingulis dedit proprias huic naturæ congruentes operationes; quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ ſuppoſiti ſunt conuenientes. Deinde Deus addidit alium *ordinem ſupernaturalem*, qui poteſt diuidi in duas ſpecies. prima *eſt ordo gratiæ ſeu miraculoſus*, (pro ijſdem enim hæc duo nunc ſumo) ad quem ordinem pertinent quędam operationes, quę vires hominum & Angelorum omnium exſuperant; quarum operationum principium non eſt rei ſingularis natura, ſed ipſa illa Dei gratia, voluntas abſoluta, & omnipotentia: hæ dicuntur *operationes gratiæ & ſupernaturales* ſtrictè ſumpta voce, item *operationes miraculoſæ*. Altera eſt, *ordo prodigioſus*, qui ordo reipſa non excedit terminos naturalis ordinis, ſed tantum dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines, vel pleriq; ignorant, & ideo ſolemus eum quoque vocare ſupernaturalem, largè accepto vocabulo, clarius autem ac ſignificantius vocatur ordo *præternaturalis*: ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factę ꝑ bonos, uel malos angelos motu locali, vel ſubita naturalium agentiũ applicatione. Quoniã verò in his, effectus

תורה
קנאה

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctus naturæ rerum ſecundum eſſentiã non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exſuperat; ideo tales effectus potius ſunt naturales latè ſumpta voce, quã ſupernaturales aut miraculoſi propriè loquendo, & præternaturales, quam contrarij naturæ aut violenti; quia tamen vulgo cenſentur ordinem naturæ ſuperare, ideò ſolent ſupernaturalibus annumerari; ſed propriè ac preſsè præternaturales, aut miri, aut prodigioſi debent vocari. Tres ergo Deus ordines ſtatuit, naturalem, miraculoſum, & prodigioſum: ſeu, ſi duos malis, naturalem & ſupernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*; quando res naturales, fini à ſe intento accommodans, & applicans, diuerſas rebus formas indidit, quas illis natura non tribuiſſet, niſi induſtria humani intellectus adlaboraſſet. Nunquam tamen poteſt humana induſtria quicquam efficere, quod rerum naturæ repugnet: quare naturali ordini accedit iſte artificialis, non verò eum deſtruit, & ſubſeruit potiùs quam tranſcendit: & naturales, in hac, & ceteris hoc tractatu quæſtionibus, primo tantum illo modo ſumimus, vt tres illos alios ordines excludamus: artificialem prodigioſum, & miraculoſum.

Notandum præterea, naturalem effectum à natura non produci, niſi motu vel mutatione. ſanitas autem mutatione fiat neceſſe eſt. mutatio nõ contingit, ſine qualitatem actiuarum virtute, actiuæ qualitates ad operandum exigunt ſubiectum aptum, & idonee ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduerſariorum machinas validè conſurgit concluſio; quæ fuit omnium Patrum: excepto fortaſſis Origene: D. Thomæ, Gerſonis, & Theologorum cunctorum (quod ſciam) Vlpiani etiam *f* I. C. negantis in cantationes medicinis annumerandas, fuit medicorum *g* & philoſophorum ſaniorum. *h*

f *li. 1. in prin. D. de extraord. cognit.*
g *Hippocr. li. de ſacro mor-*

Vt auctoritate, ſic & ratione prævalemus. Ita enim ratiocinamur. Verba nullam vim neque artificialem neque naturalem, neque ſupernaturalem habent, ad hujuſmodi effectus. de vi arteficiali, nemo vnquam vel ſuſpicatus fuit. Supernaturalis ſi foret: gratiæ, aut miraculi foret: hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promiſit, nec Eccleſiæ reuelauit, quale Magi iactant: nec iuuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub ſic operatur, ne gloriam illi ſuam ea mẽſura communicet, qua ſolet Angelis & Beatis. Vnde apparet, quam incautè nuperus ille Homeri interpres Spõdanus *i* ſoleat repetere illud axioma: *Dei bonitatis eſſe, ad eiuſque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ nempe dæmoni, conceſſiſſe*: Sed Caluinianus erat, cùm illa iuuenis ſcriberet: maturior ætate, cùm reſipuit, & ad Catholicos redijt, nunquam hoc effutijſſet. Si ſupernaturalis iſta vis non eſt: reſtat, vt ſit prodigioſa, vel naturalis. Si prodigioſa: non fit miniſterio bonorum Angelorum: quia (vt poſtea docebo) hi ſe non immiſcent Magicis operationibus: ergo miniſterio malorum angelorum. quod negant aduerſarij quidam, ſed vim argumenti nequeunt euadere: fatentur alij, & ideo coguntur etiam fateri vim verbis nullam ineſſe.

Denique nullam verba hæc uim habent naturalem, quia uerba ſi ſcripta: ſunt quid mortuum, & omnis energiæ expers: quæ ſi quam vim habent, ab atramenti vel chartæ, cui inſcripta ſunt, temperamento uim illam accipiant oportet. & proindè ſua propriaque ui non operãtur. Ore verò prolata verba, uim tantum habent contactu aerem feriendi, ut & animalium reliquorumque inanimorum ſoni. Sed ſonus tactum non magis valet immutare, quam color auditum, vel dulcedo viſum, quia non ſunt ſenſuum iſtorum obiecta. Quare cùm ad ſanationem corporis neceſſe ſit, ſenſum tactus immutari: fateantur

tur

bo. Gal… 6. & 11. … plic. … Fernel… abdit. … cauſis li. … de curat. … nat. … nij lib. … dit. … cauſ. Io. … gij epiſt. … Fran. V… de faſcin. … loſop. … gerij … li. 2. … ca. 11. … lib. 17. … cilit. … Cod… li. 2. de … venefi… BoKel… philtris … h Theo… lib. 9. … plantar… tarchi… Pericl… Maym… 1. perplex… 72. … Vairi li. … Faſcin… Ant. M… li. 26 … certam… ninil… venena… i In Od… gens de … thropis.

tur oportet, ſanationi morborum ſolam verborum prolationem vel ſcriptionem nihil conferre.

Reſpondet Pomponatius, verbis primo & per ſe duntaxat auditum, affectionib. deinde animi immutatis per accidens tactum quoque immutari. *Sicut videmus* (ait) *fieri ab oratoribus facultate Rhetorica, & à peritis muſicis vi harmonia.* Sed contra: Oratores non verbis nudis, verum pondere ſententiarum & rationum momentis perſuadent: ſi nuda tantum barbaraque & nihil ſignificantia, vel parum apta permouendis animis, aut veſana & ridicula, vt ſunt incantatorum verba, proponerent: nunquam animos concitarent. In muſicis, ipſa concentus ſuauitas & harmonica modulatio diſtrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit & contemperat humores: cui, quid ſimile in horrificis ac ſtridulis ſibilis atque ſuſurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hic ſe operam luſiſſe: quare ad ſacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris & incantati. Hæc dicens cauſam prævaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis. ſi totum illud credulitas operatur, quam tu fidem nuncupas; quæro qualis iſta fides? non dices opinor ſupernaturalem? ſic enim vocare ſuperſtitionem atque perfidiam, prorſus impium & perfidum. dices ergo naturalem, ſiue humanam. euge, habes tuæ cauſæ fauentem Ferrerium, *k* qui fiduciam hanc etiam ab adſtantibus exigit. ridiculè. quaſi poſſit imaginatio, vel adſtantium, vel ipſius incantatoris, quicquam operari in ægroti imaginationem, corpus, vel animam. *l* Ipſius ægri credulitas confidentis ſe iuuari poſſe ab ea re, quæ nullam iuuandi vim habet naturalem tam vehemens eſſe poſſet; vt humorum inducat alterationem, vnde ſanitas ſubſequeretur, vt bene Galenus, ſi tamen ipſe auctor libri de Incantationibus: ſed eo caſu ſanitas verbis

k *loco citato.*
l *Refutatum id ſup. c. prox.*

duntaxat adſcribenda, vt occaſioni cuidam, non vt cauſæ.

Simili modo ſinceræ & rectæ philoſophiæ repugnant, ſententia Origenis *lib. 1. & 5. cont. Celſum*, nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeant in aliam tranſlata; & ſententia Pici, barbara & nihil ſignificantia nomina plus habere efficacitatis; ea quoque quæ Gregorius Toloſanus *m* tradidit; cùm de Hiſtrionibus oratoribus & poetis dicta, ad excantatores accommodat; quod eorum verba tũ demum rata ſint & efficacia, cùm animo intento & obfirmato ea proferunt. non enim iſti perſuadendo & affectiones concitando operantur, ut illi.

Videte nunc friuola & impia Magices patrocinia, & quibus ſuperædificata, vana fundamenta, quæ Cabbaliſticæ tamen inſaniæ amatoribus mirificè placuerunt. Aſſerunt primò litteris & ſyllabis quandam eſſe cum cœleſtibus corporibus & mentibus ſympathiæ connexionem. quod tamen non probant vlla ratione, ac ne traditione quidem: nec poſſet probari, niſi illorum teſtimonio, quibus id à dæmonibus foret reuelatum. dæmones autem ſunt mendaciſſimi, nunquam ſponte verum dicturi, nec à magis, vt verum promant, compelli poſſunt, id nunc ſuppono, inferiùs probaturus.

Secundò dicunt verba illa maioris natura ſua efficaciæ eſſe, quæ ſunt orta à lingua digniore, & à ſanctiore dignitate inſtituta, & quæ res ſanctiores ſignificant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Laur. *n* Ananias. Hoc diabolus commentus, vt ſanctiſſimis quibuſque rebus faciliùs & libentiùs myſtas ſuos faciat abuti. Sed refellitur, quia nec rei ſanctæ ſignificatio, nec linguę dignitas, nec probitas hominis inſtituentis, vllam qualitatem phyſicam operatiuam poſſunt vocabulis imprimere. Deus etiã formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promiſit, nec elargitur, quo-

modo

m *li. 19. Syntax. c. 8.*
n *li. 3. de natur. dæmon. fol. 99.*

Universidad de Deusto Biblioteca

modo ſit Deus ſibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipſe vetuit? denique talia aſſerere blaſphemum & erroneum eſſe Pariſienſis facultas Theologica iampridem definiuit *artic. 9. & 10. de Magia.*

Tertiò ſomniant, nomina propria radios quoſdam eſſe rerum, quas ſignificant, & in ipſis nominibus, quaſi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, ſi non iſtud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina ſunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec ſunt ſubſtantiæ corporeæ aut ſpirituales, nec ſunt accidentia inhærentia ſubiecto; quare vitam in ſe habere non poſſunt: aduenient quoq; ſeu induntur rebus, quas ſignificant atque denominant, extrinſecus planè: quare nec emanantes à rebus radij dicendi. Multa quoque ſunt nomina nihil ſignificantia; multa quid aliud à rei natura ſignificantia: quin & ipſa illa, quæ naturam rei ſignificant (qualia putantur quæ creaturis Adamus impoſuit, o) hæc nullum potuerunt à naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere poſſunt in id quod corporis expers eſt, vt ſunt nomina.

o *Gen. 2. v. 20*

Obijciunt nobis, Deum ipſum rebus nomina indidiſſe. Probant, quia ſcriptum ſit, *Omnibus iis nomina vocat,* p & alibi; q *gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.* *Reſpondeo* Deum quidem noſſe cunctarum rerum, ſingulorum etiam angelorum, & ſtellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & ſic ea, cùm lubet, proprijs nominibus, hoc eſt conuenientibus earum naturæ, vocare poſſe: ſed ea nomina mortalibus incognita ſunt, nec magis reuelata. deinde præſens poſitum pro futuro, *vocabit*; vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri eſt temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores: multo minus poſterior, nihil enim aliud eſt nomina diſcipulorum in cœlo ſcripta eſſe; quam eſſe in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur *inſcripta eſſe libro vitæ;* quod ſiue accipias ſecundum æternam Dei prædeſtinationem, quæ mutari nequit, ſiue ſecundum præſentem iuſtitiam, quæ mutationi obnoxia; certè id homines impij parum reuerenter ad indititia nomina, quibus ab hominibus diſcipuli compellabantur, audent transferre. quid magnoperè gaudendum illis, ob communem ſibi nominationem cum ceteris hominibus, brutis etiam & vrticis. quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia?

p *Pſal. 146. ver. 4.*
q *Luc. 10. v. 19.*

Hinc tamen illi inferunt, voces ſignificatiuas primariò, per influxum cœleſtem, ſignificare; ſecundariò, tantum per hominum impoſitionem: & quia in ſignificatiuis nominib. vtrũque concurrit, in non ſignificatiuis alterum tantum; ideò plus virium habere nomina ſignificatiua. Quod imprimis alij pernegant, qui non ſignificatiuis amplius deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quærere: num neceſſe non ſit quemlibet influxum cœleſtium orbium per traduces qualitates in ſubiectum tam remotum influere, ipſis influentijs recipiendis aptum & accommodatum? deinde, num res incorporeæ, vt ſunt nomina, ſint ſubiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum vt prius nequit negari, ita poſterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ prius ille influxus cœleſtis. Impoſitio quoque humana, cum ſit nuda & merè arbitraria denominatio, quid queat influere; nec Argus videat, quem ferunt fuiſſe oculatiſſimum.

Quartum delirium eſt, vim complexorum verborum, (propoſitionum ſcilicet & orationum) efficaciorem eſſe. Primò quia veritas (inquit archimagus) in ipſa propoſitione contenta hic accedit; cuius veritatis vis maxima eſt, quando formula ſeu carmen virtutis ac operationis aſtri ſeu numinis, quod comprecantur, continet cõmemorationem. O Satan, Satan: tibi quam

quam perpetuò ſimilis es: pergis hoc telo diuinos honores conſequi. Nonne ſatis hoc indicant, quæ myſtes ille tuus, exempla petit, ex Hymnis Orphei & Apuleij ſcriptis, idololatriæ plena? tum quia auctoritates illæ poetarum refertæ vanitatis: tum quia ſenſum ac intellectum carminis aſtris aſcribit: tum quia per hoc numen, intelligit cacodæmones; quos aſtris & ſingularum rerum ſpeciebus Magica diſtribuit. Conatur etiam probare, quia qui integrã orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quam qui verbum vnum atque alterum: quare vis quoq; vehementior imaginationis concurrit, & ſpiritus copioſior in rem incantatam tranſit. Quę vana ſunt, nec empſitanda titiuillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res ſeiunctas vim habet vllam; nec ſpiritus vllus à loquente prodit, qui rem incantatam contingit: præter afflatum: afflatus autem facultas ad ſanitatem nulla eſt; ad morbum, & noxam per contagium aliqua, vt docuimus.

Ex his manifeſtum fit, falſa quoque eſſe, quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corollaria, primò quod aſſerunt oportere, vt ſic ſanantes afflent ægro, & ei vocabula quaſi inhalent. 2. quamlibet huiuſmodi incantationem præter ordinẽ ſolitũ & retrogradè prolatam aut ſcriptam, inſolitos effectus gignere. 3. debere ea quæ Magus vult impetrare, inſcribi rei, quã vt inſtrumentum adhibet. exempli gratia, ſi tabella, vel pergameno vel herbæ folijs vtatur, debere inſcribere folio, membranæ vel tabellæ, ad quẽ id effectũ faciat. cur cedo? an qđ verba non ſatis efficacia per ſe prolata? an quod alioqui dæmon ſurdus, vt ea non audiat; vel quòd ſcripta quam audita melius intelligit? an quòd ad memoriæ lapſum fulciendũ opus hac induſtria? nihil horum in cauſa, ſed vafer ille vanarum obſeruationum multiplicatione, velut varijs retium plagulis, ſic pluribus peccatis, miſeros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leonar. Vairus collegit, s ſed in his omnibus pactum cum dæmone intercedens cauſa fuit effectionum. Vide inf. lib. 6. anacephalæoſ. monito. V.

s *li. 1. de Faſcino, c. 2.*

QVÆSTIO IV.

De amuletis & periaptis.

NOta Romanorum gentilium cõſuetudo, q̃ ſoliti puerulis de collo res turpiculas ſuſpendere, *Praſſeini*, vt dicebant, ne faſcinarẽtur (vnde & *Faſcini* nomen inter obſcęna relatum) alia quoque amuleta ſuccini aut alterius materiæ contra morbos geſtitabant: quemadmodũ & Græcis ſua fuere περίαπτα, περιάμματα, ἀποτρόπαια, malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodeſſe ſibi putabãt Iudæi ſua philacteria, ſeq; per illa cuſtodiri ac præſeruari à malis, perperam accipientes diuinum præceptũ. a Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantum VVierus: ſed & is qui Catholicus videtur ex ſcriptis, Remigius Lotharingus, b impingit; hinc omnium periaptorum vſum temerè condemnantes ex Patribus non ſatis intellectis.

a *Exo. 13. 16. Deut. 6. 8. Mat. 3. 2. 5.*
b *lib. 3. dæmonolat. c. 3.*

Dico primò, *Amuleta huiuſmodi, quæ collo dependent, vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characterum, vel figuræ, vel conſtellationis: ſed dumtaxat ratione materiæ, ſi qua huic antipathiæ vel Sympathiæ vis naturalis inſit.* Hæc concluſio eſt Catholicorum omnium, & etiam gentilium, quos præcedenti quæſtione citauimus. probatur, quia phyſicæ ligaturæ facultas neceſſe eſt, vt à natura rei ipſius dependeat; quæ non competit niſi ratione materiæ ſeu ſubiecti. Quare ſi quis effectus producatur, cuius cauſa nequit eſſe vis naturalis ſubiecti; effectus ille prodigioſus erit, & amuletum ſuperſtitioſum, qualia multa cõgeſſit Coſta Ben Lucas, Iudæus Luſitanus. c Huc referendum; ſi figuram attendunt; quod Hiſpa-

c *li. de ligaturis.*

Hiſpanicis pueris ex Gagete ad collum deligant, manu in deriſum, inſerto intra digitos primores pollice conformata. *Higam* vocant.

Dico ſecundò. *Quando in ipſis verbis, modo ſcriptionis, crucium numero, figura vel ſimilibus ſpes non ponitur, pium & ſanctum eſt, reuerentiæ cauſa Sanctorum reliquias, cereas agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis, Pſalmum Dauidis, & ſimilia S. ſcripturæ teſtimonia ſecum geſtare collo appenſa: ſed effectus qui inde oritur erit ſupernaturalis, Dei beneficentiæ adſcribendus. Alijs autem ligaturis vtiquae vel vſus Eccleſiæ Cathol. vel proborum medicorum ars non commẽdat, omnino eſt prohibitum.*

Quod ad reliquias, videtur non ſatis cautè locutus, inſignis Doctor Theologus Ciruelus Darocenſis *libr. de ſuperſtit. cap. 4. p. 3.* quando leuiculis fultus rationibus ſacrarum reliquiarum ad collum geſtationem improbare non veretur. Diſſentit ille ab hæreticis, nam ipſe vult reliquias Sanctorum in templis honorificè ſeruari, & adorari: ſed non vult eas à priuatis collo appenſas geſtari; temerè reprehendens antiquam virorum valdè ſanctorum conſuetudinem. Nonne B. Helena clauorum Chriſti vnum freno equi, alium galeæ Conſtantini indidit? Nonne B. Antonius palmatam illam Anachoretæ S. Pauli; & ipſius Antonij tritum cum melote Pallium exultans tulit? Similia de Theodori Martyris puluere Nyſſenus: de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re nota non eſt immorandum.

Concluſionis prior pars probatur, Eccleſiæ Cathol. inueterato & ſalutari more, nec non ſententia D. Thomæ, Maldon. *d* Nauarr. Silueſtri & aliorum. ratio eſt, quia Sanctorum reliquias ita ſemper maiores noſtri ſunt venerati; Agni illi ad hoc à ſolo Pontif. Maximo quotannis benedicuntur; ſacræ ſcripturæ teſtimonia, vt licet ore proferre, licet etiam deſcripta collo deferre, & narrat Leontius Epiſcopus ſanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabella conſcripſiſſe quo geſtato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amuleta facere. (*Sur. 1. Iul.*) nec vllus ſanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam Diu. Baſilius *e* damnat *περιάμματα* characteribus (*nempe magicis*) inſignita. Incertus auctor in Matth. qui exſtat inter Chryſoſtomi opera, *f* inuehitur in duo nequam genera hominum: primum, qui ex huiuſmodi ad collum ſuſpenſis ipſi ſanctiores volebant videri, vt Phariſæi olim: ſecundum, qui ex eadem ſuperbia, quæ ad collum alij ſuſpenderent, ipſi de capillis, vel veſtimentis ſuis largiebantur. Ipſe D. Chryſoſtomus *g* mulierculas illas reprehendit, vel quòd non recta, ſed Phariſaica, id intentione facerent; vel quòd, per opinionis errorem, non à Dei gratia miraculoſum auxilium, ſed ab ipſa materia, vel forma ſcripturæ, id præſtolarentur: vt faciunt hodiè, qui dicunt debere eſſe ſcriptum Euangeliũ in membrana virginea, litteris vel lineis miniatis & cætera. Sanè Chryſoſtomus eadem id mente reprehendit, qua D. Hieronymus, *h* qui ſatis indicat, phariſaicam illam ſuperſtitionẽ præſidium ab ipſis pictatiolis, non deſuper à Cuſtode Iſrael, Deo Sabaoth, exſpectantem, ſe reprehendere: item quòd quæ extrinſecus gerebant, eorum cultum & obſeruantiam intrinſecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vita S. Antonij infeſtationem quandam dæmonum, cum preces quaſdam membranulæ inſcripſiſſet, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginem aſſigi iuſſiſſet, legimus diſpuliſſe. (*Surius tom. 3. Fol. 43.*)

Poſterior pars concluſionis probatur canonibus, qui anathema fulminant in eos, qui philacterijs (hoc eſt conſeruatorijs) vtuntur; & ſi clerici ea faciant, iubent eos Eccleſijs eijci. *Cant. 1. & 4. 26. q. 5.* qui canones quomodo ſint intelligendi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, *nempe vlt.*

eiuſdem

d *Th. 2.2. q. 95. ar. 4. Maldon. in 1. cap. Ioan.*

e *hom. [...] 45.*

f *homil. [...] Matth.*

g *in M[...] hom. [...]*

h *in li[...] Matth.*

eiuſdem quæſtionis, vbi inter cetera in hunc modum ſcribit B. Iſidorus: *ad hac pertinent ligaturæ exſecrabilium remediorum, quæ ars non commendat medicorum, ſeu in præcantationibus, ſeu in characteribus ſuſpendendis atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & Angelorum malorum, exorta.* Confirmat D. Auguſti. *i* his verbis: *Fingunt ſpiritus maligni vmbras quaſdam honoris ſibimet ipſis, vt ſic decipiant eos, qui ſequuntur Chriſtum. Vſque adeò, fratres mei, ut illi ipſi qui ſeducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici, miſceant præcantationibus ſuis nomen Chriſti, qui iam non poſſunt ſeducere Chriſtianos, ut dent venenum addant mellis aliquantum.* Chryſoſtomus homil. 25. ad P. Anton. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur: & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numiſmata capiti vel pedibus? Dic mihi, hæne ſunt ſpes noſtræ, ut poſt crucem & mortem Domini, gentilis regni imagine ſpem ſalutis habeamus? &c.* Tales ſunt nefariæ illæ formulæ precum; quas cõtra vulnera, & pericula ignis, aquæ & alia, quidam per mendacium adſcribunt B. Leoni, & alijs ſanctis, & (proh dolor) multi hodie geſtitant; quibus Diabolus ſemper tandem imponit, & quando ſunt in ſtatu peſſimo lethalis culpæ, ſinit eos occidi, & deſerit quos antè aliquoties defenderat. Poſſem nominare mihi probè notum, cui id accidit. Norunt Franci, cum ſuperioribus annis, cum Barone Danou, hæreticorum Germanorum examina in Franciam irrupiſſent, & à Duce Guiſio ſtrenuè debellata fuiſſent, huiuſmodi ſchediaſmata collo cæſorum ferè omnium appenſa, fuiſſe reperta ab ijs, qui cadauera ſpoliarunt. Hoc genus ſuperſtitionis ſubſannat Lucianus, *k* & Antoninum Caracallam ſupplicijs compeſcere conſtituiſſe teſtatur Spartianus. Et Tatianus Aſſyrius *l* hæc omnia refert ad dæmonum dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc etiam refero, quod de vrſarijs, ſic refert Balſamon Commen. Syn. 6. in Trullo; *Vrſas trahere dicuntur ij, qui arctotrophi appellantur: qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pilos ex ipſo tondentes eos vna cum tincturis dant perinde ac remedia & amuleta, tanquam contra morbos & faſcinantes oculos conferre poſſint.* Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiſcentur nomina ignota Angelorum, hoc eſt alia præter, Michael, Gabriel, Raphael. hoc mirum fortaſſis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb. alia quoq; nomina confingunt eorum, quos dicunt eſſe motores orbium cœleſtium item fata decernere, & fatales caſus adminiſtrare, & mirifica quædam homines ab his diſcere, & ſimiles impietates, quibus ille liber ארבעתאל ſcatet. Sed nitor auctoritate & ſanctione concilij Romani, quod fuit congregatum Romę ſub Zacharia Pontifice, ad damnandos errores Aldeberti & Clementis hæreticorum Germaniam turbantium; vbi inter cætera, lecta vna oratio Aldeberti, in qua continebantur hæc verba; *ſupplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel.* Quibus lectis, Zacharias Papa, interrogauit Epiſcopos, ſententiam de his ſuam proferrent: illi damnandum Aldebertum pronunciarunt, vt hæreticum. cauſa verò ſubditur & ipſum Decretum concilij his verbis; *octo enim nomina Angelorum, quæ in ſua oratione Alderbetus inuocauit, non Angelorum, præter Michaelis, ſed magis dæmonum nomina ſunt, quos ad præſtandum ſibi auxilium inuocauit. Nos autem, vt à veſtro ſancto Apoſtolatu edocemur, & diuina tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorũ nomina agnoſcimus: id eſt, Michael, Gabriel, Raphael. Zacharias Papa dixit, optimè prouiſum eſt à veſtra ſanctitate, vt conſcripta illius omnia igne concrementur: ſed oportunum eſt, vt ad reprobationem eius in*

ſcrinio

i *tract. 7. in Ioan.*

k *in Dialog. Philoſ.*

l *Orat. contra gent.*

ſcrinio noſtro conſeruentur ad perpetuam confuſionem. ¿Nunc verò, quia omnia peracta ſunt, de vtrorumque ſententia, quorum ſuperius mentio facta eſt, nunc pertractatum eſt: Vniuerſum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta ſunt: & qui ſe Apoſtolum cenſuit nominari; & qui capillos & vngulas ſuas populis pro ſanctitate tribuit; quique ſub obtentu Angelorum dæmones in ſuum auxilium inuocat: ſit ab omni officio ſacerdotali alienus &c. m Igitur ex concilij huius ſententia, damnanda cuncta periammata periapta ligaturarum & ſimilia, vbi alia nomina leguntur, quam trium, quos ſacra ſcriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Vriel. *4. Ezdr. 4. v. 1.* Sed liber ille Canonicus non eſt, nec tantæ auctoritatis: & in eodem reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberti verò cetera nomina nonnihil ſunt deprauata ex ijs, quæ in Necromanticorum libris habentur. Sed de Vriel accuratè ſcripſit Nicol. Serarius noſter comment. in c. 12. Tobiæ q. 10. cum quatuor ſequentibus. Vnus tamen (ne quid diſſimulem) me, quoad *Vrielis* nomen, ſcrupulus torquet: nam concilium illud Romanum inter concilia edita, vel in Germania, vel in Italia, non reperio: Vnde nonnihil nutat auctoritas illius Hiſtoriæ. Et *Vrielis* nomen præter Æthiopas, etiam aliquando Romani in Miſſalibus ſuis receperunt. Et dicat aliquis à Zacharia ſolam deciſionem (nempe declarationem hæreſeos & ſcriptorum combuſtionem) approbatam: non vero eum ad rationem à Patribus illis allatam reſpexiſſe: nam licet conciliorum deciſio de fide ſit, non tamen rationes pro deciſione allatæ, vt conſtat.

m *vide apud Sur. tomo 3. menſ. Iunio in uita S. Bonifacij, fol. 494.*

CAPVT V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ ſpeciem ſit referenda?

NOn poteſt ſufficienter huic quæſtioni reſponderi, niſi prius conſtet, quò ſe vſque vires eius extendant. quare quatuor ſunt diſcutienda. primò, an ars iſta finem ſuum conſequatur? ſecundo habendane in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ ſpeciem pertineat? quartò licita ſit, an illicita?

QVAESTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæſtio hæc complectitur; quid naturæ ope fieri queat, & quid fieri ſoleat? quorum non eadem ratio eſt. prius quam decidamus quæſtionem, quædam de nomine & origine ſunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid ſit Alchimia & quando inuenta?

NOmen Arabicum eſſe volunt viri docti; & id indicare nomini præfixum *Al*, vt in *Almanach*, & *Almageſtum*, & ſimilibus. a Mixobarbarum ergo vocabulum fuerit, ex Arabico *Al* & Græco, χύω ſeu χύνω, quod idem ac *fundo*. alij Græcam planè vocem cenſent, ex quibus eſt Ioannes Chryſipp. Fanianus, qui deducit παρὰ τοῦ χυμίζειν καὶ ἅλα à ſale & fuſione. b Sed huic Græci ſcriptores repugnant qui plerumque ſcribunt χημεῖαν; c nō χυμεῖαν. Sed quid χημεῖα ſignificat; quidam ex Plutarcho d tradunt, Ægyptum ſacra lingua à ſacerdotibus vocari *Chemiam*; & inde ſuſpicantur, vocari *Chemiam*, quaſi Ægyptiam: videlicet quia primi mortalium Ægyptij illam à Mizraimo Chami filio acceperint, ab Ægyptijs Arabes didicerint, & articulum illum ſuum *Al*, addiderint; ab Arabibus, Europæi acceperint & nomen & artem, vt & reliquam ferè medicinam & philoſophiã Græcanicam. Nimis iſti benigni ſunt in

a *N… in M…*

b *D… Chry…*

c *Ge… Ann… mox…*

d *li… & Iſ…*

in Arabes. Nomen enim notum Romanis ſuis antequam vlli noti philoſophi vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Chriſtiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinum e ſcriptorem, qui tempore vixit Conſtantini Magni. Apud Ægyptios quidem hæc ars in vſu etiam Diocletiani tempore videtur fuiſſe, ſi Suidæ credimus. f & ab ijs fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia* merum eſt commentum: Ægyptus enim non *Chemia*, ſed *Chammia* dicta à Chamo. ſic enim in Pſalmis legimus; *In tabernaculis Cham*, g Ægyptiorum; & poſtea, h *terra Cham*, vocatur ipſa Ægyptus. hoc ergo nomen ſacerdotes, vt teſtimonium antiquitatis ſuæ, aſſeruarunt. vulgo *Miſraim* dicebatur Ægyptus: vnde & hodie adhuc Turcæ & Arabes vocant, *Maſra*. Quare ſi Arabes voluiſſent ab Ægypto hanc artem denominare, & addere ſuum illud; *Al*, vocaſſent *Almaſrã*. Quid ergo? ſuſpicor, vt multa Arabum vocabula, eſſe Hæbreum illud, & quidem ſolidè, nec aliud ſignificare quam artem fuſoriam ſiue liquatoriam. Etenim Hebræis, *Alichim*, i ſignificat itinera ſiue fluxus ab *Alich*, quod ſignificat facere ambulare ſeu fluere, k Vnde ars liquans ſeu fundens metalla: abiecta litterula, ab *Alichim*, fit *Alchimia*, facilima formatione, Quid enim aliud eſt Alchimia, quam pirotechnia ſiue igniaria ars, reſolutoria, & purificatoria metallorum? quæ in *Chymia* ſpecies quædam eſt: ſic etiam aurifactoria, ſiue Chryſopæia, ſpecies quædam eſt Alchimiæ, quæ in extrahendo ſiue ſeparando, & in congregando ſiue coagulando ex alijs metallis auro tota occupatur: vnde non malè *Spagiricam* vocant nonnulli; παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν, à ſegregando & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manilij verſum. l

Materiamque manu certa duplicarier arte:

& quia de Alchimicis dictũ, per errorem, putauit, ideo (quæ eſt Critica audacia) contra veterum codicum fidẽ, eum tollendum, vt ſpurium, iudicauit. verumq; male. nam & Manilij verſiculus eſt, & non de Chryſopæis, ſed de bractearijs accipiendus, qui malleando aurum in bracteas ſeu foliola tenuiſſima diducunt & dilatant, & ſic ſuperficiem adeò dilatatam quaſi duplicant. Alchimice certè non tam duplicant manu, quam igne.

e *lib 3. in Luna decretis.*

f *in Dioclet.*

g *Pſ. 78. 57.*

h *Pſ. 105. 23*

i *Iob. 29. 6.* צלכים

k *Iob. 24. 10.* הוקר

l *li. 4. Aſtron.*

Non ſtatui de tota Chymica agere; quam ego artem, qua medicinæ adminiculatur, ſanè laudo, & veneror, vt phiſiologiæ fœtum præſtantiſſimum; inuentricem auri potabilis, rei non minus vtilis ad ſanandum, quàm ad alendum, ac quoad fieri poteſt, vitam prorogandam; ſpiritus enim ſubtiliſſimos ex metallis gemmis, plantiſque educens; quo ſubtiliora, hoc puriora, & quo puriora, hoc efficaciora remedia prebet: metalla depurat, ſegregat, perficit, lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat, & in igne vegetato, ac quaſi perennato, ſpecimen edit artis & efficacitatis ſuæ, in humana vita propaganda. Mihi quidem dubium non eſt liquorem illum Olibij Maximi, cuius beneficio lucerna multis ſæculis conſeruata fuit ardens, Chymicum fuiſſe; de quo Bernardus Scardeonus, m ſcribit Patauij ante aliquot annos, vrnam fictilem effoſſam his inſcriptam verſibus.

m *in Hiſtoria Patauina.*

PLOTONI ſacrum munus ne attingite fures:
Ignotum eſt vobis hoc quod in orbe latet.
Namque elementa graui clauſit digeſta labore
Vaſe ſub hoc modico Maximus Olibius.
Adſit fœcundo cuſtos ſibi copia cornu,
Ne precium tanti depereat laticis.

Plutoni Deo diuitiarũ dedicauit hoc ſuæ artis ſpecimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. Intra maiorem illã vrnam minoralia reperta; in hac, duę ampullæ adfabrè laboratæ, argentea una, aurea altera: puriſſimo

quoddam ambæ liquore plenæ; quo lucerna multis iā ſæculis ardens conſeruata cenſebatur.

De ſola Chryſopœia ſtatui dicere; quæ vel ex adſperſis pauculi pulueris aurei ramētis, aurum multiplicat; vel ex non auro verum aurum producit: nam quæ ex auro liquato tātumdem vel minùs auri producit, ſed purgatius; ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chryſopœiæ igitur originem quidam nobis valde faciunt antiquā, qui præclaro Adami titulo libellum quendam inſignem obtrudunt: vt & alij Moyſis, & Mariæ ſororis eius, & Solomonis, & Hermetis Triſmegiſti, & Ariſtotelis, & Pythagoreorū quorumdā libros venditāt: hæc enim omnia pro impoſturis habenda duxerim, & otioſorū hominum ſomnijs. Quid? an, quia ab Adamo prima ſcientiarū principia, idcirco & de hac ille arte ſcripſit, quem de nulla conſtat ſcripſiſſe? An, quia Moyſes in omni Ægyptiorum ſapientia excellens, idcirco & ipſe, & ſoror eius (miror Aaronem non additum, & Beſeleel) animum ad alchimiam excolendā adiecere? An, quia Cabbaliſtæ nugantur Chamum in arca Noacho patri ſuo *libro de Magia naturali* furatum, quos Miſraimo filio ſuo donauerit; idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum ſcimus nō philoſophiæ naturalis, verum Magiæ Dæmoniacæ fuiſſe propagatorē. n Hermetis Triſmegiſti non pauci ſuperſunt libri; quis quæſo vel color tenuis in illis huius artis? erunt opinor, qui Phaetontæo auſu eò detorſerunt; quæ de Turri Babel, & quæ de terra promiſſionis, SS. commemorauit & quæ Salomō in *Eccleſiaſte* de meretrice, mores eius depingēs, Spiritu ſancto afflatus, ſcripſit: illi ad Chymices myſteria deflexerunt: qui auri diuitias; quas, œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir, diſertè acceptas refert Regū Hiſtoria, Salomonis alchimiæ adiudicarunt. In quos (vt mitiſſimè agā) nihil dicā aliud, quàm quod fatuis ſolemus, ſanam mentem ijs optandam. Minore longè periculo peccant, Aimar. Ranconetus & Cardanus, qui Sibyllæ vaticinium illud;

ἐννέα γράμματ᾽ ἔχω, τετρασύλλαβός εἰμι, νόει με. &c.

ad Arſenicum, admirandi lapidis materiam tranſtulerunt; quaſi quatuor ſyllabarum, & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item qui Pandoræ poculum hoc eſſe contendunt, ab Heſiodo notatum: ſed hi plures Epimetheos, ſolā ſpe reliquā, quam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minus illi ſuaues, qui Siſyphium ſaxum extollunt, & propter huius lapidis inuentionem meruiſſe nomen, quaſi diuina ſapiētis autumāt propter promiſcuā in vulgus beneficij communicationem, ad inferos detruſum ſemper reuolubilis ſaxi ſubuectione dānatum. homines præparcè auari. Liberaliores alij, cū Suida Colchis auratam pellem auertunt, illud enim δέρμα τὸ χρυσόμαλλον Iaſonis; libros fuiſſe in membranis arietinis deſcriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alij, hoc illud aureum fuiſſe femur, χρυσοῦν μηρὸν, ſiue (vt corrigunt alij) χρυσοῦν ῥεῦν, aureum flumen, à Pythagora in Olympijs oſtenſum, quod tamen Origenes eburneum appellant *lib. 6. contra Celſum*. Hoc illud eſſe apud Hippocratem mirabile, & imprimis ſacrū terræ opus, ex quo animātia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipſe Plutus profluant. o Hinc apparet quam vetuſtam iſti originem arti arceſſant. Equidem opinor vetuſtam: ſed certa teſtimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera ſunt coniectanea, nec magis certum, quod quidam probant ex Eſdr. lib. 4. cap. 8. v. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniā dabit terram multam magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit.* Hoc enim perſpicuè non ad artem

n *fu. li. 1. c. 3.*

Siſyph.

o Hipp. in epiſt. Crat.

artem fuſoriam, ſed ad naturalem metalli ex terræ puluere productionem poteſt referri. Si tamen quis contenderet, ad materiam auri tranſmutatoriam pertinere, is ſciat, neq; infallibili ſe teſtimonio niti, quia liber iſte apocryphus eſt; neque loco claro & aperto antiquitatem artis ſe probate. Cæpiſſe ſub Caligula docet Plinius, q rationem ex auripigmento aurum liquandi, ſed mox deſijſſe. Foditur hoc in Syria auri colore, fragili, lapidum ſpecularium modo. Viui eius magnam Caligula, auri quàm ſanguinis non minùs auidus excoqui iuſſit: & planè finxit aurum excellēs, ſed ita parui ponderis, vt detrimentum ſentiret. nec poſtea tētatum ab vllo. Diuturnum poſtea ſcriptorib. ſilentium fuit. Vſque ad Diocletianum ſiluere. Nam Suidas auctor eſt, cùm eo regnāte Ægyptij res nouas molirentur, cæde multorum illuſtrium virorum in ipſo exordio hoc incendium ſopitum fuiſſe: & conquiſita tum ibi veterum de argenti & auri fuſione ſcripta, omnia tyranni iuſſu flammis tradita, ne ex illa arte ditati Ægyptij, pecunijs freti, Romanis in poſterum rebellarent. r Aliquot annis poſtea Zozimus Græcus ſcriptor vixit, cuius de Arte ſacra, & Chryſopœia libri M. Scripti aſſeruantur in Regis Chriſtianiſſimi Bibliotheca Fontisbelli: vbi & Blemmidæ liber de eadem Chryſopœia dicitur extare. hic ille Nicephorus Blemmidas eſt, qui ſub Duca Imper. multa præclara philoſophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem, non noui: ille Arabes omnes, qui circumferuntur æuo antecedit: fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè ſcribentem) & verum Geber, ſiue Gebrum Arabem: qui non inuentor artis, vt putant Fallopius & Eraſtus: ſed cultor & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda.

q *li. 33. hiſt. c. 4.*

r *Suidas in Diocletiano.*

SECTIO II.

De artis alchimiæ in auro faciendo efficacitate.

MIrum quàm hic in contrarium funis contentioſus trahatur: cultores alchimiæ affirmatiuam adeò tuentur, vt & perfectius aurum ſuis ſe fornaculis fouere, & educere, quā natura ſoleat, contendant: oſores contrà Chymicorum, omnia huiuſmodi, vt præſtigias, ludibria, & meros iactatorum bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, vt fit, media via tutiſſimè incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte diſputari queat.

Tres inuenio ſententias. *prima* eſt, non poſſe aurum verum ſic produci. *ſecunda*, poſſe aurum quidem quaſi verum, ſed quod tamen pro vero, nec liceat vendere æquali pretio quo verum venditur: nec liceat illud in medicinis exhibere. *tertia*, perfectius & purius aurum ſic fieri poſſe, quam quod in terræ viſceribus gignitur. Prima ſententia eſt Thoſtati *in Exod. cap. 7. quæſt. 10.* Ægid. Romani, *quodlibet. 3. quæſt. 8.* (qui Auicennam quoque pro ſe citat, ſed malè. nam Auicen. verè cenſuit contrarium, & ex profeſſo de hac arte ſcripſit) negarunt etiam Auerr. *in lib. 1. de Generat.* Aponenſis, *differ. 209.* Sed & ipſemet Chymicus Paracelſus *lib. de philoſoph.*

Secunda ſentētia (opinor) verè fuit D. Thomæ, nam licet, vbi noluit quæſtionem decidere, ibi ex hypotheſi tantum locutus fuerit: a tamen vbi abſolutè & deciſiuè locutus, ibi apertè & clarè hanc ſententiam tenuit: produci poſſe aurum, quoad externas qualitates, ſed quod ad intrinſecam auri perfectionem non pertingat: b quod etiam Caietano, c & reliquis Thomiſtis placuit poſtea citandis.

Tertia ſententia eſt omnium Chymicorū, & præterea Timonis *in lib. 3.*

a *22. q. 77. a. 2. ad 1.*

b *in 2. ſent. d. 7. q. 3. ar. 1.*

c *ad d. ar. 2.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

Meteor. q. vlt. Antonij Mirandulani *de ſingula, certam li. 1 0.* Marcelli Palingenij, Cardani, Lacinij, & aliorum, quā accuratè tuetur And. Libauius Syrraxi 2. lib. 1. ſingularium.

Quartam his ſententiam poſſemus addere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium*; qui fatentur ſibi non ſatis liquere: quam puto verè communiorem eſſe hominum huius ætatis. Ex noſtris illam defendere Bened. Pererius, & Gregor. à Valentia; e nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant, & ſuſpicantur, nunquā ab vllo verum, & perfectum aurum fuiſſe productum; & Valentia quoque indicat ſtudio & arte humana vel nō poſſe, vel vix fieri poſſe. Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, ſed magis amica veritas.

d *diſput. de Magia.*

e *in 2. 2. diſp. 6. q. 13. punc. 2.*

Axio. 1. *Nullis idoneis argumentis contraſentientes conuincunt aurum verum per alchimiam fieri non poſſe.* Ad probationem huius concluſionis ſufficit onus probandi transferre in aduerſarium: quia eſt concluſio negatiua: & affirmanti eſſe impoſſibile, incumbit onus oſtendendi cur id ſit impoſſibile; eò quod is contendat ſe id idoneis argumentis poſſe conuincere; quod nos negamus. Veruntamen ſic poteſt concluſio probari; neq; ex parte materiæ ſeu ſubiecti; neque ex parte modi repugnat naturę talis metamorphoſis. Non ex parte materiæ. nam illa eſt alterari, & corrumpi apta, & perduci etiā apta ad formā præſtantiorem, & eſt capax formæ introducendæ. Non ex parte modi: qa modus eſt, per decoctionē naturalē ignis qui decoctionem naturalē caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo deſit? aut ſi quid horum, oſtendatur.

Oſtendere conantur ſequentib. argumentis, quæ ſigillatim diluemus ad fuſā ſolutione. Primò argumentantur ab artis ipſius incertitudine & diſſenſione artificum, quia chymici inter ſe nec conueniūt in modo loquendi, nec in modo operādi, nec de materia aut nomine ſui lapidis. Cōueniūt, beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam; ſed hunc ipſum lapidem, quo appellent nomine, non conueniunt. Longum ſit omnia Merculini, Treuiſani, Faniani, Vallenſis, Roſarij & aliorum nomina congerere, quæ ſunt ſignificationis planè diuerſæ. ex paucis cætera poſſunt diiudicari. vocant χρυσόπηγμα, aquam viuam, aquam vitæ, aquam ſiccam, lignum vitæ, ſanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philoſophorum, draconem, coruum, laton, elixir, medicinam morborum omnium, id de quo qui bibit non moritur, & ſimilia partim ridicula, partim pugnantia, partim irreligioſa. Modos operandi diuerſiſſimos comminiſcuntur, & de eo inter ſe digladiantur; cum Brachescho certat Taulladanus, Villanouanum impugnat Treuiſanus, alij alios, & inuicem fatuos ignoranteſq; nuncupant. Sed de lapidis materia fortè ſaltem conſentiunt? nihil minus. ſunt qui ferri ſcoriam, ſunt qui ſalem, alumen, magneſiam, cadmiam, calchantum, arſenicū expoſcant: ſunt qui obtrudant bufones, capillos, ouorum putamina, menſtruum fluorem, vel humanum ſanguinem. *Reſpondeo*, tam diuerſis nominibus eandem rem ſignificari; ſed his vſos ſcriptores ſcientiæ occultandæ cauſa, quam non voluere paſſim intelligi licuit ſanè Ægyptijs ſymbola ſua adhibere, licuit poetis per metaphoras & fabulas ſapiētię principia occulere, licuit Ariſtoteli ſe dictorum obſcuritate, vt ſepia ſolet, atramento, inuoluere; ipſæ ſacræ litteræ in Parabolis loquunt. cur culpas, ſi & hi diuerſis nominib. luſere? Si quid minùs aptè, & feliciter, & piè, ignoſce. rem vide, verba deſpice. nunquam rei veritatem, aut artis efficacitatem, ineptia aut infantia docētis potuit extinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem ſuas habere compulſationes diſſidentium; quibus nec philoſophiæ pars vlla, nec medicina, nec iuriſprudentia, nec Scholaſtica Theologia

noſcitur

noſcitur carere? Diſſenſio illa de materia, vel verborum eſt nominum; vel ſanè fuit olim, cum ars minùs culta, & magis incognita: periti, in ſulphur & hydrargirum conſentiunt.

Probant poſtea, naturam metallorū ab ijs ignorari. primò quia cenſent illa viuere & nutriri, cum Cardano, vel ſuperioris ordinis animam habere, verū valde recōditā, cum Fr. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putant eſſe reiectamenta ſiderum (vt Paracelſus), metalla verò adipem, & medullam lapidum, & proinde metalla cęli eſſe præſtantiora excrementa: 3. quia vnicam volunt eſſe perfectam ſpeciē metalli, nempe aurum; cęteras eſſe tantum rude & inchoatum aurū. de quo mox plura. 4. non habent perſpectam auri ſui cauſam efficientem. qui ſoli calori efficientiam tribuunt: quo tamen ſola non poteſt auri ſubſtātia perfici. Oportet enim vt ſol aquæ ſuſtantiam primùm calore cōcoquat & commutet: frigus deinde & ſiccitas terrena, faciant aquam cōcreſcere. 5. de auri materia valdè diſcrepant. Gilgil vult eſſe cinerem ex terra genitū & aqua miſtum; Barceſchus vitriolū; pleriq; ſulphur, & argentum viuum, nec deeſt, qui arſenicon addat. qua in re indaganda videntur, vt vmbri, indicium ſagæ naris ſecuti, certum ſanè vt ad ceruę cunabula perducat, fallax in rerū eſſentia diſcernenda. Pręterea quomodo poſſunt mixta reſolui in mixtū illud, ex quo proximè generata fuerunt? nonne prius oportet reſoluantur in corpora ſimplicia? igitur ſi (quod eorum eſt fundamētum) metalla in ſulfur & hydrargirum reſoluuntur; certè hæc duo nequeunt eſſe propria metallorum materia. Hoc argumentum multas inuoluit quæſtiones quas ſi velim exactè diſcutere, non ſectionis vnius, ſed libri opus integri futurū. Vno fortaſſis verbo pręſtiterit abſoluere, vt hæc illis omnia largiamus, nihil aliud cōſequi, quā alchimicos ſic opinantes nō eſſe veros philoſophos, neq; cauſas operationis ſuę tenere, nec operari ſcientificè, ſed duntaxat eſſe nudos flaturarios pyrotechnicos, mechanicos, & nō philologos. nullo autem pacto conſequitur, probandum quod erat, aurum ab illis confici non poſſe: non enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quę gladij ad pugnam rotatio vibratioq; ſit accommodata, neſcit: non aquam roſaceam minus perfectam chymicus elicit, q cetera adhibet ab arte requiſita, etiamſi roſæ eſſentiā, & vim ignis, & principia diſtillationis ignoret. Quid igitur, ſi qui naturam ignoret metalli, ſegregatione, cōgelationeq; quæ requiſita, cæteris quoq; omnibus peritè vtatur; minuſne ad ſtatum compoſitionemq; eius, quam ad alterius, nihil ad operationem effectumq; amplius præter cauſarum cognitionem adijcientis, vix excoctrix ignium eſt effectura? Intelligentię igitur iā ignis particeps, qui vnum inter & aliū nouit diſcrimē. Pone autem, aliquē, qui optimè metallorum naturā nouerit: huic certè nihil argumentatio hæc oberit, quoad auri productionem: poterit ergo produci ab aliquo. ſufficerent iſta: dicā tamen quid de ſingulis illis cenſeā. Viuere & nutriri metalla vt animā habentia vegetatiuā: id non admodum abſurdū eſt, ſed fateor verius quod Ariſtoteles cenſuit, f nec lapideſq;, nec foſſilia huiuſmodi viuere vel nutriri: excreſcere autē, per adiectionem materiæ, decreſcere per ſubtractionem eiuſdem: cū verò Plinius g & alij, dicunt ea concipi, parturire, viuere, ſeneſcere, mori, metaphoricè tātum loquuntur. ſed de hoc plura Scaliger, Fallopiuſq;. h Volo cum illis liberaliter depeciſci. Eſto non viuant metalla: quid inde? facilior profectò inanimæ rei in aliam inanimam, quā animatæ in animatam erit tranſmutatio. Paracelſiſtarum illas locutiones ſanè non ſatis rectas nec commodas. ſed improprias & translaticias, nihil moror: loquuntur illi inquinatè ſentiunt perperam. eos non defendo: de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum

f *lib. 1. mag. mor. moral.*

g *Plin li. 36. ca. 18 & 19. Leo Baptiſt. Albertus li. 2 de re ædiſ. cap. 9.*

h *Scalig. exercit. 1. Fallopius lib. 1. de metallis & foſſil.*

Universidad de Deusto Biblioteca

veriſſimum puto, neque negari poſſe,
plus humidi pinguis, & ſi vis plus adi
poſi eſſe ſucci in metallis, quam in la-
pidibus ac gemmis. hinc enim metal-
la ductilia & dilatabilia ſunt, quod la
pidibus ob ariditatem & ſiccitatem
denegatũ. Vnicane ſpecies metalli ſit,
mox videbimus. De auri efficiente cau
ſa, conſiderandum. puto longe plura
requiri, vt ex terra, atque vt ita dicam
elementis ferè nudis primum corpus
mixtum exiſtat & coaguletur: quam
requirantur, vt ex mixto iam coagu-
lato & exiſtente aliud conficiatur mi
xtum, duntaxat differẽs perfectione.
Auri ſubſtantia, ex terrę puluere, aquę
liquore, in venis cauernarum ſolo ca
lore non poteſt perfici, ſed frigiditas
quoque & ſiccitas requiruntur: poſt-
quam verò iam ſemel metallum coa-
luit in metalli ſubſtantiam iam ignis
ſolus poterit ſupplere, quæ ad perfi-
ciendum commutandumq; illud in al
terius metalli qualitates erunt neceſ
ſaria. quia qualitates illę accidentarię
ſunt, & quę actiuitatis igneæ vim non
exſuperant. Quod exemplo poteſt de
clarari: nam ſandaracha naturalis non
põt gigni citra frigus illud: ſed poſt-
quam plumbum ſemel in terræ viſce-
ribus genitum fuit, ſi illi miſceas ace-
tum, ceruſſam conficies, i vt vero ex
ceruſſa prodeat ſandaracha nulla iam
opus refrigerationis, ſed ſufficit ſola
adustio, vt ſandaracha fictitia ſeu ſan
dix Syricum naſcatur. k Orichalcum
quoque ſine frigore ex ære, vitri pul-
uere, & calaminaris lapidis tinctura
fit; ſolaque decoctione & percolatio
ne per ignem indiget: *l* cum tamen
foſſitium & naturale ſi quod eſt huiuſ
modi, etiam frigus illud poſtularet.
Quid quod & *m* Plinius cenſuit, ſolo
igne lapides in æs fundi, & ferrum gi
gni? Quid, quod & ſola decoctione
ferrum fit *[illegible]* Græcorum *n* ſeu
Chalamiſch Hebræorum? quod nos ho
die calybem vocamus ſiue *aciarium*,
veteres Latini *ferri nucleum*, quia pro
prio nomine deſtituebantur. nam cha
lybs illis idem, quod ferrum in gene-
re. *o* Neque in his alio frigore opus;
quam cum omnia peregit ignis, vt tũc
materia ſe ad naturale frigus recipe-
re ſinatur: vel aquę iniecta citius re-
frigeretur, & induretur. Porrò quam
ſubdunt de auri materia diſſonantiam
obſtrepit illa, non obtundit. cedo quã
illi eſſe volunt? quamcunq; dixerint,
ex hac etiam cetera metalla conſtare
philoſophi chymici contendent ſi fa-
cilem fore ad aurum tranſitum. Sed
doctiores conueniunt in vnam ſenten
tiam: quam ego quoque ſequor, &
ſic Ariſtotelem cum his auctoribus
conciliari poſſe puto. Non agitur nũc
de materia remotiſſima, quæ eſt ma-
teria prima, quam eandem eſſe nemo
addubitat: ſed agitur, de materia ſe-
cunda: quæ iam certis formis eſt im-
buta. hæc rurſus eſt, quædam remo-
tior, & quædam propinquior. non .n.
ſtatim ab vltima ad primam hic im-
mediatus eſt tranſitus. capiamus ergo
exempli gratia, aurum. hoc aurum
materiam remotiorem habebit, exha
lationem quandam humectam ex vna
parte (quæ materia liquida à quibuſ-
dam vocatur, vel aqua intrinſecus vn
ctuoſa, ab alijs vnctuoſum aqueum
incorporatum, vel humidum liqui-
dum) ex alia parte habebit terræ por
tionem craſſam & viſcoſam: ſic huic
terræ aqua illa pinguis & aerea com-
miſta, corporatur in primam & (vt
ſic vocem) elementarem auri mate-
riam. hæc materia non eſt adhuc pro-
pria auri materia, ſed eſt materia com
munis omnium metallorum, & etiam
lapidum. etenim ſi plus habeat aridita
tatis, deficiente humiditate fit lapis:
ſi plus habeat pinguedinis humidæ,
exit in metallum: & propter copiam
huius humidi, nitidi, puri ac ſolidi,
ſplẽdida adeò ac nitida ſunt metalla.
Et hęc eſt ſententia Platonis & Ariſto
telis ac ſequaciũ. *p* Neq; huic ſenten-
tiæ repugnat (meo iudicio) eorũ Che
micorum, qui phyſica principia & no
runt & amplectuntur, hoc eſt non em
pirici, ſed philologi ſunt, ſentẽtia. Ta
les enim facile aſſentiuntur huic re-
moto

i Gale. lib. 9. de ſimpli. medicam. facul. Pli. li. 34. in fin. Vitruv. 7.
k Pli. li. 35. c. 6. Aetius li. 2 Amat. in Dioſco. li. 5. enar. 63.
l Vide Pli. li. 33. cap. 4. & Vannoccium lib. 1. pyrotechiae c. 8.
m li. 26. c. 27
n Ariſtot. lib. 4. Meteor. Vannocci⁹ d. li. 1. c. 7. Alb. Magn. li. 2. de lapidib. tra. 3.
o vide Ha... Magiã lib... miſcella...
p Plato in T... meo. & C... Procl. & ... chidius ... li. 3. Meteor... inſ. Theop...

moto principio metallorum omniũ.
Equidem mihi videtur negari non
poſſe. Quæro enim, num argentum
viuum & ſulphur ſic immediatè ex
materia prima ſint enata? ſi adfirmas,
quæro qua diſpoſitione præcedente
hæc potius, quam alia forma ſit intro
ducta? ſi negas, immediatè prodijſſe:
quæro quæ præceſſerit? non enim om
ni forma potuit illa materia caruiſſe.
Negandum itaque id non eſt: ſed vl-
terius progrediendum, & poſt hanc
materiam communem adeò remotam
quærenda quædam materia propin-
quior. De hac omnis eſt diſceptatio.
Cenſuerim itaque illam materiam re
motam, non ſubitò prætermiſſis me-
dijs ab extremo ad extremum pro-
gredi, &, quod dici ſolet, per ſaltum
promoueri: ſed primò gigni imper-
fectiora quædam, & ſic naturam pro
gredi ad perfectiora. Ex illa materia
remota primũ gigni ſulphur, & ar-
gentum viuum ſiue *[illegible]*: illud
potiſſimũ calidiore ex humido iſto
pingui & aëreo (ideò adeo mobile
eſt) ex terræ verò pinguedine ſeu vi
ſcoſitate potiſſimum, gigni ſulphur.
Sulphur illud poſtea in metalli gene-
rali generatione fungi vicem viri,
ὑδράργυρον vicem feminæ volunt *q*
Chymici: hoc parum refert, credide-
rim potius vtrumque agere & pati in
invicem, reactione. Nec conuincit
contrarium quorundam obiectiõ; nec
in pleriſque fodinis ſulphuris, vel ar-
genti vivi, inueniri aurum, nec in au-
ri pleriſque inueniri ſulphur aut ar-
gentum viuum. ſufficit enim in quibuſ
dam veſtigia horum reperiri, vt pyro
technici ſæpe experti. Et, vt ex his gi-
gnuntur, tanquam ex materia: ſic in
hæc rurſus metalla reſolui volũt chy
mici, & hãc reſolutionem odore pro
bant, & guſtu: ſe in materia reſoluta
qualitates ſulphuris, & argenti viui
dictitantes inuenire. Quoniam verò
hic agimus de accidentarijs duntaxat
differentijs quibus hæc inanimata di-
gnoſcuntur ſolis, fruſtra obijcitur o-
dora canum vis. Non enim dicitur
hæc reſolui in ſulphur & hydrargy-
rũ atq; perfectum, ſed in materiã quã
dam, quę ſulphuris & hydrargyri qua
litates pleraſque retinens, ſatis indi-
cat formam illam præceſſiſſe horum
foſſiliũ: ſicut homo occiſus cum eſt, &
iam cadauer ferè diſſolutũ corruptio
ne, indicium facit fętor, corpus illud
carneũ fuiſſe: aut quod ſimilius, cùm
ſalem vel ſaccarum in aliquod fercu-
lum diſſoluis, ſapor indicat, ſubſtan-
tiam illarum rerum cõdimenti huius
materiam fuiſſe: & odor aquæ diſtilla
tæ, ſatis apertè docet, quæ herbæ di-
ſtillatæ fuerint. præterea nõ eſt neceſ
ſe res omnes reſolui in proximam ſuã
materiam: nec enim corpus reſolui-
tur in ſemen: ſed ſufficit reſolui in ma
teriam remotiorem, ſiue elementarẽ.
Ad vltimum itaque argumenti mem-
brum dicimus: metalla reſolui imme
diatè in illa ſua principia, quando alte
rantur, & per alterationem deſinunt
videri talib. metalla, & fiunt quid li-
quidum, vel aridum, retinens princi-
piorum illorum qualitates multas: &
cùm hoc fit, tunc quodammodo reſo-
luuntur iterum in corpora ſimplicia
ſeu elementaria, nempe in liquidum
humidum & terreum pingue: ſicut et
paulatim, per varias alterationes py-
rotechniæ, principalia illa proxima
in iſtud vel illud metallum coaluerũt.

Tertiò argumentantur: fundamen-
ta Chrymicorum, ſi penitus inſpician
tur, vel falſa eſſe, vel prorſus dubia:
& proponunt, ac impugnant ſequen-
tia, quibus ſigillatim ac ordine ſolu-
tiones adiungam.

Primùm ergo adferunt illud Roge
rij Baconis: *r licet natura potens ſit, &*
mirabilis: tamen ars vtens natura pro in
ſtrumento, potentior eſt virtute naturali.
Hoc ergo videtur eſſe falſum. tũ quia
nihil poteſt ars humana, quod vires
ſuperet naturę (quę nihil eſt aliud, q̃
ordinaria Dei in creaturis diſpoſitio)
quare ſi quis effectus producitur, qui
naturam rerum ſuperet: ille non hu-
manus, ſed vel diuinus, vel prodigio-
ſus eſt. tum quia omnis ars mechanica

lib. de lapid. Ianus Lacinius Minorita li. 1. Chemica ar. c. 13. Albert. lib. 3. de reb. me, al. tr. 1. c. 2. Contaren. lib. 3. philoſoph. c. 6 Geor. Agrico. de re Metall.
q Auicen. epiſt. ad Hazon, Geber, Lullus, et alij vid. Lacin. d. lib. 1.
r li. de mirabi. poteſtat. artis & naturæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

naturæ, vt baſi, inſiſtit, & eam imitatur, nec ſuis poteſt conatib. operũ naturæ perfectiones adæquare. Nam veriſſimè Fabius ita ſcripſit, *imitatio, quæ artis eſt propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc & illam ſemper aliquid interſit, ipſaq; veritas pluribus paraſangis ſua ſequentem veſtigia hypocriſim poſt ſe relinquat.* q qui neget. iubendus agri lilia cum veris, Dædali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiæ caballo hoſtiles manus effugere. *Reſpon.* Comparationem naturæ & artis inſtitui duobus modis poſſe: primò præciſe ac nude ſolam cum ſola conferendo. vnumque alteri, ſiue vtriuſq; potentiam, ſeorſim inuicem & mutuo componendo; hoc ſi Baconus voluit vt inde fornaculis ſuis ea tribuat, quæ naturæ denegata, fateor omni illum reprehenſione digniſſimum fuiſſe, & argumento contrarium ſolidè probari. Altero verò modo poſſunt iſta comparari, non præſcindendo vnum ab altero, ſed extenſiuè, v.g. artificium humanum cum ipſa natura: qua in comparatione, artificium præſupponit naturæ vim. plus autem cum poſſe artem natura ſubnixam & adiutam, quam poſſit natura ſola plurimis patet experientijs. ſic enim naturalis operatio iuuatur, acceleratur & perficitur per humanam induſtriam & artem: quod voluiſſe dumtaxat Rogerium eius verba indicant, & veriſſimum eſt.

q *li. 3. inſtit. orat.*

Secundò reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum eſſe perfectũ metallum, ſiue vnicam metalli ſpeciẽ (aurum) cætera metalla dumtaxat eſſe auri inchoationes: & ideò tam facilè metalla reliqua ad aurum, naturalem ſuam perfectionem, reduci; quam homo æger ad ſanitatem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete ſibi, nõ tam quatere, quam ſubruere videtur: & ita mihi quoq; aliquãdo viſum: nũc maturiùs re perpenſa, video illa ipſa, quę tũ attuli argumenta, vt obſeſſi ſolẽt, ſaccis laneis, arietis impetũ infringere, poſſe cõmoda explicatione exarmari & eneruari. Arietes iſti tres erãt triplici teſtudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus & multi chymici admittunt: *metallum eſt corpus foſſile, durum, & naturam ſuam ſeruans, à malleo dilatabile.* Sed hæc tota definitio æquè conuenit argento & plumbo ac auro, æquè ergo ſunt metalla, atq; aurum. *Reſp.* differentias rerum eſſentiales, præterquam hominis, nobis eſſe ignotas: ideò nos cogi definitiones formare ab accidentarijs differentijs, quæ poſſunt ſæpè communes eſſe pluribus, quæ probabiliter videntur ſpecie differre. veluti ſi definias canẽ, certè definias per proprietatem latratus; hyæna tamen hunc imitatur, quę canis non eſt, & ſic totum iſtud congeſtum, canis eſt animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile, conueniet & hyenæ. nam & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamẽ inferat canis nomen hyenæ competere, vel hyenam æquè canem eſſe: ſed potius inferendum, quiddam in hyena reperiri, quod in cane ſit perfectius. Sic dico definitionis huiuſmodi accidẽtariæ cõditiones in ſingulis metallis inuẽtas, non cõuincere ſingula hæc quibus conueniunt metalli ſpecies eſſe. Nam hæc non eſt conuenientia generis in ſubſtantia, ſed dumtaxat quaſi generis in accidentibus. Specificę namque differentiæ ab eſſentia rei ſunt deſumendæ. Quare vt aduerſarij probent à definitione, idẽtitatem genericam; neceſſe eſt, prius probent; vel ſimul, & conſequenter probent, prætenſarum ſpecierum differentiam eſſentialem, vel quid ei quodammodo æquipollens. v.g. Homo & equus ſpecies ſunt ſub animalis genere. id probare nequit eo dumtaxat, ꝙ animalis definitio, quæ tamen eſſentialis eſt, cõueniat vtriq; (ſic enim conuenit Petro & Paulo, & tamẽ P. & P. ſpecie nõ differunt) ſed probari prętereà debet, quia homo eſt rationis cõpos, equus non eſt. ſic etiam quod aquila & leo diffe-

differant ſpecie, non probandum tantum eo, quod ratio generica illis cõpetat; ſed etiam, quia vtruſque eſſentia diuerſa eſt, cum vnum ſit volatile, aliud beſtia ſeu gradiens. Sic igitur non quia hæc definitio eadem quæ auro, competit argento: ideò hæc duo ſpecie diſtinguuntur: ſed ſequitur ſolummodò ambo hæc metalla eſſe: argentum quidem imperfectè, quia poteſt perfici? aurum perfectiſſimè, quia nequit in metalli ratione perfici. Infanti iuxta ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo ac boui animalis; ſed infans adhuc perfici, & definitionis membra perfectius poteſt participare: non tamen infans & vir ſunt hominis ſpecies: idem de alijs metallis, & auro ſtatuendum, nam alia illa natura ad hoc inſtituit, vt queant ad auream perfectionem progredi.

Verum hic nouæ ſuboriuntur difficultates, noui ſcopuli aſſurgunt. dicat enim aliquis, hinc ſequeretur, naturam ſic ſæpius à ſcopo ſuo aberrare, quam finem ſuum conſequi. quod conuicium ferretur in Deum. Naturæ quoque aberrationes de ſuis inferioribus, more ſpecierum, non ſolent prædicari. quia natura non multiplicat rerum imperfectarum indiuidua, vt videmus monſtra ſterilitatis damno multata. hæc autem metalla de ſuis indiuiduis rectè prædicantur, vt argentum de hoc vel illo. *Reſp.* Non aberrat à ſcopo ſuo natura, quia finis eius eſt, rerum varietate hunc mundum ornare, & perfectiora vult eſſe rariora. fit autem hominum auaritia, qui metalla effodiunt priuſquam ad debitam perfectionem perueniant, vt minùs auri ſit, quam ceterorum metallorum. Sicuti quia vituli plerique occiduntur à lanionibus, idcirco pauciores boues exiſtunt: ſi his parceretur, boues fiant, ſi illis abſtineretur effodiendis, paulatim aureſcerent. Enunciandi verò ratio, quædam eſt ſpecierum, ſiue generica, quædam verò merè accidentaria. Monſtrorum de inferioribus attributiua enunciatio accidentaria, poteſt æque locum habere, ac argenti auri, &c. ſicut enim dicas rectè, hoc vas eſt argentum, ſic etiam rectè dicas, Gorgo, eſt mõſtrũ ſphinx eſt monſtrum: & ſicut etiam dicas vaſis huius eſſentia eſt ſtannea, vel materia eius eſt ſtannum; nihil prohibet quin verè dicas, pygmæus iſte eſt mõſtroſus, vel ſubſtantia huius pigmæi eſt monſtroſa. Sed parum hæc ad rem quæ de prædicatione. Quia reuera, non quicquid imperfectum adhuc eſt, eo nomine monſtroſum eſt: maximè ſi aptum ſit perfectionem ſuam recipere, pullus in ouo non eſt monſtroſus, vitulus non eſt monſtroſus, infans non eſt monſtroſus, quia hic ad virum, ille ad bouem, ille ad gallinaceum tendit; etiam ſunt poteſtate, quod actu futuri. idem de metallis alijs ab auro dicunt Chemici. Sterilitate damnata ſunt tantum monſtra perfectorum animantium, non inſectorum, non inanimatorum. Atq; ita ruit hæc replicatoria machina,

Secundò cõtendunt aduerſarij proximam metallorum omnium materiam eandem eſſe nõ poſſe, ſed vniuſcuiuſq; ſpeciei debere eſſe materiam proximam diuerſam, quod etiam non nulli Chemici fatentur, t & probatur quia diuerſæ ſpecie formæ eadem ſpecie materiam proximam nequeunt informare: vt de anima humana & equina patet, quarum neutra corpus alterius apta eſt informare. videretur alioqui, vetus illud delirium ſtabiliri poſſe: *omnia ex omnibus*, ſiue *quodlibet gigni*: & ſic, ſi remotæ materiæ ſufficeret identitas, poſſet vnus Alchymicus alterum, in Apuleium illum, vel Lucianum auritum tranſformare. *Reſpond.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis diſpoſita: animas animalium imperfectorum ipſa quoq;, quia ex materia educuntur, requirere ſuam & propriã, minus tamen perfectam, organorum corporis compoſituram, quæ compoſiturã

t *Richardus Anglic. in Borrectorio, & Ioan. Braceſcus contra Tauladanũ.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſitura ſiue (vt dicam) organizatio, de illius indiuidui eſſentia eſt. Inanimas verò res dumtaxat cenſeo requirere, materiam illam communem & præcipuè conſtantem partibus homogeneis eiſdem, & eſſe perfectius diſpoſitam, ad plumbi, ſtanni, argenti vel auri formam: quia formæ iſtę, non ad compoſituræ vel organorum fabricam, ſed ad qualitatum primarũ maiorem minoremve participationem, conſequuntur. Si plus habeant terrenæ [illegible]. fient ferrum, æs, plumbum; ſi plus aerei liqui[illegible], fient ſtannum, argentum, aurum. Conatur quidem natura ſemper aurum producere; ſed, cum nequit eò mineralis decoctio pertingere, contenta eſt aliorum metallorum generatione pro modò virtutis & materiæ proximæ diſpoſitione. Si non ſatis multum adſit ſulphuris ſubtilis ac rubei, adſit tamen ſatis hydrargyri ſubtilis & albi: fiet argentum: ſi verò vis ſulphuris excedat, & vnctuoſum illud liquidum omni ſit ex parte probè defœcatum, producetur aurum.

Tertius illorum aries erat, Nunquam conquieſcere naturam, ſpontè ſua, ſed moueri & moliri donec perfectionem ſuam ſit indepta: metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præſente cauſa efficiẽte, in venis ſuis conquieſcere, nihil ſolicita vt in aurum transformentur. licet enim centum annis illic permaneant non impedita, nunquam tamen magis illa aureſcent, ſed in ſuo ſtatu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si ſic igitur quieta iacent, ſuam iam nacta ſunt perfectionem. *Reſpondent* Chemici & benè reſpondent, nos hanc commutationem deprehendere non poſſe: ſed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationem: quòd ad alterius metalli in aurum metamorphoſin millenarium annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitum tempus reuelauit? quis credat quod ad ceterorum metallorum perfectionem, curſus viginti vel triginta ſufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, ſed non tot ſeculorum admittenda. Sicut autem herbarum & arborum incrementa non cernimus dum creſcunt; ſed creuiſſe deprehendimus: ita latens eſt alteratio hæc & commutatio metallorum; quæ, non, dum fit, ſed dum malunt homines præſens lucrum minus capere, & quale eſt metallum effodere; quàm ſpem pretio redimere, & illam tam longinquã opperiri tranſmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis & follibus ſuis ſe triennio peruenire poſſe Famanus & alij gloriantur, ſi non niſi luſtris aliquot exactis id poteſt natura? cauſam puto, quia in terræ uenis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim: hic in chryſollo, nihil adfluit liquidi: quare quicquid reſiſtit, & reuocat curſum efficiẽtis cauſæ, id facilius hic abſumitur: ignis quoque eſt continuus, & non impeditus, & quantum poteſt vrget. Præterea nonnunquam aliquid auri maturi & perfecti artifices admiſcent, vt ſic ars adiuuans naturam, cauſa ſit velocius reliquum conuertendi, ut notat Treuiſanus *lib. de tranſmutat. metallor. ante medium*. Ex his apparet admodum probabilem eſſe ſententiam Calliſthenis, Alberti Magni, & Chemicorum, vnicam eſſe perfectam metalli ſpeciem *p*. Sed pergam eſſe liberalis ac comis; eſto: ſpecie differant metalla, quid tum? ſpecie (inquiunt) in ſpeciem quæ non ſit alteri ſubordinata immutatio impoſſibilis eſt naturæ. Nos mox non eſſe impoſſibilem oſtendemus. Nec ad rem facit illud de ſubordinatione. Reuera enim multorum commutatio oſtenditur, quæ ſic ſubordinata non ſunt: & ſubordinatio iſta eodem modo poteſt intelligi de plumbo & auro, ſtanno & argento; quo illi de his intelligunt, quæ in tertia ſect. producemus.

p Alb. Ma[...] lib. 3. [...] tall. [...] c. 7. Gebr[...] ſarij [...] cij, Bern[...] cij, & [...]

Quartum argumentum eſt, ars iſta nequit veras gemmas transformare

in

in gemmas alias veras. ergo nec metalla poteſt in alia. *Reſp.* gemmas, ſi quæ ſint liqualibes, poſſe ad maiorẽ fortaſſis redigi perfectionem: non tamen in alias diuerſæ ſpeciei mutari poſſe, quia non poteſt ignis quemlibet inducere colorem: nec gemmę ad gemmam ea cognatio eſt, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò plerǽque uel potius omnes, quia lapidũ ex genere ſunt, etiam ſunt illiqualibes: quia non habent humidum vnctuoſum, ut metalla; ſed aqueum, quod igne difflatur *x*.

x ſic Alb. Magn. in 5. Met.

Vltimò obijciunt, non dari cauſam ſufficientem, quæ hoc operetur: cælos enim naturaliter hæc metalla in venis producere per calorem, & frigus: non qua calor ille uel frigus qualitas tantum eſt, ſiue calor aut frigus, ſed qua eſt organum ac inſtrumentũ cœlorum, in cuius uirtute agit. hic verò nec frigus adeſſe in Chemica operatione, nec calorem operari ut inſtrumentum agentis principalis, quia hic non adeſt agens principale. *Reſpondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico hũc agere ut inſtrumentum ignis; & eſſe eiuſdem ſpeciei cum calore cœleſti ſeu elementari. Agens autem principale eſt ſemen auri ipſis metallis inſitum: quod ſemen calore fouetur, & adoleſcit in aurum. Probatio verò huius non incumbit alia, quàm ab experientia, ad quam alchymici ſolent prouocare. ſolemus enim a poſteriore probarę vim ſeminis alicui rei infuiſſe, cũ genitum ex eo aliquid & ex potentia eius in actum deductum cernimus. Denique concluſio noſtra dumtaxat exigebat, nos oſtendere naturæ rerum hanc non eſſe contrariam Chryſopęiam: neque id argumenta aduerſariorum conuincere. quod puto ſufficienter oſtenſum a nobis. Hęc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eadem efficacitate.

SIt 2. axioma, *longe probabilius eſt poſſe alchimicam artem finem ſuum conſequi, & alia in aurum igne tranſmutare: quàm non poſſe.*

Dico eſſe *probabilius*, quia reuera id non probatur apodictice, ſed tantum topicè. ſic tamen, vt moraliter ferè conuincant rationes.

Primum argumentum, quo concluſio probatur, pendet ex ſupradictis, quia contraria negatiua habet argumenta non concludentia, immo nec admodum vrgentia.

Secundum, quia multarum rerum, cauſæ naturales nos latent, & poteſt hæc eſſe de illarum numero; multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter cauſarum ignorationem, ſi facta certò neſciat, vel negat facta, vel non facta naturaliter, contendat.

Tertium, quia Magorum illa induſtria, qua mutarunt angues in virgas, & è conuerſo: iuxta D Auguſtinum *a* naturalis mutatio fuit: mirabilior tamen eſt hac, de qua nos agimus.

a li. 3. de Tri.

Quartum, quia calor ignis vim habet transformandi metalla per varias alterationes, liquationem, ſeparationem, congregationem, & alias huiuſmodi: ſicut & calor natiuus, cibum poteſt variè conformare, priuſquam augeat & incrementum præbeat ipſi alito. nec minus eſt miranda illa cibi, puta pomi, in carnem: quam hydrargiri in aurum commutatio. Denique ſi ſingulas illas alterationes conſideres, quas Chryſopœi requirunt, etiam ſi plurimas; nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam diſpoſitam agẽtis excedat. cedo enim quæ illarum? quod ſi ſingulis par, cur non ſucceſſiuè omnibus, cum eius vis non retundatur, ſuggeſtis ſemper nouis fomentis?

Quintò, perſuadere id debent intellectui non malè diſpoſito, cum variæ

riæ

Universidad de Deusto Biblioteca

riæ ſimiles experientiæ, tum plurimorum id ſe conſecutos aſſerentium aſſertio. hoc poſterius probabo ſectione ſequenti: prius verò probatur, ijs quæ fusè retulerunt Schaliger *b* & Benedict Perer *c*. primum ars poteſt gignere veſpas, ſcarabæos crabroneſque, ex cadaueribus, & ex ſtercore animalium: imò & ſcorpiones, ex herba Baſilico ritè poſita, & collocata certis locis, ſed viuentia hæc ſunt excellentiora metallis: poterit igitur & metalla. Dices in his hominem arte tantum materiam materiæ apponere, cetera naturam per putrefactionem & calorem ſolis producere: Verum in noſtro quoque caſu manum tantum homo adhibet, cetera calor ignis in materia efficit, &, quæ in eius potentia latebant, educit. 2. aurum ex auripigmento produci arte Plinius auctor eſt, ut diximus. ſi dicas auripigmentum venam eſſe auri ſterilem ac inopem, hoc eſt aurũ imperfectum, vt ait Fanianus *d*; hoc vt dicitur ſine probatione, negari quoque poteſt. Nam plus videtur differre ab auro, quam cuprum: nam cuprum metallis annumerandum, illud verò potius coloribus ac tincturis. 3. ex ouis *e* calore fornacis Cayri ſolent pulli educi, non ſecus quàm fotu matris: cur non & hic fornax ſuppleat vteri terræ vicem? ſi dicas, ouum natura ordinari ad pullum, & eſſe pullum potentia: contendunt alchimici idem eſſe plumbum auri reſpectu, immò & argenti: ideoque ſolere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit *f* venam plumbi, quæ vicina ſolet eſſe, & contigua venæ argenti, *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quàm inter ſe metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vt pote muſcas, & tamen reptile & volatile, pluſquam ſpecie diſtant. 5. vt natura producit ſalem, bitumen, & atramentum: ſic etiam illa nobis artificum exhibet induſtria. Si dicas ſpecie differre hæc ab illis: contra vrgebo: cum eaſdem habeant qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quàm pulli quos fornaces Cayri produxerunt, à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor eſt triticum & ſiliginem in inuicem commutata. dices, ſolis accidentibus ea differebant, eademque fuiſſe ſpecie: Galeni *g* quidem ſententia videtur, ſed multis id non probatur. eſto tamen; hoc ſi verum, quid ad 7. Nam Theophraſto lolium quoque in triticum fuit mutatum. loliumnè hoc ſilueſtre triticum fuiſſe dicent? quo autore? ſcimus enim quid inter triticum, & lolium interſit. 8. chalcitim in miſy mutari, ſatis notum eſt, veriſimilius etiam ea ſpecie differre, quam idem eſſe. 9. lapideſcere ligna, ſi in fontes certos incidant; norunt Arduennæ: & lignum ſit caudexque, qui neget. Benè eſt non negant aduerſarij: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, uiuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertem: mortè hanc eſſe quandam ligni: facilius res degenerare quàm meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotia ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res eſt vulgo notiſſima, & probabitur libro ſeq.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectum tranſmutationis aqua nobis exhibet: cur ignis efficacitati, cuius maior longè vis eſt in agendo, maligne detrahimus? Herodotus etiam ſcribit platanum in oleam vertiſſe: & alij cadauera, in ſtatuas ſalis, de quo plura dicam li. 2. q. 18. in fine.

b *exercit. 23.*
c *quæſt. de alchimia, lib. de Magia.*
d. c. 4.
d *lib. de re metallica.*
e *Schal. ſup.*
f *lib. 33. c. 6.*
g *lib. ... Glauco...*

Denique notiſſimum eſt poſſe ſaltem dæmones producere per applicationem naturalium agentium, nonmodo res inanimas, ſed & animalia imperfecta, quæcunque ex putrefactione naſcuntur *h*: multò igitur facilius poterit metallum vnum, in aliud eadem applicatione commutari. quia longè minor eſt metallorum differẽtia, quam inanimis & animati. Sed Diabolus nullum huiuſmodi effectum producere poteſt, qui naturæ vires ſuperet: conſtat; alioqui poſſet vera edere miracula. ergo effectus huiuſmodi naturæ vires nõ ſuperat. Igitur poteſt fieri vt vel docente Diabolo, vel induſtria & ſtudio tandẽ homo ad hanc cognitionem pertingat.

h *Eſt ... Lycheti ... 7. vel 8. ... babo lib. ... q. 14.*

SECTIO IIII.

An aliqua narratione cõſtet aliquando aurum hac arte factum?

NVllum aduerſarij fortius telum intorquent, quàm ab experientia. cur igitur inquiunt, nullus hactenus effectum conſecutus? cur omnes oleum & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id eſſe in poſſibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur teſtimonijs ipſorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quod in cauſa propria, tum quòd mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quòd ſpe faſcinati & imaginationis vehementis apprehenſione, putant eſſe aurum, quod nõ eſt, ut ait Pontifex Ioannes. 22. *a* 3. quia poſſunt eſſe operationes, uel fraudulentę & deceptorię, ut fuit Bragadini Veneti Alchimia, qui in Bauaria ſupplicio affectus anno 1591. ipſemet corã omnibus impoſturam ſuam confeſſus fuit; ſe ex auri ramentis pulueriq; quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum ſuum liquaſſe. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipſe Villamontius pertinaciter defendens, veram fuiſſe & ſinceram Anto. Bragadini Chryſopœiam: cum enim illa ſcriberet, nondũ dies fraudem huius Cyprii planè aperuerat. *Vide, quæ de illo Villamontius itinerarij lib. 3. c. 28.* vel poſſunt eſſe prodigioſæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit, quod patet, eò quod nemo ſe vnquam dixit vltimum eius effectum conſecutum: nemo etiam verbis vel ſcriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

a *Extrauag. ſpõdent. de crimin. falſi.*

Sit concluſio. *De facto aliquos hac arte verum aurum feciſſe, videtur eſſe valdè credibile.*

Probo, quia tot ea de re narrationes ſunt diuerſorum, vt videatur procacis animi & perfrictæ frontis, nulli credere. adſcribam quæ nunc mihi ad manum. Cælius Rhodiginus auctor eſt *b*, ſuo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè ſagacem, modum excogitaſſe, quo chryſulcæ aquæ vi, ex metallo quolibet aurum ſecerneret, & addit tales artifices vocari *Chryſoplyntas*, officinã verò *Chryſoplyſium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauiſſimi Iuriſconſulti *c*, cum virgulas aureas chemica arte produxiſſe, quas omniũ examini ſubiecerit in aula Põtificis, & ideò concludunt chemiam veram eſſe ſcientiam. Obijciunt, Arnoldum fuiſſe ualdè ſuſpectum familiaritatis cum dæmonibus *d*: & ideò vel dæmonem hoc verè feciſſe, uel ſaltem verum aurũ ſuppoſuiſſe. *Reſp.* has eſſe malicioſas coniecturas. Si ſuſpectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia, vbi aſſiduus erat, comprehenſus, ut maleficus, & caſtigatus? mala autem coniectura eſt, dæmonem verum aurum ſuppoſuiſſe. Alij dicunt examini ſubieciſſe, hoc eſt obtuliſſe: non uerò quemquam veritatis periculum feciſſe. primum explicatio illa verbo non congruit. deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculũ feciſſe; ego verò, inde, quod non ſcribitur ab auctoribus illis falſum aurum deprehẽſum; probabilius crediderim experiẽtiam Arnoldo ſuffragatam. Sanè id confirmat quod de ipſius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit *e*; Raymundum hunc Balearicum, hominẽ acutiſſimum, multis rationib. demonſtraſſe Villanouano artis huius *ἀδυναμίαν*, tum Arnoldum diſputandi pertæſum, quin potius, inquit, te ſenſit craſtina

b *lib. 11. c. 13*
c *Io. And. in addition. ad Speculat. tit. de crim. falſi. Oldra. conſi. 74. de ſortile. Abb. in ca. ex tuarũ de ſortil. et ibi. Bal. Io. Platea. in. l. 1. C. de argẽ prec. quod in theſ. infer. li. 10.*
d *Pena Cõm. 36. ad 2. p. Directo. Eymerici q. 11.*

craſtina conuincam die: quæ cum illuxiſſet, metamorphoſim illi oculata exhibuit fide: qua ille motus, hanc ipſe artem amplexus, multa de eadẽ ſcripſit opuſcula, ante annos fermè 205. De hoc Lullo ſcribit quidam noſtri temporis medicus e; non alchimiſta f, *Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, re quidem vera præſtitiſſe, quod ſuis libris profitetur: & in arce Londini, iuſſu Regis probatiſſimum aurum confeciſſe: mihique genus nummi oſtenſum eſt, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri ſcilicet puri & obryzi, ſummaque indicaturæ.* Idem auctor Theſauri, hoc etiam narrat de Bernardo Treuiſano; eum cum initio fruſtra magna opes in hac Chryſoplyntica prodegiſſet; tandem accuratiore ſtudio conſecutum, vt biennio artem in opus, ſpem in rem, deduceret. Hieronim. Cardanus teſtatur g, Antonium pharmacopolam Taruiſinum, coram And. Gritto Duce, & præcipuis patriciis Venetis, argentum viuum in aurum commutaſſe, & eius operis quædam adhuc extare veſtigia. Hoc Iulius Scaliger in contradictoria exercitatione eludit potius, quàm diſſoluit, dicens; ſi hoc verum aurum fuiſſet, Venetos eum fuiſſe coacturos Reipublicæ operam hanc nauare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicauit, Taruiſinum eis non indicaſſe? ſanè crediderim Venetos, vel incerti euentus ſpem contempſiſſe, vel præſtigijs effectum adſcripſiſſe. Tu, Lector, ne idem ſentias, accipe teſtimonium aliud eiuſdem rei, ut in Cardani & Aragoſij fide, hoc experimentũ ſtet. Guilhelmus iſte Aragoſius, vir philoſophiæ & medicinæ apprimè peritus, ſtudiorum cauſa degebat Patauij; ſemel, anno 1550. Venetias excurrit, & honoris cauſa Hectorem Auſonium, matheſis & medicinæ laude clarum, inuiſit: ibi cum intra alia Alchimicæ aurificæ mentio fieret, eamque Guilhelmus ſolidis, ut ipſi ſũ videbatur, argumentis ſubrueret: *Auſonius in ſequentem diem conuentum indixit, eoque tres patricios Venetos, è nobiliſſima Corneliorum gente adductos; ex eo auro, quod Taruiſinus ſpectantibus patribus, hoc eſt, celeriter, non magna interpoſita mora, momento feciſſet, confectos nummos ſpectandos contrectandoſq; exhibere curauit. Ipſe deinceps Aragoſius Taruiſium excurrens, hiſtoriam facti didicit. Narrabat ille à Gallo quodam, Aragoſio facie ſimillime, domi ſuæ per aliquot menſes hoſpitaliter accepto, eum ſe puluerem honorarij loco accepiſſe, ſed vt eo tanquam arcano vteretur. Se verò non tam priuati commodi, quàm publicæ fidei erga Rempublicam Venetam ſtudio, eo inſcio, Venetias nauigaſſe, rem patribus indicaſſe: ſpecimen artis exhibuiſſe: priuatim quoque in Corneliorum ædibus non ſemel. Interea verò Gallum illum inſalutatis omnibus diſceſſiſſe, neque ſe quidquam de eo amplius reſcire potuiſſe.* h Vides cauſam cur Veneti non vſſerint Taruiſinum, & quàm inanis illa magni uiri, ſed ſæpè iniqui Cardanomaſtygis, ſuſpicio. Fortaſſis eadem arte apud Cedrenum ille frenum aureum confecerat, quod Anaſtaſio Imperatori obtulit: poſt primam operis huius editionem incidi in librum And. Libauij medici, *qui p. 1. ſingularium, Syrraxi 11. de re metallica* plura teſtimonia retulit, ſed videtur iſte præſtigiator potius fuiſſe, quam Chymiſta.

e *vol. 20. l. 3.*
f *R.C. in Nomenclatore in ſigniũ ſcript.*
g *opere de ſubtilita. lib. de metallis.*
h *Th... vita... Omitt... de ſe... Fern... ſtetur... abd...*

Nunc ad obiectiones reſpondeamus. Ad primum; multos ego commemoraui, quos non Chemici tantũ; ſed & medici & I.C. grauiſſimi teſtãtur rem ipſam factam exhibuiſſe, Arnoldum Lullum, Trauiſinum. Et hodie nominare poſſem, quos noui viros graues, in dignitate poſitos, & Deum timentes, qui de ſeipſis idem profitentur. Quos mentiri, vel impoſturis, aut præſtigijs, aut dæmoniacis artibus uti, nunquam in animum meum poſſim inducere: & ſint iniurij viris honeſtiſſimis, qui queant id ſuſpicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus, ſiue fece illa Chemicorum,

rum, qui lucrum captant, & auiditate pecuniæ in præcepſ ruunt: non de ijs qui honeſtam inde rerum naturæ cognitionem duntaxat petunt. Nec verum eſt, nullos niſi mendicos vel pauperes huic ſtudio incumbere; quod Principes viri multi non fugiunt. nec etiam paupertas omnis à teſtimonio arcet; ſed tantum, quam vilitas aut vitioſitas vitæ dehoneſtat. Phocion pauper erat; plus illi tamen iniurato, quàm iurato Paridi credidiſſem. Teſtimonium in propria cauſa reijcitur, ſed hic teſtimonium dixere ſcriptores, qui nõ erant Alchimiſtæ. acceperant illi quidem hoc ab alchimiſtis; ſed alchimici dicta ſua, factis probarant. Nec ſanè domeſtica teſtimonia, ut nec alia alias inidonea, reijciuntur, quando aliunde teſtimonia haberi non queunt h. Et quæſo, vnde hic initium hiſtoriæ haberi potuit, niſi ex ipſorũ artificum dictis & relatione? Ad 3. poſſe aliquando eſſe tales, & fuiſſe: hinc tamen nõ ſequi, nullas non fuiſſe tales. Ad 4. multos hanc artem verbis ſcriptiſque prodidiſſe, & hodie eam tenere & alios docere. ſi qui contingant in praxi errores, nihil mirum, quia facilè peccatur in ijs, quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artificis eſt, in ijs, quæ ab actiuitate extrinſeci agentis naturalis pendent, ſecurum ſemper effectũ ſpondere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente ſana perfectionis vltimum apicem ſe conſecutum aſſeueret. ſemper aliquid diſcendum ſupereſt: neque hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

h *Pet. Gerar. ſing. 100. Hip. ſing. 71.*

QVÆSTIO II.

An Chryſopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

FAcilis eſt deciſio, *nihil in ea mechanicum eſſe præter ipſam operationem, & ignariam illam applicationẽ: Theoricam vero ſiue ſpeculationem artis ipſius, phyſiologiæ in remotiſſimis latebris latentem, atq; ingenuam, atquè ſcientificam eſſe natura ſua, quàm ſit phyſica, cuius eſt portio non ignobilis: aut medicina, cui ſubſeruit & auxiliatur: eoq; nomine acroamaticis & epopticis diſciplinis annumerandam.* Si vero conſideres ipſos Alchimiſtas, quidam illorũ meri ſunt mechanici, & flaturarii, ac ciniſſones; quidam verò philoſophorum nomen honeſtum inprimis ac laudabile, iure ſuo ſibi vendicant. Etſi enim omnis Alchimiſta ingenio ſimul ac manu, utatur: tamen id omni mechanico artifici commune eſt, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat; qui, principia cauſaſque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vſum, iuxta præcepta congrua & ſcientifica adhibentes, tempus & carbones abſumunt; fuliginoſi itaque & merè mechanici dicendi ſunt. Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, cauſas & præcepta artis norunt, quibus freti effectum ſibi pollicentur; ij, etſi manum ingenio, & operationem ſpeculationi adiungant: non mechanici, ſed philoſophi dicendi; operatio enim illa, & manum auxilium, accidentaria ſunt ſcientiæ; vt in medico, & chirurgo ſatis eſt manifeſtum.

QVÆSTIO III.

Ad quam magiæ ſpeciem pertineat?

AEquè expeditum eſt reſpondere huic quæſtioni. *Si alchimicus effectus verus non eſt,* quia falſum eſt aut apparens duntaxat aurum; *pertinet ad magiam præſtigiatricem. ſi verus eſt effectus, tunc aut fit ope dæmonis, & pertinet ad Dæmoniacam:* verum effectũ voco, quando aurum uerum quis cõſequitur; hoc autem poteſt fieri dupliciter, vel vera tranſmutatione, vel

Universidad de Deusto Biblioteca

vel ſuppoſitione, quando hoc facit dæmon. poteſt etiam reduci hoc factum ad præſtigiatricem, quando illud non niſi, ut dixi, ad dæmoniacã. *Si verò verum aurum, ſine ope dæmonis homo extrahit pyrotechnia ſua, tunc alchimia pertinet, ſecundum ſe & propriè, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificioſam.* Nam, qui *a* ad ſupernaturalem referunt, propter cœlorum influxus; illi meo iudicio falluntur: nihil enim hic cernitur, vt oſtenſum, quod naturæ vires excedat. Naturalis ergo alchimiæ exempla, iam nonnulla propoſui *b*. Dæmoniacæ refert vnum auctor dæmonomaniæ, *c* ſe ex Guilhelmo Conſtantino, famoſo alchimico, audiuiſſe ſocios ipſius, cum perdiu flãtibus, ſpes ſpeciesve auri oſtenderetur nulla, conſilium à Diabolo petijſſe, rite ne operarentur, & optatum finem contingerent; an in aliquo peccatum ab ipſis eſſet, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (vt ſolet) latebroſum dediſſe reſponſum, quàm breue, tam ambiguum: *Laborate, laborate*. hoc illos pro ſecunda pollicitatione arreptum mirè animaſſe: ergo perrexiſſe in flando, & fornaculis continuandis. idque adeò ſtrenuè, ut in nihilum cuncta redegerint; parati nihilominus pergere, & ad imum cũctam rem decoquere, & pro philoſophico lapide bona cuncta dilapidare: niſi miſertus dementiæ Conſtantinus ſuggeſſiſſet, morem hunc eſſe dæmonis, ut decipiat amphibologia ſignificati: cum laborare iuſſit, hoc voluiſſe: deſiſterent ab irrito conatu, & ad honeſtum opificium aliquod ſe transferrent, in quo certius operæ pretium cerneretur. ſic ille. Sed alij paulo aliter narrant, idque ſe ex ore Natalis, qui Conſtantini ſocius fuit, accepiſſe, bona fide, ſcribunt; hos operarios auri auidos familiarẽ paredrum ſub ſpecie vnius nymphæ exciuiſſe, & ſacro carmine lapidis confectionem ab eo poſtulaſſe. dæmonem iuſſiſſe, uti ex ſex metalli (vt dicunt) aniſatis, hoc eſt æquali proportione, & hydrargyri certa mole mixtis, malagma componerent. cum itaque hoc igni impoſuiſſent, ecce tibi, fraudis miniſter, catus ille Mercurius, more grandinis cum tonitru metalla huc illuc diſijcit, & ſpem ſimul eorum; cachinnante luſos cacodæmone. Illi abacti à chryſollo, non a furore, rurſus magiſtellum adeunt, expoſtulant primum de iniuria; deinceps ſupplices fiunt, & vt nunc ſaltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obſecrare. demum ille nihil aliud retulit, quàm, *ſtrenuè laborate*.

a Aragoſius, & Suinger.
b Sup. q.2. ſectio. vltim.
c lib.3.c.3.

Deceptorij effectus duæ Hiſtoriæ occurrunt, prior præſtigiatorius Diabolicus: poſterior ad deceptorios & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

Priorem ſic narrat Cedrenus; *Quidam ex eorum numero, qui chemicam artem profitentur, callidus hominum oculos impoſtura præſtringere, argentarijs aliiſque obtulit manus pedeſque ſtatuarum, & alia aurea, dicens ſe theſaurum reperiſſe: multoſque ita deceptos ad paupertatem redegit. Fama vulgata captus, & ad Anaſtaſium perductus, frenũ equi ex ſolido auro conflatum ac margaritis conſertum obtulit. Sed Imperator, freno accepto,* Vt omnes, *inquit*, fefelleris, me profectò non decipies: *ſtatimque hominem, in caſtellum quoddam relegauit, in quo tandem perijt*. Nimirum omnia hæc aurea, nihil erant niſi per magiam facta oculorum ludibria. Poſteriorem deſcribit Ieremias Mederus *in Acroamata*. Chymiſtas duos ſocietatem initam pacto firmaſſe, ut alter Chryſopœiæ certiſſimam artem ſe tenere profiteretur, alter rhizotomum ageret, ſeu agyrtam empiricum, & inter cetera ſcobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere, venderet. Erneſtus Badenſis Marchio mirè deditus erat pyrotechinæ. hunc ergo prior ille adit, & circumuenit, aureos montes pollicitus, & atria diuitis Creſi. paratur

omnia,

omnia, & iã ille, cetera belle, inquit, vnum dumtaxat opus, *Reſch* vocant (Hebræa voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quemuis pharmacopœum, vel rhizotomum. Marchio puerum mittit: commodum in palatij aditu ille alter merces ſuas expoſuerat, & ut ſolent hoc genus, nihil ſibi deeſſe Stentorea voce prædicabat. adit eum Principis puer. Ille *reſch* expromit de pixidula fumoſa, & pro ſolido appendit, & quaſi quid foret obuiũ ac cõculcatum, addit ſuperpondiũ. Puer Domino refert. Impoſtor eum puluerem inſpergit hydrargyro, & aurum verum producit, ſed quod liquatum ex puluere. fit examen, verum aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata, & ipſe in magiſtrum beneficus ac gratus probè donatum dimittit. Chryſopœiam pergit vrgere: feliciter, quamdiu *reſch* durauit: vbi eius reſiduum parum fuit; vndiq; conquiri iuſſit auriprolificam hanc materiã. Negabant omnes ſe quis puluis, *reſch* diceretur, audiſſe vel didiciſſe vnquã. itaque Marchio quod ſuperaret igne ſolum liquat, & auri ſcobem, impoſturamq; ſimul deprehendit. finis non foret ſcribendi, ſi quæ ſingulis diebus talia contingunt, vellem perſequi. Vtilius erit, quod reliquum eſt, & ad animæ ſalutẽ ſpectat, diſcutere.

QVÆSTIO IIII.

Licitanè an illicita ſit alchimia?

PRohibitam cenſuit Angelus de Clauaſio, *a* ſed id nullo iure probat, verũ rationibus dumtaxat P. Valencia eò inclinat, ut ſaltem ratione circumſtantiarum ſit illicita & pernicioſa; idem P. Pererius cenſuit: vterque locis ante citatis.

Licitam verò nec vllo iure prohibitam, imò & inter artes metallarias a iure ciuili receptam, communis eſt ſententia iuris interpretum *b*. Pedetentim progrediendum. nam facilis hic in via lubrica, lapſus.

a in verb. Alchimia.
b Oldr. Ioan. Andr. Abba. & Baldi locũ

Prima Conc. *Nullo iure in foro fori hac ars videtur prohibita, vt non liceat eam exercere, ex defenſione iuris poſitiui.*

Quoad ius ciuile & commune Romanorum (de cõmuni enim iure nũc loquor, non de particularibus locorũ ſtatutis, vel regnorum ſanctionibus) res eſt expedita: nec vlla conſtitutio talis reperitur. Quod ad ius Canonicum, videntur obſtare duo canones, nempe *c. Epiſcop. 26. q. 5. & c. ſpondent, extrauag. commun. lib. 5. de crim. falſi.* Sed, ſi benè conſideres, neuter canon conuincit intentum. Nam *d. c. Epiſco.* tantummodo damnat eos qui credũt perſonarum tranſmutationem in varias ferarum ſpecies fieri; quod & ratio docet addita; *ſiquidem (ait) Satanas transformat ſe in varias ſpecies ferarum.* Non eſt igitur cur ad quamlibet ſpeciei in ſpeciem tranſmutationem canon extendatur. Et licet eò extenderetur, dicerent alchimici ſe nõ credere hanc a dæmone, ſed a natura fieri metamorphoſim: nec eã eſſe veræ ac perfectę ſpeciei, in aliam perfectã ſpeciẽ, ſed imperfecti & inchoati in ſuam perfectionem. Fortius ſtringit alterum illud *c. Spondent*, nam illud diſertè alchimiam prohibet, & infamię carceriſque pœnam præfigit, clericos etiam poſſeſſis beneficijs priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Reſpondet Arſoncinus, Pontificẽ egiſſe tantum de ijs, qui Sophiſticè tranſmutationem confingunt: tamen Canonis verba ſatis clarè indicant cenſuiſſe Ioann. 22. nullum a quoquam eorũ verum aurũ fieri, & ideo omnes pro impoſtoribus habuiſſe, ſic enim verbotenus habet ſanctio; *Spondent, quas non exhibent, diuitias pauperes alchimiſtæ; pariter, qui ſe ſapientes exiſtimant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nã haud dubiè huius artis alchimiæ profeſſores alterutrum ſe ludificant. cum ſua ignorantia conſcij eos, qui ſupra ipſos aliquid huiuſmodi dixerint, admirentur: quibus cũ veritas quæſita non ſuppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, ijdemque verbis diſsimulant falſitatem,*

ſu. citât. q. 3. ſect. 4. Alber. de Roſ. I ver. alchimia, Guido. Papa deci. 388. Fabianũ tract. de emp. & vẽdit. q. 5. Zanetini c. 1. ext. de accuſ. Thoma Arſoncini, quadã de hac re cõſilia.

*vt tandem, quod non eſt in rerum natura, eſſe verum aurum vel argentum ſophiſtica tranſmutatione confingant: cùm interdum eorum temeritas damnata & damnanda progrediatur, vt * fides metallis cudant publicæ monetæ characteres fictis oculis, & non alias alchimitum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare tẽporibus], hac edictali conſtitutione ſancimus: vt quicunque huiuſmodi aurum, vel argentum fecerint, vel fieri ſcienter fa cto mandauerint, vel ad hoc ſcienter (dum id fieret) facientibus miniſtrauerint, aut ſcienter, vel argento, vel auro vſi fuerint vendendo vel dando in ſolutum: verum tanti ponderis aurum vel argentũ, quantum alchimitum exiſtat, circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè conſtiterit deliquiſſe: facientibus nihilominus aurum vel argentum alchimitum, aut ipſo vt præmittitur ſcienter vtẽtibus perpetua infamiæ nota reſperſis. Quod ſi ad præfatam pœnam pecuniariã exoluendam delinquentium ipſorum facultates non ſufficiant, poterit diſcreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram iuxta qualitatem negotij, perſonarum differentiam, aliaſque attendendo circumſtantias) cõmutare. Illos verò &c.* Subdit pœnam in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarum adulterationem, de quibus eſt eiuſdem Pont. conſtitutio alia, in *c. prodiens, extrau ſingular. tit. de crimine falſi*. Ad hunc canonem duplex mihi occurrit reſponſio, vna eum non fuiſſe vſu receptum, ſed non vſu abolitum. Nam poſtea hæc ars in ipſa adhuc vrbe viguit; maximè, vix centum annis poſtea, ſub Leone X. nã illi Aurelius Augurelius egregius poeta librũ ſuũ *de Chryſopœia* dedicauit: Qui inter cætera illud nimis iactanter, de philoſophico ſuo lapide.

Ipſius vt tenui proiecta parte per undas
Æquoris, argentum ſi vivum tum foret æquor,
Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum.

* *Sic legitur in editione et Plantiniana, & Romanæ ſed deprauatè ac mutilè Valentia eijcit legend. dictis, facilimè ratione. Sed adhuc reliqua mendoſa manent.*

Pici quoque Mirandulani circumfertur liber hac de re, titulo, *de Auro conficiendo*: nec huiuſmodi in Italia libri ex illo tempore vetitæ lectionis vnquam fuere. Altera Canonem ex hypoteſi procedere (aurum omne alchimitum eſſe falſum) & ideò damnari tantum, qui falſum cudant; idque ad lucrum; nempe, vt vtantur in contractibus & ſolutionibus (quod clarẽ indicat textus) ideo non damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat cauſa, nolentes in commercijs aut ſolutionibus hac arte vti. Quare non ars, quæ ritè inſtituitur, & exercetur: ſed artis abuſus damnaretur. Sit

Secunda concluſio; *In foro conſcientiæ non promiſcuè, ſed cum delectu ars hæc permiſſa: immò pleriſque, vt perniciosa, ſic illicita cenſenda.* Hanc concluſionem optimè probant argumenta Angeli & auctorum primæ ſententiæ, cõtra præcedentem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quicquid illiciti eſt, id non ex artis natura (quæ in ſe mala non eſt, imò, quatenus ars eſt, & ſciẽtias imitatur, ſecundũ ſe bona eſt, vt & ceteræ ſpeculatiuæ cognitiones) proficiſci, ſed a vitio circumſtantiarum, quæ ut plurimum in hac operatione inueniuntur. Hæ ſi deſint, non video quid reprehendi queat: ſed quia vix vnquã deſunt omnes, raro fit ut alicuius ratione non adſit vitium & peccatum. Ideo dixi *pleriſque perniciosam & illicitam cenſendam.*

Sed quæ iſtæ circumſtantiæ? præcipuæ, & capita ceterarum; quatuor; finis, modi, temporis & perſonæ.

Si finis ſit lucrum, & auaritia; illicita eſt, quia lucrum ex hac arte eſt illicitum, non enim licet hoc auro uti ad commercia contractus, ut ſtatuit Ioan. 22. Intellige, ſi pro vero auro quis uti uellet. nam hoc illicitum cõtendunt communiter DDoct. de hac re ſcribentes *c*: & meritò, nam aurũ illud uel nunquã habet proprietates

c *Sic D.Thomas in 2.2. q.3.a.1. et 22 q.77.a.2. ad 1. & ibi Caiet. Sila. et Fumus in Sum. Fabia. d.q.8. Albericus in verb. emptio.*

omnes veri auri, vel id adeò raro cõtingit, ut cenſendum ſit non contingere, quare tam veriſimili cauſa dubitandi exiſtente, non licet in commercium deducere, ut uerum aurum: vendi tamen poſſe pro auro alchimico, & iuxta æſtimationem peritorum aurifabrorum, nemo DD. illorum negat, neque negẽdum eſt. Non licet ẽt id facere, ut in medicamentis quis eo vtatur: nam propter rationem iam memoratam, nec veri auri vires ſalutares habere, nec noxijs qualitatib. ab igne carbonario & venenato hydrargyro contractis carere cenſendum. Multo minus licet eo vti ad monetarum mixtionem: hoc enim vnũ caput foret criminis monetarij, iuxta dictam ſanctionem Ioan. 22. & prædicti DD. iuris concedunt tales puniendos pœna monetæ adulteratæ. His caſibus ſubeſſet peccatum Mortale. Si vero quis illud cuderet ſiue produceret tãtum ea gratia, ut ipſemet in annulos, cathenas, aut ſupellectilẽ propriam eo uteretur: huic omni cura foret adnitendum, & vigilantia, ne quis eo viuo vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine, hic quoque peccati grauitas naſceretur: & quantumuis quis diligens, vix uanitatis culpã euaderet. Nunquam ſanè ſtultitiæ & imprudẽtiæ euadit, qui ex hac arte lucrũ quærit. Sẽper enim ſtultus eſt mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus aliquot vnum, lucrum feciſſe; omnes uero, uel mille contra unum facultates ſuas abſumpſiſſe. Quod cũ alchimicis contingat, idem de his dãni lucrionibus dubio procul ſentiendum. Nec tuti ſunt in conſcientia, qui hac in re ſola vana ducuntur curioſitate, nam *curioſitas* peccatum eſt oppoſitum *ſtudioſitati* per exceſſum: quo quis deſiderat immoderatè ſcire quod non expedit, uel plus quàm expedit ipſi, vel modo quo non expedit, & eſt ex filiabus ſuperbiæ, *Vide D. Tho. 2.2. q. 167.* Et animus deditus vanitatibus atque inſaniis falſis, exponit ſe decipiendum Diabolo, atq; hoc eſſe omnis ſuperſtitionis initium docet B. Auguſt. *lib. 2. de doctr. Chriſt. c. 22. & 23.* Et diuinæ ſcripturæ teſtimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim ſapiens loquitur; *In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curioſus. Multos enim ſupplantauit ſuſpicio eorum* (hoc eſt vana ſpes & expectatio.) *Et in vanitate detinuit ſenſus illorum.* Deniq; ſubdit, *qui amat periculum peribit in eo.* Eccleſiaſtic. 3. à verſ. 24. Denique vno verbo, *quando finis malus, ars illicita: & qualis finis, tale exercitium.*

Si modus (huc media pertinent) *exercendi artem illicitus, ars quoque. ſi vanus, ars vana, ſi ſordidus & inquinatus, ars erit inquinata & impura.* Huc referenda media ſuperſtitioſa, ut ſi ex pacto expreſſo vel tacito cum dæmone, quod frequens eſſe docuit auctor Dæmonomaniæ *d*, & ſanè docet experientia: adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullus, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ ſuſpecti vehemẽter fuerint: & Paracelſus, & Agrippa, & ille Guilh. Conſtantinus, & alij nonnulli deprehenſi; & inter inſtructiones inquiſitorũ fidei ſit vna, hac quoque nota magos hæreticos dignoſci, *Director. Inquiſit. fidei p. 3. fol. 443. edition. Romana, qua in lucẽ prodijt iuſſu Gregorij 13.* vbi rationem ſubdit auctor libri, Nicola. Eymericus, quia ut plurimum alchimiſtæ, quando non poſſunt pertingere ad finem intentum, quærunt auxilium dæmonis (*exẽplum poſui præcedenti quæſtione*) eum inuocant & implorant, & implorando obſecrant, & tacitè uel expreſsè ei ſacrificant. Accedit experientia, quia quandocumque viguit inter multos alchimia, etiam inter multos tum viguerũt maleficia & ſortilegia, ut hoc infelici æuo experimur. Tũ quia non deſunt, qui adhibent vanas obſeruantias cæremoniarum, nihil ad effectum

d *lib. 3. c. 3.*

Universidad de Deusto Biblioteca

conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborum abſtinentiam, & alia huiuſmodi inania. Quod ſi ad auiditatem odiũ accedat aut incontinentia, procliuè admodũ fuerit ad philtra & intoxicationes recurrere. Peccatur quoq; non leuiter in artis traditione, quando ſacræ ſcripturæ nominibus & verbis abutũtur ad ſuas nomenclaturas vel præcepta: neque minus, quando libris ſuis, inſerunt figuras ſeu imagines, uel planè obſcœnas, uel etiam propter abuſum rei ſacræ prorſus blaſphemas, quod fecit ille typographus Baſilienſis, qui Roſarium excudit; & ſacræ Triadis Chriſti Domini reſurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones, quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchimica myſteria & transformationes tranſtulit. Sed mirum id non eſt. ſunt enim Sacramentarij vbiq; præpoſteri. Peccatur denique nimis curioſis ſæpè experimẽtis, dum modò hanc rationem, modò illam ſequuntur, & ſic nũquam ſciunt, quod ſemper addiſcunt.

Temporis quoque *circumſtantia perpendenda*. Nam temporis iactura pretioſiſſima: eiuſq; malè cõſumpti ratio reddenda Deo. quare peccant, qui nimis multũ his vacant artib. item qui eo tpe, quo officii ratio, vel debitum aliud charitatis aut iuſtitiæ poſtulat, vt ad ſeria magis ſe cõferant. v. g. magiſtratũ quis gerit? non poteſt detrahere horis, quæ ad rectè munus exer-dum neceſſariæ: familiæ præeſt? œconomiæ recta ratio non debet incommodum ſentire. Eccleſiaſticus eſt? quę ratio ordinis poſtulant, ea præponenda fornaculis, & voluptati ſuæ. Proximi neceſſitas operam tuam depoſcit? charitas ei iubet adeſſe, non facis? peccas. Demũ, uno dicam verbo, quod tẽpus ocio, licet honeſtè dare, illud licebit his ſtudijs: nec amplius. Ocium voco, quietem & uacationem ab actionibus & ſtudijs, ad quæ quis tenetur.

Deniq; *perſonarum conditio hic vel potiſſimum diſcrimen inducit*: hæc. n. & finem ſolet illicitum intendere, & in modo errores gignere, & tempus inopportunum facere. Inprimis ars hęc illicita cẽſenda pauperib. imò & priuatis omnib. pericul plenißima eſt. manifeſtũ id fit, tum quia hi ſolent lucrum ſpectare, & ſic arcentur eorum ratione, quæ dicta ſunt in circumſtantia finis. nam auro illo intendunt uti ad commercia, medicinas, uel monetam: aut ſi ipſi non vſuri, periculum apertum eſt, ne utantur hæredes. Iſti hac arte depauperantur, familiæ neceſſaria non præbent; cauſa ſunt vt vxores & filiæ cogantur indigno ſe quæſtu ſuſtentare: cũ media & inſtrumenta, propter inopiam deficiunt, facile progrediuntur ad ſuperſtitioſa, imò & pacta quæ diximus in circumſtantia modi: ſanè hoc ipſi quoq; chymici ſcriptores ſunt teſtati. Nam Geber *e*, *non ergo*, ait, *hæc ſcientia pauperi & egenti conuenit: ſed potius eſt illis inimica. Secundo Polyt. dicit philoſophus, impoßibile eſt indigentẽ philoſophari*. h. alchimiæ ſtudere (nã ſolos alchimicos in lib. *Turba philoſophorum*, vulgati illi vocant philoſophos, ſatis ſuperbè) Et idem Geber alibi *f*, *Artificem* (ait) *huius ſcientiæ oportet eſſe ſubtiliſsimi ingenij, & naturas metallorum & eorum generationes, infirmitates & imperfectiones in ſuis mineris ſcire & cognoſcere antequam perueniat ad hanc artem. Non autem ad ipſam indagandam accedat artifex groſſo ingenio & duro repletus, nec cupidus, nec auarus in ſumptibus & expenſis. Nec vir duplex animo ſine felle & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis feſtinus: ſed doctrinæ filius, vir ſubtiliſsimo ingenio decoratus, ſufficienter locuples largus, ſanus, firmus in propoſito & conſtans, patiens, mitis, longanimis, & temperatus*. Auaro igitur, & pauperi hæc ſciẽtia ſm eius Principẽ Gebrũ, inacceſſũ & uetitũ hẽt limẽ. Et nota requirere ſufficiẽter locupletẽ: hoc eſt cui ſuperſit, a neceſſarijs, ad hoc ſtudium. Arcet ẽt ſimplices & parui iudicij, cũ dicit ibidẽ, non debere eſſe ſine felle, & ceruice: huiuſmodi enim facillime

e *Roſar. philoſop. fol.*

f *li. de perf. ſto magiſt.*

à dæmone, & alijs impoſtoribus circumueniuntur: ideò vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cũ addit; nec vir duplex animo. quia hos arcet pernicies aliorum, quã quærunt. Arcet intemperantes, vt luxurioſos, & amantes vindictæ, cum vult eſſe lõganimes & temperatos: alioqui periculum eſt ne recurrant ad maleficia hoſtilia vel amatoria. Arcet variabiles, inconſtantes, & impatientes: quia hi facilè, cum non ſuccedit, ad dæmoniaca ſubſidia confugiunt. Arcet eos qui obtuſo ſunt ingenio, quia oleum perdunt & operam; item qui philoſophiæ veræ imperiti, eandem ob cauſam. confirmat id Arnoldus Villanouanus *g* his verbis; *Quicunque velit ad hanc ſcientiam peruenire, & non eſt philoſophus, fatuus eſt: quia hæc ſcientia non eſt, niſi de occultis philoſophorum*. Propter irritos itaque conatus, temporis & ſumptuũ iacturã, his quoque videtur illicita: & cum plerique alchimici vulgares ſint tales, ſequitur pleriſque illicitam eſſe, in foro poli, de quo nũc agimus. Denique exigunt artis magiſtri & meritò, ut ſit homo humilis, iuſtus, pius, & Deum timens. citantur illa Hermetis *h*: *Oportet illum qui introduci vult in hanc artem & ſapientiam occultam arrogantiæ vitium à ſe repellere, & piũ eſſe, ac probum*. & poſtea: *Fili ante omnia Deum oportet timere, in quo diſpoſitionis tuæ viſus eſt*. & illud Alphidij neſcio cuius: *Scito fili quod iſtam ſcientiam habere non potes, quouſque mentẽ tuam Deo purifices, & ſciat te Deus habere certum animum ac rectum*. Cum ſuperbos arcet, docet illicitam eſſe curioſis: cum pietatem, ſuperſtitioſos reijcit, cum probitatem & Dei timorem, & animi puritatem, vitioſas omnes quas diximus circumſtantias deteſtatur. Non alijs ergo licita, ratione circumſtantiarum, alchimia; quam huiuſmodi: hinc primò poteſt vnuſquiſque ſecum perpendere an ipſe talis: & an vlla, & quæ, pericula ipſi ex aliquo harum circumſtãtiarum defectu immineant, & ea cum Confeſſariis ſuis communicare, & eorum ſequi iudicium debet.

Secundò poteſt videre confeſſarius, quando ſit talis à peccato immunis, vel quando adſit veniale, aut ẽt mortale, quando impendenda, deneganda vel differenda talium abſolutio. differenda, cum recidiuæ ueriſimile periculum: deneganda, quando grauiter, contra iuſtitiam vel charitatem ob ſtudium illud peccat, nec vult deſiſtere.

Tertiò. Quia ſæpius curioſitas cauſa eſt ſtudij, & hoc vitium valdè proſerpit a minoribus ad maiora, diligẽter uidendum, ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat; v. g. ne putet hac arte hominem verum, modo a natura ad hanc generationem non inſtituto; ſed vrina vel alio humore, igne aut ſole in uitreis phialis decocto, poſſe produci, quod temerè Iul. Camillus aſſeruit, & incautè Tho. Garzonus *diſcur. 41. vniuerſ.* credidit, & quidam hoc inuentum Arnoldo Villanouano tribuunt, vero an mendacio diſputare non eſt neceſſe, inquit Mariana *lib. 14. rer. Hiſp. c. 9*. Nã quod tale quid fieri queat vel aſſerere, vel experiri ſtultum, impium, erroneum & blaſphemum foret. tum quia cum homo præſupponat corpus & animam rationalem, ſi quod producis homo eſt; ſequeretur Deum ex lege & ordine, quem naturæ præfixit, teneri huic animam rationalẽ corpori infundere, quod blaſphemum: vel rationalem animam ex materiæ potẽtia illuc educi, quod hæreticũ: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale: quia per generationẽ viri non eſſet propagatum hoc corpus, & homo conceptus: nec indigeret Chriſti redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

Quartò. Ex his omnibus patet, optimam eſſe, (quam aiunt Angliæ) le-

g *d. fol. 224.*

h *è quarto tractatuum, Roſar. f. 223.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

gem, ne cui ſine permiſſu Principis, ſub pœna capitis, liceat alchimicam exercere. quam legem expediret etiam alibi ferri. Nam tunc cum delectu Princeps talia poteſt permittere, conſideratis circumſtantijs prædictis: ipſi enim reddenda Deo ratio: ſi temerè permittat & promiſcuè: damnorum inde ortorum. Tunc etiam ceſſarent pericula pleraq; quæ diximus.

Quintò. patet (niſi quæ circumſtantia impediat) ordinariè hanc artem Principibus & valdè locupletibus eſſe licitam: qui & ea ſunt philoſophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus & impoſturis non pateant: & ea pietate, vt à proximi & Dei offenſione ſe abſtineant: & illis opibus, vt ſubditos propterea non grauent: & eo ſubditorum amore, ac Dei timore, ut publicum regimen vel pauperum ſubuentionẽ propterea non negligant, & habenas ſibi à Deo creditas ipſi abijciant, & alijs plane tradant. Vt enim alijs honeſtis ſtudijs animum principes, quantum opus eſt, ſic & hoc ſtudio relaxare quin poſſint, non eſt dubitandum. Sanè quod Eymericus de indicijs Magiæ hæreticæ dixerat, eã præſumptionem in Principibus viris & valdè locupletibus non eſſe admittendam, in ceteris locum habere, ibi in Commentar. optimè Penna annotauit. Et Card. Caietan. diſertè ſcri-

2.2.q.77.a.1 pſit, ac prudenter: *hanc artem vel nullorum hominum eſſe; vel Principum duntaxat, audito ſapientum conſilio, eſſe*. Sanè pericula pleraque ſuperioribus commemorata ceſſare in Principibus manifeſtum eſt.

Cæteri, non eſt cur ſibi blandiantur, vel tutos in conſcientia ſe arbitrentur opinione illa Oldradi & aliorum Iuriſconſultorum. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et pleriq; eorum rem non diſcuſſerunt; ſed, ut oues ſolent ducem gregis caprum, ſic ipſi Oldradum (cuius etiam argumenta iam diſſoluimus; ijs quæ dicta ſunt) clauſis oculis, vt oraculũ, ſunt ſecuti, nihil eius addentes dictis (*vt Ioan. And. Abb. Alberic. & Guido Pap.*) plerique etiam ambiguè loquuntur, ſi faciant verum aurum, idq; arte naturali (*vt Oldr. Iſern. Bal. Brun. & Fabianus*) nullus verò ipſorum omniũ, præter Th. Arfoncinum, mentionem fecit d. extrauagantis Pontificiæ, *c. Spondent*, vt uel eius non ſint recordati, uel non bona fide diſſimularint. Et licet, uſu canon ille non obſeruetur: tanti tamen Pontificis ſententia, & iudicium ſufficere debet, ut vulgus hominum (hoc eſt quibuſcunque conditiones ſuperius requiſitæ deſunt) ſibi exiſtimet, ab hoc ſtudio abſtinendum; quod grauiſſimis verbis Summus Pontifex Romanus ſibi cẽſuit damnandum, & à quo illos tam ſtudioſè Chriſti vicarius, Petri ſucceſſor dehortatur. Sed hæc ſuffecerint, de materia non paſſim obuia.

SVMMARIA LIB. II.

DE MAGIA DAEMONIACA.

Q. 1. An ſit aliqua magia dæmoniaca?
Probatur eſſe.
Q. 2. Vnde ſit hæc Magia, ſiue quem habeat primum auctorem?
Non eſſe à Deo, vt gratiæ gratis datæ.
Non eſſe effectus bonorum Angelorum.
Magia nulla alba, & de falſa Theurgia.
Planetaria ars B.
Eſt orta & adminiſtratur per malos Angelos.
Glycæ error: ipſe & alij quidam Græci Hiſtorici nimis ſuperſtitioſi fuere.
Palingenij impietas.
Non fiunt magici effectus per animas defunctorum. Grimoyriæ *artis vanitas.*
Efficiens harum artium cauſa eſt diabolus, & humani ingenij deprauatio.
Apologus de generatione, & ortu Magiæ.
Q. 3. Quæ ſit diuiſio dæmoniacæ magiæ, & de eius libris.
Refellitur Agrippæ diuiſio.
Omnis magia iſta nititur pacto cũ dæmone.
Auctores qui de hac ſcripſerunt & ideò cauendi.
Zabulus, quis.
Barnabas Cyprius.
Item fictitij libri. *Adæ. Abelis. Enoch. Abrahæ. Paulli. Cypriani. Honorij.*
De clauicula, & alijs libris Salamonis.
Trithemij ſteganograph. Item libri Agrippæ, & recentiorum nominati & vetiti.
Q. 4. De baſi huius Magiæ, pactoque explicito, & implicito.
Probatur tale pactum intercedere.
Locus Iſaiæ c. 28. v. 15.
Alius Matthæi 4. v. 9.

Universidad de Deusto Biblioteca

Similitudines duæ huius pacti.
Dæmoni liberum fallere pactum.
Libellum offerunt Magi Sybillis.
Pacti expreſſi formæ, & genera, & exempla.
Grillandi error.
Communia his pactis ſolemnia.
Signa dæmonis, in his vetuſta & noua.
D. Irenæi locus correctus.
Promiſſa ſimilia factis hæreticorum noſtrorum.
Quæ vtrinque vis huius pacti. & quale peccatum.
Pactum tacitum ſiue implicitum quale.
Quid dæmonem inducat ad pactũ & obedientiam?
Quam malũ ſit cum eo paciſci aut federari?
Quo pacto Chriſtus & Apoſtoli ſatanæ imperauerint?
Pacta hæc vana, inania, & periculi plena ſunt.
Theodori Maillotij factum.
Germanus à dæmone necatus.

Q. 5. Quibus indicijs diſcernendi effectus Magię ex pacto conuentu, ab effectibus phyſicis, artificioſis, miraculoſis?

Ratione diſtantiæ.
Ratione verborum, characterum.
Circumſtantiarum, rituum, obſeruantiarum.
Cauſæ à qua.

Q. 6. An hæc Magia habeat quoſdam effectus veros, & quo pacto dignoſcantur?

Effectus triplices ſunt, falſi, veri, mixti.
Exempla præſtigiatorum effectuum.
De Lamia & Menippo.
De Gelo & Mauricio.
De Paſete, & eius obolo.
Simonis Magi varia.
De Mago qui fecit à Domino cuncta vaſa frangi.
De Zytone Bohemo.
De herbis magicis.
Circulatoris cuiuſdam moderni præſtigiæ.
Verorum effectuum exempla.
Incantatio ſerpentum.
Signa Pſeudoprophetarum in Euangelio.
An Samuel per Pythoniſſam ſuſcitatus verè? Locus 1. Reg. 28. Eccl. 46. v. vlt.
De effectibus Magorum Pharaonis, Exo. 7. v. 11.
Quomodo virgæ mutatæ.
De effectibus mixtis, eò relata SS. exempla.
De duorum magorum certamine, ex Triezio.
Quomodo hi effectus diſcernendi, regulæ duæ.

Q. 7. An magi poſſint facere aliquod verum miraculum?

Opinio affirmatiua multorum erronea.
Miraculum & mirum quomodo differant & diſcerni debeant.
Non poſſunt miracula fieri niſi à ſolo Deo.

Mira-

Miraculis efficaciter fides probatur.
Elizabethæ reginæ Angliæ curatio ſtrumaria.
Non poſſunt Magi facere abſolutè mira. locus pſal. 71. v. 18.
Poſſunt facere mira quæ ſint reſpectu noſtri.
De partu feminarum in regno Neapolitano, quarum fœtum ranunculi præcedunt decretorij.
Cur Nero non potuerit quidquam miri per Magiam?
De miraculis Antichriſti. Item hæreticorum Caluinianorum &c.

Q. 8. Quo pacto magi per diabolum hæc mira perficiant?

Quæ poſſit per motum localem.
Non poteſt integrum elementum loco mouere.
Firmiliani locus explicatus.
Celeritate mentitur transformationes, vt Iphigeniæ & aliorum gentiliũ.
Actorius hanc fraudem in Phenycia detexit.
Quæ poſſit applicando paſſiuis.
Quo pacto hic dæmon ſit cauſa, & quo modo conſideranda tum vis naturæ accuratè inueſtigatum.
Quæ faciat mira præſtigioſè.
De triplici modo deceptionis, per mutationem obiecti, medij, vel organi.
De mutatione multiplici obiecti. varia exempla.
Per foramen ad latus videntur imagines, quæ ſunt nudæ & inconditæ lineæ.
Paleæ & iunci immoti videntur ſerpentes ſaltitantes.
De mutatione medij.
Vt præſentes videantur eſſe ſpectra.
Videantur habere capita aſinina.
Denarius in ſcutellæ fundo videatur eſſe in ſuperficie.
Gallinaceus habens feſtucam videatur trabem trahere.
Claudia veſtalis quomodo nauem zona traxerit?
Variæ apparitiones per conſpicilia.
Res videtur præſens cùm ſit abſens & remota.
Viſio philoſophi apud D. Auguſtinum qualis.
De deceptione ratione organi.
Vt res abſentes videantur præſentes:
Vt quod vnicum videatur geminum.
De aoraſia Sodomorum, Gene. 19.
De præſtigijs Zedechiæ Iudæi.
Regula ad diſcernenda præſtigia à veris effectibus.
Quomodo faciant videri repente flumen in cubiculo.
Videntur equos vocare, & reſtituere.
Videntur magnos ſerpentes immittere vt fecit Michael Sicidites.
Eonis hæretici præſtigiæ.
Iacobi Melſtinski Poloni feſtiuæ ſycophantiæ per ſimulata miracula.
Circulatoris præſtigiæ apud Apuleium.

Q. 9. Quam admirandos effectus veteres magis tribuerint?

Quid Saxo Grammaticus de Magis ſeptentrionalibus.
De Lappis, Finnis, Biarmis.
De tartaris quibuſdam
De alijs famoſis Magis ſingulis.
Zoroaſtre.
Doſitheo.
Simone.
Pythag.
Orpheo.
Baiano.
Ollero.
Item, Ericus Rex Gotthorum, Apollonius, Iulianus, Manethon.
Apuleius, Regina *Copa*

Iam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iam olim quædã ſagæ dictæ Reginæ, Pamphila Hypatenſis.

De effectibus magicis, herbarum, lapidum, gyenæ.

Vis Magorum apud poetas, Empedoclis, Moeridis.

Circes, Carmentis, Medææ, de alia quadam Tibulli.

Ala Petronij, & Nemeſiani. Folia & Canidia

De Erichto Lucani & alijs Theſſalis. De Medæa ex Senecà, de alià ſagà quadam. Alectò.

Q. 10. Quid poſsint Magi circa leges naturæ & ordinem vniuerſi?

Non poſſe contra has leges vel ordinem vniuerſi. Exempla.

Non poſſunt vllam formam ſubſtantialem vel accidentalem immediatè producere.

Nec creare, nec ex quolibet facere quidlibet, nec quouis inſtrumento quemuis effectum, nec eodem tempore.

Nec in inſtanti operari.

Nec vacuum producere.

Nec infinitum producere. nec eſſe vbique. Locus Tertulliani explicatus.

Non poſſunt tollere connexionem neq; conſeruationem partium vniuerſi neq; agentium naturalium actiuitatem directè impedire.

Linteum ex Caryſtio lapide purgatur igne.

Adamas impedit actiuitatem Magnetis.

Lutheri error de halone, corona, &c. de ignibus Aethnæ. Medeæ ignes.

Marci Ieſuati miraculum.

Ieſuati alij à Ieſuitis.

Abbatis locus correctus.

Fumi error.

Balæi error.

Papyrij Maſſoni improbus error cum hypocriſi.

De flammis non vrentibus ſeu fatuis ignibus, latè.

De igne ad aquas Stantias.

De albo igne S. Thelmi, in naufragij metu.

De flammis loquentibus.

De brachijs & digitis ardentibus ſine noxà.

De Aethnæ ignibus non liquantibus niuem.

De cribro Tucciæ non effluente. De flãma non conſumente Iouis Apameni templum.

Q. 11. Quæ magorum poteſtas in orbes cœleſtes, ſydera & elementa?

Aug. Thuani error.

Nec cœleſtem motũ vel ſyderũ curſum impedire, vel ea corrũpere poſſunt.

Non poſſunt Lunam detrahere cœlo.

Vnde orta fabula De aſino qui Lunam putabatur bibiſſe.

Non poſſunt integrum elementum loco mouere vel deſtruere.

Idem de cæteris partibus vniuerſi præcipuis.

Poſſunt terram mouere, ventos ciere. De dolijs duobus Brachmanum. Sopater magus ideo ſupplicio affectus.

Poſſunt procellas & tempeſtates, & nymbos producere, & ſedare.

Cleonis fuere ſpeculatores grandinis, & quomodo auertebant.

Seneca reprehenſus. Recentiores refutati qui eum ſequuntur.

Regula, quomodo in S. S. Deo tribuantur, quæ homines quoque poßunt.

Vlrici Molitoris error, & Burchardi locus.

Locus Iob. 1. & alius Exod. 9. & alius Apocal. 7.

Magi tempeſtatem ſedarunt tempore Xerxis.

De Finnis ventos vendentibus.

Ariſtæus Eteſias elicere docuit. Sed & ignem magi eliciebant. Hypæpis ritus nouus Strigid. in Lothoringia.

Hiſtoria de ruſticella Treuirenſi. Mos vetus ſcrobiculam fodiendi & commouendi. ſceleſtiſſima ratio, qua quidam ſacrificus in regno Neapolitano tempeſtatem excitauit, ut hoſtes obſidionem ſoluerent. Propertij locus explicatus.

Ritus trahendi ſacras imagines in flumen & malè tractandi vnde manarit? Conſtantinopolitanorũ factum.

Explicatus Canon Concilii Braccarenſis Primi.

Fulmina ciere poßunt.

Poſſunt tenebras inducere. fecere Tartari.

Poſſunt aerem contagione inficere. tetrum odorem excitare.

Fecere magi Perſici, vt Maruthdam calumniarentur.

Poſſunt fontes producere & ſiccare, fluuios ſiſtere, aquas dirimere, &c.

Poſſunt per mineralia mira efficere, vt pluuias.

Q. 12. Quid Magi valeãt circa externa ſeu fortunæ bona?

Poſſunt:
- Greges & armenta perimere.
- Meſſes aliò traducere, vt Saga Treuirenſis lac.
- Meſſes & fructus perdere, & ſterilitatem inducere. Modi varii.
- Domos incendere. ut oppidum Schiltachium.

Poſſunt variis modis nocere famæ alienæ.

De Triſcalino presbyterum diſſamante.

De Moguntino dæmone.

Poſſe ſocios in conuentib. repræſentare, ſed non innoxios & cur? Sic infamauit B. Siluanum, S. Kunigundem B. Euſtochiam Patauinam.

Vicinas tempore S. Germani.

Per energumenos interdum diſſamantur, vt quidam in German. & Dorotheus Abbas.

Quæ conuiuia exhiberi poſſint & ſoleant. Ficta Brachmanum, Paſetis, Scotti. Vera & qualia ordinariè.

Cur ſal & panis ſoleant deeſſe.

Poſſunt carceribus & vinculis eripere. Hiſtoria Friderici Auſtriaci. Appollonius ſeipſo eripuit Veſtales mancipia fugitiua ſiſtebant.

An in bellis ad victoriam poſſint momentum adferre? probatur poſſe, ſi Deus ſinat. Probatur exẽplis multis Septentrionalium, & tartarorũ: Lucenſium, Chinẽſium. Noema numen & ſaga Epheſi[illegible]. Chryſamnes Hunnorum. Sed ſæpe Deus non permittit, & tunc Diabolus ſuos fallit vt Magnentium, Erricum Regem Sueciæ, Hadingum Ferrantem comitem Flandriæ. Guidonem Iuliacenſem. Iuuenem quendam Bohemum, Frid. Stuphium.

Innocentius Papa noluit per Magos ab obſidione liberari. Allobrogum Comes reſpuit auxilium Magi, & eum gladio necauit.

Poſſunt dignitates et honores procurare. De Martino 2. De Siluestro 2. De Bened. 11. Ioan. 12. 22. & de Greg. 7. de libro Cardinal. Benonis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Theoph. vicedomino. de Stuphio. de Barone Raitzio Britanno, Duce Aurelianenſ.

Poſſet Deo permittente veros theſauros & diuitias largiri, & cur Deus non permittat: ſed ipſimet ſemper ferè ſint valde inopes.

Pſellus & Dambauderius explicati. Quomodo dæmon materiam & formam monetæ poſſit producere? quomodo potuerit Deus per Angelos creare mundum? exempla varia deceptionum, & cur dæmon nolit etiam quando poteſt veras vel multas largiri pecunias.

Exempla malè pereuntium qui ſic theſauros quærebant. Græculus quidam, Marcianus, & alius Baſileæ, & Anaſtaſius, Piſani quidam. Grillandi ſententiæ.

Saraceni cuiuſdam factum. Malindenſium ſuperſtitio quædam.

Caroli V. Imp. laus reſpuentis talia.

Q. 13. An magi valeant incantare animalia bruta?

Poſſunt, vt Atyr, Medæa, Nigritę, Marſi, Peruani, Andini.

Locus D. Hilarii explicatus conciliatus cum aliis partibus.

Saltzburgenſis Magus à ſerpente necatus.

Locus Pſ. 57. v. 5. & Ierem. 8. v. 17.

An idem poſſint in alia animantia? D. Auguſtini locus explicatus.

Magus tantum funiculo domans, Grillandi error.

An colores queant immutare. Aquarum varia miracula, fontium, fluminum.

Q. 13. An arte ſua poſſint aliqua mixta producere?

Poſſunt imperfecta viuentia, vt inſecta. quomodo id ſoleant facere? Anſeres Scoticos imperfectos, an perfecta animalia poſſint. mira ex Guilh. Paruo. Canes reperti viui in lapide imperuio

Monſtra quædam inſolita & quomodo? de Monſtro Baſileenſi, & de Saxonicis.

De natis ex commiſtione hominum & ferarum. hominis cum elephanto, Leone, catto, cane, porco. mirus partus mulieris Auguſtanæ. de muliere Luſitana quæ ex ſimio duas proles peperit. Gottaici Reges ex vrſo.

Sianitæ & Peguſiani ex carne orti.

Refutata & explicata hæc omnia.

Monſtra ex hominibus & ſimiis.

De viro qui putabatur ex vacca natus diſquiſitio.

Cæſalpini opinio de homine ex putrefactione examinata.

Monſtra ex diuina vltione.

Decomenſes caudati.

Angli caudati.

Q. 15. An ſint vlli dęmones ſuccubæ & incubi, & an ex tali copula proles naſci queat?

Probatur ſolere hoc dæmones, & agere & pati.

Probatur poſſe ex incubo dæmone naſci prolem, & explicatur, quo id modo fieri queat.

Dæmones inter ſe non multiplicantur, contra Niſſenum. non habent corpora aerea, contra Caietan. Nec etiam proprium ſemen, contra Tertullian. Ioſephum & alios veteres.

Sententia Chryſoſtomi & Caſſiani explicata.

Reſpondetur contrariis argumentis.

exem-

Exempla natorum ex tali commixtione, Semidei Gentilium, Merlinus, Hunni, Cliuiæ duces, Iaponum Xaca, muliercula Louanienſis, & alii multi. Corocoton.

Ex diuerſa ſpecie poſſe aliquid naſci.

Marci Epheſii argumentum refellitur & explicatur.

Ex ſuccuba dæmone prolem ſuſcipi non poſſe.

De Meluſina, & ſtemmate Comicum Pictauorum, & Andegauenſium. de Bauari nobilis vxore reſuſcitata, & poſtea euaneſcente. De Cambionibus ſeu vagionibus.

De puero Gallæco ſeu Aſture.

Quomodo Dæmon virginem poſſit illæſo clauſtro imprægnare? Non poteſt idem in partu.

Caluiniſtæ virginitatem adimunt Dei paræ.

Explicatur narratio Niderii de Virgine Bambergenſi.

De miris aliis conceptibus; Hebræorum fabula de filia Ieremiæ & nepote eius.

Dęmones cum ſagis interdum exercere libidinem præpoſteram.

An gigantes à dęmone produci queāt. fuiſſe Gig. probatur.

Gigas Antuerpienſis defenditur contra Goropium.

Siculi Gigantes, Britanni & alii.

Pigmęi nè poſſint produci? fuiſſe, et quales. de hodiernis in Peruuia. Ezechi. c. 27. v. 11. explicatum.

Q. 16. De nocturnis ſagarum conuentibus, & an vera ſit illarum de loco ad locum translatio.

Auctores ſententię negantis refelluntur, ſolutis argumentis. Illuſionum varia exempla.

Subſtitui loco abeuntium aliquid.

Explicatur locus lib. de ſpiritu & anima. ca. 28.

Item c. Epiſcopi 26. q. 5.

Nauarrus explicatus.

Auctores ſententię affirmatiuę: hæc multis probata.

Coguntur ſagæ adeſſe conuentui, probatur exemplo quodam ex Grillando.

Deſcriptio conuentus ſagarum, & ſollemnia adorationis conuiuii, choreæ &c.

Sacrilegia, inunctiones, translatio &c.

Cur dæmon vnguento utatur ad tranſfuectionem, quæ vis vnguento inſit.

Loca Matt. 4. verſ. 8. & Luc. 4. verſ. 9. παραλαμβάνει

Ad transferendum æqualis vis dæmonis & boni angeli contra Vlricum Molitorem.

Exempla varia translationum dæmoniacarum, prædictæ futuræ tempore Antichriſti Anglicum vetus exēplum.

Doctoris Edelini Mons Veneris. Puerulus Aueniouenſis. Maſguillon quid.

Simon Magus, Aaaris, Badudus, Ericus.

Berengarius, Angla venefica, Comes Matiſconenſis.

Puerulus quidam, Lucretia quædam. & alia mulier Sabinenſis.

De puella Bergomati. De muliere vallis Tellinę.

De Hollando. De Lotharingicis ſagis variis.

Probatur hęc nō potuiſſe eſſe illuſoria et phātaſtica. Iudicis curioſi ſupplicii

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De quatuor modis tranſlationum.

Quo pacto queat Diab. rem corpoream loco mouere.

Poſſe dæmonem deferre ſine defatigatione hominis quem transfert, contra Remigium.

Q.17. An poſſit dæmon quantitatem corporum ſic mutare, vt penetratio partium ſequatur: ſiue vnum corpus in duobus locis diſiunctis, vel duo corpora in vno loco conſtituere?

Nihil horum poteſt.

Exempla eorum qui viſi eſſe duob. locis, quomodo intelligenda?

S. Nicol. S. Agathi, S. Bened. filius Conſtantini Imp.

Ananias reprehenſus, quomodo duos ſimul homines poſſideret, vel tentare dæmon poſſit?

Non poſſet facere vt homo conuerſus in muſtelam per exilem rimam ingrediatur, uel ut per ianuas clauſas.

Apuleii fabula. Remigius deceptus. Scaſii mendacium. Quomodo Dæmon latenter aperiat & claudat ianuas præcedens ante Magos.

Locus Act. 2. de B. Petro. Locus D. Chryſoſtomi expenſus. De modo apertionis parietum per fiſſionem. De præſtigio Magdalenæ Cruciæ.

Chriſtus Dominus verè ingreſſus clauſis ianuis, contra Caluinum. Et de egreſſu ex vtero virginis, & ſepulchro contra Bezam.

Dæmon non poteſt aliquod corpus facere verè inuiſibile ſed benè poteſt facere inuiſum.

Quomodo inuiſibiles, Apollonius, Gyges.

De Perſei ſcuto. Ioan. Saliſberienſis locus. Guilh. Iulincenſis exceptio.

Heliotropia gemma non reddit inuiſibilem.

Ut membra grandiora, vel minora, uel ſublata appareant. Cichorariorum opinio.

Q.8. An magi queant corpora ex una ſpecie transformare in aliam? falſa quorundam opinio. Liodorus. Vberius Pendragon. Nicaraguani.

Non poſſe perfectam ſpeciem in aliam perfectam & organicam.

Non poteſt anima hominis informare corpus belluæ, nec ex aduerſo. Nec poteſt corpus & anima ſimul ſic mutari.

Locus Horatii in Epod.

Spondani error.

Diſtinguendum inter ipſam transformationem, & effectus eam concomitantes: hi veri, illa illuſoria eſt.

De Lycanthropia ſeu inſaniæ lupinæ morbo. Quomodo videntur ſibi tales & non aliis.

Quomodo faciat Diabolus, vt & aliis tales videantur.

De variis exemplis & quomodo fiat, vt relinquant terræ impreſſa veſtigia lupina, vt inueniantur homines læſi in membris, quibus illatum lupo, vel catto vulnus.

De ſaga Ferra. de alia Flandr. mutata in Buffonem.

De mutatione Nabuchodonoſor, Dan. 4. v. 30. & 33. & vxoris Loth, Gen. 19.

De platano verſa in oleam apud Herodot. & cadaueribus hominum in ſtatuas ſalis.

De

De S. Spiridione vertente ſerpentem in aurum, & aurum in ſerpentem.

Q. 19. An magi poſſint facere beſtias loqui, & an intelligant vocem beſtiarum?

Quo pacto bruta & res inanimæ, Angelorum opera, queant loqui? & quo pacto nobis de hac tali locutione loquendum ſit.

De aſina Balaam Num. 22.

De angelo in rubo alloquente Moſem & Eſdram Exod. 3. v. 2. Eſd. 4. v. 14.

De filia Spiridionis ex ſepulchro loquente.

De cadauere Macarii iuſſu indicante homicidam.

De caluaria eidem loquente.

De Africæ confeſſoribus loquentibus ſine lingua.

De Angelo Sacerdote.

De capite loquace inter cadauera Hungarica poſtulante confeſſionem, mira hiſtoria, contra hæreticos. cui ſimilis alia citatur.

Pſeudomiracula gentilium varia in hoc genere.

Caput homicidam indicans. Orpheus mortuus Cyro prædicit exitum. Narratio mira de Polycrito. Publii Romani caput vaticinatur.

Columbæ locutæ, Ut & quercus Dodoneæ, Argus carina, equus Achillis, Vlmus Gymnoſophiſtarum, Cauſus flumen, canis Simonis Magi, & alius Franciſcæ Senenſis: Theotecnus ſtatuam Iouis fecit loqui.

Nulla creatura poteſt facere, vt bruta vel inanima intelligant, quæ loquuntur: benè tamen, vt apte ſuo tempore, & artificioſè id faciant.

De ſerpente Epidaurio, de Apollonii Leone, de aſino Cayri. De Greta Ezlingenſi. voces in vteris prægnantium. Brutorum voces vt edat homo, facile facit dæmon. Magi quas brutorum voces queant intelligere, quas non?

Porphyrii locus de Apollonio.

An beſtiæ ſe inuicem intelligant?

Exempla elephanti, ſcorpii, piſcium.

Q. 20. An intelligentiam diſcurſiuam queat dæmon brutis largiri?

Contra multos, beluas nec rationem, nec prudentiam, nec prouidentiam, nec diſcurſum, nec ſapientiam habere.

Quid Galen. vocet ἐνδιάθετον λόγον, *contra Eraſ.*

Cardinalis Hoſius explicatus.

Sunt quædam in illis rationem & prudentiam, & prouidentiam imitantia. Quomodo ſcriptores intelligendi qui rationem videntur tribuere & prudentiam.

Quomodo animalia tendant in ſuum finem, & an eum cognoſcant.

Alius eſt finis rei particularis, alius vniuerſi.

Pulcher & acutus diſcurſus Hieron. Fracaſtorii.

Q.12. An poſſint dæmones facere vt hom[illegible] non ſentiat, vel vt longiſſimo tempore dormiat, aut inediam ferat?

Iamblici locus notatus.

Cur Deus ſolitus permittere, vt Martyres gladio necarentur; quos à beſtiis, flammis, & ſimi-

libus

Universidad de Deusto Biblioteca

libus præſtiterat illæſos? Locus ad Heb.11.v.34.

Superſtitioſa quibus aliqui ſe putant inuulnerabiles. arma incantata. Crucifixus compunctus. Camiſia inferni. Orat. Leonis Papæ & Carol. Magn.

Exemplum cuiuſdam Quirini Belgæ, ſic decepti. Item alius Scaſii Heluetij.

Vnde fiat, vt quidam malefici tam fortiter & contemtim ſuſtineant tormenta.

Cauſæ tres.

De ſtigmate quod ſagis dæmon imprimit. & mirum de ſtigmate Ioan. de Vaulx. & alia quædam exempla.

De diuturno quorundam ſomno diſquiſitio; ruſtici Germani, ebriorum in Apaturijs, Epimenidis, Heroum Sardorum, Septem dormientium.

Quo pacto contingat, vt quis diu perferat inediam de herba Coca, Scythica & alijs.

Locus Hippocratis.

Exempla vera, de Anglicana puella. Sacerdote Gallo. puella Spirenſi.

De ſanctorum ieiuniis miraculoſis. Bacconus refutatus.

Q.22. An magicis artibus opera dæmonum ſexus mutari queat?

Exempla eorum, qui ex mulieribus facti viri: vetera ex Plinio & Gellio, & Hippocrate & alijs.

Gallina in gallum conuerſa. Iouianus in Neapolitana Hiſtoria & Sabellicus multa exempla ponunt, quæ in Italia contigerunt.

Alia duo mira valdè, quæ in Hiſpania. Aliæ duæ apud Fulgoſum, vt & duæ olim apud Phlegontem.

Alia in Picardia.

Ratio naturalis qua hoc contingat.

Suſpicio, hos androgynos factos. Si ſit natura, poſſe à dæmone id procurari.

Exempla dæmoniacæ commutationis per idola. Non poſſe ex viro fœminam fieri.

Auſonij locus de hac re non credibilis.

Opinio auctoris. de hyæna.

Q.23. An dæmon poſſit ſeni iuuentam reddere?

Problematicè deciditur, quo ad accidentia, quæ ſenium à iuuentute diſcriminant, poſſe.

Explicantur Ouidij, & poetarum dicta de tali Metamorphoſi.

Locus pſ.102.v.5. & Eſai.40.v. fin. de aquilæ iuuentute. Serpens cum liberide ponit ſenium.

Fabula de aſino ferente poculum iuuentutis. Corui candidi.

Exempla ſenum, iuuentuti reſtitutorum hiſtorica.

Tarentinus quidam ſenex. Et alius Rioſanus. Et abbatiſſa Monte-driensis.

Indus quidam. Fons in Bonica id præſtans. alius in Lucaia.

Vitæ humanę periodus quæ & quomodo intelligenda.

Locus Geneſ.6.v.6.

Locus Deutero.31.v.2. Valeſius reprehenſus.

An humidum radicale poſſit reparari?

Quod ita, non tamen poſſet ſic vita æternari.

De ligno vitæ locus Geneſ.2.v.9. expenſus.

Q.24.

Q.24. Quid magia poſſit circa animam quamdiu illa corpus ſuum informat?

Quid poſſit in ſenſus externos.

Sardiryolis.

Achæmenidon.

Adamantis.

Otriuſſa.

Potamantis.

Theangelis.

Manicum Solanum.

Gelotophyllis.

Oenothetis & ſimiles.

Quid in ſenſum internum, maximè phantaſiam.

Quid in appetitum concupiſcibilem et iraſcibilem.

Concupiſcentiæ motus non ſunt peccata contra hæreticos.

Quid poſſit in memoriam. Memoria mira Athalidæ, & Apolonii. Obliuio Sacerdotis Germani, & Simonis Turbaii Angli.

Quid in intellectum. Contrariæ operationes bonorum & malorum Angelorum.

Poſſitne dæmon artes & ſcientias intellectui inſerere, & quomodo? Exemplum tempore ſancti Norberti. Anabaptiſtarum hodie. Et Sagarum per vnctionem in Germania.

Modus & vſus vnguenti ex pueri corpore confecti.

Ritus promotionis ad magiſterium lamiarum.

Diſcutitur opinio eorum, & detegitur fallacia dæmonis. Hiſto. de P. Ignatio Loyola.

De Chryſantij Sardiani filio. Item Euage, Thymico, Amphiarao, Anu Pindari, Sopatra, recẽs de Romano Ramirez Moriſcone in Hiſpania.

Quid & quam modicum poſſit in voluntatẽ. Volũtas cogi nequit, cõtra hæreticos. Loc.1.Cor.10.v.13. explicatus, contra quoſdã. Nec eos cogi poſſe, qui ſunt in Mortali. Nec impedire poteſt, ne ſagæ queãt pœnitere contra dubitationẽ Nic. Remigij. B. Angelæ de Fulgino vexationes in volũtate vehemẽtiſsimę.

Q.25. Quid diabolus queat in anima à corpore ſeparãda, ipſaque ſeparatione? vbi de exſtaſi & admirandis circa cadauera.

Extaſis naturalis, & dæmoniacæ modi. Lappiorum ecſtaſis mira. Olaus notatus. Errores hac in re Cardani, de ſpõtino raptu. Virginis Cæſarauguſtanę, & Magdalenæ Cruciæ raptus. Bodini error refellitur de aĩa corpus relinquẽte. De errore Armenio, de Ariſtea Proconeſio. De aĩa militis ex ore imagine muſtelæ egreſſa, & ingreſſa. Finnis, Hermotyno. Locus pſ.115.v.15. Qualis D. Pauli raptus? dubiũ, nec ſequenda deciſio B. Hildegardis. Aphreſia et ecſtaſis differunt. Error refellitur confundentiũ raptus diuinos cũ magicis. De raptu diſquirũtur ſcripta Mocenigi. quale ſit ſubiectũ raptus. Quę cã formalis. Quę finalis. Quæ efficiẽs, & q̃uo hæc duplex. Q̃uo cõcurrat intellectus agẽs. Raptus ſupnaturalis ex parte hoĩs eſt inuolũtarius. Exemplũ virginis Burgenſis. Nõ põt intellectus agens ſolus eſſe cauſa raptus efficiens. Deus q̃uo intellectus, & multa cognoſcit extra ſe. Auerroes ſuos inducit in graues errores. an raptus oĩs ſucceſſiuus. diabolus põt occidere hoĩes. Multa põt

Universidad de Deusto
Biblioteca

in cadaueribus mortuorum. Ut ſanguis fluat, vt cadauera non putẽat, nec putreſcant. Hoc etiam naturaliter fit, vt in cadaueribus Perſarum. Et vnde hoc proueniat diuerſæ cauſæ. De cadauere in Elæa. Itẽ ne cadauer comburi poſſit, quæ cauſa. Ut capilli & barba defunctorũ creſcant. Miraculum crucifixi Dãmenſis. Furor iconoclaſticus.

Miraculum in puero Lintzienzi.

Q. 26. An opera dæmonum fieri poſſit, vt ſpiritus ſeu animæ defunctorum viuentib. appareant?

Utrum animæ vnquam queant apparere. Et fuſiſſimè probatur pars affirmatiua contra Epicureos, Lauatherum & alios noſtri temporis hæreticos.

Sect. 1. Notata temeritas Magij, Tiraquelli & aliorum.

Gentilium priſca ſententia, etſi vana, pro nobis tamen. Patet verbis poetarum, patet ex Necyomantia, Et ritu animas pergrè mortuorum in patriam reuocandi. Violenter occiſos, eſſe vexatores ſuorum homicidarum. Remuria, Silicernia, culinæ, parentationes. Platonis & ſectatorum de hac re doctrina. Quid Genij, Lares, Laruæ, Lemures, Manes. Differentia animæ, vmbræ, ſimulachri. Exempla apparitionum à gentilibus tradita varia Lerum.

Sect. 2. Philoſophia recta idẽ docet.

Quomodo anima ſit in loco, & moueatur localiter. Conciliantur modi loquendi varij. Poſſet vera anima in pluribus locis eſſe, & quo pacto.

Quomodo moueatur loco. Quomodo corpus ſubeat & intret.

Poſſe animas oculis corporeis, vel alio ſenſu percipi, & quomodo.

Cardani dictum ridiculum exploſum.

Cæſarij Ciſtercienſis dictum de forma animæ ſeparatæ perpenſum & explicatum. Viſio & viſum differũt. Apparitio triplex: Intellectualis, imaginaria, corporata, & quid ſingula. quo pacto fiat ſpiritualis, quo pacto corporea. An animæ ſeu ſpiritus defunctorum aliquando aſſumant corpora?

Moſes quo in monte Thabor modo apparuerit. Temerariè id dictum Auguſt. Thuarii, & iudicium de eius Tragædia. Item de iis qui cũ Chriſto Domino reſurrexerunt.

Quando anima apparet in corpore aëreo, an ipſa, an Angelus hoc fabricetur, & quo pacto? Item quomodo ſubeat corpus, & illud moueat.

Sect. 3. Quo pacto doceat, & vtile ſit.

Deum hoc aliquando permittere.

Eſt vtile ipſis animabus.

Locus 2. Cor. 5. v. 4.

Eſt vtile nobis viuentibus.

Quo pacto ſpiritus à dæmonibus, vel angelis bonis diſcernendi.

Iacobi de Chuſa liber hoc docens. Et alius Thyræi.

Regulæ ad dignoſcendum dæmonem ab angelo vel anima beati.

Quomodo diſcerni queat damnata anima à dæmone.

Quo pacto angelorum & beatorum ab inuicem.

Angelus apparuit Anachoretæ, in forma ſenis, D. Auguſtino in forma pueri.

Vt & B. Dorotheæ, alijs fortè habitu fœmineo, & in forma columbæ, Et alijs aquilæ.

Sect. 4. Probatio ab auctoritate, Philoſophorum, Aſtrologorum, Chaldæorum, Mahumetanorum, Rabbinorum, Magorum, Indorum, Itẽ legum, & Iuris interpretum. Item ſacræ Scripturæ veteris & noui teſtamenti. 1. Reg. 28. Samuelis anima verè excitata defenditur. Refelluntur obiectiones Leloyberij, probatur exemplis Moſis, Ieremiæ & Oniæ. Locus, Luc. 24. v. 37. Io. 20. v. 19 Matt. 14. v. 16. Act. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 17. 1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.

Sect. 5. Probatio ab exemplis & auctoritate ſcriptorum, qui ſingulis ſæculis vixerunt. Oſtenditur eorum dicta ſimpliciter & citra mataphoram accipienda.

- Sæculo 1.
  - B. Virginis.
  - Chriſti Domini ſemel.
    - Petro.
    - Carpo.
  - B. Valeria.
- Sæculo 2.
  - Apparere teſtantur.
    - Iuſtinus Martyr.
    - Tertullianus.
    - Origenes.
  - Apparuere.
    - S. Potamiena.
    - & alij.
- Sæculo 3.
  - S. Maria virgo, & B. Ioan.
  - Martyres Africani varij.
  - B. Cyprianus.
  - B. Petrus.
  - B. Agnes.
  - B. Agatha.
  - Chriſtus Dominus.
  - Petrus & Paulus.
  - B. Virgo Maria.
- Sæculo 4.
  - Spiridion & Triphillius.
  - Filia patri Spiridioni reſpondit.
  - Duo Epiſcopi mortui ſubſcripſere.
  - Explicatus Canon conc. Eliberitani.
  - B. Virgo iterum cum S. Mercurio.
  - Item S. Artemius.
  - S. Fabronia D. Ammon.
  - Iterum B. Virgo, & animæ Latronis.
  - D. Cæſarius. D. Paulus S. Mamano.
  - Hoc tenuere B. Baſilius Nazianzen. & Nemeſius.
- Sæculo 5.
  - Apparuere.
    - D. Martinus.
    - S. Ioannes Baptiſt.
    - S. Geruaſ. & Prothaſii.
    - S. Ambroſius.
    - S. Eulalia.
    - S. Fructuoſus.
    - Latro quidam inſepultus D. Germano.
    - Felix Nolunus, & alii multi, vt Baſil.
  - tenuere hoc
    - Mar. Euagr. philoſ. Gamaliel. S. Steph. Micheas & Abacuc. S. Zacharias Euthimius. B. Virgo cum SS. Joanne Baptiſta & Euangeliſta. S. Ianuar. S. Apollinar. S. Cyprian. S. Eulalia: iterum S. Petr. S. Leo. S. Barnab. D. Hier. & explicatur

Universidad de Deusto Biblioteca

D. Auguſtinus & explicatur.
D. Chryſoſtom. & explicatur.
Auctor epi. ad Cyril. de morte Hieron. Theodoret.
Damnatus quidã. B. Virgo ſæpius. S. Ioan. Silentiarius.

ſeculo 6 — Appa ruere. — D. Bartholomæus. Maced. Patriarch. Theodoric. rex. Neſtorius, & alij hæretici. Principes Apoſtolor. S. Stephan. S. Eutichius. S. Tetricius & ſocii Epiſcop. S. Sergius.
Tenuere hoc ſeculo hanc ſententiã, Procop. Euag. & alii.

ſeculo 7 — Appa ruere. — B. Muſæ apparuit Deipara SS. Iuuen. & Eleut. Theodor. rex, & monialis quæd. Paſchaſ. & Balnei Dominus. Iuſtus monac. Deipara apparuit S. Ildephon. S. Leocad.
tenuere hãc ſñiam — Greg. Mag. Grego. Turonẽ. S. Ildephõſus. S. Iſidorus.

ſeculo 8 — Appa ruere. — S. Suibert deipara, B. Sabinus. ss. Euobẽ. & Glyceria, B. Tharaſ. s. Andr. s. Gertrud. D. Iacob. maior. Iulianus Pomerius, Venerab.
tenuere. — Beda. Conſtantinus epiſc. Paulus Diac.

D. Iacob. Apoſt. D. Maurilius.

Seculo 9 — Appa ruere. — Pandulph. tyran. & dæmones.
tenẽt — Iulian. Tole. iunior Theophylactus.

ſeculo 10 — Appa rent. — S. Libuinus. ss. Pet. & Paul. B. Virgo. S. Mauric. D. Iaco. Euthim. Monach.
Tenẽt — Hug. Aetherianus

Seculo 11 — Appa ruere. — Chriſtus, Deipara BB. Apoſt. & multi angeli. D. And. B. Adimarus. Quidã amicus Dũſtani B. Odilo. Fauẽtini duo Bened. 8. & 9. Greg. Canon. Pariſien. epiſc. Colonien.
Tenẽt — S. Benno. Petrus Damianus Guilhelm. Tyrius.

ſeculo 12 — Appa ruere. — Chriſtus. D. Iſidor. B. Virgo. Bened. X. B. Norbert. Gualdricus.
Tenẽt — Dodechinus. D. Bernard. Pet. Cluniacenſis. Ruper. & Honor. Auguſtodunẽ.

ſeculo 13 — Apparuere B. Vrſul. & innumeri apud auctores citatos & de Martino presbytero canonico Regulari Legionenſe eiuſque ſcriptis.
tenuere hãc ſñiam plurimi. — Vincent. Belluacẽſ. Cæſarius Ciſterciẽ. Helinandus Thom. Cantiprat. D. Tho. D. Bonau. & Guilhelm. Pariſ.

ſeculo 14 — tenuere hoc — Scotus. Rich. de Mediauilla, Paludan. S. Antonin. Gerſõ, Iacobus, Cuſanus,

ſeculo 15 — tenuere. — Dionyſ. Carthuſia. & epiſc. Abulenſ. Toſtatus, qui omnes varia ſuppeditant exempla.

ſeculo 16 — Tenuere & exempla retulere Catholici plurimi, ijdemq; viri doctiſſimi, in libris Theologic. Domin. Sotus, Peltanus, Caniſ. Maldonat. Bellarm. Valentia, Tyræus, Angles: in ſcriptis Hiſtoricis, Alb. Krantzius, Marul. Egnat. Sabellic. Fulgoſ. Iouius. Baron. Sigon. Oſor. & Maffeius.

Varijs temporibus appa. — Senior quidam excommunicatus, ſed martyr. Hiſtoria Vdonis Epiſcopi Magdeburgen. & Galeatij Sfortię. Alodiſii Imolenſis pater. Ferdinandus rex Neapolit. locus Guicciardini. Ioann. Picus Mirandulæ Comes. Marſilius Ficinus. Petri de Paz tribuni, Catharinæ Indæ exempl.

Quæſtio de ſpectris ſimilis cauſæ Scauri anæ oſtenditur.

Sect. 6. Soluuntur argumenta aduerſariorum, Melanchthonis, Ioannis Rijuj, Marbachii, Centuriatorum, & Lauatheri. locus Luc. 14. v. 26. Item 2. Petr. 3. v. 4. 1. Theſſal. 4. v. 15. Dormientes pro morientibus in Sacra Scriptura locus 2. Reg. 14. v. 14. Pſalm. 102. v. 15. & 16. Iob. 7. v. 9.

Sententia Patrũ explicata. — D. Auguſtini, Anaſtaſii Niſſeni, D. Chryſoſtomi, & Theophilacti, & Tertulliani.

Sect. 7. Dæmones non poſſunt exhibere veras defunctorum animas. Superſtitioſorum eſt, putare animas eorum, qui morituri dexteram porrexerint, apparituras. Periculoſũ paciſci cum moriente, vt appareat. Exemplum Sancti Lutgardis. Exemplum Monachorum Zamorenſium.

Q. 27. De Dęmoniorum apparitionibus, ſiue de ſpectris, quæ dæmones nobis obijciunt.

Sect. 1. Naturalia quædam, habẽtur pro ſpectris. Ignes fatui, inſulæ natitantes, item ſiluæ, ligna putrida lucẽtia, Cicindela indica, Ignes concurrentes & compulſantes apud Syrtim, Auditus deceptiones. Echo, ſtatua Memnonis, murus Megarenſis, cauerna Britannica, D. Patricii antrum, Perſici montes.

Artificialia, quæ pro ſpectris, vt αὐτόματα ſtatuæ Dędali, Archytæ Archimedis, Boetii, aquila volans, triremis ex argento, hydraulica, fictitiæ ſpectrorũ uoces, Bonifac. VIII. coniugia his obtenta, à Scotis de Pictorum gente victoria, Teſtudines cum candelis, Abderitanorum iuuenum, Paluti ſeruuli, Simonis Athenæi, Mundi, Tyrannionis. Nectanabi, qui pater Alexandri Magni.

Quale peccatum ſit in fictione Spectrorum. Ex ſenſuum vitio quædam habentur pro ſpectris, quæ non ſunt talia, de ebriis, Locus Prouerb. 23. & 33.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Oculorum morbi, vt ſuffuſio, balabol. arcuatus morbus. quibus ſui vmbra ſemper obſeruatur, alteratio oculorum ex inſpectione ſolis.

Auditus vitia in hoc genere, Phrenitis, & Corybantiaſmos ſpecies morbi imaginoſi.

Vitia ex auditu & guſtu, Coryza, Polypus.

Vitia ex phantaſiæ triplici læſione. de iis qui putant ſibi adeſſe tibicines, Exempla, vnum Theophili, aliud Argiui, tertium Abydeni, quartũ eius qui putabat naues omnes eſſe ſuas, quintum Taurominitanorum iuuenum putantium ſe pati naufragium, cum eſſent Agrigenti in diuerſorio.

Item de hydrophobia.

Vtitur his morbis dextre dæmon, & ſe immiſcet frequens.

Sect. 2. Varia dæmonum genera, et ſpecies, ac ſtudia.

Terreſtres vocantur feræ, ſeu canes.

Lubenter vexant initia Religioſorum conuentuum.

Vt Diui Antonij, Diui Simeonis, ſancti Norberti, Societatis Ieſu viuo adhuc P. Ignatio, & eius virtute precum ceſſantibus terriculamentis.

Diſputatio de ſpeciebus Dæmonum, & diſtinctio à Trithemio propoſita, diſcuſſa, explicataq; fuſiſſimè.

De igneis: an ſint? Auguſtini locus.

De aereis, & quæ illorum natura.

De terreſtribus, & variæ ſpecies iſtorum & ſtudia.

Hellequini familia. locus Petri Bleſenſis.

De aquaticis, varia horum ſtudia & apparitiones.

De ſubterraneis: ſpecies & ſtudia iſtorum.

De Sibylla Nurſina varæ quædam fabulæ.

Dominicus Mirabellius.

Theſaurici dæmones. Mammon.

De Lucifugis.

Aſmodeus. locus Gen. 31. v. 24. varij errores Trithemij in his refutati.

Nomina Græcorum, Hebræorum, Latinorum, Hiſpanorum, Gallorum, Italorum, &c.

De Hecate, & Empuſa, de Plutone ſeu Orco, & Pluto, & Serapi, & Mammona, Charon. Cerberus.

Luctatores dæmones, vt Temeſius.

Alaſtor, qui & exterminans, & Nemeſis.

Locus Apocal. explicatus & à depra natione ſeruatus contra Bezam, Apoc. c. 9. v. 11.

Primaſii & Ausberti error.

De Satyris & Fauno, varia eorum in Sacra Scriptura nomina, onoſcelides, piloſi, ſirenes, onocentauri, lamiæ, & alia huiuſcemodi.

Eorum tripudia.

Locus Pſal. 90. v. 5. & 6. de dæmonio meridiano.

Refelluntur Nouatores.

Dæmon meridianus, & dæmon deſerti, pro ferociori idem. & cur, dæmones deſertis gaudent.

Locus Iob 1. v. 19.

Dæmon in meridie ferocior & importunior.

Pan dæmon meridianus.

De Ruſſiæ dæmone meridiano.

Cum inuadente peſte cernuntur ſpectra dæmonum.

Vt ſub Iuſtiniano.

Conſatenſe ſpectrum in India.

De Empuſa & onoſcelide, ſeu onocentauro.

De nocturnis dæmonib. & Lucifugis.

Locus Senecæ in Oedipo.

Locus Gene. 32. v. 24.

De Lilith.

De incubo.

Et locus Hymni Ambroſiani.

De pane, cur Inuus dictus.

Locus Caſſiani explicatus.

Nulli dæmonum amant homines, omnes odere.

De Ephialte morbo, de Mare, ſeu coquemare, Eurynomus. Sphinx: & quid.

Harpyæ. Gorgones. Sirenes, Eumenides ſub Pœnæ, Nimpharum omnia genera. quos morbos huiuſmodi dæmones inferant, qui Nymphati, Ceriti, attoniti. pauidi. vexati vano metu.

Nutricum mormolycia, Acco, Alphito, Mormo.

Gello, & Gilo diuerſæ.

Nicephori locus notatus.

Lamiæ, quid.

Striges, Læſtrigones. Aluen.

D. Hieronymi locus explicatus.

Piloſus ſeu Zabir. cur templis gentiliũ affixæ ſpecies leoninæ.

Variæ formæ animalium, in quibus Diabolus apparet.

Beelzebub. Noctua Athenienſis.

Serpens Epidaurius. Miræ apparitiones factæ cuidam conuerſo in Francia.

De ſpectris acierum, caſtrorumq; militarium: quæ oblata, S. Norberto.

S. Guthlaco, Monaco Limpurgio.

Leloyherij ſententia improbata.

Duæ viſæ prope Montenakum acies.

Duo armigeri temere ad videndum propius acceſſere.

Miles Rhenanus à talibus Ieroſolymam vectus & redux.

Ante Naclam Poloni propter Quadrageſimæ ieiunium violatum à ſpectris decepti cladem accepere.

Familia Hellequini.

Quouſque ſe vis talium militum porrigat.

Spectra matronarum & puellarum varia. Ruſſiana matrona, Sibyllæ albæ, Dominæ nocturnæ. Dominæ bonæ & regina Abundia. Fatales Nymphæ. Meluſina, Alcina, Morga.

Spectra gigantæa deñciantia peſtem, bellum & ſimilia mala.

Spectra ſolita certis locis turbas dare, & vexationes exhibere, vt Temeſius dæmon, & alij paſſim, citantur nomina & loca.

An conductam domum propterea liceat relinquere?

Quæ veræ cauſæ huiuſmodi inquietationum exemplis oſtenſum.

Quo pacto ſpiritus poſſint ſaxum vel lapidem iacere?

Spectra famulantia, in Boruſſia Koltri ſeu Koboldi, Sueonum Trulli, Gutelkens, Kabbauterkens.

Eros & Anteros. Moniani virunculi in fodinis. Dæmones metallici.

Combali. Dæmones non ſunt animantia contra Georg. Vallam.

Theophraſti Paracelſi hæreſis de quatuor hominum ſpecieb. confutata.

Dæmonum theſauros cuſtodientium ſpectra.

Fugarunt Cabaden Perſarum Regẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Theſaurus Baſileenſis.
Cur ficta fabula cuſtodis aureorum malorum, & aurei velleris: & in theſauris cur ſoliti poni ſerpentes aurei. Magus theſaurum quærens oppreſſus.

Q. 28. Quomodo poſſit dæmon cum ſit inuiſibilis ſe viſibilem corporeis oculis exhibere?

Sect. 1. *Quo pacto poſſit aſſumere, & mouere cadauer aliquod, & in illo comparere.*
Poteſt illud ſic temperare, vt ſenſum tactus fallat.
Locus Luc. vlt. v. 39.
Cur hæc cadauera ſentiantur frigida.
Illuſio militis cuiuſdam.
Hiſtoria Polycriti, & alia Machatis & Philenij.
Phlegontis laus.
Baltazus dæmon ſic apparuit.
Agrippæ facinus ſimile, & aliorum aliquot exempla.
Sic etiam plerumq; ſagarum amaſii.
Sagarum odor cadaueroſus vnde?

Sect. 2. *Quo pacto poſſit ſibi formare corpus ex elementis, & in illo moueri & apparere.*
Non aſſumit ex ſolo aere.
Error Magorum Mantenſium.
Poteſt exhibere ſolidum & palpabile.
Locus Geneſ. 19.
Locus Virgilij.
Dæmõ ſæpe apparet in forma vaporis
Dæmoniacarum apparitionũ exẽpla.
Fratrum Tarquiniorum.
Athenodori, Facij Cardani, Philippi Melanchtonis colloquia cum dæmonico ſpectro.
Perſæ inceſtuoſi. & alia plurima. & quotieſcunque euaneſcunt.
Diſcrimen harum duarum aſſumptionum.
Unde proueniat facilitas molis augendæ, & minuendæ in ſpectris?
Genus mirum per ſtatiunculas ſeu ſigmenta.

Sect. 3. *An dæmon poſſit tam accuratè corpus effingere, vt nullo ſigno queat dignoſci?*
De ſignis quibus dæmon dignoſcitur.
B. Alberto obiectum ſpectrum.
Cur nondum viſus in forma agni, vel columbæ. Cur in formis, hirci, canis, catti, equi, mulæ, veſpertilionis, Galli gallinacei; & innumera alia.
Sabir cur dæmon. πυραῖος & Follon, ſeu Fatuellus.
Itẽ in forma Dei, vel Chriſti Domini, vel Angeli: humanã formã induit omnis conditionis, ſexus, ætatis: probatum id exemplis.
Qui defectus vt plurimum in eius apparitionibus.
Cur morientibus ſemper adeò terribilis appareat.
Quomodo loqui poſſit in corpore aſſumpto?
An poſſit audiri & videri tantum à quibus vult ipſe?
Capita ſeu caluariæ quæ loquelam imitata, exempla vetera, nouaque, quomodo fit hæc locutio?

Sect. vlt. *An liceat procurare vt appareant nobis ſpectra?*
Cur antiquis tam crebrò dæmones viſi nobis tam rarò?

Q. 29. An diabolus poſſit facere, vt homo verè reſurgat?

Sect. 1. *Errores hac de re varij.*
Animalia quæ naſcuntur ex putrefactione, poſſet viuificare.
Vicilicinus auis.

Per-

Perfectiora non poſſet.
Idem numero reproducere non poteſt.
Non poteſt facere, vt anima vnius bruti migret, vel informet corpus alterius bruti.
Hominẽ nullo modo poteſt viuificare.
Poſſunt ſimulatas reſurrectiones facere ſubintrando in corpora.
Louanij id olim Cornel. Agrippa curante factum.

Sect. 2. *Diſcuſſa exempla falſarum reſurrectionum. primò fabuloſarũ: deinde cæterarum Gentilium: vt Galieni, Zaclæ, Apollonij, Simonis Magi, Enarchis.*
Mirum exemplum, &c. recens ex Nicol. Remigio.
Mortuus amplectens Comitem Richardum.
Populi Lucomoriæ quotãnis rediuiui.
Dæmonum in his fraus.
Aliquãdo ſubſtituit alios ac ſupponit.
Aliquando ipſe corpora ſubintrat & mouet.
Apulei, Platonis, Philoſtrati loca.
Aliquãdo fingit mortuos, qui nõ ſunt.
De morbis, qui faciunt, vt quis mortuus appareat.
De bobus quas ſtriges putãt reſuſcitari
Ioannis Duns Scoti mors.
Chriſti Domini & Sanctorum reſuſcitationes, quo pacto ab his morbis diſcernantur.

Q. 3. Quid magia poſſit in ip- cacodæmones.

Sect. 1. *Battiadis & Campeſtris libri.*
Quam vim habeant boni Angeli in malos.
Quam cacodæmones in inuicem.
Species eorum. (pompi.
Pithonici, Paredrij, Catablici, Oniro-
An ſit ſubordinatio inter malos genios
Iob. locus c. 9. v. 22.
Caſſiani locus.
Locus ad Epheſ. vlt. v. 12.
Certamina Magorum.
Vnum in Burgundia.
Secundum in Anglia.
Tertium in Germania.
Quartum in Bohemia.
Quintum in Suecia.
Sextum in Dania.
Septimum in Græcia.

Sect. 2. *S. homines quantam vim acceperint magos & dæmones compeſcendi. vis exorciſmi.*
Salomonis exorciſmi quales.
Locus Luc. 11. v. 19.
Dæmones à Magis non coguntur, ſed ex pacto obtemperant tantum.
Magi vim non habent eliciendi manes vel ſpectra.
Varia exempla.
Inprimis Ioannis Teutonici. (Hodes.
Nec habent vim euocandi vrbium cu
Sanctis vis iſta quandoq; conceſſa.

Sect. 3. *Res corporeæ, vt herbæ quædam, thura, vnctiones & verbera, quam vim habeant in dæmones accuratè diſputatum.*
Errores hac in re varij infidelium: ſed & abuſus Catholicorum exorciſtarum quidam.
An flagra obſeſſis infligenda.
An balnea proſint?
Quid ruta, cornucerui & ſimilia.
Locus Ioſephi explicatur.
Locus Tobiæ c. 6. v. 8.
Chriſtus cur dictus ἰχθύς.
Proſperi locus.
Locus 1. Reg. 16. v. vlt.
Nec dæmones certis rebus ligari, aut locis includi per Magos queunt.
Vana hac in re ars Hermetis.

Peri-

Universidad de Deusto Biblioteca

Periculoſum tales habere incarceratos.
Probatur vno exemplo, quod in Germania contigit.
Factum ſigno crucis ſecurè à S. Lupo Senonenſi.
Satanam ligatum quid in S. S. locus Apoc. 9. v. 14. & 15. & 20. v. 2. Tob. 8. v. 2.
A Sanctis quomodo dæmones ligari queant.
Locus D. Hieronymi.
Locus Euſebij.
De Paredris illos ſponte ſeruire, ratio ex teſtato. & quam periculoſum id ſemper.
Exempla varia, in his vnum mirum militis Germani.

FINIS.

MAR-

MARTINI DELRIO MAGICARVM DISQVISITIONVM LIBER SECVNDVS, QVI EST DE MAGIA DAEMONIACA.

Præcipua hæc operis noſtris tractatio eſt, & ideo pluribus Capipitibus, ſiue Quæſtionibus, luculenter, quoad poterimus, diſcutienda. Sit,

QVÆSTIO PRIMA.

An ſit aliqua Magia dæmoniaca?

Q*VI dæmones eſſe negant, etiam hanc eſſe negarunt* cum Sadduceis, Democrito, Ariſtotele, Auerroe & Simplicio, *quorũ ſnia & ipia, et hæretica.*

Nam & *dæmones eſſe & dæmoniacam Magiam*; quæ nec induſtria aut artificio hominũ, nec naturalibus cauſis, ſed immateriali quapiam & ſeparata virtute nititur; hoc & ſacræ Scripturæ teſtimonijs, & omnium ætatũ memoria atque experimentis tam eſt cõpertum, vt velle probare, nihil ſit aliud quàm lychnis accenſis meridianæ luci opitulari. hoc probant cum B. Aug. Theol. Cathol. oẽs a, & Philoſophi plerīq;, Triſmegiſtus, & Pythagoræi ex Platonicis, Pſellus, Plotinus, Proclus, Iablicus, Chalcidius & Apuleius ex Ariſtotelicis, Theophraſtus, Ammonius, Philoponus, Auicẽna & Algazel. Anne dare rñſa de furtis occultis, & de theſauris; conſequi ſcias nõnullas ſtatim, & ſine labore addiſcẽdi, & ſubtrahere corpus præſens oculis videntium, & innumera huiuſmodi, queunt reduci ad vllam aliam cauſam; quàm intellectualem aliquam & ſeparatam naturam? Denique ſcimus Salmanticæ, & in Italia, ad lacum Nurſinum, & in ſpelæo Viſignano, adhuc auorum memoria huius Goetiæ celebres ſcholas fuiſſe b.

a *Aug. li. 11. de ciu. Dei. c. 6. D. Th. li. 3. contra gent. c. 104. & qui optime, Victoria, de Magia, nu. 9.*

b *Vide Laur. Ananiam lib. 3. de nat. dæmon. fol. 104.*

QVÆ-

QVÆSTIO II.

Vnde ſit hæc Magia, ſiue quem habeat primum auctorem?

SVnt qui dæmones eſſe fateantur, ſed negent tamen hanc Magiam à dæmonib. ſeu diabolis manaſſe: tribuunt autem effectus eius vel immediatè Deo per Magos huiuſmodi operanti; vel Deo per angelos bonos ea perficienti. Priores *dicunt quaſdã gratias gratis datas*, ſicut ſunt gratiæ linguarum, & ſanitatum *a*; & hæc dona vt Balaamo *b*, ſic & alijs improbis concedi non rarò ſolere *c*.

a *1.Cor.12. v.28.*
b *Num.23.*
c *Matth. 7. 22.1.Cor.13. v.1.*

Dico primo, *hæc ſententia eſt merè blaſphema.* tribuit enim Magicis artibus id quod eſt proprium gratiarum gratis datarum; & cum veris miraculis præſtigias confundit. Deinde gratuita Dei dona ſubijcit humano artificio, & certis ac ridiculis obſeruationibus. Denique inique & inuide Deus vetaret, id quod ipſe hominib. vti gratiam, gratiosè largiatur. Aduerſariorum argumenta ex locis illis ſcripturæ petita, ſolum probant, aliquatenus ſimiles effectus p artes magicas & per gratias gratis datas fieri, Deum quoque per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationẽ. Ac cedit, quod qui ex dono gratię gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occaſionem, aut ceremonias certas non reſtringitur, vt ſolent magi; qui, ſi vel in minimo deficiant, nihil efficiunt. Nec etiã huiuſmodi Dei dona gratuita poſſunt alijs per diſciplinæ ac præceptorum modum, tradi: Magi verò ſuis diſcipulis hanc Magicam tradunt: & auditores, magiſtrorum ſecuti præcepta, quæ magiſtri eadem operantur.

Alij dicunt *hos eſſe effectus bonorum Angelorum*, quos per excellẽtiam vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scotus Parmẽſis, qui Gebhardum Truchſeſium Epiſcopatus Vbiorum Apoſtatam dementauit: eſtq; peruetus impoſtura magorũ maximè Platonicorum, Iamblici, Porphyrij, Plotini, Procli & Iuliani Apoſtatæ. Ex quorum traditione, *Magia* omnis diuiditur in *Albam*, quam cenſent eſſe licitam, & *Nigram*, quæ ſit illicita. Albam ergo vocant θεουργίαν, γοητείαν. Verum hanc fictitiam planè & palliatam Theurgiam ſatis ipſe Archimagus *d* reijcit, cum diſertis verbis teſtatur *ſæpiſſimè ſub nominibus Dei & Angelorum, malis dæmonum fallacijs eum obſtringi & licet eius ceremoniarum pars maxima, munditiam animi, corporis & rerum externarum, vtenſiliumque oſtentet, immundos tamen ſpiritus & deceptrices poteſtates hanc exquirere, vt adorentur pro dijs.* poſtea addit, *huius ſpeciem eſſe artem Almadel, artem notoriã, artem Paulinam, artem reuelationum, & huiuſmodi ſuperſtitionum plura, quæ eo ipſo (inquit) ſunt perniciosiora quo apparent imperitis diuiniora.* Habeant illi hoc Principis & anteſignani ſui de hac *alba magia* iudicium, ab homine mendaci veritatem meram. His adde fictitiam illam artem *Planetariam*, laminis inſcriptam, & ad Carolum Magnum à quodam Bedæ diſcipulo (*ſic mentiuntur & Alkindum Alcuino ſupponunt*) miſſã, vtilẽ (ſ.) obtinẽdæ omni cognitioni ſupnaturali artiũ & ſcientiarũ, & conſequendis dignitatib. diuitijs, robori, amoris fruitioni, &c.

d *lib. ... nit ſ...*

Dico Secundò cũ Catholicis, *vt nec per ſe, ſic nec per bonos angelos his magicis operationib. Deum ſe immiſcere magis quàm cæteris rebus, in quib. concurrit, vt cauſa vniuerſalis. Quare cenſeo hæc omnia vt inſtituta fuere à malis angelis, ſic etiam ab illis perfici & adminiſtrari, & contrarium eſt erroneum.*

Probatur primò ex varijs Canonũ reſcriptis, q̃ Gratianus exhibet cauſa XXVI *e*. Secundo ex Pariſienſib. articulis, nono, decimono, & viceſimotertio. Verba ſunt, *quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur cõpellere dæmones ſuis incantationib. obedire:* Error. *Quod boni angeli includantur in lapidib. & conſecrent imagines, vel veſtimenta, aut alia faciant, quæ in iſtis artib. continentur.* Error & blaſphemia. *Quod aliq. dæmones boni ſint, alij oĩa ſciẽtes, alij nec dãnati, nec ſaluati.* Error.

e *c. ... in ſ. ... nu. ... q.2. & in princ. ... q.1.*

Tertiò ex his Arnobij. *Cont. Gent. Magi non tantũ, ſciunt dæmonas, ſed & quicquid miraculi edũt, per dæmonas faciũt: illis aſpirantib. & infundentib. præſtigias edũt, vel quæ non ſunt videri, vel quæ ſunt nõ videri, &c.* & ex his Io. Salisberienſis li.1. de nugis curialiũ c.9. *Eos aũt qui nocentiora præſtigia arteſq. magicas, & varias ſpecies mathematicæ reprobatæ exercent iampridem S. Patres ab aula iuſſerunt exire, eo q oĩa hæc artificia, vel potius maleficia, peſtifera quadam familiaritate dæmonum & hominum nouerunt profluxiſſe.*

Deinde probatur rõne, hos ſpiritus bonos dici non poſſe. tum quia iubẽt ſe tanquam Deos adorari & ſacrificia ſibi fieri; quod boni angeli iubere nequeunt. tum quia hæ artes non minus diriguntur ad inferendũ alijs exitiũ, per furta, neces, adulteria, &c. quam ad iuuandum. tum quia miſcent multa mẽdacia & deceptiones. tum quia docentur Magi in ſpiritus vti impio, & coactione, imò & minis rerum impoſſibiliũ ac planè abſurdarũ, vt apud Euſebium *a* docet Porphyrius, quorũ nihil bonis angelis põt conuenire.

a *lib.5. de præparat. cap.6.*

Hinc apparet conſideranter legendũ Glycam, *b* dum Magiã ſic diſtinguit à Goetia, quod illa, ſit bñficorũ geniorum ad boni alicuius effectionem; Goetia maleficorũ ad mali effectionem. Nam non tãtum impropriè vſurpauit nomen Magiæ genericum, pro ſpecifico theurgiæ, ſed in errorẽ quoq; labitur ponentium albam Magiam, & eius adminiſtrationem bonis angelis tribuentium. Vtq; hoc ſemel moneam ſcriptor iſte, vt & Conſtan. Manaſſes, & Gregoras, & Nicetas, nimis multum tribuere videtur ſuperſtitioſæ, pdigiorũ obſeruationi.

b *par. 2. annal. fol.179.*

Errauit eundem errorem Palingenius Stellatus, dum in vetito iure libro *Zodiaci 8.* cenſet aerem etiam bonis dæmonib. plenũ eſſe, quos harum artium auctores facit, & Deos appellat, Plotini & Iamblici deſirijs nimis deditus; & quàm non malus poeta, tã non bonus Chriſtianus: vtpote hæreticus potius (ſcripta probant) quàm catholicus. Auſus tamen opus illud Ferrariæ Duci dedidare.

Succedit his *error 3.* eorum, *qui cenſebant Magicos effectus per animas defunctorum fieri:* quos Catholici Theologi iampridẽ exploſerunt, idq; non difficulter. nam quæ rationes id conuincunt de bonis ſpiritib. eædem in animab. beatorum locum habẽt: quæ vero in purgatorio ſunt animæ; non exeunt, niſi ſpeciali permiſſione Dei vt petant ſuffragia viuorum: animæ deniq; perpetuis addictæ ſupplicijs, nulla dæmonum licentia vel permiſſione poſsũt exire, vtpote diuino iuſſu, peſſimo carceri mancipatæ. Apertiſſimæ ſunt igitur impoſturę: quæ de euocandis per *Grymoriã* animab. Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperiũ, cur verò id Deus iubeat vel pmittat, cã ſubeſt nulla. Vt ad Magorũ preces & incãtationes id iubeat, impiũ eſt opinari. *d*

c *Vict. de Magia nu.17. Angles in 2. ſent. q. de arte Magica q.2.*

Præcipua ergo efficiens cauſa iſtarum artiũ eſt, ipſe Diabolus; proxima eſt humani ingenij ex originali labe detorta indoles; quam feſtiui Apologi frondib. velatam nobis protulit, perquam falsè, Cælius Calcagninus *Libello de amatoria Magia*, cuius verba non piget adſcribere, & vos ni fallor legere iuuabit: *Vanitas* (inquit) *olim iuncta* miraculo *furtiuo concubitu genuit* Magiam *ſecundã cognominẽs reformidans q̃ ne fortè* veritas, *cũ qua perpetuas inimicitias gerit, à qua & parib. ſignis congreſſa ſæpius profligata eſt, ſuum partũ enecaret illũ* impudẽtiæ *ac* timori *ãũctis cõnubiali fœdere cõmendauit: at illi in ſinu* incomprehenſibilitatis *è veſtigio collocarũt, mandarũtq; furtim, & ſub* pſtigiarũ *crepũdijs educãdã. Quæ mox in grandiorẽ ætatẽ adulta, idq; pinnulis pmunita, euolauit i* fatuorũ arces *ibiq; nidulãs,* credulitatẽ *peperit. Quæ, vtpote parentis bñficijs grata, illã mutuò*

d *Vide Ana. lib.3. de Nat. dæm. fol.97. Petri Thiræi lib.1. de apparit. ſpiri. c.11. à nu. 216. & c.13. à n.302*

Universidad de Deusto Biblioteca

nutrit, & quaſi ἀντιπελαργίζει, alioqui breui interiturũ. Hæc ille, paria cumine & veritate. Pergamus nos quoque pro *Veritate* confligere, & *Vanitatem* expugnare, & fugatis *timore ac imprudentia*, labyrinthum illum *incomprehenſibilitatis* (quaſi enim, quæ nihil ſunt, vel intelligat, vel cõprehẽdat:) Theologiæ veræ filo permetiri; & *præſtigiarum crepundÿs* in lucem prolatis, tandem *fatuorum* hãc *arcem* demoliri, & è nidulis ſuis *credulitatem* adeò pernicioſam profligare: quod vtinã Deus Op. Max. nobis largiatur.

QVÆSTIO III.

Quæ ſit diuiſio dæmoniacæ Magiæ, & de libris eius.

CVm nulla ſit *Theurgia* neque *alba Magia*, ſequitur, omnem hãc prodigioſam Magiam, non aliã eſſe; q̃ *Goetiam & nigrã:* hãc ſolemus vocare *Magiam ſpecialem*. eam Archimagus in duas ſpecies diſtinguit. vnã cuius cultores dicit ſe dæmoni ſubmittere, ei ſacrificare, & eum adorare: alterã dæmonibus vel inuitis imperare, virtuteq; quadam diuinorum nominum adiuratos aduocare, & cogere. priorem illam fatetur eſſe legibus humanis diuiniſque vetitam, nefandiſſimã, & cunctis ignibus plectendam. poſteriorem aſſerit, cõſequi quidem quod prætendit, nempe dæmones cogere (*quod poſt oſtendetur eſſe erroneum*) ſed tamẽ manifeſtis periculis illuſionum obnoxiam eſſe. De priore verum eſt eius teſtimonium, de poſteriore bis *mentitur; primò, dum negat eam niti fœdere cum dæmonibus inito*: nam reuera ſemper expreſſo vel tacito pacto corrumpitur; *Secundò, cum aſſerit ea dæmones cogi*, de quo poſtea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuiſſe, quendam Mercurium. *ſic contra Simon. Prudentius & Saliſberienſis lib. 1. Polycrat. c. 9.* alij quendam Zabulum (quem ego non alium exiſtimo ab ipſo cacodæmone, cui D. Cyprianus & alij Patres hoc nomen tribuunt) deinde magiſtrum laudant, quendam Barnabam Cyprium (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apoſtoli, vt deformi ſuæ meretrici lenocinarẽtur.) Item oſtentant, paris mẽdacij iactantia, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Pauli, Cypriani, Honorij, Alberti Magni, & aliorum; & blaſphemè mẽtientes dicunt, quæ his libris continentur, ea fuiſſe tradita ab Adami cuſtode angelo Raziele, & à Tobiæ Comite Raphaele reuelata. Prætexunt etiam Salomonis auctoritatem: cuius quandam *Clauiculam*, quam egregiè refutat Bapt. Segnius *lib. de vero ſtudio Chriſtiano capit. 7.*) & aliud ingens *volumen in ſeptem partes diſtinctum* obtrudunt, plenum Sacrificijs & incantationibus dęmonum. Hunc librũ Iudæi & Arabes in Hiſpania ſuis poſteris hæreditario iure relinquebant, & per eum mira quædam atque incredibilia operabãtur. Sed quotquot inueniri potuerunt exemplaria iuſtiſſimè flammis inquiſitores fidei concremarunt, & vtinam Vltimum exẽplar nacti fuiſſent *a*. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Tritthemij incidiſſe, vnde & partitionem & materiã ſuæ *Steganographiæ*, periculi & ſuperſtitionis pleniſſimæ, acceperit; cuius operis nomen, quod nondum prohibitis ab eccleſia libris ſit inſertum, ſuſpicor accidiſſe quia liber nondum typis vulgatus, in paucorum manus inciderit: alioqui, quando prohibiti libri omnes Magici, ſatis iſte prohibitus cenſendus, qui inter alios familiam ductat. idem dixerim, de Agrippæ libris *tribus de occulta Philoſophia*, & omnium pernicioſiſſimo *quarto* ſeorſim poſtea addito & edito: necnon de Thomæ Eboracenſis, Petri Aponi & ſimiliũ venenis; *et libro artis Grimoriæ*; qui, Patrũ noſtrorũ ætate, circumferebatur, docens mortuorũ euocationes. Omnia horũ placita ſceleſta; de antiquiorib. etiam illis operæ pretiũ duco Archimagi verba aſcribere. credendum illi in arte ſua, nec magiſtri auctoritatẽ diſcipulis licet ſubtergere. ſic ergo ſcribit: *Hi libri acutius intuenti præceptorum ſuorum canonem, ritum, conſuetudinem verborum & charãcterum genus, exſtructionis ordinem, inſulſam phraſin apertè ſeſe produnt: non niſi meras nugas & impoſturas continere, & poſterioribus temporibus ab perditiſſimis perditionum artificibus eſſe conflatos ex prophanis quibuſdam obſeruationibus, noſtræ religionis cerimonijs permixtis, inſitiſque ignotis multis nominibus ac ſignaculis, vt perterreant rudes et ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his qui neſciunt bonas literas.* Hæc miſer ille, qui videns meliora in finem vſque vitæ deterioribus adhæſit.

a Eymeric. [illegible] Directo. Inquiſitor. [illegible] c. 28. & [illegible] ibi comment. [illegible] 53. [illegible] Nicetas [illegible] lib. 4.

QVÆSTIO IIII.

De baſi Magiæ huius: ſiue de pacto, & expreſſo, & implicito.

COncl. *a. Omnes operationes magicæ, velut baſi, innituntur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quotieſcunque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis ſuæ; expreſſè, vel implicitè teneatur à dæmone poſcere, vt ex conducto concurrat.*

a li. de dupli ci martyr. Probatur hoc primo Patrũ auctoritate. D. Cyprianus *a* dicit, eos habere fœdus cum dæmone. D. Auguſtini
b li. 2. de doctri. Chriſtia. c. 23. habes c. illud v. al. 26. q. 2. verba *b* retulit Gratianus in Decretorum codicem, quæ ſunt illa: *Omnes artes huiuſmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ, conſtituta.*

c multi. C. de maleſ. & mathemat. Probatur deinde ex iure ciuili, ſanctione Imperatoria: *c Multi magicis artibus vſi elementa turbare, vitam inſontium labefactare non dubitant, & manibus accitis* (ſic legendum) *audent ventilare, vt quiſquis ſuos conficiat malis artibus inimicos: hos* (*quoniam naturæ peregrini ſunt*) *feralis peſtis abſumat.*

d artic. 3. Tertiò, id ſtatuitur credendum articulis Pariſienſis ſcholę *d* in hæc verba: *Quod inire pactum cum dæmonibus tacitũ uel expreſſum, non ſit idolatria uel ſpecies idolatriæ; Error. Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſeruatione ſuperſtitioſa, cuius effectus nõ debet à Deo vel natura rationabiliter expectari.*

Quartò id ratio perſuadet. hoc. n. & multi mali hoĩes optant, & dęmõ cupit; nec eorum id vires ſuperat. docet hoc Iſaias Propheta, *e* apud quem impij dicunt; *percuſſimus fœdus cũ morte, & cum inferno fecimus pactum.* quod S. Thom. ſatis probabili interpretatione Magis accommodat. vt & Pontifices Ioan. XXII. in Extrauag. cõtra Magos quæ incipit; *ſuper ſpecula.* & Sixtus V. in Bulla contra Aſtrolo. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minus ipſe dæmon; qui, ipſi quoq; Chriſto Dño, auſus pacti cõditionem offerre *f. Hæc omnia* (inquit) *tibi dabo. ſi procidẽs adoraueris me*, vbi videlicet pactũ cõtractus innominati, do vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait, *ſi te mihi addixeris, vlciſcar te, ditabo te, &c.* q̃ germana & perfecta eſt pacti formula *g*. Deinde, vt dixi, hæc fiunt opera dæmonũ non Magorum virib. dæmones ab hoĩb. cogi nequeunt, vt id faciant: ſpõtè ergo dæmones accurrũt. Dæmones aũt graui hoĩem odio proſequuntur. quare nec putandi gratis accurere, ſed viciſſim aliquod operę ſuæ preciũ ſtipulari. Vnde patet talẽ eſſe hanc conuentionẽ & ſocietatẽ: qualis eſt duorũ latronũ, quorum alter palã in ſylua vagatur, alter clam in ſubſeſſis latitat; excitatuſq; certo ſibilo vel ſigno prioris, viatorem poſterior doloſa ſagitta transfigit; priore id ſæpe nec vidẽte, nec gnaro, quo necẽ telo intulerit, in miſeri tñ necẽ conſentiẽte. priori magus; poſteriori dęmon ſimilis. Satis ẽt idonea rei declarandæ ſimilitudo eſt: quæ petitur à potentib. vindictæ auidis; qui manu promptos ſicarios ſibi adiungunt: quib. conſtituto ſigno innuunt, quos & quando velint interfici.

Deniq; conſentiũt hac in re Theologi tam veteres *h* quam recentiores

e c. 28. v. 15.

f Mat. 4. v. 9

g l. Labeo ſcribit. l. iuriſ. de pact. Bai. & Caccialu. in tra. de pa.

h D. Th. 2. 2. q. 96. a. 4. Guilhelm. Pariſ. Scot. Gab. Gerſon. Trithem. q. 5.

Universidad de Deusto Biblioteca

a *Abulen. Alph. à Caſtro, Victoria, Valent. Binsfeld Spineus, Ang. Sprenger. & alij.*
b *Nauar. Grillan. Remig. Binsfeld. prælud. 6. & alij.*
c *lib. 6. paulo poſt medium.*

res *a* Iuriſconſulti quoque *b* & Medici, *Codronchius lib. 1. de morbis venefic. & Cæſalpin. diſquiſi. dæmon.* & res prorſus comperta vnanimi maleficorum & ſagarum confeſſione, mirè per Europam omnem, & cunctas ætates cõſentiẽte. Lucanus etiam dubius licet, tamen huiuſmodi fœdus agnouit, eo tantum deceptus, quod cogi pacto dæmonem exiſtimet. *c*

Quis labor hic ſuperis cantus herbaſque ſequendi
Spernendique timor? cuius commercia pacti.
Obſtrictos habuere Deos? parere neceſſe eſt,
An iuuat? ignota tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Eſt illis ſuperos, an habent hæc carmina certum
Imperioſa Deum; qui mundum cogere quicquid
Cogitur ipſe poteſt? *

* *Exempla pactorũ pete ex vita D. Baſil. per Amphilochium conſcripta apud Sur. tom. 1. & eod. tom. de Theophilo Adenẽſi & nobilis Leodini apud Caſar. l. 2. c. 21. de quib. alias d l. 6. de præſt. dæmon. & l. de Lamijs.*

Solus ſagarum patronus recalcitratur, adeò futilib. ratiũculis cartas implens *b*, vt condẽnandas potius, & ſilentio tradendas, quam refellẽdas mihi cenſuerim, maximè cum alij id diligentius, quã facilius præſtiterint. *d*

Concl. 2. *hoc pactum dæmoni, liberum eſt, præſtare, vel fallere.* probatur experientia & ratione. ratio docet dæmonem cogi ab homine nõ poſſe, vt ſtet promiſſis; experiẽtia verò mendaciſſimum eſſe & decipiẽdi cupidiſſimũ: ideoque raro præſtare, quod policitus: cum verò ſtat promiſſis (quod facit nonnunquam) non facit coactus, ſed ſponte ac ſubdolè, vt ſic magos ſibi retineat deuinctos, & alios alliciat, & huiuſmodi nugis vim iſtam ineſſe perſuadeat.

Tertia Concl. *Pactum huiuſmodi duplex eſt, vnum expreſſum, alterũ tacitũ: de vtroque vero, non idem per omnia iudicium.* Explicanda hæc concluſio potius quàm probanda. pro explicatione notanda ſequentia.

Primo ſciẽdum, *pacti expreſſi huius triplicem eſſe modum, primus fit ſolemnitate varia,* & ipſi cacodæmoni viſibiliter in corporea aliqua forma apparenti, coram teſtib. fidelitas, & homagium promittitur *e*. Huiuſmodi pactum iniuit nobis ille ditionis Leodicenſis narrante Cæſario Heiſterbacenſi *f*, vbi tamen dæmon loquens audiebatur, ſed non cernebatur. hic inter cætera, iuuenis ille inconſultus creatorem ſuum ore negat, manuque exfeſtucat, & diabolo homagiũ præſtat; hic viciſſim, illi diuitias & honores pollicetur. eo lectorem amando, ſpondeoq; lectionis & laboris ſui vberem legendo fructum relaturum. Huc etiam referendum Theophili Vicedomini factum, *qui ad dignitatẽ recuperandam à principe dæmoniorum opẽ* (vt ſcribit Sigisbertus *g*) *expetijt, & ab eo iuſſus abnegare* Chriſtum *filium Dei eiuſq; matrem* Mariam *cum omni Chriſtianiſmi propoſito, & ipſam abnegationem ſcripto firmare, & ſcriptam ſignare, & ſignatam ſibi tradere, eius ſe ſeruitio addicere.* In hac teſtis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

e *Binsf[…] ſupr. Era[…] Bod. & T[…] d. q. 5.*
f *Hoc de[…] tur in M[…] maleſ. p[…] 1. c. 2. […] Alſ. à C[…] l. 1. de i[…] ret. puni[…]*
g *l. 2. […] miracul[…] c. 12.*
h *Anno […] mini 15[…]*

Aliquando id faciunt per libellum ſupplicem, quem diabolo præſentãt. Sic noſtro tempore Mantenenſes in Normannia magi libellũ conſcripſerunt, quem oblaturi erant Sybillis Magiæ Necromanticæ præſidib. cuius ſumma; Se orare Dominas; vti dignẽtur libros ſuos magicos conſecrare; ad eum effectum, vt mali ſpiritus ipſis per omnia promptè obediant, iuxta formulas coniurationis in libris contentas; &, vt vocati, ipſi ſine noxa appareant in forma pulchri hominis; & ne ſit neceſſe circulum vllum facere, aut ſubire in domibus aut agris. Secundo vt Sibyllæ libris ſignum ſuum ſeu characterem imprimant (*tres erãt numero libri*) vt plus efficaciæ & dominij libris ineſſet in prædictos ſpiritus. Tertiò vt ſupplices reddãtur tuti à iudicum inſidijs & punitione. Quartò vt cæpta omnia & ſtudia illis proſpere in aulis & amicitijs principum ſuccedant: in ludis quoq; ſẽper quan-

docun-

docunq; uolent lucrentur. Quintò ne inimici ipſis valeant nocere. Pro his viciſſim polliceri ſeſe, quòd prædictas Sibyllas, pro Dominab. & Principib. ſuis perpetuò ſint habituri, & quotannis ſingulas animas ſe eis oblaturos (*hoc eſt necaturos & ſacrificaturos vel certè ad hunc eundem perfidiæ ritum initiaturos hominem unum*) quandiu viuant, hoc ipſo conſecrationis librorũ die, hac tamen lege vt Sibyllę hæc poſtulata eis fide bona præſtarẽt. Ili Pariſijs omnes cum ipſis libris combuſti fuere. *Narrat Creſpetus lib. de odio Satanæ, diſcurſu 15.*

Alius modus priori ſimilis cetera, niſi quod ſine teſtib. peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertiũ aliquẽ; cùm paciſcens dæmonis aſpectum vel colloquium reformidat. hoc tertiũ genus malè Grillandus *q. 3.* vocat *Tacitum.* quamuis. n. profeſſio hic fiat alteri, quàm dæmoni, fit tamen expreſſè, & in dæmonis nomine, vt patet ex ijs quæ ipſemet tradit *q. 3. n. 1. & ſeqq.* Fortaſſis ad expreſſum pactũ pertinet forma illa rarior, in exemplo Germanicæ feminę, quę obuerſo tergo, ex balneatorio lebete exſiliens, proclamabat: *Quantũ à Chriſto ſic ſaliendo recederet, tantum ſe ad dæmonẽ accedere. dicã fuſius lib. 5.*

His pactis omnib. quędã ſunt communia. Primũ eſt abnegare fidem & Chriſtianiſmũ, Dei obedientiæ ſe ſubtrahere; B. Virg. Mariæ patrociniũ repudiare, & conuitijs inſuper inceſſere. Solent blaſphemè, per contẽptum vocare ruſſam, latã, extenſam. Sic ergo, *venit Diabolus & tollit verbũ de corde eorum ne ſalui fiant.* Luc. 8. v. 12. hoc eſt tollit fidẽ ueram, eiuſq; cõfeſſionẽ quia diuinos ambit honores (*vide D. Aug. lib. 10. de ciuit. Dei c. 20. & lib. 20. contra Fauſt c. 22.*) Ideo cogit *primùm* baptiſmo renunciare, quo quis vero Deo fuit initiatus. Quare & Hippolytus Martyr *lib. de conſum. mũdi,* ſcribit coactũrũ dæmonẽ, ut dicãt: *Nego creatorem cœli & terræ, nego baptiſma, nego adorationem Deo à me præſtari ſolitam: tibi adhæreſco, in te credo.* Ideo unguẽ illis dæmõ in frontẽ inijcit, fingens ſe chriſma abradere & baptiſmi characterẽ delere: *Secundò,* fictè quoq; illos nouo tingit lauacro baptiſmatis. non ignorabat hoc Tertul. *li. de baptiſ. Hic quoq; ſtudiũ* (inquit) *Diaboli recognoſcimus, res Dei æmulan tis, cum & ipſe baptiſmum in ſuis exerceat.* Ideò *tertiò,* negato priore nomine, nouũ illis indit: (ut Rouerẽſis *Cuno Barbicapra* vocatus fuit) nonne cognoſcis figurã huius rei in præclaris illis Satanæ mẽbris? Ægypt. Pharao Ioſephi nomẽ mutat *Gen 45.* ſed S. S. eo illum nomine nunquam cõpellat. Nabuchodonoſor alia imponit nomina Danieli & ſocij, *Danie. 3.* ſed Daniel ſemper ſe Danielẽ vocat, & tres illi in ipſo clybano flamãte, *Benedicite,* canũt, *Anania, Azaria, Miſael Domino:* hoc dicẽtes nimirum, tui ò Deus, non Regis terreni milites ſumus. tibi, non tyranno, nomẽ dedimus. Abnegare *quarto* patrinis & matrinis cogit, tam baptiſmi, quam confirmationis, & nouos illis alios aſſignat. quia ſuſceptores iſti, ſunt quaſi fidei ſponſores, & tenentur, quod credendum, ſpirituales filios ſuos docere. *quinto* dãt diabolo ſcrutũ aliquod veſtimenti. quia Diabolus partẽ rerũ ſingularũ ſibi ſtudet vindicare; ex ſpiritualib. gratiæ bonis, fidẽ ac baptiſmũ; ex bonis corporis, ſanguinẽ, ut in ſacris Baal. *3. Reg. 18.* ex bonis naturæ, filias, ut ſuo loco oſtẽdetur, ex bonis fortunæ, fragmentũ veſtis. fors, an qa Regi ſoliti ſubſternere veſtimenta, in Dominij agnitionẽ? *4. Reg. 9. Mat. 21.* *Sexto* iuſiurandũ dæmoni præſtant ſuper circulo in terrã ſculpto. An, quia circulus, expers principij & finis, ſymbolum eſt diuinitatis: & terra, ſcabellũ Dei? ſic certè vellet eos credere, eũ eſſe Dominũ cęli & terrę. An qa circulus contrariã, eo ꝙ omni caret angulo, habet figurã cruci, quę valdè angulo ſa? certè hãc odit vehemẽter, in qua ſe triumphatũ meminit & mæret. & ideò amat figurã contrariã. Inuenias inter magica ſigilla crucem in medio

Michael. Pneumalog. ſchol. 4.

Michael, Pneumalog. ſchol. 6.

circulo locatam, quaſi captiuā; quod ſigillum (vt Greg. Theologus *contra Iulianum ſcribens* ſignificat) ille magicis addictiſſimus apoſtata ſic interpretabatur, vt præſumeret ſignū crucis calcandū & abolendum planè breui. *Septimò* petunt à dæmone ſe deleri *de libro vitæ*, & inſcribi *in libro mortis*; & ſic legimus Auinionenſes Magos inſcriptos libro nigerrimo. *Octauo*, pollicentur ſacrificia, vt illi Mantenſes, de quib. paulò ante ſum locutus; & quædam ſtriges promittunt, ſe ſingulis menſib. vel quindenis, vnum infantulū ſtrigando (h.e. exſugendo) occiſuras *ſic Spinæus q. de ſtrigib. ca. 2.* *Nonò* quotannis aliquid ſuis magiſtellis dæmonib. pēdere tenentur: vt, vel plagarum metum, vel earum, quib. ex pacto ſunt obnoxij præſtationum, redimant vexationem, nec legitimum eſt aliquid, niſi ſit atri coloris. *multis hoc probat Nicol. Remigius libr. 1. dæmonolatr. c. 11.*

Decimò, corporis alicui parti, modo illi (frequentius latētibus) ſtigma ſeu characterem ſuum, velut de lapide emptis mancipijs fugitiuis, ſolet imprimere: quod eſt inſenſile etiam aut perforatum. Non miraberis, ſi recorderis Antichriſtum vltimis temporib. ſignum beſtiæ (*Diaboli*) impreſſurum manui, vel frōti ſuorū partiariorum, vt in Reuelatione ſua D. Ioā. teſtatur, *Apoc. 13. v. 16.* quod litterali ſenſu de vero charactere ſeu ſigno beſtiæ accipiēdum, cum Primaſio, Anſberto, in Apocal. & D. Hippolyto, *d. lib. de conſum. mundi*. Quod dæmon iā ab initio mundi facere conſueuit. Amat. n. nequiſſimus Deum imitari; qui in veteri teſtamento ſuos ſigno circumciſionis, in nouo autem ſignat ſigno crucis, quod circumciſionis ſucceſſiſſe volunt ſigno Nazianzenus & Hieronymus. Sic etiam diabolus ab incunabulis Eccleſiæ hæreticos illos, qui Magicis ſimul impliciti, certa inſigniuit nota. Auctores ſunt grauiſſimi, qui docent, Irenæus, cum tradidiſſet *a Carpocratianos artes magicas &* (lib. 1. c. 24.) *incantationes operari, philtra quoque, & charitesia, & paredros oniropompos, & reliquas malignationes: dicentes ſe poteſtatem habere ad dominandum et* principib. & fabricatorib. mundi huius*: ſubdit de ſigno inuſto his verbis: *Alij vero ex ipſis ſignant cauterianies ſuos diſcipulos in poſterioribus partibus extantiæ dextræ auris*. Solitus alios dæmon ſignare in fronte, vt indicat Tertullianus *b* ſic ſcribens; *A diabolo ſcilicet cuius ſunt partes interuertendi veritatem, qui ipſas quoq; res ſacramentorum diuinorum in idolorum myſterijs æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam, vtiq; credentes & fideles ſuos: expiationem delictorū de lauacro repromittit: & ſic adhuc initiat Mithræ: ſignat adhuc in frontib. milites ſuos*. Quos? vtique Baſilidianos qui Abraxan colebant: Abraxas enim idē qui mitra, teſte D. Hieronymo *c*, tam vetus ergo origo huius ſtigmatis, de quo aliàs plura *d*. *Vndecimo*, ſic ſignati promittunt complura noſtrorum Geuſiorum Orgijs ſimillima; nunquā ſe Euchariſtiam adoraturos; iniurios ſe perpetuò ac contumelioſos in B. Virginem, ſanctoſque reliquos, futuros, non verbis tantum, ſed & factis: conculcaturos enim, cōſpurcaturos, & confracturos quaſuis ſanctorū reliquias ac imagines: ſigno crucis, aqua luſtrali, ſale benedicto, cereis & reliquis, ab eccleſia benedictis, conſecratiſve ſe abſtenturos: confeſſionem peccatorum integram ſe nunquā manifeſtaturos ſacerdoti, iſtudque commercium cum dæmone pertinaci ſilentio obſcuraturos: ſtatis diebus, ad conuentus, ſi queant, aduolaturos, & quæ illic peragenda, non ſegniter obituros: denique, quotquot poterunt, dæmonis ſeruitio adiuncturos. Viciſſim diabolus pollicetur, ſe illis ſemper præſto futurum; ſe in hoc mūdo, votis eorum ſatisfacturum: ſe, poſt mortem, illos beaturum. Ex his pactis non naſcitur obligatio mutua: ſed diſpar admodū eſt conditio paciſcentium; homines enim ſe morti æternæ addicunt, & per peccatum vera

* Malè vulg iam.

b lib. de præſcri. aduer. hæret. poſt med.

c li. 3. comment. in Amos.

d infr. q. 11. vide Remig. li. 1. dæmonolatr. ca. 5. Nider. li. 5. Formicarij, Sprenger. & alios.

ra diaboli mancipia efficiūtur; dæmoniacæq; donec ad Dei gratiam iterū perueniant, ſubijciuntur teterrimæ ſeruituti: veruntamen hominib. hoc pacto nihil iuris, vel viriū, in dæmonem acquiritur: nihil etiam facultatis in ſigna, quibus ex condicto vtendum, commigrat: cogi ſe ſimulat verſipellis, & ſponte perficit, quicquid Magica iſta profitetur.

In his tribus pactis lethale peccatum grauiſſimum intercedit idololatriæ; quia cultus latriæ expreſsè creaturis exhiberetur. Quod ſi ex animo fidem Magi abijciant, ſunt etiam apoſtatæ; ſi vero non totam fidem abijciant, duntaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea poſſe, quę fides Catholica negat poſſe; ſunt hæretici; ſin hæc omnia fictè faciant, nec apoſtatæ, nec hæretici ſunt; peccant tamen mortaliter & grauiſſimè: quia ſponte faciunt actū idololatricum, etenim ſi à dæmone compulſi ex graui timore id fecerint (vt aliquando contingit *a*) committunt peccatū mortale minus graue, contra fidei confeſſionem. In his pactis expreſſis dignoſcendis manifeſta ex ſolemnijs indicia deprehēduntur. Quæ quia Grillandus clarè admodū proſecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confeſſione vnius ſtrigis, eius verba, ex q. 7. non pigebit aſcribere; *Quæ quidem mulier ſub ſpe vitæ cuncta à principio vſque ad finem recenſuit, quæ profeſſio ipſa requirit exprimendo omnia ſingula illius capitula. Primum enim dixit, quod quando adducta fuit per illam eius Magiſtram ante tribunal Principis earum, qui eſt diabolus in forma Regis præſidens in ſolio Maieſtatis; inſtructa prius à magiſtrà quid factura erat, venit & oportuit primo abnegare Baptiſmum, & omnia Chriſtianæ fidei documenta relinquere*; (En Apoſtaſia) *deinde Eccleſiaſtica ſacramēta cuncta proijcere, pedibuſque proprijs conculcare crucem & imagines B. Mariæ Virginis, & aliorum ſanctorum* (en ſacrilegium) *quāuis hæc vltima non fiūt coram eo, ſed alibi poſtea: ſatis eſt, quod iſta promittant ſe facturas, quam primū cedet occaſio*. (en profeſſionem.) *Deinde fecit obligationem per ſolemnem ſtipulationem in manibus ipſius principis, quæ vouit & promiſit, quod perpetuò illi erit fidelis, & obediens, & omnibus eius mandatis parebit*. (En votum.) *Deinde mediò iureiurando, tactis ſcripturis, ſuper quodam magno libro obſcuras paginas cōtinente, præſtitit homagium ſiue perpetuū vaſſallagium* (en hominium) *& quod nunquam redibit ad fidem Chriſti, nec diuina præcepta ſeruabit; ſed ſolum ea quæ per ipſum Principem erunt decernenda; & quod perpetuis futuris temporibus erit obediens illi, & veniet continuè, cum vocata fuerit ad ludos & congregationes nocturnas, & quæ in eis per alias mulieres fiunt ipſa faciet, & quod etiam aderit ſacrificijs illorum nocturnis, & ſolitas preces & cultum adorationis præſtabit*: (en idolomaniam) *vota quæcunq; quæ ipſam præſtare contigerit, pro viribus adimplebit, & quoſcunque poterit alios ad eandem profeſſionem adducet* (en dogmatiſationem.) *E conuerſò autem ipſe princeps, egregia fronte, promiſit eidem mulieri ſic præſenti præſtare perpetuam fœlicitatem,* grandia, immenſa, & voluptates, quaſcunque in hoc mundo habere deſideraueris, & demum poſt hanc vitam longè maiora munera conſequeretur*. Hæc ille. Addebat Ioan. de Vaulx Stabulenſis ſortiarius, perſuaſiſſe ſibi diabolum, ſortiarios poſt hanc vitam dæmonibus ſimiles futuros, & in dæmonas conuertendos, & in aere principatum obtēturos. Quæ facilè quiſque intelligit in Origenica ludibria recidere.

Pactum tacitum duplex eſt, primum, quando quis ſciens ac volens ſuperſtitioſis vtitur ſignis, quibus vti ſolent magi; quæ idem ex libris aut ſermonibus eorum, vel aliorum acceperit: hoc quoque Mortale eſt crimen. nec enim vllo modo licet ſcienter vllam directè vel indirectè cum prauis ſpiritibus ſocietatem inire, vt Thelogi & Canoniſtæ *b* ſentiunt. Si quis au-

a Vide Remigium lib. 1. dæmonolat. c. 1.

* Scrib. gaudia immenſa.

b D. Aug. li. 2. de Gene. ad litt. ca. pen. & canones fermè omnes 26. q. 5

Universidad de Deusto Biblioteca

tem remedium aliquod naturale ex magorum libris vel ſermonibus accepiſſet, & ab omni pacto foret alienus; ille licitè tali remedio vteretur. Iſtud pacti genus facilè dignoſcitur. *Secundum pacti taciti genus eſt*, quando quis ignorans vtitur magicis ſignis, quia neſcit eſſe mala & à dæmone inſtituta; quod illis ſolet accidere, qui bona fide libros legũt ſuperſtitioſos, putantes eos eſſe probatorum philoſophorum, aut medicorum; item ijs qui accipiũt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis & fidelibus. Hoc in idiotis uel nullum, vel leuiſſimum eſt peccatum, ſi duæ conditiones accedant. Prima eſt, ſi ignorantia ſit probabilis. v. g. eorum qui hoc ſcire non tenẽtur. quoad eos qui ſcire tenebantur, vt Eccleſiæ paſtores, confeſſarij, concionatores & Doctores; ij vt plurimum laborãt ſupina & craſſa ignorantia; adhuc tamen illorum peccatũ minus eſt graue, q̃ eorũ qui ſcienter iſta deſignant. Secunda conditio eſt, vt ignorans iſta paratus ſit, quando admonitus fuerit huiuſmodi ſuperſtitionem relinquere. quia poſt admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia; pro cuius grauitate, delicti magnitudo creſcit. Hoc pactum vltimum diſcernere à naturali vel miraculoſo effectu, difficilimũ eſt. Qua de re dicam ſequenti quæſtione.

Interea, ſi quęras; *Quid dæmonem inducat ad pactum, & obſequium, ſeu patientiam huiuſmodi?* Videtur eſſe quædam ſimilitudo malitiæ maleficorum & dæmonis; quæ amicitiæ ſimilem aliquam familiaritatem gignit: ex hac paulatim naſcitur mutua confidentia: hęc gignit minoris in maiorem quandam pręſumptionem, & audaciam quaſi imperandi; & in maiore, voluntatem aliquatenus præſtandi, quòd à fœderato imperatur. Ita fit vt & maleficus dæmoni confidat, cui ſe putat imperare; & dæmon ſimulet ſe imperium agnoſcere. hoc fusè & bene oſtendit Abb. Trithem. *quæſt. quinta, lib. octo quæſtionum*: ſed in eo diſſentio, quòd ille putat dæmonem velle ſuis mancipijs gratificari obediendo. quo velit pacto, qui odit eos acerbiſſimè? facit potius, vt fortius & arctius irretiat, deuinciat, & perdat certius, celeriusque.

Denique illud maximè aduertendum, grauiſſimum eſſe peccatum pacto vllo dæmonibus fœderari, vt docui olim in Monitis: nunc hic tantum inſeram, & addam alia multa, quæ cum alij nunc Sebaſti. Michaelis grauiſſimè ſcripſit *Pneumalogia capi. 7.* contra eos diſputans, qui Magos excuſant, ſi nocumentum alijs non inferant: eò quod tales Patronomagi contendant, nihil eſſe mali, vti dæmoniorum opera ad bonum, præſertim ijs imperando: quod & Chriſtum & Apoſtolos feciſſe legamus.

Ipſe cõtra & iure optimo affirmat, ſummum eſſe malum, ſic argumentari, & ſignum eſſe animi prorſus infatuati, & Deum contemnentis; iuxta illud, *Impius cum in profundum* (peccati) *venerit contemnit*. Prouerb. 18. v. 3. Sic enim omnia illum ſubſanare. Si quis timendas dicat inferni pœnas, & damnandos in perpetuum impœnitentes; ridet, & negat adeo metuendum Auernum, Deum nolle mortem peccatoris, nõ creaſſe hominem, vt pereat, &c. hos ſanè (Theodoreto iudice) ipſis dæmonibus eſſe deteriores. quia *dæmones credũt & cõtremiſcunt*, iſti nec credunt, nec contremiſcunt. deteriores etiam ſunt hæreticis. nam hæreticorum corypheus Arius à Diuo Athanaſio interrogatus, quid cenſeret? eumne qui Satanam adoret, rectè an male facere? reſpondit, impium hunc & ſine Deo eſſe, nec communem ſenſum habere, nec mereri hominis appellationem. *Diu. Athanaſ. in diſputat. in Concil. Niceno*. Quod à menci dictum veriſſimè, & in Sortiarios accommodatè. nam hi Satanam adorant.

Sed Chriſtus & Apoſtoli Satanæ imperarunt, quid ab eo fieri vel-

lent iubentes. Cur non & nos poſſumus? Dicere poſſem, non quæcunq; à Sanctis aut Deo fiunt nobis licet imitari. Nam in rebus diuinis, quædam ſunt credenda, vt incarnatio, tranſſubſtãtiatio, Trinitas, purgatorium, & ſimilia: quædam admiratione honorandæ, vt Chriſti Domini, & & ſanctorum hominũ miracula: quædam etiam imitanda, vt quæ ad morum & vitæ inſtitutionem pertinent; quæ Chriſtus diſcere nos iuſſit, vt manſuetudo, humilitas, charitas: de quibus illud eſt Apoſtolicum, *imitatores mei eſtote ſicut & ego Chriſti*. Velle in illis prodigioſis effectibus imitari, eſt animi prorſus ſuperbi, & ſtulti, & volentis ambientiſq; Dei ſimilitudinem, in omnipotentia, aut omniſcientia. tales imitantur Diabolũ, qui ſimilis eſſe voluit altiſſimo; dum per imperium, ſicuti Chriſtus, volunt dæmonas cogere: tales, dũ arcana & futura ex eis diſcere volunt, ſimiles ſunt protoplaſtis; qui ſcientiam diuinæ ſimilem appetierunt. Hoc vetuit Deus, quando dixit; *gloriam meam alteri non dabo*: ego vero, corde tales inquiũt, etiamſi nolis eam mihi vſurpabo. Vtebantur quidem priſci Chriſtiani imperio in dæmones. (vt ait Tertullianus) *non inuitatoria operatione ſed expugnatoria dominatione*. Ideo reſpondeo, hos qui pactum habent cum dæmonibus, non modo non imitari Dominum & Apoſtolos; ſed planè contrarium facere, nam illi non aduocabant, nec conſulebant dæmones, nec eorum opera vtebantur; ſed eos increpabant, pellebant, torquebant, etiam vera loquentes obmuteſcere iubebant, nec aliter quàm infenſiſſimos hoſtes tractabãt, quos aduerſarios noſtros eſſe, & ſicut rugientes leones cuircuite, quærẽtes quam deuorent animam, ſciebãt. Poſuit Deus ab initio mundi inimicitias inter hominem & diabolum. *Gen. 3. v. 27.* iſti fœdus ineunt cum Dei inimico & iurato hoſte. Iob poſtquã multa de dæmonis malitia dixiſſet *c. 40. v. 27.* concludit, *Memento belli; nec vltra addas loqui*, quaſi dicat, ne fruſtra tibi de inducijs aut pace cũ illo pcuſſa glorieris vel blandiaris; caue, & ſta pranſus paratus, vt in procinctu, ſignum prælij exſpectans. Bellum Deus, vt Paterpatratus, indixit inter Deum & diabolum perpetuum eſt bellum, nã *ſuperbia eorum, qui Deum oderunt, aſcendit ſemper*: & diabolus *Satan*, h. e. aduerſarius, ideo nominatur. quare nos, qui vaſalli ſumus Dei, non poſſumus, cum hoſte eius depaciſci, inducias, aut commercium habere. Clamat Apoſtolus; *Nolo ſocios vos fieri dæmoniorum, 1. Cor. 10. v. 21.* Hoc in baptiſmo promiſimus ſacramento adacti, nomine Eccleſiæ rogante ſacerdote, & patrinis pro nobis reſpondentibus, iterum atque iterum, *Nos abrenunciare Satanæ* (aduerſario) *& pompis eius*. Data eſt poteſtas Chriſtianis calcandi ſerpentes, & D. Pau. pollicetur, *Deus conteret Satanam ſub pedibus veſtris*: cur eius pedibus aduoluuntur? In nomine *Chriſti* miracula faciendi, & dæmones eijciendi virtus, Eccleſię repromiſſa; cur ad nomen & inuocationem Beelzebub confugiunt? Cum itaque hoc bellum initio mundi conditi indictum, & initio Eccleſiæ Chriſtianæ tuba Apoſtolica renouatum: & à nobis cum in Eccleſia ſuimus regenerati, iureiurãdo votiuo ſit promiſſum; nonne ſequitur, eum qui cum Eccleſiæ & Dei aduerſarijs pactum vllum, vel familiaritatem colat; perfidiæ, transfugij, & apoſtaſiæ reum nõ minus eſſe: quam ſi monachus votiuã deſerat profeſſionem, quàm ſi miles ad hoſtẽ transfugiat: q̃ ſi Chriſtianus ad Mahumetiſmũ, Iudaiſmũ, aut aliã hæreſim ſe recipiat? Quæ oĩa contra primum præceptum ſunt peccata; & ideo, grauiſſima meritò cenſentur. Illud enim, vt ordine, ſic & dignitate primum eſt. Nam, ratione obiecti, digniora ſunt primæ tabulæ præcepta pceptis ſecundæ tabulæ: & inter tria primæ tabulæ, præcipuum eſt primũ præceptũ: Tertiũ. n. potiſſimum agit

de cultu Dei externo; ſecundū de verbis exhibendo honore: primum de amore & fidelitate interna Deo præſtanda & virtute religionis, ſeu Theoſebias, ſeu Latriæ. Quare cum hæc virtus Deo ſit omnium acceptiſſima cõtrarium quoque vitium eidem oportet eſſe odioſum; & ideo huic primo præcepto à Deo addita fuit pœna; quando teſtatur ſe fortem & zelotē eſſe, & hoc peccatum vſque in tertiā & quartam generationem vlturum, & eius præcepti trāſgreſſores vocat oſores ſui. *Exod. 21. v. 5.* Tam ergo graue peccatum eſt cum dæmone paciſci.

Præterea talia pacta ſunt vana & inania: nam dæmon nunquam fidem ſeruat, nec vllo promiſſo ſe ligari putat. Qui *Chriſto* auſus mentiri, cum dixit: *Hæc omnia dabo tibi ſi procidens adoraueris me*: ſcilicet te reuerebitur. Cypriano Mago nonne pollicitus alius Iuſtinæ fruitionem? quid præſtitit? A mendacij patre veritatem expectare, quæ dementia eſt? nonne *Ieſus* ait de illo: *non eſt veritas in eo cum loquitur mendacium ex proprijs loquitur, quia mendax eſt, & pater eius. Ioan. 8. v. 44.* Fruſtra ergo cum illo paciſceris: quia ex mendacio & perfidia conflatus eſt. crede illi ſi, quem nunquam deceperit, vllum inuenias: Prudenter Orig. *contra Celſ. lib. 8.* ſcribit, *probabile eſt dæmones, cum ſint mali, ne cultoribus quidem ſuis fidem, datamque dexteram ſeruaturos.* Immo non probabile id tantum, ſed prorſus improbabile ſeruaturos. nam mendaces ſunt, & homines irreconciliabili odio proſequuntur; quod à lapſus ſui tempore nunquam remiſerunt, nec vnquam minuent, vel remittent. Si Deus permitteret, citò illi mortales omnes interimerēt: quod quia vidēt ſibi non licere, ideo aſſiduè hominibus animæ mortem moliuntur, per varias & multiplices peccandi illecebras: ne, quâ ipſi beatitudine excidere, homines potiantur. Odij magnitudo patet ex vehemētia & acerbitate cruciatuum, ac vexationum quas intulere, quotieſcumque tantillum Deus permiſit, Iobo, Saræ maritis, D. Antonio, & alijs innumeris. Pertinaciam odij docet Iob *cap. 41. v. 15.* dicēs: *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus:* & Seruator noſter Ioan. 8. v. 44. ex operibus filiorum patris genium declarat, *vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere: & ille homicida erat ab initio:* quibus verbis indicat hunc eius eſſe perpetuum conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, graſſatur dolis, & beneuolentiæ ſimulatione, vt præclarè docet B. Athanaſ. *ad Aegypti & Libyæ Epiſcopos ſcribens contra Arium orat. 1. in principio.* Stulti ergo ſunt, qui ei fidunt, & immemores eius, quod Spiritus ſanctus per eundem Iobum c. 40. v. 22. nos admonuit, impoſſibile eſſe ſuperbiæ illi vertici, ſe cuiquā ſubijcere; *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo ſcilicet & fide bona, vt tibi complaceat *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quaſi ſempiternum?* finget & pollicebitur, ſed non præſtabit promiſſa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα cenſenda: Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi poſſe: *Numquid illudes ei quaſi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quā parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania ſunt hæc pacta & familiaritatis cum dæmone; ſed periculoſa & pernicioſa ſupra modum. Ait D. Leo, beneficia dæmonum cunctis eſſe nocentiora vulneribus; & præſtare illorum odium quàm pacem meruiſſe. *ho. 19. de Paſſione Domini.* Confirmat ratio: quia nihil exitialius eſt morte animæ: hanc his pactis & familiaritate incurrunt. nec animæ tantum, ſed & corporis ſæpenumero. Vno id nunc exemplo docebo, aliàs pluribus. Ni-

laus Remigius *li. 1. Dæmonolatriæ c. 9.* his verbis deſcribit: *Theodorus Mailotius (is propræturam in vaſti Regni prouincia, quæ ditionis eſt Lotharingicæ, ſenex obtinuit) cū adhuc iuuenis, ampliſſima familia natam adoleſcentulam in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ ſpes omnis abſciſſa atque erepta, (nam & fortuna egens atque humilis, atque famulatus mercenaria cōditione; in qua tū erat ignobilis & deſpicatus, nullam ne detegendi quidem amoris ſui honeſtam ſatis rationem videbat.) Ergo, vt deſperatis rebus, & ipſa ſe iam deſerente exſpectatione, homines ad quoduis conſilium ſe facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda ſequendave amplectuntur; Mailotius conſeruum ex Germania, cui audiuerat dæmonem eſſe ad quæcumque obſequia paratiſſimum, adit, huicq; ſuam ægritudinem aperit, rogans, vt ſi quod ei remedium adferre poſſet, id ne grauatè faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occaſionem libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos neceſſe erat, vel ſe ſuo dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui iſtud ſeu æs alienum in ſe transcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari atq; interfici (ſiquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio conſequentis diei diluculum in clauſo atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum ſe ſtiterant, cum repentè patefactis foribus ſe infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum ſe oſtendere volebat, ne Mailotius ad formidabilem eius aſpectum exhorreſceret) eamq; ſe eſſe prædicat, quæ illi nuptias quas tantoperè ambiebat faciles eſſet cōfectura, modo vellet in ijs quæ eſſet præceptura obſequi. Ac illo auidè attenteq; exſpectanti, quænam eius eſſet ſententia: imprimis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blaſphemia, cæteriſque quæ animum inquinant vitijs temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus ſubleuaret, ſeipſum in hebdomada bis ieiunio maceraret, ſolennes ac quotidianas precationes ne intermitteret: itaque ſedulò obiret omnia, quæ Chriſtianum hominem decet atque æquum eſt facere. Iſtis enim omnibus, ſi ſe vellet nuncupatis verbis obſtringere, futurum vt potitis thalamis ſine vlla difficultate potiretur. Hæcq; ſic elocuta, ac conſtituto, intra quem reſponſum auferret, die, ſe foras eiecit. Mailotius qui videret tam ſanctis atque honeſtis conditionibus tantum ſibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubēs acciperet. Sed dum magis magiſq; in eam rem cogitationem intendit, atque huc illuc variè inter ſpem metumque impellitur, ex eius vultu domeſticus quidam Sacerdos coniiciens aliquid ſubeſſe quo ſic diſtraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiſcatus, monitis ſuis perficit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone deſcenderet. Sicque fruſtratus ſua exſpectatione Germanus, non longè abijt, quin ex pacti formula pœnas penderet Nam non adeo multis poſt diebus, equo, planâ atque aperta via, decidens inque caput proruens exanimis momento temporis repertus eſt.* Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs diſcernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Phyſicis, & miraculoſis, & artificioſis?

Vbi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificij ſolertia inuenitur; pactum intercedit. Sed hoc nimis obſcurè ac breuiter dictum, conſueuere Theologi latius explicare *a*. Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò ſi opera naturalem facultatem excedunt. quod locum habet, ſi poſitiuè concludatur res adhibita non habere vim ſufficientem ad hunc effectū: nec etiam rationabilis cauſa ſuppetat, cur Deo vel Angelis bonis effectus aſcribatur. Vult Valentia ad hāc notam reduci defectum ex nimia loci diſtantia. quia conſtat cauſam diſtantem nō poſſe agere, niſi per me-

a *Caiet. in ſum. verbo incantatio, Victoria de Lagia num. 16. Valentia diſ. 6 q 12. punc. 2. in 2. 2. D. Thomæ.*

Universidad de Deusto Biblioteca

dij alterationem: vnde ſi eadem cauſa non ageret proximè vel propius applicata, quæ tamen agit in diſtans, eidēs videtur ei, hoc naturaliter nō fieri. Aliud fore dicit, ſi ſapiētes duntaxat profiterentur ſe cauſam ignorare: nam rerū naturalium vires & analogia cum effectu ſæpius nos latet. Aliud etiam foret, mea ſententia, ſi diſſenſio foret inter ſapientes; num id naturaliter fieri poſſit necne; verbi gratia, ſi ageretur de effectu producto in re parum diſtanti: dubium enim eſt vtrum res aliqua poſſit agere immediatè in paſſum à ſe diſtans, nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiēs res neceſſariò debeāt eſſe contiguæ ſimul ſecundum contactum, quem vocant quantitatiuum; an verò ſufficiat ſe contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quod paſſum ſuum ſit intra ſpatium illud ad quod ſe vis agentis poteſt extendere. licet enim ſententia negans. D. Thomæ plurium ſit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & grauiſſimis viris placuit *a*.

a Scoto & Ockamo in 1. d. 37. Auicē. Nyph. Franc. Valeſio & alijs.

Secundo cenſent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia. primum eſt, ſi adhibeantur verba ignota, falſa, apocrypha, abſurda, nihil cohærētia, aut ſacra, ſed detorta ad ſenſus alienos, aut ad quem non ſunt inſtituta: vel ſi aliqua nomina Dei incognitæ ſignificationis, vel etiam bonorum angelorum ignota, vel malorum angelorum nomina inferantur, quæ non nouit Eccleſia; de quibus per eruditè diſſeruit Guilhelmus Pariſiēſis *b*. idē erit, ſi adhibeātur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter ſignū crucis, vel ipſa crux non vt oportet locata formataque, vel vbi non oportet poſita, vel ſuperflue certis locis ac numero iterata: denique ſi quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectū, qui tali operatione intenditur. Secundum eſt, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus atque obſeruantijs quibuſdam peculiaribus & ad hoc deſignatis: verbi gratia, vt id fiat certis diebus vel horis, ad certum ſtellarum ſitum, ſub certo numero crucium vel cādelarum, certa corporis poſitura, in tali charta, talis coloris & figuræ. Tertium eſt, quando vis collocatur in obſeruantijs alijs planè ſuperfluis & indifferentib. v. g. vt ad expellēndum dæmonem pili radantur, vt quis induatur tela nunquā lota, operetur vno pede nudo, diſcinctus, paſſo capillo, & quæ huiuſmodi.

b Sum. de vniuerſo c. vlt.

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo iſtorum opus eſſe ad effectionē, res merito pluſquam ſuſpecta eſt; præſertim cum duo concurrunt, ſcilicet quod credatur res non eſſe proportionata ad effectum producendū; nec adhibeatur ex legitima auctoritate; hoc eſt, quando is, qui inſtituit vel præſcripſit hanc rem, vt ſignum ad talem effectum, non poterat naturæ defectum ſupplere (quod facit in Sacramentis Deus, in Sacramentalibus Eccleſia) item quando ipſe effectus non poteſt prouenire, niſi a cauſa intellectu prædita; & circumſtantia requiſita eius generis eſt, vt non videatur idonea, vel non ſolita mouere Deum, vel angelos ad effectum producendum: tūc enim luce clarius eſt, non niſi à malo ſpiritu effectum ſperari poſſe, verbi gratia. Si quis à ſtatua reſponſum poſtulans de rebus occultis, minas vel preces abſurdas & ridiculas adhiberet, quales ſunt Magorum apud Porphyrium *c*, & ijs geminæ Lacheſis apud Cl. Claudianum *d* illarum fortaſſis imitatione confictæ.

c Epiſt. ad Anebonem.
d De raptu Proſerpinæ libro 1.

Econtra quando hmôi effectus miri conſequuntur à quocūque & quotieſcunque hoc applicatur, ſine alijs cærimonijs vel obſeruationib. meritò iudicamus effectum eſſe naturalē. Sedulò cauendum hic duplex extremum, alterū ne in hac diſquiſitione temerè ſtatim cenſeamus omnes effectus naturales: quia multoties dæmō quædā naturalia admiſcet, vt totum

naturale putetur: alterum ne temerè condemnemus; multarum enim (vt D. Auguſt. docet *a*) rerum naturæ noſtram ſcientiam ſuperant, & fallunt.

a li. 21. de ci. Dei, c. 4.

Artificialia diſcerni poſſunt minimo negotio, ſi vel magiſtratui (ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ teſtimonium his mirionibus dare) vel confeſſario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonſtratio.

QVÆSTIO VI.

An hec Magia quoſdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoſcantur?

PEſpo ſit, non homo, qui vel aſſerat omnes effectus eſſe præſtigiatorios, vel credat omnes veros. ſæpius dæmon fallit, quia mēdacij pater eſt: ideo ſæpè præſtringit oculos, aut ſenſibus alijs illudit vana obiecta imagine, nec raro Deus impedit, ne, quod in Magorum gratiam facere vellet ac poſſet, id verè faciat: quod cū cernit, ad præſtigias confugit, ne impotentia ipſius detegatur. Quando autem & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; ſi is vires ipſius non ſuperet, nihil profectò prohibet, quominus verum effectum producat. Etenim cauſæ naturales verum effectum gignunt: vti illis poteſt diabolus & actiua paſſiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propoſitio probatur, qa diuino Dionyſio Atheniēſi auctore *b* donorum naturalium peccando ille nullum amiſit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentiſſimas, diuturnam & multiplicem experientiam; eſſentiæ & qualitatum, quę rebus quibuslibet peculiares, ſcientiam exactam: adeo vt verè effectum quod cupit, dare poſſit commodiſſimè.

b c. 4. de diui. nom.
c Poſt Origenem Auguſti. & Tho. Alp. à Caſtro de iuſta hære. puniti. Victoria. vbi ſup. nu. 5.

Prudenter itaque communis ſchola Theologorum *c* duplices effectus Magiæ; veros, & apparētes agnoſcit. Propter hos Tertullianus *d* Magos appellat circulatores ac Sophiſtas. Ego illis tertiam ſpeciem adiungo, mixtorum effectuum ex veris & falſis ſiue apparentibus tantum.

Spreng. Mallei q. 1. Mic. Medina d. c. 7. fol. 61. & alij.
d Apolog. ca. 23. & libr. de idololat. c. 9.

Ad præſtigiatorios refero, quos recenſui lib. 1. cap. 4. item illud, quod de Menippo adoleſcente, & toto illo nuptiarum cum Lamia apparatu atque vtenſilibus ſcriptum à Philoſtrato, quod fuit à nobis *e* alibi commemoratum: & quod de Empuſa ſeu γέλω Nicephorus *f* ſcam ſæpe infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoraturam, extuliſſe, nullo accepto incommodo. Secundo, quod de Paſete proditum, incantamentis quibuſdam facere ſolitum, vt repente conuiuiū ſumptuoſum exhiberi videretur: rurſus, vbi libuiſſet, omnia euaneſcerēt: ſolitum quoque res emere & pretiū numerare, verum mox nummi clam à venditore ad emptorem rediſſe cernebantur *g*. Tertio talia pleraq, quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem *h* Romanum, cum ex aere nouum hominem creaſſe; qui ſi volebat, inuiſibilem factum; ſaxa, quaſi lutū, penetraſſe; ſtatuas animaſſe; in ignem poſitum, non arſiſſe; duas, velut Ianum, facies habentem ſe oſtendiſſe; in ouem aut caprā ſe immutaſſe; in aerem ſublatum volaſſe; aurum plurimum exhibuiſſe repentè; reges facere eoſque deijcere potuiſſe; falci præcepiſſe, vt ipſa iret & meteret, eamque iuiſſe & decuplo plus ceteris meſſuiſſe: eundem, cum eſſet aliquando Selene meretrix in turre quadam, & accurriſſet multitudo ingens ad eam videndam, turrimque circumcinxiſſet adſtantium corona; feciſſe vt illa per cunctas feneſtras turris illius oī ſimul populo proſpicere & procūbere videretur; deniq; quod pueri incorrupti violēter necati animā adiuramentis euocaſſet, eiuſq; adiutorio talia patraret. Hæc Clemens. Addit non-

e Quodlib. de Lamijs, quæ edita cum aduerſ. in Senec.
f lib. 18. hiſt. c. 9.
g Suidas ex Appione, in verbo χαρὴς.
h lib. 2. recognition. & li. 4. conſti. Apo.

nonnulla Anaſtaſius Nicenus *a*, *Statuas* (inquit) *faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, & in aere uolabat & ex lapidibus panes faciebat: ſerpens fiebat, & in aliquas alias beſtias transformabatur; duas habebat facies, en aurum conuertebatur, in cõuiuijs exhibebat ſpectra omnis generis: uaſa quæ erant in ædibus faciebat uideri tanquam quæ ſua ſponte mouerentur ad miniſterium ijs qui portabant, non uiſis: efficiebat, ut multæ umbræ eum præcederent, quas dicebat eſſe animas defunctorum.* ab his deſumpta quæ in eandem ſententiam refert Glycas *b* Hiſtoricus.

a q.23. in ſac. Scrip.

b p.2. Annal.

Quarto huc ſpectat illud Nicetæ Choniatæ *c* de Mago per quem factum vt cuncta ſua vaſa remex frangeret. Quinto loco memoriæ occurrunt præſtigiæ Zitonis Bohemi (de quo etiam acturi ſumus ſequen. libr. capite vltimo) *hic artem ſuã oſtentãs, nunc ſua, nunc aliena facie ſtaturaque, item in purpura & ſerico ac confeſtim in lana ac panno ſordido, regi ſe offerebat; ambulantique in terra, ipſe tanquam in aqua adnauigabat: aliquoties equis rhedarijs uectum gallis gallinaceis ad epiredium ſuum alligatis, ſubſequebatur. Conuiuas præterea Regis uariè ludebat: interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere ualerent, in pedes boum, interdum in ungulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorum cornua ceruina latiſſima adjciens, quoties uidelicet è feneſtris ad ſubitum ſpectaculum proſpicerent, ne rurſus caput & ora ad menſam referre poſſent. Atq; ut oſtenderent ſe pecuniam quoque pro uſu ſuo facile conſtare poſſe, triginta ſues bene ſaginatos, ex manipulis fœni effingit, illoſq; paſtum proximè Michaelis cuiuſdam piſtoris locupletis extrudit, proponitque uenales, quo piſtor uoluit precio: hoc tantũ emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen lotum compellat. Qua ille monitione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, ſuibus ſubmerſis. Ergo diu venditore quæſito, atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in ſcamno recubabat, dum ſtomachabundus altero pede correptum excitare vult, cum à corpore protinus cum coxendice auellit: clarè Zytone quiritante, & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahente. Quid faceret piſtor, in manifeſto deprehenſus, vt ſibi, videbatur, facinore, niſi vt damnum damno adderet, atque de hac inſuper iniuria cum Zytone decideret?* *Hactenus Dubrauius lib.* 23. Denique iactatoria illa Magorum de quibuſdam herbis, vt de verbenaca, de latace, de æthiopide, de chamæleonte apud Plinium & Gellium *d*.

c lib.4. de vita Emmanuel in fine.

Talia denique quæ (proh dolor) nimis creduli Principes quidam alias pij coram ſe fieri ſinebant. res ferreas (ſine magnete) argenteas pateras, & ſimilia magni ponderis ſuper menſa locata, ſine funiculo, capillo, vel vllo inſtrumẽto, ab vno extremo ad aliud ſubſultantia attrahere: chartam ab alio ex toto faſciculo clam extractã, in manu extrahentis manentem, noua inducta forma ter facere immutari: ſpecula fabricari, in quibus quæ remotis admodum locis fiunt videãtur; trium horarum ſpacio arbuſculam verã ſpitamæ longitudine è menſa facere excreſcat; vt arbores ibidẽ frondiferæ & fructiferæ ſubitò enaſcantur: certo lucernæ lumine accenſo efficere, vt quotquot adſunt mulieres veſtibus ſe nudent, & quæ natura docet tegenda oculis objiciant, & ſic nudæ tripudiare non deſinant, quamdiu ardet in medio appenſa lucerna certis inſculpta characteribus, & leporino adipe plena, & alia huiuſmodi, quæ nouitij circulatores ex Baptiſtæ à Porta ſcriptis & diſciplina obtrudunt: quorum cum nec naturales, nec artificioſæ cauſæ idoneæ proferantur, præſtigijs aſcribi debent.

d Vide Gel. lib.10.ca.12. Pli.li.25.c. & 28.

Verorum effectuum exempla ſunt ſecundum pleroſq; ſerpentum incantatio, de qua Propheta *e*; *Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas: Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter*. item ſigna & prodigia pſeudoprophetarum

e Pſ.57.v.5.

rum in Euangelio Diui Matthæi *a*. & quæ ſuis locis docebo poſſe fieri, & facta fuiſſe. Duo ſunt in ſacris litteris, de quibus admodum ambigitur, an veri, an apparentes tantum effectus fuerint. Prius eſt ſuſcitato per Pythoniſſam Samuele *b*. illuſorijs annumerant; qui volunt non ipſam Samuelis animam, ſed dæmonem laruatum ac ſubdititium aduenisse: ſcriptores ſanè graues hoc arbitrati *c*. Verum D. Auguſtinus *libro de cura pro mortuis cap.* 15. affirmanter aſſeuerat (quem pleriſque cum Toſtato & Lyrano ſequuntur Neoterici, alibi à me laudati) *d* veram Samuelis animam apparuiſſe Sauli, non vi carminis Magici euocatam (hoc enim rectè Tertullianus & ſequaces eius refellunt) ſed Dei imperio aduentantem, vt impium Regem corriperet, eumque ad pœnitentiam, denũciatæ mortis metu, prouocaret. Hæc mihi ſententia videtur verior atque ſecurior. Nondum enim aduerſarij ſatis efficaciter reſpondere clariſſimo teſtimonio libri Syracidæ *e*, vbi de Samuele iſta legimus; *Et poſt hoc dormiuit.* (hoc eſt eſt mortuus quieuit) *& notũ fecit Regi* cui, ſi non Sauli? & quando, ſi non hac vice?) *& oſtendit illi finem vitæ ſuæ* (prædixit, eum die craſtino moriturum) *& exaltauit vocem ſuã de terra in prophetia*. quid hoc eſt, niſi egreſſum ex inferno, qui eſt in terræ centro? quid hoc, niſi quod loquens propria voce prophetauit? vtique non alius, quàm ille qui mortuus dormierat. Nec obſtat, quod objciunt, eum dicere, *Cras mecum eris,* quod de vera Samuelis anima dici non queat; quia hæc in limbo, Saul in inferno, quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquã hoc obſtat, vel enim poſſunt illa verba (vt ait Diuus Auguſtinus *f*) ad ſimilem mortis conditionem referri. quaſi dicat, cras mecum eris, non vnus viuẽtium, ſed vnus mortuorum. craſtinus tibi dies vltimus illuceſcet. Vel ſanè, ad loci & habitationis viciniam referentes, dicere poſſumus; cum aliquo eſſe, qui in eadem eſt vrbe, licet non in eadem domo. Limbus vero Patrum & locus gehennæ eiuſdem inferni ſunt diuerſa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur poſtea hoc eodem libro *q.26 ſect.* 4.

a c.24.v.26.

b 1.Sam. 28.

c Tertul.lib. de anima ca. 57. Cyril.lib. de adora ſpir. ... q.37. in ſcript. Auctor quæſtion. à Gentilibus propoſitorum, qui falsò dicitur Iuſtinus mart. q.37. Auctor lib.2. de mirabilib. S.Scrip.c.2. et lib. quæſt. vet. & noui teſtã. q.27. qui libri non ſunt D. Aug. ipſe tamen Aug. uidetur huc inclinare in reſponſ. ad 99. Simpliciani, & l.2. q.99. Dulcitij aperte tenuit D. Iſid. Baſ. in c.8. Iſ. Euch. Bed. & Hildeber. & Saliſberienſ. 2. Polyc. ca.27. & ambigens non parũ D. Tho. non uno loco.

d Commen. in Herc. Oeta ad verſ. 457.

e Eccleſiaſt. c.46. v. ult.

f ad 3. q. Simpliciani.

Poſterius dubium eſt, de Magis Ægyptijs, qui cum Moyſe de miraculorum patratione certarant. Sic enim ſcribitur: *Fecerunt etiam ipſi per incantationes Ægyptiacas, & arcana quadam ſimiliter proiecerũtq; ſinguli uirgas ſuas, quæ uerſa ſunt in dracones.* in alijs quoque multis poſtea *g* dicuntur, *ſimiliter ac Moyſes* feciſſe conati tãdem ſimiliter ciniphes producere irrito conatu: nam additur *h*, *& facere non potuerunt*. Defendi quidem poteſt ſententia putantium hos Magorum ſerpentes ac ranas præſtigioſas duntaxat fuiſſe *i*. Verumtamen ſolidior & probabilior mihi ſemper viſa ſententia cæterorum *k*, quia ſcripturæ Magis cõſentanea, nec abhorrens à Philoſophiæ ſcitis. Nonne dicuntur Magi, ſic feciſſe quemadmodũ Moyſes? ſed iſte veros ſerpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerunt, cur fraudem Moyſes non detexit? an & illum in re tã graui Deus decipi paſſus? cur Magi dicuntur conati ciniphes, non potuiſſe: ſi vero ciniphes producere non conabantur? De modo huius productionis adhuc controuertitur: expeditior eſt ratio eorum *l*, qui diabolum, nõ aduertentibus ſpectatoribus, cenſent virgas ſubtraxiſſe & earum loco veros ſerpẽtes virgis mole æquales ſuppoſuiſſe, tam ſubitò & ſubtiliter, vt Ægyptij ſpectantes omninò crederẽt ipſarum virgarum ſic commutatam formam fuiſſe, & propter hoc erroneum iudicium ſpectatorum, dixiſſe ſcripturam virgas in dracones cõuerſas, non rei veritate, ſed hominum opinione. Quare volunt ſimilitudinẽ in eo poſitam, quod ſicut Moyſis ſerpens verus, ſic & veri fuerunt Magorum ſerpentes: non autem in eo, quod ſicut

g Exo.7.u.11

h v.22. & Exod.8 v.17.

i d c.8 v.18.

k Sic Philo libro 1 de vita Moyſis, Ioſep. lib.2. antiqu. D. Iuſtinus Dialo. aduer. Triphon. & Auctor libri reſp ad quæſt. Gentilium q.26. Tertul li. de anima. ca. 57. & Hiero. Ambroſ. in 2. Tr.3. Procop. Ruper. Rabã. Hug. in Exod.

l D. Aug. li.3. de Trin. ca.7. & 8. & li.83. qõnum q.79. Theodoret. in Exo. q.18. Glycap. 2. annal. D. Tho. Lyra. Toſta Rurgẽ. & Caiet.

Universidad de Deusto Biblioteca

ſicut ex virga Moyſis, tanquam termino ex quo cæpta conuerſio, producti ſerpentes, vt terminus in quo deſijt conuerſio; ſic etiam virgis Magorum acciderit. ſcio cur hoc dicãt, & quid adferant cauſæ, tamen (mea ſententia) nihil repugnat Philoſophiæ placitis, ſi cum D. Auguſtino, & Caietano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materia conuerſionis, veros ſerpentes & ranas prodijſſe. ſunt hæc animalia inſecta & de numero imperfectorum; quæ diabolus breui tempore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius ſuperat. nam quod ſolis calor multis diebus efficeret, id ille poteſt exiguo tempore, applicando actiua, quæ nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum & Moyſis intereſt? primo quod Moyſis operatio miraculoſa; magorum miranda tantum. deinde Glycam audi; *& ipſi quidem virgas in ſerpentem commutabant, verum virga Moyſis ipſorum virgas deglutiebat: mutabant & ipſi aquam in ſanguinem, ſed immutatam ſemel naturæ priori reſtituere non poterant: educebant, & ipſi ranas, ſed ab iiſdem ædes Ægyptiorum repurgare nõ poterant: iiſdem facultas erat Ægyptios vexãdi, ſed ſedandi ſupplicij poteſtatem nullam habebant. Quin etiam ipſorũ corpora Deus magis poſtulis affixit, quàm reliquorũ: vt hinc manifeſtum fieret, non ſolũ ipſos pœnas diuinitus irrogatas inhibere nõ potuiſſe, ſed etiam cũ cæteris eadem ſupplicia pertuliſſe.*

Mea igitur ſententia, illud de Samuelis anima omnino pertinet ad mixtorũ claſſem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falſitas tamẽ ſiue deceptio ſenſuum in eo reperitur, quod viſa obtemperare voci Pythoniſſæ: item quia verum ſuum corpus, aut veram ſyndonem non attulerat, & videbatur. Alterum exemplum de Magis Aegyptijs, ſi ſequamur ſententiam agnoſcentium duntaxat celerem ſuppoſitionem ſerpẽtum, pertinebit ad mixta: ſi vero placeat ſententia D. Auguſtini, pertinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezij Inſulenſis *a* de certamine duorum Magorum. Rapuerat vnus puellam forma egregia, & equo ligneo impoſitam per aera abſportabat. alter in caſtro quodã Burgundiæ, celebri conuiuio præſens; quod caſtrum raptor præteruolabat; carminibus cogit raptorem in caſtri aream deſcendere, & immobilem illic coram omnibus mæſtum cũ præda erubeſcente ſiſtit. Nec ſegnius raptor, nihil tale metuentem, eum à quo ita vinctus, latenter incantat, & è feneſtra editiſſima, per cuius cãcellos collo & capite prominebat, deſpicientem, immanibus ſubitò fronte protuberantib. cornib. dehoneſtat, & à repagulis ferreis magnitudine ramoſæ frõtis ſic illaqueat & ſuſpendit, vt per clatros caput retrahere nõ valeret, præcipitij verò altitudine territus, ſe demittere non auderet. Ita coactus corniger, pacta ſalute prius mutua, & diſrupto ligamine, raptorem cum præda dimittit; qui rurſus nube caua tectus in aerem ſe leuauit: alter depoſitis cornibus, magna cum ſpectantium voluptate, ſaluum in cœnationem caput retraxit. Credo volatum accidiſſe; ſed dæmone equuleum ſubleuante non proprium, qualis eſt auiũ: fieri poteſt vt raptor verus & rapta vera. de cornibus illud alterum totum puto præſtigioſum.

a li. de techni & impoſturis dæmon. c. 3

Reſtat quo pacto effectus ſinceri à fucatis dijudicentur. Cùm hæc mira non à Magis, ſed ab ipſo dæmone pficiantur: non poterunt Magi perficere, quæ dæmon nequeat (vt incautè quidam *b* ſcripſere: ſed quæcunque dæmon reuera poteſt efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamẽto poſito, rectè ſuperſtruitur ſeries regularum ſequentiũ, veluti columnarum huius ædificij. *I. regula*, ſi effectus magicus eiuſcemodi ſit, vt potentiam dæmonis ſuperet (quales ſunt, qui ſoli diuinæ omnipo-

b Ananias & Remigius & alij recentiores.

nipotentiæ reſeruantur) tunc effectus cenſeri debet præſtigiatorius. *II. regula*. quando non conſtat effectum ſuperiorem eſſe viribus dæmonis, res planè dubia eſt, & oportet recurrere ad circumſtãtias. ratio dubij, quia nec dæmoni Deus ſemper permittit facere quicquid poſſet Deo non impediente: nec dæmon ſemper vult verè facere quicquid facere permittitur, ſed gaudet præſtigiator hominum deceptione. Vtrum verò effectus ſuperet vires dæmonis, id luculentius docebitur mox dicendis. *b*

b q. 7. & 2.

QVÆSTIO VII.

An Magi poſſint facere aliquod verum miraculum?

EX dictis in fine præcedentis quæſtionis manifeſtum fit, idem eſſe quærere; V. *Magus aliquid poſſit*, &; V. *dæmon aliquid poſſit?* quoniam Magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur. Miraculorum ergo editionem Magi olim ſibi uindicarunt. nam apud Clementem Romanum *c* Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit ſe poſſe facere, ſibique obtemperare omnia. Porphyrius *lib. de ſacrificijs c. de ſpeciebus dæmonum*, ſcribit; quoties ſuorum prodigiorum machinas dæmones adhibent, multa eos naturæ conſueto ordine alieniſſima efficere. Idcirco illos Iamblichus *d* vocat *Deorum pediſſequos*, qui admirandis operibus Deorum ueſtigia ſubſequi proximè videantur. Eadem fuit exiſtimatio poetarum, quorum ſuis locis verba fortaſſis inſerentur commodius. videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores, dum inquiunt. *e natura leges in magicis operibus non attendendas*. Nos hoc diligentius ſcrutemur.

c li. 2. recog.

d li. de myſter. Aegypt. c. 1.

e Nic. Remigius li. 3. c. 12. Spondan. in Homeri Odyſ.

Obſeruare lectorem velim, *miraculum* hoc tractatu me nõ accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt prophani ſcriptores; ſed Theologos ſequi, qui ſtrictiùs ſumunt, pro eo quod Græci τὸ τέρας, effectu tantum producto pręter & ſupra naturę creatæ vires. verbi gratia, cæco nato viſum reddere, mortuos ſuſcitare.) Quãdo autem effectus reſpondet viribus creaturæ (v. g. ciere pluuias ac ventos, à febri ſanare &c.) τὸ θαῦμα ſolent vocare non, *miraculum* ſimpliciter, ſed cum addito *miraculum ſecundum quid*, ſeu *reſpectu noſtri*; vel *mirum* aut *mirabile*. Hæc *mira* rurſus diuidunt in *abſolutè mira*, quæ ſimpliciter & ſecundum ſe digna forent admiratione, etiamſi cauſas & modum ſciremus quo fiunt; & in *mira ſecundum quid* ſeu *reſpectu noſtri*, qui ea admiramur quia cauſas neſcimus, non admiraturi ſi cauſas cognoſceremus. *f*

f vide D. Th. 1. p. q. 110. a. 4. ad 2.

Notæ verò quibus *mirum à miraculo* diſcernatur, nunc mihi iſtæ occurrunt. prima, ut dixi, ſi effectus ſuperet vires rei creatæ, & naturam, miraculum erit. 2. Si effectus non habeat propoſitum finem bonum, puta ſalutem ſpiritualem vel corporalem; ſed tantummodò finem malum, ut puta curioſitatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnans; non eſt miraculum. *a* ex hoc capite probatur, prodigia illa, & ſtupenda Antechriſti opera, vera miracula non futura, ſed falſa, vt D. Paulus Theſſalonicenſibus ſcripſit. hinc patet quid de curatione ſtrumarum illa Elizabethæ Anglorum reginæ, hæreticæ Principis, ſit iudicandum; ſi faciat in fidei ſuæ confirmationem, ut Gnato ille Theokerus affirmat. 3. dæmonum mira ſæpè deficiunt in minimis, miracula perfecta ſunt, vtpote Dei opera. patet Exodi 8. de certamine magorum cum Moſe. 4. dæmonum mira veris miraculis ſuperuenientibus euaneſcunt, vt virgæ Magorum deuoratæ à uirga Moſis, *b* & oracula dæmonum coram ſanctis hominibus obmutuerunt. *c* Denique miracula fiunt, per apertam & ſeriam Dei inuocationem; mira magorũ ſemper admixtis abſonis, abditis, vanis,

a D. Aug. lib. 10. de ciu. Dei c. 16.

b Exod. 7.

c D. Iuſtin. in 1 Apol. Chry. lib. contra gentes de Sancto Babyla.

Universidad de Deusto Biblioteca

vanis, ridiculis aut ſuperſtitioſis precibus vel ſignis. His poſitis,

Sit 1. Concluſio; *Miracula propriè dicta nulli magi poſſunt edere.* Eſt communis Theologorum *d* ſententia, & probatur, primò quia facere miraculum eſt potentiæ infinitæ, & ideò diuinitati reſeruatum. omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui non haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam ſemper Eccleſia miraculis aſtruxit; *e* imitata Saluatorem noſtrum, qui hoc argumento probauit, excuſari non poſſe Iudęorum incredulitatem; propter manifeſta miracula coram ipſis edita: *f Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Si obiicias à malis quoque & perperam de fide ſentientibus nonnũquam miracula edita fuiſſe; & ideò miracula non debere cenſeri efficacem fidei probationem: Occurram; ſolere Deum aliquando hanc gratiam gratuitò etiam talibus largiri, ſed id in veræ fidei probationem, vt quando dedit prophetiam Balaamo & Caiphæ; in falſæ fidei confirmationem nec dediſſe vnquam, nec dare poſſe. non magis enim mendacij confirmationem poteſt Deus miraculis comprobare, quam poteſt ipſa veritas mentiri. Itaque miracula vera pſeudoprophetarum *g* in nomine Chriſti eduntur, & proinde in veræ fidei confirmationem. Ex his patet diligenter diſtinguendum inter hanc illationem, fecit miraculum, ergo fides eius eſt vera: & hanc, fecit miraculum verum in confirmationem fidei, quam profitebatur ipſe, ergo hæc fides ipſius erat vera. prior enim falſa eſſe poteſt, quia per infideles Deus poteſt miraculum operari: poſterior ſemper vera, quia non poteſt Deus ad falſæ fidei confirmationem per vllum operari miracula. *h* Confirmat noſtram concluſionem dictum Nicodemi de miraculis Chriſti loquentis, *i Nemo poteſt hæc ſigna facere, niſi fuerit Deus cum eo.* Præterea hæc eſt ſententia Origenis *lib. 2. contra Celſum*, D. Auguſtini, *lib. 3. de Trinitate c. 8.* & D. Iſidori *in c. non mirum. 26. q. 2.* Plura de hac re, & pereruditа Fran. Toletus comment. in Ioannem: vbi tamen; quod ait; dæmones aliquando ea facere quæ miracula nõ modò videantur, ſed & ſint, id cautè legendum, miraculi namque vocabulum extendit ad mira quæuis & ſpuria miracula: quod repugnat cõmuni inter Theologos vocis acceptioni.

d Alex. de Hal. 2. p. q. 45 D. Th. D. Bonauen. Fr. Victor. ſupra nu. 18. & 19. Angl. in 2. q. vni. de dæm. & qui gentilium exemplis optimè reſpõdet. Mich. Medina. d. c. 7.

e Greg. li. 27. Moralium c. 8.

f Io. 15. v. 24

g Matt. 7. v. 21.

h vide Maldonatum ad d. v. 21.

i Io. 3. v. 2.

2. Concluſio, *nec etiam poſſunt Magi operari abſolutè mira*, patet id. quia nihil reuera abſolutè & per ſe mirum, quod non idem ſit miraculum. Quo ſenſu prolatum illud propheticum, *k Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui facit mirabilia.* & illud, *l qui facit mirabilia magna ſolus.*

3. Concl. *Magi poſſunt operari multa mirabilia ſecundum quid, ſeu reſpectu noſtri, dæmone adiuuante & Deo permittente.* concluſionis probatio inde petenda, quod plurimi ſunt, miri & occulti effectus rerum, quos omnes optimè nouit diabolus, & quoſcunque naturaliter nouit poſſe produci, eos celerrimè, non tamen in inſtanti, poteſt producere. Quare (quod alicubi dixit D. Auguſt.) difficillimum eſt homini intelligere, quouſq; ſe diaboli poteſtas extendat. de qua propheticus ſermo profatur, *a Non eſt ſuper terram poteſtas quæ comparetur ei, qui factus eſt vt nullum timeret.* Nolo multa congerere, pro cunctis vnum ſit exẽplum plenum admirationis narratum ab Ant. Torquemada. *b* quibuſdam regni Neapolitani locis, quando fęminæ enituntur, puero naſcituro præire vnum vel plures ranunculos ſiue rubetulas; quorum ſi quis terram contigerit (ſtatim verò incipere ſaltitare huc illuc) confeſtim puerperam emori. Quapropter ſolere ſtoreis inſterni totum ſolum, & parietes vndequaque aulæis conueſtiri, ne funeſti anteambulones iſti, dum cadunt ex vtero, vel ſubſiliunt, terram contingant. ideò etiam obſtetrices lebetes penes ſe habere ſolitas, vel poculum

k d. c. 3. [illegible] not. 2.

l Pſal. [illegible] 18.

m Pſal. [illegible] v. 4.

a Iob. [illegible] pen.

b horti [illegible] dialo. 1.

aliud aqua plenum, in quod animalcula hæc conijciant, & probè obturatum deferre ad fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certa compertum fama refert. Si fit, fieri puto dæmonis artificio; qui has ranas mentitur, & ad malefici cuiuſpiam petita, puerperam interimit, Deo id iuſtis de cauſis permittente: ſine hoc permiſſu nihil eum poſſe, hinc manifeſtum fit, quia non modò non potuit, quod erat optatiſſimum, arbitrio ſuo Iobum lædere; *c* ſed nec perfidum regem mãcipium ſuum decipere: *d* imò nec porcos inuadere. *e* Hinc factum, vt cum Neroni Imp. nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec ſtudium, nec præceptores deeſſent: nunquam tamen, per illum, Diabolus magię vel vnum experimentum edere potuerit; ſicque Nero magicen contempſerit. *f* videlicet non paſſa fuit Dei prouida bonitas hoc inſtrumentum, ad nocendum aptiſſimum, ſummæ potentiæ & malitiæ deprauatiſſimæ accedere.

c Iob. 1. et 2.

d 3. Reg. 22. [illegible]

e Matt. 8. v. 31.

f Vide Pli. l. 30. c. 2.

De hoc mirorum genere futura prodigioſa opera Antechriſti.

QVÆSTIO VIII.

Quo pacto magi per diabolum hæc mira efficiant?

SCiendum cuncta dæmones operari vel actione immediata per motum localem, vel mediata; idque dupliciter, vel illudendo ſenſibus vel applicando actiua paſſiuis per alterationem veram: quæ eſt communis doctrina Theologorum. *g operantur ergo per motum localem per alterationem, & per deluſionem.*

Quoad *motum localem* inferiora corpora parent angelis, adeò vt & cœlos rotare queant; an de facto ſint tales orbium motores, alibi diſquirendum: ſed cum queant eos mouere, ſequitur nullum adeò vaſtum eſſe corpus, ut id dæmones, quadam impulſus impreſſione, loco mouere nequeant, dummodò tamen eà motione ordo vniuerſi non turbetur, quare nec integrum elementum loco ſuo mouere valebunt (quo pacto capienda quæ Firmilianus ad D. Cyprianum ſcripſit, *h* quæ de terræ motu locali ſeu partiali vera non forent) nec poterunt etiam cælorum curſum mutare vel impedire. *i* Mouere verò corpora locali motu poteſt dæmon velociſſimè, & quo videmus motu cælos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis ſubtrahere & aliam ſubſtituere tam præproperè, vt animos oculoſq; intuẽtium fallat, eiſque perſuadeat prioris in hanc poſteriorem integram conuerſionem. tales credendæ gẽtilium metamorphoſes, Diomedis ſociorũ in aues, & Iphigeniæ in ceruam, ut D. *k* Aug. obſeruauit, & fraudem aperuit Aſtyrius; cuius factum *l* Euſeb. ab obliuione vindicauit. *Cæſareæ Philippi, quam Phœnyces Paneada vocant, fertur uictimam quandam in fontes, qui illic ex radicibus montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur, in quadam diei feſti Gẽtilium ſolemnitate mactatam conijci: atque eam dæmonis vi ac poteſtate mirandum in modum ab eorum aſpectu euaneſcere miraculumque videri præſentibus valdè memorabile. Quibus dum gerebantur, Aſtyrium quodam tempore forte interfuiſſe, ac cùm videret tam multos illius rei admiratione obſtupefactos, eorum erroris admodùm miſertum eſſe: deinde ſublatis in cœlum oculis Deum omnium moderatorem per CHRISTVM ſupplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populum tanto errore cæcauiſſet, comprimeret, ipſum à fraude ac fallacijs, quas hominibus ſolet intendere, coerceret. Hoc modo, cum Deum orauiſſet, repentinò victimam fontibus ſupernataſſe, atque ita rem illam, quam tantopere admirari conſueuerant, in nihilum interijſſe, vſque adeò vt nullum in poſterum ex eo loco ex ea omninò ederetur miraculum.*

g D. Aug. lib. de diuinat. dæm. c. 3. et 5. & lib. 3. de Trin. c. 7. 8. 9. D. Th. Soti l. 2 de iuſt. q. 3. Victor. & Andreas ſupra Moline & Valencia in 1. p.

h epiſt. 5.

i D. Tho. qq. diſputatis q. 16. a. 10.

k l. 18. de ciuit. Dei c. 18.

l l. 7. Eccl. hiſt. c. 14.

Universidad de Deusto Biblioteca

Alter modus erat *actiua paſſiuis applicando*, per quem alteratione ſiue mutatione rerum mirabilia ſæpè facit, quorum naturales ſunt cauſæ; ſed nobis incognitæ, ipſi notiſſimę. Videt enim naturalium rerum omnium ſubſtantias, & proprietates peculiares ſingularũ perſpectas habet, commoda nouit applicandi tempora, ſollertiæ & artificij vix eſt quicquam quod ignoret; quid enim, adeò diuturnã & aſſiduã experentia atque obſeruatione, non ſit aſſecutus? præſertim cùm norit cuncta, quæ boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quæ homines excogitarunt: & plurima per bonos angelos, Dei iuſſu, Satanæ reuelentur, quæ illi à Deo didicerunt. *a* Itaque ſæpe numero efficiuntur multa; quæ naturæ ſolius operatio nunquam feciſſet, niſi dęmones illam artificioſã applicatione iuuiſſent. atque illi tunc agentia naturalia, vt inſtrumenta ſumunt. inſtrumenti verò conditio eſt, effectum producere, non tantum naturali ſuæ virtuti æqualem, ſed longè etiam excellentiorem, ac agentis principalis à quo mouetur facultati reſpondentem. Securis ex ſe dumtaxat virtutem habet ſecandi; ſed quatenus eſt inſtrumentum periti fabri, poteſt mẽſam vel ſtatuam facere. Calor natiuus, qui eſt in humano ſemine, qua calor eſt, poteſt calefacere, rareſacere, ſegregare, & condenſare, ſed quã inſtrumentum eſt animæ, poteſt oſſa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur cauſas iſtas naturales à dæmonibus applicatas, ſuis ipſarum proprijs viribus quodammodo præſtantiora effecta dare. quia quæ ſecundum communem ſuum curſum nunquam produxiſſet, ſi à dæmone non fuiſſent applicatæ; ea nunc, vt à dæmonibus mota inſtrumenta, quoad ſubſtantiã, modum vel celeritatem, admiranda producunt. *b* Nunquam tamen hæc opera naturæ cancellos effugiunt, eò quod vim naturalem cauſæ principalis non excedunt. Inſunt enim reuerà hi effectus: in ipſis naturalibus agentibus, eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, præter conditionem ſine qua effectus iſte non produceretur. licet enim dęmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipſe potiſſimùm per modum artificioſum. Sicut coquus, cum ſuaue edulium concinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod ſolus ignis niſi tali eſſet arte applicatus nunquam effeciſſet. quid tamen hic coquus igni confert, niſi modum & conditionem ſine qua non? vim verò, quæ cauſæ phyſicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hic obſeruanda. primum quod nec ſola actiuitas rei naturalis ſecundum ſe debet attendi, nec ſola quoq; ſecundum ſe applicatio dæmonis: ſed vis naturalis, vt applicata à dæmone. ſecundum, quod cauſa inſtrumentalis in his operationibus eſt res applicata: cauſa principalis ipſe dæmon applicans. Quare vt dicatur effectum non poſſe naturaliter produci, debere eſſe talem, qui vtriuſque cauſæ coniunctæ ſuperet facultatem. Hæc de alteratione, nunc de *deluſione*.

a D. Aug. l. 2. de Gen. ad litt. c. 17.

b D. Th. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & l. 3. adu. gent. c. 103.

Quando nec motus localis, nec applicatio huiuſmodi ſatis iuuant, tunc ſolent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendãci ſpecie ſenſibus illudunt humanis, ita vt quę facta minimè ſunt, à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, ut præſtigium, deceptionem & errorem comprehendant, quę ſolent diſtingui. *a* Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutando vel obiectum, vel aerem medium, vel ipſum organum, quod ceteris quia meliùs noſter Molina *b* explicuit, eum ſequamur. docet ergo *ex parte quidem obiecti* hoc poſſe *primo* oſtenſarum rerum celeri agitatione, ſubitã occultatione, varia collocatione, ſeparatione vel cõglutinatione latente; vt faciunt circulatores agyrtæ varijs ligaminib. globulis, ſcyphulis, &c. *Secundo* per artẽ perſpectiuæ, certa quadã diſpoſitione obiecti in ordine ad oculum vidẽtis. verbi gratia, cũ lineæ cõfuſo ductæ ordine (ut ſit manifeſtum quando quis directè ex aduerſo illas videt) aſpicienti per foramen, vel rotata tabula ſpeciem exhibent artificioſæ alicuius picturæ. Sic volũt Doctores grauiſſimi *c* iuncos & paleas humi ſtratas, ſi lucerna de cera & corio ſerpentis ſulphurato accenſa inferatur, videri ſerpentes ſaltitantes: ego hoc exemplum ad mixtã Magiã ex naturali & artificioſã malim referre. *Tertio*, cùm formãt ſubitò ex elementis, potiſſimum aere obiectum, & illud offerunt ſpectatoribus, v. g. quando vel ipſi aſſumunt, vel alteri rei circumponũt corpus aereũ ſiue fantaſticum ſimile rei putatitiæ. *Quarto*, Cùm apponũt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi ſua naturali ſit in cauſa, vt corpus cui apponitur longè aliud appareat. Quo caſu ſolet dubitari, num corpori addito vis naturalis inſit hoc faciendi: an verò dæmon qualitatem illam obiecto imprimat: an verò tantùm in ipſo medio qualitatem producat, qua mediante ſpecies per medium delatæ ſic modificentur, vt cauſam præbeant, cur obiectum quam eſt aliud appareat, eo modo, quo velum cæruleum per dioptram viridem viride apparet.

a. vide Tertullianum in Apolog. c. 22. et ep. cito. 2. [partly illegible]

b 1. p. q. a. 41. [partly illegible]

c D. Bonauen. & Gab. in 2. d. 8. Guilh. Pariſ. 2. p. vl. de vniuer. c. 22.

Ex parte aeris medij hæc faciunt. *primo* ſi impediant ne ſpecies ad oculum vel alium ſenſum deferantur. v. g. quãdo viſui totum obiectum, quod coram eſt, occultant, vel aliquã eius partem tantùm. 2. ſi medium imbuant aliquã qualitate, qua ſpecies per medium tranſeuntes, ſic modificantur, vt obiectum non quale eſt repræſentent. v. g. ſi aceto commiſceatur ſal, & linteus pannus id acetum benè imbibat, poſtmodum verò ſuppoſitã candela inflammetur pannus; ſpecies quæ diffundetur per medium hac flamma illuminatũ, formidabiles ad modum facies præſentium exhibebunt. *d* Item ſi de ſemine aſinino & cera fieret candela, quæ ſola in cõuiuio luceret, omnes (ſi fas credere Pariſiẽſi Antiſtiti *e*) conuiuę viderẽtur onocephali. 3. ſi medium circa ipſum obiectũ inſpiſſetur, mutatur obiecti aſpectus: vt quando denarius iniectus in ſcutellam aquæ plenam, videtur maior, & iacens in fundo apparet in ſuperficie. Eodem pertinet ſi vapores intermedij aeris cõdenſentur, vnde cõtingit vt luna multimodis minui & mutari videatur; & vt putemus à gallinaceo trahi trabem, cùm reuera feſtucam trahat. 4. ſi moto aere medio ſimul ſpecies moueantur, vnde ſit ut nauigantib. videantur ad nauigij motũ arbores moueri: ſic fecit diabolus vt Claudiæ zonam nauis quæ vehebat Matrẽ Idæam ſequi videretur. *f* 5. nõ nunquã contingit falli ſenſum ex varia conformatione vel multiplicatione ſpecierũ ſenſiliũ: quod contingit aliquando ex forma inſtrumenti per quod videmus, v. g. quando vnicũ conſpicillũ plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex inſtrumẽtorum collocatione ac ſitu, vt ſi plura ſpecula diuerſis locis diſponantur, poterunt tot de loco in locum ſpecies multiplicari, vt quæ in vno loco fiũt, in alio appareant, & intuitiua rei præſentis eſſe viſio videatur: *g* aliquando poteſt contingere per ſolum ſpecierũ ſenſiliũ quæ ſunt in fantaſia trãſitum vſq; ad ſenſus exteriores, vel ſaltem ad ſenſum communẽ, qui ſenſus eodẽ modo a ſpecieb. afficiantur, quo affectæ forent, ſi reuera ab obiectis externis eo ſpecies mitterẽtur *a*. huc quidã referunt relatã à D Aug. *b* apparitionem philoſophi dubia ſoluentis.

d Molina vbi ſupra.

e Guil. Pariſ. ſupra c. 22.

f Tertullia. apol. c. 22. Minucius in Octauio, & D. Auguſt. l. 10. de ciu. Dei ca. 16.

g Tignoſius in

a D. Th. in 2. d. 8. q. vni. ar. 5. ad 4.

b l. 13. de ciu. Dei c. 18.

Denique *deceptio ex parte organi* nõ minus varia eſt. Naſcitur primò, mutato ſitu organi: unde facit rẽ quæ vno in loco eſt videri eſſe in alio, vel geminam quæ vnica eſt. ſicuti ſi digitum mittas inter oculum & concauitatem cui oculus eſt incluſus, digitoq; compreſſo eleues uel deprimas oculum, facies

Universidad de Deusto Biblioteca

facies vt res ſimplex gemina videatur. ſecundò, Si humores agitētur vel perturbentur, res aliter ac ſunt conſpicientur, vt contingit ebrijs ac furioſis, qui credunt,

duplicem ſolem & geminas ſe cernere Thebas,

Huc referendæ ſunt ludificationes Zedechiæ Iudæi, qui fuit tempore Ludouici Pij, & hominem in aera iactabat, & in mēbra diſcerpebat & ea recollecta adunabat, currum etiam onuſtum feno cum equis & agitatore coram toto populo abſorbebat. c quamquam in his etiā ex primo genere & ſecundo mixta nonnulla. Tertiò, ſolet impedire ſenſationē, craſſiore aliquo humore obſtruens viam ne ſpiritus ad organum perueniant, vel alia ratione vim ſentiendi hebetans. qua fortè ratione Angeli Sodomæos aoraſia d percuſſerunt. Cùm verò dæmon hominibus perſuadet eos immutatos eſſe in beſtias, tunc non organum dūtaxat immutat, ſed interdū & mediū, ſemper verò ſimul phantaſiam, vt accidit Præſtantij patri apud D. Auguſtinum. e Poteſt enim diabolus ſic componere & ordinare phantaſmata, vt quis etiam vigilans (quod dicitur) ſomniet, more dormientium & putet ſe ea ſentire, quæ non ſentit, f inſtar maniacorum. Hoc fit in Turcarum incantatione qua fugitiuos retrahunt, quam deſcribit Bartolom. Giegorgieuizius lib. de Turcarum moribus fol. 93.

c Tritem. in Chron. Hirſaugienſ.
d Gen. 16.
e d. c. 18.
f Caieta. 2. 2. q. 95. a. 3.

Porrò *præſtigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur*. Prima eſt, ſi effectus non oritur à motu locali, & ſuperat cauſarum naturalium applicatarum actiuitatem (v. g. ſuſcitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio & præſtigium. Secunda quando id, quod viſum eſt, ſtatim euaneſcit, nec permanet, eſt præſtigioſa machinatio. Prioris exemplum eſt, quando Magi poſito in camera arcu de certo ligno, & ſagittā alterius ligni, & chorda certi fili, ſagittam eiaculantur, & ſic faciunt apparere in loco flumen enatū tantæ latitudinis, quantæ fuit ſagittæ iactus. g Poſterioris, vt cūvidentur lacerare & vorare equū, qui mox ſanus ſiſtitur: h item in illo facto magi, quod narrat de ſimulato ſerpente Nicetas; i *Cùm ex editiore palatij Conſtantinopolitani loco Michael Sicidites nauiculam vidiſſet, qua olla & patinæ vehebantur, carmine magico effecit, ut nauta exſurgeret & uaſa non prius ferire deſiſteret, quam in puluerem redegiſſet. At pauſò poſt barba prehenſa lamentari, amotaq; caligine, ſe ut ira numinis agitatum deplorare. Rogatus cur merces ſuas ita tractaſſet? cum dolore narrabat, ſe remis intentum, horribilē ſerpentem ſuper uaſa porrectum, oculis inconniuentibus in ſe conuerſum inſtar deuoraturi, vidiſſe, qui prius volutari non deſtiterit, quam fictilia confracta eſſent: inde ſubitò ex oculis euanuiſſe.* De Eonis hæretici & magi præſtigijs teſtatur Guilh. Neubrigenſi, k *ita oculos hominum faſcinaſſe, ut videretur magnā virorum turbam penes ſe habere, & regijs delicijs ciborum, & apparatus ſplendidiſſimi abundare*. Sed hunc tandem concilio Remenſi damnatum, cum ad mortem duceretur ſæpiùs ad terram dixiſſe; *Terra ſindere*, idque irrito conatu, legimus apud Robertum in Chron. Sic dæmō ludit præſtigijs, nec contētus miracula præſtigijs imitari, conatur in hæreticis etiam ipſa præſtigia ſubdolis Sycophantijs adūbrare. Legi exemplum adeò lepidum & feſtiuum, vt quod me recreauit, eo lectores huius libelli nequeā fraudare; ſed lubens, honeſtæ voluptatis eorum gratiā, deſcribendi laborem hoc loco aſſumam. *Tempore Sigiſmundi primi Regis Poloniæ, Iacob. MalſtinKi prætor oppidi RreZinij, leuitate quadam animi, authoritatem nomenque Chriſti ſibi adſciuit; Petrumque ZatorsKi Cracouienſem, ceteroſque ſibi ſimiles latrones duodecim elegit, ſingulisq; nomina apoſtolorum impoſuit, ſe vero Ieſum Chriſtum appellauit. Qui per villas ubique ambulantes prodigia morionum, & præſtigiatorum more exercebant, ſycophantaſque*

g Guil. Pari. infr. c. 22.
h ide Guilh. ſupra ca. 1.
i l. 4. annal.
k l. 1. hiſt. Ang. c. 19.

alios & latrones; velut mortuos, ſubornantes ſuſcitabant, piſces in paludes lutoſas primò impoſitos, ubi nunquam eos naſci poſſibile erat, in nomine Chriſti ſuis manibus capiebant, panes in fornaces imponebant, in nomineq; Chriſti ſui; cum illic antè non eſſent, depromebant, cū ingenti ſimplicis vulgi admiratione. Quodam tempore Ceſtochouiam monaſteriū, D. Virginis imagine celebre, cū ſuis Apoſtolis venit: cumq; illic aliquot diebus morarentur, vnum ex ſuis quaſi obſeſſum a dæmone ſubornauerāt, cuius operā victū acquirebant. Ille enim per hoſpitia ambulans carnes de coquina rapiebat, in ſuoſq; proijciebat; qui cruce illas munientes carnes comedebant. Cumque ingens illic eſſet cōcurſus populi ad Diuæ Virginis imaginem, ſycophantæ illi obſeſſum ſuum ad altare ducunt, duplici veſte indutum, in cuius intercapedinem neceſſaria imponere poſſet: lapillos verò intra induſium ei impoſuerunt: cumque ad altare deduceretur, ille è manibus deducentium furibūdus ſeſe proripiens, in altare donarijs onuſtum irruit, pecuniasq; rapiens in veſtis duplicatæ intercapedine eas abſcondit. Monachus ab altari diuino intermiſſo officio aufugit. ceteri monachi accurrentes cingulum eius ſoluunt. Ibi lapilli duntaxat in terram ceciderunt, pecunia verò in veſte duplicata remanſit. Monachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam putantes, exorciſmis * *eam in priſtinam formam transformare nitebantur: ſed cum lapilli permanerent, Monachus librum ſacrum indignabundus in terram proiecit, dicens: ſimilē dæmonem nunquam habuimus; abite cū eo ad omnes diabolos: ſycophantæ illi cū pecunia rectà in Sileſiam fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodā pago diuertentes, cum illa viro abſente eos recipere nollet, ſaltem mappam vel telam ad ſacrificandum. At mulier faſciculum telæ illis obtulit. Tunc illi, hanc nobiſcum accipiemus, & Chriſtus tibi benedicet, ut tibi linum abundantius creſcat. Oſtende aliam ſi habes, quam cum ſimiliter accipere vellent, mulier recuſauit, maritum timens. Illi autem fruſtulum fomitis cum igne in telam clam inuoluentes, mulieri reddiderunt. Itaq; ciſta à tela, à ciſta verò domus accenſa conflagrauit. Viro domum reuerſo, uxor ob Chriſtum cum Apoſtolis, malè tractatum hoc ſibi iuſtè contigiſſe dixit. At vir ira excandeſcens, latro hic* (inquit) *nequiſſimus, & non Chriſtus fuit. Itaq; cum vicinis eos inſequitur, & in quadam villa aſſequitur. Tum Pſeudo Chriſtus ad illum, qui vocabatur Petrus,* dixit; *Iam mea paſſio Petre, calixq;, quem bibiturus ſum, appropinquat, Cui Petrus, & mihi, ut video, Domine, imminet. Ille vero* dixit; *Petre ego aliter non poſſum, niſi per feneſtram, hinc euadere. Tum Petrus; & ego te, quoad viuam, non derelinquā, ſed, quocunque fugeris, ſequar. Ergo per feneſtram aufugit; ceteri quoque Apoſtoli, qua potuerunt, euaſerunt. Ruſtici eos ſecuti baculis fuſtibuſque cecidere, dicentes; Prophetiſa nobis Chriſte, cum tuis Apoſtolis, qua in ſilua baculi iſti creuerint. Ergo plagis emendati vitam ſuam poſtea emendarunt, dicentes: Difficile eſt nobis Chriſti paſſionem, Apoſtolorumque tormenta ſubire.* Sic Poloniæ Chronica a. Agnoſci puto, lector, eundem infidelitatis & blaſphemiæ ſpiritum in his ſycophantis; qui fuit olim in Cyrila Ariano, & poſtea in Caluino eiuſque ſequacibus. nimirum omnes eiuſdem Satanæ organum fuere. De ariano Cyrila res notiſſima de Albigeenſibus ex Luca Tudenſi illorum temporum ſcriptore ſimilia lectu digna refert Mariana *lib. 12. de rebus Hiſpaniæ c. 1.* de Belgicis Caluinianis teſtatur ipſe quem res geſta Matth. Launous, in narratione cauſarum conuerſionis ſuæ de Caluiniſmo ad Catholicam religionē. Lege ſi lubet (lector) eius ſecundam, quam cum ſocio Penneterio etiam conuerſo, edidit Apologiam, ante annos aliquot Lutetiæ impreſſam. Mihi nunc liber non eſt ad manum. Finiam itaque cum Apuleio a; *Ante Pœcilen porticum, iſto gemino obtutu circulatorem adſpexi equeſtrem, ſpatham præacutam mucrone infeſto deuoraſſe: ac mox eundem inuita-*

* Opinabantur dæmonis præſtigijs ita videri mutatā, & pulſo per exorc. dæmone præſtigias ceſſaturas, & pecuniā ſic priſtinæ formæ reddendam.

a Marti. BielKi in annal. & Guaguin. in vita Sigiſmundi I.

mento exiguæ ſtipis venatoriam lanceam qua parte minatur exitium, in ima viſcera condidiſſe: & ecce ponè lanceæ ferrum, quæ bacillum inuerſi teli ad occipitium per inguen ſubit, puer in mollitiem decorus inſurgit, inque flexibus tortuoſis eneruam & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium qui aderamus admiratione. Hæc haud dubiè dæmon perfecit, ſpeciebus falſi obiecti in oculos immiſſis, per medium aerem ijs imbutum.

QVÆSTIO IX.

Quàm admirandos effectus veteres Magis tribuerint?

IOan. Saliſberienſis li. 1. Polycratici cap. 10. *Domino*, inquit, *permittente elementa concutiunt, rebus adimunt ſpecies ſuas, ventura plerumque pronunciant, turbant mentes hominum, immittunt ſomnia, homineſque violentia duntaxat carminis occidunt &c.* non eſt omnia colligere animus, nec operæ precium; ſed quæ nunc occurrunt, & præcipua videntur. Ab Aquilone ordiamur; vnde, propheta teſte, malum omne panditur. Saxo Grammaticus, a apud Septentrionales ſcribit, *gigantes Magoſque inauditi generis miracula diuerſis præſtigiis exercuiſſe, & per ſummam ludificandorum oculorum peritiam proprios alienoſque vultus variis rerum imaginibus adumbraſſe, illicibuſque formis veros conſpectus obſcuraſſe.* Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor eſt, b *quamcunque volunt figuram aſſumere: item quæ in alio geruntur orbe ab amicis uel inimicis, linea ueſtis pretio, explorare, uentos quoque, quos optent, nauigantibus vendere.* Tres Tartarorum hordas, vltra Cazanenſe regnum, incantationibus ſupra modum deditas, *in caligines aliaſque tempeſtates cœli frequenter excitare, hocque modo hoſtes profligare*, narrat Alexan. Guaguinus. c A populis ad ſingulos ſi deſcendamus, occurrunt plurima. Zoroaſtres ex ſtellis velut ſcintillas eliciebat, d Doſitheus olim mira perfecit, ſed eum diſcipulus Simon Magus ſuperauit, de cuius prodigijs egimus iam prius, & breuiter ita Glycas part. 2. *Effecit ut ſtatuæ ambularent, idemque in ignem proſiliens, non tamen vrebatur: in aera ſubuolabat: ex lapidibus panes faciebat: alias atque alias in formas migrabat: facies aliquando binas habebat: in columnam conuertebatur: efficiebat, vt ianuæ clauſæ ſua ſponte aperirentur, vaſa domeſtica ſponte moueri ad vſus humanos viderentur, umbræ ipſum multæ præcederent, quas mortuorum animas eſſe dicebat. Cùm aliquando à Cæſare perquireretur, terrore perculſus, alteri forma ſua relicta fugit.* & poſtea idem de eodem Simone; e *habuiſſe canem alligatum cathena in domus limine, deuoraturum eos, quotquot ad Simonem iniuſſi adire conarentur. Canis verò Petrum intrare iuſſit, & humana voce Petrum adeſſe nunciauit.* Vides diuinæ, quæ in Petro, virtuti, Diabolicam vim ceſſiſſe, & Cerberum, cui nequibat nocere, adulaſſe. Quæ de Orpheo, & Amphione commenti poetæ, & vi muſicæ eorum, ea Magiæ vtriuſque nonnulli adſcripſerunt. f Pythagoras femur ſuum aureum oſtentauit; carmine aquilam cicurauit; cum qua frequens colloquebatur g. Numa Pompilius cœnæ opiparæ apparatum, cùm nihil domi obſoniorum habuiſſet, exhibuit. h Baianus Bulgariæ rex, ſe quoties volebat in lupum, vel in cuiuslibet alterius beſtiæ formam mutare cernebatur, interdũ faciebat vt à nullo videretur? a Ollerus oſſe incantato, tanquã nauigio vaſtiſſima maria ſuperabat. b Ericus rex Gotthorum quocumq; verteret pileũ inde ventum proſperum eliciebat. c Mira quoq; de Apollonio refert Philoſtratus, & de Iuliano Chaldæo Suydas; d quẽ in hac arte & ſubitò fœdãdã vrbis peſte Apollonium ſimul cum Apuleio coram Domitiano, ſuperaſſe narrat Anaſtaſius; e addit idem, & ex eo Cedrenus; Manethonem magicarum

a l. 1. hiſt. Dan.
b l. 1. c. 1. & l. 3. c. 18.
c in Tartaria.
d in Clem... in itinerar... Petri ſiue C... menti fal... aſcriptus ... ber, ſiue ... puto) ipſi... ſed a ... corruptus ... nu.
e par. 3. An... nal.
f Pauſa...
g Plutarch. in numa, ... Ammian.
h Sabellic... 3. Ennead. ...
a Tritem... Chro. Herſ... gienſ.
b Saxo. li... Dania.
c Io. Magn... Goth... 17. hiſt.
d in voce Iu... lianus.
e q. in 5... 23.

rum operationum adeò fuiſſe peritũ, vt palam ſemper præ ſe contempſerit Apollonium Tyanæum. Apuleius ipſe multorum teſtimonio magus, de duabus feminis ſcribit admiratione digniſſima: primum f de quadam Caupona, regina ſagarum (vt ſcias etiam tum quaſdam ab ijs hoc titulo honoratas) *Saga*, inquit, *eſt & diuinipotens, cælum deponere & terram ſuſpendere, fontes durare montes diluere, manes ſublimare, Deos infimare, ſidera extinguere, tartarum ipſum illuminare. Amatorem ſuum, quod in aliam temeraſſet, unico uerbo mutauit in feram caſtorem: quod ea beſtia captiuitati metuens, ſe ab inſequentibus præciſione genitalium liberat: vt illi quoque ſimile, quòd venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformauit in ranam: & nunc ſenex ille dolium innatãs vini ſui, aduentores priſtinos in fæce ſubmiſſus officioſis ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quod aduerſus eam locutus eſſet, in arietem deformauit; & nũc aries ille cauſas agit. Eadem amatoris ſui uxorem, quod in eam dicaculè probrum dixerat, iam in ſarcinam prægnationis, obſepto vtero & repigrato fœtu perpetua prægnatione damnauit, &, vt cuncti numerant, octo annorum miſella illa, uelut elephantem paritura, diſtẽditur.* Poſtea de Pamphile; g *Maga primi nominis, & omnis carminis ſepulcralis Magiſtra creditur, quæ ſurculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem iſtã lucem mundi ſideralis imis tartari & in vetuſtum chaos ſubmergere nouit. Nam ſimul quenquam conſpexit ſpecioſæ formæ iuuenem, venuſtate eius capitur, & ilico in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & viles faſtidiens, in ſaxa & in pecua, & quoduis animal puncto reformat: alios vero prorſus extinguit.* Nihil attinet ſimilia ex Luciani Aſino deſcribere. Plinius h, ſed irridens, ex Aſclepiade: *Æthiopide herba amnes ac ſtagna ſiccari coniectu, tactu clauſa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hoſtium, trepidare agmina ac terga vertere. Latacen dari ſolitam à Perſarum Rege legatis, vt quocunque veniſſent omnium rerum copia abundarent.* De hyænæ partium effectis plurima idem alibi i: de varijs lapidibus etiam magis incredibile k, *achatis ſuffitu tempeſtatem, diſcordialem eſſe demonis eum qui vnius coloris inuictum athletis: eandem vim alectoriæ Milonem expertum &c.* Veniamus ad poetas. Empedocles, apud Laertium in hanc ſententiam valdè iactabundus.

Pharmaca quis pellas morbos, leneſq; ſenectam
Percipies, quæ cuncta tibi communico ſoli:
Compeſceſque truces ventorum ritè procellas;
Exorti inſanis qui vaſtant flatibus agros.
Surſum, ſi libeat, mox flumina pigra ciebis,
Et media induces ex tempeſtate ſerenum,
Induces media pluuias æſtate ſalubres,
Et flatus ſicca qui perſlent omnia meſſe,
Exſtinctumque hominem nigro reuocabis ab orco.

Et ſubdit ex Timæi hiſtoriis, *Empedoclem Eteſiis aliquando vehementer ſtãtibus adeò vt fruges corrumperent, excoriari aſinos iuſsiſſe, factiſque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus; ceſſantibuſque ventis, ab euentu rei κωλυσανέμας vocatum eſſe.* Vnus ille ex Græcis ſufficiat; locupletiores ſunt teſtes Latini, qui hæc vberius, & elegantius diſcripſere.

Virgilius a:

Carmina vel cælo poſſunt deducere lunam:
Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. &
Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena

f lib. 1. de aſino aureo.
g lib. 2. de aſino aur.
h lib. 16. c. 4.
i lib. 28. c. 8.
k li. 36. c. 10
l li. 5. de vit. phil.
a Eclog. 8.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ipſe dedit Moeris, naſcuntur plurima Ponto,
His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſiluis.
Moerim, ſæpè animas imis excire ſepulcris,
Atque ſatis aliò vidi traducere meſſeis.

b lib.14.

Ouidius in Metamorph. b poſtquam narrauit Vlyſſis ſocios in ſues mutatos, de Circes amore & odio in Picũ Regem copioſior, inter cetera; de Carmente, ſeu Canente Pici vxore;

Rara quidem facie, ſed rarior arte canendi,
(Vnde Canens dicta eſt) ſiluas & ſaxa mouere,
Et mulcere feras & flumina longa morari
Ore ſuo, volucreſque vagas retinere ſolebat.

& paulò poſt; de ipſa Circe. quæ Pico viſo, amore correpta, inquit:

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modò me noui, ſi non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt:
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falſi
Finxit apri, præterque oculos tranſcurrere regis
Iuſſit, & in denſum trabibus nemus ire videri:

Quem inanem aprum dum Picus equo admiſſo inſequitur, ab ea ſolus deprehenſus, verbis in flagitium inuitatus & carmine malo;

Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotoſque Deos ignoto carmine adorat,
Quo ſolet & niueæ vultum confundere lunæ,
Et patrio capiti bibulas ſubtexere nubes.
Tunc quoque cantato denſatur carmine cælum,
Et nebulas exhalat humus &c.

Sed cùm ille mœcham caſtus auerſaretur, in furorem verſa,

Tum bis ad occaſum, bis ſe conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit:

Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Denique cum famuli ab malefica vi miniſque adhibitis regem ſuum repoſcerent;

Illa nocens ſpargit virus, ſuccoſque veneni.
Exiluere loco (dictu mirabile) ſiluæ,
Ingemuitque ſolum vicinaque palluit arbor,
Sparſaque ſanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides viſi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus ſerpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.
Attonitum monſtris vulgus pauet. illa pauentum
Ora venenata tetigit mirantia virga;
Cuius ab attactu variarum monſtra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli ſua manſit imago.

Et de Medæa, Circes nepte. c

c Epiſt. Hypſyples.

Illa reluctantem curſu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere ſolis equos;
Illa refrenat aquas obliquaque flumina ſiſtit,
Illa loco ſiluas, viuaque ſaxa mouet:
Per tumulos errat ſparſis diſtincta capillis,
Certaque de tepidis colligit oſſa rogis:
Deuouet abſentes, ſimulacraque cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Tibullus a; Vt mihi verax.

a li.1. Eleg.

Pollicita eſt magico ſaga miniſterio.
Hanc ego de cœlo ducentem ſidera vidi,
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter.

Hæc cantu finditque ſolum, maneiſque ſepulchris
Elicit, & tepido deuocat oſſa rogo.
Iam tenet infernas magico ſtridore cateruas,
Iam iubet aſperſas lacte referre pedē.
Cùm libet hæc triſti depellit nubila cœlo;
Cùm libet, æſtiuo prouocat orbe niues.
Sola tenere malas Medeæ dicitur herbas
Sola feros Hecates perdomuiſſe canes.
Hæc mihi compoſuit cantus queis fallere poſſes:
Ter cane, ter dictis deſpue carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam;
Non ſibi, ſi in molli viderit eſſe ſinu.
Tu tamen abſtineas alijs. nam cetera cernet
Omnia: de me uno ſentiet eſſe nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem ſe dixit amores
Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos.

b Eleg. 8.

Et alibi idem vates; b

Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cãtus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & è curru lunam deducere tentat,
Et faceret, ſi non æra repulſa ſonent.

Propertius lib. 1. Eleg, 12.

Inuidiæ fuimus? num nos Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non ſum ego, qui fueram.

Petronius Arbiter, inducit ſagam ſic gloriantem;

Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cũ volo, ſiccatis areſcit lãguida ſuccis;
Cùm volo fundat aquas, ſcopulus atq; arida ſaxa
Indigenas iaculantur aquas. mihi pontus inertes
Submittit fluctus, Zephyriq; tacentia ponunt
Ante meos ſua flabra pedes. mihi flumina parent,
Hircanaque tigres, & iuſſi ſtare dracones.
Quid leuiora loquor? lunæ deſcendit imago
Carminibus deducta meis: trepiduſq; furenteis
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.
Tantum dicta valent. taurorum flamma quieſcit
Virgineis exſtincta ſacris; Phœbæaque Circe
Carminibus magicis ſocios mutauit Vlyſsis.

Nemeſianus Bucolicorum ſcriptor; a

a Eclo. 4.

Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis,
Quo currunt ſcopuli, migrant ſata, vellitur arbor.

Et lyræ latinæ princeps de ſagis trib. famoſiſſimis, b de Folia,

b Epod. Ode. 5.

Quæ ſidera excantata voce Theſſala,
Lunamque cælo deripit.

Et ibidem ſic Canidia canit;

Non vſitatis (Vare) potionibus,
O multa fleturum caput;
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marſis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Faſtidienti poculum:
Priuſque cælum ſidet inferius mari,
Tellure porrecta ſuper;
Quam non amore ſic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.

Et poſtmodum eadem, c

c Ode. vlt.

Quæ mouere cereas imagines,
Vt ipſe noſti curioſus, & polo
Deripere lunam vocibus poſſum meis,
Poſſum crematos excitare mortuos,
Deſiderique temperare poculum.

Sed omnium accuratiſſimè, licet, propter grandiloquentiam, & celſum illum ſpiritum, obſcuriùs M. Lucanus de Eriſichto. d

d lib. 6.

Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus, amor, flammiſq; ſeueri

Universidad de Deusto
Biblioteca

Illicitis arſere ſones, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cùm turgentia ſuco
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fœtæ:
Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia miſti
Alligat ulla tori, blandaque potentia formæ;
Traxerunt torti magica vertigine fili.
Ceſſauere vices rerum, dilataque longâ
Hæſit nocte dies: legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus,
Axibus & rapidis impulſos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos. tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cælum Ioue. vocibus iiſdem
Humenteis latè nebulas, nimboſque ſolutis
Excuſſere comis: ventis ceſſantibus, æquor
Intumuit, rurſus, vetitum ſentire procellas,
Conticuit, turbante Noto: puppimq́; ferenteis
In ventum tumuere ſinus. de rupe pependit
Abſciſſa fixus torrens, amniſque cucurrit,
Non qua pronus erat. Nilum non extulit æſtas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumque morantem
Præcipitauit Arar ſummiſſo vertice montes
Explicuere iugum. nubes ſuſpexit Olympus.
Solibus & nullis Scytica, cùm bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulſam ſidere Tethyn
Reppulit Hæmonidum defenſo litore carmen.
Terra quoque immoti concuſſit ponderis axem,
Et medium vergens niſu titubauit in orbem.
Tantæ molis onus percuſſum voce receſſit,
Proſpectumque dedit circum labentis olympi.
Omne potens animal lethi, genitumq́; nocere
Et pauet Hæmonias, & mortibus inſtruit arteis.
Has auida tigres, & nobilis ira leonum
Ore fouent blando: gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoſo coluber diſtenditur arvo:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi,
Humanoq́; cadit ſerpens afflata veneno.

Et mox: *Illis & ſidera primum*
Præcipiti deducta polo, Phœbeque ſerena
Non aliter dirigis verborum obſeſſa venenis
Palluit, & nigris terreniſque ignibus arſit:
Quam ſi fraterna prohiberet imagine tellus,
Inſereretque ſuas flammis cæleſtibus vmbras:
Et patitur tantos cantu depreſſa labores,
Donec ſuppoſitas propior deſpumet in herbas.

Nec minus eruditè patruus Lucani, pallio clarus & cothurno; reliquiæ Latialis Orcheſtræ noſter Seneca *a*
Nunc meis vocata ſacris noctium ſidus veni,
Peſſimos induta vultus, fronte non vna minax.
Tibi, more gentis, vinculo ſoluens comam,
Secreta nudo nemora luſtraui pede,
Et euocaui nubibus ſiccis aquas,
Egique ad imum maria, & Oceanus grauis

a *Medea. v. 752.*

Inte-

Interius vndas æſtibus victis dedit:
Pariterque mundus lege confuſà ætheris,
Et ſolem & aſtra vidit: & vetitum mare
Tetigiſtis vrſæ. temporum flexi vices.
Æſtiua tellus floruit cantu meo:
Meſſem coacta vidit hybernam Ceres;
Violenta Phaſis vertit in fontem vada;
Et Iſter, in tot ora diuiſus, truceis
Compreſſit vndas omnibus ripis piger:
Sonuere fluctus, tonuit inſanum mare
Tacente vento. nemoris antiqui domus
Amiſit vmbram, vocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio ſtetit,
Hyadeſque noſtris cantibus motæ labant.

Apud eundem non minora ſibi vendicat Nutrix illa *b*.
Artibus magicis ferè
Coniugia nupta precibus admiſtis ligant,
Vernare iuſſi frigore in medio nemus.
Miſſumque fulmen ſtare, concuſſi fretum
Ceſſante vento, turbidum explicaui mare,
Et ſicca tellus fontibus patuit nouis,
Habuere motum ſaxa. diſcuſſi foreis,
Vmbræ ſtetiſtis. & mea iuſſi prece
Manes loquuntur, ſonuit infernus canis,
Mare, terra, cœlum, Tartarus ſeruit mihi
Nox media ſolem vidit, & noctem dies,
Nihilque leges ad meos cantus tenent.

Denique, & pueritiæ meæ labor ac ſtudium Claudianus *a*:
Namq́; mihi magicæ vireis, auique futuri
Præſcius ardor ineſt. Noui, quo Theſſala cantu
Eripiat lunare iubar; quid ſigna ſagacis
Ægypti valeant: quà genus Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis. nec me latuere fluentes
Arboribus ſucci, funeſtarumq́; poteſtas
Herbarum: quicquid lethali germine pollens
Caucaſus, & Schytica vernant in gramina rupes,
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos Maneis, ſacriſque litaui
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multoſque canendo,
Quamuis Parcarum reſtarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flumina ſtare coegi,
Veraſq́; non prono curuaui flumina lapſu
In fontes reditura ſuos. Neu vana locutam
Me fortaſſe putes: mutatos cerne penateis.
Dixerat, & niuea (mirùm) capere columnæ
Ditari, ſubitoque trabes lucere metallo.

Tam multa, tam magna ſibi hæc vanitas uindicat: quædam falſo, quędam verè: ſed quæ falſo, quæ verè, nunc nobis, quoniam alij id omiſere, diſcutiendum eſt. rem totam certa methodo ad ſua capita reducemus: illud ſemper memoria reuoluentes, *quicquid dæmon poteſt, id per eum, ex pacto, Magos poſſe: nihilque ſic poſſe Magos, quod nequeat dæmon.*

b *Herc. Oet. vers. 452.*

a *Li. 1. in Ruffin.*

QVÆ-

Universidad de Deusto Biblioteca

QVÆSTIO X.

Quid poſſint Magi circa ordinem naturæ & leges vniuerſi?

N*Aturam ſibi parere*, & legibus cunctis vniuerſi ſuperiorem ſe (vt le iti) magica gloriatur:

Mare, cœlum, terra, Tartarus ſeruit mihi:

Nihilque leges ad meos cantus tenent.

Falſum hoc imprimis, & ſoli Deo omnipotenti reſeruatum. Naturæ ordinem mutare nequit, niſi auctor naturæ: nec leges vniuerſi refigere; niſi qui fixit. ſcitum, & ratum eſt hoc Theologorum decretum, nec motu locali (quæ actio immediata dæmonis) nec applicatione agentium & patientium per alterationem, corruptionem, generationemve (quæ ſunt eius actiones mediatæ) poſſe quidquam, quod naturam ſuperet, & proinde, nec id, quod mutetur ordo, ſeu lex vniuerſi: Sic D. Auguſtinus & D. Thomas *b*, probatur à Scholaſticis auctoritate Apoſtoli *c*. *Non ſubiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.* Vt interpretati D. Chry. Theophilac. D. Thom. & Sasbaut. non male. quanquam reuera verba illa de mundo nouo ſeu Eccleſia potius agant, cuius caput eſt Chriſtus, & de quo non ſemel Prophetæ *d*. Melius probant ratione, quia pars non poteſt plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

b *D. Aug. li. 3. de Trin. D. Thom. lib. 3. cont. gent. ca. 108. & q. 16. de malo. ar. 8 quos ſequitur Vict. nu. 35.*

c *ad Heb. 2. v. 5.*

d *Eſ. 9. v. 6. et c. 65. v. 17. & Pſ. 102. v. 19 hoc eſt ipſis hominibus, qui omnes ſaltem poſt iudicij diē credituri. ſic Photius. Primaſ. Anſ. & Haymon.*

Primò non poſſe Magos dæmonis opera producere immediatè vllam formam ſubſtantialem vel accidentalem: quia naturæ lex eſt, vt corporeum ſubiectum nequeat à re in corporea immediatè alterari: diabolus autem eſt incorporeus, formæ autem illæ ex potentia rei corporeæ ſunt educendæ. hinc ſequitur non poſſe diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream & permanentem imprimere, v. g. calorem, frigus, albedinem, &c. *a*

a *D. Aug. li. 3. c. 8. & in commun. Theologi.*

2. Non poſſunt aliquid creare, propriè loquendo, ſiue ex nihilo. quia cauſæ naturalis actiuitas non extéditur in id quod nihil eſt; hoc enim eſt virtutis infinitæ.

3. Nec ex qualibet re naturali poſſunt facere quamlibet. quia nequeunt immediatè formam introducere vt autem eam mediatè introducant, neceſſarium eſt aptas diſpoſitiones præcedere; nulla verò res eſt capax cunctarum diſpoſitionum, quę ad omnes formas requiſitæ ſunt. Hinc etiā fit, vt nequeant, quouis inſtrumento, vel cauſa, quemlibet effectum gignere: tum quia pendent à pacto inito, quod certa præſcribit media: tum quod, cum non agant immediatè, cauſa vel inſtrumentum debet idoneam proportionem cum effectu habere.

4. Nequeunt formas ſubſtantiales (vt dixi) ſine præuiis alterationibus ac diſpoſitionibus producere. Nec etiam id ipſum poſſunt facere in inſtanti; (quia mutatio per creaturas nulla fit, niſi in tempore) nec etiā poſſunt quantumlibet paruo aut æquali tempore, quicquid volunt perficere: nam naturaliter ad vnam rem plus, ad aliam minus moræ requiritur, ſecundum plures aut perfectiores vnius quam alterius diſpoſitiones.

5. Præſuppoſita ſententia Ariſtotelis & ſequacium, quæ in Lycæo Peripatetico, & ſcholis Theologorum receptior eſt; non poterunt vacuum in rerum naturam inducere, nec infinitum vllum actu, nec à priuatione ad habitum regredi, nec ordinem, qui eſt inter formas ac diſpoſitiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermiſſis mediis, vel poſteriores ante priores, immutare aut peruertere, nec corpus de extremo ad extremum transferre, non tranſmiſſo medio, nec corpus longè à ſe diſtans localiter mouere, quia neceſſe eſt ut mouens ac motum ſimul ſint in loco (alioquin ſequeretur etiā poſſe mouere corpus per vacuum, & per quantamlibet intercapedinem) nec in inſtanti vel quantalibet celeritate corpus mouere aut transferre, quia vis eorum motiua certis eſt finibus limitata. Quare intelligendum ſanè, quod Tertullianus ſcripſit *b*; *dæmones momento eſſe vbique*. Item: *totum orbem illis vnum eſſe locum*. Nam non propriè totus orbis vnus illis locus eſt, cum conſtet ſic v. g. eos eſſe in Oriente, ut ſimul tunc non ſint in Occidente. ſiue enim per ſubſtantiam ſuam ſint in loco (quod probabilius) ſiue per virtutis applicationem (vt multi volunt) adæquatus eorum & proprius locus, omnium iudicio, certum habet, & limitatum ambitum, vel uirtuti uel ſubſtantiæ proportionatum, & vbique eſſe, omnia implere eſt: quod ſolius Dei proprium. Momentum etiam vſurpauit pro celeri adeò motu, ut ab hominibus vix queat percipi.

b *Apol. c. 22.*

6. Ex eo quod dictum eſt non poſſe tollere connexionem & ſubordinationem partium vniuerſi, ſequitur etiam, non poſſe tollere earum conſeruationem: quæ eſt ordinis & connexionis illius cauſa finiſque. hinc porro ſequuntur, quæ de cœlorum motu & elementorum tranſlatione, ſequenti quæſtione dicentur: ſequitur etiam non poſſe impedire proximè & directè (ſicut faciebat Deus, quando in tam varijs ac enormibus ſupplicijs Martyres ſeruabat illæſos *c*) non poſſe (inquam) ſic impedire actionem agentis naturalis, quod habet omnia ad agendum requiſita: ſed duntaxat id poſſe indirectè, & mediante aliquo artificio aut medicina, ſicut faciunt homines. videlicet primò adhibita contraria cauſa, quæ alterius cauſæ vim exeri impediat. v. g. ſi mantile de mollibus lapidum filis ex Caryſto petitis & inſtar telæ contextis, in flammam conijceretur, id non ambureretur, ſed ſplendidius, nitidiuſque exiret *a*: item ſi adamantem admoneas, impedietur magnes ne ferrum attrahat *b*. Sic forte diabolus gentiles decepit, quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli *c*, aut Seruij Tullij, aut L. Marcij, aut tunicam ſerui Anagnini. poteſt tamen & aliæ prodigij tam celebris cauſa reddi. Nempe hos ignes ex illo flammæ genere fuiſſe; quem vulgo vocant IGNEM FATVVM: cuius origo hæc à Philoſophis traditur. Exhalationes ab aere frigido, & nimis condenſato, propè nos detineri, poſteà, per vehementem quarundam exhalationum inuicem ſuccedentium compulſationem, calefieri & inflammari, diuerſos quoque colores & figuras recipere, prout vapor craſſior & ſubtilior fuerit, & prout diuerſimodè fuerit configuratus, rubram apparere vel nigram flāmam in materia craſſiore, candidiorem & clariorem in ſubtiliore, & ceteram figuræ varietatem ex lucis reflexione repræſentare. Apparent etiam huiuſmodi phantaſmata (Galli vocant *des Aduis*, Germani *Stallichten*) vel inter equorum aures, vel ſupra verticem hominum vino, ira, vel alia ex cauſa efferueſcentium, item iuxta ſepulchra, buſtuaria, vel patibula, quoniam ex corporibus viſcoſæ exeunt exhalationes, quæ, ſicut dictum, motu illo inflammantur. præcedere uel ſubſequi viatorem putantur, quia progreſſu citatiore homo aerem commouet, idcirco ſi coneris apprehendere, diffugere videntur, ab aere pulſæ. Legi nuperum ſcriptorem Iuriſconſultum *d* qui cenſet hæc omnia dæmonum eſſe ludibria, & his ignibus malum genium inſitū eſſe. *cur enim alioqui homines ſic* (ait) *pelliciunt in ſtagnorum fluminumque voragines ac præcipitia?* non illa (mi homo) pelliciunt, ſed fit, quia nocturnū ſilentium, & flammæ nouitas ignaris cauſæ metum ac conſternationem inducunt, & faciunt à via aberrare, & ſic in malum aliquod ruere, præſertim in flumina vel ſtagna. Natura enim ſua hi ignes (vt flammæ quas Æthna

c *Augier. in 2 ſent. de dæmon. a. 4 dub. 3 diffic. 3.*

a *Plutar. lib. de defectu oraculor.*

b *Pli. lib. 37. c. 4 & D. Augu. lib. 21. de ciuit. Dei c. 4*

c *Vid. Virg. Æne. 2. Liuium lib. 1. ca. 107. Obſequētem & Prodi.*

d *lib. 2. Dæmonolat. c. 3.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Æthna eructat, in fretum feruntur) etiam voluuntur verſus aquas (*vt rectè Leloyher. obſeruauit lib. 1. de ſpectr. cap. 5.*) ideò qui perturbati ſeu conſternati vel ducti curioſitate, hos ſequuntur, ſæpe ſubmerſionis periculũ ſubeunt. Si qua coactio extrinſeca ad ſequendum quandoque deprehendatur, illa certè naturalis non eſt, ſed a dæmone. Nã nõ nego quinq; poſſe fieri, vt his ſe flãmis dæmon adiungat. ſed cum naturalem cauſam flammarum teneamus, haud arbitror cũ plebecula ad prodigioſas cauſas confugiendum. Cur verò his non vſtulentur equorum aures, uel hominum capita, cauſam putarim, quod ex ſententia veterum philoſophorum *e*, ignis duo ſunt genera (ſeu partes potius) flamma & pruna: prunæq; proprium ſit, vrere ac non lucere; flammæ verò, lucere & vrere, quãdo perfecta eſt flamma, quando uerò imperfecta (vt de qua agimus) tunc tantũ poſſit lucere, vim urendi non habeat. Et nomen ſatis indicat, hunc non verum eſſe aut perfectum ignem, ſed quid igni ſimile, ſicut caprificus, & ficus fatua non vera eſt ficus, ſed degenerans quid, & ficui ſimile. Confirmat, quod narrant *f* ad aquas Scantias flammam exire, quæ inualida ſit quando tranſit, nec longè in alia materia queat durare: & ſuper hunc igneum fontem, quæ illũ contegit, fraxinus æternum virere cernitur: quod non foret, ſi hæc flamma vera perfectaque foret. Talis etiam albus ille ignis, qui poſt tempeſtatem nautis apparet, & ſuper malum, nauiumque armamenta ſidens, nihil adurit, Gentilibus Dioſcurorum ſeu Caſtorum alba ſtella, nobis *S. Telmus* dicitur *g*. Videte nunc inſignem mathæologi Lutheri Meteorologiã. *commentar. in c. 9 Gen fol. 146.* de iride diſputans, non contentus Iridem cũ Halone vel Corona confudiſſe, ſubdit; *Ego non dubito ſaltantes capras: volantes dracones, lanceas, & ſimilia eſſe effectus malorum ſpirituum in aere ſic ludentium, vt aut terreant, aut decipiant homines: gentes flammas in nauibus apparentes indicabunt Caſtorem & Pollucem eſſe. Et apparet aliquando luna ſuper aures equorum. Hæc omnia certum eſt eſſe ludibria dæmonum in aere.* Sic ille, per *certum eſt*, & *non dubito*; nulla reddita ratione philoſophia euertit, eodem iure, quo fidem, ut in Deum; ſic in naturam ius ſibi vſurpans. *Lunam* vocat, illas, quas dixi flammulas: aut ſi lunam vidit equorum auribus inſidentem, vidit, quando lunaticus. Et tamen hanc cenſet *eſſe vnam firmam & certiſſimam* (verba eius ſunt) *demonſtrationem, quòd omnes illæ impreſſiones, vt vocant, ſint opera Dei, vel etiam dæmonum.* Iris, & cometa quidem, ſecundum illũ, Dei; cetera dæmonum. Gaudeant tali Doctore, qui amant deſipere. Quod verò legimus de erraticis flammarũ globis humanam edentibus uocem, & de reſecto cadaueris cum humero coſtiſque brachio dextro, in vſum luminis nocturni: cuius extremi digiti flamma ſulphurea ac violacea tantiſper arſerunt, dum ſtriges venenum malum totum dormienti infudiſſent, idque quod conſtituerant totũ perfeciſſent, demum flamma extincta tã integros illibatoſque manſiſſe digitos, quam ſi lumini fomitem nullum antè præbuiſſent, quod Magas, quoties volunt, facere Remigius *a* aſſeuerat; id omne idem rectè ad dæmonis technas retulit. Ceterum quod Cl. Claudianus *b* canit in Æthnæ cacumine niues illęſas permanere, quia vaſtum illud incendium *ſcit niuibus ſeruare fidem, & lambit contiguas innoxia flamma pruinas*, hoc non eſt fabuloſum (ſuffragantur enim hiſtorici philoſophique *c*) ſed eſt abditum naturæ ſecretum fortè, an quòd flamma, nimis violenta propulſione eiecta, minus actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tã obiter attingit? quod ſi verum eſt, pertinet ad poſteriorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedi-

pedi-

e *Gale. li. 4. de ſimplic. medicam. facultat. Platonis in Timæo & ipſius Timæi Locri.*

f *Plinius d. c. 107.*

g *Vide quæ dixi comment. in Herc. Fur. v. 14.*

a *d. l. ſ. de ...*

b *... Præfat.*

c *Strab... linus, ... & Sene...*

pedimenti ſit, per aeris intericcti celerem ac violentum motum; quo impeditur actio naturalis, ne ſe in obiectum inſinuet. ſicut ſolemus moto aere fumum, ne noceat oculis, abigere. ſicut etiam diabolus effecit; ne diffluerct aqua, quam Tuſcia Veſtalis cribro portabat *d*. Sic flammam iniectam atri dæmonis ſpectrum impediuit, ne Iouis Apameni fanum abſumeret, donec diuino miraculo aquæ benedictæ aſperſio dęmonẽ abegit *e*.

Sic ad Medeæ incantationes taurorum flammiuomorum halitum innocuum factum poetæ canunt. Semper enim Dei miracula diabolus conatur ſimulare. Scit ſanctos *per fidem* (vt inquit Apoſtol.) *impetum ignis extinxiſſe*: Heb. 11. v. 34. vt fecerunt tres pueri Hebræi *Dan. 3.* vt fecit B. Frãciſcus de Paulla, alijque. vno cõtentus ero exemplo, in quo, cum fide, meritum quoque religioſæ ſeu cæcæ obedientiæ, reſplendent. Scardeonius ita ſcribit: *Accidit aliquando fortè fortuna, vt præpoſitus quidam prædicatorum D. Auguſt. illic apud hos* (Ieſuatos D. Columbini ſectatores) *ad prandium inuitatus accumberet: qui ametis epulis, ſemotiſq; arbitris, dataq; loquendi venia, cœpit ad dominicæ profeſſionis merito copioſè admodum, arroganterq; diſſerere, tacitè exprobrans eis, quod profeſſionem triũ votorum, cum inter cœnobitas connumerarentur, publicè, palamq; cũ ceteris monachis ſolità nõ profiterentur forma. Ad id Ieſuitarum præpoſitus, homo idiota ſanè, ſed prudens & dilectus Deo, argutè reſpondit: Vis* (ait) *Pater, quoniã in hos ſermones incidimus, vtrum vnus ex noſtris fratribus, ita ſimplici quodammodo Deo oblatus, an comes iſte tuus, publicè tria vota profeſſus, ſuperiori ſuo obedientiam exhibeat ſinceriorem? Annuit ille ignarus quidem, libens. Tum Ieſuita ad hunc noſtrum Marcum quamprimũ conuerſus, qui ibi fortè accumbentibus miniſtrabat, ait: Marce frater, hi ſodales noſtri frigent: in virtute ſanctæ obedientiæ adferas huc eis citò è coquina nudis manib. ardẽtes prunas, vt cõfeſtim caleſiant. At ille haud cunctabũdus (vt erat ad obedientiã prõptus) nihil fore credens, quod fieri nõ poſſet, ſi ſub obedientiæ præcepto mandaretur, feſtinans nihil hæſitans a coquina ad menſã ardentes prunas quamplurimas ambab. manib. iunctis, abſq; vllo detrimento aut læſione ſui portauit, vtriſq; eas porrigens ad frigus tollendũ: quas iterũ, iubente præpoſito, cunctis admirãtibus, ad locũ vnde detulerat deportauit. Hinc præpoſitus ille Dominicanus vltra modũ obſtupefactus comitẽ ſuũ intuetur, quaſi idẽ eſſet illi ilicò præcepturus. At ille cognita re nihil cunctandũ ratus, quã primũ in hæc verba prorupit: Pater Reuerende, apagete, ne me iubeas tẽtare Deũ. adferã ſi voles, ignẽ, prout ſoleo, teſtula non manib. At illi admirabundi ob tantũ miraculũ, hinc taciti intra ſe ſtupebant: hinc repentino comitis reſponſo delectati, ſe mutuò inſpiciẽtes ſubriſerũt.* Subrideat fortè & aliqs Ieſuitarũ hoſtis hæc legẽs. at Scardeonius Ieſuita nõ fuit, quin & Ieſuitarũ tenuẽ admodũ cognitionẽ habebat, qui tũ recens Patauiũ aduenerant. ille namq; nos vocat *Sacerdotes nominis* Ieſu *li. 2. claſſe 5. f. 95.* Ieſuitas aũt in prædicta narratione *d. li. 2. claſſe 6. f. 113.* vocat eos, qui propriè *Ieſuati* nominantur, illi auctorem ordinis habent B. Io. Columbinum, & ferè ad unũ laici ſunt: nos auctorem habemus ordinis noſtri B. Ignatiũ Loiolã, & in ſingulis domib. multos Sacerdotes. illi ab Vrbano V. Papa, anno 1369. cõfirmati fuere; nos primũ a Paulo III. poſt annũ 1540. illi *Ieſuati S. Hieronymi*, nos *clerici Societatis Ieſu* ſumus vocati. de illis lege Paulũ Morigiã *lib. de orig. religionũ c. 33. & 35.* de nobis vitam P. Ignatij Loiolai a P. Petro Ribadeneyra, & P. Petro Maffeio accuratè deſcriptã. Errauit ergo Scardeonius in nomine, ut & ceteri, qui Ieſuitas cũ Ieſuatis cõfundunt. Et ex hoc errore Bartolom. Fumus *In Armil. aurea ver. religion 4.* ſatis incõſideratè negat Ieſuitas propriè religioſos eſſe, & auctorẽ laudat Abb. in rub. de regu. nu. 3. qui tñ duntaxat ſcribit, eos non propriè dici regu-

regu-

d *Valer. Max. lib. 8. Tertul. Apolog. c. 22. Minucius in Octauio. D. Augu. lib. 10. de ciuita. Dei c. 16.*

e *Theodo. li. 3 Hiſt. Eccle. c. 11.*

regulares: quòd & ipſum falſum. nã Ieſuitæ vtrumque ſunt. Regulares, quia regulam certam profitentes clerici ſunt, religioſi, quia tria vota ſolemnia emittunt. Verum Abbas errabat in facto: & Fumus imperitè Abbatis ſententiam excerpſit. ambo autem de Ieſuatis prædictis loquebantur. nam Abbatis tempore de Ieſuitis nulla dum erat cogitatio: libri ſunt corrigendi Abbatis, Fumi, Scardeonii, & (miror) id ab ijs, qui nuperis editionibus præfuerunt, non animaduerſum. Venia plane dignus Fumus, ſi ante Soc. Ieſu inſtitutã ſcripſit. Venia indignus Baleus hæret. Anglus *in bibl. ſcriptorum Britanniæ*, qui nos fingit, additis (vt illi ſolemne) fabellis, Theatinos eſſe, & Venetijs primum a Paullo Caraffa, qui poſtea Paulus IV. inſtitutos. Minus tamen mirandum, Anglo Caluin, nomẽ noſtrum ignotum fuiſſe, ſed planè miranda malignitas, & ſtupor Pariſ. aduocati, Papyrij Maſſoni, qui cum in noſtra ſocietate non paucis annis vixiſſet, vt rabula fori fieret, eam deſerens maledicentiæ quaſi tirocinium fecit, in nomine noſtro inſectando, nam in Pauli IV. Pontificis vitæ rapſodijs, ſcribit nos in Hiſpania *Ignatianos*; Nolæ in Campania *Ieſuinos* vocari, & ſic ipſe appellat: cur? ne nouiſſe uideatur, & vt apoſtaſiam tegat, malè nouerat, a quibus tam malo exemplo defecit. Si tam parum illi noti, vnde, aut qua, in intima ſe arcana cordis iſte cordium, & renum ſcrutator penetrauit, ut nihil vereatur affirmare; eos ſibi ſolos videri ſocietatem cum Ieſu contraxiſſe: & in eo nimium ſapientes eſſe, quòd ſe putent cœlo uel ipſi quandoque imperaturos? Qui cordis eorum tam penita perſpexerat arcana, quo potuit pacto nomen ignoraſſe? ſi nec nomen nouerat, non potuit ſe in hæc latibula profunda cordis penetraſſe. Teneo te Spiritus apoſtatice. Brutiorum brutus iſte mos eſt, vt quos flagitioſè deſeruerunt, quia diſciplinam non ferebant; illos infrunitò ore, & lingua virulenta conẽtur proſcindere, ne non meritò transfugiſſe videantur. Ad rem redeo, a diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ magorum poteſtas in orbes cœleſtes, ſidera & elementa?

FErendi ſunt Empedocles, Soſiphanes, Apollonius, Virgilius & alij poetæ, vt quæſtione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes; ferendi, quia gentiles, ſed quis ferat hominem Chriſtianum, & qui Catholicus amat audire, *in Parabata vincto*, ſic canentem?

Verba vel alto errantia cœlo
Siſtere ſidera: verba potentem
Noctis poſſunt ducere lunam.

quod ethnicum eſt, ſtolidum eſt, & merè fabuloſum.

Primò nec cœli, nec ſiderum motũ ſiſtere, vel eorum ſtatos curſus retroagere magicen poſſe. hoc enim foret vniuerſi ordinem turbare, Hinc verò concidit fabula ueterum, de lunæ detractione; non magis conſentanea rationi, quàm recentior noſtris temporibus ridicula populi cuiuſdam opinio, arbitrantis lunam ab aſino epotam, quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cum biberet, eoque recedente ſubita nube luna velata videri deſijſſet; ideo miſerum Sileni vectorem in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo reſciſſa, vt lunam mundo redderet, ſæuiſſimè exenterarunt *a*. cõcluſionem noſtram D. Auguſtin. confirmat *b*. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione cauſe, quur luna naturaliter deliquium luminis patiantur, teſte Plutarcho *c*, & veteri quodam poeta cuius fragmentum, vt à Turnebo *d* accepimus, digniſſimum eſt, quod pluribus locis legatur:

a *Narra... ues commun... in lib. ... cini. Di...*
b *d. c. ...*
c *lib. ... cepto. ... bial.*

d *lib. 19. aduerſar. c. 3.*

Sed tamen incurnui per pondera terrea nitens
Dicam quur feſſo liueſcat circulus orbe,
Purpureumque iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira ſub umbras
Detrahit altiuago è ſpeculo, nec carmine victa,
*Vel rore Stygias **
Vincibilemq; petit clamorem. quippe per æthram,
Quà citimus limes diſpeſcit turbida puris,
Inuiolata meat: ſed vaſto corporè tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet umbriferis metis; tum ſidere caſſo
Palleſcit teres vmbra rota; dum tranſeat axem.
Aggerei velox tumuli, ſpeculoque reſanti
Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

Addit poſtea multa diſertiſſimè, quibus hanc ſententiam confirmat. ibi legere poterit, quem capit priſcorum poetarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elemẽtum de loco ſuo naturali in alium tranferre, nec partes, quibus integratur mundus, tollere vel ſuo mouere loco. ratio eſt eadem quæ præcedentis concluſionis, eſtque ſententia cõmunis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianũ ſcribens. Terræmotus tamen poſſunt efficere, nempe immiſſo quopiam vehementi ſpiritu in cauernas terræ, vel vehementer agitato aere qui in terræ viſceribus eſt incluſus. Non id poetæ tantum aſſeruerunt, ventis Magos imperare: ſed & Philoſtratus, dum ſcribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidiſſe, quibus apertis, imbres & venti erumpebant; clauſis, ſerenitas & tranquillitas aeris redibat. Sopater quoque Philoſophus, affectus vltimo ſupplicio fuit, quòd accuſaretur carmine magico ventos vinxiſſe, ne annona Byzantium inueheretur *e*. De Empedocle, & Rege, cui cognomen *Pileus ventoſus*, iam diximus.

e *Eunapius de vitis Philoſo. & Suidas.*

Tertiò, quod huic affine eſt, poſſunt Magi tempeſtates ſedare, poſſunt excitare fulgura, & tonitrua, grandines, & imbres, & ſimilia Meteorologica ciere, & in agros quos volunt immittere. Irriſit hoc olim Seneca Philoſophus *f* ita ſcribens; *Illud incredibile Cleones fuiſſe publicè propoſitos χαλαζοφύλακας, ſpeculatores futuræ grandinis. Hi cum ſignum dediſſent, adeſſe iam grandinem, quid expectas, vt homines ad penulas diſcurrerent, aut ad ſtoreas? Imo pro ſe quiſque, alius agnum immolabat, alius pullum: protinus illæ nubes alio declinabant, cum aliquid guſtaſſent ſanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis. ſi quis nec agnum, pullumve habebat, quod ſine damno fieri poterat, manus ſibi adferebat. &, ne tu auidas aut crudeleis exiſtimes nubeis, digitum benè acuto graphio pungebat, & hoc ſanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando ſe auertebat, quàm ab illo, in quo maiorib. hoſtijs exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri, vt homines ſapientiſſimos decet, negant poſſe fieri, vt cum grandine aliquis paciſcatur, & tempeſtates munuſculis redimat, quamuis munera & Deos vincant. Alteri ſuſpicari ipſos aiunt, eſſe in ipſo ſanguine vim quandam potentem auertendæ nubis ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo ſanguine poteſt eſſe vis tanta, ut in altum penetret, & illam ſentiant nubes? Quantò expeditius erat dicere, mendacium & fabula eſt? At Cleonæ iudiria reddebant in illos, quibus delegata erat cura prouidendæ tempeſtatis, quòd negligentia eorum vineæ vapulaſſent, aut ſegetes procidiſſent. Et apud nos in XII. tabulis cauetur.* NE

f *lib. 4. natural. quæſt.*

QVIS

Universidad de Deusto Biblioteca

QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil poſſe fieri, tam palam eſt, vt huius rei cauſa nullius philoſophi ſchola intranda ſit, quam fortiter aſſerit, quod ignorabat? aerem verberat, ipſe falſas comminiſcens cauſas, quas refutet: nihil horum dicturus, ſi hęc pacto cum dæmone fieri ſciuiſſet. Audierunt hoc & legere ſæpius recentiores illi, qui negant tam Catholici *a*, quàm hæretici *b*, quorum potiſſimæ rationes ſunt, ab homine nec vnam aquæ guttulam gigni poſſe. quaſi verò dicamus, ſolum hominem ſuis iſta viribus perficere: ſed id dæmoni aſcribimus ex pactis conuentis operanti. Addunt nos impiè dæmoni aſcribere, cum in S.S. pruinæ, grandinis, pluuiæ & ſimiliũ origo aſcribatur Deo. Quod non ignorabamus, vt nec illud, plurima paſſim in S.S. tribui Deo quæ tamen conſtat humanas vires non ſuperare, vt percutere, occidere, ſanare *c*. Sed nimirum, Deus hęc omnia facit, vt cauſa efficiens principalis, independens, & vniuerſalis, creaturæ verò, vt cauſæ efficientes, particulares, dependentes, ac minus principales. Vlricus Molitor *in Dialogo Sigiſmundi Auſtriaci*, paululũ deflectit ab aliorum errore, & ingenioſè comminiſcitur, diabolum quidem non poſſe aerem turbare, grandinare, &c. cum vult, nihil tamen adfert ad probandum, cur id nequeat: ſed quod quando futuram pręuidet tempeſtatem, tunc ſagas impellere ad faciendum ea quæ procurandæ tempeſtati facere conſueuerunt, & ijs perſuadere rebus ſeu factis illis hac vim concitandæ procellæ ineſſe. non nego, poſſe id aliquando contingere: ſed vt plurimum aliter fieri contendo. Nam ſagæ unanimiter confitentur, ſe quandocunque lubet hæc poſſe perficere: & id confirmat experientia, quoties a iudicibus, vel inuitæ coguntur: ſequitur enim effectus. dæmon ergo id ex pacto condicto ad ſignum concurrens perficit. Fallitur etiam Molitor, nimis ieiunè & frigidè hic & toto libello diſputans; dum probat, ſine Dei permiſſione hoc dæmonem non poſſe. quis vnquam Catholicorum hoc aſſeruit? omnes clamamus permiſſionem Dei neceſſariã eſſe, at contendimus Deo permittente, & cauſis naturalibus fortioribus non impedientibus dæmonẽ id, quando vult, poſſe, licet alias tum tempeſtas nulla naturaliter fuerit oritura. Scio; *Burchardus lib. 19. Decret. tit. de arte magica. v. credidiſti vnquam*, idem negauit, & cenſuit magos id credentes eſſe ſuperſtitioſos. ſuperſtitioſi ſunt, quia magi: itẽ ſi credant ſe hæc etiam non permittente Deo poſſe; immo & hæretici tum forent, ex hoc capite. Sed rectè ſentiunt, ſi ſuppoſita Dei permiſſione, vi pacti, ſe id per dæmonem poſſe facere arbitrantur. Et hæc omnino ſequenda, quæ eſt communis ſententia Theologorum, & Iuriſconſultorum *d*. probatur Primò, ex S.S. Nam ibi Satanas *e* facit ignem de cœlo decidere & abſumere ſeruos ac pecua Iobi, excitat quoque ventum vehementem, qui filios ac filias conuiuantes ruina oppreſſit: quæ diabolummet ibi feciſſe patres orthodoxi docent *f*. Deinde grandinem, qua Ægytij puniti, expreſſe S.S. dicit per malos angelos immiſſam; *g*. Tertiò ſe offerunt quatuor angeli ſtantes ſuper terræ angulos, ventorum flatus impedituri, & ſic damna viuentibus illaturi maxima *a*; quos eſſe genios alaſtores plerique Sanctorum cenſuerunt *b*. Denique cur ab Apoſtolo toties vocantur dæmones, principes aeris huius? potiſſimum propter magnam in aerẽ poteſtatem. Hoc confirmat non modo lex vetus XII. tabularum, quas eo nomine laudant Plinius & Diuus Auguſtinus *c*; ſed & Imperatoriæ, & Pontificiæ ſanctiones *d*. Confirmant & ij quos citaui Patres omnes, Clemens, Hieronymus, Auguſtinus,

Andreas,

a *Calcagninus Ponzinibiuſque*.

b *Vierus medicus, & Godelmannus iuriſta*.

c *Deut. 32. v. 39. 1. Reg. 2. v. 6. cũ ſimil.*

d *quæſt. ... Binsfeld ... in l. 4. Cod. ... maleſ. & ma... the...*

f *Iob 1. ... & v. 19. ...*

g *Aug. ... rienſ. in ... Apoca. ... D. Th. & ... in Iob. 1. ...*

a *Apo. 7. ...*

b *D. Clem... lib. 4. recog... D. Hier. ... in Eſa. D. ... gu. li. ... Iuli. c. 3. ... bus in Apo...*

c *Plin. lib. ... Nat. hiſt. ... & lib. 3. ... & D. Aug. ... 8. de ciu. Dei ... c. 19.*

d *l. multi ... C. de malef. ... c. nec mirum ... 26. q. 5. et ... la Innocen... 8. cont. male... cos.*

Andreas, Strabus, D. Thomas & alij præterea complures, *vt Origin. lib. 8. cont. Celſ. Ioan. Saliſberienſ. lib. 1. c. 10. Henr. Theutonicus, quem ſequitur Cantipratenſis lib. 2. c. 57. p. 29.* Quartò probatur hiſtorijs & exemplis. de vẽtis & tempeſtate ſedata a Magis tempore Xerxis, teſtis eſt Herodotus *a*. De Finnis & Lapponibus ſic ſcribit Olaus *b*; *olim mercatoribus ventos venales exhibebant, tres nodos Magica arte ſacratos offerentes, quorum primo ſoluto placidos ventos, ſecundo vehementiores, tertio vehementiſſimos ſint habituri*. Olim Ariſtæus docuit incolas Cycladum certis ritibus ac hoſtijs Eteſias æſtiuo tẽpore elicere, & ſic ſuaui frigore ſquallorem, & ſterilitatem ab agris arcere *c*: de pluuijs cœlo deuocatis per Magos, plena ſunt veterũm monumenta *d*. Pluuiam etiam Cianitæ Indi ridiculo ritu ſic procurant, vt in Epiſtolis Peruanis noſtrorum, anni 1590. & 1591. narratum, his verbis excerpſit Gaſpar Spitillus: *Quando pluuia indigent, Magus quiſpiam magna vocis contentione & acceleratione clamat, vt omnes ad montem concedant: quo poſtquam peruenerunt, vt quilibet conſueto more a cibis abſtineat. Eſt autem eorum hoc ieiunium, vt a ſale, pipere, cibis coctis contineant: quod vbi factum eſt, voce intenſa & clamore ſummo ſtellas inuocant, aquamque precantur, & ad terras, caſtellumque paganum ſeſe vertunt, potionem quandam manibus tenent, quam vbi nobilis alicuius adoleſcentulæ manu porrectam ebiberint; ita à ſenſibus abducuntur, mentiſq; impotes ſiunt, vt mortui videantur: ſed vbi in ſe redierint, mel aqua, & maizo miſcent, quibus permixtis nubes aſpergunt. Die ſequenti nobilem aliquem, aut conſpicuum & venerandum quempiam ſenem in lectum deponunt, ſubiecto lento igne, atque vbi ſudare cœperit, ſudorem vaſe excipit Magus, anſerino ſanguini admiſcet atque ex radice expreſſæ aquæ rurſum in aera iactat, nubes vt tingat, rogat, per ſudorem, ſanguinem, & aquã, vt deſideratã pluuiam largiãtur. Quod ſi caſu eo die quo ſunt ſuperſtitioſi pluat, gratias agunt ſtellis, magumque multis muneribus ornatum efferunt*. Tanto nimirũ Diabolus facilius ſtat pacto, quando pluuia, vel grando in perniciem aliorũ depoſcitur, vt vix vnquam fallat: quàm quando in cõmune bonum, quod hi poſcunt Indi, quos vt plurimum ludificatur: cum tamen non minus eorum Magi, quàm noſtri ſortiarij vi pacti operentur.

Nemini porrò videri debet mirũ de aqua; cum Pauſanias ſcribat, è lignis nullo admotis igne puriſſimam flammam Hippæpis ſolitam barbarico carmine educi. Recentiora exempla. Admiratione dignum eſt, quod de ritu noſtrarum ſtrigum tradit Remigius *lib. 1. dæmonolatr. c. 25.* his verbis; *Hoc certè memini teſtatum ſpõtanea & libera aſſertione plus minus ducentorum hominum, qui me duumuiro damnante incendio crimen ſortilegij luerunt: ſtatis certiſque diebus ſolitos ſe conuenire gregatim ad ripã vel ſtagni vel riuuli alicuius, maximeq; ſi quis eſſet quem ſolitudo à prætereuntium oculis ſepoſitum haberet: atq; illic aquas, accepta à dæmone virga, tantiſper diuerberare, dum vapores fumoſq; abundè excitarent, quibuſcum vna ſublimes efferrentur. Illud deinde, quod ſic eſſet excitatum, ſe in nubes denſas ac caliginoſas induere, quod poſtquam vna cum dæmonibus ei eſſent inuoluti, agerent pellerentq; qua erat libitũ, ac tandem multa præcipitatum grandine in terras decuterent.* Hic nullam puto deceptionem aliam intercedere, quam quod diuerberatione ſua ſe putant vapores illos excitare: hoc dæmon facit, & ſtriges effert per aerem in ipſis nubib. & ne præfocentur prębet remedia. Si per nubes feruntur, an negandum illas, dæmone deferente, ex nubibus in terrã decidere poſſe? ſed de hoc poſtea. Remigius addit ſolitas aliquando priuſquam ſic vndam diuerberent, in eam immittere ollam fictilem, cui aliquid arcanam dæmon incluſerit; vel etiam lapides, & ad eam magnitudinem,

a *lib. 7.*

b *lib. 3. c. 16.*

c *Victorius lib. 19. varia. lib. 1. c. 21.*

d *Pauſan. in Arcadic. Dio Caſſius li. 56. Xiphilin. in Antonino.*

Universidad de Deusto Biblioteca

quãtam volebant grandinem decidere: Interdum candelas cæruleas tantiſper in ſtagnum deuexas, ac lumine pronas tenere, dum ſtagnum affatim guttis illis deſfluentibus imbuiſſent; pulueré præterea medicatũ in aquas ſpargere. Vt plurimum vti ad diuerberandam aquam virgis nigris a dæmone datis, & his cõſtantiſſimè aquã flagellare, & diras ſimul verborũ execrationes ingeminare. Quædam etiã confeſſæ, dolia tranſuecta per nubes, à ſortilegis dæmone auxiliante impelli, donec loco, quem animo deſtinarunt ſuperimpendeant: tum dirũpi illa in ſaxa & flammas, & veloci impetu obuia quæque vaſtare ac cõterere. Multa refert idem exempla d.c.25. & lib. eodem c.29. addam duo, vnum lepidum, horrendum alterum. In ditione Treuirẽſi ruſticus fuit, qui cum filiola ſua octenni, caules plantabat in horto: filiolam fortè collaudauit, quod aptè hoc munus obiret. illa, ſexu & ætate garrula, ſe noſſe alia facere, magis ſtupenda iactat. pater, quid id foret ſciſcitatur. ſecede paululum, inquit, & in quã voles horti partem ſubitum imbrem dabo. miratus ille; age ſecedam, ait: quo recedente, ſcrobem puella fodit, in eã de pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentius) aquam fundit, eamq; bacillo turbidat, neſcio quid ſubmurmurans. Et ecce tibi ſubitò pluuiam de nubibus in condictum locum. Quis (inquã obſtupefactus pater) te hoc docuit? mater reſpondet, huius & aliorum ſimilium periti ſſima. Zelo incitatus agricola, poſt paucos dies, inuitatum ſe ad nuptias ſimulans, vxorem cum gnata, feſtiuè nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficij crimen ſupplicio expiaturas. hoc mihi fide digniſſimorũ virorum narratio ſuggeſſit: vbi notandus modus ſcrobiculam faciendi, & quod in eã ieceris bacillo confutandi. ſic intelligendum illud Propertij, de anu, quæ ſaga, lib. 4. eleg. 5.

Quippe & Collinas ad foſſam mouerit herbas,
Stagnaq; currenti diluerentur aqua.

Sequens exemplum Iouianus Pontanus memoriæ mandauit a. *Ferdinandus Neapolitanorum Rex Marcos oppidum, arce montis Draconis ad Maſſicorum montium exitum ſita, ſubiectum, Andegauenſium factioni fauens, arcta obſidione premebat, & defectu aquarum propè ad deditionem compulerat: cum quidam impij ſacerdotes magicis artibus imbres elicere auſi ſunt. Inuenti enim ex oppidanis atque obſeſſis ſunt: qui nocturnis tenebris decepti caſtrorum vigilijs, per aſperrimas rupes furtim profecti ad litus, trahentes ſecum imaginem affixi ad crucem Chriſti, maledictis illam prius ac diro proſecuti carmine, poſt in mare execrabundi immiſerint: cœlo, mari, terriſque tempeſtatem imprecati. Quo etiam tempore ſacerdotes quidam mortalium omnium ſceleſtiſſimi, dum ſatisfacere prophanis militum artibus ſtudent, ritum nefarium ſecuti (quo, vt dictum eſt, in huiuſmodi elici imbres putantur) aſino pro ædis foribus conſtituto, tãquam agenti animam, tecinere funeſtũ carmen. poſt diuina Euchariſtia in illius os palatumque iniecta, conclamatum aſinum ſuperſtantibus, viuum tandem, ibidem pro templi foribus humauere. Hic verò vix dum perfecto ſacro, obnubeſcere aer, ac mare agitari vẽtis cum cœpiſſet, dieſque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nũc lux omninò eriperetur, tonitru cœlum terraque horreſcerent, volitarent euulſa ventis arbores, diſciſſaque fulminibus ſaxa complerent auras fragoribus, prorupit tanta e nimbis pluuia, imbreſque tam validi, vt non ciſternæ modò colligendis aquis ſatis nõ eſſent, ſed arentia ſaxa, rupeſque exuſtæ ſolibus, torrentes vndequaque prolapſos diffunderent. Ita Rex, qui ſola in ſiti potiundi oppidi ſpem collocauerat, fruſtra ab ea habitus, ad Sauonem vetera in caſtra rediit.* Eo lubentius iſta adſcripſi, vt monearis mihi (Lector) ritus, qui per abuſum, & prælatorum negligẽtiam quaſdã in regiones irrepſerunt, tra-

a lib. 5. bel Neapolitan

trahendi Crucifixi, & ſanctorum imagines, vt ſancti Martini, ſancti Vrbani ac aliorum in Germania, & Aquitania ad impetranda commoda anni tempora, contra quos in Cantabria librum de ſuperſtition. Martinus de Arles edidit, videri initium accepiſſe à ſuperſtitione magica, & taciti pacti iure quam optimo ſuſpectos haberi. Nam & Vincentius Belluacenſis prodidit a, Conſtantinopolitanos, ſuaſu cuiuſdam Magi, D. Virginis imagine in mare demerſa, Saracenorũ claſſi tempeſtatem immiſiſſe. Nonne animaduertis (Lector) ſanctorum effigies dæmoni admodum odioſas eſſe? hinc licet colligas quo noſtri iconomachi genio agantur. His nihil obſtat Canon Concilij Braccarenſis primi. *Anathema dicens ei, qui crederet aliquas immundas creaturas (Diabolũ) & tonitrua, & fulgura, & tempeſtates, & ſiccitates, propria auctoritate facere, cum Priſcilliano.* Vera enim ſententia Canonis eſt damnare hæreticos illos qui cenſebant eum primum eſſe principium, & virtutem creandi has res habere diabolum, eaſque producere poſſe, etiam non permittente Deo, quæ omnia ſunt hæretica, & Mago Priſcilliano digna.

a li. 23. Spec. hiſtor. c. 147.

At quod a nobis nunc aſſeritur, id diuinæ & humanæ ſapientiæ placitis planè conſentaneum eſt, & experientia compertiſſimum, non de pluuia, & grandine, & ventis tantum; ſed de fulmine quoque, cuius eadem ratio eſt. Andreas Cæſalpinus Peripateticus *in Dæmonum inueſtigatione capite vndecimo* ita ſcribit: *Viri reperti ſunt, qui non ſolum grandines, ſed & fulmina concitabant, non tamen lædere poſſe fatebantur, quoſcunque vellent: ſed eos tantum, quos Deus dereliquiſſet* (hoc eſt, ſic reor, qui per mortale peccatum Dei gratia excidiſſent.) *Eorum quidam hunc modum ſeruabat in campis Principem dæmonum inuocabat, orabatq; vt aliquem ex ſuis mitteret, qui deſtinatum a ſe percuteret fulmine: cui poſtea in biuio pullum nigrum immolabat, & in aerem proijciebat, quem cum poſtea dæmon aſſumpſiſſet, procellam acerrimam concitabat cum fulmine, ſed rarò in hominẽ deſignatum cecidiſſe.* Nimirum plus dæmoni Deus ſolet in agros, quàm in homines permittere.

Quartò, vt tempeſtates, ſic & tenebras excitare poſſunt. legi apud Marcum Venetum b, Tartaros adeò pollere dæmonũ præſtigijs; vt tenebras cum velint, & vbi velint, indicant; ſemelq; a latronibus hac arte ſe circũuentum vix euaſiſſe. Haitonius quoq; narrat c, prælio inclinatam Tartarorum aciem, a vexillario Mago, qui præcantatione tenebras hoſti obſcuriſſimas offudit, reſtitutam viciſſe.

b in peregri. Aſiatica.

c in hiſt. Sarmatarum.

Quintò, poſſunt aerem & aquam certis in locis corrumpere & tabificam lethalemq; reddere iuxta originem d. lib. 8. & probatur ratione, quia poſſunt ijs tetrum odorem conciliare, qualis eſt Italiæ Auernus, aut Iudeę mare mortuũ. De aqua id facilius eſt creditu: de aere probatur, quia licet aer continuò fluat, vim tamen habet imbecillam ad reſiſtendum, ſed leui momento frigeſcit ac caleſcit. ſic enim idem in auctumno manè frigidus, meridie calidus, ſerò tepidus. qui tam mollis ad calorem, cur durior ad odorem tetrum? Denique cum *Maruthas Meſopotamiæ Epiſcopus legatione fungeretur apud Iſdigerdem Perſarum Regem, & Epiſcopo pietatis nomine fauerer Iſdigerdes: Magi, timentes ſuæ religioni, quacunq; Rex eſſet tranſiturus, illic intolerandum fœtorem excitant, calumniamq; confingunt, comites Chriſtianos iſtius eſſe artifices: ſed deprehenſi, re penitius cognita, Magi ſupplicio affecti ſunt. Ita Nicephorus l. 14. hiſt. Eccl. c. 18.*

Sextò, poſſunt Magi fluuios ad tẽpus ſiſtere, fontes venis exſiccatis durare, ſcopulos & ſaxa nouis fontibus terra productis diluere, aquas dirimere, & in caput repellere, vt retrofluere videantur, quod ſuis temporib. accidiſſe Plinius d fatetur. Deniq; poſſunt, per mineralia quædam, meteorologica opera facere; quæ cœli vi-

d lib. 2. c. 103

Universidad de Deusto
Biblioteca

deantur prodigioſa, ſunt tamen naturalia; vt congregare in cauernis mõtium mineralia aluminoſa, & nitro commixta ſuccendere, & ſic ſubitam excitare nubem, quę ad mediam aeris regionem eleuata, ibi tandem in imbrem reſoluatur.

QVÆSTIO XII.

Quid Magi valeant circa externa, ſeu fortunæ bona?

HOrum cum ſint homines auidiſſimi, præcipuæ quoque ſunt dæmonis illecebræ, nos ſingillatim agemus, & a facilioribus ad difficiliora progrediemur.

1. Nemo dubitat greges & armẽta poſſe perimere: quod faciunt ſparſo, affricato, vel aliter exhibito veneno: interdum & motu locali quando dæmon beſtiarum ſubit corpora, eaque præfocat, præcipitat, vel diſcerpit: nonnunquam & laudatione ſola, dæmone interea clanculum pernició adferente. Nec aliter admittendum quod Gellius ſcripto prodidit *a*; *Id etiam in iiſdem libris ſcriptum offendimus, quod poſtea quoque in libr. Pliniј Secundi naturalis hiſtoriæ 7. legi, eſſe quaſdam in terra Africa familias hominum, voce atque lingua effaſcinantium: qui ſi impenſius fortè laudauerint pulcras arbores, ſegetes latiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu atque cultu opimas, emoriantur repentè hæc omnia, nulli alia cauſa obnoxia.*

a *lib. 9. Noct. Attic. c. 4.*

2. Poſſunt meſſes & fructus alienos pellicere & alio traducere, ut narrant Seruius *in Eclog. Virg.* Apuleius *in Apolog.* & D. Aug. *lib. 8. de ciuit. Dei.* nec mirum, cum id ſolo motu locali perficiatur a dæmone. Non videtur alienum a ratione ſuſpicari; hoc fuiſſe Dardani Magi inuentum. ſiquidem Turnebus etiam *b* cenſuit a Dardano vocatos *Dardanarios*, annonæ flagellatores: eò quòd, vel crediti, vel inſimulati magicis artibus alienos aceruos in ſua horrea traducere. Superioribus annis cum Moguntiaci degerem, Treuiris affecta fuit vltimo ſupplicio ſaga, nominis notiſſimi, quæ in domus ſuæ pariete impacto epiſtomio, lac omne vaccarum alienarum eliciebat. videlicet interea dæmon illas mulgebat, & celerrimè lac eo tranſportabat.

b *lib. 9. aduerſ. c. 16.*

3. Facilius poſſunt quaslibet fruges, terræq; fructus perdere, & agris ſterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonem acceſſunt, ille fruges mox perdit & anni prouentum. ſic intelligenda illa Ouidij;

Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam;
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ;
Ilicibus glandes, cantataque vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Solet (teſte Remigio) acceptum a dæmone minutum puluerem ſpargere, vnde erucæ, bruchi, locuſtæ, limaces, campe, & id genus peſtes agrorũ & hortorum confeſtim enatę, omnia deuaſtant & depopulantur ſata, olera, fructus, ipſaque interdum gramina. interdum murium copiam hoc facto excitant, qui ilicò in terram ſe abdunt, & germina radiceſq; omnes abſumunt. interdum iumentis œſtrũ immittunt, a quo tandem iteratis aculeis crudeliter interficiuntur. interdũ lupos illiſo quodam in arborem gramine ex arboris, vt videtur, cauo educunt, eo in quod uolunt ouile, gregemq; adigunt, unde non niſi graui ſtrage illata reuertantur. horum omnium iudiciarias confeſſiones idem Remig. exhibet lib. 1. c. 21. & 24. & cenſet tum a dæmone nõ produci de nouo has peſtes, ſed vndiq; celeriter ab eo collecta in unũ locum congregari, quod quin facere poſſit nihil eſt ambigendum. Lupos illos; quia gregi & ouili certo ac definito, & cui iuſſi, & quantũ vult iubens, nocent & inſidiantur, veriſimile vr̃, dæmones eſſe, qui ſpecie lupina talem pauperiem faciunt. Locuſtas, & reliqua inſecta,

& muros; quia ex putredine naſci poſſunt; nihil vetat; quin, actiua paſſiuis applicando, dæmonem producere ex materia diſpoſita poſſe cenſeamus, tempore tamen ad id requiſito, quod breuiſſimum etiam ipſi ſufficiat.

Recẽtia exempla quotidiana ſunt, & ab alijs congeſta plurima *a*. Et legi in Hiſpania litteras Inquiſitorum qui tum Pompeiopoli verſabantur, & id ſe conſtanter comperiſſe teſtabantur, & conuincit auctoritas ſummorum Pontificum, quorum hac de re bullę extant; Innocentij octaui ad Inquiſitores Alemaniæ, Iulij Secundi ad Inquiſitorem Cremenſem, & Hadriani Sexti ad Inquiſitores Lombardiæ. *Vide Spinaeum quæſtio. de ſtrigibus c. 14.*

a *Nairo lib. 3. de Faſcino, c. 1. Binsfeldio & alijs.*

4. Poſſunt igne domos abſumere, vt contigit integro oppido Scilhtuchio, quod in Sueuia anno 1533. fuit à quadam ſaga concrematum *b*.

b *Lycoſt. lib. de prodig.*

5. Poſſunt alienæ famę nocere, multis modis. primò dæmoniacis præſtigijs & ludificatione ſenſuum; vt Cenomanenſis ille Triſcalinus; qui inſimulauit parochum geſtati ſub brachio chartarum luſoriarum pro breuiario manipuli: quod & ipſi parocho perſuaſit; fecitq;, vt rubore ſuffuſus, volumen abijceret. talis etiam ille dęmon Moguntinus, diffamator mirificus, de quo Lycoſthenes *in prodig. anni* 858. & dæmon alius ſanctum quendam monachum in Luſitaniæ Santareno exhibens, de quo *inf. lib. 6. cap. 2. q. 3. ſect. 3.* Poſſent etiam, quod tenet Cumanus *in lucerna inquiſitor. nu. 13. in fine*, aſſumpta hominum innoxiorũ figura in conuentibus ſuis comparere; ſi Deus id non impediret: quem id hactenus permiſiſſe mihi & illectum & inauditum adhuc, in crimine Magiæ, in quo pactum cum dæmone intercedit: &, ratione huius pacti & cõſpirationis fœderatæ, poteſt & ſolet exhibere ſagas etiam abſentes, vt rectè Petrus Loyher. *lib. 2 de ſpectr. ca. 5.* contra Alciatum diſſeruit. Quinimò ſagæ omnes fatentur, eos qui crimine huius ſeu pacti ſunt expertes, & alieni, repræſentare in conuentib. ſe non poſſe: quod multis docet, eruditione egregia, nec minori fide quam dignitate, Treuirenſis Suffraganeus, Pet. Binsfeldius *c*, ſatiſque manifeſtũ eſt pertinere ad diuinam prouidentiã, vt in innocentes nihil tale perfidia poſſit; ſi vero ad tempus breue aliquando conſimile quid Deus permiſerit; mox ſanè dæmonis technas, vt araneorum telas deijcit, & innocentiam ſartam tectamque tuetur. quod legimus de Beato Siluano epiſcopo Nazareno *d*, & de B. Kunegundi (apud Krantzium) ſic diffamata per dæmonem de ſtupro; de multitudine illa dæmonum, qui nocturnum conuiuiũ celebrabãt, & ſe hoſpitij vicinos atque vicinas falſis laruis mentiebantur, ſed fraudem D. Germanus patefecit *e*. Facilius Deus permittat eos repræſentare imagines magorum, & eorum qui aliquãdo hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamen negandum, abſolutè poſſe dæmonem innocentũ exhibere formas, ſi Deus ſinat. qui cũ id ſinit; ſi tamen non ſinit; vel fraudẽ mox aperit, vt dixi: vel propter alia peccata in eorum remiſſionem; vel ad maiũs meritum & gloriam ſufferentiæ, id permittit. *Vidis Bar. Spinaeum q. de ſtrigib. c. 14. & apolog. 3. c. 3.* Denique poſſunt famam lædere; inſtrumenta maleficij certis locis reponendo, vbi ea innocentes iſti, quos volunt diffamare, putentur abſcondiſſe; vt ſic illi pro maleficis habeantur. Inuenio id feciſſe Mammon dæmonem, obſeſſorem B. Eullochiæ virginis Patauinæ; quam Deus maioris gratiæ & gloriæ cauſa toto vitæ tp̃e, ꝙ illa patiẽtiſſimè & sãctiſſimè trãſegit, energumenã eſſe pmiſit; & cuius defunctæ corpuſculo inſcriptum indelebili charactere, inuentum, nomen Ieſu fuit. Lege Bernardin. Scardeonium *lib. 2. antiquita. Patauinæ ciuit. claſ. 6. fol. 121.* Item poſſunt famam lædere. peccata occulta reuelando, vt ſolent energumeni; vel falsò inſimulando, vt

c *de confeſſ. malefic. in fi.*

d *in legenda D. Hiero ſi fides huic legendæ conſtaret.*

e *in vita S. German.*

Universidad de Deusto Biblioteca

tempore Ludouici II. Imp. fecit quidam in Germania, quod narrant Sigisber. & Vincen. Belluacenſ. *a* & alius dæmon inſimulans de eodem crimine Dorotheum, vt narrat Metaph. apud Surium, *Ian. 5.*

a *Sigisber. in Chron. Vincẽ. in ſpec. hiſto. lib. 15. c. 37.*

6. Poſſunt exhibere conuiuia, vel phantaſtica planè, vt arbitror fuiſſe Ægyptiorum de quibus apud Origenem Celſus, & Brachmanum, apud Philoſtratum; & Paſetis, apud Suidã; & exhibebat ſuperioribus annis Scotus Parmenſis, ex cuius epulis ſaturi, vt ſibi viſi, conuiuæ, mox fame vera cruciabantur; vel ex veris cibis; quos cùm dęmon præbet ſagis, vt plurimũ morticina ſunt; mali guſtus & odoris tetri *b* nimirum diuina ſapientia, raro permittit vt ſuaues cibos apponat: ne gumijs hæc ſit ad ineſcandum efficax illecebra. ſal vt plurimũ deeſt, ſæpè panis. forte an vt diuinis myſterijs orgia inſtituat contraria? nam in veteri teſtamento panes propoſitionis quotidie coram Domino ponebantur *c*: & omnis uictima atque oblatio ſalibatur *d*. nũc etiam baptiſmo ſal miſcetur, & in Euchariſtia paſcimur viuifica Chriſti Domini carne panis ſpeciebus ſine accidentibus velata. an hæc odij cauſa in ſalem & panem? Non dubito, ſi Deus ſinat, & ipſe velit; poſſe & ſalem, & panem, & bene ac opiparè conditos cibos apponere. rarò id facit; non rarò iubet inuitatos ſymbolũ conferre, & quemque quo veſci volet ſecum adferre: quod ſagæ nonnunquam confeſſæ iudicibus *e*.

b *Remig. l. 1. c. 16. ex iudiciarijs confeſſionib. ſagarũ*

c *Leuit. 24.*
d *Leuit. 2.*

e *Io. de Vaulx Stapuleti anno 1597.*

7. Quando Deus ſinit, poſſunt captiuos carcerib. & vinculis eripere. motu locali tantum ad hoc opus eſt, & perfractione, quod cum homines valeant: cur non & dæmon? Narratio exſtat de Lupoldo Duce Auſtriæ. apud Trithemium *f* digna memoratu: *Anno Domini 1323. Fridericus dux Auſtriæ: qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat: inter Oettingam & Moludorfum magno prælio victus, & Ludouico traditus; qui, in arcẽ munitam eum aſſeruandum miſit. Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Auſtria promiſit, ſe ſua arte Fridericum incolumem educturũ vnius horæ ſpatio, ſi digna ſibi merces numeraretur. Dux liberaliter promiſit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Bauariam, formaq; peregrini aſſumpta cuſtodiam ingreditur inquiens: ſi ex captiuitate liberari vis, hunc equum aſcende, & te in Auſtriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perducam. Cui dux, Quis es tu; ad quem ille: Noli interrogare, quis ſim; quia nihil ad rem: ſed aſcende hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic, cum ducem, alioquin audaciſſimum, horror inuaſiſſet, & ſigno ſe ſanctæ crucis muniuiſſet: ſpiritus cum nigro equo diſparuit, & vacuus ad mittentem reuerſus eſt. à quo increpatus, quod non adduxiſſet captiuum, ordinem rei geſtæ narrauit.* De Apollonio ſcribit Philoſtratus cũ ſe cippo eripuiſſe; & Veſtales Romanorum ſuis creditæ precationibus mancipia fugitiua, nondum vrbe egreſſa ſiſtere. *g*

f *in Chron. Hirſaug.*

g *Plin. lib. 28. c. 2.*

8. Mihi dubium non eſt poſſe magicen per dæmones (Dei permiſſu, qui *Deus Sabaoth* eſt, & cui placet victoriam largitur) præſtigijs, & induſtria varia; qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollent; & vrbes obſidione liberare (vt exemplo Marcoſano ſupra q. 11. probauimus) & expugnandas præbere, & in prælijs victoriæ cauſam eſſe. non deſunt exempla, nec ratio repugnat: cum hominibus nõ rarò laus victoriæ meritò adiudicetur. Ollerus magica arte apud Suecos, armis clarus euaſit, adeò vt diuinitatis opinionem ſit adeptus, auctore Saxone Grammatico *h*, qui de Oddone Danico pirata ſic ſcribit *i*; *abſque carina altum pererrans, hoſtilia ſæpe nauigia concitatis carmine procellis euertit, negotiatoribus infeſtus, clemens agreſtib. Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum hoſtilem hebetauit aſpectum, vt diſtrictos Danorum enſes eminus radios iacere putarent: cominus verò ne ferum quidem vagina extractum viſu excipere poterant: victa quippe fulgore acies præſtigioſæ coruſcationis impatiẽs erat.* Similia de Biarmenſibus Olaus, & de Haquino Noruego memorat Saxo *a*: de Bulgaris ita vincentibus Anaſtaſiũ Cuſpinianus *b*, de Tartarorum contra Polonos memorabili victoria Cromerus *c*, his verbis; *Poloni Tartaros anno Chriſti 1240. ad Legniciam commiſſo prælio grauiter vrgebant & fugientibus inſtabant. Erat in extremo Tartarorum agmine, inter alia ſigna, vexillum inſigne, cuius pictura X. litteræ figuram præſeferebat; in cuſpide vero figura erat tetra nigraque, capitis humani barbati. Id vexillum cum ſignifer vehementius quateret, fumum atque nebulam denſiſſimam & fœdiſſimam exhalabat. Ea nebula non modo aſpectum barbarorum Polonis adimebat, verum etiã odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibuſdam Tartari effecerant; quibus iuxta ariolationibus, diuinationibuſque cæteris, cum alias, tum in bello plurimum vtũtur, ex humanis etiam extis de futuris euentibus coniectare ſoliti. Barbari, vbi Polonos trepidare ſenſerũt, cohortati ſe inuicem, impreſſionem in eos faciunt, perturbatiſque ordinib. magnã cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfectorum Chriſtianorum numerus fuit; vt ſingulæ auriculæ à Tartaris præciſæ, nouem ingentes ſaccos explerent.* Scribit Dubrauius *lib. 3. Hiſt. Boem.* in pugna in qua victor Siderius, omnes Lucenſes vt nec vltra progredi, nec retro pedẽ referre poſſent, à ſaga ſuo quemque loco, ne profugeret, miro ſtupore iniecto affixum. Chinenſes Noemã Virginem pro ſancta colunt. de hac ſcribit Gonzaluus Mendoza *lib. 2. Hiſto. Chinens c. 2.* eam hunc cultum magicis artibus adeptam fuiſſe. Nam cũ quidam dux belli, Compo nomine, regis iuſſu claſſem in quandam inſulam ductaret, is nulla vi anchoras ſoluere potuit ad abnauigandum. Tandẽ aduertit nauis chenico inopinam Noemam aſſidere. Accedit venerabundus & opem conſiliũq; implorat. Illa refert, niſi ſe ductrice Chinẽſes victoria non potituros. Vna ergo proficiſcitur, & hoſtis magicis præſtigijs fidentes maiorib. præſtringit. Illi Deo in mare fuſo, quaſi claſſis incendio abſumeretur, omnia fictitijs flammis inuouebant. Noema extinguebat, & ſimilia eorum ludibria diſpellebat arte efficaciore: adeo vt cũ omnia in caſſum conari ſe viderent, victos ſe profeſſi Compo dediderint, addit Mendoza & alia nonnulla. Permittat iſta quandoque Deus peccatis profligatorum exigentib. Sanè perantiqua hæc Magices bellica præſtigiamenta. Nam legitur apud Diogenianum adagiographum Epheſijs notulas quaſdam & voces magicas fuiſſe, quibus vtentes in omni certamine victoria potirentur. Et Suidas teſtatur, Mileſium quendam cum Epheſio in Olympijs palæſtra depugnaſſe, nihilque in conflictu potuiſſe; quòd Epheſius in talo patrios illos characteres haberet: quod ſimulac animaduerſum à iudicibus, ademptas litteras, & Epheſium, qui iam triginta defatigarat, ſuccubuiſſe. Polyænus etiam auctor eſt *d* Chryſammen veneficam, arte ſua, Cnopo victoriã de Erythræis peperiſſe; non tamen carmine, ſed venenatis tauri carnib. furorem hoſtibus immiſiſſe. Sed Francorũ exercitum Rege Sigiberto ab Hũnis profligatum, carmine obiectis ſpectris memorat, Greg. Turonenſ. *li. 4. hiſt. c. 28.* Vt plurimum Deus non permittit victoriam in dæmonis poteſtate: ſæpè hic etiam ſuos mauult decipere veterator. Sanè Magnentius ſic vana ſpe plenus, vincendum ſe præbuit Conſtantio Imperatori. Sic Ericus ille Rex Sueciæ, ſummus huius cultor vanitatis, poſt tot victorias manus Oſtanis euadere nequiuit *e*. In eadem Suecorum hiſtoria legimus Hadingum, ab Othino dæmone iuſſũ cum Curetibus confligere prælio, profligatum, potione quidem ab eo roboratum, ſed vincere nõ potuiſſe, donec à ſene quodam exercitus inſtruendi induſtriam aſſequeretur: fallaciſſimoſque dæmones cum pluri-

h *Saxo lib. ... Dan.*
i *lib. 5.*

a *Olaus li. 3. c. 1... Saxo li. ...*
b *in Anaſtaſ.*
c *lib. ... hiſt. Pol.*

d *l. 8. Strata.*

e *Io. Magnus l. 8. hiſt. Gott.*

Universidad de Deusto Biblioteca

mis ac varijs bellorum caſibus expo
ſuiſſe, nunc victorem efferendo, nũc
victum omni ope deſtituendo; ſic tan
dem ſeipſum ſuſpendio publicè neca
ri curaſſe victum mæroris magnitu-
dine *a*. Deinde inter cæteras cauſas
cladis magnæ, quam Flandri à Fran-
cis cæſi, anno 1302. acceperunt, me-
morat Meierus *lib. 10. Chronic.* quòd
Flandrorum militiæ Imperator Gui-
do Iuliacus, ſortilegos ac necroman-
ticos ſibi adhibuit, & cacodæmonas
adiurauit, & conſuluit. Eandem cau-
ſam Ferdinandi Luſitani, Flandriæ co
mitis per vxorem, cladi & captiuita-
ti adſcribunt, matris eius ſortilegiũ,
Gaguinus & alij Hiſtorici Franci: ſed
id reticent Flandri. Sed idem Meie-
rus anno 1304. de Guidone illo refert
iſta; *fama eſt deceptum fuiſſe à quodam
Necromantico; abs quo artem didiciſſet,
qua ille pollicebatur fore eum, quandocũ-
que vellet, in quamlibet magno periculo,
inuiſibilem. At ea incantatio nihil ei hic
profuit ad vitæ ſalutem*; ad veræ & æter
næ mortis ſupplicium apprimè vtilis
fuit. Pergamenſes etiam olim conati
ſe magicis artibus obſidione libera-
re, irrito conatu operam luſerunt, vt
narrat Paulus diaconus *lib. 20. rerum
Romanarum*. Tempore Leonis Iſauri
Maſalmas Princeps Sarracenorũ Per-
gamum nullo negotio occupauit;
quamuis ciues freti mago quodã hor
rendum Diabolo ſacrificium immo-
laſſent, ſecta prægnante fœmina, &
fœtu viuo extracto & in cacabo eli-
xato; & cunctis bellatoribus manus
dexteræ manicam tam impio ſacrifi-
cio funeſtantibus; auctor Theopha-
nes. Aliud quoque memini ludibrij
hac in re exemplũ nobile. *Vratiſlaus
Lucenſis Dux* (verba ſunt Æneę Sil-
uij *b*) *Vratiſlauiæ conditor, bellum con-
tra Gremoziſlaum Boemiæ Ducem, nepo-
tem ſuum ſuſceperat: ibi mulierem fuiſ-
ſe, tradunt, quæ priuigno bellum petitu-
ro, Vratiſlaum in pugna caſurum, maio-
remq; populi partem cum eo interituram
prodixit: poſſe tamen euadere iuuenem, ſi
ſibi pareret. Adoleſcenti imperata factu-
rum reſpondenti, iuſſit; vt primum, qui
obuius fieret, occideret, atque vtraſque
aures abſciſſas in pera reconderet: mox
gladio inter priores equi pedes cruce in
terra facta, & deoſculata, fugam matu-
raret. Pugna in campo, cui Thuſco nomen
eſt, commiſſa, cæſo Vratiſlao; adoleſcens,
qui nouercæ paruerat, domum incolumis
effugit: ſed vxorem, quàm valde ama-
bat, interemptam reperit, carentem
auribus, pectuſque confoſſam, ſic quas
hoſti amputauerat aures, coniugis ſuæ
fuiſſe, ſtupens, triſtiſque cognouit*. di-
gna merces conſultæ de victoria ſa-
gæ. fortaſſis & vxor venefica fuit,
& ſe prælio immiſcuit, quod ſoli-
tæ mulieres Boemæ: vel genus hic
maleficij, per imaginem lethalem in
prælio exhibitam, dæmone interea
domi miſeram ijſdem vulnerib. mul-
ctante. qua de re libro quarto diſſe-
rendum. Sed & Fridericus ille Stu-
phius, qui ſe Fridericum II. mentieba
tur, cum ex magica pecunia bellum
pararet; à Rudolfo Habſpurgenſi op
preſſus, captus & crematus legitur
in Boiorum hiſtor. libro ſeptimo. Quare
non minus ſapienter, quàm reli-
gioſè factum ab Innocentio Pontifi-
ce; qui vocatos ab Ethnicis è Thuſcia
magos, & promittentes ſe Romam
Alarici obſidione liberaturos: vrbe
curauit expelli *c*, iudicans capi vr-
bem præſtare, quàm magicis arti-
bus eripi: ſicuti ſe Larinam oppidum
eripuiſſe gloriabantur. Non diſſimi-
lis prudentia, ſed iuſtitiæ diſtrictior
vltio fuit in Allobrogum Comite.
Comitatus iſte Ducem Andegauen-
ſem ſimul caſtrum Oui; quod Nea-
poli munitiſſimum, vndeque mari
alluebatur; à Duce accerſitus con-
ſilij gratia, num oblatio cuiuſdam
acceptanda, necne. Magus iſte erat,
& gloriabatur ſe hanc ipſam arcem
artibus ſuis Carolo Pacifico (qui in
eam tum ſe receperat) in manus de-
diſſe: paratum eadem techna Ande-
gauenſibus arcem tradere. præſti-
gijs ſe ex nube denſata pontem ex-
ſtructurum, & à continente in mu-
rorum

a *Io. Magnus lib. 2.*

b *in Hiſtor. Boem.*

c *Soz*[illegible] *ca. 7.* [illegible] *mus lib.* [illegible]

rorum arcis ſummitatem perductu-
rum; ſic metu propugnatores ad
deditionem prius à ſe compulſos fuiſ
ſe. cauerent tantùm milites, qui pon-
te trãſituri, ne vel manu, vel brachijs,
vel tibijs, aut armis crucis vllum ſi-
gnum conformarent: tum enim pon-
tem illum, cum tranſeuntium interi-
tu, fumi inſtar diſſipandum. Comes ijs
intellectis, Ducẽ orauit, vti Magus ad
ipſum mitteretur, de re tota eum cer
tiorẽ facturus. Venit miſer, & eadem
Comiti narrat ſpondetque. Contra
Comes *Nunquam ſe commiſſurũ, ut tam
ſtrenuis militibus veteraniſque belli duci
bus exprobretur, Carolum Pacificum ab
ijs ſine vetitis artibus, infamiaque tan-
ta, debellari non potuiſſe. ſibi ſpem in Deo
& virtute collocatam. Simul magũ car-
nifici traditum capite feriri iuſſit*. *a* Ac-
cidere hæc anno 1383.

Nonum ſit de dignitatib. & honori
bus, ad quos promoueri quem arte
Magicà, multa ſunt quæ ſuadeant. Pri
mò proferuntur Pontifices Romani;
quos ad Apoſtolici culminis apicẽ ſic
aſcendiſſe tradunt varij hiſtorici. *b* nẽ
pe Martinum II. Benedictum IX. Ioã.
XXI. & XXII. Silueſtrum II. & Grego
rium VII. Sed reſpondeo de Martino
II. dici malis artibus ad Pontificatum
perueniſſe, ſed à Pontificum oſoribus
nec neceſſe malas artes de magicis ac
cipi. mala eſt ars, ambitus; mala, calũ-
niæ; mala, ſymonia & huiuſmodi. Sil-
ues. II. ſũmus fuit geometra, & de ar
te illa librũ ſcripſit, qui m.ſ. habetur
in bibliothecà Farneſiana; philoſo-
phię quoq; peritiſſimus, ſæculo tã in-
erudito, vt philoſophi ac geometræ
pro magis haberentur: à vulgi igitur
errore multiplex de illo fabula fuit,
per Martinũ Ciſtertienſem & Galfri-
dũ incaute diſperſa. De vtroq; Ioanne
& Benedicto, & Gregorio, quæ ſparſa
feruntur, in ſciſmaticorũ Imperatorũ
eius temporis gratiam, fuiſſe diſſemi
nata, nihil dubitandum. Benno qui-
dem ille Cardinalis, hoſtis dum vixit
fuit iuratus Gregorij, & librum ſuũ
referſit tot impudentiſſimis menda-
cijs, vt vel voluiſſe videatur animi
cauſa Pontificis peſſimi ideam expri-
mere, ſicut in Cyro Xenophon opti-
mi Regis: vel ſanè, liber ab hæretico
quopiam patrum memorià, nomine
Bennonis, fuerit conſcriptus: ſanè ip-
ſi ſcriptores qui Gregorij tempore
vixerunt, apertè illi contradicunt, vt
Onufrius & Bellarminus *c* docuere.
Nec crediderim, Deum vnquam per-
miſſurũ, ut ſedes Apoſtolica magico
inſeſſore contaminaretur. Secundò
igitur alia quædam exempla profe-
runtur, ut Theophili, qui Vicedomi-
ni dignitatem dæmonis auxilio re-
cuperauit; *d* & ſimilia. Nec mirandũ
poſſe magicas artes, quod ſæpè poteſt
ambitus, ſymonia, & ſimiles corruptę
læ: id enim tum ſuccedit, quãdo Deus
permittit; qui cũ permittit, vel matu
ram ſceleratorum vltionẽ, vel diuini
cultus augmentũ, vel aliud bonũ in-
de ſolet elicere. Ipſe quidem Diabo-
lus ut plurimum magos decipit, ina-
ni dignitatis, Principatusve ſpe, & pro
ſceptro palũ, pro corona rogum vrẽ
dis largitur. De Stuphio illo, narrant
Annales Boiorum, de Barone de Rais
Britanno, Monſtreletus, *lib. 2. Hiſtor. c.
248.* de duce Aurelianenſi fusè Meie-
rus lib. 15. Prorſus verò ridiculum eſt
qđ auctor ille nugiuẽdulus ארכעתאל
narrat Iudæum quendam Magum ar-
te ſua effeciſſe, vt ultimus Rex Italus
Neapolitano regno deiectus fuerit,
& nullus Italicæ nationis in ęternum
illic queat imperare; nec eſſe reme-
dium, niſi Magus ille ab alio poten-
tiore euocatus, cogatur factum recã-
tare (*Sic mendaciſſ. ille ſcribit aphoriſ.
35.* quo nihil dici poteſt inanius, aut
ſtultius. Nec poſitum à me niſi vt ua-
nitas Magorum cunctis appareat.

10. Quod de dignitatibus, idem iu
dicium eſt de veris diuitijs & theſau-
ris; poſſe dęmonẽ, ſi velit & Deus per
mittat: nõ ſolere, niſi rariſſimè varias
ob cauſas. Nã quod Pſellus ſcribit, *e*
*nihil eorum quæ Diabolus promittit ex ſe
præſtare illũ poſſe, ſed niſu tantum ina-
nia ſuis cultoribus præbere*. id ſi de eo
quod

a *Froiſſardus lib. 2. c. 7.*

b *Vincent. Benno. Simo. netta. Platina, & Nauclerus.*

c *Onufrius quinq. libris nondum editis, & ad Platinam addi. Rob. Bellar. in tom. 1. li. 4. de Romano Pon. c. 13.*

d *Sigisbert. in Chron.*

e *c. de collationibus auri & uirtutis.*

Universidad de Deusto Biblioteca

quod facere ſolet loquatur verum, ſi de eo quod poteſt, falſum. Quod etiã à viro Cl. *f* traditum; non poſſe dæmonem, Deo permittente (hoc enim ſupponitur) vllam veram ac germanam pecuniæ materiam producere, nec ueram formam dare: hoc diſtinctione fulciendum eſt. cum enim forma pecuniæ ſit inſcriptio numiſmatis, quæ eſt merè artificialis; nihil dubitandum, quin aurea & argentea numiſmata, qualia volet, diabolus cudere poſſit. Materiã quoq; numiſmatis, ſcilicet corpus mixtum metallicum, poteſt producere, applicando actiua paſſiuis per modum naturalis & artificioſæ productionis. ſic enim poteſt producere inſecta viuentia, quæ metallis omnibus ſunt perfectiora. Neque tamen hæc productio eſt vocanda creatio. Per veram namq; creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio eſt pecuniæ ex nihilo productio, quæ eſt opus omnipotẽtiæ ſoli Deo propriȩ. Vnde communiter Theologi, contra Platonicos, Simonianos, & Auicennam, docent, non potuiſſe Deum per angelos mundum creare, vt per cauſas efficientes inſtrumentales, quæ effectum immediatè attingant ad morem cauſarum phyſicarum: nam quod per cauſas efficientes inſtrumentales inſtar cauſarum moralium pertingentes ad effectum (ſicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ ſonum mortui ſuſcitabuntur) id per angelos Deus poſſit, mihi quidam longè probabilius apparet. Quare poſſet Deus abſoluta potentia permittere, vt, diabolo quidpiam agẽte vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: ſed re vera tunc Dei permiſſio ac voluntas foret cauſa efficiens principalis, ad effectum per modum cauſæ naturalis immediatè pertingens; diabolus verò tantum foret morale creationis huius inſtrumentum. Nec arbitror, ſi rem ſpectes, hæc negari poſſe; ſi loquendi modum obijcias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes theſauros abſconditos, & in mari ſubmerſas diuitias, auri atq; argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula; & inde poſſet, nemine valente aut audente reſiſtere, quæ vellet, ſumere: longè quoque vafrius, & occultius poteſt ex cuiuſuis ſcrinio vel ſacciperio nummos ſubducere, quàm quiſquam mortalium: quare cum furũculi & crumenælegi id ſæpe faciant, proculdubiò poterit & ipſe. Quod confirmant exẽpla variorum, quib. dicitur pecunias dæmon ſuppeditaſſe. Damhauderius quidem, de pecuniæ vituperio diſſerens, quatuor exempla commemorat quæ legi illic poterunt. Stuphius (quẽ dixi) magicis pecunijs exercitum ſtipendiauit. Nihilominus addo, poſſe quidem Diabolũ ſuos ditare ſi Deus permitteret, & ipſe vellet; itẽ ſi Deus iuberet, & ipſe nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) ſed nec, niſi rarò, id dæmon vult, nec Deus vnquã iubet, permittit verò non niſi rariſſimè. Ipſum nolle patet, quia videmus eum ſuos plerumq; ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largitur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlact: tamen vt plurimum decipit inani ſpe ac ſpecie, quod multis exemplis confirmat Remigius teſtis oculatus *lib. primo dæmonolatr. c. 4.* his verbis; *Sennel armentaria Duzæ 1. Kal. Octob. 1586. accepta dono a dæmone, ut ſibi videbatur, pecunia, geſtiens domum properè redijt, tam vt numeraret: ſed excuſſo ſacco, nihil niſi teſtas & carbones reperit. Catharina Metenſis Duzæ prid. non. Nouemb. 1586 ſuccerdam: Claudia Morelia Serra. 3. Non. Decemb. 1586. Benedictus Drigeus Haracuriæ 18. Kal. Ian. Dominica Petronina Panga. 13. Kal. Nouem. 1589. ac pleriq; alij, arborum folia Ioanna à Banno Manerij. 3. Non. Iul. 1585. cùm nummum aureum chartà inuolutum in uia reperiſſet, uti dæmon euenturum prædixerat, atq; cum marito cupidè oſtentaret; aduertit tandem, non ſine pudore, pro auro nactam ſe calculum ferrugineum, qui etiam contactu primo facile in fruſta diſſiliret. Vna Catherina Ruffa Velleæ ad Moſellam. 1. Kal. Auguſt. 1587. agnoſcit nummos ſe tres ſemel ab eo ſine fraude accepiſſe.* hæc ille omnia ex actis iudiciarijs ſe iudice exceptis. cuius exempla libens vſurpo, quia fide publica notariorum, qui iudicijs interfuere ſunt conteſtata. Sic fert fama. Fauſtum, & Agrippam Magos, cùm iter facerent, ſolitos nummos ad oculum ſinceros in diuerſorijs numerare, quos qui receperant, poſt pauculos dies cornuum fruſtra vel ſcruta viliſſima reperiebant. Sic cuidam infauſtæ, licet nobili, matronæ Moſellanȩ; quæ ob crimen ſortiarium, paucis abhinc annis, apud aquas Confluentes flammis tradita, fiſcellam dederat plenam ſcutatis, vt apparebat: illa repoſuit in arcam: verùm cum vti voluit, loco numiſmatum fimum repperit equinum. Alia huiuſmodi narrantur compluria. gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias, *a* cur nolit, cauſam reddit aliam; malos genios eſſe deditos auaritiæ & theſauros ac pecunias huiuſmodi aſſeruare Antichriſto, filio perditionis, vt ei ad ſumptum ſufficiant: idque dæmonem ariolo cuidã reſpondiſſe. quamuis autem dæmoni, vt mendaci, minimè credendum; res tamen à vero parum abhorret. Certior tamen cauſa, Deum id nec iubere vnquam (quia non cooperatur ad malum) nec niſi rarò permittere. cur alioqui videamus hoc hominum genere, quibus tam ſplendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon; nihil eſſe vilius, egenius, abiectius, odioſius? ſi antè diuites erant, depauperantur, ſi pauperes, nunquam ditantur. Lucianus *b* refert Apollonium arte ſua theſauros ſolitum quærere, ſed nec Lucianus, nec Philoſtratus teſtantur, vnquam eum conſecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque eccleſiæ militantis gubernationem; quæ in nimis euidens, eam ob cauſam, diſcrimen deduceretur. quot allicerentur in exitium veris opulentijs, Sùm innumeri falſis alliciantur? ſi diabolus poſſet arbitratu ſuo, quos vellet, ditare, quæ eſt mortalium ferè cunctorum auri ſacra fames; valdè metuendum foret, ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à recta fide deuiarunt. Impijs etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, ſupdeditaret: quare facilè pios opprimerent, niſi Deus miraculo nouo ſubueniret. Meritò itaque ditandi homines poteſtatem atque arbitrium Deus ſibi reſeruauit.

Omnia dat Dominus, nec habet inde minus.

Dei eſt terra & plenitudo eius, ipſe aperit manum ſuam, & implet omne animal benedictione. ipſe dat cuique, & non improperat. in ſiniſtra eius diuitiæ & gloria. Ipſe malos ditat, vt eius bonitatem agnoſcant, & conuertantur; vel ſaltem, vt aliqua eorum bona opera compenſet: quod de Cyro & Nabuchodonoſor conſtat. ditat & bonos, vt rectè vtantur, & in opera miſericordiæ expendant. Diabolus de ſuo, quod det non habet, & reuerà maleficos Vatiniano proſequitur odio, tantumq; blanditur vt decipiat, & ut ad æterna perducat ſupplicia, quod vt citius obtineat, non rarò ipſemet prodit contubernales, & iudici quaſi in manum tradit. gaudet enim hominũ, (quos odit, vt imaginem Dei) miſerijs, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videamus eum homines lactare vana inueniendorum theſaurorum ſpe, & cùm quærere, contra humanas etiã leges, *c* perſuaſerit, tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet. Andr. Theuetus *d* narrat ab oculato teſte acceptum, de Græculo quodam Macriano, eum, dum in Paro inſula theſaurum quæreret, à terrà abſorptum. Similia quædam in Anaſtaſio refert Cedrenus, & alii plures alia, vnum aſcribam admiratione non indignum:

f Iud. Damhouderio in Morali promptuario. c. de pecuniæ vituperio,

a li. 3. de nat. dæmon.

b in Alex.

c l. prima. C. de theſaur.

d l. 8. Coſmogra. c. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

dignum. *Circa annum Chriſti, 1520. Baſileæ quidam ſartor ingenio ſimplex, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam, quæ Auguſtæ Rauracorum patet, ingreſſus, & vlterius quàm vlli alij vnquã potuerant progreſſus, miranda quædam ſpectra referebat. Cereo conſecrato accenſo in cryptam deſcendens, primò per ferream portam ſe tranſiuiſſe aiebat: inde ex vna concameratione in aliam, atque etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam ſpectari, & virgine formoſiſſimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus ſolutis, infernè in horridum ſerpentem deſinentem, à qua manu ad ſcrinium ferreum deductus fuerit ſcrinio duos moloſſos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabunda ſimilem eos compeſcere. Tum clauium faſce, quem collo alligatum geſtaret, ſoluto arcam recludere, & omnis generis numiſmata, aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipſa crypta ſe retuliſſe oſtendebat. Addebat virginem narrare ſolitam diris imprecationibus, ſeſe, cum regio eſſet orta ſtemmate, iam olim deuotam in tale monſtrum mutatam fuiſſe, neque aliam ſalutis recuperandæ rationem ſupereſſe, quam ſi ab illibati pudoris adoleſcente ter deoſculata fuiſſet: tunc enim formam priſtinam ſibi reſtitutum iri, & dotis nomine theſaurum omnem qui eo loci lateret, liberatori ceſſurum. Affirmabat quin etiam bis ſeſe virginem deoſculatum: bis tam horribiles geſtus in ea præ gaudio ſperatæ liberationis obſeruaſſe, vt ſibi, ne viuus ab ea diſcerperetur, metuendum fuerit. A quibuſdam nepotibus in ganeum deductus, nunquam poſtea aditum ad cryptam inuenire potuit, nedum ingredi* a.

a *Stumph in Chro. Heluet.*

quis non deprehendit illuſionem? iuuenis ille mentis non bene compos, vel magus: illa de genere Lamiarum, dæmon oſculum petebat, deuoratura poſt tertium. non permiſit Deus. canes illi duo; alij dęmones, vel veri vel fictitij theſauri cuſtodes. numiſmata quædam fortè vera, & Deo permittẽte data. Poſt annis aliquot alius ciuis Baſileenſis eandem cryptam ingreſſus, vt familiæ ſuæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum oſſa inuenit, & ſubitò correptus horrore, feſtinus egreſſus, intẽperijs actus fuit, donec tertia poſt die miſerè interiret *b*. Paucos ante annos quidam Prior Margullinæ cum duobus ſocijs foſſam quandam in ſpelunca Regis Salai prope Puteolos, theſaurorum cauſa ingreſſus, miſerè interijt, nec amplius viſus, vt narrat Villamontius *lib. primo Itinerarij ſui cap. 23.* And. Cæſalpinus *in ſua dæmonum inueſtigatione cap. 12.* ſcribit, quibus hæc confirmantur; *theſaurorum, quidem,* inquit, *indagatores per magicas facultates multos nouimus; ſed qui aſſecuti fuerint compertum non habeo. Piſis tentauerunt quidem noſtris temporibus effodere, ſed rei difficultate victi ab opere ceſſarunt. Tandem anno elapſo locum, in quo Neronis ædificia exſtitiſſe ferunt, hodie autem ſacris virginibus dicatum, effodere cœperunt, vbi erat ingens pini arbor: ſed à dæmonibus adeò infeſtati ſunt, vt præ timore ab incæpto deſiſtere coacti fuerint: quo tempore multæ ex virginib. locum habitantib. à dæmone obſeſſæ ſunt.*

b *idem Stumphius ſup. & Rhenan. lib. German.*

Quid mirum, ſi hanc theſauri illicitam ſcrutationẽ in ſuo ſolo fieri permiſerant? In hoc mũdo pœnam Deus inflixit, vt in alia vita parceret. Ne (mea ſententia) prudẽtius aut verius hac de re tota diſſeruit, Paulo Ghirlando *lib. de ſortileg. q. 3. nu. 12.* quamobrem conducibile reor, eius verba vobis tranſcribere: *Arte huiuſmodi iactant ſe poſſe inuenire theſauros in locis valde remotis & ſubterraneis abſconditos, & quandoque inducunt homines in talem inſaniam, vt foueas quàm ingentes conficiant pro inueniendis theſauris huiuſmodi; & iſta videtur mihi, quod ſit vna ex turpioribus illuſionibus, quas dæmon homini faciat. quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audiui quenquã ex necromanticis, magicis, aut ſortilegis huiuſmodi aliquos vnquã inueniſſe theſauros, aut aliàs aurum vel argentum; ſed quam plures vidi huic operi incumbentes, qui mirabiliter conati ſunt, velle experiri, qui poſt multos labores, & diabolicas obſeruantias, demum nihil viderũt nec inuenerunt, niſi terram. Et ratio eſt, quia Deus non permittit, nec vult dæmonem poſſe theſaurizare: quia aliàs ſequeretur, quod iſti magici Necromantici, ac cęteri diabolicæ fidei profeſſores, eſſent ceteris Chriſti fidelibus ditiores, ac præſtantiores: ac quamplures reperirentur, ex ipſis Chriſti fidelibus, qui animo ditandi proſequerentur illos, nec curarent Chriſtianam ipſam poſtergare fidem, ut magno theſauro abundarent & venerarentur ab omnibus. Quinimo videmus hodie totum oppoſitum, quod iſti ſortilegi, magi, necromantici, & ſimiles ſunt ceteris CHRISTI fidelibus pauperiores, ſordidiores, & viliores, & in hoc mundo, Deo permittente, calamitoſam vitam cõmuniter peragunt, demum verò infelici morte pereunt, & æterni ignis incendio cruciantur, ut in* cap. firmiſſimè. ex. de hæret. & c. nec mirum. 26. q. 5. *Et eâ argutia qua dæmon illos decipit, eadem, & ſimilibus promiſſionibus ipſi nos decipere ſtudent: ſed non capiunt, niſi aliquos; qui ſunt ſimplicis cognitionis, & carent intellectu, & ratione: vel qui ſunt nimium creduli & curioſi, qui auiditate quadam impudenter appetunt ſcire ea quæ nulla ratione, aut honeſta cauſa competit ſibi inueſtigare.* d. cap. nec mirum §. auguria. verſ. potentis. Hactenus Ghirlandus. Melindenſes Indos inueneio ſolitos merces, quarum iactum fecerunt, conari incantationibus è pelagi fundo extrahere, quo euentu neſcio. Lege Caſtanedam *lib. primo Hiſtor. Indicæ cap. 30.* permittente Deo nonnunquam Diabolus merces effert vt eos in ſua ſuperſtitione roboret: non permittente, nequit, & culpam in aliquod erratum incantantium conijcit. Notandum etiam hac in re quoſdam dici theſauros inueniſſe magicis artibus; qui id conſecuti ſolerti, atque ſagaci coniectura; vt Sarracenus ille, tempore Guiſcardi Normanni in Apulia, cuius factum Magiæ Platina *a* & Collenucius; ſed prudentiæ melius aſcribit Petrarcha, pro quo ſententiam feret, quiſquis rem iuſta lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortiſſimus & religioſiſſimus Imper. qui iure optimo Cornelium Agrippã, & dos alios nobiles, aula & regnis ſuis exulare iuſſit, eò quod illi theſaurorum, per artem magicam, ſpem obtuliſſent. Benè tibi ſit, & ſtemmati tuo Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: viuet, vincetque poſteritas tua, quamdiu Catholicam tuebuntur, & ab impijs curioſiſque artibus abhorrebunt. Huc ſi deuoluantur; quam virtute, tam fortunæ tibi ſunt diſſimiles futuri.

a *Platina in Leone, Collenut. in hiſt. Neapolit. & Bonfinius in Hungaricâ. Petrarcha in Exempl. ſc. de Prudentia.*

QVÆSTIO XIII.

An Magi valeant incantare animalia bruta?

DE ſerpentibus, id non poetæ tantum, ſed & Chriſtiani credidere. Poetas laudaui ſup. quæſt. 9. pleroſque Virgilium, Ouidium, Nemeſianum: ijs nunc accedant Lucilius in Satyr.

... Vt Marſum colubras
Diſrumpit cantu, venas cum extenderit omnes.

itẽm P. Silius Italicus.

... Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuq́; graues ſopire chelydros.

Et Seneca, qui fuſius deſcribit Med. act. 4.

.. triſte laua complicans ſacrum manu
Peſtes vocat, quaſcunque feruentis creat
Arena Libyæ, quaſq́; perpetua niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens,
Et omne monſtrum. tracta magicis cantibus
Squammen latebris turba deſertis adeſt.
Hic ſera ſerpens corpus immenſum trahit,

Triſ-

Universidad de Deusto Biblioteca

Trifidamque linguam exſertat, & querens: quibus
Mortifera veniat; carmine audito, ſtupet,
Tumidumque nodis corpus aggeſtu plicat,
Cogitq; in orbes. Manilibus lib. 5.
Non inimica facit ſerpentum membra creatis.
Accipient; ſenibuſque ſuis, peploque fluenti,
Oſculaque horrendis iungent impunè venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibuſque* rectè eſt in Gemblacenſi m. ſ. ſicut enim veteres *Vergilium*, & *Virgilium*, ſic *ſenus* & *ſinus* ſcripſere. Nonne ſequitur apud eundem Manilium?

Et ſenibus uires ſumit fluctumque figurant.

Viderint critici, cur iſta corrumpant. redeo ad inſtitutum. Quæ dixi, ea confirmat fuſiùs idem poſtea, agēs de natis ſub vrſæ ſigno. idem confirmat quod legi in noſtrorū hominū annuis litteris Peruanis datis ann. 1591. viperæ innoxiam contrectationem in Magorū Indicorum ludibrijs, ad miraculum fortè B. Pauli eleuandum à dæmone excogitatam. id ita narrat in Collectan. ſuis Spitillus; *Celebrant & feſtum aliud ſuperiore non minùs ſuperſtitioſum. Puerum decora facie, & qui toto caſtello formoſiſſimus habetur, cubiculo includunt, eiq; tandiu ieiunium imperant, dum excreſcant capilli. tum Magi præſtigiatores cum ſenioribus eductum veluti applicatione quadam, in ædes amici alicuius arctiſſimè illi iuncti deducunt, ubi uetulæ puerum querula voce lamentantur, & plebs, quæ interea cogitur & conuenit, paulatim pueri capillos præſcindit, oblato in ſingula capita anſere vno cocto. Altera die Magus iuniores ad venandas feras mittit, alios vt feſtum opportunum appareut, ablegat, puellis vt bonum vinum excoquant imperat, Senioribus muſica vt inſtrumenta componant, & ex ea hora eadem pulſare incipiunt, atque ab eo tempore, quæ cas in res à Mago emiſſi ſunt, liberè furari poſſunt, quidquid extra cuiuſuis domum repererint. Inuitant populos vicinos, ut variis armis inſtructi ad feſtum conueniant. Puer feſti tempore coronatus, altera manu telo inſtructa, altera viperа vina dependente, poſitam in loco quodam ornatiſſimo ſedem occupat, unde facilè colligitur dæmonis eſſe artes, cùm à vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ ſunt. Quæ venatione apprehendit iuuentus, cum coctis & aſsis anſeribus, repoſita ſunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quantitas. Poſteaquam milites ad feſtum uocati, militari quodam ordine & delectu, ingreſsi ſunt, & viperam adorarunt, ad puerum accedunt uinum illi proximum ebibunt, & præparatas pueroq; adhærentes epulas ſumunt: tum ad adorandam rurſus viperam regrediūtur, eundemq; cibum & potum repetunt, totoſq; tres dies hac ratione abſumunt, quibus euolutis viperam necant. Exin feminæ (quæ toto feſti tempore clauſæ domi hærebant) egrediuntur clamantes: Victoria, Victoria. In celebritate huiuſmodi frequenter dæmon apparet, ad conbibendum, comeſſandum, feſtoſq; dies latè, hilariterque agendos exhortans.* Sed & Pet. Chieza ſcribit omnes Audinorum montium vaſtos ſerpentes omnem ferociam, vimque noxialem poſuiſſe vetulæ cuiuſdam carminibus olim exarmatos: nunc etiam aſpectu tantum terrere, cetera innocuos eſſe. Rurſus idem confirmat Indicarum Nauigationum hiſtoria. hanc enim vim Nigritis Africæ populis tribuit Aloyſius Cadamuſtus. *a* Quodque caput eſt, patribus Chriſtianis id ſacræ ſcripturæ loca videntur indicare; dum ea, vt ſonant, accipiunt, & quæ de Marſis veteres tradidere, vt veriſimilia admittunt, DD. Hiero. Baſil. & D. Aug. Arnob. quoque, Theodoret. Alcymus, Beda, & Euthymius. *b* Nec puto ijs D. Hilar. repugnare. *c* nam ipſe de dæmone accipit, allegoricè: de veris ſerpentibus, patres alij ſenſu litterali: ipſe de Marſis

a Nauig. dic. c. 28.
b in Pſ.
c in d. Pſ.

Marſis fabulam putat eatenus, quà vulgus putabat ea, vi carminis contingere: ceteri admittunt eo ſenſu, quē Hilarius non negaret, & quē nos retinemus, ad incantationem ſcilicet vt ad teſſeram, malū genium aduolare, ipſumq; ſerpentes vel exarmare, vel ſopire, vel necare. Docet celebre exēplum Magi Saltzburgenſis, qui cū omnes, ad vnum milliare, ſerpentes in quandam foueā cogere niteretur; tandem ab ingenti vno & annoſo, in eum exſiliente, necatus fuit. Nimirū ceteros dæmon eo compulerat: hunc noluit cogere, ſed in Magum concitare maluit. Etenim ſi vi carminis ceteri in foueam adacti, eadem ſe vis in hunc quoq; exſeruiſſet. idem patet ex ridicula & inepta verborum formula, quà magi vtuntur, quam ſi alij chartis non illeuiſſent, meliùs curioſis ingenijs conſuluiſſent. Loca ſcripturæ duo ſunt. Apud Dauidem legimus; *Sicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & uenefici incantantis ſapienter. a* Naturali ergo inſtinctu nouit vim ſibi ab incantatione inferri poſſe. hoc genus aſpidis tradit Euthymius, *Palamnem* vocari. Apud Hieremiam. *c; Ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio.* Hoc eſt qui nequeunt incantari. poſſunt ergo ceteri. quanquam ne quid diſſimulem, ſenſus poteſt eſſe, adeò lethales fore ſerpentes, vt nequeant eorum morſus ſanari: quam explicationem confirmant LXX. dum vertunt, *ſerpentes mortiferos: quibus non eſt incantatio: & mordebunt uos inſanabiliter.* Melior ergo ad probandū eſt ille locus Dauidis vt intelligamus, magos vi pacti hæc poſſe in ſerpentes: non dubito idem poſſe in ceteras belluas: vnde Silius;

Harcelo non pauidus fetas mulcere leænas.

Etenim in crocodilos id ſolere piſcatores, docet Villamontius *Itinerarij li. 3. c. 12.* Veriſimile tamen fateor, quod cenſuit D. Aug. *e;* ob fraudem, quà primi parentes à ſerpente decepti, Deū frequentius permittere ſerpentū, quam aliarū ferarū incantationes. & maiorū illorū eſſe cū dæmonibus familiaritatē, non natura, ſed diuina permiſſione quadā. Sanè Grilland. *q. 8. in fi. Et ego aliàs* (ait) *vidi Romæ quēdam Magum excellentiſſimum, Græcū, tempore Hadriani VI. antequā perueniret ad vrbem ipſe Pōtifex: quod ſolis verbis compreſſerat uires cuiuſdam ferociſsimi tauri, exiſtentis in armento in loco ſilueſtri, quem ſic aſſixum, vt ita dixerim, & humiliatum apprehendit per cornua, & chordula quadam ſatis debili, arte tamen magica fabricata, taurum ipſum ligatum, quo voluit, adduxit media nocte, circiter quatuor aut quinq; milliaribus: quæ viſa fuerunt per ducenta & ultra viros.* Sed errat Grillandus, cum putat hæc omnia ipſa verborum potentia effici potuiſſe vt ille Magus aſſerebat. *quod li. primo* refutatum. Quod in Circenſib. ſoliti incantatione ſuis equis velocitatē, aduerſariorum verò tarditatē, moramq; adferre, docent Arnobius *libro primo, Hieronym. in vita Hilarionis.* Caſſiodorus *lib. tertio epiſt. 51.*

Quærat aliquis, an, vt animos, ſic & colores ferarum dęmones uerè queāt immutare? nihil dubitem, quia norūt aquas, quibus id naturaliter perficitur. Ariſtoteles *lib. 3. de Hiſtor. animal. c. 12.* teſtis eſt his verbis; *Sunt aquæ multis in locis, quas cùm oues biberint, moxque inierint, nigros generant agnos: vt in terra Aſſyritide agri Chalcidi Thraciæ facit amnis, quem ob nimiam frigiditatem Pſychrum vocant: & in Antandria duo ſunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiem pecorib. facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur. quamobrem Xanthum pro Scamandro vocatum ab Homero autumant.* Varro quoque apud Solinum tradidit, in litore maris rubri eſſe fontem, quem ſi oues biberint, mutent vellerum qualitatem, & antè candidas, poſt hauſtum, fuluo nigreſcere colore. Plura memorant aquarum miracula, quæ ſi reapſe contigerunt, poſſent circa animantia per aquas hæc omnia Magi.

a Pſ. 57. v. 5. ad hunc locū reſpice Alcymum l. 2. c. 15.
c 13. v. 17.
e l. 11. de Gen. ad litt. c. 28.

Universidad de Deusto Biblioteca

gi. pergam addere nonnulla. P. Naſo *lib.* 15. Metamorph.

. . . . . medio tua corniger Ammon
Vnda die gelida eſt ortuque obituque caleſcit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cùm luna receſſerit orbes
Flumen habent Cicones, quod potum ſaxea reddit
Viſcera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis & hinc Sybaris veſtris conterminus oris,
Electro ſimiles faciunt auroque capillos.
Quodq; magis mirum. Sunt, qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita eſt obſcænæ Salmacis vnda?
Æthiopeſque lacus? quos ſi quis faucibus hauſit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate ſoporem.
Clitorio quicumque ſitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetque meris abſtemius vndis.
Huic fluit effectu diſpar Lynceſtius amnis;
Quem quicumq; parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam ſi mera vina bibiſſet.

De admirandis Siciliæ aquis multa Thomas Fazellus. 1. *decad. lib.* 1. *cap.* 5. quod eſt de mirabilibus Siciliȩ.

QVÆSTIO VIIII.

An poſſint aliqua mixta, maximè ſenſibilia producere ſeu gignere arte ſua?

SIt propoſitio prima, *Animalia imperfecta muſcas, vermes, ranas, & huiuſmodi inſecta, & alia quæ ex putrefactione naſcuntur, poſſunt producere celeriter; non creando, ſed actiua paſſiuis applicando.* Hæc D. Auguſt. quem ſchola Theologica ſequitur. *a* Solent autem hæc producere magi, ex pacto, per dæmonem actiua paſſiuis applicantem. nam ipſi magi plerumque neſciunt, quo iſta pacto gignantur, & cauſas ignorant. vt quando diabolus dat ſagis minutum puluiſculum, cuius in aerem iactu diuerſæ ſpecies locuſtarũ, bruchorum, murium, erucarum, & ſimilium animalculorum variæ peſtes ſtatim naſcuntur. iubet interdum primam quæ obuia plantam ex agro illo, quem vaſtari volunt, euellere; aut gramen perdendæ arbori illidere, & alias tales nænias adhibere, quæ vim nullam habent naturalem. *b* Sic poſſent Magi etiam producere quoſdam anſeres imperfectiores, qui ſoliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putreſcentibus, vel ſanè ex lignis nauigiorum putridorum, vt norunt contingere Scoti, & Hebridum incolæ, quibus vocant *Kalakis & Bernicles. c* Sed an perfecta (quæ vocantur) animalia? probabilius mihi eſt, actiua paſſiuis applicando non poſſe, quia hæc ex putrefactione naſci non poſſe probabilius, & non niſi ex prolifico parentum ſemine, vel à parente, vel à dæmone incubo matri infuſo, prout poſtea dicetur. Poſſet etiam dæmon talia iam producta muliebri vtero includere, & callidè inde educta, occultà quapiam clancularij meatus via ipſi cognitâ, in locis remotis vbi nata videantur fouere, alere, & reſpirare facere; vtpote inter ſaxa, in quib. non rarò imperfecta naſci conſueuerunt, muſcæ, mures, & ſimilia. Hoc omnino crediderim contigiſſe in canib: illis, quorum mentio fit à Guilhelmo Neubrigenſi his verbis; *Dum in quadam lapidicina petra ingens ferramentis finderetur, apparuere duo canes capacem ſui in eadem petra capacitatem replente abſque omni ſpiraculo* (intell. perceptibili) *videbantur autem eſſe ex eo canum*

a D. Aug. ... 3. de Trin. ... 7. D. Bon... & alij in 2. ... 7. Ale. de H... les 2. p. q. ... D. Th. 1. ... 114. a. 4.

b vide N... mig. lib. ... monolar. ... 21.

c Carda... 7. de rer. ... et. Lobel... ſt. lib. de ... herba.

ex eo canum genere, quos leporarios vocant, ſed vultu truces, odore graues, pilorum expertes. Et vnus quidem eorum, vt dicitur, citò defecit. Alterum verò ſtupendæ vt aiunt edacitatis Henricus VV intomienſis Epiſcopus diebus plurimis in delicijs habuit. lib. 1. Hiſtor. Anglor. cap. 28. & ſubdit, in alio lapide inuentum bufonem cathenulam auream circũ collum habẽtem. Cenſeo huic cathenulam à dæmone additam. nam ipſe bufo ibidem naſci potuit, vt in carbonarijs fodinis Leodicenſibus ſilices ingentes nonnunquam reperti, intra quos viui bufones conditi, vt in natiuitatis ſuæ cunis, latebant.

Poſſunt etiam dæmones producere quædam inſolita monſtra: quale illud in Braſilia, altum palmos ſeptendecim, tectum corio lacertæ, mãmis prætumidis, brachijs leonum, oculis rigentibus, & flammeis, ſcintillãtib. ſimili lingua *d* qualia fortè monſtra, quæ in Saxoniæ ſiluis, ſemihumana facie, capta anno 1240. *e* Niſi fortaſſis illa ſint ex nefario hominum ac ferarum coitu nata; quæ monſtrorum plurimorum origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marſico Alcippe elephantum *f*: ſic anno 1278. apud Heluetios alia leonem *g*, ſic anno poſtea 1471. quędam Papiæ cattũ, Brixiæ canem alia; ſic 1531. mulier Auguſtæ Vindelicorum, eodẽ partu, enixa primò caput humanum membranis inuolutum, mox ſerpentem bipedem, tertiò porcum integrum *h*: & quæ varia huiuſmodi leguntur apud recentiores *i*. Illud ſuperat admirationem reliquorũ, quod Caſtaneda retulit *in Annalib. Luſitaniæ*, mulierem ob quoddam crimen in inſulam deſertam nam deportatam; cum ibi expoſita fuſſet; eã ſimiorum, quibus frequens locus, agmen circumſtetiſſe fremebundum, superueniſſe vnum grandiorem, cui reliqui loco ceſſerint; ab hoc mulierem blandè manu captam in antrum ingens abductam, eique cum ipſum, tum cæteros copiam pomorum, nucum, radicumque variarum appoſuiſſe, & nutu, vt veſceretur, inuitaſſe: tandem à fera coactam ad ſtuprum: facinus hoc multis diebus continuatũ, adeo vt duos ex fera liberos ſuſceperit. ita miſeram (quanto mors optabilior?) victitaſſe per annos aliquot: donec Deus miſertus nauim eò Luſitanam detuliſſet: cumque milites in terram aquatum ex proximo ad antrum fonte exſcendiſſent, abeſſetque forte fortuna ſimius; fœminam ad inuiſos diu mortales accurriſſe, & accidentem ad pedes ſupplicaſſe, vti ſe facinore & calamitoſiſſima ſeruitute irent ereptum: adſentientibuſque, & caſum miſerantibus illis, eam cum ipſis nauim aſcendiſſe: ſed ecce tibi ſimium ſuperuenientem, inconditis geſtibus & fremitibus coniugem non coniugem reuocantem. vt vidit vela ventis data, cõcito curſu de liberis vnum matri oſtentat; minatur, ni redeat, in mare præcipitaturum; nec ſegniter fecit, quod minatus. tum recurrit ad antrum, & eadem velocitate ad litus rediens, oſtentat alterum, minatur, & demergit: ſubſequitur & ipſe furens, tamque diu nauim natatu inſequitur, donec vndę natantem vicere. Rem tota Luſitania teſte notiſſimam, & à rege mulierem Vliſſiponæ addictam ignibus, quorundam precibus vita impetrata lethum cum clauſtro perpetuo commutaſſe. Miraris Lector? en tibi Saxo Grammaticus, cum duobus Magnis, Vpſalenſibus epiſcopis: narrant Gotthicos reges ex Vrſo & Virgine nobili originem ducere; & Ioannes de Barros Peguſianos & Sianitas Indiæ gentes, à cane, qui cum muliere corpus miſcuerat k. Verum his ego non ſum credulus, qui certus ſum ex homine & fera verũ hominẽ naſci non poſſe. quia ferinũ ſemen perfectionis illius eſt expers; quæ ad tam nobilis animæ domicilium requiritur. quare ſi quid ex tali mixtione naſcatur, monſtrum id fuerit, non homo. Sequitur. n. deterio-

d Anan. li. 4. de nat. dæmo.
e Lycoſten. de Prodig.
f Ale. ab Ale. lib. 2.
g Stumph. in Chro. Heluet.
h Lycoſthe. ſupra.
i Cardan. li. 16. de varie. Lemnium. li. 1. de occult. mirac. c. 8.
k videte Torquemadã Horti floridi dial. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

terioris ſeminis códitionem talis fætus: quare vt ſummum hominis aliquam ſpecié præbebit: Nec enim crediderim, cenſendum perfectum brutũ eius ſpeciei, cuius alteruter parentũ (v.g. ex Luſitana nati, nec ſimij, nec homines erant) ſed monſtrum quoddam miræ ſpeciei, & imperfectæ, vt mulus ex equo & aſino, thoes ex hyæna & lupo; quare nec arbitror ſi cõmiſceatur ſibi ſimili, vel alteri bruto perfectæ ſpeciei, brutum vllum geniturum. Confirmat hanc ſententiam cordati hiſtorici Petri Chieziæ narratio, qua tradit rupices illos Andinos ſolitos ingentib. ſimijs ſe commiſcere: & natos inde fætus caput humanũ & pudenda habere, cætera ſimijs ſimiles eſſe; feros iuxta ac fœdos, qui non loquantur, ſed terribiliter vlulent: & ab ipſis quoque Indis, pro monſtris haberi. Denique in prouincia Aulaga mulierem Indam ex cane tria monſtra peperiſſa. hæc ille. *1. par. Hiſt. Peruanæ, c. 55.* Præterea in nónullis exemplis citatis, imaginatrix vis & corruptio ſeminis, & ſuperfluorũ in vtero humorum copia, ſuam ſibi ſingula partem poſſunt vindicare. Fieri poteſt præterea, vt mulieres harũ aliquæ de ſtrigum numero fuerint, & dæmon incubus calidum horum animalium ſemen illis infuderit, cur qui poteſt humano ſic abuti, non poſſit ferino? Sanè in illis exemplis, de Indorum populis & Gotthorum regib. putarim hoc dicendum: quod dæmon in ferarum talium effigie fœminas compreſſerit, quod eum poſſe docebit ſequens quæſtio. Veriſſimam narrationem his adiungo. In hoc ipſo Belgio fuit nefarius quidam; qui vaccæ ſe commiſcuit. Poſt viſa bos prægnans, & poſt aliquot menſes edere maſculum fœtum, non vitulum, ſed puerum; adfuere non vnus, deque matris vaccæ cadentem vtero adſpexerunt, leuatumque de terra nutrici tradiderunt. adoleuit puer baptizatus, & inſtitutus Chriſtianæ vitæ præceptis, pietati ſe addixit; &, pro patre, ſeriò pœnitentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus, ſed qui ſentiat in animo propenſiones vaccinas, paſcẽdi prata, & herbas ruminandi. Qui de hoc ſentiẽdum: nõne hoĩem eſſe? planè crediderim: ſed ex vacca matre natum abnuo, quid ergo? Diabolus peccati illius gnarus, & impulſor, mox vaccam prægnantem fecit videri: cũ voluit, alicunde infantem ſurreptum attulit, & vaccæ parturienti, quæ vento grauida erat, puerũ ſic ſuppoſuit; vt a vacca fundi videretur. Hinc nata opinio: & puer perſuaſus ſe vaccæ filium, matris putatæ propenſiones hauſit imaginando. Nam vt verus homo, ex ſeminis vaccini materia, naſcatur, & organica illa diſpoſitio perfecta humani corporis, in vaccæ vtero, & vaccinæ animæ calore ac virtute, perficiatur: id philoſophos omnes mecum arbitror, inter *ἀδύνατα* computaturos. Illud vero Manilij, monſtrorum productionem aſtrorum influxibus & fato Stoico aſcribentis, ſectæ eſt delirамentum:

Permiſcet ſæpe ferarum
Corpora cum membris hominum: non ſeminis ille
Partus erit. quid enim nobis commune feriſque?
Quiſue in portenti, noxam peccarit adulter?
Aſtra nouant formas, cœlumq́; interſerit ora.

Cæterum And. Cæſalpini Paradoxũ; ſine ſemine bruta perfecta equos, boues, elephantos, imò & hominem quoad corpus, ex Solis calore & putredine ſola naſci poſſe; quod multis probare conatur *libro 5. Peripatetic. Quæſt. q. 1.* vnde ſequeretur arte Magica hæc omnia produci poſſe applicatione agentium ad patibilia; mihi nondum potui in mentem producere, vt id verum eſſe, vel ſuſpicer. Qui non ignorem, præparationem materiæ ad formas animantiũ, quæ perfecta nuncupantur, dependere à virtute ſeminaria, & formatrice; quæ ad perfecti animalis conformationem opus

opus habet, non tantum primarum qualitatum mixtura & temperamento, quod à cœlorum influxu, & ſolis calore recipit; ſed præterea perfecti animantis cooperationem exigit. vt cordati omnes Theologi & Philoſophi fatentur, quos citant Conymbricenſes noſtri, erudite hoc commentũ refellentes *in 2. de cœlo c. 3. q. 6. ar. 3. in 4.* quos (curioſe lector) ſuadeo tibi legendos. Illud etiam conſidera, hominem quoad corpus duntaxat hominem non eſſe: ideo cum dicunt poſſe hominẽ quoad corpus ſic gigni, vel ſibi in his verbis contradicere, vel hoc tantum dicere; ſic monſtrum gigni poſſe: imò nec monſtrum quidẽ; quia inanimatum. quæro enim qua illa humani corporis maſſa anima animabitur? humana? at hoc eſt deliriũ Paracelſi, hæreticum, vt aliàs oſtẽdi: ferina? ſed ferarum anima non poteſt humanum corpus informare. quia lõgè alias requirit diſpoſitiones, lõgè diſſimiliores, quam anima bouis & canis. conſtat tamen corpus caninum à bouis anima informari non poſſe. quale ergo hoc monſtrum, aut quid futurum?

Certum eſt monſtra naſci aliquando diuina vltione. Docet Dockumenſium Friſiorum pœna, ob eorum Epiſcopum S. Bonifacium cum ſocijs cæſum. *Nam horum ſanctorum indignam mortem* (ait Kempenſis) *in filios filiorum Deus vindicauit: ut paſſim ex eorũ familijs (quorum maiores tam nefarium ſcelus perpetrarunt) in hũc diem videantur in occipite habere, groſſos crines ſubalbi coloris, in modum caudæ cuiuſdam bruti animalis, ut iuſtè dixeris,*

Sentit adhuc proles, quod commiſere parentes.

ita Cornel. Kempius Dokumenſis. *lib. 2. de Orig. Friſior. c. 21.* Imitemur Samſonem, & caudam caudæ connectamus. ſcribit Polyd. Virgilius *Hiſt. Anglor. lib. 13.* in hanc ſententiam; eo quod rex Henricus II. oſtenderet ſeſe infenſum B. Thomæ Cantuar. ſanctum virum *iam ſic vulgò negligi cæpiſſe, contemni, & odio haberi; vt cum veniſſet aliquando Strodũ; qui vicus ſitus eſt ad ripam Meduciæ fluminis, quod flumen Roceſtriam alluit: eius loci incolæ cupidi bonum patrem ita deſpectum ignominia aliqua afficiendi; non dubitarint amputare caudã equi, quem ille equitaret, ſeipſos perpetuo probro obligantes. Nam poſtea nutu Dei ita accidit, vt omnes ex hominum genere, qui id facinus feciſſent, nati ſint inſtar brutorum animaliũ caudati. Sed ea infamiæ nota iampridem, cũ gente illa eorum hominum qui peccarũt, deleta eſt.* Sic Polydorus: cuius vltima clauſula, an in gratiam adficta, an ex vero, nouit Deus. conuicium certè in gentem totam manauit, & durat inter homines proteruos; qui, linguæ petulantioris, nihil habent penſi, vera an falſa effutiant. Si quid talis dedecoris permaneret, Guilhelm. Tookerus Reginæ ſuæ, etiam huius appendicis demendæ virtutem mirificam tribuiſſet. Citra iocum: apud Thom. Cantipratenſem reperio, *lib. 2. de Apibus.* Nobili cuidam venationis gratia feſtos dies prophananti, ex vxore natam prolem canino rictu, & auribus braccorum (vt vocãt) more flaccis ac dependulis.

QVÆSTIO XV.

An ſint vnquam dæmones incubi & ſuccubæ, & an ex tali congreſſu proles naſci queat?

AXioma 1. ſit, *Solent malefici, & Lamiæ cum dæmonibus, illi quidẽ ſuccubis, hæ vero incubis: actum Venerium exercere.* Perperam hoc negarunt cõplures hæretici *a*; inter quos pars iſta negatiua communior videtur; ex Catholicis etiam nonnullis: ſed pauci admodum, ex Belgis Philippus Broideus *b*, ex Italis Cardanus, Ponzinibius, & Bapt. à Porta. ſed horum auctoritas non magna, ſi cum contrarium aſſerentibus eam componas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeo

a *Pet. Mart. VVierus, Chytræus. Lercheimer. Biermanus, Fichard. Godelmanu. & alij.*

b *Addition. ad c. 11. Fer. Romani.*

deò multis, vt verendum ſit ne pertinaciæ & audaciæ ſit ab ijs diſcedere. Communis namque hæc eſt ſententia Patrum Theologorum, & Philoſophorum doctiorum, & omnium ferè ſeculorum atque nationum experientia comprobata. Vt cęteros taceam, voluere Plato *in Cratylo*, Philo Ioſephus, & vetus Synagoga: D. Cypria. D. Iuſtinus Mar. Clemens Alex. Tertullian. & alij *c*, qui vetuſtiores patres, in eo, quod voluerunt dæmones poſſe cum mulieribus rem habere, optimè ſenſerunt, in eo verò à recentioribus iure reprehenduntur, quod de huiuſcemodi concubitu Moſis etiam verba *d*, de filijs Dei & filiabus Caini acceperunt. Solidior ergò adhuc probatio huius ſententiæ deſumitur à D. Hierony. in cap. 6. ad Epheſ. & D. Auguſt. quem communis ſchola Theologorum cum D. Iſidoro ſequitur *e*: & pro eadem pugnat Bulla Innoc. VIII. Pontif. contra maleficos.

Probantur hæc ratione & ſimul explicantur. Dæmones (quod poſtea docebo) poſſunt defunctorum corpora aſſumere, vel de nouo ſibi aere & alijs elementis ad carnis ſimilitudinē palpabilia effingere ac formare, poſſunt illa pro libito mouere & calefacere, ſic ergo poſſunt, quem natura non habent ſexum artificiosè exhibere, & viris ſpecie fœminea, fęminis ſpecie virorum abuti, & has ſubijcere, & illis ſe ſubſternere. poſſunt etiam aliundè acceptum verum ſemen adferre, & naturalem eius emiſſionem imitari. Poſſunt ergo illa omnia facere, quæ axioma iſtud primum ſupponit: quod cum poſſint, & eos facere doceat experientia, non eſt cur dubitemus.

Axio. II. *poteſt etiam ex huiuſmodi concubitu dæmonis incubi proles naſci.* Maior eſt difficultas huius axio. quæ tamen tollitur quando bene & dilucidè tota res explicatur. Sciēdum ergo quod poteſt (præter ea quæ diximus) diabolus ſemen aliunde acceptū (v. g. in ea, quæ ſomnianti viro contingit, illuſione) deferre, & qua eſt agilitate & naturalium rerum peritia, calorem prolificum in ſemine quantumuis ille ſubtilis & aereus ſit ac facile diſſipabilis, conſeruare, & illud denique, quo momento mulier ad cōcipiendum optimè diſpoſita, quod eum non latet, tum illud matrici ſic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri ſemini commiſcere, hanc concl. tenuere auctores poſtea citandi.

Axioma III. *Attamen dæmones nequeunt, vi ſua, & ex propria ſubſtantia, more animantium generare.*

Probatur, quia nec dæmones inter ſe vllam habēt indiuidui vel ſpeciei multiplicationem (qui fuit error Gregor. Nyſſeni *a*) nec dæmones corpus aereum, vel vllum habent omnino (vt contra Platonicos M. Ant. Natta. *lib. 7. de Deo. fol. 71.* docuit, Franc. quoque Georg. & Caieta. tenendum eſt) quare nec in proprio ſuo corpore cōmiſceri poſſunt (vt optimè docet Perer. *d. lib. 8. diſp. 2.*) nec vllum ſemen; nedum prolificum, quātumuis tenue, habent (qui fuit error Marci Epheſi, Ioſephi, & fortaſſis Athenagoræ, Tertull. & vetuſtiorum illorum Patrum) quomodo proprium ſemen habere poſſint; cum ſemen ſit ſubſtantiæ corporeæ viuentis pars, & reſiduum cibi optimè concocti, ex meliorum ſcriptorum ſententia *b*: dæmones, verò ſunt ſubſtantiæ incorporeæ, & ideo de ſuo nō poſſunt corporeum ſemen præſtare: ſunt etiam expertes animæ, vegetantis autē animæ functio eſt naturali calore cibum acceptum concoquere. Ideo certiſſimum eſt hoc axioma, quod auctores præcedentis axiomatis admittunt: & hanc duntaxat concluſionem aſſerere voluerunt: non verò, præcedentē ſecundam negarunt, ſcriptores quidā magni nominis, vt D. Chryſ. & alij *c*: quorum ſentētiam retuli & explicui olim, *Commen. in Seneca Herc. Furent. v. 447.*

Quæ

c videte hos citatos apud Six. Senenſem l. 5. Bib. ſac. anno. 77. & Pamelium in Error. Tertul. Anno. 1. quib. addo Plethonē li. de mirabilib. & lōgæuis. Pererium l. 8. in Ge. di. 1

d Gen. 6 n. 2.

e Aug. li. 15. de ciu. Dei c. 23. Iſido li. 8. Orig. Alex. de Hal. 1. p. q. 78. Tho. Bonauē. Scot. Durand. Gab. in 2. d. 8. Guilh. Pariſ. de vniuer. p. vlt. c. 23. Abulen. in c. 6. Ge. q. 6. & cap. 7. Exo. q. 12. Auctor. mallei male car. Gri. Remig. & alij I. C. communiter: & ex medicis Simphorianus libr. 2. prax. c. 7. Ceſalpinus, de dæmon. inueſtigat. ca. 19. Codronchius l. 3 de morb. vene

f. 10 Valeſius de ſacra phil. c. 8. in pri. Ge.

a de nat. hom. c. 18.

b vide Tiraq. l. connub. [illegible] a. nu. 12. [illegible] clantū [illegible] getatina [illegible] ria Theo[illegible] 13. Valeſ. de Sac. Phil. c. 13. [illegible] in Problem. c Chryſ. [illegible] 22. in Ge. [illegible] ſiau. [illegible] 21. Phil. [illegible] hæreſ. [illegible] Sympoſ. [illegible] rē Schalig. [illegible] xercitat. [illegible]

Quæ aduerſarij obijciunt exempla, illuſarum aliquando mulierculārum, ea nos non refellimus nec reijcimus, præſertim conteſtata illa mira apud Iaquerium & Martinum Arelatenſ. *d* ſed contendimus ineptè illos hinc inferre; aliquando deluduntur: nunquam ergo id verè contingit. ex particulari affirmatiua inferunt vniuerſalem etiam affirmatiuam, in materia non neceſſaria. quod ineptum eſt.

Dicimus ergo. *Ex concubitu incubi cum muliere aliquando prolem naſci poſſe; & tum prolis verum patrem non fore dæmonem, ſed illum hominem cuius ſemine dæmon abuſus fuerit.* Negarunt hoc Plutarchus *in Numa*, Paracelſus hæreticus, Vlric. Molitor *de Pythonicis mulier. c. vlt.* & Nicol. Remig. *lib. 1. dæmonolat. c. 6.* ſed argumentis fulti leuiculis: non negat, dubitat duntaxat Bened. Perer. noſter *lib. 8. in Geneſ. diſp. 3.* Sed hoc olim affirmarunt Ægyptij teſte Plutarcho, & affirmant communiter Scholaſtici, qui omnes etiam optimi Philoſophi fuere *e*. Probatur manifeſta ratione ex ijs quæ dicta fuere pro explicatione. 2. Axiom. Accedunt plurima exempla ab illis & alijs narrata; quæ ſi vera ſunt, haud dubiè iuxta has concluſiones explicanda ſunt. Vetuſtas obtrudit ſuos ſemideos, Hercules, Sarpedones, Aeneas, Seruios Tullos *f*: Anglia, Merlinum *g*: Pannonia, Hunnos ex Arlunis ſtrigibus Gothicis, & Faunis natos *h*. Chieza *c. 27. p. 2. hiſt. Peruſ.* ſcribit in Hiſpaniola ſolitū Corocoton dæmonem miſceri mulieribus, & ex eo natos bicornes naſci. Cliuenſium quoque ducum ſtemma huc retulit Helinandus lib. 4. apud Belluacenſem *i*, Xacam ſuum Iapones talē eſſe volūt: nec deſunt qui Lutherum in hanc claſſem retulerint *k*. Et ante ſexennium, in primario Brabantię oppido, punita fuit mulier, quòd ex dęmone peperiſſet: & noſtris temporibus id contigiſſe, etiam Ludou. Molina, ex noſtræ Societatis Theologis, prodidit, & complures alij gentium diuerſarum ſcriptores allatis exemplis confirmarunt *l*.

Videte nunc quam leuia ſint argumenta, quibus hanc alij ſententiam impugnant, maximè Nicol. Remig. quorum primum argu. eſt. Dęmon & homo ſpecie differunt. ergo ex hac copula ſequi nequit proles. *Reſp.* cōſequentiam eſſe nullam; tum quia ex equo & aſina, & alijs ſpecie diſcrepantib. animalibus muli, thoes, leopardi, pantheræ & aliæ hybrides gignūtur: tum quia generatio hic nō tribuitur dæmoni, ſed homini, cuius eſt ſemen. vt rectè D. Tho. quodlib. 6. ar. 8. ad 6. & ideo hic ex homine, hoc eſt ex viro & fœmina, naſcitur homo.

2. *Argum.* Dæmon eſt expers vitæ, & origo mortis. ergo nequit eſſe auctor & origo actus vitalis. *Reſp.* Vim hanc vitalem, non ineſſe dæmoni, ſed ipſi ſemini; ſicut vis calefaciendi nō ineſt ſcypho propinàti, ſeu tubo fundenti, ſed ipſi vino. vide D. Th. *ſup. ad 5.* & Sprengerum *1. p. Mallei quæſt. 4. ad 2.*

3. *Argum.* Semen quod dæmon infundit, ſagæ fatentur eſſe frigidum & nullam adferre voluptatem, ſed horrorem potius; quare nec poterit inde generatio conſequi. argumentū hoc fuit Marci Epheſij, apud Pſellum. Confirmat Remigius confeſſione ſagarū, quæ faſſæ ſunt omnem ſenſum voluptatis à tali copula abeſſe, imò & ſūmum ſe dolorem percipere. *Reſp.* cogit argumenti futilitas, quam vellem me plura in re inani & ſpurca refellenda, inſumere verba. Certum ergo videtur dæmonem, quando vult ſub certi alicuius viri ſpecie deludere, & non vult ſciri ſe eſſe dæmonem: tunc quam poteſt aptiſſimè imitari, quæcunque in veri viri & mulieris copula requiruntur: quare neceſſariò tunc curat, vt ſi quidem vult generationē ſequi (quod rariſſimè accidit. nec enim ipſe ſua vnquam cauſa generationem intendit, qui ſibi ſimile nequit gignere: ſed aliquando duntaxat, in gratiā ſuccubæ id optātis, conatur

d Iacquer. li. flagelli hæret. Marti. Arles de ſuperſtit. num. 7.

e D. Th. Halens. Bonauē. Scot. Gab. Abulenſ. Guilh. ſupra cit. necnō Rich. Palud. Vit. Med. Mo[illegible] Alf. à Caſt. [illegible] Sprena. In[illegible] quæ. c. 6. ex I. C. Gril. Binſf. Mar. de Arles Franc. Valeſ. medicus. item alij auct. Mallei, & Nider.

f Ita Hom. Virg. Clemen. Alex. Arnob. lib. 1. contra Gent. & ipſum Plat. iuxta Orig. l. 4. contra Celſ.

g Vin. Bellua. l. 21. Spec. hiſ. Poly. Virg. & alij.

h Iornan. de reb. Goth. & Luitprand.

i [illegible] l. 4. aper. l. 3. c. 27.

k Fontan. in hiſt. ſacra de ſtatu religio.

l Mol. 1. p. q. 50. a. 1. auct. etiā vita D. Bern. lib. 2. c. 6. Hect. Boet. lib. 8. hi. Scot. Fr. Pic. lib. de prænotione. Petr. Bin. p. 1. de confeſſ. malef. concl. 5. Lau. Ananias li. 4. de na. dæmon.

Universidad de Deusto Biblioteca

natur generationem ex alieno ſemine) adhibeat neceſſaria ad generationem: quare & prolificum ſemen quærit, & inuentum conſeruat, & tanta celeritate perfert: vt vitalis ſpiritus non euaporetur, & quando ac quale oportet infundit. Quando vero non intendit generationem; tūc infundit aliquid ſeminis inſtar, calidum tamē, ne fraus deprehendatur: ſicque etiam corpus aſſumptum temperat; ne contactu timor, horror, aut aſpernatio adferatur. Sed quando cum illis rem habet, quæ dæmonem eſſe non ignorant: vt plurimum ſemen fictitium & frigidum exhibet, ex quo concedimus prolem naſci non poſſe. Deinde conſtat; ſæpe eum interrogare ſuccubas; num velint impregnari? quæ ſi aſſentiantur, aſſumit verum ſemen aliunde actu carnali deciſum, vt dixi & docet Sprengerus *a*. Quæritur autem, non tam quid fieri ſoleat, quàm quid fieri poſſit. Vnde ad cōfirmationem quoque argumenti, patet ſolutio; voluptatis ſenſum quando abeſt; abeſſe, vel quia Deus id prohibet, prouidè, vel quia dæmon vult eum non adeſſe; vt ſic maior ſit peccati fœditas atque malitia. adeſſe autem poteſt hic ſenſus; ſi Deus non prohibeat, & dæmon velit, eum à ſuccuba percipi; profecto quæ ad delectationē in hac ſpurcitia neceſſaria, hæc omnia dæmonem incubum adhibuiſſe non rarò, conſtat exemplis illis, quæ narrāt plurima, Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potiſſimum vno Sardicenſis ſagæ, & Virginis Hiſpanæ nobilis deceptæ, quæ inuenias apud Torquemadam *Dialog. 3.* & Grilland. *q. 7. n. 8.* & 9. idem ex plurium confeſſione aſſerit Alfon. à Caſtro *lib. de iuſta hæret. punit. c. 16.*

a p. 2. mallei. q. 1. c. 4.

4. *Denique addunt*: haud eſſe credendum; Dominum Deum concurrere ad huiuſmodi actum, aut animam tali corpori ex huiuſmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidem addere. *Reſpondeo*: Dæmonem quo ad naturæ operationem, hic duntaxat eſſe inſtrumentum, & applicare ſolummodo agens principale; quod eſt verum ſemen humanum. Deum itaque concurrere ad vltimam diſpoſitionem organici corporis, ab humano ſemine nati; accidentarium vero quid eſſe, & morale duntaxat, peccatum ſagæ atque dæmonis malitiam. iuuat Deus, vt auctor naturæ naturam; peccato verò, cuius auctor non eſt, non adminiculatur. Si quid huiuſmodi valerent argumenta; ſequeretur, neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex inceſtu, proles gigni poſſe. Reſpondent diuerſam eſſe rationem: quoniam in his ordo naturæ ſeruatur non vero in illo dæmonis Hymenæo.

Hæc reſponſio friuola eſt. nam etiam in caſu noſtro naturæ ordo, quo ad phyſica generationis præcipua principia, ſeruatur. natura enim duntaxat poſtulat, vt ex viri prolifico ſemine, aptè mixto ſemini muliebri, proles naſcatur. *Vltim.* Molitor argumentatur, ſecundum Conciliatorem principium gignendi eſt cor: ergo dæmon illo ſemine non poteſt ad generationem vti. quia deeſt virtus cordialis calorem, vt oportet, temperans. *Reſp.* Siue à corde ſiue à cerebro vis gignendi oriatur, ſpiritus genitalis ipſi ſemini eſt implantatus in ipſa ſeminis ab humano corpore deciſione. dæmon vero hunc ſpiritum cum calore ſuo tantum conſeruat.

Quid igitur, dicat aliquis, etiamne ex viro incubo, & dęmone ſuccuba liberi naſci poterunt? hoc nec Ægyptij olim concedebant, nec ego crediderim fieri poſſe. Longè enim plura hic requiruntur, vt ad prolis generationem partumque longè plura matres, quam patres ſuppeditant. in cōceptione par fortè vtriuſque conatus; poſt, omnia ſolius ſunt matris. requiritur tractus temporis, vt ſemen in corpus organicum commutetur, & abſolutiſſima illa humani corporis architectura perficiatur. requiritur etiam continua vegetan-

tis animæ operatio in fœtu alendo; & alia penè innumera naturæ arcana; quæ omnia vtrum tam multa, tādiu dæmō in aſſumpto corpore queat præſtare, plurimum dubito, & potius arbitror non poſſe: ſi poſſit, etiam ſuccuba poterit concipere. Interea dum quis conuincat hæc illum omnia poſſe; cenſeo quos legimus matre ſuccuba dæmone natos, vel ſuppoſitorios fuiſſe alterius fœminæ veros partus, vel ab alio dæmone prolem ementitam, vt non rarò contingit. ad priorē ſuppoſitiui partus fraudem lubens retulerim cum Ioan. Reynardo *lib. de peregr. generis hum. ſerm. de impugnat. hom. per diabol.* quod de Pictauorum Comitum ex Meluſina origine referunt fabuloſæ Francorum Hiſtoriæ, item de Andegauenſis familiæ ſtemmate Polyd. Virgil. *a* & alterius cuiuſdam, ex Galfrido narrat Vincent. Bell. *b* & quod ex ore ducum Bauariç & Saxoniæ acceptum narrat Sabinus *c*, nec admodum diſſimile, quod de nobili Bauaro narrant alij; ei, cum defunctam vxorem ferret impatientius, quadam nocte fœminam rediiſſe, ſeque reſuſcitatam dixiſſe, & marito conuixiſſe, & ex eo liberos ſuſcepiſſe, quodque futurum prædixerat, tandem, conuicijs, & blaſphemijs nō ſe abſtinente marito, ſubitò muliebri veſte penes illum derelicta, euanuiſſe. Dæmon ſic Nobili huic impoſuit, & aliunde ſubtractos furto liberos ſibi ſuppoſuit. Ad poſterius genus fraudis refero paruulos; quos, non ex incubis, ſed per fraudem, quaſi ex ſuccubis dæmonibus natos, vulgo *Cambiones* vocant, & ferunt adeo eſſe lacte inſaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum rumis exhauſtis, macilenti perſeuerarent, ponderoſiſſimi tamen, & tandem poſt aliquot annos euaneſcant. Itali à continuo vagitu, *Vagiones* appellant; Germani, vt indicent ſuppoſititios eſſe, nomināt, VVechſelbalgh, vel VVechſelkind, *de his vide Spreng. 2. p. Mallei quæ. 2. c. 7. Guilh. Pariſ. p. vlt. de Vniuerſo, ca. 25. Anan. lib. 4. de nat. dæmon. Molitorem Pythonic. mulier. cap. 6.* Talem arbitror fuiſſe puerum: quem, per Galiciam & Aſturias Hiſpaniæ ante annos 15 Mendicus quidam, ſumma cum defatigatione humeris baiulabat: cum ex noſtris eum quidam in itinere repertum propè flumen, vt tranſuadaret, miſericordia motus, retrò ſe in iumentū ſuſtuliſſet; vix valida beſtia potuit eū in alteram ripā exponere. Paulò poſt mendicus comprehēſus, fatetur eum puerum, non puerum, ſed diabolum, fuiſſe; qui ſibi promiſiſſet, oēs ſe ad eleemoſynas ei conferends, pellecturū, quādiu ſic circunferretur habitu pueri morboſi, & faſcijs inuoluti.

a lib. 13. hiſt. Angl.
b Hiſt. lib. 3. c. 26.
c Not. in Metamor. Ouid.

His conſentaneum eſt: *poſſe dæmones efficere, vt virgo mēte & corpore permanens, non tamen ſine virili ſemine, cōcipiat.* probatur quia poteſt virgini dormienti & ignaræ aliunde ſumptū verum & fœcundum ſemen, ſine congreſſu carnali, hymene alijſue clauſtris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas coſeruetur, hoc dæmon nequit. cū enim ad hoc vera corporum penetratio requiratur; quæ virtuti diuinæ reſeruatur: id, ſine ſpeciali miraculo, fieri nō poteſt. Propterea, cum Caluiniſtæ negant hoc ſeptum virginalis in partu Chriſti Dñi clauſum manſiſſe; præcipuam certè miraculi, & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergenſi puella quod recitat *d* Niderius, cautè legendum eſt, & de mentis tantum virginitate accipiendum. carnis enim integritatem amiſerat per eandem copulam, qua conceperat. Nec à viro mulier cognoſci poteſt, ſine virginitatis iactura, nec impregnari, niſi cognoſcatur.

d Formic. c. 10. l. 5.

Scio quid multi ſcriptores narrent de varijs, quæ conceperint duntaxat ex ſemine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, prius fuerat effuſum; ſed nō credo. quia neque virtus attractiua matricis, tam à ſe longè queat vim exſerere: neque aqua ſolertiam ha-

Universidad de Deusto Biblioteca

habet,quam dæmon ſpirituum euaporationem prohibendi,& ſemen illud, ſi fœcundum fuiſſet,fundum aquæ petijſſet,non ſupernataſſet. Sic Hebræi fingunt Ben-ſyram ex filia Ieremiæ Prophetæ natum.Sed mentiuntur.Ieremias enim virgo manſit.Simile refert Auerroes & de alia Alb. Magnus de format.hominis c.1. Minus incre-
2 *Tho. quol. 6.ar.8.* dibile eſt,quod ſcribit D. Thomas *a*, poſſe fortaſſis mulierem, abſque miraculo & ſalua virginitate omnimoda concipere:*ſicut*(ait) *dicitur accidiſſe cuidam puellæ iam pubeſcenti, quam propter pudoris cuſtodiam in lecto ſuo pater habebat; qui cum in ſomnio pollueretur,ſemen eius ad matricem filiæ deſcendit, & inde puella concepit*. hoc ſequitur,& à dæmone idem præſtari poſſe, contendit Abulenſis commen.in ca. 19.Gen.

Item quæri ſcio, an dæmones cum ſagis nonnunquam exerceant præpoſteram libidinem? ſciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, vt poſt comp.Theolog.& Antonin. 1. *p.ſum. titu.de luxur.* Ponzinibius, *de Lamijs num.64.*& Benedic. qui hos non citat *lib.2.peccat.ſum.c. 8.* hoc omninò negant:neque id compertum confeſſione Sagarū Hiſpaniæ,Germaniæ,Galliæ, ſed de lamijs Italiæ id quaſi notiſſimum affirmat Syluester Prieras de Strigomag.& Ananias *lib.4. de natu.dæmon.fol.148.* & etiam ab illis affirmari fatetur Ponzinibius ſupra.Nimirum nihil adeò ſordidum eſt,quod non καινεργὸν iſte ſubeat, vt hominū animas certiore exitio inuoluat:ideo offert cuiq;,quo illum capi poſſe ſperat. Nec vllū ſcelus eſt,quod fæx iſta hominum auerſetur. Poſſunt itaque Iudices,etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla eſt, quæ contrarium cōuincat.Porro ſciat confeſſarius,tunc videri eſſe duplex crimen mortale; vnum contra genus,alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatum, quàm ſi cum dæmone more humano, ac naturali commiſcerentur.

Vltima in hac quæſtione dubitatio naſcitur,*Verū vi magica fieri queat, vt gigantes naſcantur,vel pigmæi?* Quoad Gigantes Franc.Valeſius *d. c.* 8. affirmat id fieri poſſe: ſi dæmones ſeligāt ſemen non qualecunq;, ſed plurimū, craſſiſſimum,calidiſſimum, ſpiritibus affluens,& ſeri expers:Id verò eis facilè eſſe conquirere,deligendo homines calidos, robuſtos, & abundantes multo ſemine, quibus ſuccumbant; deinde & mulieres ſimilis conditionis,quibus incumbant: *& vtriſque,& viris,inquam, & fœminis, voluptatem maiorem ſolito afferendo. tanto enim abundantius ſemē emittitur, quanto*(ait) *cum maiori voluptate excernitur. poterant vero illi voluptatem augere, & titillando plurimum,& imaginationi plurima ad rem facientia repræſentando. plurima enim pars venereorum motuum ab imaginatione fluit. Quo fit, vt religioſi viri, & Deo adeò deditis, vt imaginationem etiam compeſcant, eiuſmodi motus non perſentiſcant.Robuſti ergo & grādes vt naſcerentur,ita poterāt dæmones procurare.*Hæc ille doctus ſimul Phyſicus & Philoſophus, de eo quod fieri potuit præclarè;ſed erroneè, quatenus Gigantes illos S.S.putat ex dæmonibus incubis & ſuccubis ita procreatos;quod iam à Theologis improbatum docui.Nos inde ſumamus tantū, non repugnare hoc dæmonis potentiæ & induſtriæ.Nam Gigantes fuiſſe impudentis proteruiæ ſit negare, cū S.S.teſtetur *Gen.c.6.*& omnium gentium Annales ſimilia multa proferāt. *Diodorus lib.5. & 6.Plutarchus in ſectoria Philoſtratus in Heroic.Plin. Solinus, Marian.Scotus & alij.* memini me nōnulla notaſſe *aduerſarijs in Senecæ Tragœdias:*& miror Goropio Becano placuiſſe, tam ardenter in ea, quæ de Antuerpienſi noſtro Gigante narrantur,declamare. Dētis eius magnitudinem ferre non potuit. quid illa tū ad maiores molares Siculorū Ciclopū,quos vidit,appendit,penes ſe, īſignis hiſtoricus Th.Fazellus,habuit? Non iniucunda lectio verborum eius opinor futura ciuib.meis, vt hoc antiquitatis patriæ cymaliū ſibi ab homine Cempinienſi tam facile extorqueri non patiantur. Prolixa planè res eſt, adſcribam, & decerpam breuiter.ad Erycem montem anno 1342. cadauer in antro inuentū portentoſæ magnitudinis, cuius anterior cranij pars aliquot Sicilienſium modiorūm capax erat;cuius etiam Bocatius fecerit mentionē *li.4.de Geneal. Deor. c.68.* Anno 1516. in Mazareno agro cæmentarios effodiſſe cadauer hominis cubitorum ſtaturæ circiter 20. caput habēs dolij inſtar,molares dentes ſingulos vnciarū 5.pondus æquaſſe,quos(ait)ſe vidiſſe. Penes ſe alios eſſe nō paucos, Melillis effoſſorū gigantū,dentes,quaternarū vnciarū:habere quoq; ſe os humeri latiſſimū & penè monſtruoſum alterius gigantis Hyccarēſis.Duos ſibi molares alios, 4.ſingulos vnciarū, datos à Simeone Pigliono,cadaueris 18.cubitorū ꝓpe Panormum anno 1547. Sequenti anno ibi.à Geor.Adorno cadauer aliud cubitorū 20.repertū.Iatraſis an.1550. inuentum cadauer cubitorū circiter 22.cuius caput 10. ferè circuitū pedū metiebatur.Addit multa ſimilia, quibus ſingulis recenſendis non eſt cur inhæreā.illud notat cęteris etiam oſſib.in cinerē contactū tandē abeuntib.dentes noſtris ſimiles, ſed maiores,integros,effigiatos,ſubalbos, & carie carentes remanſiſſe:quòd etiam in dente illo Antuerpienſi olim viſebatur. Hetruſcorum gigantum vetus quoddā,An.Pōponij Leti, epigramma meminit Britannicorum Camdenus;aliorum alij.Ipſe D.Auguſti.ſcribit ſe vidiſſe in litore Vticenſi molarem dentem adeo magnum, vt molaribus centum communib.poſſet exæquari,*lib.15.de Ciuit.Dei cap.9.* Prætereo quæ Fran.Patricius *Dial. 3. de Hi.* ex Hemone Eremita de Emiphimis & Gyginis retulit,quia fabuloſa.

*Reſtat de Pigmæis:poſſe dæmonē efficere cauſis contrarijs adhibitis,vt ad iuſtā humani corporis ſtaturam hoīes non perueniant,non eſt dubitādum.*ſic enim videmus artificio humano;nempe potu vini aduſti,& incluſione in ollis paruis;puſillos illos catellos,delicias domicellarum parari: & lucri auidi parētes,impiè certè, certis medicamentis efficiūt, vt filij pumiliones naſcantur. Omninò tamen crediderim, hac in re minimam quoque corporis humani quantitatem,etſi ignotam,dari; infra quam nequeat anima rationalis potētijs ſuis vti;& efficaciter corpus illud informare. Quare ſcriptoribus etiam illis aſſentior; qui licet agnoſcant cubitales, ſeu trium ſpitamarū homulos, quos *Pygmæos* vocāt, gruū hoſtes,quos poſt Ariſtotelem *lib.2.de hiſt.animal.c.12.*Philoſtrat. *in Hercule dormiente.*Plin.*lib.7.c.2.* Claudianus, Iuuenalis,Solinus,& alij deſcripſere; tamen meritò arbitrantur, eos non eſſe veros homines, ſed bruta, vel monſtra,& ad claſſem Simiarum referendos.*Vide ſi lubet,Gellium lib.9. c.4. Cœlium Rhodiginum lib.4.lect. antiq.c.3.& Cardanum lib.8.de rerum varieta. & Lud.Viuem in c.8.lib.de ciuit. Dei,& Bonifacium Simonettam lib.4.epiſt.c.18.* Repertam anno 1600.in Peruuia Nanorum prouinciam inde ſcribitur litteris P.Ruzij;quas hoc an. 1601.legi.

Nec negari poteſt *Pygmæos* fuiſſe, & ſtaturæ breuiſſimæ.colligo vtrumque ex loco Ezec.27.v.11. *Pigmæi in turrib.tuis.*ſcio hoc aliter, & aliter verti,& verſione poni à D. Hiero.ad eum locum: ſed noſter meritò ſecutus eſt Aquilam ita vertentem Sym. Medos vertit, quod placuit Theodoreto.Chaldæus Paraphraſtes, *Cappadoces.*Verum . ג eſt de vocis radice,& ideo Theodotion, non ſatis certus, quid גמד ſignificaret Hebræū גמדים gamadim retinuit.Diuus Hiero.gnarus, גמד ſignificare cubitum brachij, ſeu menſuram cubitalem.*Iud.3.v.16.* vnde גמד cubitalis: vertit *Pygmæos*, quorum hæc eſt menſura ſtaturæ. Itē D.Hier.ad vocem Græcam Aquilæ attendēs,*Pygmæos* nō accepit, vt nomē proprium,ſed vt appellatiuum; quia interpretāt bellatores prōptiſſimos; quaſi

Universidad de Deusto Biblioteca

quaſi deducatur ἀπὸ τῆς πυγμῆς; cuius vocis vna interpretatio eſt, pugna ſeu pugnatus; altera menſura cubiti; quod ſequitur D. Auguſt. *d. li. 16. de ciuit. D. c. 7.* Hinc ortæ variæ interpretationes. Quibus, videbatur de Pygmæis illis propriè dictis accipiendum; quidam comminiſcuntur, eos fuiſſe bellicoſiſſimos, viſus acutiſſimi, & ſagittandi peritiſſimos, & ideo illis turrium cuſtodiam permiſſam, ſic Dionyſ. Carthuſian. Verum id vnde probant? certè vix credendum, potuiſſe eos loricam iaculis ſuis penetrare. Aliud itaque ſatis ingenioſè commentus Liranus, robur Tyri deſcribi, & munitionum eius, tale, vt etiam à pumilis iſtis turres defendi potuerint contra hoſtes potentiſſimos. Contortum id quoque, nec ſatis beneuolum aut conſentiens contextui. Reor omnino, *cuſtodum*, ſeu *robuſtorum*, (vt vertunt LXX) mentionem fieri; ſed hoc vocari *pygmæos*; non quod ſtatura tales, ſed quia turres tã altæ, vt viri etiam fortiſſimi & maximi in imo verſantibus vix cubitales apparerent. ſic vulgatam cum LXX. verſione & cum Hebræo fonte conciliari debere, nunc quidem cenſeo; paratus ſequi docentem certiora.

De Pumilionibus his ex Nonnoſo iſta Photius bibl. folio 3. ὅτι ἀπὸ τῆς Φαρσὰν πλέοντι τῷ Νοννόσῳ, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων κατηντηκότι, τοιόνδε τι συνέβη θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι. συνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χρόαν. ὑπὸ δὲ τριχῶν δεδασυμμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος. εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι, καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα, τῶν παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν. γυμνοὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες πλὴν δέρματί τι μικρῷ τὴν αἰδῶ περικαλύπτον, οἱ προβεβηκότες ὁμοίως ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ἄγριον δὲ οὐδὲν ἐπεδείκνυντο οὐδὲ ἀνήμερον, ἀλλὰ καὶ φωνὴν εἶχον μὲν ἀνθρωπίνην, ἄγνωστον δὲ παντάπασι τὴν διάλεκτον τοῖς τε περιοίκοις ἅπασι.

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis ſagarum conuentibus, & an vera ſit earum translatio de loco ad locum.

PRima ſententia eſt, huiuſmodi equitationibus & conuentibus illas duntaxat cogitatione animi, & diabolica illuſione intereſſe: hãc ſententiam cum Luthero & Melanchtone multi ſectarij tenuerunt *a*: ſed & Catholici quidam, ex Hiſpanis, vt integro libro quidam minorita Fr. Samuel & auctor fortalitij fidei, eiuſdẽ ordinis, & Martinus de Arles canoniſta: ex Italis Põzinibius integro ferè libro, Bapt. à Porta *lib. 2. ſuæ Magiæ Naturalis*, &, cuius tempore res nondum ſatis explorata erat, Alciatus *li. 8. Parerg. c. 22.* ex Gallis Duarenus, Ærodius, & Mich. Montanus. ex Anglis olim Ioan. Saliſburienſis *l. 2. Polycra. cap. 17. in fin.* ex Germanis, idem vult Phil. Camerar. extremo ca. 72. operæ ſucciſiuę, & Vlricus Molitor *de Pythõ. mulierib. c. 8.* & hoc ſe ſentire ſubindicat Leonard. Vairus *lib. 2. de faſcino c. 13.* Sed nituntur argumentis parum vrgentibus. Quid enim ſolisne id aſſeritur à mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & ſecũdum ſæculum prudentes, idem fatentur, puniuntur que? Age ſint ſæpè, qui à dæmone illudantur, ſenſibus internis externiſque vinctis & ſepultis, phantaſia etiam fortè læſa, perturbataque: age, queat diabolus læſis corporis viribus & animi facultatibus plura homini perſuadere, quam vel vini copia oppreſſi, vel melancholia ægri ſeſe videre arbitrentur, vt docet D. Aug. *b* ſint ſanè tria phantaſmatum genera, quod ab eodem optime *c* notatum: quid tum poſtea? qd aliud, ex his inferre queas, quàm poſſe ſagas decipi: ſemper autẽ illas falli hinc non conſequitur. Nec amplius probat quod ad Euodium *d* ſcribens, de viſis prodigioſis idem pro-

a VVierus de ... delm. Agr.
b li. 7. de Gen. ad lit. c. 11.
c Epiſt. ad Nebrid.
d Epiſt. 1..

prodidit: fatemur enim tunc animas non emigrare ex corporibus, & Bodinum id auſum aſſerere deteſtamur. fatemur ſæpe ſenſus corporeos planè conſopiri, adeoque efficaciter has imagines obuerſari, vt experrecti credant ſe audiuiſſe, & vidiſſe, & feciſſe, quæ nunquam contigerunt.

Nec ignoro exempla multa huius deceptionis, vt de reo, qui ſe in Ditis regia fuiſſe dictitabat *a*; de Gẽnadio, qui ſe choris beatorum interfuiſſe putabat *b*; de Platonico philoſopho alteri in ſomnis apparente, eumque docente *c*; de patre qui clara luce filiam ſuam videns, ſe vaccam cernere putabat *d*. Nec vrget quod eorum corpora inuenta ſint ſæpenumero eodem loco iacentia, nec inde mota fuiſſe, vt de varijs narratum ab Olao, Toſtato, Grillando, & alijs; & huc pertinens illud in vita D. Germani, de mulierculis conuiuantibus, vt videbantur, & tamẽ domi repertis dormientibus: & quæ huiuſmodi alia. his enim nihil amplius probatur, quàm decipi aliquando has mulierculas. Sed ſemper ita fieri non probatur. Vim quidem aliquam haberet argumentatio illa Alciati quærentis; cur non potius in conuentu cacodæmonem loco mulieris, quam in lecto cũ marito fuiſſe dicamus? ſi ſola niteremur præſumptione: nunc non illa mouemur, ſed vnanimi omnium ætatum, & nationum, & vtriuſque ſexus etiam Eccleſiaſticæ functionis, & ordinis nobilium, reorum confeſſiones contra quam nulla vim habet præſumptio. Michol patris ſatellites decepit in Dauidis locum ſubſtituta ſtatua *e*: ſic etiam poteſt & ſolet dæmon aſſumpto corpore, & in lecto locato decipere maritum. Nam ſtrige ad conuentum profecta, ne maritus eam abeſſe deprehendat, ſolet eum conſopire, vel quid aliud ſupponere, quod earum vicem ſuppleat, vt maritus expergiſcens vxorem eſſe putet: docet hoc actis iudiciarijs *Bertrandus* (inquit) *tonſtrix Forpachij Cal. Sep. 1587. id ſe ſæpè feciſſe prodidit, atq; ad ſopiendum tali ſomno maritum ſæpè numero illi aurem vellicaſſe, dextra manu eo prius illita vnguine, quo viam ad huiuſmodi conuentus affectans ſolebat ſe ipſa inungere. Eller vxor decani in Ottingem, eodem loco & die, infantis culcitrã; Seichen Mayà Speirchen ſcopas ſuppoſuiſſe memorauerunt, poſtquam eſſent nomen ſui dæmonis præfata, ſicque maritis fucum ſæpe feciſſe. Homburgij non. Iunij 1590. Maria vxor ſartoris in Metzer Eſch, ſtramentorum faſcem veluti vnguine infuſcatum, qui ſtatim atque ipſa domum eſſe reuerſa euaneſceret. Catharina Ruſſa ipſum dæmonem, ſua accubatione, eiuſmodi vices aliquando geſſiſſe, declarauit.* hæc Nic. Remigius.

Obijciunt præterea D. Auguſt. lib. de ſpiritu & anima cap. 28. vbi eadẽ ferè verba habes, quæ *in c. epiſcopi. 26. q. 5.* vbi qui huiuſmodi nænijs aniculãrum fidem præbent, videntur excõmunicari. Hic canon Achilles eſt aduerſariorum, hunc vrgent, hunc intorquent. *Reſpon.* librum illum nõ eſſe D. Auguſtini, nec etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita. in 1. præcept. expoſ. 4. c. 4. ſed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuſcunque ſit, non eſſe aliam eius ſententiam, quàm prædicti canonis. Quidam eleuant auctoritatem canonis, quia ſit concilium tantum Prouinciale, quod errare potuerit: ſed mihi non placet eò confugere. Alij negant eſſe Concilij Ancyrani eo quòd in concilij huius exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non exſtet: verum neque hæc ſolutio mihi placet; quia Canon reperitur in quibuſdam antiquis collectionibus Cõciliorum, & in Damaſi (ſi ipſe auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis, Burchardi *libro decimo, cap. primo*, & Iuonis *parte 11. cap. 30.* & retentus fuit in Decreto Gratiani iuſſu Gregorij XIII. Pontif. correcto. Malo cum Turrecremata *ibi*, Victor. *num. 32.* Baſino, Alphonſo à Caſtro, & alijs reſpondere, quædam in illo Canone narra-

ri;

a Alex. ab Alex. lib. 6. Geneal. dier.
b D. Aug. d. epiſt. 101.
c D. Aug. li. 18. de ciuita. Dei c. 18.
d Vita S. Macarij.
e 1. Reg. 19.

Universidad de Deusto Biblioteca

ri, quæ per naturam rerum à dæmone perfici non poſſunt, vt alloqui & coram cernere Herculem & Achillem, qui ſunt in inferno: item equitare ſuper veras beſtias, quæ tanta ſpatia tá citò, & per aerem conficere nequeūt: item equitare cum Diana vel Herodiade, cum nec vlla ſit Diana Dea, vel ſuperſtes numen, nec Herodias illa ſaltatricula vllibi in terris equitet, in inferno cruciata: item agnoſcere vllam diuinam naturam, præter Deum. quare huiuſmodi aſſerere; reuera hæreticum eſſet. Alia vero in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ ſuperant, vt eſt hoc ipſum, de quo nunc agitur: & talia nō negat Canon poſſe contingere; ſed tantum indicare voluit, non eſſe credendum ſemper ea αὐτοπροσώπως contingere, ſed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaq; Canonis explicatio eſt; eos hæreſeos damnari, qui ſagis aſſerentibus credunt; hæc omnia poſteriora cum priorib. ſibi contingere, prout illæ narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationem partem eius aliquam fidei contrariā eſſe, quia verum eſt ex integra cauſa, falſum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarri
a c.11.Man. nu.38. a ſatis perplexa locutione non paucos decipientis. Vnde apparet neque Canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi ſententiæ Theologorum, vel Quæſitorum & Iudicum receptæ praxi. Sed de hoc Canone agendum copioſiſſimè libro quinto.

Denique argumentatur Alciatus; Conuentus huius perſonæ omnes interdum, nomine Ieſu pronunciato, euanuerunt; erāt itaque phantaſticæ, & non corporatæ perſonæ, quia corporea res ſic nequit euaneſcere. *Reſpondeo.* Sagas quæ conuentui interfuerant, non euanuiſſe; ſed præſtrictis cernentium oculis, à ſuis dæmonibus celerrimè aſportatas fuiſſe: & ſic dici euanuiſſe, largè & impropriè ſumpto vocabulo, pro deſierunt videri. Neque hoc diſſimulandum, videri Alciatum velle, non poſſe dæmonem corpora loco mouere. idcirco enim contendit non fuiſſe Chriſtum Dominum à diabolo in pinnaculum templi, & montem excelsū ſublatum; quod confirmat auctoritate Orig *hom. 31 in Luc.* & D. Hieron. *in Matt.* & temere credidit hoc dicenti Alciato Phil. Camerarius *opera ſucciſ. c. 72.* Sed poſtea docebo longè plures Patres contrarium tenuiſſe, imo D. Hier. nihil habet, quod pro Alciato faciat. Origenes ei apertè refragatur. nam verba mutilata[a] citat Alciat. obiectionem ponens, reſponſionem Origenis omittens.

Obijcitur etiam experientia, quòd inunctæ, aliquando non tranſlatæ, ſed repertæ iacentes eodem loco, vbi ſe inunxerant. hoc de vna Abulenſis, de trib. vel quatuor teſtatur Spineus, de alijs alij. *Reſp.* cum Spineo c. 30. & 31. huius rei varias eſſe cauſas tum ex parte Dei, tum ex parte dæmonis. Ex parte huius; quia quando ipſi vtilius eſt, tunc ſagas decipit, eas loco non mouendo; vt ſic iudicib. & principibus perſuadeat falſa eſſe, quæ de talibus tranſuectionibus feruntur, atque ita iuſtitiæ exſecutionem impediat. pactum ergo fruſtratur, quando maiorem humano generi perniciem inde ſperat; pactum ſeruat, quando Deus ei permittit, & ipſe ſperat ſe ſic plures illaqueaturum. Quod ad Deū, ſinit vt plurimum, ſic exigentib. hominum peccatis, Diabolum pacta cū Magis inita ſeruare; aliquando impedit, vt quando iudices curioſitate mouentur ad huiuſmodi explorationes, vt ſic iudices in peccati pœnam confundantur, & quaſi excæcentur. Vtrūque iuſtiſſimè. Ex ijſdem cauſis nonnunquam, vult dæmō, & hoc ei Deus mittit, ipſas loco mouere, & pro ipſis ſimulacrum earum illic relinquere, vt putentur non tranſlatæ, ſed illic manſiſſe.

Secunda ergo opinio eſt, quam ve-

riſſimam iudico; *Nonnunquam verè ſagas transferri à dæmone de loco ad locum, hirco vel alteri animali* (phantaſtico, vt plurimum: hoc eſt dæmoni aſſumenti & formanti corpus aereū vel etiam hominis in forma, eas aliquando ternas quaternaſve ſimul aſportanti) *vel arundini vera ſcoparumvè baculo etiam vero. ſed acto, & ſubleuato à dæmone, inequitantes, & corporaliter conuentui nefario intereſſe.*

Hæc ſententia eſt multo communior Theologorum, imò & Iuriſconſultorum practicorum Italiæ, Hiſpaniæ, Germaniæ, inter Catholicos; tenent etiam ſcribentes plurimi. *Alber. Magnus apud Cantipratenſem l. 2. c. 57. p. 19. Ciruelus de ſuperſti. p. 2. c. 1. Guilb. Neoburgenſis mox citandus. Turrecremata ſup. Grilland. lib. 2. de ſortileg. q. 7. nume. 8 vbi fatetur ſe ſententiam mutaſſe. Baſinus de artib. magic propoſ. 9. Remig. lib. 1. Dæmonolat. c. 14. 24. 29. Auctores Mallei non vno loco, Penna in Director. Inquiſitor. p. 2. comment. 68. & alij.* Pet. Damianus epiſt. 4. c. 17. & recentiores medici, vt *Ronſſeus mox citandus, lib. 2. de morb. veneſic. c. 8. & lib. 3. c. 8. Ceſalpinus inueſtigat. dæmon. cap. 20.* & Theologi crebrò numero hoc aſſerunt, rē diligentiſſimè diſcutiētes. *Ioan. Dodo. in Apolog contra Fra. Samuelem. Guilb. Pariſienſ. par. vltim. de vniuerſ. cap. 23. Sylueſter in verb. hæreſis, nu. 3. Abulenſ. in 4. cap. Matth. quæ. 47. Beetz dicto cap. 4. Victor. vbi ſupra. Caietan. 2. 2. quæſt. 95. ar. 3. Alphonſ. à Caſtr. lib. 1. de iuſta hæretic. punit. ca. 16. Sixtus Senenſis l. 5. bibliot. annotat. 73. Creſpetus de odio Satanæ diſcurſ. 15. li. 1. Sebaſtianus Mich. in Pnemalog. Angle. in 2. quæſtio. vnica de arte Magica n. 4. diffic. 5. Pet. Binſfeld. d. operis concluſ. 11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias libro quarto, de Natu. dæmon.* Et nonne antichriſti tēpore tales conuentus agnoſcit futuros D. Hippolyt. Martyr *lib. de conſummat. ſæculi, haud longè à princ.* hos nouere leges Salicæ, vt patet ex l. 17. Et Lambertus Danæus Caluinianus ſcribit Geneuæ conuentum eſſe ordinarium propè ſummam ædem, vt ex eo refert Creſpetus[a]. Sed accipite verba Hippolyti; *Tunc iniquus ille elato animo dæmones ſuos cōgregabit humana ſpecie* (nonne ſic in cōuentibus tripudiant & commiſcentur cum ſtrigibus?) *& eos qui illum ad regnum inuitarunt faſtidiet: animaſque multas inquinabit: quippe Principes eis conſtituet ex dæmonibus.*) Facit hoc quotidie diabolus ſuperior, dum ſuum cuique ſtrigū dæmonem magiſtellū attribuit. Tertullianus *lib. de anima c. de ſomnijs;* affirmat, *demor quoque hominum dæmonijs patere: nec tantum in in adytis, ſed etiam in cubiculis homines eorum imaginibus circumueniri.* Videte nūc quo pacto hoc myſterium iniquitatis operetur iam olim. huc enim arbitror referendum quod abs Guilhelmo Neubrigenſi in hunc modum traditur; *In prouincia Deirorum haud procul à loco natiuitatis meæ, res mirabilis cōtigit, quam à puero cognoui. Eſt vicus aliquot à mari orientali miliaribus diſtans, iuxta quem famoſæ illæ aquæ, quas vulgò* Vipſe *vocant. Ex quo vico ruſticus quidam ad ſalutandum amicum in proximo vico commorantem profectus, multa iam nocte minus ſobrius remeabat. Et ecce de proximo tumulo, quem ſæpius vidi, & duobus vel tribus ſtadijs à vico abeſt, voces cantantium, & quaſi feſtinè conuiuantium audiuit. Miratus quinam in illo loco ſolemnibus gaudijs intempeſtæ noctis ſilentium rumperent, hoc ipſum curioſius inſpicere voluit: vidensq; in latere tumuli ianuā patentē, acceſſit & introſpexit, viditq; domū amplā & luminoſā, plenāq; diſcūbentib. tā viris, q̄ fœminis, tanq̄ ad ſolennes epulas. Vnus aūt miniſtrantiū cernens ſtantē ad oſtiū, obtulit illi poculū. Quo ille accepto, conſultò noluit bibere. ſed effuſo cōtento, & cōtinēte recto concitus abijt, factoq; tumultu in cōuiuio pro ſublatione vaſculi, & perſequētib. eū cōuiuis, pernicitate iumēti quo vehebatur euaſit, et in vicū cū inſigni ſe p̄da recepit. Deniq. hoc vaſculū materia incognita, coloris inſoliti, & formæ inuſitatæ Hērico ſeniori Angl. Regi p̄ munere oblatū eſt*

Universidad de Deusto Biblioteca

ac deinde fratri Reginæ Dauid, f. Scotorum Regi contraditum, annis plurimis in theſauris Scotiæ ſeruatũ eſt, & ante annos aliquot (ſicut veraci relatione cognouimus) Henr. II. illud aſpicere cupienti à Rege Scotorum Guilh. reſignatum. li. 1. Rerum Angelicar. c. 38. tales montiũ receſſus, vulgus ſolitum nominare *montem Veneris:* qualem tradunt etiã in Italia propè Nurſinum lacum eſſe, vt patet ex epiſt. 46. Æneæ Siluij. Si manis exempla recentiora & clariora, Rober. Gagui. Generalis ord. S. Trinit. *lib. 10. Hiſt. Franco.* ita ſcribit. *Quo tempore Guilh. Edelinus Theologus Doct. S. Germani de la Haya prior, apud Ebroicas ad perpetuum carcerem dãnatus eſt, ob falſæ religionis crimen. Nam cùm illuſtris cuiuſdam fœminæ amorib. teneretur neq; eius conſuetudine frui facilè poſſet, dæmonem patronum ſibi adhibuit, & eũ in arietis ſpecie adorauit: à quo poſtea doctus ſcopã ſumere, atq; inter femora equitis inſtar ponere, breui momento, quo volebat ſe traducebat.* inter ſtriges Auenionenſes (vt narrat Mich. *Pneumalog. ſchol. 6.*) puer captus fuit, qui iudicibus narrabat, ſe à patre in Synagogam (ſic conuentũ vocat) deductum, & ibi vidiſſe patrari multa nefaria & horrenda; itaque cõterritum muniuſſe ſeſe ſignaculo crucis, & dixiſſe; Ieſu, quid iſtuc rei? ſimulq; cum dicto turbam totam diſparuiſſe, & ipſum ſe ſolũ ibi deprehendiſſe: poſtridie domũ rediſſe, quę trib. à ſynagoga miliarib. aberat, & patrẽ ad iudices detuliſſe. Vnde & puero in vicinia nomen inditum *Maſquillon* (hoc e. paruus fortiarius) huncq; puerum, cũ ipſe Michael iſta ſcriberet anno 1582. adhuc Auenioni captiuum fuiſſe. Aliud conteſtatius accipe ex Grillando, cuius verba non pigebit adſcribere: Quo (*nempe homagio*) facto, ſtatim vnum dæmonem conſtituit (*ipſe princeps dæmon.*) ad cuſtodiam ipſius mulieris, quam nunquam relinquere debeat; ſed illi inſeruire in omnib. quæ ipſa cupiet, & quotieſcunque contigerit ad ludos accedere, hoc ipſe intimabit mulieri, & illam deferet, & inſtruet: qui quidem dæmon aſſociatur ei, tanquã maritus vxori. ſæpe accedunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numeroſitas congregatur; & nõ vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentia; ſed in vera & naturali forma accedũt ad loca prædicta, hoc modo, & ordine. Videlicet, quia primum per vnum vel duos dies antequam fiat congregatio, intimatur ſibi per dæmonem illum, qui eſt ad ipſarum cuſtodiam cõſtitutus, qualiter nocte tali, & tali hora ſe præparet ad veniẽdum ad ludum: quę mulier, ſi haberet iuſtam cauſam impedimenti, deducit, & auditur, dummodo ſit cauſa vera, & excuſabilis, quæ legitimè excuſare poſſit; alioquin ſi fingeret habere cauſam, quæ nulla eſſet, vt nõ accederet, non deferebatur inuita, ſed remanebat in domo ſua; nihilominus pro pœna ſui mendacij adeò fortiter cruciabatur à dæmone, & in mẽte & in corpore maximis & continuis doloribus, & ægritudine intrinſeca vel extrinſeca tam fortiter vexabatur; quod die noctuq; nihil penitus quietis haberet; ſed ſemper tribularetur, & omnia quæ ipſa ageret euaneſcerent & periret in fieri: adeò quod neceſſe fuit, vt tot mala ceſſarent, quod peccatum ſuum fateretur, & promitteret; etiam medio iureiurando; quod amplius non recuſabit accedere. Cum verò promitteret acceſſuram, ſtatim adueniente nocte & hora, euocabitur voce quadam, velut humana ab ipſo dæmone, quem non vocant dæmonẽ, ſed Magiſterulum, aliæ magiſtrum Martinettum, ſiue Martinellum. Quæ ſic euocata, mox ſumebat pixidem vnctionis, & liniebat corpus ſuum in quibuſdam partibus, & membris, quo linito exibat ex domo & inueniebat ſemper magiſterulum ſuum in forma hirci illam exſpectantem apud oſtium; ſuper quo mulier ipſa dixit quod equitabat, & applicare ſolebat fortiter manus ad crines & ſtatim hircus ille adſcendebat

bat

bat per aerem, & breuiſſimo tempore deferebat ipſam vſque ad nucem Beneuentanam, & ibi ſuauiter deponebat, &c. reliqua etiam refert conſentanea his quæ alij citati Dd. ſcripſerunt ſolere in cõuentu contingere: Nam præcitati Theol. adferunt varia exempla, & confeſſiones reorum, quę omnes conueniunt in corporali delatione, modo, & cæremonijs conuentus, & alijs circumſtantijs: Quarũ præcipuas ſummatim hic exſequar, additis nonnullis; quas accepi à Petr. Orano, V. Cl. mihi doctrinæ & integritatis nomine (vt fratre) caro, qui præfuit anno 1597. & 1598. Quæſitoris & Iudicis functioni in Stabulenſium ſagarum & lamiarum cauſa. Quoad baculũ notat Sebaſt. Michael. *d. operis Schol. 7.* Abrah. Ezræ filium Leuit. cap. 19. prohibitionem maleficij ſic interpretari; *Non facietis experimenta per figuras, per baculos, per opera, per motus, per dies, & per horas,* & his verbis pleraq; ſolemnia ſtrigum cõprehendiſſe. per *figuras*, intelligere circulum, de quo iam egimus; per *baculum*, virgas quib. vtuntur ad maleficium hoſtile, & alias quib. in ῥαβδομαντείᾳ, & arundinem ſeu ſcopæ haſtã cui inequitant transferendæ; gaudere autem virga diabolum, vt imitetur virgam Moſis miraculorum effectricem, vel aliam floriferam Aaronis. Hunc baculum porro inungi ſolere vnguento confecto ex varijs rebus inſulſiſſimis, maxime ex vnguine infantium necatorum. quanquam aliquando non baculum, ſed vel crura, vel aliàs ſui corporis partis illinunt, vt patet ex verbis Ghirlandi, & ex ſententia Auinionenſi, *quam exhibebo forſã l. 5.* Poſſet ſine vnguento; ſed hoc vult copioſum adhiberi, vt quamplurimos infantes interimant, opinãtes ſine hac pinguedine ſe ad conuentũ deferri non poſſe. Indicio eſt, quòd prima vice dicit ſufficere vnguentum commodato ab alijs acceptũ; poſtea neceſſarium eſſe, vt ipſemet ſibi illud ex infanticidio præparent.

Sic ergo inunctæ ſolent deuehi inſidentes baculo, furcæ, vel colo; vel cremachræ, impoſito vno pede; vel inſidentes ſcopis aut arũdini; vel tauro, ſui, hirco aut cani (*quorum omnia exempla prodidit Remig. l. 1. c. 14.*) Sic in quam ſolent *ad ludum bonæ ſocietatis* (vt in Italia vocant conuentum) deferri: vbi ignis vt plurimũ accẽſus teter & horridus. ibi dæmon conuentus præſes in ſolio ſedet, forma terrifica, vt plurimũ hirci vel canis. ad illũ accedere adorandi gratia, non eodẽ modo, interdũ cõplicatis genib. ſupplices; interdum obuerſo tergo ſtantes; interdum crurib. ẽt in altũ iactis, nec capite in anteriorem partẽ prono, ſed reſupinato, adeo vt mentũ ad cœlum feratur. tum candelis piceis oblatis, vel vmbilico infantuli, ad ſignum homagij eum in podice oſculantur. Quid? quòd & miſſæ ſacrificiũ aliquando, per ſummum ſcelus, æmulantur, & aquæ luſtralis, & ſimilium rituum Catholicorum; *lib. 3.* ex viri eruditi, ſenatoris Clariſſimi Raymundi narratione oſtendam. Inſuper liberos ſuos diabolo illic offerunt, vt annis ſuperioribus mater Cunonis Rouerenſis, apud Binsfeldium, & anno 1458. quædam alia tres liberos ſuos apud Iaqueriũ c. 7. ſed & inquinatiſſimum ſacrificiũ idoli Moloc, ſm vtrãque interpretationẽ, nequiter & crudeliter repręſentant. cum proprios, vel alienos filios dæmoni offerunt, & occidunt, aut ſemen ipſum profuſum ei dicant, vt ſceleratiſſimus ille magus, qui cum muliere in templo venerem exercens ſemẽ ſacro chriſmati miſcebat, ꝙ narrat idẽ Iaquerius *flagelli faſcin. fo.* 58. aut deniq; cõione ſũptam ſacram hoſtiam, in ore aſſeruatã, & extractã, dæmoni oblatã, corã eo pede conculcant, vt multæ ſtriges inquirente Iaquerio cõfeſſę fuerũt, c. 8.

His & ſimilib. flagitijs & abominationibus execrandis commiſſis, incipiunt menſis aſſidere, & conuiuari de cibis quos dæmon ſuppeditat, vel ijs quos ſinguli attulere: Interdum tripudiant,

pudiant,

Universidad de Deusto Biblioteca

pudiant, ante conuiuium; interdum poſt illud. ſolent diuerſæ menſæ eſſe, tres vel quatuor cibis interdum delicatiſſimis, interdum valdè inſipidis & inſulſis onuſtæ; quibus pro dignitate, aut opibus, ſinguli locantur. aliquando ſuus cuiq; dæmon adſidet, aliquando malefici vnà ex parte, & ſuus cuique dęmon ex aduerſo. Nec menſæ ſua deeſt benedictio cætu hoc digna, verbis cōſtans planè blaſphemis, quibus ipſum Beelzebub & creatorem, & datorem & conſeruatorem omniū profitentur: eadem ſententia eſt Actionis Gratiarum, quam ſubdunt menſis ſublatis. Legi formulas, manu famoſiſſimi cuiuſdam malefici notatas. Cōuiuio interſunt facie interdum aperta, interdū velata larua, linteo, vel alio velamine, aut perſona. ſic etiam perſonati frequentiùs, poſt conuiuiū, quiſque dæmon ſuam quam cuſtodit diſcipulam manu prehendit; &, ut omnia fiant ritu quam poſſunt abſurdiſſimo, dorſis inuicem obuerſis, & in orbem iunctis manib. iactantes capita more fanaticorū, choreas ducere, nonnunquam candelas accēſas manu tenentes, quibuſcum ante dæmonē oſculantes adorarant, & cantare feſcenninos in honorem dæmonis obſcæniſſimos, vel ad tympanum fiſtulā ue ſedentis alicuius in bifida arbore ſaltare, omniaq; ridiculè & contra ceterorum morem peragere. tum ſuis amaſijs dæmonibus fœdiſſimè commiſceri. Quando ſacrificia fiunt, fieri ſolent ſtatim initio peracta adoratione Sacrificia tamen etiam extra conuentum ſæpè faciunt. Deniq; addunt, quēque narrare ſua ab vltimo conuentu facinora, quæ quo grauiora, & magis execranda fuerint, eò collaudari uberius: ſi nulla ſint, uel non ſatis atrocia verberari ſegnes atrociſſimè, à dæmone, vel à malefico quopiam ſeniore: vltimò pulueribus (quos aliqui ſcribunt eſſe cineres hirci illius, quem dęmon aſſumpſerat, & quem adorarant, ſubitò coram illis flamma abſumpti) vel venenis alijs acceptis, ſæpe etiā indicto cuiq; nocendi penſo, & pronūciato Pſeudothei dęmonis dęmonis decreto.

Vlciſcimini nos: alioqui moriemini, ut agnoſcas legem Caritatis legi contrariam; ſuas quemque domos, ſi propè ſint, pedibus; ſin diſtantiores, ut aduecti, repetunt. Cōuentus ut plurimum ineuntur vel noctis mediæ ſilentio, quando uiget poteſtas tenebrarum, vel interdiu meridie, quo ſunt qui referant illud Pſalmiſtæ notum de dæmonio meridiano, & Abenezra ſcribit à Magis certos dies & horas obſeruari. Noſtræ ſtriges videntur, in diuerſis regionibus, uarios habere ſtatos dies. In Italia frequentant noctem quæ feriam ſextam præcedit (*Sic Comanus in Lucerna*) idque circa noctis medium (*ut ait Seb. Michael. ſchol. 7.*) Lotharingicæ ſtriges conueniunt noctibus quæ præcedunt feriam quintam, & diem Dominicum teſte *Remigio lib. 1. cap. 14.* apud alios legi noctem quæ pręcedit feriam tertiam.

Poſſet dæmon eas transferre ſine vnguenti vſu (vt dixi) & facit aliquando: ſed vnguento mauult vti varijs de cauſis. Aliquando quia timidiores ſunt ſagi, quam ut audeant; vel quia teneriores ſunt ad horribilem illum Satanæ contactum in corpore aſſumpto ferendum, horum.n. vnctio ſenſum obſtupefacit aliquando & miſeris perſuadet vim vnguento ineſſe maximā. Alias.n. id facit, vt ſacroſancta à Deo conſtituta Sacramēta mimicè adumbret, & per has quaſi cerimonias ſuas orgijs reuerētiæ & venerationis aliquid cōciliet. Nihil verò ad translationē conferre vim vnguenti, vel inde patet; ꝙ etiamſi, qui ſtatuto conuentus tēpore ex curioſitate quadam cupientes conuentui intereſſe ſe vnguento illinant, & re verà per aerē eò deuehantur; (Deo id, vt multoties probatū, ad puniendam incredulā curioſitatē tam temerariæ audaciæ permittente) tamē ſi quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis

reuincendas diſſipandaſq; ad fidei veræ confirmationem, eo ſe vnguento inūgeret, proculdubio (vt rectè Binſfeldius) nulla ſequeretur translatio. quia hic omne pactum cum dæmone ceſſat, neq; id Deus eſſet permiſſurus. Et propterea, quando extra cōuentui deſtinata tempora ſe ſe inungerent ſagæ, non auolarent, nec auferrentur; eò quod id pactæ non fuerunt. Sciunt hoc & ideò non vnguntur, niſi audito conuentus ſigno; aliquando monētur à ſuo Martinello, aliquando à vocibus præteruolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter iuxta Spineum c. 30. Sunt tamen quidā malefici, qui ex peculiari pacto, ad certum quoddā ſignū, ſiue vnctionē, ſiue pilei aut pallij poſiturā, ſiue quid aliud, quando volunt, aliò deferuntur: ſed quod dixi frequentius eſt. His poſitis,

Probatur hęc translatio corporea; primò quia non poteſt dari quidquā quod eam reddat nō poſſibilem. quid deſit? non deeſt corpus mouens, nam diabolus corpus aſſumit. nec adeſt vel obſtat corporis moti reſiſtentia vel grauitas, quia longè maior eſt vis dæmonis mouētis, qui montes loco mouere poſſet. nec obſtat celeritas motus ad locū remotum ſpacio tēporis breuis: hoc enim valet efficere agilitas & vis naturæ angelicæ, iuxta D. Auguſtinum & B. Thomā. *a* nec Deus id nō permittit. extant enim permiſſionis innumera ferè exempla, quædam etiam S.S. clariſſima. citant nonnulli primo loco Chriſtum Dominū bis ſe paſſum fuiſſe à dæmone tranſportari, *b* quod de malo ſpiritu accipiūt Orige. Ambroſ. Chryſoſtom. Auguſtinus, Gregorius, Strab. & alij: hoc exēplo non vtor, quia licet multi patres indicēt per aerē Chriſtū à dęmone volentē raptum, deportatumque fuiſſe, magis tamen placet, cum Origine & Euthymio, ductum dumtaxat, & præeūte diabolo ſecutum Chriſtū fuiſſe, & ſic in pinnaculum, & in montem aſcendiſſe, quod apertè D. Lucas inſinuauit: nec obſtat D. Matthæus, nā παραλαμβάνειν nō raro ſignificat aſſumere ducendo tantum: *c* & ſic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi. *d* ideò iſtud exemplum non multum vrget. Secundo loco adduci ſolet, dæmones ingreſſos porcorum gregem, eos in mare præcipites egiſſe. *e* firmior adhuc locus eſt quem 3. adferunt, nempe Philippum Diaconum à ſpiritu ex deſerto in Azotum delatum: *f* & Habacucum capillo in Babylonē translatum ad Danielem. *g* Ad hæc loca reſpondet Vlric. Molitor, malè nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari; eò quod Angelorum hac in re longè maior ſit vis ac robur, quam dæmonum. Solutio iſta mendoſa eſt. quia motu locali nō eſt cur dicamus naturaliter plus bonum angelum, quam malum poſſe: & Theologorum communis ſchola cōcedit diabolos retinuiſſe quæ naturæ dotes erant, amiſiſſe quæ gratiæ erant. *h* Cùm ergo bonus Angelus Abacucum tulerit, permittente Deo; poterit & Diabolus hominem transferre. Quid mirum hāc dæmones à Deo in humana corpora poteſtatem recipere; qui longe maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

Probatur etiam id experientia tot exemplorum, vt ſine proteruia, quis diſſentire nequeat. Grauiſſimi ſanctiſſimique patres referunt, *i* Simonem Magum coram Petro, alarum dęmoniacarum remigio in aerem ſublatum, volitare viſum, ſimilia de Abari Scytha leguntur. k Badudum Britanniæ regem hac arte volandi, ſed & infelici exitu parem, nobis proponit Anglorum hiſtoria. *l* De Erico Suecorum Rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam ſubitò abſportaretur regionem, auctor eſt Ioann. Magnus Gotthorū Sueonumq; hiſtoriographus li. 17. Berengarium hæreticum & Magum eadem nocte Romæ fuiſſe, & in Turonenſi Eccleſia lectionem decantaſſe, tradidit in Chronico Nangiacus. Anno. 1045. refert *N. de prodigijs*, in Anglia quan-

a *Aug. lib. de diuinat. dæmon. c. 3. Th. … q. 110. a. 3* b *Matt. 4. v. … Luc. 4. v.*

c *Matt. 1. v. 20. et 24. etc. 2. v. 14 et 20*

d *Heſſelius et Maldona. in Matth.*

e *Marci. 5. v. 13. Mat. 8. v. 32.*

f *Act. 8. v. 26 & 40.*

g *Da. 14. v. 35.*

h *ita poſt. D. Dionyſ. Tho. et alios, Malleus p. 2. c. 3. Caſtro d. lib. 2. c. 16.*

i *Clemens Roman. l. 6. Conſtit. Apoſt. Egeſip. l. 3. hiſ. Arnob. lib. 2. cōtr. g. nt. Cyrillus Ieroſol. Catech. 6. Epipha. Ambr. Maxim. & alij.*

k *Herodot. Melpomene. Naziāz. epiſ. ad Baſ. 22. Orig. libr. 3. cont. Cel.*

l *Polydorus l. 1 hiſ. Angl. Pontius Virunnius compēd. hiſt. Britann.* & iidē annales hoc memorāt de oliuerio Malmesburienſi, quē Nauclerus & Vincentius Elmerū vocāt.

Universidad de Deusto Biblioteca

dam veneficam à dæmone palã equo nigro impoſitam, & per aerem abuectam. cui ſimile exẽplum de Matiſconẽſi Comite, ex venerabili Petro Abbate Cluniacenſi, *lib. ſeq. refereretur.* de vetula ex lebete ſaltitante Cæſarius *12. miraculor. ſub fin.* de maleficis Atrebatenſibus Meierus egit anno 1459. *chron. Flandr.* Vincentius ex Petr. Damiano refert de quinquenni puero nobiliſſimi cuiuſdã viri; qui puer, monachus factus, quadam nocte abſportatus, manè repertus fuit in piſtrino clauſo, & interrogatus, dixit ſe per quoſdã ad magnum conuiuium delatũ, & comedere iuſſum, & poſtea per ſuperiora piſtrino immiſſum. *a* Paul. Grill. *lib. 2. de Sortileg. q. 7.* narrat anno 1524. ſibi vt inquiſitori oblatam quãdam Lucretiam; quæ dum ex congregatione luporum deportaretur domum, & ſub auroram matutinos campanæ pulſus, quo ad orandum populus vocatur, fuiſſet auditus, ſubitò illam à dęmone vectore propè fluuium in agro ſpinis obſito derelictam. fortè iuuenis, ei benè notus, illac tranſibat: eũ ergo miſera nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudã, præter verenda femoralib. contecta, & paſſis crinibus, accedere formidabat. perſiſtit illa blanditijs allicere, tandem appropinquauit, & quæſiuit habitus & moræ eo loci cauſam: illa primùm alia omnia prętexere, & multa mentiri: donec iuuenis incredulus negauit ſe illi opem laturum, niſi vera fateretur. illa fidem ſecreti ſtipulata, confitetur quod ſibi accidiſſet, & qua ex cauſa. Iuuenis eam ſecretò domum ſuam perduxit, & multis ab eà muneribus donatus fuit. Sed tandem datæ fidei immemor rem vni atq; alteri narrauit: ſic paulatim ſparſo rumore, & mulier capta, & iuuenis teſtimonium veritati perhibere coactus, hęc omnia Grillando narrauit. Subdit & aliud his verbis; *Mulier quadam Sabinenſis diœceſis hanc profitebatur diabolicam artem: de qua cum maritus ſuſpicionem haberet, interrogauit eã pluries, quæ ſemper negauit. Maritus vero in ſuſpicione ſua perſiſtens anxiè veritatem perquirebat: qui adeo aſtutè ſe geſſit, quod vidit illam quadam nocte ſe vnguento quodam vngentem; qua vnctione peracta vidit illam celerrimè, quaſi auem, recedentem, & ex ſuperiore domus ſolario ad inferiora deſcendentem. illam maritus ſequens, vt videret quo tenderet, amplius eam non vidit, & accedens ad portam domus inuenit eam clauſam. Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die verò ſequenti iterùm maritus vxorẽ interrogat, quod anxiè ſcire cupiebat, & illa cõſtanter (vt ante) ſe neſcire dixit. Maritus verò, vt amplius negare mulier non poſſet, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præterita illam feciſſe viderat: deinde fuſtibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verbera, niſi veritatem dixerit; quam ſi aperte expoſuerit, veniam ſe illi daturum promiſit. Mulier igitur ſe iam celare non poſſe intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt: quam illi maritus hac cõditione indulſit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa verò vt veniam impetraret facilè petita promiſit, & promiſſum ex licentia Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locũ, vbi ludificabant, ludum, & choreas, & cetera omnia contẽplatus eſt, & tandem ad menſam cum reliquis, vt veſceretur, ſedens, cùm cibos inſipidos iudicaret, petijt ſibi dari ſal, quod in menſa deerat, & quamuis iterum atque iterum petijſſet, nunquam illi dabatur. Tandem cum, poſt importunã petitionem prolixamque expectationem, ſal illi daretur, dixit; Nunc laudetur Deus, quoniam iam venit ſal. Quibus verbis prolatis dæmones, quia laudes Dei audire refugiunt, ſtatim receſſerunt, & reliqui omnes diſparuerunt, luminaribuſq; extinctis, manſit ille ſolus nudus; quouſque manefacto vidit quoſdam paſtores, quos interrogauit, quænam eſſet illa patria in qua erat, illi verò reſponderunt eſſe agrum Beneuentanum, in regno Neapolitano. Qui locus diſtabat à patria viri per centum milliaria, ob quam cauſam, licet diues eſſet, coactus fuit per viã mendicare,*

a *vide Malleum malef. p. 2. c. 3.*

dicare, vt ad domũ ſuam redire poſſet. Ad quam poſtquam peruenit, ſtatim vxorem ſuam ob lamiæ crimen accuſauit, & totam rem geſtam, vt narrata eſt, coram iudicibus expoſuit. Qui rem totam plenè, vt oportebat, examinantes, vera eſſe omnia quæ diximus inuenerunt, quæ etiã eiuſdẽ mulieris cõfeſſione confirmata ſunt. Hęc ex Grillando. Fran. Alfonſus à Caſtro *d. c. decimo ſexto* addens ſe multa poſſe alia referre teſtimonia, quæ per fideliſſimos teſtes in Hiſpania contigiſſe cognouerat. Bartholomeus verò Spineus Sacri Palatij Apoſtolici Magiſter *q. de ſtrigibus cap. decimo ſeptimo & ſeq.* non minus certa protulit, ex quibus vnum adſcribam. *Quandam* (ait) *puellam, quæ cum matre Bergomi morabatur inuentam fuiſſe nocte Venetijs in thalamo ſui affinis. Quam manè repertam nudam, recognitamque, quia conſobrina erat, cum interrogaſſent quomodo illuc veniſſet, aut ibi eſſet, & quaret plorans illa, poſtquam veſtita ab eis fuit, hæc quæ ſubdo, enarrauit, dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meam; quæ me dormire putabat: ſurgentem de lecto, & exutam camiſia ſe quodam vnguento, quod ex vaſculo aſſumpſit de ſub lateribus extracto, perungentem corpus: & ſtatim in aſſumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis aſcendens extra feneſtram deportata eſt, & à me nequaquam ex tunc ibi viſa. cumque ipſa quoque de lecto ſurgens, meum, vt mater fecerat, perunxiſſem corpus, extra feneſtram educta, ſtatim in hunc locum deportata ſum: vbi matrem puero huic lecto decumbenti inſidiantem vidi. Ex quo ego territa, cum matrem quoq; ob meum aduentum conturbatam vidiſſem & comminantem, nomen Domini IESV, & Beatæ virginis inuocaui: & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda ſolaque remanſi. His auditis à puella ſcripſit omnia hæc affinis ille narrantis, Patri inquiſitori Bergomenſi: à quo capta mulier, & tormentis expoſita, cuncta confeſſa eſt, & addidit, ſe à dæmone pluſquam quinquagies deportatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: ſed tamen præualuiſſe nunquam, eò quod ſemper illum inuenerit ſigno crucis, & ſanctis orationibus à parentibus benè munitum.* Subdit & aliud, quod etiam adſcribam; *Quidam Antonius Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de valle Tellina, narrauit mihi hoc anno, ſe in patria ſua ab eo cui infraſcripta contigerunt, cognouiſſe. Quod cum ſuſpectam haberet ille vxorem ſuam ex relatione multorum, quod iret ad curſum* (hoc eſt conuentum Sagarum) *quando ipſe nocte dormiret, finxit ſe quadam nocte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, ſurgens de lecto inunxit ſe vnguento ex vaſculo prius abſcondito, & ſtatim nuſquam comparuit. ſtupens autem vir ſuus, & quadam curioſitate ductus, de lecto ſurgens idem fecit, quod vxor, & ſtatim per caminum (vt ſibi uidebatur) per quem etiam ſibi viſum fuerat aſcendiſſe vxorem, delatus, in quandam cuiuſdam nobilis Comitis cellam vinariam deportatus eſt: quo loci etiam vxorem ſuã cum alijs pluribus reperit. Eo autem viſo vxor eius ſtatim cum aliis quodam ſigno facto diſceſſit, eodem viro ſuo in illo loco relicto. Qui manè à famulis domus inuentus, & cum clamoribus, quaſi latro, captus, & ante Comitem conſtitutus, accepto loquendi ſpacio, cum robore factum narrauit. Ex eo hoc accuſata vxor illius apud Inquiſitorem, & tandem confeſſa, pœnam dedit ſuis dignam ſceleribus.* Hactenus Bart. de Spina. Conteſtatiora adhuc tria Italicis iſtis addit ſtrigiportij exempla Nico. Remigius, *libr. primo Dæmonolatr. cap. 14.* quibus nequeo lectorem priuare. ita ſcribit: *Lutzeij (qui vicus non ignobilis eſt in radicibus Vogeſi mõtis) Maio menſe anni 1589. paganalia à viciniæ celebrabantur. Ex eo vico Claudius Chetaſius in vicinum, cui nomen eſt VViſembach, appetente nocte redibat. Iamq; eius montis, qui inter vtrumq́; vicum aſſurgit, bonam partẽ conſcenderat, cùm ſubito correptus turbine ſtetit circumſpectans attonitus, nuncubi rei adeo inſolentis cauſa aliqua appareret. nam cetera tranquiliſſimus quietiſſimuſq; aer erat. Aduertit in receſſu quodam (cum accola crepidinem More-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

liam appellant) laruatas mulieres ſex, inſtructam multo auro atq; argento menſam quandam ſaltando circumeuntes, perindeq; ſua iactantes capita, ac qui intemperijs agitantur: tum ijs aſtantem in nigro tauro hominem, qui eas, uti otioſus aliquis in triuio, ſpectabat. Igni igitur conſtitit tantiſper dum ſe colligit, ac rem totam certius oculis agnoſcit. Quod dum facit, momentò turba illa diſparuit, ac ſe ab eius adſpectu ſubduxit. Amoto igitur eo metu, ſe denuo viæ committit. ac iam montis verticem ſuperauerat, tum ecce eum mulieres illæ à tergo inſequuntur, capita ſua vt antea iactantes, atque altum ſeu ex compoſito ſilentium tenentes. Præibat homo atra facie, manibuſque in harpaginis ſpeciem incuruis, quas etiam parabat illi in frontem immittere, niſi obſtitiſſet diſtricto atque oppoſito enſe: ſiquidem hoc facto inſultare deſtitit, quaſi de vita metuens atq; euanuit. oſtendunt ſe nihilominus iterum mulieres illæ, vnaq; cum ijs homo, quem modo dixi tauri ſeſſorem, chorearumque ſpectatorem. ad quem iam factus confidentior Chotaius acceſſit proprius atque infert. Item tune hic es, mi Deſideri Gaxete (id enim ei erat nomen) obſecro, ſi quid potes, ſerua me. Nam (Pol) tibi fidem meam obſtringo, me nihil eorum quæ vidi equidem palam eſſe facturum Vixque hæc dixerat, cum turbo illum ſeu nebula inuoluit denuo: eo demum euolutus & liberatus, ſolum ſe in ſolo ac longè diſſito à via loco reperit, quam tamen veſtigando ad extremū nactus quàm feſtinantiſſimè potuit domū ſe recepit. Triduo poſt id teſtimonium, ad aliud poſtea à iudice quæſtionis rurſum vocatus hoc ex abundanti ſuperioribus addidit, recordari ſe cum propius ad menſam acceſſiſſet, viſurus & quibus epulis eſſet inſtructa, dæmonem ſibi è veſtigio unguibus in os inuolaſſe, ac dum ſe contra ferro defenderet, inter hæc vehementiori vento iterum ſublatum, atque ad Combrimontis cataractus, qui locus a priore non minus ducentos paſſus aberat, fuiſſe deportatū. Quod ne quis deliramentum eſſe putet hominis non ſobrij, & noctu loci; ſolitudine tum forte exterriti; id etiam Sãdedati 11. Cal. Iunij 1589. Barbelina Gaxeta, è mulieribus illis vna, ſuperiore mēſe totidem forè verbis apud quæſitorem recitauerat: hoc adijciens tritici heminas duas, caſeoſq; bubulos totidem Choreijo illi à Deſiderio Gaxeto, eiuſque vxore dono datos quo calatum haberet, quod ſic viderat. Qua de re coram compoſiti conuenerunt per omnia, extra hoc unum, quod Barbelina diceret non eſſe in Chotaium à dæmone intentatas manus, quia ſic ſe menſæ propinquum intuliſſet, vt is in elogio ſuo mētitus fuerat, ſed quod aureum craterem ab ea furto tollere parauerat. Aliud exemplum ita narrat idem Remigius; Ioannem ab Hembach vix dum ab ephebis egreſſum venefica mater ſecū ad nocturnos dæmonum conuentus deduxerat, ac quod tibijs ſciret ijs illum canere iuſſerat, atque in proximam arborem quo clarius exaudiretur inſcendere: quod dum facit, ac ſaltantium choreas otioſus oculis colluſtrat, forte inſolentiam admiratus (nam præpoſtera ridiculaque ibi erant omnia) Deus bone (inquit) vnde iſthæc nobis tam ſtulta amenſq; turba? vixq; hoc dixerat, cùm in terram prolapſus, altero humero debilitatum ſe, ac cùm aſtantium opem imploraret ſolum reperit. Quod dum palam prædicaſſet, & variè de eo ſentiretur; alijs viſum, alijs rem geſtam eſſe contendentibus, ſecuta eſt poſtmodum, quæ eam dubitationem tolleret occaſio. Nam Catherina Prænotia in Froiſſem 4. Non. Septemb. 1589. earum vna, quæ choros illos agitauerant, ob ſortilegij ſuſpicionem non multò poſt comprehenſa, rem omnem vti ſupra memorata eſt, adhuc eius rumoris, quem Hembachius ſeminauerat, ignara, & nulla interrogatione præeunte faſſa fuit Kerners Otilla in VVerdeſtam. 8. & 7. Id. Auguſti. 1590. & Eyſarbz Agnes Duſa. 3. Non Decemb. 1590. qui proximus erat ſequens annus, venefici damnatæ, idem quoq; diuerſa affirmarunt; locū præterea illa, ubi id euenisset, ſuo, quo id teſtatius fieret nomine, Mayebuch appellans Tertiū non teſtiū tantum dictis clarum, ſed & clara luce geſtum idem in hunc

modum recenſet: Rediens Nicolaa Langhernhard è moletrina Guermingenſi Aſſenücuriam ante 8. Cal. Aug. ann. 1590. ac iter ſecundum ſepem ſilueſtrem aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorū in orbem ſaltatium tū virorū, tā mulierum: verum quod præter ſolitū aliorum hominum morem auerſi, tergaq; oſtēdentes id faciebant, attentius eos aſpiciēs vidit præterea, qui caprinis, bubuliſq; pedibus deformes vna intermixti ſaltatorium illum orbem verſarent. Tum penè metu emortua, IESV ſalutare nomen (uti quibus ſiniſtri inauſpicatiq; aliquid imminet) inclamare cæpit, ac rogare ſuppliciter, vt ad ſuos modo ſalua incolumiſq; redire poſſet. Illicò euaneſcere omnes qui tripudiabant, præter vnum Petter Groſ-petter nomine; cui ocius in aerem ſublato elabi interea atq; excidere viſum eſt penicillum: quali furnarij conſueuerunt furni ſui arcam, priuſquam panem in eum condant, extergere. Inter hæc vehementiori quoq; illa correpta vento, vix anhelitum ducere, ac ſpiritum trahere: tum etiam domum reuerſa triduū integrum ex valetudine decumbere. Cuius rei fama eum, ipſa eiuſq; propinquis ſpargente, iam vniuerſum pagum peragraſſet; Petter ille, ne videretur eius diſſimulatione tantum crimen agnoſcere ac fateri, primum quidem apud iudicem iniuriarum ferocius agere: ſed tandem veritus, ne non ſuccedente lite, maius ipſe ſibi crearet periculum, eam conſulto deſeruit: quæ res multo etiam magis eius facti ſuſpicionem auxit, æſtimantibus multis malæ mentis conſcientia illum eam, quam primum in animum adeò auidè reuocauerat, iniuriam muſſitare. Ergo iudex in eius vitam moreſque tanto diligentius inquirere, ac, cum certis indicijs rem non eſſe vanam comperiſſet, comprehendere: tum ad criminis non adeò inuitam confeſſionem adducere: tandem & alios, qui cum illi eius ſceleris ſocietas fuerat, coarguere, ac iam manifeſtos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor Duſa 6. Calen. Februa. 1591. & Mayetta Laurentij Supermaiorū item uxor Duſa, 14. Calen. Mart. 1591. quæ diuerſa, totidem tamen verbis, illud de ſabbato à ſe auerſis una cum intermedijs cornupedibus choro, proditum à conſcio Petter indicium verum eſſe agnouerunt. Acceſſit & earum confeſſioni tertius Ioan. Michael armentarius Duſa Calend. Martij 1591. hoc etiam ad maiorem eius rei fidem addens; ſe interea, dùm hæc fierent, tibicinis functum officio, pedum quoddam fortè oblatum ori admouendo, ac micantes ei digitos, uti cùm ad numerum veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cum Nicolaa illa (vti dictum eſt) IESVM tremebunda inuocaſſet, ſeque præterea crucis ſigno muniuiſſet, è quercus altiore ramo cui tum inſidebat præcipitem decidiſſe, demum turbine inuolutum, ac in pratum nomine VVeiller, in quo paſcentem gregem paullo ante reliquerat, deportatum fuiſſe. Eius rei grauiſſimum firmiſſimumque argumentum denique hoc fuit, quod locus, ubi ſic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, poſtridie quemadmodum Nicolaa ante monuerat, apparuit circo impreſſus, qualem habent hippodromi, ubi in gyrum aguntur equi: Sed & interſtinctus ungularum caprinarum bubularumque recentibus veſtigijs. Quæ & perſtiterunt videri, dum aratro denuo proſciſſum ſubactumq; aruum illud bruma ſequente fuit. Teſtimonium dixere Nichel Klein, Deſiderius Vernex, & Gaſpar Sutor, & quotquot in rē præſentem maturè ducti, de ea poſt à iudice ſunt interrogati. Nonne hæc manifeſtè probantur choreę, conuentus, trãslatio? An hic Dormitantij noſtri cunctorū abnutini dicent hæc ſomnia tam varios, tam aptè, quaſi in vnam Cathenā annulos cõnexuiſſe? an illius Petters penicillum ēt ſomnians eò delatum? ſomniaſſe Nicolæam, & ſomnij ſoporifera ægrimonia triduo lectulo affixam? ſomniaſſe teſtes hos omnes ſolennia, & meræ vi imaginationis agro impreſſa veſtigia tam pertinaci impreſſione? greges ab Amphryſo Apollinem, aut à Gadib. Herculē Erythræas boues eo deduxiſſe, & choreas duxiſſe docilia armenta Lotharin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gico in ſolo? pergent ſcrupuloſi (ſcilicet) Dubitantij vereri ne innocentes huiuſmodi, fateantur ſe commiſiſſe, quæ nunquā deliquerunt, ſed errore opinionis putāt ſe deliquiſſe? Quæ hæc, & quam pertinax libido eſt, generis humani hoſtib. ſic patrocinandi? Verum de hoc lib. 5. vberius.

Non minus exploratum aliud Balduin. Ronſſeus *epiſt. Medic. 10.* quod ſuis temporibus in Hollandia acciderat, ita narrat. *Erat in pago Ooſtbrouck non procul à Traiecto mulier vidua; cui ſeruus conuixerat, ad obeunda, vt res poſtulabat, munia domeſtica: Is cum iam ſæpius, vt ſolent eſſe curioſuli ſerui, per tranſennam animaduertiſſet, heram nocte intempeſtâ, ſtatim ac quieti ſe tradidiſſent domeſtici, quotidie in ſtabulum, ad certum præfixumque locum venire, atq; exporrectis manibus præſepi contiguum fœnile apprehendere. Admiratus tandem ille quidnam hoc negotij eſſet, ſtatuit & ipſe inſciâ hera idem ſemel experiri, atque eandem pertentare aleam. Igitur hera ex conſuetudine ad ſolita veniente, atque ſicuti videbatur digreſſa, ſubſequitur & ipſe, locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aera raptus defertur in oppidum VVyck, in abditum & ſubterraneum ſpecum, vbi cœtum maleficarum de maleficijs conferentem inter ſeſe, reperit. Hera cum ſuis inopinam famuli ſui præſentiam admirata, rogat, quo aſtu, aut qua tandem ratione momento temporis illuc appuliſſet. Reſpondit ille ordine, vt res tranſacta eſſet: Tum illa indignari primum atque excandeſcere cœpit, verita ne nocturni, atque clandeſtini iſti conuentus hac ratione tandem eliminarentur: cum conſortibus igitur deliberandum cenſuit, quid in ambiguo hoc negotio faciendum ſuadeant. conuenit tandē inter eas, vt amice exciperetur, ſilentium ſtipularentur, atque arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinionem, videre contigiſſet, nulli communicaturum ſe, aut reuelaturum ſanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur, abblanditur, & vt mitius agant, ſimulat ſe omnibus votis hoc vnum expetere, vt cum illarum gratia liceat poſt hac ſortilegarum intereſſe collegio. Interim dum conſultatur, labitur hora, & iam abeundi tempus inſtat. In dubium iterum, inſtigante hera, iam vertitur, remittendusne domum ſit totius cœtus periculo, an bono publico, enecandus. Communi tandem omnium conſenſu mitior placuit ſententia, quæ iuramento adactum domum deferendum decerneret. Suſcipit eam prouinciam hera, atque fide data in humeros receptum domum delaturam pollicetur. Accinguntur operi, atque cito ocyus per aera feruntur. Sed ecce, emenſis iam bonam partem itineris, conſpicuum ſeſe dedit lacus arundineto obſitus. Ibi malefica illa anus occaſionem nacta: verita, ne iuuenis pœnitentia ductus, quod ferialibus iſtis feriis (quemadmodum ſimulabat) initiatus eſſet, viſa tandem eliminaret, prouolans, à ſe diſiecit adoleſcentem: ſperans, vt ſuſpicio eſt, eundem partim caſus violentia enectum, partim lacus ipſius altitudine abſorptum iri. Verum, vt eſt Deus miſericors prorſus, non volens mortem peccatorum, ſed vt conuertatur & viuat: veſanæ illius menti metas conſtituit, neq; paſſus eſt iuuenem inſontem ſubmergi, ſed aliquanto æquiore conditione permiſit, vt in hunc vſque diem vita protraheretur; dum forte fortuna in arundinetum decidens, lethalem plagam ex caſu non accepit, violentia impetuque caſus per arundinetum quodammodo refractus. Interim miſer ille, qui ſolius linguæ miniſterio iā vtebatur, dū illuceſceret, mille diſtorquebatur cruciatibus, ac ſuſpiria trahens, tātiſper ingemiſcebat, dum prætereuntes inſolita lamentatione attoniti, facta indagine comperiunt, hominem prorſus elumbem, & cui vtraq; excidiſſet coxa. Rogāt vnde ſit, quomodo eò calamitatis deuenerit: narrat ille ordine ſingula, defertur tādem curru Vltraiectum. Ibi nobilis vir Ioann. Culemburg. Vrb. Prat. rei nouitate quodammodo perculſus, admirabundus ſingula perquirit, atq; indagine facta faſcinatricem heram comprehendi iubet,*

vinculiſq; e o aſtringi. Illa ſimul ac in manus præfecti veniſſet, nihil negare, ſingula fateri, &c. Hactenus ille. quid ad hæc queat impudens os vel VVieri, vel Godelmanni; cū ſuis oraculis Luthero & Melanchtone? dicentne atrabiliariam mulierculam hoc credidiſſe, & deceptam fuiſſe? quid? ipſe iuuenis, quomodo ſic lacer & elumbis? delumbaratne illum ſubito bilis atra? finxit fortaſſis. vnde igitur, & quomodo in arundinetum delatus, ſi non ex illo ſpecu, & vnde in ſpecum, ſi non ex domo? ſi loco non motus, quomodo perductus ex Ooſtbrouck in illud arundinetum? ſi ſponte iuit, vnde tam grauis & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarij etiam qui illic iuuenē inuenere, qui Vltraiectum ad Prætorem detulere? ò impudētem pertinaciam; Conſidera potiùs (lector) in hac narratione. *Primo* nouum modum ſiue ſignum; fœnilis cōprehenſionem, abſq; vlla inunctione: *Secundo* ſolere dæmones certa ſibi loca deligere, ad cœtus ſuos & conuenticula malefica. Nam anno quoque ſuperiore, Ioannes ille de Vaulx Stabuleti decollatus, fatebatur, ex præcipuis locis Generaliū congregationum, eſſe vnum in ditione Vltraiectinâ, & eò ſe nō ſemel Stabuleto delatum. *Tertiò* nota, non ipſas modò maleficas ferri per aera, ſed & auxilio dæmonis alios humeris eò deferre poſſe. Denique ſtultiſſimum eſſe miſericordiæ crudeliſſimarum excetrarum ſe committere. Quanto tutiùs fuiſſet huic iuueni; Nomine Saluifico Ieſu, vel Crucis ſignaculo ſe munire & totum illum cœtum, venti inſtar diſſoluere, ac diffugare? Manſiſſet eſto ſolus in ſpecu; labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuiſſet. Verum poſſem multa huiuſmodi adijcere. nam ſimilia narrant multa exempla *Anan. d. libro quarto. Auctor Dæmonoman. lib. ſecundo cap. quarto Torquemada Dialo. 3. Binsfeldius d. operis memb. 1. concl. XII. Andr. Libanius in ſtrigiportio, Cumanus in Lucernâ inquiſitor, & his antiquior Ioan. Cæſarius libro decimo miraculor. c. primo & alij.*

Ex his exemplis deſumitur fortiſſima probatio. cùm iſti ex mera curioſitate inuncti, de loco in locum tam remotum re ipſa delati fuerint, manifeſtum ſit, hæc non contingere nuda dutaxat imaginatione & delirio mulierculárum. immo, nunnunquam conuentu ſubito diſſoluto, repertæ menſæ & ſupellex argentea, & poſtea à dominis agnita, & confeſſæ vxores ſe illa ſecum ad conuentum detuliſſe. Deinde Sortiarij locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligenter notant; arbores, ſepes, flumina, agros, domos diſcernunt; ſi laruati non ſint, conuiuas agnoſcunt; obuios quoque, quos in via habuerint, ſæpe ſalutant & alloquuntur, cernuntur non rarò ab alijs viris catholicis, & mente ſanis ad conuentum euntes, vel à conuentu redeuntes: interdum ēt viſæ & deprehenſæ nudæ, & ex turbine ſeu nube decidentes, aut vulneratæ & mutilatę membris, *de quo l. 5.* Item hac deportatione ſic ſæpe defatigantur, vt domum reuerſis per totū triduū ſit decumbendū priuſquam pedib. poſſint conſiſtere, quod docet Remig. *d. l. 1. c. 24.* confitentur omnes vnanimiter eadē, nec in circūſtātijs minutiſſimis diſcrepant. idem confirmant alij immunes ab eorū crimine & errore. Fatētur rei in ipſo rogo, vbi nihil fictio profutura, & exhauſta iā ſunt tormēta. De vanis autem & deluſorijs, tam perpetim nequit vna & conſentiens omnium eſſe conteſtatio; tantaq;, inter locis, & temporibus, & ætate, ac ſtudijs diſiunctiſſimos, adeoq; multos, conſenſio. peculiaris enim cuiq; eſt animi actio, & alius ab alio diuerſum quid imaginatur, nec cerebri aut phantaſiæ omniū eadem diſpoſitio; q̄ dæmoni ad huiuſmodi imagines neceſſaria foret, nec ēt mendacij tanta poſſet eſſe conformitas. Hoc argumētum; meo iudicio; hominem nō peruicacem, idoneum eſt conuincere.

Confirmatur hoc argumentum eò

Universidad de Deusto Biblioteca

quod (vt bene) Cumanus *ſupra.n.3.* ſomnia & phantaſię tales non ſunt in poteſtate hominis, vt ei accidant, vel ijs careat ꝓ lubito: Sed ſtrigib. ſeriò conuerſis, & nolentibus amplius conuentui intereſſe, nihil amplius tale cõtingit, dumtaxat quia nolũt. quod eſt euidens indicium in ſomnis iſta non contingere. Præterea qui hæc aſſerũt ſomnia eſſe & ludibria, certe peccant contra reuerentiam Eccleſiæ matri debitam. Nam Eccleſia Catholica, nõ punit crimina, niſi certa & manifeſta; nec habet pro hæreticis, niſi qui in hæreſi manifeſtè ſunt deprehenſi *ca. conſuluiſti 2. q.5.* ſtriges autem iam à plurimis annis pro hæreticis habet, & iubet per inquiſitores puniri, & brachio ſæculari tradi, vt patet ex libris Sprengeri, Nideri, Iaquerij, Michaelis, & docet experiẽtia. Ergo vel Eccleſia errat, vel iſti Pyrrhonij errant: Eccleſiam in re ad fidem pertinente errare qui dicat, anathema maranatha ſit. Narrat idẽ Cumanus exẽplum delationis veritatem declarans; quod licet, teneant increduli: *In Mendriſio* (inquit) *oppido Comenſi contigit, iam ferè annis quinquaginta elapſis, vt cũ ibi quidã inquiſitor nomine Magiſter Bartholomeus de Homate, D. Laurentius de Concoretis Poteſtas, & Ioannes de Foſſato Notarius, contra has ſtriges procederent: vnâ die ipſe Poteſtas, quadã curioſitate ductus, volẽs experiri, an vere & corporaliter ſtrigæ irent ad ludum ſacta cõuentione, acceſſit quodam die Iouis ſerò cum notario ſuo & quodam alio, extra oppidum ad quendam locum, ſicut illi ſtrigiæ prædixerat: & dum ibi propè eſſent illi tres, viderunt ibi plures perſonas congregatas coram quodam (qui erat Diabolus in forma hirci) ad modum cuiuſdã magni Domini ſedente: & ecce ſubitò omnes illæ perſonæ ibidem congregatæ, iuſſu Diaboli, adeò illum officialem & omnes eius ſocios, Deo ob eorum curioſitatem permittente, baculis percuſſerunt, quod ex talibus percuſſionibus, ille officialis, & notarius, & tertius ille alius infra quindecim dies mortui ſunt:* hæc ille.

Non ergo ſuaſerim peruicacibus, ut ſe experimento committant, nec occinam illud vulgatum; Non credis, vade & vide.

Nec eſt quod ingerant, dæmoni nullam eſſe cauſam, hæc non cum ſingulis potius agendi, quam talem conuentuum frequentiã inſtituendi. Multa hinc ille cõmoda percipit. Primò per hanc ſocietatẽ & plurimũ conſortium vehementius in malitia fouentur, & indurantur. Secũdò hoc pacto, criminis participatione, ſingulorum peccata aggrauantur. Tertiò talib. illicibus, & varijs, quæ illic fiunt, inductionibus, plures facilius impedicãt. Quartò multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei hominumq; timorem, & mutua imitatione ad maiora facinora inflammat, ut ſolent carbones iuncti. Quintò voluptas nefaria maior videtur, quo plurib. innoteſcit. Sextò difficilius conuertunt, quò plurib. teſtib. ſe dęmoni addixerũt, & actuũ frequẽtatione quaſi quodam habitu occalluerũt. ita prudenter ratiocinatur Spineus *q. de ſtrigib. c. 20.*

Breuiter ergo concludo, has tranſlationes; de quibus quæritur; poſſe modis quatuor contingere: primò ſola cogitatione, quod S.S. vocat transferri in ſpiritu; & talis illa viſio Ezechielis. *a Et emiſſa ſimilitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me ſpiritus, inter terram & cælum. & adduxit me in Ieruſalem, in viſione Dei.* &c. Vltimum.n. verbum, modũ precedẽtib. ponit verbis: ne putemus hanc ſimilẽ trãslationẽ illi Habacuc de qua Daniel. *b* Aliquando ſuis pedibus commeant ad conuentus, vt narrant Remigius & Binsfeldius. 3. à Dæmone reuera, ſecũdum corpus, & motum localẽ, transferuntur, vt docui. 4. aliquando poteſt contingere, vt ipſi ignorent corporaliter, an opinione duntaxat translati fuerint, quod in diuino illo raptu accidit B. Paulo. Traditum inuenio, in quibuſdã P. Ioan. Maldonati dictatis, *de Dæmonibus;* quòd quãdo volunt corporaliter trãsferri; tum

a *c. 8. v. 3.*

b *c. 14. v. 35.*

tum ſe inungunt vnguento ex infantulis corpuſculi adipe: quando conuentibus per inſomnium duntaxat intereſſe volunt; tum in ſiniſtrum cubare latus: quando verò malunt vigilantes, quæcumque in conuentu fiunt cernere, ut coram ſe geri; tum opera dæmonis ex ore vaporem quendam craſſum euomere, in quo geſtorum imagines, vt in ſpeculo intueantur. Et fortaſſis hoc Quæſitoribus inſinuare volebat famoſus ille Ioan. de Vaulx Stapulenſis, cum diceret; ſcire ſe diſcernere, num corporaliter, num verò per imaginationem conuentui intereſſet.

Vnum reſtat ſoluendũ, quod quoſdam ſcio torſiſſe aliquando. Etenim doctior philoſophus atque Theologus quęrat, qui fieri queat, vt, cum angelus ſit incorporeus, queat rem corpoream loco mouere? Reſpondeo, nec opus eſſe ad hoc noua à Deo virtute adtributa, (vt cenſuit Guilh. Pariſ.) nec etiã diſtincta virtute ſeu potentia motiua (vt putauit Aureolus:) nec etiam poſſe Angelum ſola voluntate & intellectu illimitatè & infinitè, quodcunque volet corpus, & quãdo velit, & quo velit, & quanta velit celeritate, loco mouere (hoc enim dãnaſſe intelligendus eſt articulus Pariſienſis, & meritò quia hoc eſt virtutis infinitæ:) Sed reſpondeo; Angelũ determinatam ſibiq; notam, ſuis viribus non maiorem molem, ea celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli, & rei motæ natura permittit; eò ſolo mouere & transferre poſſe, quod in aſſumpto corpore, ſecundum ſubſtantiam (malo enim hoc tenens ſequi) ſit præſens, ſicque præſens, ſola voluntate corpus illud impellat, & eadem voluntate, mediante illo corpore, aliud corpus contiguũ moueat, vel deuehat *a.* ad eum fere modum quo ventus fortis plumã agit per aerem, & certo tandem loco illam deſtituit, & deſtituendo ſiſtit. Et ſic Angelus deferens prophetã Habacuc, dũtaxat tangebat capillos eius, neque

a *Vide Ioſt. Hom. Angl. ſ. 1. 8. q. 3.*

tum capilli corpus ſuſtentabant, ſed virtus Angeli ipſius per voluntatis imperium toti corpori impenſa. Vnde ſi velit Angelus ſic moderari actiuitatem, ut celeritas deuectionis, nõ ſuperet robur delati; fiet, ut ſit ſine defatigatione hominis iſta tranſuectio: ſi hoc nolit, haut dubiè mirè defatigetur homo neceſſe eſt, celeri illa per aerem delatione. Hinc intelligimus non eſſe certam differentiam illam Remigij *b*, quod Angelorum bonorum tranſuectiones quietæ & laboris expertes ſint hominibus, malorum verò plenæ laſſitudinis, formidinis, & moleſtiarum. etſi enim vt plurimum credam hoc verè contingere: fieri tamen poteſt, vt ſi dæmon velit, etiam citra laſſitudinem, & moleſtiã deferat, vt patet exemplis, quæ narrat Torquemada Dialo. 3. & ille Ioãnes de Vaulx Stabulenſis hoc de ſuis tranſuectionibus teſtabatur. Illud certius, has dæmonum ſubuectiones ſemper periculi plenas & formidabiles eſſe.

b *l. 1. dæmonolat. c. 27.*

QVÆSTIO XVII.

An poſſit dæmon quantitatem corporum ſic mutare, vt penetratio partium ſequatur, ſiue vnum corpus in duobus locis diſiunctis, vel duo corpora in vno & eodem loco penetratiuè collocare?

B*Reuiter cenſeo ad hæc omnia negatiuè reſpondendum, quia hæc omnia repugnant principijs phyſicis & ordini naturæ.* Nam, vt de poſteriore prius agamus, nec ipſemet dæmon poteſt loca diſtantia ab inuicem, non occupato medio, ſimul implere, ex veriore ſententia & cõmuniore, minus ergo poterit ibi corpus vnũ ſtatuere: ſed ſoli hoc Deo reſeruatũ. Nec obſtant exẽpla, quibus docetur multos alio loco *αὐτοπροσώπως* alijs apparuiſſe, quàm vbi reuera tunc erant, non dormientib. mõ, ſed & vigilantibus *a.* Nã ſi a

a *Vide Petr. Tyræum li. 2. de ſpirit. appar. c. 6. & 7.*

Sanctis

Sanctis hominibus & miraculoſè apparitiones factæ, vt de Sanct. Nicolao, D. Agatho, & Diuo Benedicto legimus; tum illæ ab infinita DEI virtute profectæ ſunt: ſin autem ab angelis malis procuratæ, ad ſpeciem tãtum viſæ, & præſtigioſæ cenſendæ. huc refero illud quod Origen. lib. 6. cont. Celſum tradit, Pythagoram eodem tempore in duabus vrbibus cõſpectum: & aliud de mulierculis cõmeſſatricibus in via D. Germani; & de Imperatoris filio pro Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonaram *a*. Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. cap. 8. cum ſeqq. Quod verò ex alijs refert Ananias lib. 4. de Natura Dæmo. non poſſe dæmonem duorum hominum ſimul occupare corpora; ſed poſſe tamen, cum in vnius corpore ſit per ſubſtantiam ſuam, vi ſua alium, vel magno diſtantem interuallo, de crimine aliquo tẽtare: hoc fateor me non intelligere. Nam nihil prohibet duos eſſe ſibi adeò propinquos, vt ſimul ſint quaſi unus adæquatus dęmonis locus quem ſubſtantia ſua occupet: nihil inquam prohibet hos ſimul a dæmone poſſideri. Si verò alter tam longè diſtet a poſſeſſo, ut ſpacium illud excedat ſphæram actiuitatis dæmonis; non credo poſſe dæmonem illum poſſidentem, huic alteri quidquam ſuggerere tentationis, vt enim nec quoduis corpus quantumuis diſtans loco mouere, ſic nec quorumuis animos, a quorum corporibus abſit, longiſſimè poteſt Diabolus tentare; ſed eos tantum, qui ſint adeò propinqui, vt in vno quaſi adæquato loco dæmonis cenſeantur. *Nonnulla huc pertinentia petit à Guilh. Pariſienſ. p. vlt. de vniuerſo. cap. 13.*

a *to. 3. in vita Baſilij Macedonis.*

Prior concluſ. pars, de mutatione quantitatis, probatur: quia ſanior philoſophorum pars, cum Ariſtotele & D. Thoma, partium corporaliumque dimenſionum penetrationem naturæ non permittit. ideò nequit dæmon ſic mutare corporis quantitatem, vt homo inſtar catti, vel muſtelæ per tenuem rimam in cubiculũ irrepat; multo minus, vt per ianuas clauſas ingrediatur. docuit hoc bene Ioan. Beets Carmelita in prima præcepti expoſ. vl. cap. 4. Quare quod de lamia in muſtelam conuerſa narrat *in Mileſia* nugator Madaurenſis, fictitium cenſendum. Mentitæ quoque fuerunt illæ Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao Remigio *b* perſuaſerunt, ſolere dæmonem veteranis Lamijs poteſtatẽ reipſa dare, ut queant ædes penetrare, & per quaſuis anguſtias nullo negotio viam ſibi faciant, in mures, feles, locuſtas atque alia huiuſcemodi puſilla animantia contractæ, & deminutæ, intromiſſaſque denuo priori formæ reſtitui, ſi velint. Mentitus etiam ſimilia iactans Scaſius apud Niderium in lib. 5. Formicarij. hæc enim deliria ſunt omnia, & illuſoria. Sed ſolummodò dæmon præcedens, latenter aperit & claudit ianuas, vel feneſtras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quę ſe putant formam huiuſmodi animantium induiſſe: quod prudentiores Italicæ ſagæ Grillando *c* fuerunt confeſſæ. Hanc autem oſtiorum apertionem & clauſuram adeò ſubtiliter dæmonem facere poſſe; vt dormientes in cubiculo non euigilent; non dubitabit, quiſquis meminerit ab Angelo factum *d*. Cum B. Petrum de carcere eduxit: vbi nihil neceſſe eſt dicere hanc ianuarum apertionem, vel cuſtodum ſomnum, miraculoſa fuiſſe. Si quis objiciat Diuum Chryſoſtomum hanc vim Angelis tribuere, cum ſcribit Habacuc ab Angelo demiſſum, & reductum ex lacu clauſo, & ſigillis integris permanentibus. hoc enim ait orat. *quæ eſt de incredulitate D. Thomæ*, inter orationes Patrum ſeorſim Romæ editas; *πῶς ἠδυνήθη καταχθῆναι ὁ ἄγγελος τὸν Ἀμβακοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, καὶ πάλιν ἀναχθῆναι, καὶ τὰς ἐπικειμένας σφραγῖδας ἀκεραίας καταλιπεῖν.* *Reſpondeo* id factum, non Angeli, ſed diuina virtute. Præterea videtur D. Chryſoſt. prio-

b *l. 2. Dæmonolat. c. 4.*

c *l. 2. de ſortileg. q. 8.*

d *Actor. 12.*

rem Danielis captiuitatẽ, *de qua cap. 6.* cum poſteriore confundere, *de qua agitur Daniel. cap. 14.* Modus verò quem ſtriges aliquando memorant, nempe Diabolum ipſos parietes aperire, & per quandam quaſi fiſſionem & diſruptionem ingreſſum illis præbere & egreſſum, poſt iterum partes coniunctas facere coaleſcere; ſcio, ijs qui penetrationem partium admittunt viſum iri probabilem: & huc referri queat quod Cordubæ famoſę illi Magdal. Cruciæ acciderat, vt, hiante ſubito pariete, a tranſeuntibus orans puellula conſpiceretur. Sed ego totũ hoc vel præſtigioſum puto, vel dumtaxat dæmonem maxima celeritate, quot ſufficiunt lapides eximere, & ſuſtinere alios ne ruant, & poſtea eadem celeritate atque dexteritate, iterum eos in ſuum locum reponere exiſtimo: cumque hominum aſpectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere; fieri, ut falſum formet iudicium de aperto per partium compreſſionem pariete. Prorſus verò cum magiſtro ſuo Caluino impius eſt VVierus, cum nugatur, ita Chriſtum Dominum, poſt reſurrectionem clauſis ianuis ingreſſum ad diſcipulos: vbi meritò, cum grauiſſimis & ſanctiſſimis Patribus *a*, Catholici ſcriptores, in hac corporis ſolidi penetratione, patentis miraculi rationem agnoſcunt. Pari modo Beza & ſimiles blaſphemant de Chriſti Domini Natiuitate illæſo clauſtro virginali, & reſurrectione clauſo manente ſepulcro. contendunt homines iſti animales, hæc aperta fuiſſe dũ penetraret, & poſtmodũ iterum clauſa. quaſi non potuerit creatura ſuo creatori, vt ceteris in rebus in hac quoque obtemperare. ſed nimirum iſti cuncta conantur Chriſti Domini Diuinitati & omnipotentiæ detrahere, vt ad Turciſmum Paganiſmumque viam ſtruant.

a D. Aug. *tract. 121. in Io. Gregor. ho. 26. in Euang. D. Chryſ. in oratio ...*

Cum ergo quantitatem ſic mutare non poſſit dęmon, adeoque illam comprimere, ut partes ſe penetrent; nequit etiam efficere, ut corpus quantum & coloratum, verè reddatur inuiſibile illis, coram quibus exiſtit, oculis eorum ſanis, & non præſtigiatis: quamuis fieri queat vt per accidens aliud illud non videant. Nam ſi corpus illud celeriter alio transfert, iã præſens illis non eſt hoc corpus; ſi verò ſpecies viſiuas, ne in oculos adſtantium commeent, per corporis alicuius interpoſitionem, vel per nimiam aeris agitationem impediat; vel corpus illud aliqua ſibi poſſibili ratione transformet: (hos enim modos inuenio ſolere ab illo vſurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur; reuera tamen viſibile permanebit. Sic fraude dæmonum Domitiani oculis ſe ſubtraxit Apollonius apud Philoſtratum, ſic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo apud Ciceronem, ſic de Perſei clypeo Græculi fabulantur.

Sic intelligendum quod Ioan. Saliſberien. ſcribit de quodam; *fuitque magorum peritiſsimus, vt quaſcunq; res vellet, inuiſibiles faceret, alias verò videbatur in alias ſpecies transformare*, l. 1. de nugis curialium c. 9. item quòd Necromanticus ille Guil. Iuliac. perſuaſerat apud Meierum lib. 10. ſic quod de Cleomede Aſtypelenſi referebat Celſus, arcã ingreſſum, & intus operculum eius retinentem, non eſſe repertum in ea, ſed creditum euolaſſe. *lege Orige. lib. 3. contra Celſum.* Quod verò ſcribunt nonnulli eum qui gemmam geſtet Heliotropiam inuiſibilẽ fieri: non credo. nam, vt benè ait Guilh. Pariſ. *b* deberet lapis ille poſſe colorem omnem tollere, vel alios planè ſic inducere obiecto, vt non poſſit agnoſci. Tantam verò vim illi gemmæ ineſſe, nondum vel experientia vel teſtis fide digni auctoritas docuit.

b *d. p. vl. c. 22*

Denique ex his decidi poſſunt, & detegi illuſiones illæ dæmonum, quãdo membrorum aliquorum ſpeciem, vel immenſam facit apparere, vel nullam, vt ſublata videantur. vt ſunt quæ

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

quæ narrantur in Malleis maleſ. de ijs qui virilia ſibi ablata putabant, apud Sprenge. p. 2. q. 1. c. 7. & quod legitur ridiculum in tom. 2. tracta. de crudel. dæm. adhib. fol. 429. Nec puto dæmonem poſſe hominis parui oſſa ſic extendere, vt Giganteæ fiat magnitudinis: ideo quod Indi Cichorani certis id ſe herbis poſſe iactabant, iure optimo Petrus Chieza fabulis annumerat *p. 2. Hiſt. Peru. c. 42.*

QVÆSTIO XVIII.

An corpora ex vnâ in aliam ſpeciem Magi queant transformare?

NOn ago de fabuloſis Metamorphoſib. Ouidij, Parthenij & aliorum: nec de naturalibus imperfectorum animalium commutationibus, de quibus Ariſtoteles *a* & Plin. *b* Sed de magicis, quæ virtute dæmonum fiunt perfectæ ſpeciei in aliam formam perfectę quoq; ſpeciei transformationibus. Et licet Ouidius & Propert. hoc præter alios ſenſerint, quorum hic;

a *lib. 5. Hiſt. anim. c. 19.*
b *lib. 11. Natur. Hiſtor. c. 22.*

Audax cantatæ leges imponere lunæ,
Et ſua nocturno fallere terga lupo.

Ille autem:

Hanc ego nocturnas viuam volitare per vmbras
Suſpicior, & pluma corpus anile tegi.

Similia de Siculo Liodoro Catanẽſes opinabantur, vt li. ſuperiore oſtẽſum: de Simone Mago, narrantur in Itinerario D. Petri: de quodam ex Sariſburienſi dictum c. ſuperiore: de Badudo Rege Anglorum annales referunt, & ijdem narrant Ambroſij Merlini incantamentis Vterium Regẽ in Gorloidis Cornubiæ ducis ſpeciem transformatum, vt Igernę vxoris eius amplexu potiretur, & ex tam nefario concubitu Arturum & Annam genitos: *lege Galfridum, & Virunnium.* Quin etiam in nouum orbem hæc opinio ſe penetrauit. Nam Nicaraguani credebant ſtriges poſſe ſe in cattos, ſimias, porcos immutare: & Quatrutemallani opinabantur famoſam illam maleficam Auguſtinam, in bouis forma graſſatam; quando Beatrix de la Cuua ingenti diluuio & terræ motu interijt. *narrat Chieza hiſt. Peruu. p. 2. c. 205. & 210.*

Et licet olim, quid, cum communi Theologorum Schola, de huiuſmodi Lycanthropis, & ſimilibus ſentiam, publicè profeſſus fuerim *c*; ſcilicet *omnes illuſorias, & deceptrices eſſe, & cum naturà pugnare, hac hominis in belluam degenerationem: idem nunc iterũ mihi cenſui hoc loco, vbi diſputationis ordo hoc exigit, aſſirmandum.* Addo, contrarium aſſerenti anathematis imminere pœnam, ex *c. Epiſcopi. 26. q. 5.* quæ ſententia auctoritate D. Aug. fulcitur *d*. idem ratio perſuadet. Nequit enim anima humana informare corpus belluinum, vt nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus humanum: quia quælibet forma ſubſtantialis, vt ſuum eſſe tribuat informando, requirit peculiares ſibique conuenientes diſpoſitiones, & organizationem corporis propriam. ideo anima definitur actus organici corporis. Vnde fit, vt nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare, vt dixi. Non poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura. Multo minus poterit ſimul cum corpore anima immutari, quod videtur Horat. *in Epod.* putaſſe, quando agit de ſocijs Vlyſſis a Circe reſtitutis;

c *Com. in Senec. Agamemn. v. 691.*
d *lib. 18. de ciui. Dei c. 18. & de ſpiritu & lit. c. 28. & ipſe auctor commentitius Dialogi de ſpiritu & anima contrarius D. Auguſt. aſſentiens.*

Setoſa duris exuere pellibus
Laborioſi remiges Vlyſſei,
Volente Circe, membra: tunc mens, & ſonus
Relapſus, atque notus in vultus honor.

Imò verò humanam mentem, hoc eſt animæ humanæ partem præcipuã, non amiſerant. immortalis eſt anima, nec a dæmone corrumpi poteſt, vel vulnerari. Semper ergo illuſio

hic

hic interuenit illorum, qui ſe transfiguratos putant; ſæpe illorum etiam, qui videre ſe putant, quod non vidẽt. Prudenti & nolenti decipi diſtinguenda eſt ipſa transformatio ab effectib. eam concomitantibus, quod ſi Spondan. feciſſet, nõ tam multa Commen. Homericis hác de re vanè & iuueniliter effutiuiſſet. Sit concl. *Ipſa quidẽ transformatio deluſoria eſt, multi tamen concomitantes effectus ſunt veriſsimi.* V. G. Strages hominibus vel pecorib. illatæ per dæmonem in corpore aereo aut lupino, ſiue per homines lupina tectos effigie (quod poſtea declarabitur) vel per ea non tectos, ſed humana ſpecie graſſantes, & efferatos. poteſt enim fieri, vt ex humorum vitio & atrę bilis exceſſu affectus quidam lupini, & odium in greges atque homines, deſideriumque eos inuadendi, & lacerandi, vorandique, mentem occupẽt. Vnde & medici λυκάνθρωπα ſeu λυκανθρωπίας inter morbos numerãt, quam Arabes *Chatrab*, Latini *melancholiam*, vel *inſaniam lupinam* nominant *a*, ex ſimili vitio nonnulli ſe canes, leones vel alias beſtias putãt *b*. Qui huiuſmodi ſolo morbo laborãt, hi Magi nõ ſunt; & licet ipſi ſe lupos putent, lupinamque ſæuitiam imitentur, alijs tamen, vt ſunt, homines videntur: talis ſibi, non cæteris videbatur pater Præſtantij apud D. Auguſtinum *c*; & alius quidam apud Thomã Brabantinum ſiue Cantipratenſem *d*, & agricola ille Patauinus apud Fincelium. *lib. 2. de miracul.* & alius Boruſſus apud Sabinum *commen. in 7. Metamorphoſ.* & ille Pomponatij apud Euuichium *lib. de nat. ſagar.*

a *Vide Paul. Æginetã lib. 3. c. 16. & Aetium li. 6. c. x. & Cadröchiũ de morbis veneſ. c. 7.*
b *Auicen. li. 3. fen. 1. tract. 4. c. 19.*
c *Aug. li. 18. ciui. Dei c. 18.*
d *Cantipra. lib. Apum.*

Sed quando alijs quoq; lupi, canes, vel catthi, vel aliæ beſtiæ videntur, vt mulier apud Palladium *in vita Macarij Alex.* videbatur equa; item Neuri; apud Herodotum & Melam: & hodie ex vulgi opinione quotãnis quidam Hibernici, apud Camdenum *in altera parte Hiberniæ*, hoc magicũ eſt, & à ſolo morbo nequit proficiſci. Verum ſolet diabolus tunc diuerſimodè decipere. nam ſolet aliquando aliud corpus ſubſtituere, & illis abſentibus, & alicubi in loco abdito ſoporatis, ipſe aſſumpto lupi corpore, vel ex aere formato, & ſibi circundato iſta gerit; quæ putant homines ab illo miſero abſente, & dormiente patrata, quod ſtratagema à Sancto quodam viro cunctis manifeſtatum, narrat Guilh. Pariſienſ. *d. p. vlt. c. 13.* Aliquando vero hominibus ipſis ferarũ exuuias huiuſmodi veras aptiſſimè circumdat: quod fit quando illis dat lupinam pellem in trunco quopiam cauæ arboris occulendam; vt ex quorundam confeſſionibus conſtat. Aliquando denique ex pacto Magis aeream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur ſimilitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachijs accommodat. hoc ſolet contingere, quando ad hoc inunctionib. certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria ſunt edita) vel ſolis verbis conceptis vtũtur, vt ille apud Ducem Ruſciæ à canibus laceratus, & in Bulgaria quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti caſu, relinquunt veſtigia lupi terræ impreſſa. Hoc autem vltimo caſu nihil mirum eſt, ſi poſtmodum verè inueniantur ſaucij illis membris humanis quæ in ferino corpore ictum exceperant. Nam leuiter ceſſit circumiectus aer, & vulnus vero corpori inhæſit. Verũ quando verum corpus abfuit, tunc diabolus in abſentium corpore eam partem conſauciat, quam ſcit in ferino corpore ſauciatam fuiſſe. Bartol. Spineus *q. de ſtrigib. c. 19.* ſui temporis hiſtoria id oſtendit; *Huius etiam* (inquit) *apparentis conuerſionis ſtrigum in cattos, teſtis alius in hac eadem ciuitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo, ſub iudiciali iuramento mihi aſſeruit hoc anno: ſtrigẽ quandam ante tres menſes ei impoſuiſſe, ne prohiberet venire circa puerum (à ſe forte ſtrigatum) quem curandum aſſumpſeras, ſi quas blãdien-*

tes

Universidad de Deusto Biblioteca

tes & alludentes videret cattos. Eadem igitur die dum diſceſsiſſet illa, viderunt poſt horam ipſe & vxor ſua cattum magnam, & hactenus ab eis inuiſam, quæ ad puerum accedebat concito gradu. Quam cum ex timore parentes ſæpius abegiſſent, poſtremò contra venientis vexationem ad impatientiam exarſerunt; clauſoq; oſtio vir ille grauiſsimè cattum hinc inde fugientem diutius haſta percuſsit, & demum ex alta feneſtra ſe iactare compulit, vt toto colliſa videretur corpore cattus. Ex tunc autem ſtrix illa vetula toto confracta corpore per plurimos dies lecto decubuit: quo factum eſt, vt leuis, quam prius habebant, ſuſpicio, quod ſtriga eſſet, & puerum ſuum, qui hac infirmitate ſtrigiatus grauiſsimè laborabat, ipſa ſtrigaſſet, in vehementem tranſiit, immo & violentam. Etenim percuſsiones & plagæ, quæ in catto infixæ ſunt, in illa vetula ſunt inuentæ quoad membrorum correſpondentiam. Vix quinquennium effluxit, cum in pago quodam occiduæ Flandriæ, vbi faſcinaria peſtis mirè gliſcit, haud procul a Dixmuda, pene ad Iperlee & Iſaræ confluгem ſito, contigit, quod ab homine religioſo, fide digno, qui tũ illic in vicinia, auditione accepi. Ruſticus quidam vna cum filio adoleſcente in ſympoſio potitans, limis obſeruabat copam menſuras cereuiſiæ, quam propinabat (vt ſolent) bifurca notantem creta. diſſimulat nihilominus interea, dum compotatio ſoluitur: tum hoſpitam vocat, ut calculũ expenſi ſubducat. petit iſta quantum creta notarat: negat ille, & multis vltrò citroque iactis, pecuniam in menſam proijcit, quam ſciebat ſufficere, & diſcedit. Stomachabunda hæc, tu vero (inquit) non hinc hodie poteris domum, vel non ego quæ ſum. abit contemnens mulierculæ minas. Vbi peruenit ad fluuiolum in quo ſcapham reliquerat, nequit vna cum filio admodum valido ſumma ope eam a ripa contis depellere, diceres clauis affixam vuido in ſolo. Fors duo treſve milites illac iter habebant: compellat, & Contubernales (clamat) boni, venite ſuppetias, vt hunc lintrem de ripa deducamus: merces operæ futura, largum a me bibale. Parent & ingreſsi quantum poſſunt protrudunt. diu fruſtra fuere. Anhelus unus, & ſudans; quin ſarcinas & onera hæc efferimus, fortè vacuam commodius deducemus. Fit: & ecce mercibus expoſitis, vident in ſentina ingentem luridum buffonem, ſcintillantibus oculis eos intuentem. Non tulit vnus militum, ſed gladij cuſpide perforatum ad guttur tumidatum in aquam eiecit. ille quaſi exanimis in tergum prouoluitur ventre reſupinato: vulnera natitanti imponunt ceteri alia, & repentè nauis ſoluitur. Lætus ruſticus auxiliatores ad idẽ vnde receſſerat hoſpitium reducit: potum petit: præbet ancilla. Quærit ille, vbi hoſpita? audit peſsimè habere, & animam in lecto agere. Quid, inquam, inepta, ebrium me putas? vix media pars horæ elapſa, cum ego illã iſthic ſanam & malam, qualis tu reliqui? Eo, & viſam quid hoc rei? intrat in thalamum, inuenit collum & ventrẽ vulneribus confoſſam, laceramque expiraſſe. Vnde hæc, exclamat, vulnera? Neſcire ſe profitetur ancilla, nec domo illam, quod ſciat, pedem extuliſſe. Itur ad magiſtratum: vulnera cæſim punctimque illata inueniuntur iiſdem in locis, quibus buffonem, qui nuſquam comparebat, milites diſtinxerant. Nec diſſimile aliud, quod de municipe Mechlinienſi narrabitur *lib. 5. ſect. 3. verſ. ad torturã ſufficient, de indicio 8. ad nominationem accedente.*

Annus decimus agitur, cum Bebburgi (oppidulum eſt Vbiorum) ſupplicio affectus fuit, quidam Stumfius Petrus; eo quòd cum dæmone ſuccuba plus quatuor luſtris conſueſſet; ab hac donatus fuit lata quadam Zona, qua cum cingebatur, & ſibi & alijs in lupum verti videbatur. Hoc ſcemate ter quinque pueros iugularat,

eorum-

eorumque comederat cerebellum; duas nurus ſuas deuorare conatus fuerat: propriam filiam, & commatrem ſuam, vxorum habuerat loco. conſtant hæc omnia actis iudiciarijs, & iconibus in æs inciſis, palamque vænalibus. Qui plura volet de his tranſformationibus exẽplis illuſtrata (quę tamen ex ijs, quæ tam breuiter dixi, decidi poterunt omnia) legat Spondanum in Homeri Odyſ. lib. 10. Binſfeldium de Confeſſion. malefic. conclu. 3. Remig. lib. 2. dæmonolat. c. 5. Ioan. Ananiam lib. 4. de natur. dæmo. fol. 180. Condronchum d. c. 7. & Pet. Thyræum. qui ceteris plura & aptiore ordine in Theſes digeſſit lib. 2. de apparit. ſpirituum a c. 15. vſque ad c. 24. &, qui ex illo Dialogum ſuũ congeſſit Fr. Claudius Prior lib. de Lycanthropia.

Qui volunt veram introducere Metamorphoſim (vt Spondanus, Bodinus, Peucerus, Phil. Camerar. & pauci alij) vnicum adferunt argumẽtum ex ſacris litteris, dignum ſolutione, de Nabuchodonoſor in bouem, & Lothi vxore in ſalis ſtatuam mutata *a*. Sed cum utrumque diuina ſit factum virtute, non poſſunt hæc pro dæmoniacis conuerſionibus momentum habere. De Nabuchodonoſor quoque plerique Patres negant formam bouis ſiue bouini corporis effigiem induiſſe; ſed duntaxat volunt, ſic mente abalienatum fuiſſe, vt ſe bouem crederet *b*. Prętermiſſa longiore diſputatione, mihi videtur contextui S. S. & ſententiæ D. Grego. lib. 5. Moral. cap. 8. & rationi, magis conſentanea explicatio volentium *c* affectionem Regij corporis in beſtiæ temperamentum commutatam, figuram etiam humanam aliqua ex parte in ferinam degeneraſſe, ſenſuque internos ſimiles accepiſſe brutorum internis ſenſibus: vnde factũ, vt & pecudum more quadrupes incederet, & feno veſceretur, & homines fugeret, & ſub dio degeret. Diuina verò virtus fecit vt, ſub tali temperamento & habitudine corporis, humana & rationalis anima perſeueraret.

a Dan. 4. v. 11. & v. 33. Gen. 19.

b Vide hac diſ[...] Mich. [...] li. 2. [...] in [...] fide c. [...] Bened. [...] lib. [...] Daniel. [...] Molin. [...] 111.

Vltimò poſſet obijci, quod Herodotus ſcripſit, Platanum aliquando in oleam vertiſſe, & alij apud Carnos cadauera humana per dæmonem in ſalis ſtatuas fuiſſe mutata. *Reſp.* Si locuti de proxima & immediata mutatione, illuſorium id fuit & præſtigioſum: ſi verò locuti de conuerſione mediata, ſiue per varias commutationes corruptionis, & generationis materiæ ſecundæ, nihil prohibet ambo iſta naturaliter contingere poſſe, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas diſpoſitionibus. Quod autem legimus apud Metaphraſtem a S. Spiridione, ſerpentem in aurum mutatum, vt eo auarus ille & immiſericos diues deciperetur: & poſtea rurſus ex auro Serpentem factum: vera hæc mutatio fuit, quia miraculoſa, & a Deo, qui poteſt. Neque hæc mutatio fortaſſis dæmoni, ſucceſſiuè tamen, foret impoſſibilis. quia ſerpens inſectum eſt, & proxima auri ac ſerpentis materia eadem, nempe terra.

N. lib. de Prodig. an. 1349.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere beſtias loqui, & an intelligant voces beſtiarum?

DIuina aliquã virtute fieri, vt quib. loquẽdi vis naturalis ineſt nulla, ea tamen loquantur, non eſt dubitandum; ſacra Scriptura id atteſtante de aſina Balaam, *Num.* 22. quod quo pacto Deus efficiat, ipſe nouit. qui enim locutionis omnis eſt fabricator, ille vt, quæ nota ſunt organa ſermonis articulati formauit, poteſt, & alia, quę lubebit, inſtrumenta ad hoc deligere. Attamen ut plurimum exiſtimo uti opera angelorum, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur; hoc tamen diſcrimine: per illa,

qui-

quibus apta ſunt organa & viuentia ad hoc inſtrumenta, ut per picas, cor uos, pſittacos & huiuſmodi, in ipſiſmet corporibus loquela formata, & tunc hæc locutio eſt vitalis actio ipſius animalis, non tamen eſt intellectualis eius actio, ſed eſt actio intellectualis reſpectu angeli: per illa verò, quæ viuentia quidem ſunt, ſed organa non habent apta ad loquẽdum, vt ſunt aſini, boueſque, putarim id facere eò quod ipſemet angelus in eis, vel potius iuxta ea, ſermone in aere formato loquitur, idemque dicendũ de inſenſibilibus, vt igne, aere, aqua, terra, cadaueribus mortuis, capitibus reſectis, ſtatuis, & arboribus: & tunc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda eſt alteri, quam angelo, vt formanti & edenti; aeri, vt medio ac inſtrumento; nulli, vt vitalis actio: ſi formetur intra corpus illud ſenſile ineptum, vel etiam intra inſenſile; illi tribui poteſt, vt organo. His poſitis facile erit ferre iudicium de ſequentibus miraculoſis locutionibus ſacræ hiſtoriæ: vt de aſina Balaam, de qua conſulendus ibi Caietanus in Commen. de angelo in rubo alloquẽte Moyſem & Eſdram *a*. de Spiridionis filia Irene mortua depoſiti locum indicante *b*; & quodam interfecto Macarij iuſſu homicidam indicante *c*; & de colloquio caluariæ, & alterius Macarij, de varijs ſedibus damnatorum *d*; & de venerabilibus Africæ confeſſoribus qui perſecutione Vandalica radicitus abſciſſis linguis adhuc clarè loquebantur; qđ etiam Iuſtiniani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis hiſtorijs teſtatiſſimum *e*: & de Anglo Sacerdote ſimile refert Polydorus *l. 13 Hiſtor. Angl.* in his continuum miraculum fuit ſupplente Deo vicem partiũ defectarum in genere cauſæ efficientis. Vnum addam ex Antonio Bonfinio *f*; *Anno circiter 3. poſt cladem ad Nicopolim Sigiſmundo Imp. à Turcis acceptam; cum multi in eum campum deſcenderent, emiſſam inter oſſa ſubinde vocem audierunt, IESV CHRISTI SALVATORIS, ET MARIÆ VIRGINIS nomina intonantem; loquaxque inter cadauera caput inuentum, quod vbi homines ſibi adeſſe nouit; Quid tam, inquit, ſtupidi hic ſtatis viri? Chriſtianus ego ſum, inexpiatus inconfeſſus in hoc bello occubui. MARIA mater me æterni ſupplicij reum eſſe non patitur. hic me adhuc lingua compotem ſeruauit, ut delicta faterí, & animum ſacris Apoſtolicis luſtrare queam: proinde ſacerdotem, qui confeſſionem exaudiat, & me expiatum reddat, accerſite quæſo. Rogatus cur tantum à Virgine beneficium promeruiſſet, reſpondit, ſibi peculiarem in eam fuiſſe in vita deuotionem, & ſeptena eius feſta quotannis reuerendiſſimè celebraſſe, religioſiſque ieiunijs pane duntaxat, & aqua decoraſſe. Quare accerſito è pago proximo Sacerdote confeſſionem ritè trãſegit: & impetrata erratorum omnium remiſſione, acceptaq; nouiſſima luſtratione, repente conticuit perpetuoq; quieuit.* Hæc ille. legant, & reſipiſcant Nouatores ad tam illuſtre miraculum: quod & Deiparæ deuotionem, & ieiunia, & feſtorum cultum, & confeſſionis ſacramentum commendat. Non abſimilem narrationem inuenies apud Thom. de Cantiprato *lib. 2. de bonis vniuerſal. c. 29. partic. 18.*

a Exo. 3. a. 2. 4. Eſdr. 14. in prin.
b Ruffi. lib. 1 hiſt. Eccleſ. c. 5. Socrates li. 1. c. 12.
c Fulgo li. 1. Exempl. ca. 6.
d Marulus lib. 6. c. 14.
e l. 1. C. de off. præf. Afri. Procopius li. de bello Vandali. Æneas Gazeus de immorta. anima.
f lib. 3. hiſto. Hungar. Decad. 3.

Simia Dei diabolus, conatus multa ſimilia, ſed pſeudomiracula, interdum Deo permittente, ad diuinam vindictam atque iuſtitiam manifeſtãdam: vt cum homicidam caput præſciſſum indicauit Cercydam, teſte Ariſtotele *g*; & Orphei caput prędixit Cyro Perſarum Regi, cum quoque a muliere necandum *h*. Aliquãdo ipſe oracula neſcio quæ confingit, vt quæ narrat Phlegon Trallianus *i* ex Herone, in hanc ſententiã; *Policritus poſt Locridem vxorem ductã, & poſtquam tres noctes cum ea dormiuiſſet, tertio die vita functus eã reliquit grauidam; quæ monſtrum ex duplici ſexu peperit, quod cum in mediam concionẽ populi ductum fuiſſet ad conſultandum: quid id præſagiret, quidve de eo faciendum eſſet: comparuit in medio populi ſpectrum, Polycritus, & futuram Ætolis, & Locrenſibus prædixit cladem, & impotenti ad reſiſtendum populo, filium ſuũ monſtroſum dempto capite deuorauit & euanuit: mox & caput eandem cladem eloc utum eſt.* Addit idem Trallianus ex Antiſthene philoſopho Peripatetico. *Quo tempore Acilius Glabrio conſul vicit Antiochum regem Aſiæ deterritos Romanos oraculis ne amplius inuaderent Aſiam, & Publij ducis Romanorum caput relictum à lupo, qui corpus deuorauerat, vt ipſe prædixerat, furore diuino, vt putatur, percitus, cecinisse longo ſermone aduenturam cladem Romanis.*

g lib. 3. de partibus animal. c. 10.
h Philoſtr. in imagin.
i lib. de mirabilib.

Præſtigioſæ planè fuere locutiones, quædam apud Gentiles, & arte dæmonis ſimulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium; qui non rarò Magi & Pythonici; vt *a* geminæ columbæ Dodones loquaces, item quercus Dodonea *b*, Argus carina *c*, equus Achillis *d*, & vlmus Gymnoſophiſtarum quæ Apollonium ſalutauit *e*, & Cauſus flumen quod dixit Salue Pythagora *f* (quem fuiſſe Poſſeſſorem librorum Zoroaſtris Magi docet Clemens Stromateus) & canis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario & Glyca in Annalib. qui & alios & D. Petrum fuit allocutus: idem ſagæ cuidam Franciſcæ Senenſi adſcribit Grillandus ſæpè nobis laudatus, *q. 7.* Theotecnus Magus Antiochiæ, ſub Maximino, ſimulachrum Iouis vi magica fecit oracula fundere, quibus ciues in odium Chriſtianorum excitabat, & Imperatoriam perſecutionem acuebat *g*. Lege D. Cyrill. Alexan. *lib. 3. contra Iulian.* pleraque ſuperius dicta recenſentem.

a Sophocl. in Trachin.
b Lucian. in Mycylla.
c Apollon. 4. Argonaut.
d Homerus Iliad. 19.
e Philoſtr. in Apollon.
f Porphyr. in vita Pythag.
g Euſeb li. 9 hiſtor. Eccleſ.

Ceterũ vt ſciant animalia, vel intelligant, quæ loquuntur, hoc nullis Angelus eis poteſt tribuere: poſſet tamen, etiam dæmon, efficere, vt animalia ſuis temporibus & locis aptiſſimè quædam dicerent, accommodata perſonis, & rebus, de quibus ageretur: ſed tamen licet dæmon illa ex inſtituto faceret, animalia tamen dũtaxat facerent caſu & fortuito, quib. ignaris & idiotis ſpeciem quandã ſollertiæ, & intellectionis præberent: ſicut ét Magi faciunt interdum, ut animalia miras quaſdã geſticulationes, & motiones edant, quæ ſine vſu rationis, & prudẽtia iudicant imperiti fieri non potuiſſe. talia ſunt quæ de ſerpẽte Epidaurio Valerius, de leone Apollonij Philoſtratus, de aſino Cayri narrat Bellonus *h*. Longè facilius poteſt Magus, per dæmonem, efficere, vitiatis organis corporeis, vt homo latrare, vlulare, crocitare, rudere audiatur, conans loqui: videmus .n. artificio id nonnullos feliciter conſequi, & legimus *i anno 1546. Margaritam Eſlingenſem, ex ventris doloribus ita intumuiſſe, vt ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentia decem palmos excedere videretur. Audiebantur à circumſtantibus lectum, gallorũ cantus, gallinarum coccyzationes, anſerũ ſtrepitus, latratus canum, balatus ouiũ, porcorum grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes atq; ſerpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem faceret: cum tamen nil niſi præſtigiæ dæmonum, à matre puellæ lucri cauſa conficta forent.* In prægnantium uteris aliquando clamores infantium exaudiri; ſed id fieri naturaliter, multis exemplis productis, & addita phyſica ratione probauit accuratè integro opere Andr. Libauius *tom. 2. ſingula.* Sed ea ratio in hac Margareta locum non habet vllum.

h Val. Max. lib. 1. c. 8. Philoſtrat. lib. 5. Bellon. in Obſeruat.
i N. lib. de Prodig.

Sed an voces beſtiarũ Magi intelligant? Porphy. *k* ſcribit ſua ætate de Apollonio Tyanęo dici ſolitũ, illũ cũ audiſſet hirundinẽ cũ multis vociferantẽ, ſodalib. ſuis quos ſecũ habebat expoſuiſſe, indicare eã ceteris, aſellũ onuſtũ frumento ante vrbẽ cecidiſſe, frumentumq; humi fuſum eſſe. veriſimilius eſt, quod Eunapius hoc paſſeri tribuit: hirundo .n. frumento non veſcitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere ſe garritus auium

k lib. 3. περὶ ἀποχῆς &c.

Universidad de Deusto Biblioteca

intelligere, quod veteres de Tireſia, & Melampo fuerant fabulati. Sed hæc ſunt incredibilia. cum enim beſtiæ ratione careant, nequeunt diſcurſu vti, qui ad ſermonem ex inſtituto proferendum, qui ſit rerum, vel geſtorum ſignificatiuus, eſt neceſſarius. fateor affectus corporis, & appetitum poſſe vocibus ſuis indicare, & horũ notitiam poſſe diuturna obſeruatione ab hominibus deprehendi: & poſſet dęmon, qui hæc habet perſpectiſſima, magos ea docere: quod an velit facere, aut vnquam fecerit, neſcio: non eſt incredibile feciſſe.

An autem ſe inuicem intelligant beſtiæ eiuſdem ſaltem ſpeciei, quæritur? quoad affectus illos corporis, & motiones appetitus bellnini, affirmatiuam docet quotidiana experientia: quoad cetera quoq; cenſuit, & probare conatus Porphyrius, aues ſcientiã habere vocis cantuſque ſui generis auium, ac quod ipſis accommodatum ſit id poſſe alijs oſtendere. idem Plato cenſuit, & Oppianus agens de elephantis. quod arbitrantur, quia ſi elephas in cænum ceciderit, & clamauerit, ſocius id cernens abit, & redit adducens gregem elephantorũ, ut opera communi ſeruent immerſum. exẽplo etiam Scorpij Libyci, qui cum ſolus hominem ferire non valuit, reuertitur cum pluribus alijs, & ſimul hominem aggreditur annexis ſibi annulatim ſocijs. exemplo deniq; piſcis, qui confractum laqueum euaſit, & alijs periculum indicat, vnde fit ut eo die generis huius nulli piſces compareant. Vide Pet. Greg. *lib. 11. de repub. c. 5.* hæc ipſa memorantem, prudenterq; monentem, intelligentiam veram, & diſcurſum animantibus deeſſe. Addo nec eum à dæmone illis tribui poſſe. quia rationalem eis animam nequit largiri, cuius creatio ſoli Deo reſeruatur: & requirit illa corporis organa ſibi accommoda. de quo ſeq. quæſtione.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam diſcurſiuam poſſit dæmon brutis largiri?

INde hæc quæſtio dependet, *an bruta aliqua ratione ſint prædita.* nam ſi ſunt, facilè præſtabit dæmon vt ſublatis impedimentis, diſcurrant, & ſcienter intelligant: ſi non ſunt, id præſtare non poſſe, certum eſt.

Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium pleriſque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mentem & prouidentiam habere, vt eũ citat Sex. Empyricus *a*, & Parmenides ac Democritus, teſte Stobæo *in Eclog. phyſic.* *b* videtur idẽ velle Lactant. *lib. 3. inſt. c. 10.* apertius Porphyr. *lib. 3. de ſacrific.* & Plutarch. *lib. quod bruta vtantur ratione*, & lib. *vtra animantia plus rationis habeant aquatilia an terreſtria?* & Galc. *lib. exhortatorio ad bonas artes addiſcendas* ſcribit omnibus animalibus ineſſe ἐν διαθέτῳ λόγῳ, quod Eraſmos vertit rationem affectuum capacem, non benè; Lacuna Segobienſis melius rationem intus deliteſcentem, ſiue internam: vt Galenus rationem quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus ineſt; ſed hoc tantũ diſcrimine, quod homines illam ſermone queant explicare; bruta uerò habeant quidem rationẽ, ſed conceptus animi nequeant explicare, bruta verò habeant quidẽ rationem, ſed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc et Quinctiliani ſententia *lib. 1. Inſt. Orator.* & ex recẽtioribus id voluere Anton. Cittadinus *in lib. 1. Poſterior. Ariſ. c. 3.* Laur. Valla *Dialect. ſua c. 9.* imo, & Card. Hoſius *c*, nos nec ratione, nec prudentia à brutis diſtingui voluit, ſed religione, & Dei cultu, atq; contemplatione. Quę verba putarem piè explicanda, vt more Scripturæ ſacræ locutus ſit, id negans, quod minus iudicabat, non quod omnino non eſſe iudicabat, hoc ſenſu, vt cẽſuerit, magis religione differre hominẽ a brutis,

a *lib. contra Mathematic. fol. 226.*

b *lib. 1. f. 33.*

c *Præfat. Confeſs. Petricouienſis.*

tis, quàm alijs illis, oratione, prudentia, ratione. Sit ergo Concl. *Brutis rationem, diſcurſum, prudentiam, prouidentiam (propriè dictam) vel ſapientiam tribuere, recta philoſophia, & fidei repugnat: eſt tamen in brutis quiddam ſolertia quod rationem & prudentiam, diſcurſumque imitetur.* Hęc eſt ſententia Alberti Magni *in 3. de anima*, & Philoponi, *ad tex. 157.* vbi nõ obſcurè hoc Ariſtoteles, & eſt D. Thom. *1. 2. q. 13. art. 5.* Gregor. *1. d. q. 1.* Idem Ariſtoteles *lib. 7. de hiſtor. animal, cap. 1.* tribuit illis veſtigia animi humani & prudẽtiæ imaginem, vnde ſumpſit Arnob. *lib. 2. cont. gent.* cum ſcribit in brutis conſpici multa rationis & ſapientiæ ſimulachra. idem Hippocrati placuiſſe docet Gal. *lib. 1. de vtil. part. c. 3.* idẽ docuere Auerr. *in 7. Phyſi.* Hieron. Magius *lib. 2. de exuſt. mundi cap. 5.* Gabr. Zerbus *in 1. Metaphy. q. 7.* (quem operæ pretium ſit legere) & Card. Toletus *in 3. de anima q. 7.* Solerter multa fieri a beſtijs, & ea doceri, quę diſcurſu quodam videantur egere, docent, quę narrãt plerique, de elephantis ex plurimis collegit Lipſius *Cent. 1. epiſ. 50.* de ceteris Ælianus, vt de leonibus *lib. 5. & 17. de natur. animal.* de tauris *lib. 7.* de cynocephalis *lib. 6.* de alijs ſimijs *lib. 5.* de ceruis *lib. 11.* vbi tamen illud καλούμενον ὄνομα non interpretandum, *loquentes intellexit*, ſed *vocantes intellexit*, ſcilicet audito Græco nomine, quod illi educator manſuetarius indiderat, vt de piſcibus idem auctor dixit, καλούμενοι ἐπακούειν *lib. 8. cap. 4.* Probatur id breuiter. ſi ratione ducũtur; ſanè rationalia dicenda forent. ſi ratione ducerentur; ex electione operarentur. ſi electionem adhiberent; non ſemper omnia eiuſdem ſpeciei animalia vbique eodem modo, ut faciunt, operarentur. ſi diſcurſu prædita forent, noſſent vniuerſalia quædã axiomata, ſine quib. nemo poteſt nec affirmatiuè diſcurrere. conſtat autem a brutis neſciri axiomata vniuerſalia. ſi ratione & diſcurſu prædita ſũt; ergo, & ſcientia, & prudentia, & ſapientia. norint ergo ipſas rerum cauſas. norint meliora à minus bonis diſcernere. ſi ratione prædita; ergo & libero arbitrio, & in rebus de quibus diſcurrunt, & ratiocinantur. ergo peccare poſſunt, & mereri. ergo & virtutes voluntatis illis non denegandæ; iuſtitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philoſophus ſomniet? non alius certè, quàm, qui belluis cœlum pandit, Mahometus.

Dicendum itaque, ut hæc abſurda vitemus, bruta nonnunquã à ſcriptoribus egregijs dici ratione prædita, non quòd veram habeant rationem, ſed quia multa tam ſolerter faciunt, quàm homines ſolent, qui ratione præditi. dici etiam prudentiam habere, quia perinde operantur, ac ſi prudentiam ducem in operando ſequerẽtur. prudẽtia enim habitus eſt faciens nos promptos, ut eligamus media fini alicui accommodata; finem verò cum medijs ad eum tendentibus non aſſequuntur bruta; ſed fortuito in eũ feruntur. difficile hoc eſt intellectu, verum ab Hieron. Fracaſtorio fuit luculenter explicatum *a*, in hanc ſententiam; Quoſdam actiones animaliũ omnes ad inſtinctus naturales referre; ſed hos explicare debuiſſe, an hi inſtinctus cum cognitione coniuncti ſint, an non? alios dicere dirigi ab intellectu, qui fines noſcit, & errare nõ poteſt, ſed difficultatem hos non tollere. Si enim ſic bruta volunt a Deo dirigi, vt Deus immediatè illa operetur, quæ bruta faciunt, apertè errant. Si verò velint Deum hæc facere mediatè per animalia, tũc recurrere quęſtionem, vtrum animalia hoc ſimplici naturæ inſtinctu, an uerò mediante cognitione faciant. Ideo ipſe, ſumpta caloris natiui ſimilitudine, reſpondet ingenioſè & eruditè: Deum quãdo hanc vniuerſitatem creauit, eadẽ virtute, & potentia, qua fecit omnia, facultatem etiã ſingulis naturis propriam dediſſe, qua peruenire poſſent ad fines rerum vniuerſitati debitos,

a *lib. 2. de intellectione, à fol. 191.*

Universidad de Deusto Biblioteca

& congruentes. Inde contingere, vt multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per ſe, & alium tamen finem intendente natura, & ordine vniuerſi. Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulſet, figuras det membris, vias, conceptacula, ſitus, ordines, iuncturas ac demum animal conſlet; perinde ac ſi ſingulorum fines cognoſceret: arbores etiam ac plantę, folia, gemmas, flores, fructus, ſemina mira ſolertia, ut videtur, faciant, cuſtodiant, muniant: certū eſt hæc a non cognoſcentibus fieri. Sed dicēdū hęc fieri ab illis partim per accidens partim per ſe. per accidens quidē, quatenus, eſt particularis q̄dā vna natura; per ſe verò, quatenus eſt pars vniuerſalis naturæ, q̄ ordinauit Deus ad finē illū, quem ipſe cognoſcit. Sic (ait) & bruta quædā facere, nō cognoſcēdo fines, & quaſi per accidens, quatenus ſunt naturæ particulares, quatenus verò partes ſunt vniuerſalis naturæ a Deo ordinatæ, per ſe facere & intendere fines, non ſibi ſed Deo cognitos. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excitata pondere & moleſtia ouorum, hic finis aui eſt notus: alius eſt finis ratione vniuerſi, nempe cōſeruatio ſpeciei, qui eſt aui incognitus, ſed Deo cognitus, & quaſi conſequens alterius. deponit itaque auis ouum, per ſe propter ſtimulum, per accidens reſpectu prolis; reſpectu ſui, quatenus eſt hæc auis; ſed reſpectu vniuerſi, quatenus eſt pars eius, excludit prolem per ſe. Sic etiā innaſcitur aui appetitus deponendi oua loco tuto, per accidens ratione prolis conſeruandæ; ſed per ſe, quia ouum amat, ut partem ſui. hinc & aliæ ſubnotiones ſunt animantibus, ſecundum ſpecies quas recipiunt, rerum ſibi ad hoc neceſſariarum. Vnde (inquit Fracaſtor.) magna ſapientia & prouidentia Dei Optimi Maximi videri poteſt, qui vniuerſum totum ordinaturus modum naturis omnibus dedit, quæ neſcientes fines, omnia tamen faciunt, per quæ fines conſequuntur, quos ipſe ſolus cognoſcit. ad quem modum deinceps alia fiunt, quæ tam mirabilia nobis videntur. Ex quibus apparet eam, quæ in brutis apparet, prudentiam non eſſe; ſed duntaxat inſtinctum quendam naturæ, & ordinis vniuerſi a Deo præſtituti. Cui hæc non ſufficient, legat And. Libauij *diſputat. de contemplatione intellectus beſtiarum, p. 2. ſingular.* quam his editis primum ſum nactus.

QVÆSTIO XXI.

An poſſint dæmones facere, vt homo non ſentiat, vel vt longiſſimo tempore dormiat aut inediam perferat?

QVoad primum; non quærimus, vtrum dæmon poſſit efficere, ne corpus habeat potentiam ſentiendi; ſed vtrum poſſit facere, ne actu ſentiat, quod natura ſenſile eſt. v.g. ne crucietur quæſtioni ſubditum. Iamblichus *lib. de myſter. Ægypt. paulo ante med.* teſtatur multos prophetarum admoto igne nō vri, vel ſi urantur vſtionem non ſentire, ut nec alia tormenta ulla: loquens de vatibus Gentiliū, addenſque id fieri Deo intus adflante qui repellat ignem, illaque cetera hebetet. Quis iſte Deus Iamblici Magi, niſi cacodæmon quiſpiam Eurycles? qui iſti prophetæ, niſi malefici? Cenſuere Gentiles magico carmine aciem gladij ſic retundi, ut nec leui vulnere cutem queat perſtringere? Nec deſunt, qui notent, ad tollendam hanc ſuperſtitionem, ſæpè Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & ſimilium ſuppliciorum atrociſſimorum vim ſuſpendiſſe, eaque omnia martyribus innoxia reddidiſſe: cum verò ſecuri vel gladio fuiſſent addicti, ferri vim à Deo nō coercitam, ut nationes intelligerent miraculo iſta, nō magię adſcribenda. Sitne hoc verum, necne, equidem valdè addubito. Non propter locū B. Paulli, quo quidā nitūtur, *is eſt ad Heb. 11. v. 34. obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciem gladij;* vbi ſicut de igne, & leonibus ſic de acie gladij id miraculo adſcribitur. Hoc inquam me non mouet. nā vera lectio eſt, *effugerunt*, vt patet ex Græco contextu & Syriaca verſione; & loquitur Apoſtolus de ſanctis veteris teſtamenti, quorum nullum legimus miraculo ereptum, quod acies gladij ſic retuſa, ſed quod miraculosè hoſtium gladios effugerint, quidam pacis tempore, vt Helias; alij verò in prælio, vt Samſon, Caleb, Ioſue, Dauid, Machabæi, &c. Sed mouent me alia. Nam & memini de muliere ſepties icta gladio, ſed fruſtra; & Gentiles etiam illa cetera, licet falſo, tamē ad incantationem referebant. Legi duas alias huius rei cauſas meliores. priorem, quia ſectio gladij impedita, potuiſſet dolo carnificis adſcribi: poſteriorem, quia gladius, eſt præcipuū, & maximè legitimum ordinariumq; iuſtitię vltricis inſtrumentum *a*. Hodie quidam impij milites ſe fore inuulnerabiles putant, ſi arma certo ritu incantent, vel ſacrilego auſu crucifixi imaginem compungant *b*; vel comminuant aut confringant, ita Codronchius lib. 3. de morb. venef. c. 12. vel ſi ferant interulam lineam horrendis inſcriptam imaginibus, quam vocant inferni camiſiām: vel ſi periapta quædā ferant varijs caracteribus magicis inſignita, aut orationes; quas blaſphemè admodum, & mendaciter tribuūt D. Leoni, vel Carolo Magno, inſignitas *magnis* (ſic magi loquūtur) *Dei nominibus*. Noui ſtudioſum iuris, nomine Quirinum, V. I. Baccalaureū; qui, cum tali membranula fretus audacter ſe iurgijs & pugnis immiſcuiſſet, ſæpè ictus, nunquam ſaucius; tandem, Romæ anno 1572. vel 1573. in ſympoſio minimo vulnere fuit interemptus. Huc referendum quod de Scaſio, ſic ſcribit auctor Formicarij, *In territorio Bernenſium primus auctor maleficiorū fuit quidam Scaſius dictus; qui publicè de hoc gloriari audebat, quòd quandocunq; vellet ipſe ſe omnium ſuorū in æmulorum oculis velut murem facere valeret & dilabi à manibus inimicorum ſuorum lethalium: & ita capitalium ſuorum inimicorum manibus ſæpè, vt dicitur, euaſit: ſed cum terminum ſuæ maliciæ Diuina iuſtitia facere voluit, tandem per hoſtes ſuos in ſtuffa quadam propè feneſtram quandam ſedere explorabatur cautè: quo in loco, cum nullum de ſibi inſidiantibus ſuſpectum haberet, per feneſtrā gladijs & haſtis inopinatè transfixus eſt, & ob ſua facinora ibi mortuus miſerabiliter.* Hæc Niderius. Sic ſuos dæmon deludit. Tormentorum ſæuitiam quotidie malefici in eculeo eludunt. omnem enim cruciatum, vel riſu, vel ſomno, vel ſilentio ſuperant. Quo in genere ſtupenda eſt narratio Charondæ, quandam fœminam quinquagenariam ubi notam, ſic eluſiſſe infuſionem laridi liquati toto corpore factam, & omnium membrorum diram diſtractionem: ex eculeo tamē ſublatam omni ſenſu doloris uacuā, integram, & illæſam, niſi quod pollex pedis auulſus in quæſtione, redditus non ſit, cuius tamen illi iactura noxæ vlli vel impedimento non fuerit: quam omnia tormenta eludentē & pertinaciter omnia negantem, eliſa in carcere gula, Satan necauit, qui eam maleficij per energumenā accuſarat. *li. de Antichriſto reuelato notà. 1.*

Narrauit mihi P. Bernardus Oliuerius, tum Societatis noſtræ per Belgium Prouincialis, propè Samarobrinam anno 1599. captam puellulā ſtrigatricem, quæ nec pedum vſtulationem ſæuiſſimam, nec flagra validiſſima ſentiebat, donec Sacerdotis cuiuſdam monitu illi Agni benedicti ceream imaginē in collum iniecere. tū .n. vi ſacri amuleti dæmonis præſtigioſa ludibria depulſa, & illa vim doloris cępit perſētiſcere. Vñ patet hāc indolētiā, quam agnoſcit ēt Toſtatus *q. 354. in Gē. c. 13.* nō naſci ex vlla phyſica cauſa, ſed opera dæmonis induci.

a Vide Ioſe. ... in 2. ... dæmon. ... diſſic. 5. ... 1.

b ...renge. in ... 2. q. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Certè vnguẽtum illud ſagarum, quo ad tranſuectiones vtuntur, ne conſopiendi quidem naturalem vim habere docet Bartolo. Spineus *de ſtrigibus cap. 31.* Solent id cauſarum ignari miraculo, & innocentiæ tribuere: cum id tamẽ contingat, vel ſingulari quodam corporis robore, & animi tolerantia, quam non rarò & Gentiles & Chriſtiani exhibuerunt *a*. Vnius adſcribam M. Attilij Reguli tolerantiam ex Silio Italico;

a *Fulg. lib. 8. Exempl. c. 4. Egnatius lib. 8. c. 4. & ijdẽ ambo l. 3. c. 3.*

Non ignis, candenſque chalybs, non verbera, paſsim
Ictibus innumeris lacerum ſcindentia corpus,
Carnificesve manus, penitusve infuſa medullis
Peſtis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Ceſſauere: (ferum viſu, dictuve) per artem
Sæuitiæ extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus; atq; omni ſanguine rupto
Oſſa liquefactis fumarunt feruida membris:
Mens intacta manet, ſuperat, ridetque dolores
Spectanti ſimilis: feſſoque clamore miniſtros
Increpitat, dominoſq; crucem clamore repoſcit.

Alij vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus confectis ex opio, ſolano, & ſimilibus; quibus humores turbantur, ſopor altus conciliatur, neruorum origines obſtruuntur, ſenſus ſtupeſit, ſenſatio impeditur. Vim eam lapidi Memphiti ex Ægypto tribuit Dioſcorides *b*. Sed plerique nituntur pacto dæmonico, & periaptis ex oſcillis, vel cineribus aut vnguine infantulorum ante baptiſmum necatorum *c*; vel deglutito apum rege *d*, vel corporis alligatis membranulis cum certo caracterum genere, aut etiam ſuſurraro malo carmine: quorum omnium exẽpla ſuggerunt, qui de criminalibus iudicijs ſcripſere *e*. Similem dæmonis operationem cernere eſt, in ſtigmatum illa teſſara, quam diabolus imprimit ſtrigibus, quæ ſic ſenſu deſtituitur, ut nec acus longiſſimæ fixura dolorem minimum adferat, neq; ſanguinem eliciat: de qua ſatis copioſè alij. Adſcribam Remigij verba; *Cum Iſabella Pardæa Spinalij pridie Non. Maias 1588. ob ſortilegij crimen comprehenſa, vrbis præfecto, partem corporis ſic à dæmone inſcriptam indicaſſet; ſubijt ei in animum experiri, verumne id eſſet, quod de huiuſmodi ſtupore ferebatur. Ergo iuſsit in eam aciculam penitiſsime infigi atq; inculcari. Quod cum in ſatis magna hominum frequentia eſſet factũ; & incruentum omnino vulnus apparuit & nullum ſaga doloris vel minimi indicium aſpicientibus dedit. Rurſus 3. Cal. Nouembr. 1590. Brinduſii Claudia Bogarta, tormentis iam exhibenda, cutè, vt moris eſt detonſa fuerat, ob idq; cicatricẽ in ſumma fronte nuda oſtendebat. Suſpicatus igitur Quæſitor, quod verè erat, ſcilicet impreſſi à dæmone vnguis veſtigium quod ante capillis tegeretur. In id iubet aciculam altiſsimè infigi: quod cũ eſſet factũ, nec illa doloris vllo ſenſu affici, nec vulnus vel tantillum cruore manare viſum eſt. Perſtitit tamen verum negare, ac dicere, cum olim ex ictu lapidis torporem eſſe obductum. Sed poſtmodum tormentis admota, non tantum agnouit id ſibi à dæmone inflictũ fuiſſe: ſed & plurima alia quæ indigniſsime ab eo paſſa fuerat, enumerauit. Nouiſsimè 8. Cal. Iul. 1591. Eſſat, qui pagus ab hac vrbe miliario abeſt, cum hoc loci Dynaſta præſens in Mugeta ſortilegij rea lictorem periclitari iuſsiſſet, ac is illam idcirco nudã ſtatuiſſet, inueſtigaturus ſicubi teſſeram illam inueniret, tandem in ſiniſtro fœmore macula verrucæ inſtar apparuit, in quam cum ferrum, uel quantũ poterat, adegiſſet, nec à Mugeta vocem, nec ab ipſo vulnere ſanguinis guttam vllam elicere, atq; exprimere potuit: cum rurſus locum maculæ proximum leuiter etiã vulneraſſet, ingentem ea ex dolore clamorẽ edidit, largus cruor ſeſe inde effudit.* Sic Remig.

b *li. 5. c. 115*
c *Sprenge. p. 3. q. 14. et 15 & nos inf. l. 3 p. 1. q. 2. A.*
d *lib. exorciſmor. Aureniemi excuſus.*
e *Hippol. in tit. de quæſt. Paris de Puteo de Syndic. c. de tortura terzo, Grilla. de Tortura q. 4. Damhauder prax. crim. c. 73.*

Remig. lib. 1. c. 5. Claud. Charondas *li. iam laudato nota 1.* ſcribit ſtigma famoſæ illius ſagæ, cui nomen Bayarõne, in humero ſiniſtro valde latens, & imperfectiſſimè delineatũ, denarij tamen magnitudine, quaſi a centro ductis filamentis ad peripheriã, prorſus omnis expers ſenſus fuiſſe. Suſpicio etiã me tenet, illud gemini carbonis ſignum in Allobrogis feminæ pedib. ſtigma fuiſſe. narrationẽ poſtea dabo *lib. 3. vel 5. ex Gerſone*. Solet huius ſigni variæ eſſe figuræ, veſtigij leporini, manus bufonicæ, catelli nigri; qua le ſignum uiſebatur in tergo Ioan. de Vaulx Stabulenſis, in quo illud ſingulare Pet. Oranus, Quæſitor negotij, obſeruauit; ſi acu uel graphio profundius adacto perforares, nullũ doloris ſenſum reus percipiebat, nec quidquã querebatur: ſi verò a tergo, ita ut videre ipſe nequiret, eminus ſigno illius catelli minareris digito erecto; tãquã ſi acriter torqueretur, reũ ſubitò queri ſolitũ. huius rei cauſã phyſicã non inuenio; moralẽ hanc ſuſpicor; contemptu indoluiſſe dæmonem ſuperbiſſimum, & ſic irritatũ ſæuijſſe in mancipij ſui cruciatum.

Ceterum illis Narcoticis pharmacis poſſet etiam ſomnus valdè diuturnus conciliari; vt fuit ſomnus illius ruſtici, qui in Gemania totũ auctumnũ & hyemem dormiendo fuit emenſus *a*; & qui in Apaturiorum ſolemnitate ebrij, per multos dies obdormierũt, teſte Eudæmo, & Epimenidis Cretenſis, qui cũ quærens ouẽ, meridiano æſtu ſpeluncam ingreſſus, ſopore graui victus, LXXVII. iuxta Pauſaniam, vel XLVII. iuxta Eudæmũ, paulò pauciores, ſm alios, quieuit annos experrectuſq; poſtea, ratus ſe parum indulſiſſe ſomno, pergebat ouiculam quærere. fortè horum quietis cauſæ naturales fuere: etſi de Epimenide, potius adſcriberẽ dęmoni. De Sardoum ſemideorum ſomno fabula fuit, nam hi reuera erant mortui, dæmonũ præſtigio viſi ſunt, & dormire, & excitari *b*. Quidam etiam ſomnus tã longus, aliquando per miraculum, verũ à Deo immiſſus; vt ſeptem Dormientũ ſanctorũ apud Laur. Suriũ, & aliorum quinq; apud Paulum Diaconum.

a *Illius Gi. Dialog. 4. Hiſto. Poet.*
b *Vide de his Alex. Aphrodiſæ. & Simplic. in 4. Phyſic.*

Vltimum erat de inedia perferenda. de quo non eſt dubitandum, poſſe diabolũ efficere, ut quis menſiũ multorum ferat inediam. poteſt enim id naturaliter contingere. nam & Indos memorant herbæ Coca ore geſtatæ beneficio famem repellere Pet. Chieza, *p. 1. hiſt. Peru. c. 96.* & Auguſt. Zarate *lib. 1. hiſt. Perua. c. 8.* & Matthiolus *epi. Nuncupator. Dioſcoridis.* ita ſcribit; *Scythæ Scythicam herbam circa Bœriã creſcentem adinuenere, guſtatu quidem prædulcem, cuius magna quidem cõmendatio, quod in ore eam habentes, famem ſitimq; non ſentiant. Idem præſt. apud eoſdem Hippice dicta, quod equis quoque eundem effectum præbeat. Traduntq; his herbis Scythas etiam duodenos dies durare in fame, & ſiti.* Et Gemma *c* multorum annorum agnoſcit naturalẽ inediam. Hippocrates verò *lib. de carnib.* negans vltra ſeptimum diem famem naturaliter prorogari poſſe; de ijs intelligẽdus eſt, quibus ventriculus, & ieiunum inteſtinum humore chiloſo vacant, in quẽ calor naturalis poſſit agere: tum enim fieri ſolet, ut illud inteſtinum interea concreſcat, atque ita homines emoriãtur. Verum ſi vel a morbo præcedente, uel alia ex cauſa ſit in corpore reſiduus humor flegmaticus crudus, lentus atq; viſcoſus; illo calor naturalis vtetur, pro alimẽto, donec totus humor abſumatur. Idem futurũ ſi ex ſumma cerebri humectatione, materia quædam ſubtilis & pituitoſa à capite in corpus deſcẽderit, atq; interea corpori in alimentũ ceſſerit. Tunc enim quicquid a corpore exſpiraretur vel diffueret, continuò ab hoc humore in alimentum conuerſo reſtitueretur; nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitus conſumeretur. Hanc inediæ diuturnæ cauſam fuiſſe cenſuerim, & imbibeſiæ (vt loquitur Plautus) in illa Rogerij Bacconi Anglicanã puellã; quam

c *lib. 1. Coſmocrit. c. 6.*

Universidad de Deusto Biblioteca

quam dicit viginti annis nihil comediſſe: & in Gallo ſacerdote, qui tempore Nicolai V. Pōtificis biennio toto cibis potuq; abſtemius fuit: & in puella Spirenſi, quæ Ferdinandi Imp. iuſſu veritatis explorandę gratia per multos medicos anno 1540. aſſeruata obſeruataque, ſic ex graui morbo ieiuna perſtiterat iam vltra quadriennium, corpore interea bene forti, ſano, nec vlla macie tentato; ſed ſcabie tantum phlegmatica corpus obſita: frequens interea lachrymabatur, & conſuetas narium aurium q; ſordes habebat, & ſomno ſatis longo quietoq; vtebatur, nihil tamen, neq; per ſedē, neque per loca muliebria, fecium vrinæve excernebat. de hac multa diſputarunt ex Italis Simon Portius *a*, & ex Germanis oculatus teſtis, vnus ex medicis obſeruatoribus puellæ, Gerardus Bucoldianus *b*. Si hæc fieri queunt naturaliter, cur nequeat perficere, Panurgus ille Dauus, diabolus, eadem induſtria, qua prauas corpori alias affectiones immittit? de Arabia puella id oſtendam *li. 6. c. 2. ſect. 3. q. 3.* ex B. Proſpero. Sedulò tamen cauendum, ne ſanctorum hominum naturā excedentia ieiunia in hanc claſſem referamus, vt D. Mariæ Ægyptiacæ, D. Catarinæ Senenſ. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacēſis, Chriſtinæ mirabilis, *apud Surium.* Simonis Stockij, quem in Carmelo ſex annis Deipara cœleſti manna pauit, *apud Monaldum Roſarium & Rolandum Bouchiarium in eius vita.* Deus enim tum, qui creauit, eos virtute ſua ſine corporali ſuſtentat cibo. *Vide de his quædam apud Picum Mirandulan. lib. 3. de Pranot. c. 5.* Impius autem eſt Rogerius Baconius, omnia hæc ſtellarum influentijs adſcribens. cur, ſi hoc ita eſt, vni duntaxat, & non alteri quoque vim hanc tolerandæ inediæ ſtellæ iſtæ, in commune influxum ſuum demittentes, largiuntur? an, quòd ſolius huius corpus ita diſpoſitum? ſed quæ hæc diſpoſitio ſola influxui peruia? quæ hæc in alijs tanta vis, & obſtinatio ad excludendum? ſed ſat iam nugis Bacconi refellendis operæ alibi poſitum à nobis.

a *lib. de puella German.*
b *Epiſt. hac de re excuſa Moguntiæ anno 1540.*

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus opera dæmonum ſexus mutari queat?

NOn ago de membrorum ablatione (de qua iam dictum) ſed de ipſa ſexus virilis in femineum, aut feminei in virilem commutatione, quā naturalem ex medicis huius ſæculi facetur *Coſmocrit.* 1. Gemma. *Factos ex mulieribus viros multos legimus.* Hippocrates *lib. 6. Epidem. p. 8.* ſcribit Abderis Phaetuſam vxorem Pithei, partui vicinam, miſſo in exilium marito, aliquot menſibus ceſſante fluxu menſtruorum, cūctis in membris magnos perpeſſam dolores, corporis habitu in virum mutatam: idemq; apud Thaſios accidiſſe Anamiſiæ vxori Gorgippi. T. Liuius *lib. 24. de Spoletana* muliere idem refert, Belli Punici. 11. tēpore. Plinius *lib. 7. c. 4. Ex feminis* (ait) *mutari in mares, non eſt fabuloſum. Inuenimus in Annalibus P. Licinio Craſſo, C. Caſſio Longino Coſſ. Caſinum puerum factum ex virgine ſub parentibus, iuſſuque auſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit viſum à ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſcuſa fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam & virilitatem proueniſſe, vxoremq; duxiſſe. Euiſdem ſortis, & Smyrnæ puerum à ſe viſum. Ipſe in Aphrica vidi mutatum in marem nuptiarum die L. Coſſitium ciuē Tiſdritanum, viuebatque cum proderem hæc.* hæc ille. A. Gellius *lib. 9. Noct. c. 4. Libitū tamen eſt* (ait) *in loco hoc miraculorū notare id ēt, quod Plinius Secundus, vir in temporib. ætatis ſuæ, ingenij dignitatiſq; gratia, auctoritate magna præditus, nō audiſſe, neq; legiſſe, ſed ſcire ſeſe atq; vidiſſe in li. nat. hiſ. VII ſcripſit, quæ infra poſui ipſius ſunt, ex eo lib. ſumpta: quæ profectò faciunt, vt neq; reſpuenda,*

neque ridenda ſit notiſſima illa veterum poetarum de Cænide & Cæneo cantilena. Hæc Gellius ſubdens ſuperiora illa Plinij verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculoſum hoc*, voce vſus eſt latè ſumpta, pro eo quod rarum & admirandum. de Cæneo & Tireſia legendus Ouidius in Metamorph. quid opus fabulis, ubi ſuppetūt hiſtoriæ? D. Aug. *vlt. c. l. 3. de Ciuitat. Dei.* memorat ex Gentilium ſcriptis, & mulieres homines, & gallinas in maſculinum ſexum fuiſſe conuerſas. de auibus mox idem ex Auſonio confirmabo: de hominib. pergamus aſſerere. Ad tempora propinquiora nobis venio. Iouian. Pontanus *in Hiſtor. Neapolitanà* narrat, Caietæ mulierem piſcatori cuidam annis quatuordecim nuptam in uirum migraſſe: & aliam, cui nomen Æmilia, nuptam Antonio Spenſæ ciui Ebulano poſt annum nuptiarum XII. in virum mutatam; ſoluto matrimonio, vxorē duxiſſe & liberos procreaſſe. addit idem, aliam feminam, cum marito filium vnū peperiſſet, ſubito exorta virilitate; marito iam non feminā relicto alteram duxiſſe, è qua liberos genuerit. nonnulla de pluribus conſimilia narrauit Coccejus Sabellicus: *a* quib. omiſſis duo ponam quæ noſtris temporibus Hiſpania dedit, & conſcripta fuere fideliſſimè ab Ant. Torquemada *b* patrio idiomate; Amatus Luſitanus *c* auctor eſt in oppido Ezgueyra Luſitaniæ, diſtante à Conymbrica nouem leucis, vixiſſe quendam virum Nobilem; cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cùm eius iam ętatis eſſe inciperet, qua fęminis menſtrui fluores inchoantur, loco liquidi humoris, erupit ei è locis (ſi intus abſconditum latuerat) vel aliter natum foras prodijt virile membrum, ſicq;. ex puella, ſubito adoleſcens ephebus apparuit. cum ſexu veſtitum virilem, nomen quoque aſſumpſit Manuelis Pachecі. nauim conſcendit, in Indiam profectus rebus fortiter geſtis, ſtrenui militis exiſtimationem, opeſque magnas comparauit. in patriam rediens, vxorem nobilem duxit. de liberis mētionem ſubdit Amatus nullam: ſed, ait, illum imberbem permanſiſſe, facie in fęmineam declinante; quæ ſunt indicia non perfectę virilitatis. Vltimo loco ſubdit Torquemada, ſe ab amico viro magnæ auctoritatis & fidei pleno accepiſſe; non procul ab vrbe Benauentana Hiſpaniæ, vxorem ruſtici cuiuſdam fortunæ mediæ, quæ quòd ſterilis eſſet, minùs à marito benignè habebatur; pertæſam malæ tractationis, quadam nocte aufugiſſe ſumpto veſtitu famuli domeſtici: ſic ornata virumq; mentita variis in locis opera ſeruili vitam ſuſtentauit: poſt aliquod tempus, ſiue quòd calor in ea naturalis tam efficax foret, ſiue quòd imaginatio, nata & confirmata continuo habitu & miniſterio virili, eam efficacitatem nacta ſit, certè ipſa ſe in virum mutatam deprehendit. ſtatuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere. feminam ſibi matrimonio copulat. diu res latuit illo non audente cuiquam rem narrare: donec quidam, ei prius optimè notus cernens tam ſimilem eſſe facie vxori profugæ ruſtici illius; interrogauit num fortè frater eſſet talis mulieris. huic rem omnem, uti contigerat, narrauit. Sic res in lucem venit. Fulgoſus ſcribit ſequentia; *d Neapoli regnante Ferdinando primo, cum Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias ſuſcepiſſet, quarum natu maioribus duabus alteri Franciſcæ, Carolæ alteri erat nomen; poſteaquam ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in marium morem eruperunt: mutatoque habitu, pro maribus habiti ſunt, Franciſcus & Carolus nuncupati. Item Ebuli, ſub eodem rege puella, quæ iam quatuor annos viro promiſſa ſponſa habuerat nomen; qua nocte primum uiro tradita cum eo cubuit, ſiue ex confricatione, ſiue ob aliam cauſam, quæ ignota ſit, effractis membranis, quæ ut mulier videretur efficiebant, virilia membra prodierunt: domumque reuerſa*

a Sabellicus l. Exemplor. ...ab. 1. Enneadr. 2. ...15.
d *l. 1. Exemp. cap. 6.*

Universidad de Deusto Biblioteca

reuerſa in iudicio dotem repetiuit, in virorum numero poſtea habita. Hæc præmiſi minùs vt incredibilis videatur Phlegontis *a* narratio: *Virgo quadam* (inquit) *Smyrnæ nata Philotis nomine cùm matura viro nuptum tradita eſſet à parentibus, maſculino enato membro in virum abijt. Quin & Laodiceæ, quæ eſt in Syria, mulier Aeteta nomine, etiamnũ cum marito degens, è fœmina vir exſtitit, cui nomen Aetetus, præſide Athenis Macrino, Romæ Coſſ. L. Lamia & Aeliano vetere.* & addit Phlegon, Hadriani libertus, ſe hunc vidiſſe. Michael Montanus *lib. 1. Experimentorum c. 21.* teſtatur ſuo tempore Vitriaci fuiſſe puellam nomine Mariam, quæ cùm ſaltaret violentius, ſubito virilibus erumpentibus, in virum mutata ſit, & ab Epiſcopo Sueſſionenſi confirmationis ſacramento mutato nomine, Germanus vocari cœperit. Eius poſtea mento barbam adnatam, diu vixiſſe ad decrepitam vſq; ætatem, vxorem tamẽ duxiſſe nunquam. Ille hoc vehementi imaginationi tribuit: ſed addo corporis conſtitutionem eò vergentem. Et notant medici quidam, non obſcuram eſſe rationem, qua id natura det effectum: conari ſemper eam, id quod perfectius: mulierem eſſe quaſi virũ quendam imperfectum. menſtruis retentis diutiùs, fieri vocem robuſtiorem, cutem pilo veſtiri, reliquum corporis habitum roborari: nec aliud ad Metamorphoſim, hanc deeſſe; quam, vt, quæ ſunt intùs vaſa ſeminaria, foris appareat, & id, quod myrtos, nympha, *κλειτορὶς καὶ ὑποδερμὶς* dicitur, & Iſmaelitis *Abathara* ſiue *Albandar*; ſumpto incremento, & pingui velamine, cui inuoluitur, effracto, protrudatur in penem, cui perſimilis, ſed inuoluta prius fuerat. expelli autem caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemens adhuc ſuſpicio eſt, nõ tam hos ex fœminis ita viros factos, vt fœminæ deſierint eſſe, quam ad fœmineum ſexum, maſculinum acceſſiſſe, vt androgyni efficerentur, ſexu tamen hoc poſteriore præualente, & ideò pro viris habitas. Sed tamen ſi illud natura potuit, quod tot aſſerunt auctores; putarim, Deo permittente, cauſis naturalib. fretum, etiam poſſe vaferrimum illum. Sanè lubens eò retulerim ficta illa miracula, quæ Dijs falſis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapitha Cæneo idem narrat quod Ouidius. de pluribus ſcribit Anton. Liberalis *ex lib. 2. Alteratorum Nicandri.* Hypermneſtram venditam pro muliere inueniſſe pretium; poſtea in virum mutatam dono Deorum. Siproetam Cretenſem factam virum, cùm Mineruam vidiſſet lauantem. Galateæ filiam falſo vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, ſexu mutato ſuppoſitum nomen meruiſſe, beneficio Latonæ Phæſtiæ.

a li. 1. de Mirabilib. & longæu.

Concluſ. 2. *Impoſſibile crediderim naturæ, & dæmoni de viro fœminam facere;* qui conatus irritus Neroni Magiæ addictiſſimo in Sporo fuit. Hic opus eſt nimia retractione partium perfectarum, in locos fœmineos. Nec aſſequi poſſum, quo ſic natura modo degeneret. Scio de Tyreſia præter fabulas, etiam Phlegontem id naraſſe, *b* & Anton. Liberalem ſatis ambiguè loqui de Siproeta, vt vix ſcias ex quo in quem ſexum demigrarit. Auſonij quoque epigr. *c. lib. 1.* ſi totum diligenter legas, animaduertes de virili ſexu in fœmineum degenerante locutum, his verbis;

b *l. 2. de mirabilib. quam ... re Inſtin. ... Quæſtion. ... todox. ... aut l. de ... log. & Diſſ. ... in odyſſ.*

Fœmineam in ſpeciem conuertit maſculus ales,
Pauaque de pauo conſtitit antè oculos:
Nec ſatis antiquum, quod Campanæ in Beneuento
Vnus ephoeborum virgo repente fuit.

Ait ex puello puellam, & ex pauo pauam factam. Sed non credo, uel ſaltem credo ægerrimè: dixerim potius vtrumq; eis ſexum infuiſſe, occultatũ vnum, manifeſtatum alterũ. quod ad leporem etiam refero, & ad hyænam, de qua canit Ouid. *Alternare vices, & quæ modo fœmina tergo Paſſa marem, nunc eſſe marem miremur hyænam.* Sanè illam vtroque ſexu præditam Plinius tradidit lib. 8. ni fallor.

QVÆSTIO XXIII.

An poſſit dæmon ſeni iuuentam reddere?

VT qui ſenex eſt, non fuerit & deſierit eſſe iuuenis; vel, ne, quam decurrit ætatem, non decurrerit, id nulla vi vel poteſtate perficiatur. Quis enim quod factum, maximè ſucceſſiua elapſum actione, id reddat infectum? Verum vt, qui defecta iam & decrepita curuatur ætate, vires reſumat, & habitum nitoremque iuuenilem, mutentur cani in colorẽ meliorem, frigus in temporem, torpor in agilitatem, cæteraq; corpus recipiat, quæ ſenium abſtulerat; deque mala (quod ait quidam) merce fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon poſſit, ſi Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poetæ memorant, & de ariete in agnum, de Bacchi nutricibus reiuueneſcentibus ſcripſit Aeſchylus; de Iaſone à Medæa recocto, ſcribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron; deque ipſo Iaſonis patre Æſone Græcus auctor Reditũ, & Latinus Trãſformationum poeta Naſo. In quibus tamen illa narratio perſpicuè falſa, & naturæ repugnans; omni educto per vulnus ſanguine, & nouo ſuffecto id contigiſſe. Sic enim ſequatur prius mortuum, & poſtea ſuſcitatum viuentis corpus: quod ſoli Omnipotentiæ Dei reſeruatum. Cætera fortaſſis contingere potuerunt, quæ cecinit *b*, potato ſucco ſalutari.

l. 7. Metam.

—Barba comaque
Canitie poſita nigrum rapuere colorem,
Pulſa fugit macies, abeunt palloreque ſituſque,
Adiectoque cauæ ſupplentur corpore rugæ,
Membraque luxuriant. Aeſon miratur, & olim
Ante quaterdenos hũc ſe reminiſcitur annos.

Fatentur omnes, neque id ſine perfidia negari poteſt, iuuentam aquilæ renouari. teſtatur Hymnographus diuinus *c*: *Renouabitur vt aquila iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, noſtris & Hebræis non conueniat *a*. Eodem pertinet illud Iſaiæ *b*: *Qui autem ſperant in Domino, mutabũt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ.* Præſtat idem vilibus, & abiectis natura ſerpentibus (quod omnes fatentur) vt cum tenui illa ſua leberide ſenectutẽ exuant, & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij ſpem Hebe nouerca præſciderit? ſcilicet, abſumpta vis omnis per aſini baiuli imprudentiam; qui pharmacum adeò ſalutare, à Ioue miſſum hominibus, ſerpenti permiſit ebiberdum *c*. Cur naturalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa ſanè latent nondum inuenta, quam hominibus ignota, tam dæmonibus cognita. Humidum radicale reſtaurari, natiua illa nimia ſenectutis ariditas tẽperari corrupto ſuccus melior ſufficci, cæteraq; deperdita, & ad hanc cõmutationem requiſita, ſuppleri ad tẽpus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impoſſibile, capillorum colorem mutari: cum & coruos candidos viſos multi tradiderint. *d* Denique Metamorphoſim, quam nunc defendimus, confirmant non pauci locupletes teſtes. Duo legas exempla apud Torquemadam *e*; Anno 1531. Tarenti fuiſſe centenarium ſenem capularẽ, qui pilis, cute, vnguibus & ſitu atque ſquallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de ſene iuuenis prodierit, & quinquaginta poſt annis ſuperuixerit. In Caſtellæ quoque Rioia alteri cuidam viro ſimilem obtigiſſe ſortem, idque vulgi fama notiſſimum fuiſſe, & ab Amirata Caſtellæ ſedulò exploratum. Monuedrum

c *Pſ. 102. v. 5*

a *D Aug. ibi. & R. Sabadia ibid.*

b *c. 40. v. vl.*

c *Lege Pieriũ l. 54. Hieroglÿ.*

d *Herodot. li. 4. & Heraclides in Politijs*

e *Dialog. 1. Horti floridi.*

drum regni Valentini oppidum eſt (olim Saguntus) hic, ſe viuo, ſcribit Valeſcus Tarentaſius, *a* fuiſſe monialium Abbatiſſam; cui iam ſilicernio, ſubitò menſtruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & ſulci cutis adæquati, mammæ pendulæ atque pannoſæ ad inſtar virgunculæ ſororiarunt; ſic denique ſe vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuiſſe, ut rei nouitate percuſſa, præ verecundia, ſe cunctorũ oculis ſubtrahere niteretur. Quid multa? Luſitanicæ hiſtoriæ recentiores ſcriptores, fidei probatiſſimę, *b* cõmemorant longa narratione & certa, cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum & quadraginta ſpacio, iuuentæ florem ter exaruiſſe, & ter refloruiſſe. Nec deſunt, qui in eodem orbe nouo quandam inſulam repertam teſtentur; *c* Bonicam nomine, in qua fons ſcaturiat, cuius aqua, vino precioſior, pota ſenium cum iuuenta commutet, quamuis de ſimili in Lucaya fonte narrationem ortam ex regionis ſitu ſalubriore non immeritò coniiciat Pet. Chieza *p. 2 hiſt. Peruu. c. 41.* verum ſiue in Bonicà, ſiue in Lucaya, ſiue vtrobiq; talis fons manat, facile video, quam hæc nonnullis incredibilia videantur ſed illi cogitent: huiuſmodi narrationibus, à quibus rectæ philoſophiæ ratio non abhorreat, quia ipſe nihil tale videris, fidem detrahere, ſingularis eſſe proteruię & impudentię: qui uerò quid vbique geſtum fuerit, vel non fuerit, id de ſua dumtaxat opinione aut aſſenſione decernunt; inſaniæ aſſidere.

a *l. 6. Philonis c. 12.*

b *Ferdin. Caſtannedali. 8. Pet. Maffeius hiſt. Indicæ li. 11.*

c *poſt Cardanum, Langius epiſt. medic. 79.*

Inſtet quis ex aduerſo, certam humanæ vitę periodum à Deo præfixam hanc naturaliter non poſſe prorogari vltra annum ſaltem CXX. vt probatur Dei uerbis *d Eruntque dies hominum centum viginti annorum.* Ideoque Moſen dixiſſe: *e centum viginti annorum ſum hodie: non poſſum vltra ingredi & egredi.* Confirmari id ratione numerica, quia numerum hunc conficiunt tres quadragenarij, hoc eſt quaternarius denariorum triplicatus, & ſic totum cum toto coaleſcens omnem abſumit perfectionem, ternariũ nempe, quaternarium, & denarium. Hoc argumẽtum facile diluitur, quia à Deo præſtituta non omnibus hominibus vna eademque, ſed ſua cuique peculiaris uitæ periodus: & his quidem ſpacium vitæ ipſa hac Metamorphoſi ſic extenſum: hanc non poſſe naturaliter prorogari niſi Deo permittente. Si permittat, poſſe vltra annos etiam centum uiginti, quos cõſtat multos ſuperaſſe. Verba autem illa Dei: non de omnis æui hominibus prolata fuere, ſed tantum de tunc ſuperſtitibus: quibus hic terminus pœnitentiæ antè diluuium futurum datus. *f* Nec Moſes illic aſſerit vltrà ſe uiuere non poſſe, ſed tantum, adeò magnæ multitudinis gubernationi ſenio fieri imparem ſeſe, ac minus idoneum. Argumentum illud ex numeris deſumptum, mirè placuit Fran. Valeſio, *g* adeò ut ſoliſſimè illud proſequendum ſibi exiſtimarit: tenera tamen friuolum eſt, ac nullius momenti: nihil enim ex numeris in humanam complexionem poteſt influere, nec uita noſtra à numeris ſed à cauſis naturalibus primis ſecundiſque dependet.

d *Gen. 6. v. 3.*

e *Deut. 31. v. 2.*

f *Sic Onkelos [illegible] Hieronym. & Chryſ. in d. c. 3. & D. Aug. l. 15. de ciuit. Dei c. 24 [illegible] rum ſimiliter verior, quam Philonis [illegible] phi & ſequacium.*

g *de ſacra philoſophia c. [illegible]*

Fortiùs vrget aliud argumentum huiuſmodi. Vita humana humido naturali conſeruatur. iſtud ſemper annis vitæ conſumitur, ipſa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantùm poteſt reparare, quantum ſenio deperit, ex peritorum ſententiâ medicorum. *h* Neceſſe igitur ſit, mox à ſtatu ætatis humidum illud, quod tum conſumi incipit, refici, & primigeniam indiuidui temperaturam, illa quæ ueteraſcebat abolitâ, reſtaurari. Quod lubenter illis concedimus. Sed, inquiunt, id nec arte nec natura perfici poſſe, medici ſentiunt. *i* Quibus Reſpondeo, licet medicis ratio humidum radicale reſtaurandi hactenus

h *Vide Fran. Valeſium d. loco.*

i *Galen. lib. de maraſmo. Langius epiſt. medicin. 79*

fortè manſerit ignota: non inde ſequi, illam dæmoni quoque ignotam eſſe aut impoſſibilem. quod ſi illã nouit; cur nequeat, Deo permittente, in praxim deducere, & hac vti ſcientia? Vrgebis fortè; poſſet igitur hominem perpetuò in vita tueri, & ſic quaſi immortalem reddere, quod iactabat vẽtoſus ille Ægyptius, contra quem Galenus ſcripſit: Verum occurro; conſequentiamq; iſtam pernego; poteſt uitam in multos annos extendere; poteſt ergo in æternum extendere. Quãuis .n. longæuus homo, mortalis manet, vt futurus erat etiam ante peccatum: ſed quemadmodum tũc ſola Dei voluntate (iuxta quorundam ſententiam) mortẽ effugiſſet, ita etiam in argumenti caſu, ſi Deus dæmoni permitteret ſemper humidũ radicale raſtaurare, homo iſte tunc non moreretur, quia tunc eũ Deus neceſſitate moriendi per talem diſpenſationem eximeret. Deinde ſi peculiarem diſpenſationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur permiſſurus vnquam; tandem poſt aliquot centenarios annorum, naturalis uis ita in homine deperiret & fatiſceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dęmon vteretur, ad reſtaurationem tandem prorſus collabeſcentis corporeæ molis, & naturæ quaſi proſtratæ, ſint ſuffectura. Sed hoc non niſi poſt diuturnum valde tẽpus contingeret; ideò nihil pugnant iſta cum ijs quæ dixi de prolonganda, non de æternanda vita. Vt autem videatis huius conſequentiæ vitium, cogitate arborem illam vitæ, ſiue vt Hebræi vocant, *lignum vitarum*, *a* quod vitam in flore iuuentutis produceret eſu ſuo in tempus multarũ nunc vitarum longiſſimarum, ad aliquot etiam annorum millia; hanc illi vim fuiſſe naturalẽ, meritò dixerũt grauiſſimi ſcriptores *b* quia illã poſt hominis peccatũ retinuit, vt patet ex Gen. 3. v. 22. vbi Deus paradiſum munit, ne Adam eum iterum ingrediatur, & de ligno vitæ ſumens, viueret in æternũ Attamen iidem Doctores docuerunt, non propterea hanc arborem potuiſſe hominẽ ſemp à morte pręſeruare. Hæc dicta dumtaxat, ut oſtendatur vitium illius conſecutionis; poteſt vitam prorogare ad tempus longum, ergo poſſet in æternum. Nam qui lignũ vitæ concedunt uitam identidem prolongare potuiſſe: non tamen concedunt idcirco potuiſſe eam æternare. Nec quiſquam eis hoc nomine litem mouit. Ceterum quę vis fructus illius fuerit, & an illud *in æternum*, Gen. 3. nu. 22. ſit accipiendum verè de perpetua uitâ, an de longiſſimâ ætate, viri huius ætatis valde docti diſſentiunt; ſequor eos, qui de æterna uita, mortẽ prorſus excludente, acceperunt. *lege Pererium lib. 3. in Gen. q. 3. & Bellarminum Cardinal. tom. 3. controuerſ. 1. libr. capit. 19.*

a *[illegible] 2. v. 9.*

b *[illegible] bus & [illegible] Victo- [illegible] in Geneſ. [illegible] D. Thom. [illegible] 97. a. v [illegible] 2. d. [illegible] Durã ibid. a. 1. Caietã. ad d. a. vl. & Perer. in Gen. l. 3. q. 1.*

QVÆSTIO XXIIII.

Quid magia, vel dæmon, poſſit circa animam corpori iunctam, idque informantem?

CVm Animæ poteſtates tres ſint; iam diximus quid poſſit circa vegetatiuam, & etiam circa ſenſitiuam, quoad ſenſus exteriores, nimirum Primo, poſſe viſum, auditum & reliquos ſenſus decipere, vt exemplis infinitis comprobatum ab alijs. *a* Secundo. Interno ſenſu dæmon vtitur vt inſtrumento, quo aliquid attentat vel molitur in potentias animæ. Nam poteſt quadruplicem ſenſus interni functionem decipere turbata phantaſia. Communis enim ſententia Theologorum eſt; non poſſe ab angelis nouę ſpeciei impreſſione imaginationem ſeu phantaſiam immutari; & ideò illos non poſſe efficere, vt qui à natiuitate nunquam vidit, rectè de rerum coloribus imaginetur: *b* ſed benè poſſe angelos corpus aliquod phantaſticum formare, & illud oculis obijcere, & ſic ſpeciem ingerere, vel ex ſpeciebus rerum quas homo verè aliquando

a *Guilh. Pariſ. p. vlt. de vniuer. c. 22. Anglez. in 2. d. 8. q. 3. dub. 3. Remig. li. 3. dæmonolat. c. 11.*

b *D. Thom. 1. p. q. 111. a. 3.*

Universidad de Deusto Biblioteca

quando vidit, ijs per imaginationem cõmiſtis & confuſis, ſpecies rerum eſ fingere, quas homo nunquam vidit. v. g. chymeræ, vt conſtatæ ex capra, leone & dracone, vel montis argẽtei, ex monte & argento: vel etiam concitatis in corpore motionib. atq; affectionib; vnde phantaſiæ contingat volvere læta vel triſtia, quæ nec vnquã fuere: vel, ſicut in amentib. & phreneticis eſt cernere, ex humorum perturbatione varias eorum phantaſiæ ſpecies obſeruari; ſic poteſt dæmon eorundem humorum inæquali commixtione & agitatione, aſſumendo & adducendo vapores inſtituto ſuo accõmodatos, efficere, vt quales ipſe vult imaginationes homo retractet, eaque ſe videre & audire iudicet, quæ reuera nec oculis nec auribus vnquã hauſit. hinc manant tot falſæ apparitiones, reuelationes, & extaſes, vt docuere D. Auguſtin. *lib. de cura pro mort. ca. 12.* Victoria *relect. de Magia nu. 31. verſ. ad ſecundum reſpondetur*, & Ioſeph. Anglez. *d. q. 3. dub. 1.* & P. Molina. *ad d. D. Thom. ar. 3.* Solent huiuſmodi herbis ineſſe (ſi vera botanographia) Mathiolus enim *in d. nuncupatoria* ſic ſcribit: *Achemenidon plantam colore electri, ſine folio, naſci in Tardictylis Indiæ meminit Democritus; cuius radice in paſtillos digeſta, indeq; ex vino pota, noxij per cruciatus noctè confiteantur omnia, per vanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ Cappadociæ alumnam, qua leonibus admota, reſupinari illos illicò laxo hiatu: nominis cauſam habere aiunt, quod adamãtis modo conteri nequeat. Ophiuſa in Elephantinã Æthiopia etiam naſci tradunt, liuidã & horribili aſpectu, qua pota terrorẽ minaſq; ſerpentium obuerſari, ita vt mortẽ ſibi eo metu conſciſcant, qui biberint: ob idque cogi ſacrilegos eam bibere: aduerſari tamen ei palmeum vinum. Potamantem ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphari homines obuerſantibus miraculis. Manicum Solanum (ut Dioſcorides eſt auctor) varias facere ſpecies, imagineſque non iniucundas obuerſari, ſi eius radicis drachma ex vino bibatur. Therangelida in Libano Syriæ naſci, qua deuorata futura præſagiant homines. In Bactris, & circa Boriſtenem planta prouenit, Gelotophyllis dicta, quæ ſi cum vino & myrrha bibatur, varias dicunt obuerſari ſpecies, ridendique finem non fieri, niſi potis ex palmeo uino pineis nucleis pipere & melle additu. Oenothera (Crateuas auctor eſt) omnium animalium feritates domat, collo adalligata, uel iugo ſuſpenſa. Parthos ab Antonio fugatos ſcribit Appianus Alexandrinus, cùm fame premerentur in quandam herbam incidiſſe, quam qui comederent, nihil aliarum rerum reminiſcerentur, aut intelligerent, niſi quod lapides continuo effoderent, quaſi quidpiam magni operis facturi, & ſic debacchati, bilem demum euomentes, interirent.* quæ palam eſt, phantaſia læſa contigiſſe.

Tertiò põt diabolus, & facit quotidie, ſpiritus & humores organorum commouere, & ſenſus interim, & cõcupiſcibilis atque iraſcibilis facultatis organa turbare, motis ſimul corporeis membris: ita vt hinc oriantur uariorum vitiorum cogitationes, quod non facit quidem immittendo imaginationi ſpeciem nouam, nec ẽt una cum ſenſu efficiendo ipſam cogitationem, ſed tantummodò (vt dixi) facit ipſam potentiam concurrere cum ſpecie obiecti, & ſic ſuggerit ſimulacra, quibus voluptatum memoria ſuſcitetur, membra quoque generationis & ſemina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Pſellum. *a* Cumque ſenſitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum ſuum compellatur; poteſt veterator eum neceſſariò in malum aliquem actum impellere, adeò ut nequeat appetitus ſenſitiuus illud obiectum non appetere. Verum motus huiuſmodi peccati omnis eſt expers, &, quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti & mercedis occaſio, nobis gignitur. Quod diligenter notandum ne quem fallant Godelmannus, Da-

a *li. de dæmonibus.*

Danæus, *a* & alij hæretici, hos motus concupiſcentiæ, peccato aſcribentes, & proinde, quod abſurdiſſimum, hominem nolentem ac renitentem peccato inuoluentes. ſed hi ſunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & natura Originarij peccati malè intellecta.

Quarto Poteſt dæmon memoriam iuuare, eius organum adaptando vt facilius recipiat, & firmiùs ſpecies retineat, vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicando. Eandem poteſt modis contrariis plurimum debilitare, & tollere, vt fecit Theodas in vita Barlaam & Ioſaphat apud Damaſcen, talem puto fuiſſe memoriam Athalidæ apud Laertium, *lib. 8. in uita Pythagor.* talem Apollonij Tyanæi, quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgoſum *lib. 1. Exempl. c. 6.*

Alia longè obliuio Simonis Thurnaij Angli, quæ ex iuſta Dei punitione profluxit. Hic cùm eſſet Dialecticus acutiſſimus, & artium liberalium Pariſijs profeſſor magni nominis, plenior ſcientia quæ inflat, quam caritate quæ ædificat: temerè in ſcholis & palam non veritus eſt iactitare, ſe ſcire totam Chriſti legem, ac improbando eam poſſe annihilare; ſed ita ſubita obliuione percuſſus fuit, vt primatum litterarum oblitus, nec Dominicam orationem pronunciare, nec alphabetum legere ſciret. Nicolaus Dunelmenſ. dum adhuc adoleſcens eſſet, vidit eum litteras à filio proprio doceri *qui mihi profectò (ait Matth. Pariſ. l. 7. Hiſt. Angl. hæc ſcribenti olim narrauit.* contigere hęc circa annum 1201. Tritthemius malè uocat Simonẽ de Tornaco. fuit. n. Anglus Cornubienſ. cuius etiam mentio apud Polydorum *l. 15. Angl. Hiſt.* Sic obliuionem forte Deus immiſſione quadam per Angelum malum induxit: memoriã quoq; (vt dixi) iuuare poſſet Panurgus, remedijs naturalibus, vt medicus, ſuggerendo, vt choragus, artificio & prę ceptis, vt ætate noſtrã, qui citra ſuperſtitionem, memoriæ quandam artem profeſſi. exſtant multorum libelli, in his obſcurus indoctis, ſed non ſine ſale & accumine, *Thamus* Alexandri Dicſoni Arelij, quem non eodem genio defendit contra morſus Cantabrigienſes Heius Scepſius, in lucem edidere Lugdunobatau.

Quinto poteſt intellectum ſubtiliorem & meliorem, quoad functiones ingenij & iudicij reddere, per commodiores organi diſpoſitiones, humorib. videlicet denſiorib. motu locali diſpulſis, vel agentiũ naturalium adhibitis medicamentis, vel ſpiritib. ſenſitiuis expurgatis, & ad organa dictorum modorum altero attractis, aut ſanguinis defecatione ijſdem ſpiritibus multiplicatis. Quo enim plures, meliores, purgatioreſq; ſunt ſpiritus, & quo meliora ac expeditiora impedimentis ſunt interni ſenſus organa, hoc intellectio expeditior atq; fęlicior naſcatur neceſſe eſt. Sed Angelorum bonorum hæc quaſi propria ſunt munia; mali illi dæmones potius humorum denſitate, ſpirituumq; paucitate, imbecillitate atque impuritate tenebras mentibus amant humanis offundere. Suis etiam tribuunt mala pharmaca, quib. à recta mente homines deijciant, ut per ſe non rarò præſtant in ijs quos obſedere. *b* Seducunt etiam prauis ſuggeſtionibus ſuadendo varia perperam, modo licitũ eſſe, quod reuera licet, modo graue peccatum eſſe, quod dumtaxat veniale eſt, ut ſic ſcrupulis torqueant: modò inculcant iuſta eſſe, quę contra fas & iura ſunt, uel contemnenda dicunt & leuia, quæ lethalia & vehementius formidanda, ut ſic conſcientias reddant laxas atque licentioſas.

Petes fortè, an ergo queat dæmon artes atque ſcientias aliquas docere? nihil dubitandum poſſe. ſi uelit & ſinatur à Deo; per locutionem nempe & manifeſtationem ſui conceptus, non tantum, ſi in forma uiſili appareat & homini loquatur, quod non negat D. Tho. *c* ſed etiam interna locutione & ſugge-

a [Godel]man. [...]lam. c. [...] Da- [...] Ae- [...] Chriſt. [...]her, [...] Mu- [...]ucte, [...]c. 4.

b *Marci. 5. Matth. 8.*

c *2. 2. q. 96. ar. 1.*

Universidad de Deusto Biblioteca

ſuggeſtione intellectu illuſtrato. non enim video, cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni ſit adimenda; cùm hæc cognitio non referatur in Deum, nec cum vlla mentis vera fiat purgatione. quare vtrum dicenda ſit illuminatio, an illuſio, an quo alia indigetanda nomine, vt v. g. nuda veritatis manifeſtatio, ſane quæſtio de nomine futura eſt. In uità S. Norberti idiotam quẽdam, ſacræ ſcripturæ ſubitò peritiſſimum reddidit *c. 27. Surius. 6. Iun.* Hodie ſcimus multos anabaptiſtas ſumptione potus vel cibi ſcripturæ magnam partem; eam nẽpe quam recipiunt, & erroribus ſuis firmandis putant oportunam, ediſcere. quis docet niſi Diabolus? ſcriptũ etiam reliquit Ioann. Niderius, idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exſtat confeſſio; *Infantibus nondum baptizatis inſidiamur, vel etiam baptizatis, præſertim ſi ſigno crucis non muniuntur, & orationibus: hos in cunabulis, uel ad latera iacentes parentum, ceremoniis noſtris occidimus; quos, poſtquam putantur oppreſſi eſſe, vel aliunde mortui, de tumulis clam furtò recipimus, in caldari decoquimus, quouſque euulſis oſſibus tota ferè caro efficiatur ſorbilis & potabilis. De ſolidiore huius materia vnguentum facimus noſtris voluntatibus, & artibus, ac tranſmutationibus accommodatum; de liquidiori verò humore flaſcum aut vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis ceremoniis, ſtatim conſcius efficitur, & magiſter noſtræ ſectæ.* Hæc confeſſio mulieris; ſubiungitur alia viri, huic conformis, & addens ſceleſtæ initiationis & promotionis ad Tartareum magiſterium alia ritualia: *Ordo* inquit, *talis eſt, quo etiam ſeductus ſum. Oportet primò cum Dominica die antequam aqua benedicta conſecratur, Eccleſiam introire, mox futurum diſcipulum cum magiſtris, & ibidem abnegare coram eis CHRISTVM, eius fidem, baptiſma & vniuerſalem Eccleſiam. Deinde homagium præſtare Magiſterulo, id eſt paruo magiſtro (ita enim Dæmonem, & non aliter vocant) poſtremò de vtre bibit ſupradicto: quo facto, ſtatim ſe in interioribus ſentit imaginem noſtræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius ſectæ. In hunc modum ſeductus ſum, & vxor mea. &c.* In his verbis uides doctrinam illam potu præberi: ſed fallebatur homo idiota, dum putabat nouã imaginem efformari immediatè in mente, qua generatim omnia illi exhiberentur ad artem illam pertinentia: Neq; enim id dæmoni poſſibile, neq; talis cognitionis, intellectus magi capax erat. Sed interna quadã ſuggeſtione velociſſima hęc ſuggerebantur, cuius velocitatem cùm non perciperet magus, putabat ſimul ſe & in inſtanti didiciſſe, quæ ſucceſſiue & in tẽpore breuiſſimo acceperat. Sic etiam poteſt in aere velociſſimè formatis ſimulacris, ea phantaſiæ noſtræ ita ſpectanda proponere, vt quaſi in ſpeculo mens noſtra vno intuitu cuncta conſpicere, ſicque illuſtrari ſibi homo intrinſecus videatur. hoc nimirum ſtratagemate antiquus ſerpens, primum Ordinis noſtri parentem, Ignatium conatus fuit fallere, ſed fruſtra. adſcribam rem totã verbis Ribadeneirę; *a perturbabat tamen viſionum, quas inter ſtudia percipiebat* (de ſtudijs Grammaticalibus loquitur) *cum magnitudo, tũ crebritas. nam cùm nominum & verborũ memoriæ mandare inflexiones vellet, tanta intelligentiarum diuinarum copia in eius animum influebat, vt noui ediſcere nihil poſſet: & ſi quid eſſet antea memoriæ traditum, id totum facilè effluxeret: neq; omni ſtudio animiq; contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingreſſas huiuſmodi cogitationes abigere: cuius rei nouitate perculſus quid hoc eſt, inquit, rei? cùm oramus, cùm confitemur & ſuperſubſtantialem panem accipimus, cùm vigilamus, cùm nos verberibus cædimus, cum ſpiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tam frequentes, neque tam magnæ, neque tam vehementer ſe nobis illuſtrationes offerunt: cum puerilia agimus, & de Deo, propter Deum non cogitamus; tum ſpecioſæ noſtræ mẽti imagines, & cæleſtes illuſtrationes occurrũt? agnoſco, agnoſco importuniſſimi hoſtis calliditatem, agnoſco veteratoris dolos et aſtutiam. &c.* Nactus ille animũ Ignatij ad cœleſtium rerum ſenſa concipienda longo iam vſu promptum, & agilem, & præſagiens, ſi Ignatij doctrina ad pietatem accederet, maius ſibi malum imminere, conatus fuit, hac melioris doctrinæ oſtentatione, tum illi laborem litteraliũ rudimentorum irritum facere, *eo maxime tempore* (vt ait Maffeius *b*) *crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens, ſcripturæ ſacræ myſteria.* Si hæc potuit, in rebus ſanctiſſimis, & homine fide ac caritate in Deum illuſtri, quãto facilius infidelium animis rerum profanarum falſarumq; ſcientiam ſuggeſſiſſe credendus? Chryſanthius Sardianus, Pontifex & magus, tempore Iuliani Apoſtatæ, filium habuit, qui cũ nec verſificatoriam artẽ, nec Grammaticæ partem aliam calleret, ſolo aſpectu Solis, cõtra Chriſtianos oracula fundebat *c*, eodem afflati Numine Sumano, varij Paſtores ouium ſubitò poetæ extitere; vt Euanges *d*, Thynicus *e*, & alij: Amphiaraus quoque ſic vates factus *f*, & anus Pindari hymnum edocta *g*, & Soſipatra, quæcunq; alibi ea abſente geſta, poetarum, pholoſophorum & oratorum ſcripta omnia à dæmonibus incubis edocta, illi in ſpecie ſenum pellitorum cohabitantium *h*.

Hoc anno 1600. menſe Martio. Toleti lata per fidei Inquiſitores ſententia cuiuſdam Roman Ramirez oſſa cũ ſtatua combuſta fuere, qui in reatu, & carcere obierat: huic inter cætera imputabatur accepta à dæmone medicinæ peritia. Quoniam vero multa in hoc facinoroſo magica concurrere, ideo fiſcalis accuſationem fide bona ex Hiſpanico ſermone in Latinũ transferre non grauabor. Poſtquam ergo narraſſet eum iam ſemel accuſatum, abiuraſſe errorem Machometanum: addit relapſum (vt fex illa cõſueuit) & rediſſe ad vomitũ: ſeruaſſe ritus & ceremonias Machometi, multis annis ieiunaſſe magnũ ieiunium quod vocant *del Romadan*, præmiſſis *guadoc & zala*, lauando totũ corpus, induendo induſiũ mundũ, recitando *azoras* (hoc eſt preces) eius ſectę, verſa facie ad *alquibla* (hoc eſt ſolem orientẽ) eleuando & demittendo caput, & ſe ad terrã vſq; inclinando; & extendẽdo ſupinas in cęlũ palmas cũ diceret *Alaquenir* (h. Deus eſt magnus) & ſurgentẽ ante diẽ ad celebrandũ ieiuniũ *Zahor* eo abſoluto ſeruaſſe & celebraſſe ſolẽniter Paſcha ipſius *Romadã* per tres dies; abſtinendo oĩ labore & opere ſeruili, præſertim primo die, induẽdo induſiũ mundũ, faciendo dictũ *guadoc zala* cũ alijs multis ritib. & ceremonijs Machometiſmi. Et ꝙ addẽs delictũ delicto, & culpã culpę, ad op° & finem malũ à multis iam annis pactum & fœdus iniuiſſet cum dæmone expreſſum, eo adorato, & facto homagio, & anima illi dicata, ea lege vt dæmon ei adeſſet fauore, ope, conſilio, quotieſcunq; aliqua in re indigeret, & peteret: & ideo perijſſe, & à dęmone obtinuiſſe notitiã peritiãq; ſanãdi multas ſecretas & occultas ægritudines, herbis, ſuffumigationib. & incãtamentis ſuperſtitioſis, quib. de facto nõ paucos ſanitati reſtituiſſet. Itẽ perſuaſiſſe ſe multæ lectionis eſſe & in ſacris ac ꝓfanis hiſtorijs apprimè verſatũ; & valere plurimũ memoria, cũ ſit imperitus planè legẽdi ac ſcribẽdi. Quare ſolitũ lucri gratia & ex profeſſo alijs de memoria ꝓfatas hiſtorias ad verbũ perinde recitare, ac ſi librũ corã ſe explicatũ legiſſet; facientẽ hęc ope dæmonis, & ſic nõ paruã vim pecunię ab auditorib. receptã coaceruaſſe. Cumq; quidã eũ interrogaſſet, qua ratione tam fidam memoriã adeptus eſſet; reſpondiſſe quendã ſibi magna neceſſitate coniunctum, peritiſſimum naturæ herbarum, qui habebat familiarem dæmonem, potũ neſcio quem dediſſe: quinetiam hunc eundem cum ſemel vellet Cæſarau-

a lib. 1. c. ...

... 1. c. 16.

...apius in ...auth.

...da teſte ...ocrate ...Platonẽ ...ſan. in ...hia.

...Bœot.

...napius ...ſio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

guſtam, quindecim inde leucis diſtantem, proficiſci, facta coniuratione, quam dicunt, *de bon y varon*, ſubitò cōparuiſſe equum, quem ambo conſcendentes, minimo ſpacio temporis, ad vrbis portas peruenere, & ibi equo, ſed frenū ademiſſe, derelicto, curaſſe negotia quorum cauſa eò profecti erant, & reuerſos ad portam equo frenū iterum iniecisſe, & momento ferè domum relatos. Item cum quædam mulier, ſe ad lectum conferens (in oppido Deza id accidit) irata fortè, dæmoni commendaſſet, & à neſcio quo ablata ſubitò non comparuiſſet; maritus Ramirem acceſſit opem poſtulans, hic reſpondit; animum ne deſpōderet, ſe illi vxorem eius reſtituturū. Dedit ſimul epiſtolam, & iuſſit vt certam ad locum inter vineta ſe conferret, & ibi facto circulo, in medio circuli conſiſteret. at quādo audiret turbam hominum pertranſeuntem, etſi nullum videret, interrogaret, vbi rex foret? ſi reſponderetur illac tranſiret, tum epiſtolam ante ſe in ſolum abijceret. fecit ille, quæ iuſſus, & vxorem recepit; non vidēs quis aut quomodo reddidiſſet. Item ſolitum addebat fiſci procurator edicere multa valde arcana, & quæ contigerant in locis remotiſſimis, quæ quo tempore indicabat, non poterant ei, niſi vi pacti dæmonici innotuiſſe. Semel (ait) cum domo abiret, dixit venturum peregrinum quendam, qui cum quæreret, & peteret, accederet liberaturus filiam eius ab obſidente dæmone, quare vt ſe ſtatim vocarent. abijt, venit alter, vocatur Ramirez, & ſic ſe gerit in ſanando morbo, vt clariſſimè appareat, ipſiuſmet maleficio dæmonem in ægram ante immiſſum fuiſſe. Primò enim nuptiarum die miſellam fluxus ſanguinis cum animæ deliquio, & cordis oppreſſione inuaſerat: moxque, lipopſychia frequenti durante, cœperat odiſſe parentes, & maritū & hunc nec videre, nec cū ipſo dormire ſuſtinebat. Aduertere obſeſſam eſſe, vocatur ſacerdos; diebus octodecim exorciſmis & cōſuetis Catholicæ Eccleſiæ remedijs, nititur malum hoſpitem abigere: tandem vnus dæmon profatur, centum & vnum illi muliebri corpori dæmones immiſſos, tum tamen cæteris abſentibus. ſe ſolum adeſſe. cum itaque Sacerdos ſolitos Manualis Eccleſiaſtici exorciſmos ingeminaret, cumque adigeret dicere, quo cæteri abiuiſſent, reſpondit profectos ad oppidum Deza prædictum Roman Ramirez cōuenturos, & quæſituros ab eo, quid fieri à ſe vellet: nec abituros, donec ipſe recedendi licentiam concederet. Tum etiam crudelius miſellā afflictam fuiſſe adeò, vt toto die in deliquio permanſerit. Cumque Sacerdos iuberet, vt fœminam vexare deſineret, & eam cū marito, vt vxorem decet, ſineret degere, eique redderet iocale precioſum, quod eripuerat, reſpondit ſe adigi à Romano, & habere ſe iocale, ſed reddere non poſſe. Poſtea cum parentes aduocaſſent Roman Ramirezium curandæ filiæ gratia moti dictis dæmonis, confeſtim vt domum ille ingreſſus, cæpit mulier mira dicere & agere clamabat ſcire ſe illum aduenisſe, & cauſam aduentus non neſcire: eo accedente, vt vidit, iterum deliquio concidit, & ore contorto triduum permanſit ſine cibo & potu, non valens quicquam ſubſtantiæ illius traijcere. Magus itaque eam imbuit forti ſuffumigatione ſolearum, olei iuniperini, & aliarum rerum, & reuocat à lypopſychia, & alloquens obſeſſorē dicebat: ſin[illegible] illam, ſinas illam; diſcedes, diſcedes. fuge niſi velis me ſuffumigationem iterare. Sed nolente dæmone reſpondere, iuſſit omnes exire thalamum, & putans ſe à nemine exaudiri, querebatur & expoſtulabat cum dæmone dicens, cur mihi non reſpondes? humilior certè fuit paredrus mei aui. quid commerui vt mihi loqui dedigneris? an nō ſufficit, quod me totum tibi à tam longo tēpore deuouerim: fac ergo, ſopora hāc mulierem:, ne quid verborū noſtrorum

rum exaudiat. Interea dæmon alius aduenit, cui reus. Benè veneris, quid illic rerum egiſti? qui valent vxor, & liberi? Filius, inquit, tuus male habuit ſed iam extra periculum eſt, vxor peius habuit, iam conualuit: nepotulus adhuc ęger eſt, & periculū, ne moriatur. Tum infert Ramirez, cum ſciant q̄ fidelem & diuturnam eis ſeruiuerit ſeruitutem, & quantū eis obſtrictus eſſet; nec ignorent, ſe vrgeri debito ducentorum regalium, pro ſolutione locati à ſe horti; æquū eſſe, vt viciſſim ſibi gratificent, & ex obſeſſæ corpore recedant ſaltem ſpacio quindecim dierū, & interea ſanam & incolumem relinquant: vt ſic copioſam ſolutionē mercedis recipiat, & in poſterum fama & exiſtimatio eius creſcat, quæ alioquin inſignē plagā ſit acceptura, niſi exeant. Poſſe poſtea iterū eam inuadere, & poſſidere arbitratu ſuo. Pollicitū deinde dæmonē id ſe facturū eiq; pariturū. Cùm vero videret Ramirez hoc colloquiū ſuū ab alijs exauditū, ſeq; deprehenſum, tanq̄ poteſtatē in dæmonē habēs ſtomachabundus ei interminatur ſe in compedes eū coniecturum, & facturū vt ſui memor nihil tale deinceps auderet. Expulſo dæmone, quia non ſatis largam mercedē operæ parentes fœminæ ſoluerant, eis minatur fore, vt breui iterū ipſius ope indigeant: & maleficij ſortem ſtatim trāſtulit in maritū ſeminæ liberatæ, iubetq; dæmonib. vt in eū tranſeant, eumq; deuexent: fecere, & diem integrū crudeliſſimè afflixerunt, iniectis mille imaginationum terriculamentis, & deſperationum tentamentis.

Quare vocatus iterum, cum ad eum acceſſiſſet; fortiter, inquit, contubernalis cum dæmone colluctatus fuiſti, & adhibitis ſuffumigationibus dæmones eiecit; & ex oppido diſceſſit, male contentus exiguo ſtipēdio. Poſt abitum deprehendere parentes non modo non eſſe ſanatam; ſed peius in dies habere: ſcribunt ergo ad magum eundem, & ſimul pecuniæ nō parum mittunt, pollicentes maiorem ſummam ſi ſeminam perſanaret. ille dedignatus venire, dat tabellario materia alterius ſuſſitus, & ritū quo vti deberet deſcriptum, addens cum domū rediſſet, inuenturū illā meliuſculè valentē, & cum ſociab. tripudiantē: & ita factū eſt. cumq; vxor adhuc nollet cū marito dormire, ſuffumigauit eam, addens verba quæ iuſſus erat, nempe, dæmones exite ab hac fœmina, quia iubet Roman. alioqui ipſum vocabo, & veniet, & vos vi pellet; quia hoc mihi pollicitus fuit. Ad quam coniurationē mulier vehementi clamore edito ſana facta libera manſit, & cum marito vixit, vt coniuges ſolent. Hæc in actis illis iudiciarijs.

6. In voluntatem longè reſtrictior eſt magiæ dæmoniſque potentia. Nequeunt voluntatem mouere aliter, quàm obiecto, tanquam odibili vel amabili, exterius propoſito; vel excitatis imaginarijs viſionibus & cogitationib. vel allecta & inclinata voluntate, per paſſiones in parte ſenſitiua inflammatas; quæ quo vehementiores ſunt, eo quoque & acrius inclinant, & quaſi abripiūt aliquādo: nunquam tamen vllam voluntati neceſſitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi neceſſitatem vel coactionem vllam admittunt: etiam in ijs, qui mortiferis culpis ſunt irretiti. homines certè deſijſſent eſſe, ſi liberum arbitrium amiſiſſent. ſunt quidem hi Gratia gratum faciente deſtituti, attamen nec naturali libertate arbitrij, nec communi auxilio Dei ſunt orbati. Vnde ergo in peccatum neceſſitas? peccatum niſi libero conſenſu non committitur; liber verò conſenſus arbitrium liberum præſupponit. Vnde fit, vt (ſi Deus non prohibeat) poſſit diabolus, in actum aliquem, vel motionē impellere, quæ motio ex ſuo genere, ſi conſenſus liber adeſſet, peccatum foret, peccandi tamen neceſſitatem nunquam voluntati queat adferre,

Universidad de Deusto Biblioteca

quia inuito conſenſum nequit extorquere *a*. Sed nec Deus ſinit omnes in tentando vires dæmonem exſereres; facitq; vt tẽtator non tentet quantum humana fert imbecillitas: quam nunquam ſufficienti ſinit auxilio deſtitutam; ne in grauiſſimis quidem peccatoribus, quibus illud cum iuſtis adhuc eſt commune, quod Apoſtolus ad magnum animæ ſolatium ſcripſit *b*; non bonis tantum, ſed toti Eccleſię Corinthiorum, in qua multi erant mali, multi etiam iuſti; *Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari vltra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione* (pro tentati cuiuſque diſpoſitione & capacitate) *prouentum vt poſſitis ſuſtinere*.

a D. Th. 1. 2. q. 80. ar. 3. & confirmat eleganter Cyril. Catecheſ. 4.

b 1. Cor. 10. v. 13.

Quæ fidelitas, virium liberi arbitrij, & communis ſufficientiſque auxilij (de quo Theodoret. hęc verba accepit) diuini, conſeruationem præſupponit, & includit; cuius conſeruationis promiſſæ fida exhibitione conſequitur humana imbecillitas, vt, ex tentatione dæmonis, non ſolum bonæ voluntati & conatui fœlix exitus, & euaſio contingat: (ſic ποιήσει τὴν ἔκβασιν, Auguſtin. & Hieronym. explicant *c*) ſed etiam, vt periculum prætergreſſi; fortioreſque in poſterum ad tolerandum effecti; pro detrimento, quod timebatur, lucrum præterea ex tentatione reportemus, vt optimè Photius expoſuit, & noſter id optimè vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam ἐκβαίνειν vltra progredi eſt. vide quæ in hunc locum egregiè ex varijs Diu. Auguſtin. locis Beda diſſeruit. Cum poſſint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, ſingula peccata lethifera vitare; ſanè ſic ſuccumbant huic tentationi, cui potuerunt non aſſentiri; voluntariè ſuccumbent, non coacti vel adacti neceſſitate, quæ hic nulla reperitur. Sed an ſaltem poſſit impedire diabolus ne ſagæ pœniteant? ignoratio Theologiæ hac in quæſtione Nicolaum Remigium *d* reddidit fluctuanti & ambigenti ſimilem.

c Aug. in Pſ. 61. & Hiero. in Ion. idem Aug. in epiſt. 89.

d li. 3. dæmonolat. c. 8.

Dicendum, ſicuti potuit in peccatum inducere, ſic etiam poſſe obſtinationem in peccato fouere & nutrire per ſuggeſtiones, conſilia maleſuada, tentationeſque alias: ſed nunquam poſſe abſolutè impedire, ne vel alij peccatores, quantumuis graues, vel ipſæ ſagæ pœniteant, & pacto, quod cum illo inierunt, renuncient. poterunt itaque cum ſpecialis illo auxilij fauore, quandocumque ſeriò volent, quantumuis renitente Diabolo, pœnitere; ſine ſpeciali illo Dei auxilio, id non poſſent. alioquin potentior eſſet in retinendo Diabolus, quàm Deus in recuperando, quòd ſanè blaſphemum eſt.

Probat iſtam communem Catholicis Theologis ſententiam Andr. Vega de *Iuſticat. q. XI*.

Vt autem exemplo aliquo declaretur, quouſq; interdum ſoleat progredi, dæmonis conatus in voluntate non planè, ſed penè; non verè, ſed apparenter ſubigenda, ad tentatorum conſolationem, Beatæ Angelæ de Fulgino verba repræſentabo, quibus illa, quid experta fuerit, *vitæ eius capitulo decimono*, ſic exprimit: *Tormenta vero & animæ paſſiones, quas, ſine comparatione acerbiores & plures eſſe dico, quàm corporis, patior quaſi aſſiduò ab ipſis dæmonibus. Nec ſcio aliam aſſignare ſimilitudinem, quam de homine ſuſpenſo in pergula, qui ligatis manibus poſt tergum, & velatis oculis ſuſpenſus cum fune remanſiſſet in patibulo, & viueret. cui nullum auxilium, nullum remedium, vel fulcimentum ſupereſſet.*

Dico quod adhuc deſperatiùs, & crudelius à dæmonibus torqueor. Video enim quod dæmones ita animam meam ſuſpendunt, quod ſicut ſuſpenſus non habet aliquid ſuſtentamenti: ita animæ nullum videtur remanere ſuſtentamentum, & omnes virtutes animæ ſubuertuntur, ſciente ac aſpiciente anima mea. Et quando anima mea videt ſubuerti omnes virtutes, & diſcedere, & quòd

quòd non poteſt ſe ibi opponere; eſt tãtus dolor animæ, quòd vix aliquando poſſum plorare propter deſperatum dolorem & iram, aliquando vero ploro irremediabiliter, aliquando etiam tanta ira venit in me, quòd vix poſſum me tenere, quin me totam dilaniem: aliquando non poſſum me tenere, quin me horribiliter percutiã, & percutiendo me ipſam, tumefeci aliquando caput meum & alia membra. Et quando anima videt cadere & diſcedere omnes virtutes, fit planctus animæ, & vociferor ad Deum meum.

Item aliud tormẽtum patior, quia omnia vitia in me reuixerunt, & aliquando reuiuiſcunt: non quod in vita durabili rationem meam ſubijcientes, ſed præbent mihi & adferunt magnam pœnalitatem. Et etiam vitia, quæ nunquam fuerunt in meo corpore, veniunt in me, & incendantur, & adferunt mihi magnam pœnalitatem; ſed non habent vitam continuam, & quando remoriuntur, dant mihi magnam conſolationem. Video enim quod dæmonibus tradita ſum multis, qui reuiuiſcere faciunt vitia quæ horreo, & quæ fuerunt mortua, & addunt illa quæ nunquam fuerunt. Et ego recordans quod Deus hic fuit aſſictus, & deſpectus, & pauper, vellem quando oportet, vt omnia mea mala duplicarentur. Et quandoque ſum in tenebra horribiliſſima damnũ, vbi videtur omninò deeſſe omnis ſpes boni, & eſt illa tenebra horribilis, & ſuſcitantur vitia in corpore, quæ cognoſco intus in anima eſſe mortua: ſed extra animam ſuſcitant ea dæmones, & etiam illa vitia quæ non fuerunt ſuſcitantur. Et in corpore ad minimum patior in tribus locis. Nam in locis verecundis eſt tantus ignis quod conſueui apponere ignem materialem ad extinguendum ignem concupiſcentiæ, donec confeſſor meus mihi prohibuit. Cum ſum in illa tenebra, credo quod citius eligerem aſſari quàm prædicta tunc pati: imo tunc clamo & aduoco mortem; vt per quemcunque modum mihi Deus concederet eam euenire, & tunc dico Deo: Domine ſi me debes mittere in infernum, citò facias, & ne differas: & ex quo me reliquiſti, comple, & ſubmerge me in profundum. Et tunc intelligo, quod eſt opus dæmonum, & quod non viuunt illa vitia in anima mea: quia anima nunquam conſentit eis, ſed corpus patitur violentiam, & eſt tantus dolor & tædium: quod ſi duraret, corpus id pati non poſſet. Sed & anima videt, quod eſt ei ablata omnis potentia, quamuis nõ conſentiat vitijs: non tamen habet poteſtatem a *omnino reſiſtendi vitijs: & videt quod eſt contra Deum, & ſic cadit, & torquetur in eis. Et eſt quoddam vitiũ manifeſtè cognoſco quod permittitur à Deo venire in me, quod nunquam fuit in me; & prædictum vitium eſt tam magnũ quod ſuperat omnia alia vitia: & eſt quædam etiam virtus, quæ datur mihi manifeſtè à Deo cõtra prædictum vitiũ, quæ virtuoſe à Deo liberor. Et ſi haberẽ ego fidem de Deo certam, ſolum in iſto, & non pro aliquo alio, remaneret mihi: & in iſto remaneret mihi ſpes certa, & ſecura, de qua non poſſem dubitare. Et virtus prævalet ſemper, & vitiũ deficit. & virtus tenet me, & non permittit me cadere in vitium. Et eſt virtus tantæ fortitudinis, quod non ſolum tenet in me, imò dat mihi tantam fortitudinem virtutis, quòd verè in iſto cognoſco Deum, & illuminor, & confirmor in tantum, quod omnes homines mundi, nec omnia dæmonia inferni, nec aliqua alia res, poſſet me mouere* b *ad minimum peccatum: & cum iſta virtute remanet mihi fides de Deo. Vitium autẽ eſt tã magnum, quod verecundor illud dicere: & quod quando prædicta virtus eſt mihi abſcondita, & videtur mihi quod me dimiſerit, non eſt res, quæ poſſet tenere, nec pro verecũdia, nec pro pœna aliqua, quin ſtatim ruerẽ in peccatum. Tunc tamen ſuperuenit illa virtus & virtuoſe me liberat: ita quod nec ego ipſa poſſem peccare pro omnibus bonis, vel malis iſtius mundi. & iſtos labores ſuſtinui per duos annos & plus.*

a Sic f. vt & ſuggeſtionem ipſam expellat. nam hẽt, vt non conſentiat.

b Intellige durãte & inuante illã gratia.

Hactenus interpres parum Latinus D. Angelę; in cuius verbis cernere eſt tres gradus huius grauiſſimæ & moleſtiſſimę tentationis diabolicę, & ſimul diuinæ gratiæ non deſerentis hominẽ efficaciam: voluntatem quoque

nunquam à diabolo poſitiuè cogi, quantumuis vis reſiſtēdi debilitetur, & videatur ſuccumbere, non ſuccumbit tamen; quia poteſt homo, cū Dei gratia non conſentire. Denique carnis profectum quem cum tentatione D. Paulus pollicebatur, cuius verborum locus iſte practicus quidam eſt commentarius.

QVÆSTIO XXV.

Quid Diabolus queat in anima à corpore ſeparanda, ipſaq; ſeparatione? vbi de exſtaſi, & mirandis circa cadauera.

EXtaſim ſiue raptum poteſt Diabolus in homine efficere, ligando vel ſoluendo ſenſus exteriores; idq; modis duobus, prior eſt, quando illos tramites obſtruit, quibus à cerebro ſpiritus ſenſitiui ſe ad exteriores ſenſus penetrant, veluti contingit ſomniantibus: poſterior, quando eoſdem Spiritus ſenſitiuos ab exterioribus ſenſibus ad interni ſenſus organa attrahit, ibique retinet, ne ad externorum ſenſuum organa queant deſcendere. Ita enim contingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium ſenſitiuarum applicationem, & ſpirituum ſenſilium ad interni ſenſus organa confluxum, adeò impediantur ſenſuū exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui & immobilis ſpeciem præ ſe ferat. Hæc raptus naturalis cauſa vera, diaboli vires non excedit, taleſque ſunt Sagarum & magorum extaſes; quibus, cum vno in loco maneant ſoporati, varijs tamen in locis ſe fuiſſe; & varia peregiſſe, decepti ſæpè arbitrantur. Tale eſt quod Olaus de Magis Lappijs narrat a hoc modo: *Si quis peregrinus cupiat de ſuorum conditione certi quid cognoſcere, præſtant, vt intra viginti quatuor horarum ſpacium reſciſcat, quid cū illis agatur, vel ſi trecentis milliarib. abſint: hoc modo. Incantator poſtquam vſitatis cæremonijs Deos ſuos compellauit, ſubito collabitur & examinatur, quaſi extincto illo reuera excedat à corpore anima. Neque enim aut ſpiritus in eo reliquus eſſe, aut reſtare cum vita ſenſus aliquis, aut motus videtur; ſed vt adſint ſemper aliqui oportet, qui proiectum & exanime corpus cuſtodiant, quod cum non fit, dæmones id abripiunt. Horis viginti quatuor elapſis, reuertente ſpiritu ſeu è profundo ſomno, cum gemitu expergiſcitur exanime corpus, quaſi reuocetur in vitam ex morte, qui conciderat. Poſtea ſic reſtitutus ad interrogata reſpondet, &, vt fidem faciat percontatori, recenſet aliquid, quod agnoſcat ille, & certò ſciat in ædibus ſuis aut cognatorū fuiſſe.* Hæc in rei veritate ſe ita habere plures alij Olao atteſtantur. Sed in hoc raptu magico & ſimilibus exemplis, cauendi multi errores, quib. ambiguæ illæ Olai locutiones non parū ſuffragantur. Errant imprimis, qui cū Cardano quotieſcunque collibuerit, naturali ſua vi, & arbitrio voluntatis rapi ſe iactitant. Facit hoc proculdubio dæmon ex fœdere: nec fortaſſis certius aliud Magiæ indicium, quàm huiuſmodi voluntarij raptus. In virgine quoque illa Cæſarauguſtana (ſic voco, quia illic ab Archiepiſcopo anno 1585. fraus tandem detecta) pſeudo ſtigmata Chriſti oſtētante, raptus illi adeò frequentes, omnes ex pacto, cum oues paſceret, cum dæmone inito, naſcebatur; vt & Magdalenæ Cruciæ Cordubenſis, quæ famoſa fuit ſaga. Errat etiam & grauiter, neque hoc à Cenſoribus prætereundum & relinquendum in eius erat libro erratum; errat inquam Bodinus b, cenſens in huiuſmodi extaſi animam reuera migrare, & deſerere ipſum corpus, & alijs in locis interea verſari ſeparatam; qui Cabbaliſtarum error fuit, à quo ſuſpicor Platonicos alienos non fuiſſe, propter narrationem illam ipſius Platonis c, *Eren Armeniū, genere Pamphylium, cum inter cadauera cæſorum in prælio decem diebus iacuiſſet mortuus, domum relatum, ſecundo poſt die: cum eſſet imponendus rogo: reuixiſſe,*

ac

a lib. 3. c. 18. Septentrion. regn. deſcrip.

b li. 2. dæmonoma. c. 3.

c libr. 10. de repub.

ac prodigioſa quædam narraſſe, quæ ab illo tempore apud inferos vidiſſet. Similis fabula fuit de quodam Clazomanio apud Origen. *lib. 3. contra Celſ.* & illa de Ariſtæa Proconneſio, quem narrāt Plinius *lib. 7. c. 52. Plutarch. in vita Romuli*, ex Herodoto, multoties defunctum reuixiſſe, & animam quoties voluit reſumere potuiſſe; ita, vt aſſiſtentes animam, cerui effigie, ex ore euolantem viderēt. Nam iſte nō mortuus erat, ſed in raptu magico; &, nō anima ex ore euolabat, ſed diabolicū præſtigium. Idem dicendum de militis dormientis ore egreſſa, & iterum ingreſſa muſtela alba, & per gladium riuulo impoſitum iterato commeante, quod narratum ab Helinādo a, fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc inſtitutum, vt de animæ migratione hunc errorem mentibus imprimeret; vetulis deliris, & pueris, qui nondum ære lauātur, id potius quàm philoſophis perſuaſurus. Mors .n. nihil eſt aliud, quàm animæ à corpore ſeparatio: cūque ipſo egreſſu hæc contingat ſeparatio; fieri nequit quin homo egreſſu iſto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Sola Dei virtute illa poteſt. Mortuorum animæ locum ſuum, teſte Pſalmiſta, ignorant, hoc eſt corpus ſuū amplius non norunt: quare anima ſemel ſeparata, nec aliud corpus ſubire, nec ſuū iterum ingredi ac informare poteſt, niſi Deo permittente atq; ducēte. De Philappis & Finnis igitū, & de Ariſtæa, & de Hermotimo Clazomonio b, qđ illi obijciunt; id nos, nec latet, nec mouet. Ecſtaſis Diabolica interceſſit, ſed anima à corpore non receſſit: *Omnia (inquit Tertullianus hac ipſa de re agens c) magis conſectanda, quàm hanc licentiam animæ ſine morte fugitiua.* Et alibi idem rectiſſimè pro Axiomate tradidit d, *nuſquam animam ſine carne eſſe, quamdiu in carne eſt.* Et in ecſtaſi animam extra corpus peregrinari, negat apertè auctor breuiū quæſtionum, quæ operibus D. Athanaſii adiunguntur e. Nec Auguſtinus f quicquam habet, quod Bodino ſuffragetur, alibi vero palam cōtradicit g. Abutuntur etiam aduerſarij ſcripturis. Nam cum illud citant, *precioſam eſſe in conſpectu Domini mortem ſanctorum eius h*; perperam verba de prophetarum ecſtaſi accipiunt: quæ ad veram mortem, ſeu animæ à corpore ſeparationem ſunt referenda i: &, quamuis de raptu acciperes; eorundē, *Mors*, vocaretur, quia mortui corporis imaginem ræpræſentat. Cum et iā de Apoſtoli raptu ratiocinantur, nō poſſunt probare eum extra corpus fuiſſe: potuit Deus id facere: ſed an fecerit, cum ipſi Paulo fuerit incertum; malo dubitare, quam cum B. Hildegardi affirmare k corpus verè ab anima tum fuiſſe ſeparatum. dubitāt quotquot memini patres, dubitant etiam Scholaſtici omnes. Parum verò peritum ſe philoſophiæ Bodinus oſtendit, cùm *Aphereſiam* cum *Ecſtaſi* cōfundit. In hac videtur anima à corpore abeſſe, quia priuatum eſt corpus functionib. animæ ſenſitiuæ, mouentis, & interdum intelligentis l; in aphereſia verò, nō functionibus animæ modo, ſed ipſa corpus caret anima. in illa corpus dicendum inſenſile, & immobile actu; in hac naturaliter loquendo, eſt exanimum tam potentia, quàm actu. Quale demum illud argumentum? ſi anima ſit immortalis: neceſſe aliqua ſine corpore operari illam poſſe m. Sed eſt immortalis. operari igitur poteſt in extaſi ab illo ſeparata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum adeas, & diſcas; cū ſint plures vnius rei functiones, non rectè, quod de omnibus nō probaris, id ad vnam te reſtringere. Deus bone quot functiones animæ in corpore exiſtentis, in quas ſibi corpus partem iuſque nullum vindicat? cogita volūtatis, intellectuſque actus, & ſuper ſeipſam ſui reflexiones, aliaque quæ ex libris, de animæ immortalitate agentium, poſſunt peti n. Verum certiora hæc Chriſtianæ ſapientiæ peritis ſunt, & rectæ philoſophiæ nō imperi-

a Helinand. ...3. Chro. ...radinus ...ymbolis.

b Vide Lucia. ...nomio mu ...et Plutar. ...em. Socr.

c ...de anima

d ...de reſur.

e ...quæſt. 33.

f ...lib. 83. qq.

g li. 18. de ci. Dei epi. ad Euo d. & (ſi ipſe au ctor) lib. de ſpiritu & aīa

h Pſ. 115. v. 15

i vt eum B. Cypr. et Rabbini cenſent.

k in quæſtionibus ſuis.

l Schalig. de ſubti. contra Cardan.

m Ariſt. li. 2. de anima.

n vide (ſi libet) dicta citataque in Troad. Senecæ cho. 2.

 peri-

Universidad de Deusto Biblioteca

peritis, quàm vt longiore indigeant
probatione, neque mihi vacat vel lu
bet lucenti ſoli lampadem accende-
re. Solus Deus ſic animam per raptũ
ſeparare poſſet, & interea in corpo-
re idoneas iterum recipiendæ animæ
diſpoſitiones conſeruare: quod an ſi-
bi contigerit, dubitare ſe D. Paulus
o 2.Cor.12. profitetur *o*. Falluntur tertiò, qui fal
vi.D.Tho.2. ſos hos & dæmoniacos raptus ſiue
2.q.175.a.vl. extaſes (pro iiſdem nunc ſumo non
p d.q.175.a. ignarus alibi *p* ſubtilius diſtingui) nõ
2.ad 1. ſeparant à vero & ſupernaturali ra-
ptu: quo per ſpiritum diuinum homo
ad rerum ſupernaturalium contem-
plationem ſiue cognitionem, cũ ab-
ſtractione mentis à ſenſibilibus ele-
uatur: de quo præclarè, vt ſolet Diu.
q d.q.175. Thom. diſſeruit *q*; quales fuere pro-
phetarum, Apoſtolorum, & ſanctorũ
hominum, longè diuerſi à Magicis
extaſibus: de quibus B. Irenæus locu
a lib.1.cont. tus agens de Marco Mago *a*. Pluri-
hær.c.9. morũ de veri raptus natura opinio-
nes Gentilium philoſophorum, & A-
rabum aſtrologorum, recenſuit M.
b lib.de tran Antonius *b* Mocenicus, opere verbo-
ſitu hominis ſiore quam ſolidiore, &, excepta no-
in Deum. na, cæteras ſatis bene confutauit. qd
ex dictis eius retinendum, quid repu-
diandum exiſtimem, breuiter accipi-
c cap.15. te. Igitur falli *c* eum puto, dum ſubie
ctũ raptus contendit debere eſſe me-
diam quãdam ſubſtantiam inter mor
talem & immortalem, & huiuſmodi
ait eſſe animam noſtram, quam di-
cit eſſe mortalem reſpectu partis
ſenſitiuæ, immortalem reſpectu par-
tis rationalis. fallitur, ſi ſit in anima
noſtra pars vna immortalis, & pars
alia mortalis, quæſo nonne pars hæc
ab illa queat ſeparari? diuiſibilis ergo
iam anima noſtra futura: quare nec
immortalis. abſit hoc à mentibus no
ſtris. totam hominis animam, quoad
ſubſtantiam eſſentiamque ſuam, cre-
dimus eſſe immortalem. non anima,
ſed homo ipſe, reſpectu totius com-
poſiti, quid medium eſt; corpore mor
talis, anima immortalis. Subiectum
tamen raptus, non eſt totus ſecũdum
ſe homo; ſed anima ipſa humana:
ſubiectum totum incorporeum, in-
diuiſibile, & immortale. anima hæc
ſubiectum eſt raptus, non ratione in-
tellectus agentis, ſed ratione intelle-
ctus poſſibilis; quod bene docuit Mo-
cenicus *d*. Formalis cauſa raptus eſt *d cap.3.*
ipſa illa actio, qua quis eleuatur, & cę
leſtibus illis rebus quaſi vnitur. Fina-
lis cauſa eſt coniunctio animi cum
Deo iuxta illud Anicij Seuerini;

Tu requies tranquilla pijs, te cernere
finis,
Principium, vector, dux, ſemita, ter-
minus idem.

Agens ſiue efficiens cauſa, duplex ali
quando poteſt eſſe. Inſtrumentalis, e-
rit intellectus agens, principalis ve-
rò futura Deus. dixi poſſe aliquando
eſſe, quia licet Deus per ſe ſolus ſit
cauſa ſufficiens, ſolet tamen cauſas
ſecundas, vt inſtrumenta, adhibere.
quare poterit intellectus agens eſſe
cauſa inſtrumentalis. quia quam-
uis eius ordinariũ munus ſit, ſpecies
à phantaſmatibus abſtrahere, & hic
nulla ſint phantaſmata; ſolet tamen
Deus, cum ſe menti noſtræ per raptũ
inſinuat, ea, quæ vult nos tum videre,
diuina quadã repræſentatione oſten-
dere; vbi vero ſpirituale haſce res in
tellectus noſter percepit, tunc ope
intellectus agentis, poteſt quædam
rerum viſarum ſimilitudo & ſimula-
chrum effici, quem modum D. Thom.
non repudiat *e*. Principalem cauſam
dixi eſſe Deum; quia reuera Deus eſt, *e 1.p.q.12.*
qui hominem ad ſe rapit, vt fatetur *f* *a.9.ad 2.*
Mocenicus, nec potuit negare. ſicut *f c.1.fol.13.*
enim ſol in ſole cernitur, ſicut o-
culus ſine lumine lumen non videt,
ſicut auris niſi aere plena ictum ae-
rem non audit; ita nec Deus ſine
Deo cognoſci poteſt; ſed Deo ple-
nus demum animus tantum in Deũ
erigitur, quantum diuino colluſtra-
tus lumine eum cognoſcit; tantum
efferueſcit & exilit in ſuperiora,
quantum calore diuino ſuccenſus in
Deum fertur: neque ad id, quod ſupe-
rius eſt & infinitum, quiſquam attol-
litur,

litur, niſi virtute ſuperioris & infiniti
attrahatur, & eleuetur, iuxta veram
g Moce Platonicorum ſententiam *g*. Deinde
ſolus intellectus agẽs ad hoc nequit
ſufficere. quia quãuis Mocenicus di-
cat tranſitum hunc ex parte hoĩs eſſe
voluntarium: id tñ verum non eſt. ra-
ptum, n. ſcimus ſæpe contingere inui
175.a.2 tis, vt ſentit D. Tho. *h* & docet expe-
rientia. Noui, & mecum norunt mille
adhuc ſuperſtites, Virginem Deo de-
uotam, ex iis quas *Beatas* illic vocãt,
quæ Burgis, in Caſtella, anno 1585. ſu
perſtes erat, & ſtatim percepta Eu-
chariſtia, vix ea in os ſumpta, in diu-
turnum raptum eleuabatur; adeo vt
nec admotas & adactas in pedes aci-
culas ſentiret; quæ, vt erat humanæ
gloriæ aduerſatrix, & ſancta eſſe, quã
dici malebat aut videri, ardentiſſimè
ſolebat Deũ precari, ne quid illi hu-
iuſmodi corã aliis accideret; & ad ſe
reuerſa, erubeſcentiæ plena atq; pu-
doris, quã poterat celerimè ſe domũ
in conclaue proripiebat. Non eſt er-
go in noſtra poteſtate, & proinde nec
nobis eſt voluntarium ſic mente aba-
lienari, nec id poterit noſter intelle-
ctus, quantumuis id nos vehementer
velimus. Hec non tam eſt actio, quam
paſſio intellectus; cum hic anima ſe
propriè & primario gerat more pa-
tientis, ſecundario & minus propriè
agẽtis, & ipſe Mocenicus *a* fateatur,
hunc trãſitum hominis ad Deum (ſic
enim appellat raptum) plurimũ paſ-
ſionis & minimum actionis habere.
Deum verò dicimus eſſe cauſam effi-
cientem raptus; non tantum vniuer-
ſali quodam concurſu, ſed etiam ad
hoc ipſum deſignato, & particulari.

Hic in Syrtes impingit, & ſe abripi
patitur procellis Gentilium & infi-
delium philoſophorum. Nam *b* ſen-
tentiam proponens ſuam, contendit
totam raptus efficientiam adſcriben-
dam ſoli agenti intellectui. hũc enim
adiutũ ſolo concurſu vniuerſali Dei,
vult poſſe ſtatim intellectui poſſibili
ſpeciem ſeu ideam Dei repræſentare;
& ſic, quod erat duntaxat intelligibi-
le poteſtate, vt ſit iam actu *intelligi-*
bile, id vi ſua intellectum agentẽ effi
cere. Quaſi verò queat intellectus a-
gens aliquam effingere ſpeciẽ, q̃ Deũ
repræſentet: quod meritò cũ D. Dio-
nyſio Areopag. Theolog. negarunt *c*. *c D. Dyoniſ.*
Sed videte quam leniculis nitãtur *Diu.nomin.1.*
aduerſarii argumentis. *Obiiciũt primò*. *D.Tho. & ibi*
Deus nõ eſt idem cum anima noſtra; *interpp. 1.2.*
nõ poteſt igitur in illam agere. Quid *q.12.ar.2.*
eſt nugari, ſi hoc eſt argumentari?
quaſi nihil in aliud queat agere, quod
non ſit idem cum eo; & non ſufficiat
proportio ac ſimilitudo cauſæ imme
diatæ & inſtrumentalis; quaſi nõ om-
nia Deo obediant: quaſi Deus, qui v-
nus eminenter eſt omnia, non poſſit
in cuncta, vt vult agere. apage mihi
hos paganiſmos.

Secundo obiic. Deus eſt intellectus:
nihil ergo poteſt agere niſi cogno-
ſcendo. ſed extra ſe nihil Deus cogno
ſcit: aius autem noſter eſt extra Deũ:
animum ergo noſtrum nõ cognoſcit:
nihil ergo in animum noſtrum poteſt
agere. *Reſp.* Deus eſt intellectus, ſi ſu-
mas intellectum impropriè loquẽdo
pro ſubſtantia ſpirituali in genere;
nõ vero eſt intellectus, ſi capias intel
lectũ pro potentia intellectiua; quo
pacto eũ ſumi ab ipſo docet cõſecu-
tio argumẽti; quæ nulla foret, neque
antecedeus cum illatione cohæreret,
ſi aliter ſumeretur: certum. n. eſt ſpiri
tuales ſubſtantias etiam aliter quàm
cognoſcẽdo agere poſſe, vt loco mo-
uere, & huiuſmodi. Quod ſi velit tan-
tũ dicere, nihil agere in ſubiectũ, qn
ſubiectum illud cognoſcat; hoc certè
verum eſt, quia Deus omnia cogno-
ſcit; Spiritualis tamen ſubſtantia, vt
angelus poſſet agere in aliquod ſu-
biectum ſibi incognitum. Vnde tñ ſe-
quitur falſiſſimam eſſe illam ſubſum-
ptionẽ, Deũ extra ſe nihil cognoſce-
re. quid enim hoc aliud ſignificat, quã
Deum præter ſemetipſum nihil co-
gnoſcere? non cognoſcit ergo arbo-
res, nec equos, nõ peccatores, nõ dæ-
nes, quo ergo pacto creaturas cõſer-
uat, & mũdi ſatagit, & punit peccato-
res?

Universidad de Deusto
Biblioteca

res?eſſe hæc extraria Deo,& cogno-
ſci à Deo:ſatendum igitur nobis;niſi
Epicurei & athei ſumus. Deus quidé
eminenter eſt omnia,ſed non forma-
liter.Si loqueris,de ijs, quæ ſunt emi
nenter extra Deum;fruſtraris.quia ni-
hil quod eſt,nõ eſt eminẽter in Deo;
ipſe quoque animus noſter hoc mo-
do non eſt extra Deum. Quare pa-
tet te loqui,de ijs quæ ſunt,etiamſi il
la non ſint in Deo formaliter, ſiue e-
tiamſi Deus illa non ſit formaliter.
quare & animum noſtrum Deus co-
gnoſcit. cognoſcit ſanè, & puniet, ſi
viderit infidelem,& ad Gentilium ſci
ta impia deſciſcentem. Non ſum igna
rus iſtud axioma(*Deum nihil extra in-*
telligere)tribui Ariſtoteli *d*:ſed Ariſto- *d lib.12. Metaph.*
teles veniam meretur: cuius ocu-
lus,nullo fidei veræ radio illuſtratus,
vt noctuæ oculus ad illam lucem infi
nitam calligauit. Chriſtianis verò ho
minibus venia danda non eſt, ſi talia
deliramenta pertinaciter tueantur,&
non Gentilium placita regulis fidei,
ſed fidei ſcita illorum placitis pergũt
ſubmittere,verè cæci cæcos deligen-
tes duces cum quibus in erroris fo-
ueam corruant. Auerroiſticum hoc
potius figmentum eſt, quàm Ariſto-
telæum placitum; qui perfidiæ colu-
mẽ Arabs inteſtabilis,ſectatores ſuos
ex hoc principio eò deduxit, vt exi-
ſtiment etiam hinc ſequi: Deum ſic
aliquid ſibi perfectionis adiuncturũ
nouæ,ſi hominem ſibi per raptum cõ
iungeret, vel ſi extra ſe alia intelli-
geret; Deoque ipſi tunc opus fore
ſenſum & phantaſiam;quæ omnia vel
dypondij Theologi ſtatim exſuffla-
rint, vt vanitate ſua diſſluentia, nec
q̃a quam cohærentia. Deus in ſeipſo,
vt in ſpeculo ſimul & ſemel videt om
nia: cognoſcendo alia, tribuit ipſis
perfectionem. Nobis accedit perfe-
ctio coniunctione,propter imbecil-
litatem & egeſtatem noſtram.cuncta
Deus poſſidet,nec ipſe mutatur, ſed
mutat res quas ſibi coniungit. Deni-
que cenſet idem Mocenicus, raptum
omnem eſſe ſucceſſiuum: quod indi-
get,vt verum ſit, commoda interpre
tatione. Raptus enim fieri poteſt in
inſtanti, quia Deus cauſa efficiens eſt
actiuitatis, & potentiæ infinitæ; per
temporis tamẽ fluxum actio ſeu paſ-
ſio raptus poſtea continuatur; & ſi
quæ ad raptum, ex parte hominis ali
quando præparationes præcedant, vt
contemplari,&c.illæ ſunt ſucceſſiuæ.
Hæc de raptu nunc ſufficiant.

Alter veræ ſeparationis animæ à
corpore, certiſſimus modus per mor
tẽ,quin ſit Diabolo permiſſione Dei
poſſibilis,negari nequit. quot enim
Angelus vnus millia Aſſyriorum vna
nocte occidit? nonne Aſmodeus ſe-
ptem Saræ maritos, & Iobi liberos
omnes Diabolus necauit? nonne ma-
leficijs quotidie dæmõ plurimos ne-
cat?ſed de hoc poſtmodum copioſius
diſſeretur, *lib.3.*

Poſtquam animam à corpore mors
ſeparauit,nondum diaboli omnis po
teſtas ſopita. poteſt in animam non-
nulla, poteſt in corpus. Animam po-
teſt ſupplicijs addictam,quantũ Deus
iuſſerit, punire,an poſſit iterũ in cor-
pus mittere, vel facere,mox diſcutie-
mus.

Quo ad cadauera mortuorum ſo-
let aliquando ea induere, & ijs appa-
rere,vt poſtea dicetur; poteſt etiam
in eadem; maximè in ea quæ ſita ſunt
locis non conſecratis; quæcunq; po-
teſt in alias res corporales,& ſpecia-
li quodam modo poteſt ſoletque mi-
randa quædam in ijs, & prodigioſa
cauſas naturales ignorantibus, ope-
rari,& exhibere quædã, quaſi viuen-
tium corporum & vegetantis animæ
munera, verbi gratia, vt fluat ex vul
nere mortui ſanguis in præſentia oc
ciſoris (qua de re alio loco ſermo
fuit) 2. vt corpora diu ſeruentur in-
corrupta, neque putreſcãt neque diſ-
ſoluantur aut incinerentur; quia hoc
& naturaliter, vel vnguentis, vel ex
loci natura, imo & ex corporis natu-
ra poteſt prouenire, vel etiã ex mor-
tis genere. de mortis genere, ſcribit *a lib.4.ſymp.*
Plutarchus *a*: *Cunctis*, inquit *ferè ne-* *quæſt.2.*
num

tum eſt fulmine ictorũ non ſentire corpo-
ra putredinem. quare non ſatis aptè
Euripides introduxit Clymenem de
Phaetonte dicẽtem, Putreſcit aſt hic
in conualle mortuus. De corporis na
tura, eſt illud Ammiani Marcellini a-
pud Rhodiginum *b*, Romanorum *…c.24.*
cadauera cęſorum ſtatim fatiſcere ac
ac prorſum defluere: Perſarum verò
inareſcere ſtipitum more, vt nec li-
queſcant membra, nec ſanie made-
ſcant perfuſa; quod cenſet Ammianus
vitam parciorẽ facere; & vbi naſcun
tur, exuſtas ſolibus terras. credit Car
danus *c*, & de patris ſui Facij corpo- *…de rer.*
re idem profitetur, cauſam hanc non
arbitror contemnẽdam; victus enim
parcitas arcet humorum copiam, vn
de propter eãdem victus abſtinentiã
Xenophon *d* memorat Perſas nec *…Pædia*
tuſſire, nec emungi. De loco ipſo,
poteſt ille, vel hanc vim habere natu
ralem & conſeruatricem ratione ſo-
li, vel ſolis, vel etiam ratione ſitus.
ſic enim, quod Ariſtarchus, *in Olympi-*
cis, tradidit, integrum cadauer arma-
ti & ſaucij hominis olim mortui in
Iunonis Eleæ templo, inter tabulatũ
& ſcandulare tectum inuentum: cau-
ſam reddit Pauſanias *a*, quod in illis *…deſcrip.*
latebris abditum, neque per æſtatem
vaporum, neque per hyemem frigo-
ris noxam contrahere potuerit. De
vnguentis, res nota ex Ægyptiorum *…hiſt.*
cõditura, de qua Herodotus *b* & Dio- *…Bibliot.*
dorus *c*. Illud etiam naturæ miracu-
lum eſt; cor eorum cremari non poſ-
ſe, qui vel Cardiaco morbo, vel vene
no perierint *d*. Nec puto qualitates *…lib.11.*
has impreſſas cordi dæmonem igno-
rare, vel non poſſe ſimilem diſpoſi-
tionem in cadauer inducere; poſſet
itaque facere, (*& hoc ſit 3.*) vt cadauer
ſpacio aliquo temporis comburi ne-
quiret. fecit aliquando in viuis, cur
nequeat in mortuis? 4. poterit effice-
re, vt cadaueris pili vel vngues excre
ſcãt, quia hoc poteſt naturaliter prę-
ſtare complexio morientis, quando
in corpus manauit aliqua vegetantis
animæ ad formam imperfectam di-
ſpoſitio *e*: quod frequenter accidit *e Angl. in 2.*
in ſuſpendioſis, quibus ſubitò ſpiri- *q.2. de Magia*
tus intercluduntur; *quos* (vt ait ille) *a.2. diffic. vlt.*
Iupiter lauat, Apollo vngit & ſiccat. Sæ *Binsfeld. de*
pè tamen hæc; vt in reliquijs hominũ *confeſſ. Mal.*
ſanctorum; ex diuino proueniunt mi- *prælud. 12.*
raculo. Vt cætera mittam; Dammis *dub.4.*
oppido propè Brugas, vidi olim Sal-
natoris Crucifixi imaginem prægran
dem ligneam; quæ comam & barbam
produxerat, & quotannis attonſæ re-
fruticabant, id pro miraculo pijs ha-
bitum, propter crebras quas Deus il-
lic ęgris ſanitates conferebat, & alia
in afflictos diuinæ munificentiæ mo-
numenta, crebris ibi tabellis notata;
donec impius & pertinax Caluiniſta-
rum furor imaginem ignibus abſum
pſit, & templum (quod illis ſolemne)
ſolo æquauit.

Quod ſequitur, etiam non inuitus
ad diuina prodigia retulerim. *Lintz ij*
(ait Pet. Bizarus) *dum ibi à Carolo Au-*
ſtrio conuentus celebrabatur, cuidam ru
ſtico natus eſt infans, in quo nihil ſanè
deſiderabatur: vixit dies quatuordecim,
& triduò ante obitum ſudauit, atque ita
ſudans exſtinctus eſt. In mortuo infante
ſtatim cœperunt apparere ſtigmata, in
manibus, pedibus, & latere; ſicut Chriſti
vulnera pinguntur: in capite etiam ex ip
ſo cranio nata eſt corona ſpinea. Cæſar,
cum hoc audiret, miſit quoſdam ex ſuis,
qui hoc prodigium contemplati, eum de
tota re plenius edocerent, remque ita ſe
prorſus habere intellexit. Sic ille Epit.
memorabilium Europæ pagin. 302.
Quæ hic partes naturæ? nullas certè
video ſufficientes.

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri poſſit, vt defunctorum animæ ſeu ſpiritus viuentibus appareant.

MAgni hæc momenti quæſtio eſt,
& quæ aliã includit primò ven
tilandam: *Vtrum vnquam animæ queãt*
apparere? de qua, ante annos fermè
nouem,

Universidad de Deusto Biblioteca

nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocant, copioſè diſſerui, ſed quia oratio illa lucem non adſpexit, hic ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermiſſis parergis oratorijs.

SECTIO I.

SIt 1. concl. quę quaſi fundamentũ eſt cæterarum; *Poſſe ac ſolere mortuorum animas nonnunquam diuina potentia atque virtute, viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ ſcitis, & veræ germanæque philoſophiæ placitis conſentaneum eſt.* hanc concluſionem multi improbãt; ſed horum alij athei ſunt, qui animam negant immortalem, & corpori volunt eam commori: *Hos* facilè eſt refellere, quia hæreſis eorum iampridem etiam à Platone, & Ariſtotele, & alijs philoſophis probis, confracta & proſcripta fuit; ab Eccleſia verò id aſſerentes ignibus adiudicati: Docui id fuſiſſimè prolixa diſputatione, *Commen. in Seneca Troad. chor.* 2. Alij ſunt philoſophi ſenſib. nimis addicti; qui fatentur animam corpori ſuperſtitem eſſe, ſed videri illam à viuis poſſe, vel ad viuos redire negant, duntaxat; quia id quo fiat modo ac ratione non intelligunt: hi docendi ſunt rationem modumque: alijque matælogi ſunt, nec enim Theologi dici merentur; qui nati nobiſcũ eiuſdem matris vtero, iiſdem vberibus lactati, falſi fratres, viperina proles, germanos laceſſunt, & genitricis impio mucrone latus petunt latus, palàm eſt, me hæreticos intelligere. ex his quidã, eos q ſe ſpiritus cõſpexiſſe aſſerũt, iudicant lymphatos, ceritos, imaginoſos, ad medicos & veratrum relegandos *a*; alij clamant, huiuſmodi narrationes omnes ſuperſtitioſas, & delirarum eſſe anuum vana inſomnia *b*: alij, vt facetiores ludiones, & minus cruenti, multas obſcænas & ridiculas fabellas comminiſcuntur: vt genus omne apparitionum reddant odioſum, imitati Batauum illum Lucianum *c*. cauſa hos omnes vehementer ſtimulans eſt, quod hac mortuorum apparitione *Purgatorij fidem* validè ſtabiliri percipiant.

a *Lauatherus lib. de Spectris*
b *Oecolamp. notis in Theophil. Marbac. libr. de mira. Riuius lib. de veteri ſuperſtit. Bened. Aretius in Problema. Bal. in Catalog.*
c *Melanc. Kalend. Maij, Eraſm. in colloq.*

Quare miror: ex Catholicis Hieronym. Magium *d*, maioris lectionis, quam iudicij virum, auſum fuiſſe ſcribere; nunquam, quæ circa mortuorum ſepulchra vel cœmiteria cõſpiciuntur, ſimulachra, mortuorũ eſſe animas, ſed ſemper eſſe dæmones aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrij & Iamblici, iuratorum fidei Chriſtianæ hoſtium: nam quod Theophilactum & Chryſoſtomum allegat, id fruſtra facere mox oſtẽdam: & ſimul oſtendam, dubitationem illã philoſophorum inanem eſſe; hæreticorum verò dicteria, ipſis digna, hoc eſt impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus reſpondeatur. nimis etiam temerarium fuiſſe virum doctũ inſignem aliàs cauſarum patronum pleno ore in Pariſienſi Parlamento, *ſuperſtitionem*, hanc ſentẽtiam vocantem, cenſentemque puniendos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege ſi lubet lib. eius vlt. de Sacra Politia, & videbis audaciam cauſæ minus æquæ ſeruientem, & obtinentem; ſed eo iam tempore quo in Curias Gallicas multi ſe Nouatores ingeſſerant. Idem tamen cenſuit Tiraquell. *ad Alexan. lib ſecundo, c. 9.* nihil probans, ſed nudè affirmans, ſe habere hæc omnia pro meris ſomnijs, idem aſſerit *ad librum 1. capitulo 23*. Sed propter eius putare, nunquam id verius falſiuſve futurum eſt.

d *li. 4. Miſcellan. c. 12.*

Probatur ſententia noſtra (vt ab imbecillioribus progrediar) primò communi opinione Gentilium. quorſum tranſlatitia de Manibus euocandis, tam ſolemni carmine & ritu fieri ſolita; ſi nullas viuis mortuorum animas apparere credebant? quorſum (niſi quia hæc vulgo recepta, etiam inter ſapiẽtes opinio) ille poetarum Phœbus de Anchiſæ filio referret?

In-

Infelix ſimulachrum atque ipſius vmbra Creuſæ
Viſa illi ante oculos; & notà maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiã poſt obitum talia memorantem introduceret?

Sunt aliquid Manes, lethum non omnia finit,
Luridaque euictos effugit vmbra rogos.
Nocte vaga ferimur, nox clauſas liberat vmbras,
Errat & abiecta Cerberus ipſe ſerà.
Luce iubent leges Lethæa ad ſtagna reuerti:
Nos vehimur, vectum nauta recenſet onus.

Vnde? niſi ex hac opinione, ſceleſta apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Cyrce *in Odyſſeia*, & Ouidij Medæa *in Metamorphoſi*, & Lucani Eriſictho *in Pharſalia*, & in Senecæ Tireſias *in Oedipo*, & Horatij *in Epodis* Canidia, Papinij *in Thebaide* Mãto, & Siliana *bello Punico* Autonoe, tã operosè exercuerunt. quorſum, nota paucioribus eorundem conſuetudo, ſi ſocij in peregrinis regionibus obijſſent, animas in patriam reuocandi, cuius & Didymus, & Euſtathius *e*, & in Pindari Scholiaſtes *f* meminere? vnde aliunde orta communis illorum opinio *a*: ſolere animas ijs qui per cædem violenter ipſas corpore expulerint apparere, omnibus adeſſe locis, minari & diuexare? cur alioqn (quod & Faſtographus poetã notauit) Romanæ parens vrbis *Remuria* ſiue *Lemuria* inſtituiſſet? cur in Republica Romana recepta ſolemniter *Feralia*, *Silicernia*, *Culina*, & *Parentationes*, niſi ſpirituum redeuntium cauſa? Hoc ipſe Plato voluit *in Phædo. & epiſto. ad Dionyſ.* Hoc Platonici Porphir. Athenæus, Maximus, Philoſtra. Eunapius. Hanc Platonicorum ſententiam de ſchola vnus Madaurenſis *b* eſſe docuit & explicauit; nempe animas humanas, dum in corpore ſunt,

Odyſſ. 9. ...od. 4. ...ator a- Homer. ...11. Vir- ... Dido ...vide com ...noſtrum ...ra. ...v. 117
... de Deo ...

Genios & dæmones nuncupari; cum à corpore ſeiunguntur; ſi boni meriti ſint, poſterorum ſuorum curam ſortiri & pacato quietoque numine domum poſſidere, & vocari *Laireis familiareis*. ſin ſceleratè vixerint, propter aduerſæ vitæ noxias, nullis bonorum ſedibus recipi, ſed in terra vagatione, ſeu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus, noxium malis, *larnas* perhiberi. Idem Apuleius *Apolog. 1. Et ibi* (inquit) *Æmiliane, Deus iſte Mercurius ſuperum & inferum commeator, vtrorumque Deorum malam gratiam, & ſemper obuias ſpecies mortuorum, quicquid vmbrarum eſt vnquam, quicquid* Lemurum, *quicquid* Manium, *quicquid* Laruarum *oculis tuis ingerat; omnia noctium occurſacula, omnia buſtorum formidamia, omnia ſepulchrorum terriculamenta.* Arnobius lib. 2. teſtatur ſolitos adiurare certa nomina, ne animæ hic in terris detinerentur vagantes circa ſua corpora. Teſtantur de viſionibus animarum Dionyſ. *in Caracall. & in Tito*, Plutarch. *in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade*. Addit Platonicos (fidem excipio) ſecutus D. Auguſtinus *c*, hoſce malos vocari *Lemureis*: Seruius Honoratus ſcribit eos, *Maneis* vocari, quamdiu in alia corpora nondum migrarunt. Idem Seruius & Sabinus, ab anima ſeparãt vmbram & ſimulachrum. putant enim (falsò) hominem cõſtare vmbra, corpore, & anima: *animam* cœlum petere, *corpus* in terram deſinere, *vmbram* ſiue *ſimulachrum* deſcendere ad inferos: *vmbram* volunt eſſe non verum corpus, ſed ſpeciem quãdam corpoream, quæ nequeat tangi, inſtar venti. Conueniunt tamen cum poetis, illud, quicquid vel ad cœlos adſcendat, vel ad inferos deſcendat: interdum viuis apparere: vt alio loco docui *d*, & hoc putabãt malo magorũ carmine euocari *e*. Soli ergo ex Gentilib. *Epicuri de grege porci* (ſic ſe vnus appellat eorũ) *bene curata cute*, mente neglecta, negabant aĩas ſupereſſe vel

c *li. 8. de ciu. Dei.*
d *vide Com. ad Hercu. Oetaum v. 1959*
e *Lucianus i Necyomãt. Apulei. Metamor. li. 2*

appa-

Universidad de Deusto Biblioteca

apparere: ceteri id innumeris exemplis aſtruebant, cunctorum malorum hominum, Plato *f*: de Caſtore & Polluce, Valerius; de Miltiade, Pauſanias, de quodam in Lypara, Ariſtoteles: de Achille, Philoſtratus, de Romulo, Auctor de Vir. Illuſtribus; de Caligula, Suetonius, de Athenienſi philoſopho, Plinius Iunior; de Pauſaniæ infeſta puella, Plutarchus, de Seuero Imperatore, Xiphilinus; de alijs *Apuleius lib. 8. & in Apolog. Sueton in Nerone, Quintilianus declamat. 12. Horatius Epod. 5. Valerius Flaccus lib. 8.* & alij, quos longum referre, & fateor hæc ad dæmonum illuſiones & præſtigias referri poſſe; ſed tamen, quæ ex Chriſtianis ſubiungam, conuincunt, etiam fatendum, Deo permittente, veras animas eſſe potuiſſe, non vanum duntaxat *ἀγαλμα*. ſeu (vt gloſſographi vocant) *Lernum*, niſi *Larua* legendum.

f in Phædone, & ex eo Macrob. libr. 1. in ſomn. Scipio. c. 9.

SECTIO II.

PRobatur noſtra Concluſio ſecundo loco contra philoſophos illos nimis carnales (nam vt optimè D. Auguſtinus *g in homine carnali tota regula intelligendi, eſt conſuetudo cernendi*) qui nihil credunt: cõtra hos, inquam, probatur noſtra ſententia ratione vnica, quia cum Deus ſit omnipotens, poteſt quicquid non implicat cõtradictionem: ſed hoc quod aſſerimus adeo nullam implicat contradictionẽ, vt etiam ſit naturæ conſentaneum. Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt eædem ſeparatæ iterũ appareant. Imo, ſi Deus non obſtet, poſſet, naturali ſua vi, id ipſa anima, quia nihil hactenus aduerſarij proferre potuerunt, quo probarent animarum id naturæ repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur? An, quia nullo in loco propriè ſint animæ? ſcio ſic viſum nõnullis *a*; qui arbitrati, animæ ſeparatæ, natura ſua, nullum locum competere; quod quia de loco dixere, qui ſumitur pro ſuperficie corporis continentis; & proprius eſt rerum corporearum: huc non pertinet: cum enim ſermo eſt de rebus ſpiritualibus & indiuiſibilibus, locus ſumendus eſt vniuerſim pro ſpacio, quæ acceptio rebus corporeis cum rebus incorporeis, quæ alium locum habere nequeunt, eſt communis: in huiuſmodi ergo loco animas ſeparatas eſſe de facto, negari nequit. fides hoc docet, quæ docet bonorũ animas frui Deo, & eſſe non in terra, ſed in cœlo; damnatorum contra non eſſe in cœlo, ſed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. ratio docet, quæ docet, impoſſibile eſſe, quod aliquid exiſtat, & non in certo ſpacio; videlicet in toto, & infinito ſpacio (ſic ſolus Deus exiſtit) aut in parte ſpacij, ita vt non in alia, & ſic omnes creaturæ exiſtunt.

g Serm. 147. de tempore.

a Duran. in 1. d. 37. q. 1. & videntur hoc velle Ariſtoteles. 1. de cœlo D. Greg. Naz. 2. or. de Theol. & Auguſt. li. 83. q. 20. & li. 12. ſuper Gen. ad litt.

Eſt autem in hoc loco definito anima, eò quod eius ſubſtãtia in eum potius locum, quàm in alium fuit tranſlata; vel per vim propriam & naturalem, quia ſeipſam ad eum locum tranſtulit, etiamſi in eo loco non operetur actu, ſufficit enim quod poſſit; vel per vim alterius extrinſecam potentiorem eo delata ſit, vt ſi ab angelo bono, vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiã detineretur coacta, ſicut mali in inferno *b*. Et ſic explicari poſſunt variæ Dd. locutiones; vt D. Thomæ, qui vult eſſe in loco per applicationem virtutis; vt Scoti, qui per ſubſtãtiæ præſentiam, vt Iul. Schaligeri, qui per deſignationem, omniũ obſcuriſſimè. Sic autem futura in loco eſt anima & occupabit locum diuiſibilem, licet ſit ipſa indiuiſibilis; & poterit occupare maiorem vel minorem locum (quod peculiare eſt indiuiſibilibus ſpiritualibus, & denegatum indiuiſibilibus quantitatiuis; ſi qua re ipſa ſint talia à corpore quanto aliter quam per intellectum ſeparata, quod vix arbitror) intra maximum ſpheræ, quam ſimul actiuitate ſua poteſt occupare, ſecundum proportionem maioris vel minoris perfectionis eſſentialis, qua prædita erit: & ideo poterit ſibi formare corpus, quod aſſumat, & in quo appareat ſaltem tantæ quantitatis, quanta eſt ſphæra actiuitatis eius: vel etiam (quod magis mirandum) poſſet formare diuerſa ac plura corpora minora, & hæc omnia aſſumere, & in his omnibus apparere, dummodo cuncta illa in ſphæra actiuitatis eius continerentur: ſicut de Angelis poſſe eſſe in pluribus non adæquatis ſuæ perfectioni, communiter receptum eſt *c*. Poſſunt ergo eſſe, & ſunt de facto in loco adæquato. quid ergo obſtat?

b vide Mol. 1. p. q. 52. a. 1.

An quod ex vno loco in alium ſeſe nequeant mouere? veruntamen hoc eſſe falſum docent Theologi *d*. Poſſe animam ſeparatam ſe mouere ex vno loco in alium probatur. quoniam humanus animus vi ſua ſubſiſtit, & res abſentes, atque diſtantes cognoſcit, eſtque inter illum & cœleſtes mentes quædam naturalis ſocietas atque coniunctio, vnde fit vt conſcius huius affinitatis, propius ad illas accedere, & earum frui ſuaui cõſortio concupiſcat. quid autem illo imperfectius, ſi fruſtra concupiſcit? fruſtra vero concupiſceret, ſi ſe illis motu locali nequiret aggregare, & vi ſua in altum aſcendere non poſſet. Præterea nonne anima corpori, quod animat, vim ſeſe mouendi largitur? cur non & ſeparata ſeipſam valeat mouere, cum & in loco ſit, & iſta vi vehementer indigeat, ne incaſſum appetendo aliquid miſerrimè torqueatur? Cur ergo, a iquis obijciat, ad corpus ſuum anima regredi, vel patrios lareis inuiſere, cum lubet, non poteſt? obiecit hoc olim Platoni non ſatis gratus diſcipulus *e*, cui reſpondeo, nudatam ſemel animam corporis integumento, illud pro arbitrio rurſus induere non poſſe, neque huc illuc diuagari licere: quia vel inuita retinetur in ſui receptaculi diriſſimarum cruciabilitatum ergaſtulo; vel liberè obedit ſupremo totius vniuerſitatis Dictatori, à quo in hanc coloniam deducta ſit. Ad corpus autem non regreditur, quoniam ingreſſus animæ ad corporis ſui informationem vitamque, à naturalibus materiæ, quas vnio hæc arctiſſima ſubſequitur, præparationibus dependet. Neque hoc ergo obſtat.

c D. Th. 1. p. q. 52. a. 2. & de Valentia de Angel. q. 3. punct. 3. d Thomas. 1. p. q. 53. a. 1. [illegible] in 4. d. 45. q. 1. Durand. ibid. q. 1. a. 3.

e [illegible] 1. de [illegible] ex. 41

Alij igitur dicunt has apparitiones poſſibiles non eſſe; quia cum ſpiritus corporis ſint expertes, cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo à nobis ſenſu corporeo percipi non poſſunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

Tangere vel tangi, niſi corpus nulla poteſt res

In ceteris quoque ſenſibus locum habere. Nihil enim externis ſenſibus percipi, niſi quod corporatum: nihil ad internum ſenſum, niſi per externos ſe penetrare: nihil ſciri aut intelligi, quod vtroque prius ſenſu perceptum non fuerit.

Quare nec intelligi hæc viſa, quæ nemo externo ſenſu percepit; nec ſenſu vllo percipi potuiſſe, quæ ſpiritualia ſunt. Fortis hic nodus & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quærendus eſt cuneus. Futilis ille, & ridiculus, quem ſuggerit Cardanus, *in libris de ſubtilitate* parum ſubtiliter; ſpiritus damnatorum atque ipſos dæmones naturaliter ab homine viſu, auditu, odore dignoſci; oculatior Lynceo, auritior Mida, vel Sileni aſello, ſagaciore naſo quam Plauti illa anus merobibula fuiſſe oportet; ſi vis iſta audiendi, odorandi, cernendi & diſcernendi ſpirituales ſubſtantias ei à natura conceſſa fuerat. Sed ille fortaſſis ex corpore aereo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit *a*, & vtinam non hodie. Nec etiam credibile eſt; quod Cæſarius, recentior illo antiquo & vno ex patribus, *in ſuis Dialogis*, non ſemel aſſeruit; *animæ figuram eſſe ſimilem vaſi ſpherico, vitreo vndique oculato b* & alibi; *anima eſt ſubſtantia ſpiritualis* in

a vide quæ dixi ad d. chor. 2. fol 445.

b lib. 1. Miracul. ca. 32. & lib. 4. c. 39. & lib. 7. c. 16.

Universidad de Deusto Biblioteca

in ſui natura ſpherica, ad ſimilitudinem globi lunaris ex omni parte videt. Incredibile inquam hoc, ſi propriè loquitur: arbitror eſſe locutiones allegoricas & metaphoricas: quibus animæ eſſentialem perfectionem, & multiplicem cognitionem volebat indicare, vt ex eiuſmet verbis apparet *c*. Sed Cardanus addit errorem errori, dũ cenſet (homo de animæ immortalitate dubius, vt indicant omnes ferè illius libri editi, & maximè quem conſcripſerat, ſed non ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando oſtendebat, *de animæ immortalitate liber*) apparitiones omnes imaginarias eſſe, & ſpecies illarum primas imaginando tantum concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, ſemper contingere lubentius nego. Res eſt paulo luculentius explicanda, eſt enim cognitione digniſſima, & quam Diuus Thomas *d* mirabilem eſſe profitetur, & inter diuina miracula computandam.

c d.c. 39. & d.c. 16. & li. 8 c. 78.

d 1. p. q. 89. 8. ad 2.

Viſionem veteres à viſo diſtinxerũt. *Viſio* illis ὅραμα, quoties nos id videre prius opinamur: quod ita poſtmodum euenit, vt apparuerat. *Viſum* vero φάντασμα nominant: cùm interuigiliò vel in ſomnis, ei qui vigilare ſe putat, formæ aliquæ oculis ſeſe videndas offerunt. De *viſione* diſputationem differo in libros ſequentes: *de viſo* nunc agendum. quod Chriſtiani *apparitionem* dicere maluerunt. *Apparitio*, teſte Beato Iſidoro *e*, triplex eſt: intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur, quando ſubſtantiæ ſeparatæ in ſolam mentem, non aliena forma, ſed ſeipſis ſe inſinuant; quę rarenter ſe offert, & imago quædam eſt beatificæ & æternæ viſionis, & à tractatione iſta prorſus nunc aliena. *Imaginaria*, quæ *Spiritualis* etiam dicitur, tum vocatur: quando, non (vt Cardanus putat) ſpiritus illi corporei ſenſibus famulantes, ſed ipſęmet animæ ſeparatæ formas aliquas alienas ſenſui noſtro interno indũt, quib. in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur viſio, quãdo huiuſcemodi ſimulachra externo ſenſu excipiuntur. *De* his nunc *ſpirituali & corporali*, diſſerimus, & earum neutrã cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus & dormientibus communis eſt. in ea, *ſpiritus* (ſic animas ſeparatas malo vocare, quàm cum paganis *vmbras* aut *ſimulachra*) ſui potius ideas quaſdam in hominis phantaſia efformant, quã aliena ipſi ſpecie occultati illam ſubeant, & ſic immutant atque afficiũt internum ſenſum, non ſua ipſi vi, neque per ſe, ſed angelorum vel dæmonum miniſterio. nequeunt enim tales imagines, ſine eximia quadam poteſtate & ſcientiæ præſtantia, in hominum imaginatione effigiari. hac poteſtate ſpiritus carent, quia nequeũt alia à ſe mouere, ſcientia quoque & peritia hac carent, quia neque cum à corpore recederẽt eam habebãt, nec poſtea didicerunt. cedo enim à quo, vel cuius ex diſciplina? Opera igitur aliena, viuentium formis ſimilia ſimulachra, in tabula imaginationis, incorporeo penicillo, depingunt: triſtiore quidem habitu ac facie illorũ, qui adhuc pœnas perferunt, pullo vt plurimum & aquilo amictu; contra in veſte candida, hilari & renidẽte vultu eos, qui à ſupplicijs liberati, &, vt dignoſcantur viuis quam ſimillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ ſunt impoſſibiles, & modus iſte facilis eſt apparendi etiam viuis. Sic enim & Iudæi Oniam atque Ieremiam, ſic Saul Samuelem iuxta nonnullos, ſic Conſtantinus Petrum & Paulum recognouit *a*. Probemus idem de *corporea*. viſa ſolis vigilantibus obijciuntur, & in ijs, ſpiritus aſſumunt corpora, & aſſumptis vtuntur. quod facere poſſe, & quo faciãt modo, ſequenti queſtione oſtẽdemus, nunc ſupponimus; ſiue theologos conſulas, ſiue philoſophos Chriſtianos, certum iam & definitũ videri à ſub-

e li. 7. Orig. c. 8. D. Th. 1. p. q. 12. a. 3. ad vlt.

a 2. Mac. 15. 1. Reg. 28. Sy[...] no. 7. alij[...]

ſubſtantijs ſeiunctis viſilia aſſumi corpora: in ijs ergo aſſumptis, quid mirũ ſi à viuentibus conſpiciantur: ſiue illud ex elementis formatum ſit, ſiue alienũ ſit cadauer, vtrumq; viſile eſt.

Sed inſtabit aliquis, an ergo aſſeris ſpiritus (de dæmonibus res certa) humanos etiam cadauera ſubire? Quoad damnatorum animas, nihil video cur non æquè atque dæmones: non enim ſubeunt vt informent, ſed vt loco tantum moueant. Beatas animas aliena corpora non ſubire, omnino crediderim. neque enim id illas decet. ſua nonnunquam, ſunt qui aſſerant ſubire. naturæ legibus id non repugnare concedo; fieri & decere, viris *a* pijs & doctis aſſerentibus, ut non repugno pertinaciter, non etiam audacter aſſentior. Nam honeſtum non videtur, nec decens ſanctas illas, & iam glorioſas, animas, corporum ſuorum diffluentium & tabidorum, ante reſurrectionem, anguſtias iterum ſubire: cùm id ſit minimè neceſſarium, & queant elementari ſupplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine ſic apparuiſſe, cum Chriſto Domino, legiferum Moyſen. Mihi non improbabile videtur; non in proprio, ſed in aereo, & eam ad rem efformato corpore, Moyſen comparuiſſe, vt Strabus & B. Thom. voluerunt *b*: Et poterit adhuc dici vera apparitio; in qua vera Moyſis anima apparuit, & Moyſes vere dicetur apparuiſſe, à parte enim potiore facienda denominatio eſt: & D. Auguſt. *lib. de cura pro mortuis* ſubindicat, hanc ſe apparitionem Moyſis, haud diſſimilem putaſſe ab apparitione Samuelis; in qua nemo dicit Samuelem, in ſuo corpore proprio apparuiſſe. Argumenta quoque omnia quæ contra D. Tho. adferũtur, non valdè ſtringunt, vt nec Patrũ auctoritates, in quib. reſurrectionis vocabulũ, vt latè ſumptum, poſſet accipi de eo, qui in corpore aſſumpto ſimilis eſt reſurgenti; in quã ſententiã Ianſenius *concord. c. 67.* inclinauit. Sed quia reuera D. Hieron. Epipha. & alij plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem) pro vera reſurrectione faciunt, non traham ſunem contentioſum. Dico potius, veras reſurrectiones, ad rẽ de qua diſſeritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione, illa Moſis tum non magis futura mortui apparitio, quam Eliæ, æque enim tũ viuens fuiſſet Moſes, atq; Elias. Quod verò quidam in *vincto Tarab*[...], vbi Moſem inducit dæmoni quærenti *Hue, vnde Moſes* reſpondentem canit,

... Nempe ſummo ab æthere
Vbi cũ Enocho raptus & vate Elia
Felix Dei nouiſſimũ expecto diem. id cautè legendum. Nam ſi vult Moſem raptum viuentem cum Enoch & Elia, qui nondum mortui: certè hoc temerarium eſt, & Sacræ ſcripturæ contrarium. Si cum Elia & Enoch venturum tempore nouiſſimo, id æquè temerarium. Si in ſummum nempe empyreum cœlum Ara Tlatos Enoch, & Eliam: hoc planè nouum & inauditũ, vt ante obitum quis ſit gloriæ illius particeps, hoc eſt beatus; idem comprehenſor, & viator. Sed longè periculoſius adhuc quod in eodem opere Michael, & Angeli boni, Luciferi pęnam deplorant, & Deum etiam crudelitatis accuſant. Tãti videlicet erat Prometheum Æſchyli in Luciferum, & Nereides in Angelos bonos transformare. Hoc etiam audendi Poetæ illi poteſtas fuit. Sed ad rem quod de Moſe dixi, idẽ reſpondendum de ijs, qui reſurgentes cum Domino apparuerunt reſurgente, nam & iſti ad vitã reuerterant, & fortaſſis ſecuti aſcẽdentem Dominum in cęlum amplius mortem non experti, ſi tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, ut eſt uero ſimillimum. Negamus itaque ſpiritus ſua aſſumere corpora, ut in ijs appareant dũtaxat, non ut in forment & viuificent: tum enim non redeunt, ut ſint tales quales cernuntur; ſed ut hiſce, uelut notis, ſe præbeant agnoſcendos, cui rei ſatis eſt idoneum corpus effictum.

[...]ros in d. [...]la a. 1. [...] ſequi- [...]ſyra. de [...] ſpirit. [...]tur in [...] c. 17. [...] Mal- [...] ſuſi [...] Fran. [...] in 3. [...] q. 45. [...] ſect. [...]an. de [...] l. 5.

b [...]ab in c. [...] & D. [...] c. 17. [...] & 3. [...] a. 3. [...]ſ. Li- [...] & alij [...]unt.

Universidad de Deusto Biblioteca

Elementaria hæc corpora nõ ipſæ animæ ſibi cõponũt, ſed angeli ipſis illa vel dæmones fabricantur. nec.n. animæ ſeparatæ queũt in hæc agere, vt neceſſe. nam hoc motu locali faciẽdũ foret, anima vero ſeparata nõ poteſt vi propria alia à ſe mouere, ex veriore ſententia. *a* caret.n. organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erant neceſſaria, quãdo erat in corpore. Hinc inſtare quis poterit interrogando. Si in elemẽtare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud ſubire? *Reſpond.* animas corpora hæc non arbitratu ſuo, ſed Dei ſubire voluntate atque imperio. quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatẽ aliquam, quæ defectũ ſuppleat, quod quoad animas beatas apertius puto, propter viſionem Dei multa illis largientẽ dona, & eorum deſiderijs abundè atq; per omnia ſatisfacientẽ. aliter autem à ſpiritib. (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab anima corpus informante. Hominis motus eſt organicus, nã homines à naturali appetitu ſollicitati, per qualitatẽ quandam neruis infixam membra mouent (ad quorũ motum etiam nerui mouentur) non ſimul oĩa membra, ſed aliud poſt aliud. Sed animus corpore ſolutus appetentiam quidem retinet, ſed organis corporeis deſtituitur: ideo corpus, cui ſe coniunxit, non membratim, neq; per partes impellit, ſicuti ſuum dum viuebat, ſed integrã ſimul eius molem protrudit, licet præſtigijs quibuſdam fieri queat, ut organicè mouere videatur. Sic ergo ſubit, ſic mouet corpus aſſumptum, & ſic firma manet ſecũda noſtræ concluſionis probatio, conſentaneam eſſe philoſophiæ illi, quam naturalem vocamus. idem de Morali probabit ſequens ratiocinatio.

a Tor. ſupra & S uar. ſup. & Peltan. ſup.

SECTIO III.

Tertio probatur cõcluſio, quia decet & vtile eſt hoc Deũ aliquando pmittere. Etenim ſi quod ad multorũ demanat vtilitatem, ſi quod Dei honorem promouet, id fieri expedit, id decet Deum permittere: huiuſmodi eſſe de quo agitur, neceſſe eſt aduerſarij fateantur. Nam non difficulter euincerem hæc viſa, & commodi multum adferre nobis, & ad gloriæ diuinæ extrariam magnitudinem aliquid adiungere acceſſionis. Cedunt in animarũ, quæ Deo gratæ deceſſerunt, vtilitatem hæ apparitiones. quia ſi in corpore proprio apparent, dixi quid ſentiam; ſed ſi tamen in exuuijs apparent ſuis, gratiſſimum id illis iucundiſſimumq; fuerit; nam ineſt animabus ad ſua corpora, quaſi ad domicilium ſuum inſitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abſtractæ fuerunt, ad quæ ſponte redeunt; vnde & Philoſtratus inuitas ſcribit ſeparari, & Plato φιλοζωμένας vocat, & D. Paulus *b* dixit nos exſpoliari nolle, ſed malle ſuperueſtiri, vt moleſtã cunctis animæ à corpore ſeparationem oſtenderet, ſicuti Theophilactus interpretatur: quem amorem ſeparatione non minui, ſed coniunctionis priſtinæ, & redintegrãdæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conſpicuas ſe præbeant, non exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum noſtrorum vtili geſtione, & rerum procuratione quæ ad diuinum ſpectãt honorem: interim ſuam quoq; cauſam agunt, non illæ modò quæ ſubſidij & opis indigæ, quod etiamnum expiẽtur, & à viuis eleemoſynas, ſuffragia, ieiunia, miſſarum ſacrificia impetrãt, quib. diuinæ iuſtitiæ faciant ſatis, & pœnarũ diminutionem obtineant; ſed & ipſi beati, cæleſtis Hieroſolymæ albo adſcripti ciues, quos interdum Deus ſeſe iubet oſtendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus Sãcti puriſſima fuere tẽpla, quod de SS. Geruaſio & Prothaſio D. Ambroſ. teſtatur: hoc ergo ipſi lucro apponunt, quia ſic in ſe Deum ſentiunt & lætantur honorari. Nobis autẽ, Deus optime; quot inde commoda,

b 2. Corin. 5. ver. 5.

moda, quot cumulantur emolumẽta? docent animã noſtram corpori manere ſuperſtitem: oſtendunt nõ eſſe impoſſibilem corporũ reſurrectionem, cuius quædã ſunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modò, ſed & mortuis peſſe, cuius imperio iſta peraguntur: certa eſſe loca manifeſtant, vbi & ſontes indeſinenter excrucientur, & pij æuo immortali cũ iucunditate iugi perfruantur: admonemur ſocietatis & cõmunionis, quæ nobis cũ defunctorum fratrum ſpiritib. intercedit. perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumq; virtutũ fiunt auctores nos de ſuo ſtatu, & quę nobis vitæ ratio inſtituenda faciunt certiores: morientib. interdum ſe vię comites, & ad cæleſtem patriã duces exhibent; horum monitu diuinam declinamus iram; ab his ſæpè ſanitas accipitur, & imminentia ceruicib. noſtris mala depelluntur, & ad proborũ exẽplum ab improbis pęnę exigũtur ipſis quoq; damnatorum ſimulachris iuuamur, per quę fides noſtra fulcitur; & fit, vt firmius multo, ijs quę de ſcelerũ ſupplicijs & de Dei iuſtitia & ꝓuidentia credenda ſuſcepimus, aſſentiamur. Hęc oĩa & animaduertit, & in Theſes artificioſè ac breuiter digeſſit, & ſcriptorũ grauiſſimorũ exẽplis atq; hiſtorijs ſolidè probauit Societatis noſtræ Theologus Pet. Thyræus, *a* cuius ſcripta manib. teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadẽ hic recẽſendo actũ agere. Tu (bone Lector) conſidera, an non iſti fructus egregij & lauti, quos ab apparitionib. decerpimus? an nõ hæ gemmę quouis auro & margarito pretioſiores? hęc nobis oĩa, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, ſi intelligunt; per ſtuporẽ & temeritatem miſerandam, ſi non intelligunt, qui viſorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

a ... de appa... ſpirituum

Metum nobis hic obtrudũt, ſed metuunt ubi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis ſeges ſeritur, dolorum occantur ſulci, & lata ſuperſtitionis arantur noualia, tenduntur ſubtilia & rara retia, plagæ captendulæ inſtruuntur; quib. incauti capiantur, & impedicentur: Satan ſe ſolet in hominem, & adeo in lucis angelum transfigurare, quo illum pacto à veris ſpiritibus diſtinguemus? Dei donum, eſt diſcretio ſpirituum, nec omnibus conceſſum. malè ergo conſultum ſit generi humano, ſi tales contingant apparitiones, quibus diſcernendis non ſatis idonea Deus remedia reliquerit. *Reſpond.* difficilem verè eſſe ſpirituum huiuſmodi diſcernendi rationem: neq; id cuiuis peruium aut perſpicuum. Non deeſſe tamen hominum eruditorum ſcripta in his tenebris prælucentia, ne periculoſè aberremus. ſigna illi produnt ſingula veriſimilia per ſe, quædam minus, quædam amplius, ſi tamen ualde multa vel potius cuncta concurrerent, ſatis certa & luculẽta futura. Scripſit olim tractatum integrum circa annum Domini 1387. Bertramus Epiſc. Theſelicenſis ad Cunonem Archiepiſc. Treuirenſem, *de illuſionibus dæmonum*; & Joan. Hagen alias de Indagine Cartuſian. *lib. de apparitione cuiuſdam defunctæ*, huc ſpectantem, & fuſius egit integro opere Iaco. de Chuſa Theologus *de apparitionibus ſpirituum, & qui inquiri & agnoſci debeant modo, Vtrum verè an fictè appareant?* conatur illum ſuggillare, vt omnia, quæ Catholica & pia ſunt, VVierus, ſed nihil ex eo protulit, quod non pium, prudens, & religioſum. paucis ille ſcriptor notus. Notiores ſunt Peltani labores & Thyræi prędictę theſes, *b* è quib. quæ certiora primo loco ſeligantur. Si ſignũ crucis, nomen Ieſu, Mariæ, vel aliorum ſanctorum, eorumve reliquias, agni Dei ceream effigiem, luſtralem aq., panẽ, ſalem, cereumve benedictũ aut alia huiuſmodi Sacramẽtalia, vel Catholicæ religionis ſymbola fugiãt aut deteſtentur. Si poſtq̃ quod ſemel exegerunt præſtitum, adhuc fruſtra rurſus appareant, & ſint importuniores (nam animæ cum ſatisfeceris, vel

... Caluin. ... Laua- ... de ſpect. ... pin. li. 3. ... ſacra pol.

b Peltan. li. c. 3. & Thyr. d. lib. 3. c. 16.

Universidad de Deusto Biblioteca

non redeunt, vel ſemel tantū vt agat gratias; cōtra dæmones cauſas ex cauſis vt funiculū nectūt, vt vel obſideāt vel ſaltem grauiter decipiant) his ergo cōcurrentibus, diabolus eſt. 2. ſi ſe dicat animā eſſe alicuius dānati, mentitur, & dęmon eſt, vt plurimū, vix. n. vnq̄ damnatorū animæ ſinuntur egredi. 3. ſi prætexit apparitioni cauſam falſam, vel malā, v.g. dicit ſe apparere coactū vi coniurationis magicæ, vel vt reuelet curioſa parū neceſſaria, aut quæ neſciri expediret dæmon eſt. 4. ſi aliter eius oratio ſit falſa, ſuperſtitioſa, maleſuada, deſperati, ſuperbi, libidinoſi, vindictæ appetentis, aut aliter perturbati præferens animi oſtentationē: dæmon eſt. 5. ſi appareat formā non humanā, formoſa & bene formata, ſed tetra, deformi, aut vili, vel canis, ſerpentis, ſuis, draconis, aranei, bufonis, vel ſimiliū, vel nigri Æthiopis: malus eſt genius: ſi vero forma humana, bona, angeli uel beati, vel Dei, tūc conſideranda operatio, ſi ex genere ſuo improba, vt blaſphemiæ, ſuperſtitionis, mendacij, homicidij, luxuriæ, &c. vel doloſa, ex modo operationis, vt ſi primo congreſſu lætitiā adferat animo, & tranquillitatem, poſtea horrorem, turbationem, vel deſolationem, vel etiam magno cum fœtore, ſtrepitu, vel clade abeat: dæmō eſt. D. Antonius hanc ſuis cautionem tradidit, his fermè verbis: *Non eſt difficilis bonorum malorumque ſpirituum diſcretio. ſi enim poſt timorem ſucceſſerit gaudiū, à Domino ſciamus ueniſſe auxilium; ſi autem incuſſa formido permanſerit, hoſtis eſt qui videtur*. Hanc iuxta normam, quæ D. Thom, a B. Catharinæ Senenſi, Gerſoni, & alijs in hac palæſtra probè exercitatis, nō immeritò placuit, ſuos armauit pater Ignatius: expertus id ipſe fuerat, in fictitio illo & oculato monſtro, quod præſens lætitiā adferebat, abſens contriſtabat. b contra bonis ſpiritibus peculiare, vel iucundum, quem attulerint animo, ſenſum conſeruare; vel initiò allatum metum, tranquillatione maxima cōpenſare, vt Mambre, Gedeoni, B. V. & alijs nouimus accidiſſe. d In eādē ſententiam D. Macar. e Quæ à Deo & bonis angelis (*id. n. ibi eſt, à gratia*) procedunt, lætitia prædita ſunt, caritate, pace, & veritate: quæ. a. ab iniquitate (*h. à diabolo*) turbatione plena ſunt, nec habent dilectionē, aut gaudium erga Deum, *hoc eſt ſpirituale*. plura de hoc dicenda iterum lib. ſeq. *de reuelationibus*. Hæc puto ſigna non obſcura diſcernendi viſiones malorum ſpirituum à bonis: & tunc non debere nos dubitare, quin ſint auerſandę. Semper enim vel ſunt dæmonum, vel damnatorum; ſi tamen vnquam damnatorum animæ compareant. Nam etſi fatear Deum id poſſe permittere, cauſam tamen vix video, cur id permittat. ſanè ſi permitteret, non uideo quomodo poſſint illorum viſa diſcerni à dæmonum apparitionibus: niſi fortè ſi qua denunciarent, indicarentue, quæ omnem hominum cognitionem ſuperarent. Item niſi occuparent corpus hominis viuentis, nunquam enim animæ, uel angeli boni hominū viuentium corpora ſubintrant: ſed hoc dæmonum proprium, ut Zoroaſtres in Magicis obſeruauit *vide Pet. Loloyerinm lib. 4. de ſpectr cap pen.*

Par difficultas eſt, angelorum apparitionis à Beatorum hominum apparitione dignoſcendæ. nam & eorum qui in purgatorio ſunt apparitiones, bonorum angelorum opera vicaria nobis, vt plurimum, puto exhiberi. Scio viros eruditos, ſigna quædam commemoraſſe; humanas animas, quæ iam beatæ, lætiore vultu apparere; quæ adhuc expiantur, nubilo ac triſtiore. hoc ſanè admodum probabile eſt. Addunt ſic angelicas ab humanis diſcerni: humanas eſſe animas, ſi ſe barbatos, ſenes, vel pueros, vel fœminas exhibeant, aut mæſto habitu. nihil. n. horum angelos decere: ut nec in vlla quoq; animalis vllius ſpecie ſe exhibere, nec columbæ quidem. item ſi humanam cognitionem ſuperantia prędicant aut doceāt, ſi preces vel quid aliud ſubſidij poſtulent.

a 1.p.q.30.a.3.ad.3.
b libello exercitior.
c Ribadeneira eius uitæ l. 1 c 9. Maffeius c. 7.
d Iudic. 7. v. 22. & c. 13. v. 21. Luc. 1. v. 13. & 30. cap. 2. v. 10. Mar. 16. v. 1.
e Homil. 5.

Aliquando cōparere volunt Peltan & Tyreus.

Sic Tritt… lib octo quæſtionū q. 3.

Sed lubet ab his quærere; an nequeant angel cuſtodes ſuſcipere formam eorum, quorum ſunt cuſtodes, & qui in purgatorio expiantur? certum eſt poſſe, & ſolere, neque id ipſi negant. cur non igitur tum, preces aut ſimile ſubſidium poſtulent? cur non tunc in eadem, qua illi erant forma, pueri, ſenis, barbati, mæſti, vel fęminæ appareant, vt cognoſcantur? Deinde nonne beati multa nunc norunt, quæ viatorum ſuperant cognitionem, futura quoque, vt angeli, norunt, ſi Deus illa reuelarit? incertæ igitur ſunt hę notæ. Quibus & hiſtoriæ nonnullæ repugnant. Nā & in Patrum vitis habetur ſcriptum, angelum Anachoretæ indiciorū Dei inſcrutabilem abyſſum intelligere deſideranti, ſenili facie & vultu apparuiſſe. a Notiſſimum quoque quod de B. Auguſtino commētarios de Trinitate cogitanti refertur: puerum illi viſum, qui caſſo & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quātus eſt, in exilem ſcrobem cochleari infundere nitebatur; b quem angelum fuiſſe non eſt ambigendum, non magis quam alium illum, quem peruetus hiſtoria certaminis D. Dorotheæ narrat, c ſimilem puero quadrimo pulchellulo & tenellulo roſas ſuaue rubentes & mala recētia Theophilo, vt animoſa & Deo fidès virgo promiſerat, hyeme mediā, attuliſſe: cū illis in locis cuncta gelu vi frigoris cōſtricta horrerent. Ruffinus et & D. Bonauentura teſtantur, D. Gregor. Nazian. ſe videndam obtuliſſe Sapientiam cum Caſtitate, & poſſet quis, niſi per ſoporem hoc illi contigiſſet, ſuſpicari fęmineo cū ſchema Angelos fuiſſe. D. Laurentius Iuſtinianus d affirmat, ſibi virginem quandam ſole candidiorem apparuiſſe, quę ſe ſapiētiā Dei eſſe diceret, quæ propter hominū reformationem humanam formā ſuſcepiſſet, & ab eo in ſpōſam recepta, dato pacis oſculo, receſſerit: atque hūc fuiſſe D. N. Ieſum hac illi forma apparentem, volūt illius vitæ ſcriptores. e Arbitrarer potius Angelum fuiſſe. quod ſi Chriſtus ipſe fęminea in forma apparuit. cur non Angelos eadē in forma ſe conſpiciendos præbere nonnunquam credamus? Exſtat D. Gommari, quem Brabantini mei venerātur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo & diſerto ſcriptore, litteris tradita: vbi f reperias Angelum à Deo miſſum, in columbæ ſpecie mirabili ſplendore rutilantis, ſupra tentorium ſe conſpiciendum præbuiſſe, & peregrinationem quam animo voluebat diſſuaſiſſe, ſublimiorum ſtudiorum atque operum propoſita commutatione. cui cum vir ſanctus paruerit, nihilque inde ſit ſubſecutū, vſi dæmonis fallaciſſimi queat illuſio deprehendi, complura verò, vnde id diuino mai dato factum appareat, neque dęmones columbę adhuc ſpeciem Spiritui Sancto dicatam abuſos meminerim, boni hanc Angeli apparitionē fuiſſe, mihi perſuadeo. Sed & alia viſio vigilanti VVāberto oblata, uidetur docere in aquilæ ingentis forma angelum apparuiſſe. *apud Sur. in uita S Bertulphi c. 12. Januar. die. 5.* quamuis ſi quis contenderet, hanc veram auem fuiſſe, ut & illa videtur, de qua in tranſlatione S. Laudoaldi ſcribit *lib. 1.* Nogerus Epiſcopus (*Sur. tom. 1.*) non ualde repugnarim. Hæc ergo & ſimilia, ne Notis ab illis traditis indubitanter aſſentiar, me morantur: ſed imprimis, quia totā hanc ſpirituum diſcretionem, quod illi nō diffitentur, ex diuina potiſſimum reuelatione, arbitror dependere. Propterea tutius & præſtabilius iudico cum B. Auguſtino, g meam hic ignorantiam fateri, & diſcipulum me præſtare, quam præcipiti temeritate aliquid definire, vel agere præceptorē. res enim hęc altior eſt, quam ut à me poſſit attingi, & abſtruſior, quam vt eruere, & profundior, quam vt vadare queam. Hæc pro tertia probatione.

a Alber. Pa… …rm. 1. in … 1. poſt. …æc.
b …ch. de vo… ſer. 3. …ruit. & homeli…
c Apud Sur. …1.
d …faſciculo …rū.
e Bernardin. Iuſtinian. in eius vita c. 1. apud Sur. to. 1.
f cap. 8. apud Sur tom. 5.
g lib. de cura pro mortuis, c. 16.

Universidad de Deusto Biblioteca

SECTIO IIII.

QVarta petita probatio eſt ab auctoritate diuina & humana. humanam voco quæ non eſt petita ex ſacris Theologiæ, ſed ex humanæ ſapiẽtiæ aditis. diuidamus has ꝓbationes, & ſit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initio queſtionis fusè deduxi: quib. adde hoc cenſentes Platonẽ *in Phædone*, Triſmegiſtum *epiſt. ad Tatium*, Apul. *apol.* 1. Maximum Tyrium, *lib. de Deo Socrat.* Plutarch. *in Bruto*, Plin. Iun. *in epiſt.* Luciã. in *Philopſeude*. vt omittam Homerum; Æſchyl. Eurip. Virg. Senecam & ceteros poetas: imo & Hiſtoricos; Dionem, Pauſan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex ſcriptis quorumdam aſtrologorum, qui cenſent animarum apparitiones, ab aſtrorum certa coniunctione, & influxu pẽdere, vt Ptolomæus, Iulius Firmicus, Albumazar, & alij Arabes, quos ſecutus Põponatius; quorũ hęreſim, etſi veriſſimis argumẽtis doctè alij cõfutarint: *a* tñ inde patet ẽt hos homines, fermè atheos, apparitiones animarũ admiſiſſe, ut illis noſtri hęretici merito iudicentur deteriores.

a *Picus li. 5. contra aſtrolog. & Pet. Le Loyerius l. 3. de ſpect. ca. 9. & nos agemus lib. ſeq.*

Sexta probatio ſumi poteſt ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorum, Cabbaliſtarum, & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis ſententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagoga, iam reprobata poſt Chriſtum crucifixum. Ioſephum hoc voluiſſe conſtat, tum quia cenſuit veram Samuelis animam apparuiſſe: *b* tum quia narrat Catulum à ſpiritibus occiſorum dirè vexatum fuiſſe *c*. hoc idem cenſuere Simeon Ben-Ioaz in libro *Mabhcar Haſſudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones in lib. *Galarazeyã*, & alij citati a Leloyerio; *d* vbi etiam ex Cabbaliſtis idem probat, qui non *Neſhama*; nec *Ruah*, ſed quod vocant *Nephes*, illud nempe Gentiliũ ſimulacrum ſeu vmbram, de qua Seruius (Virgilius *imaginem* vocauit;) volunt poſt mortem circa ſepulcrum conſpici. Idem credunt Muſſelmanni ex ſuo Pſeudopropheta, *e* ut Auenzoar, & Auicenna. Idẽ cenſuere Zoroaſter *in Magic.* & Zoar, idem Indorum Bragmanes Calecutij, Coloimi, Malabarenſes, & ceteri Orientales: *f* idem Floridenſes, Peruuij, & ceteri occidentales credunt. *g* Hos viſum fuit adducere; non ꝙ ijs quidquã tribuam: ſed quod contra Epicureos, qui ſcripturam ſacram reijciunt, & contra Hæreticos, qui Eccleſiæ perpetuam ſententiam aſpernantur; uno dicam uerbo, contra laruas & nugones, laruas etiã & nugas in aciem producere cogamur.

b *l. 6. antiq. cap. 15.*
c *l. vlt. belli Iudai. ſub. fi.*
d *d. l. 3. c. 5. et cap. 6.*
e *Azoar. IX. X. XVI. & paſſim.*
f *vide Paul. Venet. lib. 3. c. 28.*
g *Leuin. Apollo. in hiſt. Peruu.*

Septimam probationem, legũ, Tribunaliumq; iudicialium ſuppeditant archiua. Nam & Vlpianus agnoſcit *oſtentum* quoddã φάσμα τιςατῶδες, *h* & Manes agnoſcit Martiani *i* & magica ſacrificia, quibus ſpiritus euocari putabantur, damnat Modeſtinus: *k* quod *Manes accire* vocat, & à multis fieri queritur, & pęnam mortis ſancit Imp. Conſtantin. *l* quo loco in idẽ recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet *Dæmonibus accitis*. *m* Manes enim vt plurimum erant ipſi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione ſententiam tenuere I.C. non infimæ notæ, *Budæus & Alciat. ad d. l. oſtentum. Chriſtoph. Porcius* § *fin. inſtit. de loca. Arnold. Ferron. in conſuetud. Burdegal. Alex. ab Alex. in Genial. dier. lib. 2. c. 9. & lib. 4. c. 19. & lib. 5. c. 23. & lib. 6. c. 21. Didac. Couarruu. lib. 4. var. reſol. c. 6. Petr. Leloyer. lib. 3. de ſpectr. toto, qui cap. 4. docet hoc etiam tenuiſſe Bar. Briſſonium Curiæ Pariſienſ. Præſidem.* quibus cum & ſacræ ſcripturæ, & conciliorum, & ſacrorum Patrum & Theologorum communis ſententia ſuffragetur, cæteris Iuriſconſultis contrarium ſentientibus, illos nõ dubito præponendos.

h *l. oſtentum D. de verb. oblig.*
i *l. in tantum de rer. diuiſ.*
k *Lex Senatuſconſulto ad l. Cornel. de ſicar.* [illegible]
l *libr. 3. c. 5.* [illegible]
m *ſic legit S. Auguſtin. & Compend. Barbian.* [illegible]

Octauò probatur concluſio, quoniam perpetuus hic Eccleſiæ ſenſus fuit.

fuit. Veteris quidem teſtamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis apparuit, *a* nõ carminis magici vi excitata, ſed à Deo miſſa; hæc enim verior videtur ſententia, quæ non veterib. tantum Rabbinis Ahiæ, Saadiæ, Eleazaro, ſed & Ioſepho *b* (qui certè vni Nonatori Dauidi Kimchi ſunt ꝑferendi) ſed grauiſſimis quoque Patrib. placuit, Iuſtino contra Triphõ. & Auguſtino de cura pro mort. quorum ſententiam probaui ſuperius, *c* vt cõſentaneã ſacrę ſcripturę, & cui, ſi Eccleſiaſtici librum pro Canonico recipimus, ut Catholici omnes recipiunt, refragari non poſſumus, vt magni noſtræ ætatis Theologi obſeruarunt. *d* Nec ſunt magni momenti, quæ nobis opponit Leloyerius *lib. 4. de ſpectr. c. 1.* verboſius quam neruoſius. Inprimis nõ diſtinguit inter has propoſitiones; *Samuel verè apparuit in aſſumpto corpore, ui carminis Magici, ſeu virtute dæmonis*: & hanc; *Samuel verè apparuit in corpere aſſumpto iuſſu ac imperio Dei, deceptis Saule & Phytoniſſa, qui putabant magica hoc confectũ excantatione.* Primam. n. propoſitionem dumtaxat Tertullian. Cyril. Anaſtaſius & alij, quos adducit, Patres negarunt, idq; meritiſſimè: Secundã nemo illorum diſcuſſit, neque negauit, quã nos nunc aſſerimus. ideò corruunt omnes fermè Leloyerij contra nos machinæ. Deinde vetauit (ait) Deus ne quis rei alicuiuscognitionẽ à mortuis petat, eoſve per magos ſimileſq; ſeductores conſulat, quod cùm contra Dei præceptum conaretur Saul; non eſt credendum Samuelem, ſummum diuinæ legis zelatorem, voluiſſe quaſi cooperari, ſaltẽ fauere & ſatiſfacere impio regi. *Reſpon.* miſſum à Deo Samuelem, vt impiũ regẽ corriperet, eique inſtantia ſupplicia denũciaret, ſicque eum ad pœnitentiam hortaretur. Sic legimus, vindictæ ſumendæ à peccatoribus cauſa, ſimiles apparitiones non rarò factas, ob ſores coronatas, Chriſtianus, tempore Tertuliani, *e* diuinitus fuit flagris cæſus: quod factioni hæreticæ communicaſſet. Natalius eodẽ modo ab angelis exceptus, auctore Euſebio, *f* de ciue Hipponenſi, vt rem ſibi notam, ob delatũ peieraturo iuſiurandum. ſimilia narrat Auguſt. *g* de Laurentio Cantuarienſi epiſcopo, fugam à grege meditante, ei B. Petrum plagas inflixiſſe, teſtis eſt Beda: *h* Hoſpiti, Mauritio Imperante, B. Virgo in ſomnis apparẽs, eo quòd blaſphemantes hoſpitio nõ eieciſſet, vimine genua circumarauit, & mane tibiæ à cruribus inuentæ abſciſſæ, vt habetur in Nicephori hiſtoria *i* 3. obijcit, hunc fuiſſe dæmonem, quia nihil boni conſilij dedit Sauli, neque eum ad pœnitentiam hortatus eſt, ſed coniecit in deſperationem. *Reſp.* concionatorũ & confeſſariorum officium eſſe hominibus breuitatem vitæ proponere, & dicere illud prophetæ; *Diſpone domui tuæ, quia morieris & non viues.* item, *ſtulte hac nocte tollent à te animam tuam.* & alia huiuſmodi, quibus ſanctum inducant timorem: quod ſi peccatores inde anſam arripiant deſperandi, culpa vacare concionatorem, ſibi reum id debere imputare, quòd bono pharmaco ſit abuſus ſimilia eſt cernere in hoc facto Samuelis, qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malum ſuccum conuertit. Deinde nemo neſcit, non minùs aliquando iuuare conſilia & adhortationes, quæ non expreſſis verbis, ſed indirecta quaſi oratione, proponuntur. virtutem enim hæc habent conſolandi, & à malo reuocandi. Quæ oportuit aduerſarium conſiderare, & tali argumento non vti. 4. reſpondet ad Eccleſiaſtici locum *c. 46. v. 23.* dumtaxat voluiſſe ſcriptorem præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parumque ſollicitum fuiſſe, an viſio illa ficta, an vera fuerit. Sed contra, hoc verba non patiuntur. noſtra verſio habet; *Et poſt hoc dormiuit, & notum fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit uocem eius de terra in prophetia, delere impietatem gentis,*

a *1. Reg. 28.*
b *l. 6. antiqu.* [illegible]
c [illegible] *q. 6. ubi* [illegible]
d *Bellarmin. de Purg. c. 6* [illegible] *de Chriſto c. 11. Bel.* [illegible] *de Purg. c. 11. Pere.* [illegible] *de Magia.* [illegible] *Valent. in* [illegible] *11. q. 1* [illegible] *1. § 9.* [illegible] *de pur.* [illegible] *c. 5.*
e *Tertullia.* [illegible] *Praxeã.*
f *l. 5. hiſt. c. 28.*
g *ſerm. 117. inter editos Louanij.*
h *Beda lib. 2. hiſt. c. 6.*
i *l. 18. c. 33.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Notum fecit regi poſt mortem ſuam, ipſe Samuel, ſiue poſtquam dormiuit, Sic Græcè; καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε: ipſe igitur met prophetauit, qui mortuus: & ipſe vocem ſuã de terra exiens edidit, ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ prophetans Saulem, poſt populi ἀνομίαν, moriturum. 5. patres objicit, Auctorem libri Græci quæſtionum ad Ortodox. quem ſanè parum peritè dicit eiuſdem auctoritatis eſſe cũ ipſo Iuſtino Martyre contrarium tenente. temerè verò, Iuriſconſultus homo pronunciat, quæcũque in illo libro tradita ſunt, per omnia & in omnibus ſacræ ſcripturæ cõſentire: ſi locus hic foret, aut tempus permitteret, non deforent quæ objicerentur. D. verò Auguſtinum etiam objicit, non ſatis intellectum; Nam in lib. de cura pro mortuis apertiſſimè (quod bona cum venia aduerſarij dictum) c. 15. nobiſcum ſentit Auguſt. vt alibi dixi, & clarè iã Theologi noſtri *a* oſtenderunt. Alij patres nihil nobiſcum pugnant, quia dumtaxat negare voluerunt, vi carminis magici Samuelem excitari potuiſſe, & quia ipſi hanc apparitionẽ tribuebant magiæ Phytoniſſæ (quod nec neceſſarium erat, neque verum) ideò ex tali ſuppoſitione neceſſariò eo delapſi fuere, vt negarent aliud quàm dæmonem apparuiſſe. Nos quia ſuppoſitionẽ illam falſam putamus, ideò hac in re a patrib. illis, ad alios patres recedimus. Denique objicit, poſt multa impertinenter, & παρέργως fuſa, illud *cras mecum eris*, quod putat mẽdaciter dictum, ſi a propheta dictum; ego veritatem huius dicti clarè *lib. hoc eod. q. 6.* iam propoſui. Certa ſatis ergo hęc SS. auctoritas de anima Samuelis.

a Vide l. q. 6. & quos citaui fol. præced. litt. a.

2. Adhuc certius (vt ait D. Aug. *b*) eſt exemplum Moſis, qui cum fuerit verè mortuus *c*, cum Chriſto domino in monte Thabor apparuit *d*, vt veriſimilius arbitratur D. Aug. in corpore aſſumpto, & ex aere formato. 3. exemplum eſt Ieremiæ & Oniæ, qui Iudæ Machabæo apparuerunt *e*.

b d. c. 15.
c Deut. 34. in fi. & in epi. Iud. et Ioſu. 1
d Matth. 17 Luc. 9.
e 2. Mach. 15.

Sed veniamus ad tempora Chriſtianorum (vt Iudæos omittam, quibus hæc ſententia conſtans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiſcuè hæretici negant apparitiones mortuorũ, ſiue beati ſint, ſiue non ſint, in vniuerſum: ideò nos in uniuerſum de his, ſiue iam cælites, ſiue nondum, agemus, & per ætates omnes Eccleſiæ deſcendemus, ut clariſſimè appareat vẽrè Catholicorũ hunc ſemper ſenſum fuiſſe, aliorum quidem hoc affirmantium diſputando, aliorum verò id ſatis apertè probantium exemplis apparitionum, quas pro veriſſimis habebant & narrabant.

Initio ipſo hæc fuit ſententia primitiuæ Eccleſiæ & Apoſtolorum & ipſius Chriſti Domini; qui cum ſciret Apoſtolos id credere, non modo illos non reprehendit, & contrarium docuit: (quod non erat optimus magiſter, lux mundi vera, prætermiſſurus) ſed potius hanc ſententiam vt eorum animis firmius infigeretur ſilentio ſuo, & indirecta reſponſione comprobauit: vt mox uidebimus. Nam cum poſt reſurrectionem Chriſtus Dominus ianuis clauſis ad Apoſtolos fuiſſet ingreſſus, quod non putabant niſi a ſpiritu fieri poſſe, exiſtimarunt ſe ſpiritum videre, & ideò vehementer conturbati & cõterriti fuerunt *f*; & quidem Theophil. expreſsè aſſerit putaſſe eos eſſe animam aliquam, quæ ex altera vita rediſſet; quod idem D. Aug. *g* Eucherius, Beda, & Hugo Card. & multi alij cenſuerunt. putabant. a. animam eſſe Chriſti, in corpore aereo aſſumpto, nõ in corpore proprio, de cuius reſurrectione nondũ erant planè certi. Sciebat Chriſtus cogitationes eorum, & reſpondet, palpatione veri corporis cognoſcant ſe ſpiritum non eſſe. Eadem fuerat ante paſſionem ſuſpicio ac metus Apoſtolorum, cũ viderent eum ambulantem ſuper aquas *h*. neque tum reprehenſi, quòd putarent eſſe aliquando ſpectra, ſed quia putabant

f Luc. 24. & 37. Ioan. 20. v. 19.
g Serm. 1.
h Matth. 14. v. 26.

bant Chriſtummet ipſis tum non apparere. Eadem aliorum tum ſententiam fuiſſe conuincitur ex B. Luca. *a* nam vniuerſa quę Hieroſolymis erat Eccleſia, dicentem Rhodem quod Petrus ex carcere liberatus ante fores adſtaret, dixit inſanire, eo quòd certò ſibi perſuaderet, Petrum viuere & in carcere detineri, animamq; viuentis hominis extra corpus ſuum apparere non poſſe ſciret, ideò de uiui hominis anima puellæ errorem reprehendebat, & angelum in ſpecie Petri credebat; puellæ aſſenſura ſi Petrum mortuum crediddiſſent. Quo loco Gręcè ἄγγελος eſt; unde probat locus aliquando per Angelos ἐνεργουμένως animas repræſentari: præcedentia verò loca in Euangelijs apud Luc. non habent ἄγγελος, ſed expreſsè habent τὸ πνεῦμα: apud Matt. verò φάντασμα. Ex quib. ſic ratiocinamur; apud Matt. nomen genericum fuiſſe poſitum, vt intelligamus tam de angelis, quam animabus hanc opinionem viguiſſe: apud Luc. verò in Euangelio uocem τὸ πνεῦμα poſitam, vt reſtringamus ad animas, vel ſaltem ad ſolos angelos non ſtringamus: apud Luc. in Actis, angeli nomen poſitum, vt de Angelis idem cenſuiſſe Eccleſiam ſciamus. Sanè hæc adeò ſerè ſunt inſeparabilia, vt & olim Sadducæi, & hodie hæretici, vtrumque æquè impugnẽt. Quis vero non rideat Lauatheri reſponſionem πνεῦμα pro Angelo tantum accipi? ergo ſpiritui reſiſtens caro in membris noſtris, illa non animę ſed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce πνεύματος: ergo apud Petrum Chriſti anima concionata fuit angelis, & non hominibus in inferno degentibus (ἐν φυλακῇ πνεύμασι. *c*) contra communem Antiquitatis conſenſum. *b* Ergo falſo Athanaſ. *c* tradidit, in Hymno trium puerorum, πνεύματα ſignificare hominum animas? ſed nugor, cùm talia ſeriò refello.

a Act. 12. v.
Luc. 24. v. 16
1. Pet. 3. v. ... c. 4. v.
... Clement Alex. ... 2. & 6. ... A... ad ... Hilar. ... 118. Epiſ ... 77. Cy... Alex. lib. ... fid. Theodoſ. ... 12. in ... Ambr. ... 10. ad ... Ruf. ... ymbol. & ...
c Athanaſ. li. ... ritu ſan...

SECTIO V.

NVnc ad dicta Conciliorum & Patrum & hiſtoricorũ veniamus: quæ non obſcurè id docent & perſuadent, niſi proterui & pertinaces, quod hæreticorum eſt proprium, eſſe velimus. unum illis effugii diuorcium pręcludamus. quidam omnes viſiones negant: qui ſunt indigni quibuſcũ ſcriptis contendamus: eodem enim iure omnium Hiſtoriarum, omnium librorum, qui in ſacro Canone (quem ſibi quiſq; illorum, quem vult, hodie fingit, cras refingit) non continentur, fidem & auctoritatem repudiare poſſunt. quo quid inſanius, quid cunctis reipubl. partibus eſt pernicioſius, & graui vindicta dignius? Modeſtiores alij; Angelorum permittunt viſiones & recipiunt, pro lubito tamen ſuo quando illis in diſputãdo negotium non exhibent: ſed idem iſti, veterem omnem memoriam ſic interpretantur, vt contendant αὐτοπροσώπως nunquam animas, ne Beatorum quidem vel apparuiſſe, vel apparere: ſed quandocunque talia leguntur, de ἐνεργουμένως facta, per bonos vel malos ſpiritus, apparitione id accipiendum. His regula illa Auguſtini & aliorum valide obſtat, quando verba ſcripturæ ꝓpriè poſſunt accipi, ad Metaphoricos vel tropicos alios ſenſus nõ eſſe confugiendum: ſunt aũt ſcriptorũ de his reb. verba pleraq; adeò clara, vt qui illa ad tropos reuocet, is nihil nõ eodẽ iure ſic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit abſurdi, nihil rationi cõſentiens parũ. fieri poſſe, fieri decere & expedire iã docuimus. cur igitur ſanctiſſimis & grauiſſimis hominib. ea ſimpliciter & ſine fuco narrãtib., vt αὐτοπροσώπως geſta, nõ credamus, ſed vel inuitis ἐνεργουμένως obtrudamus? Quaſi verò nõ ipſo loquẽdi modo vtrũq; genus apparitionũ diſtinxerint: Nõne, vt alios mittã, D. Cypria. cũ de imaginaria, vel ꝑ angelos facta loquit, ſimpliciter vocat viſiones, cũ verò de apparitione Beati ali-

Universidad de Deusto Biblioteca

ti alicuius αὐτοπροσώπως facta;tũc ad-
dit apparuiſſe talem vel talem?idẽ di
ſcrimen obſeruant acta martyrum;
idem, vita & Dialogus D.Grego.*Vi-
de Cyprian. epiſt.10.11.12.& 69. Acta
Mart.apud Sur.24.Febr.& 1.MaI.Gre-
go. paſſim in Dialog.* Quinetiam ſoli-
ti ipſi Angeli idipſum declarare,quã
do apparent,vt fecit Gabriel Archã-
ge. cum in forma S.Marcellini ſe vi-
ſendum præbuit, apud Eghinartum
*lib.3.de tranſlat. SS.martyr. Marcellini
& Petr.c.12.*

I. *Primo Sæculo* nobis occurrit,prima
Hiſpaniæ,& fortaſſis Europæ totius,
Eccleſia B.Mariæ de Columna,a B.Ia
cobo Sebedæo, cum adhuc in viuis
vterq; degeret, dedicata ad Hebrum
Cæſaraugustæ: quod & Annalibus
Celtiberitis *a* proditũ,& adeò con-
ſtanti Eccleſiæ illius traditione rece-
ptum, vt Catholicus ibi non habea-
tur, qui dubitet:traditur B.Virgo co
lumnæ inſiſtens Apoſtolo Hiſpania-
rum apparuiſſe, & iuſſiſſe eo ſibi lo-
co ſacellulum dedicari,quod nunc di
ues & nobilis Eccleſia eſt. Si viuens
adhuc alio in loco, quàm vbi dege-
bat, B.Iacobo ſe videndam exhibuit;
cur nequeat nunc cæli terræq; Regi-
na cum lubet? & ſæpè illi lubuiſſe,
mox docebo, apparuit non ſemel fi-
lius,cur non & mater?B.Petro perſe-
cutionem vitanti Chriſtus conſpicuũ
ſe præbuit, & dixit Romam ſe contẽ
dere,ut iterum crucifigatur. intelle-
xit Domini mentem Petrus,& reuer
ſus agitur in crucem, ſicque in Petro
Chriſtus iterum crucifigitur. *teſtan-
tur D.Ambr. contra Auxent.de Baſil.no
na tradenda D.Greger.in 4.Pſal.Pœnit.
Hegeſip.l.3.de excid.Ieroſ.cap.2.* Carpo
Cretenſi, auctor eſt D.Dionyſ.Areo-
pagita; *epi.8.ad Demophil.* Ieſum mul
tis Angelis comitatum apparuiſſe,&
inclementiæ nomine reprehendiſſe,
quod lapſi fratris, & ſeductoris pœ-
nam expeteret. Veſpaſiano Imp. S.
Martialis Lemouicum epiſcopus vi-
xit,diſcipulus Chriſti, is vidit S.Vale
riæ Martyris animam, inſtar lucidæ
flammæ cælum petentem,*narratur in
Actis S.Martialis, apud Surium.*

a Anto.Beuter.Chro.ca.23.VaſæusGaribay & alij.

Sæculo ſecundo Iuſtinus Mart. Apo- II.
log.11. *ad Impp.* redire animas mor-
tuorum,& apparere nonnunquam,&
proinde immortales eſſe, vt gentili-
bus perſuadeat, ipſis Gentilium per
Magos euocationibus vtitur: & cõ-
tra Triphonem diſputans, aſſerit Sa-
muelis animam verè fuiſſe euocatã.
Tertullianus non modo nihil nobi-
ſcum, ſed tantum cum magicis næ-
nijs pugnat,inquiens; *Sed ſi quaſdam
reuocauit animas in corpora Dei virtus
in documenta iuris ſui; non idcirco com-
municabitur fidei et audaciæ Magorum,
& fallaciæ ſomniorum, & licentiæ poeta-
rum.* Verum etiam apertè facit pro
nobis. nam & ſubindicat aliquando
factum,& cauſam facti addit. Et lu-
culentius idem, *Atqui hoc quoq; de ani
ma prædicatur. Nam, ſi de aliquo iam-
pridem defuncto, tanquam viuo quis re-
quirat:præ manu occurrit dicere,*Habet
iam & reuerti debet. *hæc teſtimonia
animæ quantò vera,tantò ſimplicia. quã
tò ſimplicia,tantò vulgaria;quanto vul-
garia, tanto communia, quanto commu-
nia, tanto naturalia, quanto naturalia,
tanto diuina.*quæ non tantum ad cor-
porum reſurrectionẽ, ſed & ad hunc
animarum reditũ miraculoſum poſ-
ſunt referri. Origenes rectè, quòd
quaſdam redire poſſe cenſuit;idq; no
bis nunc ſufficit; perperam, quod ad
improborum animas reſtrinxit,*lib.7.
Celſum impugnans;improba verò anima
& prauis facinoribus in terrã retracta,
ita vt adſpirare ad ſuperiora nequeat,
vagabunda in terra voluitur,nunc cir
ca ſepulchra oberrando; vbi etiam vm-
bratilium animarum phantaſmata ſunt
ſæpius viſa;nunc terras has obeundo.cu-
iuſmodi hos ſpiritus eſſe credendum eſt,
qui omnibus ſæculis, & coercitis ſunt, &
præpediti venefic ijs* &c.Et ſanè Orige-
nis tempore D. Potamiæna Baſilidi
carnifici apparens,eum ad fidem con-
uertit,nec hunc tantum,ſed & com-
plures alios,vt docet Euſeb.*li.6.c.4.*
& ipſemet Orig. *contra eundem Celſ.
lib.1.*

*lib.1.*teſtatur,*multos penè inuitos attra
ctos eſſe ad Chriſtianam religionem,ſpiri
tu quodam repentè mutante intellectum
eorum:vt pro verbo exoſo ad id temporis
non cunctarentur mortem oppetere, poſt
viſiones oblatas ipſis vel dormientibus,
vel vigilantibus.Multa enim talia vidi-
mus; quæ ſi memorarentur dumtaxat ge
ſta in noſtra præſentia, cachinnum tolle-
rent infideles,rati,nos quoq; ſicut illos de
quibus malè ſuſpicantur, fingere. Teſtis
autem eſt Deus noſtræ conſcientiæ,conari
me nõ falſis narratiunculis,ſed veris exẽ
plis commendare Ieſu doctrinam.* hæc il
le, quæ ſanè poſſemus & nos ſingulis
fere paginis Lauathero,Riuio & ſimi
lib.incredulis obijcere,& inculcare.

III. *Sæculo tertio* D.Gregorio Thauma-
turgo,cum Deipara, B.Io.Euãgeliſta
apparuit, ut narrat quam prolixo, tã
vero ſermone, ſcriptor eius vitæ gra
uiſſimus,D.Greg.Niſſenus.Qui quan-
do angelica eſt uiſio,id ſolet addere,
vt facit in viſionib.oblatis B.Ephrẽ.
*in eius vita.*Nocturnarum quoque vi-
ſionum *epiſt.12.*meminit D.Cyprian.
& idem *epiſ.69.*eos grauiter reprehẽ
dit, qui viſiones huiuſmodi contem-
nunt. B.Quartilloſæ filius eius Mar-
tyr apparuit,& ad martyrium matrẽ
confirmat,ut narratur in epiſt.Africa
norum Confeſſorũ, (*quam nobis exhi
buit Laur.Sur.die 24.Feb.to.1*)in cuius
additione,ẽt D.Cypria.Montano, &
Flauiano confeſſorib. traditur adhor
tator apparuiſſe.Sic & alia nos authẽ
tica Martyrũ Cirthenſiũ acta,referẽ-
te eodẽ Sur.(*die 1.MaI to.3.*) docent,
D.Cypr.Mariano,& apparuiſſe,&ma
nũ porrexiſſe, & ab Agapio puerulũ
martyrẽ paulò ante coronatũ viſum
fuiſſe.D.Ambr.*Ser.90.B.Agnes*(ait)*pa
rẽtib.ad eius ſepulcrũ aſſiduè vigilãtib.
quadã nocte choro virginũ comitata cum
apparuiſſet, ſic ad eos locuta dicitur: ne
me parẽtes mortuã lugeatis,nã una cum
his virginib.viuo apud illũ in cælis, quẽ
in terris tota mente dilexi.* addit & ean
dẽ Conſtantiæ poſt annos aliquot ſa-
nitatẽ in ſomnis ſpopondiſſe & præ-
buiſſe.Prius ẽt,ſub Decio; B.Agathæ
S.Petrus apparens in carcere mam-
millam eius pectori reſtituit *Acta S.
Agathæ 5.Febr. apud Sur.* Eadẽ poſtea
S.Luciæ apparens, matrem eius Euti-
ciam ſanguinis fluxu liberauit. *Acta
S.Luciæ 13.Decemb.apud Sur.*

*Poſt annum Chriſti CCC.*ſeu ſæculo IIII.
IV.Chriſtus Dominus dignatus appa
rere,D.Pet.Alex.in forma pueri,que
rẽtis veſtẽ ſuã ab Ario diſciſſam(*Sur.
to.6.die 25.Nouemb.*)In ipſis exordiis
(*ait Hadria.to.2.epiſt.Decret.& Synod.
VII.ſiue Conc.Nicæ.2.act.2.*)*Chriſtiano
rũ,cũ ad fidem conuerteretur pius Impe.
Conſtantinus, ſic legitur: Tranſacta die
nocturno regi facto ſilentio, ſomni tẽpus
aduenit,et ecce adſunt S.Apoſtoli Petrus
& Paullus,dicẽtes: Quoniã flagitijs tuis
poſuiſti terminũ, & effuſionẽ innocentũ
ſanguinis horruiſti: miſſi ſumus a Chri-
ſto Ieſu Domino, dare tibi ſanitatis recu-
perandæ conſiliũ. Audiſti ergo noſtra mo
nita &c.* Ecce dicunt ſe miſſos a Chri
ſto, dñi adfuiſſe Regi, utiq; αὐτοπροσώπως apparentes, & nominãtur Apo
ſtoli,cũ in alijs Conſtantini viſionib.
præliantí oſtenſis,a Zonara *to.3.*non
nominẽtur,qui apparebant, eò quod
angelici ſpiritus eſſent.Sic ẽt cũ Cõ-
ſtantinus templum Deiparæ conſtrui
iuſſiſſet,architecto apparens ipſa,rõ-
nem docuit,qua columnæ poſſent eri
gi.*Greg.Turonen.de gloria Martyr.c.8.*)
Conſtantino, Spiridiõ & Triphillius
prius in ſomnis apparuere, quã eum
ſanarent, & tamen hi adhuc erant in
viuis(*ex Metaphras.Surius to.6.die 12.
Decem.*) Par poteſtas a mortuo loque
lã obtinere,& conſequi vt appareat.
De eodem illo Spiridione, referunt
Socrates *lib.1.c.9.* & Rufin. *lib.1.c.5.*
quod Ruffini verbis referam; *Filiã ha
buit,Irenem nomine,quæ cum ei bene mi
niſtraſſet,virgo defuncta eſt.Poſt eius obi
tũ uenit quidã dicens,ſe ei quoddã depoſi
tũ cõmẽdaſſe:rẽ geſtã ignorauerat pater.
perquiſitũ in tota domo:nuſquã, quod po
ſcebatur, inuentũ eſt. Perſiſtebat tamẽ il
le,qui cõmẽdauerat,& fletu ac lacrymis
perurgebat,vitæ quoq; ſuæ ſe illaturũ exi
tiũ,niſi cõmendata reciperet, teſtabatur.*

Per-

Universidad de Deusto Biblioteca

Permotus lacrymis eius ſenex, ad ſepulcrum filiæ properat, atq; eam ex nomine clamitat. Tum illa, de ſepulcro, Quid vis, ait pater? Commendatum, inquit, illius, vbi poſuiſti? At illa locũ deſignans: illic, ait, defoſſum inuenies. Regreſſus domum, rem, ſicut filia de ſepulcro reſponderat, repertam tradidit repoſcenti. Quæ potuit reſpondere, non potuit apparere? ſanè, vt & illi qui mortui iam Nicenæ Synodo ſubſcripſere. Hiſtoriam admirandam prodidit Gregor. Cæſarienſ. presbyter, *apud Lipoman. tom. 6 in orat. de Nicena Syn.* Duo (ait) *Sancti Epiſcopi Chryſanthus, & Muſonius, cum nondum deciſioni ſuas ad ieciſſent ſubſcriptiones, accidit vt diuina prouidentia ab humanis excederent. Diuini ergo patres, cum veniſſent ad communem locum, in quo dormiebant, cumq; ſimul cum eis eſſent, & quæ dicebantur, audirent: ò fratres, dixerunt, & patres, præclarum nobiſcum certamen decertaſtis, curſum perfeciſtis, fidem ſeruaſtis. Si ergo quod factum eſt, Deo gratum iudicatis (nunc enim purius ceruitis) ne quid ſit impedimento, quo minus vos quoq; deciſionem ſubſignetis. Hæc ſimul & dixerunt, & ſignata deciſione ſanctorum Patrum loculo impoſita, totam illam noctẽ inſomnem peragunt in oratione. Die autem ſequenti, cum veniſſent ad loculum, ſalutis quæ erant impoſita ſignaculis, cũ ſanctam reuoluiſſent deciſionem, inuenerunt ſanctorum patrum ad eos adiectas ſubſcriptiones.* Addit Nicephorus *li. 8. cap. 23.* ipſius ſubſcriptionis verba; *Chryſanthus & Muſonius: qui cum patribus omnibus in Sancta prima Oecumenica Synodo conſenſimus; quamuis corpore tranſlati, manu tamen propria nos quoq; libello ſubſcripſimus.* Vnde patet & Spiridionis, & omnium Primæ Synodi patrum ſententiam fuiſſe, animas, diuina permiſſione, ad nos redire poſſe. nam alioquin, nec ille filiam vocaſſet, nec iſti ſubſcriptionem poſtulaſſent. Nicæno concilio vetuſtius, vtpote durante adhuc ante Cõſtantinum perſecutione, celebratum fuit in Hiſpania concilium prouinciale Eliberitanum, in cuius *can. 34.* legimus *Spiritus defunctorum non eſſe inquietandos*; quo ſignificatur ſpiritus defunctorumupereſſe, & cernere quæ circa ſepulcra eorum fiant; vnde & ſequitur; nonnunquam adeſſe his locis, & deteſtari ritus gentilitios, ex errore natos, de animarum circa ſepulcra centenaria oberratione, de qua puto Canonem illum agere. & à qua ſententia non videtur omnino alienus Nemeſius περὶ ψυχῆς, qui liber peperam tribuitur Niceno. Anno 366. Iulianus Imp. occiſus fuit incerti ſpiculo: & diuina viſio prius oſtenſa ſancto Baſilio, cui cum B. Virgine S. Mercurius apparuit, & diſcedens, & cruentam haſtã referens; vt ex Helladio D. Baſilij diſcipulo docuit D. Damaſcenus *Ora. 1. de Imagin.* eodem quoque tempore, & alius ad caſtra proficiſcens vidit, vel vigilans, vel ſomnians, complures ex Apoſtolis, & Prophetis in vnum coactos, & de iniurijs Iuliani in Eccleſiam querentes, & in commune conſulentes; & duos ex eorum numero, ceteris bono animo eſſe iuſſis, diſceſſiſſe, paulloque poſt rediſſe ad conuentum, & nunciaſſe tyrannum occiſum. Soſomenus hæc narrans *lib. 6. cap. 2.* duorum nomina prætermiſit; ſed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuiſſe milites ac Martyres, Mercurium & Artemium. *Sic ille lib. 10. cap. 35.* B. Febronia Martyr & virgo natalis ſui die quotannis mediæ noctis tẽpore in Nocturnis precibus, apparebat cunctis in choro verſantibus, eo ipſo in loco procumbens, vbi pſallere ſolita. *Metaphraſt. apud Sur. tom. 3. Iunij 15.* D. Ammonis animam vidit B. Antonius comitantibus angelis in cœlum pergere. *Athanaſ. in vita D. Antonij, idem refert Palladius in vita Ammonis.* D. Martino Turonenſium Epiſcopo apparuit è cęlo deſcendens B. Virgo, & ex inferis adſcendens anima latronis, qui pro Martyre colebatur. *Sulpicius Seuerus in vita D. Martini.* D. Paulli primi Eremi-

ta

tæ animam viſam B. Antonio in cælũ ab angelis deferri, auctor eſt D. Athanaſ. *in vita Antonij* & D. Hieronym. *in vita Paulli.* fuit in hac ſententia Nemeſius, paullò ante citatus: fuit & D. Baſilius *lib. de vera virgin. paullo ante medium*; vbi poſtquam dixiſſet virginem, etiam cum ſola eſt, ſemper reuereri debere & Dei, & angeli cuſtodis præſentiam; *Quid* (ſubdit) *per ſingula pergam? Ipſas angelorum infinitas multitudines, & vna Sanctorum patrum beatiſſimos ſpiritus. Nullus enim ex his eſt, qui non ſingula vbiq; conſideret. Etſi enim oculis carneis minimè conſpicui ſunt: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem complectuntur, & comprehendunt omnia.* vult ergo Sanctorum animas nobis cum volunt adeſſe, Dei permiſſione, & nullum eſſe locũ quo ſe ſucceſſiuè penetrare non poſſint; nihil in rebus eſſe actionibusq; humanis, quod aliquando nequeant intelligere. ne qd hic vbiquitatis ſomnies. Idẽ in Panegy. B. Mamãtis Mart. ſignificat multis D. Mamantẽ apparuiſſe. *Memores eſtote Martyris, quot quot illo per ſomnia petiti eſtis.* D. Greg. Nazianzenus *Orat. in laudem Cæſarij, dicit* ſibi ſæpè in ſomnis viſum fratrem, & licet addat, *ſine cupiditate* (qua ſcilicet amantes ſibi ſomnia fingunt) *ſine ipſa veritate*: manifeſtum tamen teſtimonium dat ſententiæ ſuæ, de poſſibili animarum apparitione.

Vixere eodem ſæculo nonnulli Patres mox citandi; ſed, quia mors eorum, & vitæ pars potior, incidit in ſæculum ſequens, in illud diſtuli.

Quod tempus intercedit inter annum CCCC. & D. ſæculo quinto adſcribendum, viros habuit qua ſanctitate qua doctrina valdè illuſtres. D. Martini tranſitus D. Seuerino, & D Ambr. abſentibus oſtenſus: apparuit etiam, vt auxilium laturus ijs qui corporis eius translationem parabant: apparuit & alias non ſemel vt narrat Gregor. Turon. *lib. de mirac. D. Martini & lib. de gloria Confeſſor.* D. Ioannis præcurſoris caput altiſſimè Herodias defodi iuſſerat. multis ſęculis ſanctus ipſe, duobus Monachis in ſomnis apparuit, & quo loco eſſet oſtendit. Rurſus cum memoria eius interierit, & ignoraretur quo loco deliteſceret hoc ſęculo, ante Marciani imperium, idem ſanctus Marcello monacho mirabili modo locum ſepulcri ſui capitis indicauit, *Proſper & Sigisbert. in Chron. Sozomen. lib. 8. c. 21. Nicep. li. 12. c. 49.* Vbinam ſepulta forent corpora DD. Geruaſii & Prothaſii, per viſionem eorum D. Ambr. didicit, teſte B. Auguſtino, *lib. 22. de Ciuit. Dei c. 8. & lib. 9. confeſſ. c. 7.* ipſius etiam D. Ambroſ. verba hanc ſententiam noſtram confirmant, quibus eodem ſenſu, quo D. Baſilius, Sanctorum ſpiritus vbilibet eſſe teſtatur; *Nam licet vniuerſi ſancti, vbique ſint, & omnibus proſint; ſpecialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & ſupplicia pertulere pro nobis. Martyr enim cum patitur, non ſibi tantum patitur, ſed & ciuibus. Ser. 77. de Natali Octauij, Aduent. &c.* B. Paullinus (fortè Diaconus, certè non Nolanus ille) *in vita S. Ambroſii, Eodem, inquit, quo obijt die, ſicut textus epiſtolæ loquitur, quæ à Simpliciano ſucceſſore eius venerabili viro ſuſcepta eſt de partibus Orientis, ad ipſum tanquam adhuc nobiſcũ viuẽtẽ directa, quæ nunc vſq; Mediolani habetur in monaſterio quibuſdã ſãctis viris apparuit orans cũ illis, & imponens illis manus. habet. n. diẽ epiſt. quo directa eſt: quà lecta inuenimus diẽ eſſe, quo ille defunctus eſt. Intra Tuſciam verò ciuitate Florentia, vbi nunc vir Sanctus Zenobius Epiſcopus eſt, quia promiſerat ſe illos ſæpius viſitaturum, frequẽter ad altare, quod eſt in Baſilica Ambroſiana, quæ ibidẽ ab ipſo conſtituta eſt, viſus eſt orare ſicut, ipſo ſancto viro ſacerdote Zenobio referẽte, didicimus. In eadẽ ẽt domo in qua declinãs Eugeniũ manſit, tẽpore quo Rhadagaiſus ſupradictã ciuitatẽ obſidebat cũ iã penitus deſperaſſent viri ciuitatis per viſum cuidam apparuit, & promiſit, alio die ſalutem illis adfuturã. Quo referente ciuium animi ſunt erecti. Nam altera die adueniente Stilichono*

comite

Universidad de Deusto Biblioteca

comite cum exercitu, facta eſt de hoſte victoria. Hac Panſophia religioſa femina, matre pueri Panſophij referente cognouimus. Mazcezeli etiam deſperanti de ſalute ſua vel exercitus, quē ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu in viſu noctis apparuit, atq; cum prouolueretur ad pedes viri ſancti Mazcezel: percutiens terram ſenex baculo quo regebatur (tertiò hac enim ſpecie illi apparuerat) ait: Hic, hic, hic ſignans locum, deditque intellectum viro quem viſitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnoſceret ſe in ipſo loco, in quo ſanctum Domini viderat Sacerdotem, die tertia victoriam adepturum: atq; ita ſecurus bellum, & inchoauit, & conſummauit. Nos tamen ea Mediolani poſiti, ipſo Mazcezele referente, cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nunc poſiti hac deſcribimus, plurimis hoc ipſum retulit ſacerdotibus, quibus etiam referentibus ſecurius ante nobis cognita huic libro adiungere arbitrati ſumus. Siſinnij etiam & Alexandrini Martyrum, qui noſtris temporibus, poſt obitum Sancti Ambroſij in Agaunia partibus perſequentibus gentilibus martyrij coronam adepti ſunt, cum reliquias Mediolani ſumma cum deuotione ſuſciperemus, adueniente quodam cæco & referente cognouimus: qui eodē die tacto loculo, in quo Sanctorum reliquiæ portabantur, lumen recepit, quod per viſum noctis vidiſſet nauim appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorum virorum: quibus deſcendentibus ad terram, cum vnum de turba precaretur, vt ſciret qui eſſent ij viri: audierit Ambroſium eiuſq; conſortes. Quo audito nomine, cum deprecaretur vt lumen reciperet, audiuit ab eo: Perge Mediolanum & occurre fratribus meis, qui illò venturi ſunt (deſignans diem) & recipies lumen. Erat enim vir (vt ipſe aſſerebat) de littore Dalmateno, nec ſe ante veniſſe in ciuitatē aſſerebat, priuſquam recto itinere reliquijs Sanctorum occurriſſet nondum videns: ſed tacto loculo videre cœpiſſe. Hactenus Paullinus de Ambroſio, & quidem certò comperta. Nunc age, alium eius ætatis, D. Ambroſij contra Symmachum Collegam, Prudentium adiungamus.

Prudentius de S. Eulalia,

Virgo citum cupiens obitum
Apperit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Viſa relinquere, & aſtra ſequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus, &c.

De Sancto Fructuoſo & ſocijs.

Vidit præſidis ex domo ſatelles
Cœlum martyribus patere apertum,
Inſigneſq; viros per aſtra ferri.
Quin & filiolæ monens herili
Oſtendit ſceleris notam paterni,
Cœlo viuere, quos forum peremit.

Poſtea cum pio ſtudio conarentur fratres, quiſque ſibi partem reliquiarum auferre, ſubdit;

Sed ne reliquias reſuſcitandas,
Et mox cum Domino ſimul futuras
Diſcretis loca diuidant ſepulchris:
Cernuntur niueis ſtolis amicti,
Mandant reſtitui canoque claudi
Mixtim marmore puluerem ſacrandum.

Scribit Conſtantinus presbyter *in vita S. Germani Antiſiodorenſis c. 17. cum Sanctus vir in loco quodam ſpectris infeſto moraretur intrepidus, ſubitò ante os legentis adſtitit vmbra terribilis, & paulatim ſub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam ſaxorum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus lector, præſidium ſacerdotis implorauit. Qui ſtatim proſiliens effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmiſſa obſecratione nominis Chriſti, imperat, vt quis eſſet, quidve illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanitate depoſita, voce humili more ſupplicantis eloquitur: ſe cōparemque ſuum auctores fuiſſe multorū criminum: inſepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipſi quieti eſſe non poſſent. Rogat, vt pro eis Dominum precaretur, quatenus recepi requiem mererentur. Ad hac vir ſanctus indoluit, imperatque vt locum oſtenderet, quo iacerent. Tum verò cereo præcedente dux*

vmbra

vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, intempeſta nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit: Vt verò mundo redditus eſt dies, circumiectos incolas inuitat, hortatur ipſe operis maturator inſiſtens: rudera tumultuariè ſuperiecta ad tempus raſtris auulſa purgantur. Inueniuntur corpora fuſa ſine ordine, oſſa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem ſepulturæ foſſa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis induuntur, humus ſuperiecta componitur, oratio intercesſionis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita vt poſt eandem diem, ſine vllo terroris indicio, domiciliū frequentato habitatore floruerit. apud Surium menſe Iulio. Sed tot tam claris exemplis aliquas inſeramus auctoritates ſiue dogmata Patrum, mox ad alia exempla redituri. Hieronymus *lib. adu. Vigilantium.* in vno illo, noſtros Nouatores omnes iugulat ſacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: *Ais vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel ſubter arā Dei animas Apoſtolorum, & Martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, & vbi voluerint adeſſe præſentes. Senatoria videlicet dignitatis ſunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in libera honeſtaque cuſtodia, in fortunatorum inſulis & in campis Elyſiis, recluduntur. Tu Deo leges pones? tu Apoſtolis vincula inijcies: vt vſq; ad diem iudicij teneantur cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptum eſt; ſequuntur agnum quocunque vadit. Si agnus vbique, ergo & hi, qui cum agno ſunt vbique eſſe credendi ſunt. Et cum Diabolus & dæmones toto vagentur in orbe & celeritate nimia vbique præſentes ſint: martyres poſt effuſionem ſanguinis ſui arca operientur incluſi, & inde exire non poterunt.* Siſte, lector, & iſtud, *vbique* pro *vbilibet* poſitum (vt Sanctum Baſilium interpretatus fui) memento. ſimul rationes Diui Hieronymi etiam percellere eos, qui negant è cœlo Sanctorum animas egredi poſſe. Amicus, & admirator Hieronymi Diuus Auguſtinus *libro de cura pro mort.* totus in eo eſt fermè, ut probet ſecundum legem Dei ordinariam, & ſola ac nuda ipſarum animarum naturali facultate, animas illis quibus adſcriptæ ſunt locis egredi ad tempus non poſſe; extraodinaria tamen Dei permiſſione quando voluerint, eas ſuis receptaculis ad homines viſendos egredi poſſe: videte hanc eius mentem verbis, & ſerie diſputationis apertè ſignificatam, cum *cap. 10.* ſcripſiſſet, ferri mortuos apparuiſſe viuentibus, & quo illorum corpora iacerent inhumata neſcientibus, locisq; monſtratis monuiſſe, vt ſepultura, quę defuerat, præberetur, ſubdit: *hæc ſi falſa eſſe reſponderimus, contra quorundam ſcripta fidelium, & contra eorum ſenſus, qui talia ſibi accidiſſe affirmant, impudenter venire videbimur.* Et non ſunt impudentes aduerſarij noſtri; qui conſenſum ætatum omnium exſibilant? Vt autem intelligeremus hoc non accidere lege ordinaria, ſed ſpeciali priuilegio, Deique permiſſione ſingulari, *cap. 13.* illud de matre ſua ſcripſit, quod aduerſarij calumnioſe in nos detorquent; *ſi rebus viuentium intereſſent animæ defunctorū, ut de alijs taceam, meipſum pia mater nulla nocte desereret.* Etenim de ſingulari illa permiſſione alias apertè aſſeruit, quod de continua, & ordinaria lege hic negauit. *cap. 15. Mitti* (inquit) *ad viuos aliquos ex mortuis diuina ſcriptura teſtatur, & Samuelis atque Moyſis apparitionibus id confirmat.* De fide ergo hoc cenſuit Auguſtinus. idem poſtea *cap. 16.* confeſſorem Felicem cum a Barbaris oppugnaretur Nola, *non ſolum beneficiorum effectibus, uerum etiam ipſorum hominum aſpectibus apparuiſſe, non incertis rumoribus, ſed teſtibus* (ait) *certis ſe cognouiſſe. Verum* (addit) *iſta diuinitus exhibentur, longè aliter, quàm ſeſe habeat uſitatus ordo, ſingulis creaturarum generibus attributus.* Vult ergo Sanctus Doctor id fieri poſſe, ſed nō fieri naturaliter, ideo enim vt hoc doceat, mox ſubdidit; *alij ſunt humanarum rerum limites,*

alia

Universidad de Deusto Biblioteca

alia diuinarum ſigna virtutum: alia ſunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt: quamuis & natura Deus adſit, vt ſit, & miraculis natura non deſit. Quippe miracula præter naturæ quidem fiunt ordinem, naturæ tamen rerum nunquam aduerſantur. Quid hac veritatis tuba ſonorius? quid hoc lumine Eccleſiæ manifeſtius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici expectant? viuorum negotijs mortuorum ſpiritus interfuiſſe, ſuperſtitibus adfuiſſe, viſos in orbe noſtro, teſtatur. Auctor epi. ad Cyrillum Ieroſol. quæ tribuitur (licet falſo) Auguſtino; ipſa qua deceſſit hora, narrat Hieronymi animam ei apparuiſſe, multaque ſapienter monuiſſe, & eruditè docuiſſe. Sed huius epiſtolæ auctoritas & fides ſunt exiguæ, vel nullæ: ideo pergamus aliò D. Chryſoſtom. *hom. 74. in Ioan.* agnoſcit mortuorum in ſomnijs apparitionem, & eam fuiſſe ſententiam Iudæ Thadæi Apoſtoli eo loco ſcribit, vt cenſeret ſic Chriſtum poſt mortẽ ſolis Apoſtolis & non alijs apparíturum. Apud Palladium legimus a B. Pambo viſos fratres duos Pæſium, & Eſaiam in cœlis: *in Paeſio & Eſaia.* ab Abbate Apollo uiſum fratrem eius defunctum: *in Apollo.* Anuph vidiſſe choros beatorum, & eius animam poſtea à numeroſis angelis & martyribus in cœlum cunctis videntibus ſublatam. *in Anuph.* Solitus autem Palladius diſertè exprimere, & diſtinguere viſionem angelicam a viſione animæ, & addere angelum hominis alicuius ſpeciem aſſumpſiſſe, vt obſeruare potes *ex cap.* 86. de Euagrio Diacono, viſione angelica ab amore libidinoſo mulierculæ deterrito: vbi etiam habes apertam diſtinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blaſphemiã conantium eum inducere. His fermè temporibus Marcus Gazenſis vixit, teſtis oculatus, narrans Ioannis Cæſareæ & Porphyrij Gazenſis Epiſcoporum legationem ad Arcadium de diruẽdo Marnæ templo: vbi inter cetera deſcribit tempeſtatem grauiſſimam, quam Deus permiſerat oriri propter hæreticam naucleri prauitatem: *implorabamus* (inquit) *preces B. Procopij anachoretæ. Cumque fuiſſet veſpera & tempeſtas non ceſſaret, permãſimus vigilantes totam illam noctem Circa matutinum autem ex multa afflictione parum dormitarunt ſanctiſſimi Epiſcopi, & videt in ſomnis Dominus meus Porphyrius, ſanctum Procopium Anachoretam dicentẽ eis: Nauclerum catechiſmo inſtituite & obſignate (eſt enim ex Arij heretici execranda ſecta) & efficite, vt ipſe anathemate notet Arium, & malam eius fidem, & ſtatim ceſſabit tanta tempeſtas.* Subdit deinde ſic factum, & mare tranquillatum. D. Chryſoſtomo, commentarios in D. Pauli epiſtolas ſcribenti, aſſiſtentem, eumque docentem Beatum Apoſtolum vidit Proclus Conſtantinopolitanus, vt ſcriptis proditum a Leone Auguſto, & Metaphraſte *in vita Chryſoſtomi.* Eidem ab exilio redeunti Comanæ in templo D. Baſiliſcus Martyr, Nicomediæ olim paſſus, apparuit dicens: *Confide frater Ioannes: cras enim ſimul erimus.* Aiunt presbytero quoque Eccleſiæ prius apparuiſſe Martyrem, atque dixiſſe: *præpara Ioanni fratri locum, Venturus eſt enim.* narrat Palladius in Dialog. & addit confirmaſſe euentum; poſtridie enim mortuum & ſepultum eo loco Sanctum Antiſtitẽ. B. Cyrillus Alex. diſſentiens vehementer a Chryſoſtomo, in ſomnis monitus a Deipara fuit, ut cum eo mortuo in gratiam rediret. *Nicephor. libro decimoquarto Hiſt. cap. 28. ex Niceta.*

Aliam viſionem Adelphij de gloria B. Chryſoſtomi, a Sophronio (*in Prato ſpirituali c. 128.*) deſcriptam, vt meram impoſturam, meritò a Baronio (*to. 5. anno 407.*) confutatam, prætermitto. Sed omni fide digna eſt hiſtoria, quam de Syneſio Cyrenes Epiſcopo, & Euagrio Philoſopho idem Sophronius memoriæ mandauit, ex Leontio, *Prat. Spiritual, c. 195.* cũ aſſi-

duè Syneſius eum conaretur ad religionẽ Chriſtianã traducere, iſq; obijceret doctrinã Chriſtianorũ, de reſurrectione corporũ, deq; mercede bonorũ operũ, maximè centuplo pro eleemoſyna poſt hanc vitã recipiendo, ſibi non poſſe non fabuloſam videri. Tandem tamen Epiſcopus nihil diligentiæ prætermittens ei perſuaſit Chriſtianum fieri, & cũ liberis baptizari. *Cæterum, non multò poſteaquã baptizatus fuit, dedit Epiſcopo auri tria cẽtenaria in vſum pauperum, dicens, Accipe aurum iſtud, & diſtribue illud pauperibus, & fac mihi cautionem manu tua, quod Chriſtus mihi ipſum reddet in futuro ſæculo. Qui ſuſcepto auro promptè illi cautionem fecit, vt petebat. Vixit itaq; poſt baptiſmũ annos aliquot philoſophus ac tandem infirmatus eſt ad mortem. Cũ verò morti proximus eſſet, dixit filijs ſuis: Quando curabitis funus meũ chartam iſtam in manibus meis ponite, & me cum illa ſepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij ſicut eis ipſe præceperat ſepelieruntq; eum cum chirographo. Tertia autem poſt ſepulturam die apparuit epiſcopo Syneſio nocte quieſcenti, dicens: Veni ad ſepulchrum vbi iaceo, & accipe chirographum tuum. accepi enim debitum & ſatisfactum mihi eſt: atq; vt certior eius rei fias, propria mea ſubſcripſi manu. Ignorabat enim Epiſcopus, quòd chirographum illud conſepeliſſent ei. Mane autẽ facto, accerſitis filijs eius dixit: Num aliquid cum Patre veſtro in monumento poſuiſtis? Illi putantes quod eos de pecunijs interrogaret, dixerunt ei. Nihil Domine præter pannos conſuetos. Quid igitur. Nũquid vel chartam aliquam conſepeliſtis ei? tunc recordati filij (ignorabant enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita ſanè Domine, chartam enim quãdam moriens dedit nobis, & ait: Quando ſepelieris me, chartam iſtam in manibus meis date, nullo penitus ſciente. Tunc dixit illis Epiſcopus ſomnium quod nocte illa viderat. Sumenſque illos cum clericis ac primarijs ciuitatis, acceſſit ad philoſophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philoſophum, chirographumque manu Epiſcopi cõſcriptum ſuis manibus tenentem. accipientes autem chirographum ex eius manibus aperuerunt, inueneruntq; in eo nouiter manu philoſophi ſubſcriptũ ita: Ego Euagrius philoſophus tibi ſanctiſſimo Domino Syneſio Epiſcopo ſalutem. Accepi debitum in his litteris manu tua conſcriptum. Satisfactumque mihi eſt, & nullum contra te habeo ius, propter aurum quod dedi tibi, & per te Chriſto Deo, & Saluatori noſtro, &c.* Idem narrat Hugo Eterianus *lib. de regreſſ. anim. ab inf. c. 16.* Luciano preſbytero viro ſancto, temporibus, non Conſtantini (vt malè Nicetas *orat. de martyrio & inuent. S. Stephani*) ſed Honorij & Archadij; apparuit ſemiuigilanti ter, diuerſis noctibus, B. Gamaliel B. Pauli præceptor, eique indicauit locũ reliquiarũ corporis ſui, & B. Stephani protomartyris, & B. Nicodemi, & B. Abibi, quæ & eo inuenta fuere loco, & per Oroſium Occidenti illata. exſtat epiſtola Luciani de hac re luculenter ſcripta, (*apud Sur. to. 4.*) quã Auitus Hiſpanus in Latinum tranſtulit è Græco, cuius etiã exemplar exſtat, & meminit Gennadius, *de viris illuſtribus c. 47.* cui ſuffragantur Marcellinus Comes *in Chron.* & Nicephorus *lib. 14. c. 9.* Et vt certior foret hæc viſio, idem B. Gamaliel, eodẽ tẽpore, apparuit Nygetio monacho, cui etiam ſitum loci ad Orientem indicauit, ut refert ipſe Lucianus. Ipſum quoque Protomartyrem nonnullis apparuiſſe teſtis eſt Euodius *lib. 1. de eius miraculis.* De Michææ & Habacuc apparitione, his priore, legendus Sozomen. *lib. 7. c. vl.* De Zachariæ prophetæ corpore non multum poſt inuẽto, ſic Sozomenus *lib. 9. cap. vlt. Cophar villa eſt in territorio Eleutheropolis Palæſtinæ. Huic præfectus erat agri ipſius conſeruus Calimerus quidam, domino quidem ſuo fidelis, ſed moroſus interim ac difficilis, & in conterminos agricolas iniquus. Quamuis autẽ talis eſſet, propheta tamen ei vigilanti clara luce apparens ſeipſum reuelauit. Et hora quadam demõſtrato, Age quæſo*

Universidad de Deusto Biblioteca

(inquit) *hic fodito,&c.* ſubditur enim corporis ſacri, oſtenſo loco, inuentio. Abſens, & viuus adhuc Euthymius noctu viſus Tereboni Saraceno: quem cum ſanaſſet poſtea ad ſe profectum, magna Sarracenorũ pars Chriſti fidẽ fuit amplexa, anno Chriſti 420. Vt prodidit Cyrillus monachus, probatiſſimus Hiſtoricus *in vita S.Euthymij, Surij tom.1.Ianuar.20.* Circa annum 429. Abbati Cyriaco B.Virgo, cum duobus, SS.Baptiſta & Euangeliſta, apparuit, & negauit in cellã eius ingredi, manebat enim ante ianuã, eo quod ignaro Abba, duo Neſtorij libri in eius cella forent, hoſtis Deiparæ: *auctor Sophron.Prati ſpirit.c.66.* De B.Paulino Nolano, *in lib. de vita Paulini apud Surium tom.3.Iunij 22.* narrat Vranius, ei ante mortẽ apparuiſſe, & cũ eo collocutos fuiſſe S.Ianuarium Mart. & S.Martinum Turonenſem. B.Petrus Apoſtolus & S. Apollinaris eius diſcipulus per viſum apparentes Sixto Papæ, anno 433. eum admonuerunt Rauennati ſedi imponendum Petrum illum, verè Chryſologum, virum ſimul ſanctiſſimum & eloquentiſſimum: *auctor ex antiquis archiuis Rauennatium, in eorum hiſtoria, Hiero.Rubeus.* Scribit Procopius *lib.2.de bello VVandalico,* B.Ciprianum Afris oppreſſis apparuiſſe, & bono animo Chriſtianos eſſe iuſſiſſe, ſeque breui tempore vltorẽ futurum: quod ſanè VVandalis debellatis, biennio poſt accidit. Anno 456. Theodoricus rex victis in Gallicia Sueuis, in Luſitaniam contendit: vbi ne vrbem Emeritam diriperet, B.Eulaliȩ Martyris apparitione coercitus fuit, auctore D.Iſidoro *in Chron.Gothor.* De B.Leonis ad Flauianum de recta fide epiſt. Sophronius iſta memorat *cap.147. Prati ſpirit.* Narrauit & hoc nobis eiuſdẽ cænobij Pater Abbas Menas, *Audiſſe ſe Eulogium Alexãdrinum Patriarcham dicentem. Cum profectus eſſem Conſtantinopolim, factus ſum contuberino Domini Gregorij Romani Archidiaconi, & ſingularis viri, qui narrauit mihi de ſanctiſſimo ac beatiſſimo Leone Romano Pontifice, dicens haberi ſcriptum in Eccleſia Romana: quòd cum ſcripſiſſet Epiſtolam ad Sanctum Flauianum Conſtantinopolitanum Epiſcopum contra impios Eutychetem, & Neſtorium, poſuerit eam ſuper tumulum Principis Apoſtolorum Petri, & orationibus ac vigilijs, & ieiunijs vacans, orauit ipſum ſummũ Apoſtolum dicens: ſi quid, vt homo, vel minus cautè poſui: tu, cui à Domino Saluatore noſtro Ieſu Chriſto & Eccleſia & hæc ſedes commiſſa eſt, emenda. poſt quatuor vero dies apparuit ei Apoſtolus, & dixit, legi ac emẽdaui. Sumenſque Epiſtolam de ſepulchro B.Petri, aperuit eã & inuenit Apoſtolica manu emendatam.* Idem c.148. *Theodorus* (inquit) *ſanctiſſimus Epiſcopus Dornæ, quæ eſt in Libya, narrauit nobis dicens: cum eſſem cubicularius ſancti Papæ Eulogij, vidi in ſomnis virum reuerendi habitus, ſtatura procerum, dicentem mihi: Nuncia meum Eulogio Papæ aduentum. ad quem ego: Quis es tu, qui iubes vt nunciem? Reſpondens ille dixit mihi: Ego ſum Leo Romanus Pontifex. Ingreſſus igitur ego nunciaui dicens: Sanctiſſimus & Beatiſſimus Papa Leo Romanæ ſedis Antiſtes conuenire vos vult. Cum hoc audiſſet Papa Eulogius, exurgens concitus occurrit in occurſum eius. Salutanteſque ſe inuicem, oratione facta, conſederunt. Tunc verò Dominus, & eximius Leo dixit Sancto Eulogio. Scis quare huc venerim ad vos? Reſpondit ille: Non; Ait ipſi: Veni, vt vobis gratias agerem, quia ritè et magnificè pro mea Epiſtola reſpondiſtis, quam ſcriptam miſi ad fratrem meum Flauianum Cõſtantinopolitanum Patriarchã, ſenſum quidem, & ſententiam meam aperientem, hæreticorum autem ora obſtruentem. Scito autem, frater, quia non mihi tantum veſtrum diuinum laborem ſtudiumq́; contuliſtis, ſed etiam ſupremo culmini Apoſtolorũ Petro, & ipſi præ omnib. quæ à nobis prædicatur veritati; qui eſt Chriſtus Deus noſter. Iſta nõ ſemel tãtũ, ſed bis terq́; cõſpiciens trinà apparitione firmatus, enarraui B.Papæ Eulogio.*

Idem Sophronius *cap.149.* narrat adhuc aliàs Diuum Petrum eidem Sancto Leoni apparuiſſe, & nũciaſſe eius dimiſſa peccata. Vixit hoc ſæculo Theodoretus, is ſcribit: BB.Apoſtolos Ioannem & Philippum, Theodoſio Imp.olim apparuiſſe *li.5.hiſt.c.24.* Anno 485. conante Petro Fullone Cypri eccleſiam ſibi ſubijcere: S.Barnabas Apoſtolus tribus continuis noctibus ter Anthemio Salamines Epiſcopo apparuit, & locum corporis ſui vna cum Euangelio S. Matthæi, propria Barnabæ manu conſcripto, ſepulti indicauit: quæ & inuenta, *narrat fusè Alexander Monachus. apud Surium tomo 3.11.die Iunij.* Breuiores futuri ſumus ſæculis ſequentibus.

VI. *Sæculo inchoato 6.* hoc eſt poſt annũ Chriſti. CCCCC. Hæretici Seueriani multi varijs fuere viſis conuerſi. vt in primis, Iſidorus Monachus Philoxemenſis, apparitione damnati illius, qui Chriſto Domino alapam incuſſerat, quod fusè narrat Sophronius *cap.30.Prat.Spirit.* Deinde & Coſmiana vxor Germani Patricij, quam propter hæreſis contagium, Deipara viſibiliter apparens cum alijs ſanctis fœminis, arcuit à templi aditu. *Sophro. qui & alia multa ſubdit ſeqq.cc.49.79.106.188.213.* Reginæ mulieri Cappadoci, officio Diaconiſſæ, in ſomnis viuus, & in Laura degens apparuit, eãque docuit quæ erant neceſſaria Ioannes Silentiarius, narrante rem geſtã Cyrillo Monacho, *in vita eius apud Lipoman.tom.6.* D. Bartholomæus in Daris apparuit Anaſtaſio, & corpus ſuũ vbi ſepultum eſſet indicauit, ſeq; patronum vrbis ac defenſorem profeſſus fuit. *Sic Nicephor. lib.16. c.37.* Anno Chriſti 515. obijt Macedonius Patriarcha Conſtantipolitan. ab impio Anaſtaſio in exilium actus, de eo Cedrenus ita ſcribit; *cum iam eſſet ſepulchro condendus, antequam id fieret, ſublata dextera manu crucis ſigno ſepulchrum obſignauit. Idem Theodoro cuidã ſuorum familiarium per viſionem dixit: Excipe hæc, & abi, & Anaſtaſio recita. Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorum fide perſtiti. Interim tamen ſemper Deum interpellabo dum tu quoque venias, & cauſa noſtra diſceptetur. Legendi eadem de re Miſcella, ex Theophane libro 15. Anaſtaſ. in Chron. & Theodorus Lector collectan. lib.2.* Verum quia Macedonius Schiſmaticus obijt: alios Anaſtaſio Deus Catholicos: & ab ipſo quoq; in exilium miſſos, accuſatores præſtituit; quos ambos Deus viſione præmonuit, ſe pararent, vt decimo ab Anaſtaſij obitu die morituros, & cauſam ſuam ante horrendum tribunal acturos. ij fuere Elias Patriarcha Ieroſolymitanus: & Flauianus patriarcha Antiochenus. *legendi Cyrill. in actis Sabæ apud Surium to.6. die 5. Decemb. & Sophr. in Prato Spirituali c.35.* Thodorici Regis Italiæ animam ſolitarius Lyparitanus vidit, inter Ioannem Papam & Symmachũ Patricium, vinctis duci manibus, & in ollam Vulcani proijci: vt narrat B. Gregorius Papa *lib.4.Dialog.c.30.* Interdum accidit vt in viſione, is cui fiebat ad locum deduceretur, vbi animȩ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Neſtoriani, quem cum B.Cyriacus Deo commendaret: *circa horam nonam diei ſequentis, aſpexit frater, qui erat in ſpelunca, quendam adſtantem ſibi aſpectu terribilem, ac dicentem:* Veni & vide veritatẽ. *Aſſumenſq́; eum duxit in locum tenebroſum ac fætidum, ignem euaporantem: atq; in ipſis ignibus videt Neſtorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioſcorum, Seuerum, & Origenẽ, & alios quoſdam. dixitq́; illi is, qui apparuerat: locus iſte præparatus eſt hæreticis, &c. Hactenus Sophron. Prat. Spirit. capi.26.* Cum Iuſtinianus Imp. Apoſtolis templum exædificaſſet: conſtat quod *Apoſtoli* (ait Procop.) *beneficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquã pij & religioſi. Neq; enim ab humanis recedunt diuina, ſed admiſceri percupiunt, & hominum conuerſatione oblectari. Sic Procop. lib.1. de ædific. Iuſtiniani.* vbi vides etiam eius ſententiam de quæſtione noſtra

Universidad de Deusto Biblioteca

cuius etiam illa ſunt huc pertinentia ex eodem opere: *Circa Sinus terminum in arduo ſatis & edito loco ſanctis Coſmæ, & Damiano olim templum dedicatum eſt: Vbi Iuſtinianum grauiter ægrotantem, & iam morituri ſpeciem præbentem, nempe a medicis deſperatũ, & inter cadauera iacentem, iſti ſancti per ſomnum & viſum apparentes curauerunt.* Idem *lib. 1. de bello Goth.* teſtatur mœnium Romæ partem à B. Petro Apoſtolo, Gotthis obſidentibus, defenſam fuiſſe. B. verò Stephanum viſum apud Apoſtolorum Principes, pro vrbe Metenſi intercedere; in qua eius erant reliquiæ ſcribit Greg. Turon. *lib. 2. Hiſt. Francor. c. 6.* Sed & anno 552. filium vitriarij Iudæi triduo in fornace illæſum B. Virgo puero ſe viſibilem præbens ſeruauit, qui cum matre poſtea baptizatus. rei geſtæ hiſtoria certiſſima peti poteſt ab eo, qui tum viuebat, Euagrio, lib 4. c. 35. ex eo Greg. Turon. lib. de glor. mar. c. 8. & Glycas Annal. p. 4. Redempto Epiſcopo Ferentinati ad ſepulchrum S. Eutychij vigilanti, idem martyr aſtitit dicens: *Redempte vigilas? cui reſpondit, vigilo. Qui ait, Finis venit vniuerſæ carnis*, & quæ ſequuntur apud D. Greg. *Dial. lib. 3. c. 38.* Circa annum 587. Guntrammo Regi de Chilperico peſſimo Francorum tyranno, viſio huiuſmodi fuit oſtenſa, quam ipſemet Rex apud Grego. Turonenſem ſic narrat; *vidi & ego aliam viſionem, quæ huius interitum nunciauit. Adducebatur enim in conſpectu meo à tribus Epiſcopis vinctus cathenis; quorũ vnus Tetricus, alius Agricola, tertius verò Nicetius Lugdunenſis erat, è quibus dicebant duo, ſoluite quæſo eum, & caſtigatum abire permittite. Quibus è contrario cũ amaritudine Tetricus Epiſcopus reſpondebat. Non fiet ita, ſed igne concremabitur pro ſceleribus ſuis. Et cum diu multumq; quaſi altercantes hæc inter ſe verba conferrent: conſpicio eminus aneũ ſuper ignem poſitum feruere vehementer. Tunc, me flente, apprehenſum infelicem Chilpericum confractis mẽbris proijciunt in aeneum: nec mora inter vndarũ vapores ita diſſolutus ac liquefactus eſt, vt nullum ex eo penitus indicium remaneret.* Greg. Tur. *lib. 8. hiſtor. Francor. c. 5.* Narſetem, Eunuchũ ſed belli ducem clariſſimum, nefas omittere, de quo ſic Euagrius; *Commemoratum ab his qui vna cum Narſete fuerunt, dum precibus & alijs pietatis officijs diuinum numen placaret, debitumque cultum ei tribueret: S. Virginem ei apparuiſſe, planeq; tempus præſcripſiſſe, quo bellum cũ hoſtibus gereret, atq; non prius ad prælium committẽdum ſe accingeret, quam cælitus ſignum acciperet.* Sic Euagrius, de Totila & Theia Regibus ab eo deuictis loquens, *lib. 4. c. 23.* idem Nicephorus refert *lib. 17. c. 13.* cuius verba ſunt ex Euagrio explicanda. non enim loquitur de cũctis bellis Narſetis, ſed de hoc Gotthico. Paulò poſt, Sergiopolim obſidente Choſroe, viſus D. Sergius Martyr cum innumerabilibus cęleſtib. propugnatoribus defenſionẽ parare atq; per muros vbique diſcurrere. Nicephor. lib. 17. c. 17 ex Euagrio li. 4. c. 27. Iuſtino Iuniore imperante Anatolium hominẽ præſtigiatorem & impium, primò quidẽ imago Deiparæ palam fuit auerſata: deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipſa apparuit, eoſq; contra ſceleſtum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium ſuum contumelijs affici. *Euagrius lib. 15. cap. 18.*

VII *Septimum Sæculum inchoatum* anno 600. iuuat ordiri à Beatiſſimo Gregorio I. Romano Pontifice & Eccleſiæ Doctore; cuius ſolius ſufficere deberet auctoritas. is primum de B. Muſa refert ſequentia: *Quòd quadam nocte ei per viſionem B. Dei genetrix virgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis veſtibus puellas oſtendit. Quibus illa cũ admiſceri appeteret, ſed ſe illis iungere non auderet, Beata Maria virginis eſt voce requiſita, an velit cum eis eſſe, atq; in eius obſequio viuere: Cui cũ puella eadem diceret, volo: ab ea protinus mãdatũ accepit, vt nihil vltra leue, & puellare ageret, & a riſu & iocis ſe abſtineret, ſciens per omnia, quod inter eaſdem virgines quas viderat, ad eius obſequium die trigeſimo veniret. Quibus viſis in cunctis ſuis moribus puella mutata eſt, omnemque à ſe leuitatem puellaris vitæ magna grauitatis detereſit manu. Cumque eam parentes eius mutatam eſſe mirarentur, requiſita rem retulit, quid ſibi B. DEI genetrix iuſſerit, vel qua die itura eſſet ad obſequium eius, indicauit. Tunc poſt viceſimum quintum diem febre correpta eſt. Die autem triceſimo, cum hora eius exitus propinquaſſet, eandem beatam genitricem Dei, cum puellis quas per viſionem viderat, ad ſe venire conſpexit. cui etiam ſe vocanti reſpondere cæpit, & depreſſis reuerenter oculis, apertà voce clamare, Ecce Domina venio. In qua etiam voce ſpiritum tradidit.* *lib. 4. Dialog. c. 17.* De B. Probo Reatino Epiſcopo memorat, illi ſimul, & puero qui aderat apparuiſſe SS. Iuuenalem & Eleutherium Martyres ſtolis candidis amictos, qui animam Probi ſecum in cœlum aſportarint *lib. 4. Dialog. c. 12.* hæc de cælitibus: de quibus alia idem eodem libro *cap. 11. & 14.* de damnatorum apparitionibus idem exempla ſuppeditat, ut de Theodorici anima in ollã Vulcani viſa deijci, quod ante citaui, & confirmat Hugo Ætherianus *lib. de regreſſ. animar. cap. 7.* & de moniali, quæ viſa ante altare per medium ſecari, *lib. 4. Dialog. c. 51.* De animabus, quæ adhuc expiabantur idem plura ſuggerit. Paſcaſium Diaconũ viſum Romæ in Thermis ſtantem & balneantibus obſequentem, in pęnam ſciſmatico præbiti fauoris, vt faſſus ille, cui apparuit, Germano Capuano Epiſcopo, cuius & precibus mox pœnali loco fuit liberatus. *lib. 4. Dialog. c. 40. & Hugo Ætherianus libro de regreſ. animar. c. 14.* Similia fermè habet de anima Domini balnei, qui pro culpis poſt mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iuſſus lauaturis ſedulò miniſtrare; quam operã cum Centumcellenſi presbytero nõ ſemel præſtitiſſet, presbyter ei caritatis cauſa duas oblationum coronas detulit. Sed ille merens afflictuſque reſpondit: *Mihi iſta quare das pater? iſte panis ſanctus eſt, ego hunc manducare non poſſum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquando fui, ſed pro culpis meis hic poſt mortem deputatus ſum. Si autem mihi præſtare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panẽ, vt pro peccatis meis interuenias. Et tunc te exauditum eſſe cognoſce, cum huc ad lauandum veneris, & me minimè reperis. In quibus verbis diſparuit, & is quẽ homo eſſe videbatur, euaneſcendo innotuit, quia ſpiritus fuit, &c.* *d. lib. 4. c. 55.* ibidem & aliud addit de Iuſto monacho qui Copioſo fratri ſuo apparuit, & ſe ſupplicium per ſalutaris ſacrificij oblationem docuit euaſiſſe. quod paulò aliter narrat Glycas *par. 4. Annal.* Hactenus Sanctus Gregorius, ea dignitate, ſanctitate, prudentia vir; vt, niſi hæreticus, eius teſtimonium nemo queat reijcere. Vixere eodem ſæculo Græg. Turo. & B. Iſidorus Hiſpalenſis, quorum teſtimonia ſuperius iam adduximus. vixit etiam Sophronius auctor *Prati ſpiritualis*, è quo iã plura teſtimonia exhibuimus. vixit & B. Ildephonſus Toletanus Epiſc. cui B. virgo candidiſſimam veſtem donauit, ei apparens cum virginum choris; quæ veſtis etiam hodie aſſeruatur. Eidem & Regi totique clero ac populo, ex tumulo ſuo ſurgens B. Leocadia apparuit, velũ manu quaſi porrigens; vnde, ad apparitionis veritatem cõprobandam, D. Ildephonſus, accepto à Rege cultello, partem præſcidit, quæ cum cultro inter Eccleſiæ theſauros repoſita. Vtrumque teſtatur Iulian. Pomerius eiuſdẽ Eccleſiæ antiſtes, apud Surium *to. 1. Ianua. 23.* anno 696. Ebroinũ cæcus quidã audiuit ĩ ollã Vulcani a dęmonib. portari, vt narrat Ado Vien. *in Chro.*

Octauo ſæculo poſt annũ 700. Floruere Iulia. Pomerius, quem noſtræ ſententiæ fuiſſe docent paulò ante ex eo laudata, de B. Ildephonſo. Vixit & Sanctus Suibertus qui ægris, quos VI

Universidad de Deusto
Biblioteca

curauit, multis poſt mortem appa-
ruit, teſte B. Marcellino *in eius vita*
c.30.apud Sur.menſe Martio. item Ve-
nerabilis Beda, qui quod idem de ap-
paritionibus ſenſerit patet ex Hiſt.
Anglor. *lib.4.c.14.& 25.& lib.5.c.14.*
& 15. & alijs eiuſdem libri, ac vi-
tarum quas conſcripſit locis. Vixit
& B.Ioannes Damaſcenus; cui, iuſſu
Iconomachi Imperatoris abſciſſam
manum, B.Deipara virgo reſtituit, vt
narrat B. Ioannes Hieroſolymitan.
Patriarcha *in eius vita.* vixit his tem-
poribus Paulus Diaconus, qui narrat
Arnulfum Longobardum in prælio
protectum fuiſſe a B. Sabino Marty-
re, & a Barbaro, cũ pictum vidiſſet,
Martyrem agnitum *lib.4.c.5.de geſt.*
Longobard. Admiratione digniſſimum
eſt, quod narrat Conſtantinus Epiſc.
oculatus teſtis, de tranſlatione reli-
quiarum S.Euphemiæ martyris, *apud*
Lipoman.tom.6. præſtrictum ſplendo-
re miraculorum Leonem Iſauricum
clam ſuſtuliſſe martyris reliquias, &
earum loco oſſa arida impoſuiſſe, ve-
ras autem reliquias cum loculo in
maris vndas proieciſſe. Incidere nau-
tæ quidam in loculum rei ignari, &
putantes theſaurum aliquem in eo re-
poſitum, ſuſcepere, & aperuere, &
mirificè qui inde exhalabat odore
perfuſi, cognouere ſacras eſſe reli-
quias. cumque hærerent ignari cu-
iuſnam forent, eadem nocte videre
lumina & cereos, viroſque mirè can-
dicantes, Deumque laudantes. *Cumq;*
appuliſſent Leninum, & ſomno ſe dediſ-
ſent, viderunt in quiete Glyceriam Mar-
tyrem occurrere Euphemiæ virgini, am-
plecti illam & exoſculari, & aduentum
gratulari. ex eo cognouerunt, cuius eſ-
ſent illæ reliquiæ. Ter inde ſoluentes ter
ventis reflantib. eodẽ reiecti ſunt. Deni-
que Euphemia adſtitit illi in ſomnis, &
quæ foret edocuit, ac ſe ibi velle ſubſiſte-
re edixit, ex quo fuerat ab impio Leone
in mare proiecta. Sic ille cui potius cre-
dendum quam Zonaræ hæc Copro-
nymo tribuenti. Idem Zonaras pau-
lo poſt ita ſcribit; de Leone Arme-
nio: *Hæc imperatorem turbabant, nec*
minus matris terrebat inſomnium. Vide
batur illa ſibi in æde Deiparæ Blacher-
nia eſſe, & cernere matronam quandam,
quã adoleſcentes candidis induti veſtib.
comitarentur, & ædis ſolum ſanguine re
dundare, audireq; matronam illam iube
ri dari matri Imperatoris vas eo ſangui
ne plenum, quæ cum id auerſaretur, dice
re illuſtrem illam matronam: At filius
tuus eos, qui me venerantur, ſanguine im
plet, neq; intelligit ſe & Deum, & filium
meum ad iram commouere. hanc matro
nam fuiſſe B.Virginem verba ipſa lo
quũtur. ſubdit Zonaras; *Eſt & D.Tha*
raſius iam ex hac vita ærumnoſa tranſ-
latus, cuidã in ſomnis viſus, qui Micha-
elem quendam inclamaret, cumq; ad in-
uadendum & occidendum Leonem hor-
taretur. Sane mox Michael Balbus eũ
interemit. anno 787. Hungo Pictorũ
Regi apparuit D.Andreas Apoſtolus
victoriam promittens, quam præſti-
tit, apparente in cęlo cruce decuſſa-
ta rubea, cum pugnaretur: quod etiã
Buccmanus, licet Caluiniſta, tradi-
dit, *lib.5.Hiſt.Scotor.rege 65.*

His temporibus vixit Beata Ger-
trudis, de qua apparente meminit Lu
douicus Bloſius *in Monili ſpirituali,*
non vno loco: paulò poſt fuit imperiũ
Romanũ in Carolum Magnũ tranſla
tum; huic D.Iacobum Zebedæum ap
paruiſſe, & hortatum, vt Hiſpaniæ re
gna ex Saracenorum eriperet pote-
ſtate, recentiores quidam ſcriptores
ſcripſere. *Ludolphus Bebenburgius de*
veterum Principum Germanorum Zelo
capite decimo quarto. Certiore fide
conteſtatæ ſunt aliæ eiuſdem Apoſto
li apparitiones, hoc & ſequentibus
ſæculis Regibus Hiſpaniæ factæ, qui
bus & opẽ ſe laturum in prælio pro-
miſit, & viſus in cõflictu hoſtes in fu
gã agere. Vidiſſe ſe & Mauri fatebã-
tur, & noſtri gloriabant: de qb. mox.

Anno octingenteſimo ſæculũ cœpit no IX.
num. eo Raymirus Rex Hiſpaniæ for
tiſſimè totum diem cum Sarraceno-
rum maxima multitudine pugnauit:
ſub noctem cũ exigua ſuorũ manu in

collẽ quendã ſe recepit. Regi vigilan
ti & Deũ precanti D. Iacob. adſtitit,
iuſſitq; omnes confeſſione luſtrari, &
ſumpta Euchariſtia prælium conſere
re. Mane, cum omnes ad vnum ob-
temperaſſent monitis Diui, ſigna cõ-
tulere, hoſtium ſexaginta millia con
ſcidere. Viſus in eo prælio Apoſto-
lus albo vectus equo, vexillum ge-
ſtans niueum quod rubea crux tranſ-
uerſa diſtinguebat. *auctores Rodericus*
Epiſcopus, Chronicum Generale Alphon.
ſi Regis, Mariana lib.7.cap.13. & alij.
Vixit hoc ſæculo Theophilactus Bul
gar. qui in decimo quarto capite Euã
gelij Ioannis fatetur, ſpiritus mor-
tuorum viuis apparere. Vixit opi-
nor eodẽ Iulianus Toletanus Iunior,
auctor Prognoſtici, qui *lib.2.cap.29.*
docet *mortuos ſcire poſſe, quid agant vi*
ui, & cap. ſeq. ex D.Auguſtini *de cura*
pro mortuis ſententia, ac penè iiſdem
verbis concludit; *ſcripturæ auctoritate*
apertè probari mortuos poſſe viuentium
oculis apparere. Carolo Caluo Franco
rum Rege Numonis quidam vſurpa-
tor bonorum Eccleſiaſticorum con-
ſpexit, ſenſitq; D.Maurilium ſibi ap-
parentem, & increpantem, & pedum
ſacrum capiti illidentem: nec vana
viſio: paulo poſt deceſſit. *ſic Annales*
Andegau. Simile, quod legitur in
Chron. Caſſinenſi, *lib.2.c.62.* a puero
conſpectum Panduiſum Principem
Capuanum ferreis nexibus vinctum,
& in cœnoſo ac fœtido lacu vſque
ad guttur demiſſum, & reſtibus a duo
bus nigerrimis ſpiritibus in profun-
dum ſubinde demitti & iterum extra
hi. Cauſam rogatus, reſpondit: *Quo-*
niam aureum calicem cœnobio S.Benedi-
cti eripui, & in agone mortis reſtituere
neglexi. Et *cap.84.* vidit eremita quidã
Æthiopes ſtramine onuſtos (qui ſe
dæmones dixerunt) eidem Pandulfo
rogum parantes: & eadem hora cõ-
pertus eſt expiraſſe.

X. *Poſt annum nongenteſimum*, Ludge-
ro, fruſtra quærenti corpus S. Lebui-
ni; *tandem viſum ei eſt in ſomnis, ſan-*
ctiſſimum ſacerdotem Chriſti Lebuinũ
ſecum loqui, & ſui detegere locum ſepul
chri, & membra ibi reperta vbi ſpiritus
indicarat. Hucbaldus Elnonenſis apud
Surium tom.6. Nouemb.12. Cum Ioan
nes Decimus exercitum in Apuliam
miſiſſet aduerſus Sarracenos; SS. Apo
ſtoli Petrus & Paulus in prælio con-
ſpecti Chriſtianis victoriam maximã
peperêrunt. *Sic Luitprandus tempori-*
bus illis proximus lib.2.c.14. Ioanni Zi
miſcæ Imp. contra Roſſos pugnanti,
iuſſu B. Virginis auxilium tulit, viſus
multis B. Theodorus Martyr. *Sic Zona.*
ro.3. Eodem ſæculo accidit horribilis
illa tragœdia Vdonis Epiſcopi Mag-
deburgici, quam poſtea narrabimus.
Tu lector memento hic ponendam
fuiſſe. Vixere hoc ſæculo decimo
Euthymius Græcus & Hugo Æthe-
rianus Latinus, quorum vterque te-
nuit mortuorum ſpiritus viuentibus
ſe in conſpectum aliquando dare.
Euthym.in c.14.Ioan.Hugo Æther de re
greſſ.animar.cap.7.11.14.& 15.& 16.
Anno nongenteſimo decimo quarto
Ferdinand. Conſaluus Caſtellæ Co-
mes, vtriuſq; fortunæ illuſtre ſpeci-
men, vir dictis factiſq; magnificus,
cum trecentis duntaxat militibus, di
uino fretus monitu, maximas Alman
ſoris copias profligauit. Idem deci-
mo ſexto poſt anno, ſub ſignis ha-
bens peditum 15000. equites 450.
triduum continuum cum multitudi-
ne Arabum incredibili conflixit, cũ-
que poſtremo die Diuus Iacob. viſus
adeſſe prælio fuiſſet, innumeris cœ-
ſis, triumphauit. *Chron.generàl.Va-*
ſæus & alij.

Succeſſit ſæculum XI. ab anno mil- XI.
leſimo; hoc ſæculo bellum ſacrum
fuit, duce Godefrido Bullonio: cum
in expeditione Antiochena noſtri &
fame ferme conſumpti, & equis fere
defecti forent, viſione & monitis D.
Andreæ confirmati; qui etiam lan-
ceam Dominicam illis indicauit, nõ
vnam obtinuere victoriam; in præ-
lio quoque cum Corbona, apparuere
agmina equitum albatorum, quæ Per
ſas in fugam egere. Guilhem. Ty-

Universidad de Deusto Biblioteca

rius, qui bello ſacro interfuit, *lib.6. Sacræ Hiſt. cap.4. & 9.* Eodem bello, expugnata ab Chriſtianis vrbe Sancta, Adimarus Epiſcopus, diu ante defunctus, viſus eſt milites præire; & muros conſcendere, & adhortari, ſe ſubſequerentur. *Ioan. Naucler. vol.3. gener.37.* Paulò ante Chriſtus Dominus cum B. Virgine SS. Petro, Ioanne, Stephano, Martino & alijs, multis quoque Angelis, Henrico II. Imper. oſtendit ſe noctu in templo Romæ vigilanti. *idem Naucler. ibi gener. 34.* Tunc Amicus etiam defunctus B. Dũſtano apparuit, & futura multa prædixit, quę & contigere. *Osbertus in vita Dunſtani, apud Surium 19. May.* Nõ ſemel poſt mortem viſus amicis eſt B. Odilo Abbas Cluniacenſis. *Pet. Damian. in eius vita apud Surium menſe. Iannar.* Floruit hoc tempore, & ad ſequens ſæculum peruenit, Pet. Damianus, vir doctiſſimus & eloquentiſſimus, qui Cardinalatum cum ſolitaria vita commutauit: opera eius, quæ multa ſunt, apparitionibus varijs ſunt referta: vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentibus *epiſt.2. ad Hildebrand.* vt de animabus in ſpecie auicularum apparẽtibus *epiſt.5. c.3.* de anima Benedicti VIII. nigro equo inſidente & apparente Epiſcopo Capuano, non tantũ idem Damian. *ibid. c.4.* ſed & Martinus Polonus idem tradidit *in Chron.* & D. Antonin. & Platina. de Benedicti IX. apparitione idem Damia. *c.5.* vt de B. Andrea, & B. Gregorio apoſtatam Monachum flagellantibus *capi.11.* & alia quæ longum foret referre. Nota eſt hiſtoria fundationis Cartuſienſium; cuius occaſio celebris illa, & publica, primò, ſecundò, tertiò facta die in Vigilijs mortuorum apparitio, dum concineretur verſiculus, *reſponde mihi*: ter enim mortuus caput ſuſtulit, & iuſto Dei iudicio ſe accuſatum, ſe iudicatum, ſe damnatũ exclamauit. *narrat Fran. de Puteo in vita Brunonis, apud Sur. tom.5. 6. Octob.* Hoc ſæculo vixere S. Anno Colon. & S. Benno Miſnenſis; Epiſcopi: illi apparuere prædeceſſores Epiſcopi, & mirè, oſtenſa in veſte ipſius macula, commonuerunt, ut acerbitatem animi, erga eos a quibus iniuſtè vexatus fuerat, planc aboleret è memoria & mente. De D. Bennone traditur eum iam defunctum, Marchioni Miſnenſi in ſomnis apparuiſſe, & oculũ eruiſſe, ob damna Eccleſiæ illata. prius narrat de Annone Lambert. Schaffnab. *in Hiſtor. Germanor.* poſterius de Bennone, ſcribit, *in eius vita c.52.* Hiero. Emſerus apud Surium *16. Iulij.*

Ioannes. (margin note beside "gener.37.")

XII. *Nec XII. ſæculum* ſuis caruit viſionib. mortuorũ, ecce tibi anno 1112. vel potius 1139. Alphonſus Luſitaniæ rex commiſſurus prælium cõtra quinque Reges Sarracenorum, iuſſus eſt in ſõnis, a Chriſto, bono eſſe animo, & ſigno vti in prælioscui quinq; vulnerum imago inſcripta, obtinuit victoriam memorabilem, & hinc fluxit Luſitaniæ Regum̃ inſigne. Decimoquarto poſt anno, Alphonſus Rex Caſtellæ Baezam obſidebat, ei apparens D. Iſidorus auctor fuit prælij cõmittendi. nec fere alia Victoria contigit illuſtrior *Mariam. lib.10. c.17. Vazaus, Samallon, & alij.* Anno 1117. cũ plurimis prodigijs, inter cetera, trepidaret Italia. *Cremonæ quidam infantulus in cunis iacens pannis obſitus, in primam loquendi vocem contra naturam os aperuit, matremque ſuam eſcas parantem fratri ſuo maiori, qui plorando panem petiuerat, a corporis curis compeſcuit: aſſerens ſibi viſam Dei genitricem Mariam ante tribunal Chriſti ſtantem inſtantiſsimiſque precibus, pro iudicio quod mundo propter peccata ſua intenderat, ipſi ſupplicantem: ac poſt hac depoſuit eloquium vſque ad tempus humanæ conditionis congruum. Verba ſunt Dodechini in Hiſtor.* Benedicti X. Pontificis apparitio prior facta Ioãni Portuenſi, qua confeſſus ſe Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo ſeruatũ, & poſterior Edelberto facta, qua confeſſus ẽt ſe purgatorij pęnis liberatum: *narratur à Pet. Damia-*

Damiano in vita Odilonis, apud Surium 1. Ian. Apparuit etiam S. Northbertus poſt mortem ſuis, *vt narratur in eius vita c.52. D. Bernar. Gualdricum auunculum defunctum poſt aliquot dies noctu vidit. Seiſcitatur, quo in ſtatu ſit? reſpondet auunculus, in proſpero. Quærit iterum Bernardus, quid cauſa fuerit, ut in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Eadem (ait ille) hora duo nequam ſpiritus, me in puteum profundiſsimum præcipitare nitebantur, vnde ita contremui, verum accurrente B. Petro, euaſi. Auctor vitæ D. Bern. libr. 1. cap. 10.* Idem tenuere Rupert. Tuitienſ. & Honorius Auguſtodu. Nam & ille narrat B. Virginem ſibi ſeſe conſpicuam præbuiſſe, & ad ſcribendum impuliſſe. *Rupert. in prolog. Cant.* iſte vero *in Sigillo Mariæ c. 1.* meminit *Mariæ Ægyptiacæ, quam Deipara apparens ad pœnitentiam traduxit; & Theophili, quem Diaboli mancipio eripuit, & pueruli Iudæi quem in fornace protexit.* Item Pet. Cluniacenſ. *lib. de miraculis.*

Vixit per hæc tempora Martinus Presbyter, Canonicus regularis, Legione; vbi varios libros conſcripſit, ex rudi, & illiterato repentè factus doctiſſimus, à D. Iſidoro, in cuius monaſterio degebat, per viſum in ſomnis oblato, quem comederet, libro, vt teſtatur Ioan. Mariana *lib. 11. rerum Hiſpan. c.16.* Libri aſſeruantur ibidem magnà religione: qui viderunt, aiunt eſſe in prophetias quaſdam Danielis & in Apocalypſin. Mihi, cum Legione degerem, librorum uidendorum copia non fuit, manus Beati viri vidẽda & oſculanda fuit, quæ integra permanet cum pelle & vnguibus, licet ſiccitate contracta, & puſilla.

XIII. *Sequenti ſæculo XIII.* poſt annum 1200. D. Iacobũ Alphonſo Legionenſi Regi ad Emeritam, & eodem tempore D. Iſidorum Zamoræ alijs apparuiſſe. & auxilium præliantibus tuliſſe, docent Mariana *lib.12. c.15.* Zamalloa, & alij Annalium Hiſpaniæ ſcriptores. Hoc ſeculo uixere Vincentius Belluacenſis *auctor ſpeculi Hiſtorialis*, & Cæſarius Germanus ordinis Ciſtercienſis *auctor ingenui libri miraculorum ſeu exemplorum*; qui quas apparitiones ſpirituum memoriæ prodiderunt, non eſt inſtitutæ breuitatis hic deſcribere. magni enim voluminis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontenſe, *in Chronic.* Thoma Cantipratenſi *lib. de apibus*, & vita Sanctæ Lutgardis *libro ſecundo*, qui & hoc ſæculo vixere, & exempla plurima, ſibi notiſſima congeſſere. Vixit eodem tempore Diuus Thomas Aquin. cuius hanc fuiſſe ſententiam patet *ex 3. par. quæſtione 69. a. 2.* vbi hanc quæſtionem examinans, ſtat pro nobis. idem tenuit Guilhelmus Pariſienſis *in ſum. de uniuer. par. ult.* non vno loco idem Diuus Bonauent. *in 4. d.45. quæſt.3.* huc referendum exemplum apparitionis B. Vrſulæ & B. Gereonis cum ſocijs Coloniam defendentium, apud Bredenbach. *lib. quarto cap.25.*

His ſucceſſere ſequenti *ferè ſæculo 14.* alij Theologi magni nominis, qui omnes nobiſcum ſentiunt, vt Richard. de Mediauilla *in 4. d.45. q.3.* Pet. de Palude *ibid. ead. q.3.* Scot. *ibid. q.1. a.4.* XIIII.

Sæculo XV. hoc affirmarunt Antoninus Florent. Archiepiſcop. qui & exẽpla multa ſuppeditat *in ſum. Hiſt.* & Gerſon *paſsim in operib. ſuis.* Iacob. Chuſan. *in libro hac de re edito.* Dionyſ. Rickel. Cartuſian. *in 4. d.45. q. 1. & in opere de quatuor nouiſsimis, & libro de de Nouitijs ordinis ſui.* in quibus multas etiam habes apparitiones: cenſuit etiam Alphon. Toſtatus *in libr. 1. Regum.* XV.

Noſtro ſæculo 16. anno 1534. die 23. Ianuarij Faculeas Theologica Pariſiẽſis, in cã Aurelianenſi cõſulta, hoc reſpondit, his verbis; *Animas defunctorũ diuinitus, ſeu diuina uirtute, ordinatione & permiſsione, interdũ ad uiuos redire, exploratum eſt.* habes hoc reſcriptum in tom.2. var. conſi. Iuris Francofurti editorum. Et ut ceteros mittam, ex profeſſio hoc tuẽtur Dom. Sotus *in 4. d.45.*

Universidad de Deusto Biblioteca

*d.45.q.1.a.4.*Peltanus *li. de Purgat.c.5.* Petr.Caniſius Marial.*li.5.c. 20.& 21.* Maldonatus *in c.14.Io.*Greg.Valen.*in 3.p.d.6.q.11.punc.1. & diſp. 11.q.1.p.2.* Bellarmin. *controuerſ. de purgatorio libro ſecundo,capite octauo,* Ioſeph.Angle.*in 4.quaſtione de ſuffrag.art.primo, in fine,*Pet. Thyræ. *Theſibus hac de re e lit..s potiſſimum capite vndecimo*, M. Marulus opere *de inſtitut. vita monaſtica vt libro ſexto c.14.ubi plurima ſunt exempla.*Ex Hiſtoricis etiam id tenuere Fulg.Sabellicus & Egnatius *in lib. Exemplo.locis quam plurimis*. Paul. Iouius,*in vitâ Actij viceeomitis & Hiſtor. lib.30.*Carol.Sigonius *de imperio occidentis li.3.& 10.& Regn Ital.l.1.* Alb. Crantzius *Saxonia li.7.c. 16.& 14.& li.9 Metropol.c.13.*Franc.Gomara *Mexicana Hiſtor.c.20.& c.104.*Hier.Oſorius *de reb.ad Emanuele geſtis*,& Petr. Maff.*in Indica Hiſtor.* Th. Boſius, paſſim *de Not.Eccleſia*,&; quē hoc agmen clauſurum,Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ facem clariſſimam, & valentiſſimū contra Nouatorum impugnationes pugilem,vt inuictum Triarium,in vltimū locum conieci;Cæſar Baronius ſingulis *Annalium* (quos iam ſeptem,vt ſeptem Candelabri Catholici aureos candes bono publico edidit) *Eccleſiaſticorum tomis*. Harum vltimarum ætatum inſigniora quædam exempla dūtaxat adſcribam:minoris enim recentiora hæc faciunt aduerſarij. Primò ergo,Quod neſciam certum ſæculū, hic referam quod ita Glycas *p.4.Anna.*In hiſtoria Eccleſiaſtica Philonis hiſtorici reperitur,*quedam perſecutionum priſcarum tempore,ſeniori Eccleſiaſtico ab antiſtite ſacris interdictum fuiſſe.Cùm autem ſenior ille quandā ob cauſam neceſſariam aliò profectus fuiſſet, accidit ut ab Ethnicis comprehenſus teſtimonio ſuo veritatem obſignaret. Hinc tē plum eo loco conditur,& renoualia peraguntur;cumq; Antiſtes hac uerba pronunciaret,*Pax vniuerſis: *ſandapila templo exceſsit,idq; non ſemel,ſed bis terue factum. Hinc per quietem antiſtiti ſenior oblatus: Abite, inquit, & Epiſcopo meo ſis auctor, vt huc veniant,meq; vinculis exſoluat. Nam efficio me ſacro excluſit, ideoq; ſacris intereſſe vobiſcum nequeo. Teſtimonij quidem coronam conſecutus ſum; ſed Dei faciem nondum conſpexi. Quod ſi me ipſe profectus huc non exſolnerit,alius exſoluere nemo poterit. Quū igitur his obtemperatum eſſet, ſandapila templo excedere deſiit.*

Digna hoc loco eſt quæ adſcribatur (eo quod ſuperius ſæculo X. quo contigit, fuit prætermiſſa) diuinitus de malo Epiſcopo ſumpta vindicta. *Cum Vdo Magdeburgenſ Epiſcopus, ne ſignis quidem ac diuinis vocibus commonitus, ab impudicitia ſibi temperaret; viri religioſi Deum,ut Epiſcopum,aut corrigeret,aut tolleret,rogarunt. Inter eos cum noctu in Cathedrali Eccleſia S.Mauritij Fridericus Canonicus eiuſmodi precibus operam daret;vehementioris venti afflatu,omnia qua in templo erant lumina extingui perſpexit,nec multo poſt duos iuuenes venire,duo candelabra accenſis cereis ferentes, & Chriſtum, cum parente eius atq; Apoſtolis, ſubſequi. A quibus cùm eſſent vocati ſancti homines, quorū corpora in templo quieſcebant: viſus eſt inter eos Mauritius venire,qui longa atque graui oratione Vdonem Epiſcopum accuſauit; quem haut multo poſt Chriſtus nudum adferri à duob. iuſsit, atq; damnauit. Is autem pugno, ab ipſorum altero,qui eum portarunt, grauiter in medijs renibus ictus, Chriſtianam hoſtiam, quā in communione eius diei pridiè ſumpſerat,reuomuit in calicem,qui altari impoſitus fuit:atq; ſecuri percuſſo Vdone, rerum illarum omnium viſio euanuit. Qua re vehementer territus Fridericus, cum ad altare acceſsiſſet, calicemq; in eo eſſe cum Chriſtiana hoſtia inſpexiſſet, & ſimul Epiſcopum mortuum humi iacentem alios religioſos viros excitauit,qui ablatum inde Epiſcopi corpus in agro ſepeliuerunt.*Fulgoſ.l.6.exemplor. c. 12. & Ioan.Naucler.2.p.Gener.34.

Cum duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Taurinos ſaltus in Galliā proficiſcerentur, ampliorem humana ſpecie virum obuium habuere, & ab illo

manda-

*mandatum in hac verba ſuſcepere: Ludouicum Sfortiam fratrem meum bello alloquimini,haſq; illi litteras nomine meo date. Obſtupentibus illis & percunctantibus, quiſnam eſſet ſeſe Galeatium Sfortiam eſſe reſpondit,& mox ab oculis corū euanuit. Illi Mediolanū properè redierunt, inde Viglevanum,vbi Maurus degebat Literas ducis offerunt quarum hoc argumētum erat: O,ò,ò Ludouice,caue tibi, quoniam Veneti, Galliq; tuam in perniciem coituri ſunt,tuamq; à ſtirpe rem euerſuri. Verum ſi mihi tria millia aureorum dederis: dabo operam, vt conciliatis ſpiritibus ſiniſtra fata auertantur;idque conſecuturum ſpero ſi mihi non aduerſatus annueris. Vale.Subſcriptio erat, Galeatij fratris tui ſpiritus. Illud ipſum licet alij,vt commentum irriderent non tamē multò poſt Princeps à Ludouico XII. Gallorum Rege principatu deiectus & captiuus abductus eſt.*Hactenus oculatus teſtis Bern.Arlunus *ſect. 1.Hiſt.Mediolā.*

Ludouici Alodiſii pater Imola Dominus,haut diu (inquit Sabellicus) *poſtquam deceſſerat,homini a ſecretis, quem filius Ludouicus Ferrariam mittebat, in itinere venanti ſimilis equo inſidens cum accipitre apparuit: huicq;, vt filiū in hūc ipſum locum poſtera die venire iuberet, pracepit, quoniam magni momenti res ei praditurus erat. Ea re audita, Ludouicus tum,quia non credebat,tum quòd inſidias verebatur, alium pro ſe miſit. Ei illa ipſa umbra,qua antè apparuerat, obuiam facta, vehementer indoluit, quòd filius non veniſſet: longè enim plura ei dicturam ſe fuiſſe affirmabat. Sed tunc illud tantum referri iuſsit, quod tranſacto XXII. anno, ac praterea vno menſe, die quoq; ſpecificè addito,vrbis imperiū, quod obtinebat eſſet amiſſurus. Vt tempus,quod umbra pradixit,aduenit,adhibita magna cura,ea ipſa nocte,quam patris manes ſuſpectam fecerant,ducis Philippi Mediolanenſis confaderati Milites, ad muros penetrarunt,adhibitiſq; ſcalis, glacie magna conſtrictis foſſis, vrbem cum ipſo Principe ceperunt.* Sabellicus lib.1.Exemplorum cap.4.

Franciſ.Guicciardinus *Hiſtor.lib.1.* narrat fama vulgatum, ſpiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonſi Regis ter diuerſis noctibus apparuiſſe, & prima vice manſuetis ac mitibus uerbis, poſteris uerò minabundè & increpanter imperaſſe, ſuis Alphonſo uerbis denunciaret, non eſſe, cur uana ſpe ſeipſum lactaret, uires Francorum ſuſtinendi. ſtatutum.n. ac definitum fatali lege, ſtirpem Aragoniam infinitis caſibus iactari, & tandem regno priuari. Quod vero idem addit Guicciardin. *Se pero è lecito tali coſe non del tutto diſprezzare* id non de apparitionis, ſed de prædictionis fide,addidit,& merito.nam falſam cernimus.

Fra. Picus Mirand. Comes *in vita Io.Pici patrui* ſcribit, non longo poſt obitum Io.Pici tempore;ſpectrū Ioānis apparuiſſe Hieronymo Sauonarolæ;eiq; dixiſſe, torqueri ſe pœnis expiatorijs;eò quod non ſatis diligenter & fœcundè, talentum ſibi a Deo creditum eruditionis & ingenij, multiplicaſſet,& quia nō quanti par erat feciſſet internas Dei ſuggeſtiones inſpirationeſq; quæ adhortabatur, honeſtos labores quos inchoarat non abrumpere,& quæ ſibi animo propoſuerat, ea inſtanter operari atq; perficere. Quæ Hieronymus mox in concione propoſuit, & omnium precib. Picum commēdauit. Cæſar Baronius, de Michaele Mercato ſeniore teſtatur, ei cum Marſilio Ficino, ſummam interceſſiſſe amicitiam, ſtudiorum cōſuetudine, & Platonicæ ſectæ vinculis arctius colligatam. Accidiſſe autē aliquando *vt ex more, quidnam poſt obitum ſuperſit homini, ex eiuſdem Platonis ſententia,ſed non ſine tamen trepidatione, deducerent;qua labantia, fidei Chriſtiana ſacramentis ſuffulcienda eſſent: eo enim argumento exſtat eiuſdem Marſilij, ad ipſum Michaelem Mercatum erudita quidem Epiſtola, de animi & Dei immortalitate. Cum verò inter diſſerendum eorum progreſſa longius fuiſſet diſputatio; eam ad calcem perductam eo clauſerunt corollario, ut iuncta ſi-*

ſimul

Universidad de Deusto Biblioteca

mul dextera pacti fuerint, uter eorum ex hac uita prior decederet (ſi liceret) alterum de alterius vitæ ſtatu redderet certiorem. Quibus inter ſe conuentis, ambo iurati ab inuicem diſceſſere. Interlapſo autem haut breui temporis ſpacio, euenit vt cum ſummo mane idem Michael ſenior in philoſophicis ſpeculationibus vigilaret, ex inopinatò ſtrepitum velociter currentis equi, eiuſdemque ad oſtium domus curſum ſiſtentis audiret, vocemque ſimul Marſilij clamantis. O Michael ò Michael, vera, vera ſunt illa. Ad vocem amici Michael admiratus, aſſurgens, feneſtramq; aperiens; quem audierat, vidit poſt terga, ad curſum iterum acto equo candido, cãdidatum. proſecutus eſt eũ voce, Marſiliũ, Marſilium inuocãs: proſecutus & oculis: ſed ab eis euanuit. Sic ipſe noui caſus ſtupore affectus, qđ de Marſilio eſſet, ſolicitus perquirendum curauit (degebat ille Florentiæ, ubi diem clauſit extremum) inuenitq; eundem illa ipſa hora defunctum, qua eo modo auditus & viſus eſt ſibi. Sic. Bar. Ann. tom. 1. anno 412. Prætermitto quæ narrat Bredemb. l. 7. collat. c. 11. & 46. l. 8. c. 12. 14. 23. & 40. Adſcribo vnũ, quod multorum militum grauium, qui vidiſſe ſe ſanctè iurabant, teſtimonio compertum. Cum annis ſuperioribus admirando illo opere Alex. Farneſius Antuerpiam obſideret: Batavi Anglique, vt obſeſſis opem ferrent: & obſeſſi eodem tempore, ut hoſtem diſtinerent, facta eruptione, acerrimè pugnabant, aggeremq; iam Regio militi ereptum poſſidebant, ſecuri ut ſibi videbantur. Tum à regijs militib. primò paucioribus conſpectus prope aggerẽ Petrus de Paz, Hiſpanus Tribunus, vir & militarib. & pietatis ornamentis laudatiſſimis, qui iã menſib. aliquot ante defunctus, viſus hic armatus, vt ſolebat, legionẽ pcedere, & ſuis quondã militib. manu aduocatis, ſequerent ut ſe imperare. Indicãt primi ſecundis, hi tertijs, hi ſequentibus; vident omnes idem, mirantur animiſque reſumptis notum ſequuntur ducem: præit ille, & recta in ho-

naues compulſi, aggerem Regijs reſtem ducit, fit pugna: ſed Bataui in liquere. Hoc momento oppidum munitiſſimum ſpe victoriæ, & ſe tuendi, decidit. Horrendum planè quod heſterna die legi perſcriptum Ticino, menſe Aprili huius anni 1601. in diœceſis Ticinenſis oppidulo, quod Corretto vocatur; cũ iuſta in tẽplo cuidã notario perſoluerẽtur, repẽtẽ è ſanda pila ſe cadauer ſurrexiſſe, & cõuerſũ ad quendã cognatũ ſuum; qui funeri intererat; ei dixiſſe; properaret domũ ſuã, & ibi ſcripta quæda inſtrumenta caperet, eaq; loco cuidã pio cõfeſtim reſtitueret, pp quæ ſuppreſſa ipſe defunctus iuſta Dei ſniã foret inferni ſupplicijs adiudicatus. Quo dicto iterũ caput vti prius reclinauit. Hoc à Deo permiſsũ, ut diſcerẽt mortales, q̃ graues pœnæ ſcribas huiuſmodi perfidos & piorum legatorum intercaptores manerent. Alteram quoq; adſcribam hiſtoriam ſpectri (neſcio an dæmonis, an ipſius animæ damnatæ) qua memoria digniorem me legiſſe non commemini. prolixitatem narrationis ex litteris Peruanis anni 1590. collectam, ipſis ſiue Fran. Bencij, ſiue Gaſp. Spitilli uerbis commemoratam, ſpero lectionis uoluptas & utilitas ſuperabit. *Accidit in miſſione* (illa Itatina) *eidem P. Samaniego res admirabilis & conſideratione digna, cuique eo in genere vix contigit ſimilis; quæ etiam eiuſdem urbis incolis, in qua euenit, ita innotuit, totq; teſtimonijs confirmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab ijs perſonis accepta eſt, qui oculis & auribus hauſerunt: qui caſus euentu infælix, ideo permiſſus eſt (quemadmodum etiam de ſimilibus quæ in confeſſione contigerunt credi poteſt) vt hic nouus populus diſcat, qua fide & integritate vti debeat pœnitentiæ ſacramento, in quo non paruam ſentit difficultatem. Quare etiam Inda, quæ in omniũ oculis legem integræ confeſſionis violabat, videntib. eiſdem punita eſt & caſtigata, vt vnius animæ ruina, multarum ſalus procuraretur. Res igitur quæ acci-*

dit eſt

dit eſt eiuſmodi. Agebat in domo præcipuæ cuiuſdã Dominæ huius loci adoleſcẽtula decẽ & ſex circiter annorũ, quæ bello capta ac baptiſmo tincta, Catharina vocabatur. In ea cũ ætate creſcebat libertas, et mores diſſoluti, etiãſi non rarò ab herã reprehenſa caſtigaretur quæ eò peruenit malitiæ, vt cũ perditis quibuſdã clam cõſueſceret: nec tamen propterea à confeſſione abſtineret: ſed hoc peccatũ labris premeret, ne meretricula aut perditis morib. haberetur. Hæc igitur Kal. Aug. 1590. morbo depreſſa Sacerdotẽ euocauit, cui animi noxas aperiret, ſed id fecit nõ integre, ut & in eadẽ ægritudine nouẽ alijs vicib. reuocãto Sacerdote, præſentib. alijs famulis cõtẽptim ridebat hac fermè oratione: Aliud ꝙ agerem, non erat; quam ut peccata faterer: adiectis etiã turpib. & inhoneſtis verbis quib. offenſa cetera ſingula ad herã referebãt: quæ meritò Catharinã increpãs, tandem vultu & voce mutatis amicè rogauit, quænã illa eſſent, quæ patri aperire nõ vellet. narrauit illa non difficulter, adiunxitq; quoties patrẽ in morbo uocaſſet vt ſe purgaret confeſſione, ſtetiſſe ad lænã quendã Æthiopi ſimilem, qui moneret ne fateretur, ꝙ ea peccata leuiſſima eſſent, & nullius momẽti, & ex illorũ cõfeſſione à patre diſſolutior haberi poſſet. A dextra vero manu apparuiſſe S. Mariam Magdalenã exhortantem, ut quidquid eſſet liberè euomeret; Acceſſitum itaq; rurſum Patrẽ Dominæ de omni eo quod acciderat inſtruxit: qui modis omnib. tentauit, ut ad integrã animæ expiationẽ induceret, ſed fruſtra: quo. n. exhortabatur magis, eò reddebatur obſtinatior, ita ut nec nomen Ieſu enunciare vellet. Alio etiam tempore cũ illi ſacram crucifixi imaginẽ offerrent ut in eum intueretur, & animo reuolueret Chriſtum, pro nobis cruci affixum & in cruce mortuum, ſumma cum indignatione & animi commotione reſpondit. Iã ſcio, ſed quid vultis faciã? Ad quam hera, ut ad Chriſtum te conuertas, qui admiſſa crimina remittat, ſi fatendo recognoſcas. Cui Catharina; obſecro ut mihi deſinatis eſſe moleſtæ, cumq; hera abſceſſiſſet, cœpit amores ſuos & turpitudinem decantare, durauitq; ad dies plures hæc agendi & dicendi ratio, donec quadam nocte, accerſita cum ancillis hera, hæc in verba prorupit, Torqueor & animi angor plurimum ob violatam confeſſionem: & ab ea hora uſque ad mediam noctem toto corpore obriguit, ut crederetur mortua, & de humatione & ſepultura eſſet cogitatio: ſed ad ſe reuerſa accitoq; ſacerdote, nihil de antiqua fatendi conſuetudine remiſit. Tres poſt horas, paullò antè quam expiraret, exhortata à ſeruis, ut apprehenſa manu cruce & cereo ſacro, nomen Ieſu inuocaret, reſpondit: Quis eſt ille Ieſus? eum non noui, ac in vltimã partem lecti reflexa, ſedenſque audiebatur cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac alia ſerua, quæ eodem in loco ægra decumbebat, vehementer Dominam rogauit, ut in diſtinctũm cubiculum trãſferretur: quod, ut aiebat, laruas quaſdã atras uideret, quib. admodũ terrebatur. Nocte ea, qua Catharina extincta eſt domus tota tã fætido ac putri odore perfuſa eſt, neceſſarium vt fuerit, cadauer loco patente & aperto exponere: Dominæ etiã frater è cubili brachio extractus eſt. Ancilla quadam in humeris veluti calce percuſſa eſt, pertulitq; aliquot dies eius læſionis ſigna. Equus manſuetiſſimus alioquin, altu in murũ calcib. huc & illuc diſcurrens tota nocte inſaniuit. Idẽ fecerunt & canes multa diſcurſione & latratu. Humato iã corpore, cũ ex ancillis quadã locũ intraſſet, in quo Catharina decubuerat; nemine cõſpecto, ſenſit in ſe uas quoddam quod tabulatũ impoſitum erat, iaci. Maior præterea pars huius vrbis vidit multo crepitu & ſonitu huc & illuc plurimos lateres & tegulas, etiam ad duo millia paſſuum proijci, non quod in palatio vllus ſit later vel tegula; cum, vt pleraque huius vrbis ædificia omnia, palma tegatur. Ancilla alia ſpectantib. multis pede protracta fuit longiſſimè, etiamſi quæ traheret nõ videretur. Septimo Octobris cum quadã ſerua veſtiariũ eſſet ingreſſa, ut inde veſtem aliquam ſibi ſumeret, uidit Catharinã erigentẽ ſeſe in pedes, ut uas quoddam arriperet; fugiẽte illa tanto impetu uas in murũ impulit, ut in mille partes frangeretur. Die inſequẽti

veſta-

veſtiario annexa fuit crucis imago chartacea, quæ uno impetu à muro auulſa in conſpectu omnium, tres in partes diſtracta eſt. Eodem die cùm in horto Domina cœnaret; medius later lanci iniectus totam cœnam euertit: cuius filius annorum quatuor, eo ipſo tempore clamare cœpit; Matercula, Matercula, Catharina me præfocat; appenſiſq; ad collum Sanctorum exuuijs ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Dominam coegerunt ut ædes mutaret, & in conſobrinæ domum ſe reciperet, relictis ancillis quibuſdam ædium cuſtodibus. Decimo dicti menſis, cum ex ancillis aliqua in officinam diſpenſatoris iuiſſet ſenſit ſe ter à Catharina vocari: quam timore nimio dilapſam exhortatæ ſunt ceteræ, ut inuocato Domini noſtri auxilio, cereoq; ſacro accenſo regrederetur: aſſumptis duabus, quæ ceteris animoſiores uidebantur, ſecure rediit, quam defuncta monuit, ut dimiſsis alijs, cereo abiecto quod pœnam inferret, ſola perſiſteret. Emittebat Catharina ex omnibus corporis iuncturis flammas, incredibili cum fætore. Caput cum pedibus ardebat, cincta erat veluti ignita faſcia octo aut decem digitos lata, quæ in terram vſq; protendebatur, uidebaturque libidinis & admiſſæ turpitudinis pœna & caſtigatio quædam. Viſo hoc ſpectro tremere, & exalbeſcere cœpit ſerua, ad quam infelix defuncta, accede huc. Quoties ego te euocaui? Reſpondit ſerua penè exanimis: Bone Ieſu, quis non horreat te viſa? Quæ cum diceret, in eundem locum deſcendit formoſiſsimus puer albis veſtibus, qui ſeruā hortatus eſt, vt poſito timore forti eſſet animo, notaretq; diligenter quæ à Catharina acciperet, ut in alios euulgaret, ac ſimulatq; ab hoc loco exceſsiſſet, confeſsione maculas omnes expiaret. Tū hæc in uerba Catharina: Sciat inferno me mācipatam, & grauiſsimis ſubiectam pœnis, quod cū Sacerdoti aduoluerer, ut peccata faterer; leuiſsima tantum referrem, cuiuſmodi ſunt, quod garrula eſſem & loquax, in iram procliuis, & id genus alia, ſilentio uero inuoluerem libidines, & conſuetos cum adoleſcentib. congreſſus. Tu igitur diſce bene confiteri, & nullum crimen tacere. Horumq; uos commoneo, quod ita mihi imperatum ſit, cogarq; aliorum in exemplum hæc uerbis aperire. Iā pulſus ad ſalutandam Deiparam virginem audiebatur: defuncta mox in angulum quendam ſeceſſit & euaneſcit. Angelus verò (angelum enim fuiſſe, quem viderat puerum, credebat famula) abire ad ſuos famulā iubet, quod & fecit. Placuit hāc omni fide conteſtata hiſtoriā vltimo loco ponere, quòd in ea omnes apparitionū ſpecies concurrant; Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in ſpecie Æthiopis, animæ damnatæ in aſſumpto corpore, vt arbitror non ſuo, ſed aereo ad ſui corporis ſpeciē efformato. Habent Athei quod rideāt ſi nolunt reſipiſcere, de pœnis inferni & animarum immortalitate. habēt Caluiniſtæ de cereis benedictis, de Sāctorū reliquijs, de confeſſionis auricularis integritate eiuſq; neceſſitate. quid dicent? confictū id à Ieſuitis. qui poteſt, quod à cunctis hodie, locis illis queat cōfutari, ſi confictum foret? Nolunt credere? eant, & audiant, videantq;. Muliercularum commenta inquient? credo, lateres & tegulę, longinquis loci, allatæ & diſperſæ, quæ cunctus populus vidit, iſtis imaginationis opera ſunt. extracti lecto viri, videntib. alijs ſolo alliſa & per humum raptata mulier, ſomnia, illiſa parieti vaſa, & in partes innumeras confracta, ſomnia fuere. Sed grandiorum malitia, ad hæc fingenda ſpargendaq; ualuit: quid pueri quadriennis innocētia? doli capax illa non eſt ætas, ut vel ante reliquias præfocari ſe à uix nota & mortua mentiat, vel reliquiarum appenſione metū fictum ponat. Quām vereor ne Catharinæ exitiū illis impendeat, qui Catharinæ crimen & laudant, & imitantur, confeſſionis ſacra myſteria in hiſtrioniā hypocriſim vertentes, & inferni pœnas fabularum loco habentes.

Habetis nubem teſtium, grandinēque copioſum exemplorum, quibus labruſceta, & vrticeta Nouatorum radicitus vellatis, confringatis, calcetiſque.

Illud vnicū propono. perpendite uos diligenter, vtrum æquius tutiuſque credere, primæ & ſecundæ Synodi Nicenæ patribus; Græcis Latiniſque Eccleſiæ Doctoribus; ſexcentis alijs grauiſſimis Theologis, & probatæ fidei Hiſtoricis, & omnium ſæculorum ſexdecim receptæ ſententiæ, an nouiſſimi ſæculi procacibus quibuſdam, iiſque perpaucis, de ludo Saxonis excucullati, uel Stigmatiæ Nouiodunenſis. hi negant mortuos viuentib. apparere ad tempus poſſe, negant Deū id vnquam permittere, illi contra vtrumq; vt audiuiſtis affirmant, vel difertis verbis, vel allatis exēplis quæ nunq̄ recitaſſent, niſi vera crediddiſſent. Scaurianū planè iudiciū eſt. magnificum illud & magnanimū Scauri rei dictum, non ignoratis, quia Valerium Maxi. lib. 3. legiſtis. *Varius* (inquiebat) *Sucronenſis, Æmilium Scaurum, regia mercede corruptū, imperiū Romanū prodidiſſe ait: Æmilius Scaurus Princeps Senatus huic negat ſe culpæ affinem eſſe, cui credetis?* Pari ego nunc ratiocinatione; Sanniones noſtri temporis; Momi dicaces, Eccleſię peſtes; apparitiones ſpirituū negant & ſubſannant: fatentur aliquas & in honore habent, Sācti; & orthodoxi patres, orbis Doctores, Aſiatici, Aphricani, Europæi. quib. credetis? Magdeburgici Centuriatores, & Lemanicolæ coaxatores aſſerunt, nullas vnquā viſiones defunctorū fuiſſe veras: militātis Eccleſiæ, quæ columna veritatis eſt, centuriones & Euangelij præcones, qui ſcientiam ſuam de ſapientiæ æternæ vberib. ſuxerunt, vnanimi conſenſu litteris mandarunt plurimas, vt veras: quib. credetis? Beatorū apparitiones habemus, damnatorū habemus, beandorū habemus; Eccleſiaſticæ monumentis hiſtoriæ, patrū traditione, conciliorū actis, diuinę ſcripturæ tabulis cōſignatas, & de manu in manū p oēs Eccleſię ętates traditas cōſeruatasque: Nonne temerariū contra niti, flagitioſum repugnare, impiū atq; blaſphemū his omnib. fidē derogare? qd, mendacij vel ſtoliditatis ea eorumq; auctores accuſare? nomen non inuenio, quo appellem. Tu (*lector*) rei indignitatem animo complectere, cōplexus abijce, abiectam conculca & execrare. Quid mendacij accuſare, niſi falſa pro veris obtruſa dictitare? quid ſtoliditatem aſcribere, ſi non cauſari; adeò tot grauiſſimos, ſapientiſſimos, ſanctiſſimos viros, fuiſſe vęcordes, ut inanibus nænijs ſe paſſi fuerint ludificari, & pro hiſtorijs fabellas aniles receperint? hæc aduerſariorum modeſtia eſt.

SECTIO VI.

SEd ratione fortaſſis aliqua vel argumento efficaci ad hoc credendum impelluntur. Examinandas ipſorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu iudica & diſcute.

In Italia (inquit Philipp. Melanchton. in Manlij Calendario) habent impuriſsimas & obſcœnas fabulas de Maria, quæ apparuit Monachis. bellum dictum & mendaciſſimo dignum ſcurra. Habet Aſia & Aphrica, habet & Hiſpania, & Germania, Deiparæ ſacratiſſimæ apparitiones, vt doctū. habet nō ſola Italia, & eas ab omni obſcænitate & impuritate tam remotas quā à fidei puritate Melanchton, quā à morum & vitæ caſtitate ac ſanctimonia fuit alienus Lutherus. nec illæ fabulę vocari poſſunt, quas omni ęuo grauiſſimi ſcriptores & ſanctiſſimi viri, publicis teſtimonijs conſignarunt; quas Eccleſiaſticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melanchtonis & Io. Riuij modeſtia fuit, tot ſeculis probatas Sanctorū apparitiones, anilia cenſere deliramenta; &, cū ipſi eſſent homines ineptiſſimi, D. Greg. Papam ineptum vocitare. addunt vanitatem impudentiæ; cū multa falſa & inania pueriliter, ſine iudicio, & fallaciter, ſine candore, congerunt, & quorundam priuatos abuſus & ſtultorum deridiculas opinationes in publicam Catholicorū contumeliam detorquent. quaſi non rebus veriſſimis, & optimis,

Universidad de Deusto Biblioteca

mis, hoc ſit adnatum; vt obnoxiæ ſint fuco, & hominum dæmonumq; dolis atque malitiæ expoſitæ, in multorum praue vtentium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomæ tamen eius abundantia nocuit. quid vino ſalutarius? plures tamen ebrietas, quam gladius necauit. quid Dei adoratione præſtantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? diſcretio ergo & prudentia neceſſariæ, vt veras à falſis diſcernamus: non verò licet, propter falſas, veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras, niſi Chriſti & Angelorum reperiri. cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Patres & hiſtorici addere conſueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis inijcit? cur his eos compedibus & manicis ligat? cur in hunc neruum compingit; homo propter multiplices blaſphemias neruo digniſſimus, propter transfugium, compedibus vinciendus; & propter amentiam atque furorem, totus vinculis quadrupes conſtringendus?

Centuriatores & Lauatherus addunt argumenta paullò veriſimiliora, quædam quib. probare conantur, nullum eſſe Purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus:) quædam quibus reſpondebo, tractationi accommodata. Quid, inquiunt Auguſtino reſpondeas, qui non obſcurè, viuentium rebus animas defunctorum negat intereſſe, alioquin ſibi matris optumæ conſpectum nulla nocte defuturum? (*d. lib. de cura pro mort. ſup. citat.*) Quid Athanaſio, *a* Chryſoſtomo *b* Theophilacto, *c* Tertulliano; *d* conſentibus hæc eſſe commenta dęmonum, qui ſe ſuffragijs noſtris indigere, & ex purgatorio, via alta atque ardua, fingunt aduenire? Addunt ſcripturas. Nam is *qui deſcendit ad inferos non amplius aſcendit,* Iobo. *e* Pſalmiſtæ *f homo* eſt *Spiritus uadens & nõ rediens: puluis eſt,* & *poſtquã ſemel deſſoruit, dicitur ſuum locum non amplius recognoſcere,* quo igitur pacto queat redire? alibi dicimur *g omnes mori & ſicut aqua dilabi.* quis dilapſas ad fontem reuocet? D. D. Petrus & Paulus *h* mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum ſuſcitas? negat Abraham *i* Chaos, quantum interiacet, à mortuis poſſe tranſmitti; & idcirco illos nec mittendos, ut viuis renuncient, quę illic geruntur. Quo pacto; ſi nec per ſe queunt, nec à Deo mittuntur; mortalibus apparebunt? Hęc ſumma argumentorum, quę momenti alicuius. Sed revera hoc eſt abuti ſcripturis, & Patrum dicta calumniari. Non negat apud Lucam Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos poſſe, vel ſolere, ſed tunc mittere abnuebat. Et *Chaos* illud hiatum maximũ atq; impermeabilem ſignificat, quę ſine Dei permiſſione nullus tranſire mortuorum queat: Dei enim lege immutabili conſtitutum eſt, vt ſine ipſius permiſſione receptaculis ſuis animę nequeant exire. Dei quoque lex ſanxit, nec damnatorum beatis ullã eſſe condolentiam (huc D.Gregor. iter iſtud imperuium retulit) nec ſortis ullam eſſe commutationem, vel meritorum vllum conſortiũ inter illos (huc Ambroſ. & alij retulerunt, de quo uide Cathen. D. Thomę.) Dormire mortuos teſtantur Apoſtolorum Principes, fateor: ſed *ſomnus* ille mortem ſignificat, & *dormire* eſt mortuum eſſe. phraſis iſta Gręcorum fuit unde & ſepulcreta, vocant *κοιμητήρια*, hoc eſt dormitoria; & Homerus, de virga illa Mercurij loquens, qua putabant eum mortuos ſuſcitare, mortuos nominauit *ὑπνώοντας ἐγείρει* (dormientes excitat:) id obſcurius & deterius vertit Maro, *Lumina morte reſignat*. Hebręi etiã *dormire* dicunt, pro mori, & Syri mortuos vocãt *dormientes*, propter ſpẽ reſurrectionis (ut Ange. Caninius obſeruauit) ſi ergo dormire Lauathero, eſt in nullius conſpectum vnquã venire: vbi fides reſurrectionis? dormiebant Moſes, Samuel, Ieremias

& Oni as;

a quæſt. 13. in ſcrip.
b ho. 29. in 8 c. Matth.
c in d. c 8.
d l. de anima.
e c. 7. v. 9.
f Pſ. 77. v. 39. & 102. v. 15. & 16.
g 2. Reg. 14. v. 14.
h 2. Pet. 3. 1. Theſ. 4. 13.
i Luc. 19. 26.

& Onias: apparuerunt tamen. *Sed omnes ſicut aqua dilabimur, puluis ſumus,* & quaſi in auras diſpergimur. Tibi verò, Lector quiſquis his fulcris innitere, edico, te moneo, diſcaueas; ne huiuſmodi rationibus vtare. nam ſi quid probent, eadem opera probent ne reſurrectionem quidem vnquam fore. dilapſæ ſemel aquæ nunquam redeũt; amnes aſpice; num nos nunquam redituri? Potius ergo fatendum his & ſimilibus locis, nihil aliud velle S. S. nobis indicare, quàm vitæ noſtræ imbecillitatem & fugacitatem, vt D. Auguſtinus & Angelomus annotarunt. Pſaltes Regius negat *à mortuo amplius locum ſuum cognoſci*. vbi aduerte nullum omnino patrum, nec quenquam ante Lutherum, ſic locum hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quã citò, tam verè, de tam nouitio commento, Nouatorem queas agnoſcere. Quatuor inuenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midras tehilim* omitto, vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipſius mortalitatem colligit; alterã, vt parum conuenientem textui, de originali peccato; hoc cum homine reſurgente non amplius reſurgere. iſti *Velo iaſhub*, accipiunt de *iatzar haraa*. Duæ Patrum expoſitiones ſunt planè tropologicæ, vt Arnobij hic, de diuitijs, & alia Baſilij (*de pænitent.*) Hominem ſemel in peccatum lapſum, non poſſe ſine Dei gratia, vi ſua exſurgere. Tertia eſt volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, ſed de toto hoc orbe ſublunari, in quem, egreſſa ſemel de habitaculo corporis anima, nequit ſine ſpeciali Dei permiſſione redire: ſic innominatus, ſed pereruditus pſalmorum interpres. Quarta eſt Apollinaris, & Euthymij, ſenſum eſſe: ſcire Deum & cognoſcere humanæ naturæ conditionem, & interitus noſtri accelerationem; qui nati mox denaſci incipiamus: & cum nobis ſemel occiderit breuis lux, & vitæ flos iſte emarcuerit, haut poſſe abruptam vitæ telam iterum connectere, vel vinculum iſtud animæ atque corporis ſemel diſſolutum rurſus colligari, neque animam noſtram, poſtquam venti inſtar ſemel euolarit, vltra corpus ſuum agnoſcere, vt illud ſubeat ac poſſideat. Nam in ipſa reſurrectione, beati illud iam ſplendidum & incorruptibile deprehendent; damnati, fœdum ac horridum & obnoxiũ corruptioni. tam verò damnati quam beati, angelica opera, Dei nutu, illud ſunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipſis amicis: qui poſt animæ receſſum, corpus amplius non agnoſcunt, ſed deteſtantur? & hi more Hebræo *ſuum* pro, *eius*, accipiunt. videtur huius ſententiæ P. Emanuel Saa. Quid? quod D. Hieronym. ſecutus Hebræam phraſim, eandem vertit, *non cognoſcet eum amplius locus eius*, quod plerique Hebræi volunt, & paraphraſ. Chaldæus, & Vatablus ſequuntur, & ſic locutus ante fuerat Beatus Iob. capit. ſeptimo, vbi Hebræa, Chaldæa, Græca, & Latina conueniunt, hac prorſus ſententia; mortui memoriam interituram, quaſi non fuiſſet: vel ſuperſtites, quid cum vita functis agatur, aut quo in loco detineantur, nunquam niſi per reuelationem futuros certiores. Quæ omnia contra communem ſententiam nihil habere virium, eſt omnino clariſſimum. Minus etiam obſtat, quod eidem Regio Vati dicatur homo, *Spiritus vadens & non rediens*. nam quod præceſſit *quia caro ſunt*; id apertè indicat agi de naturæ humanæ deprauatione & improbitate; quæ, cum ad deteriora ſemper vergat, à malo tamen ad bonum, per ſe nequit redire: vel, quod magis placet, agi de homine corruptili: qui, cum ad mortem Pegaſeo gradu properet, à morte ad vitam retrogredi, virtute non poteſt ſua. D. Iobi verba, *Sic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet nec reuertetur vltra in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus eius:* eundem planè ſenſum habent, quem illa Dauidis paulo prius explicata. Belle

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoque Dionyſius exponit, animam quæ ad inferos deſcendit, in priſtinã vitæ rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire: *quãuis* (verba ſunt eius) *miraculosè id fieri poſsit, ſæpeque factum ſit.* Et illo ſenior D. Thomas ibidem diſertè tradit, Iob locutũ de eo quod ſecundum curſum naturæ fit, non de eo quod agitur miraculosè. En aduerſariorum tela, ex ſcripturæ pharetra. Plus fortaſſis fiduciæ in Patribus, plus ſuppetiarum: nihil vtique minus. calumnioſa vtique tota illa teſtificatio; quæ Rhemniæ legis, vlla ſi ſe lege teneri pateretur, non effugeret inuſtionem. Miror Auguſtinum nobis obijci: cuius ſententiã ex eodem libro audiuiſtis, non ambiguè ceruicoſos iſtos condemnantẽ. Vult ille quidem plerumq; angelicas eſſe operationes; ſed addit ſpiritus etiam aliquando *αὐτεπαγγελτοὶ* ad viuos mitti. Negat eoſdem arbitratu ſuo redire poſſe, citra Dei voluntatem; alioquin ſibi matrem continuò adfuturam: ſed nutu Dei aliquando rediiſſe, profitetur, & exemplis confirmat. Athanaſium producũt in pugnã, ſed laruatum. Athanaſius enim ille Nicænus eſt, non Athanaſius. eius diuidenda auctoritas. Nam quæ ab illo *q. XI.* dicuntur, leui brachio in aduerſarios retorſerim. negat ſpiritus apparere, fretus Dauidis teſtimonio, de quo nos iam copiosè. addit hæc verba: *De animabus enim ſanctorum nõ eſt dubitandum. nam & poſt mortem & in iudicij die cognoſcent omnia.* vnde ſic poſſumus ratiocinari: ſi beatorum animæ cognoſcunt omnia poſt mortẽ locum igitur & ſuum cognoſcunt: ſi locum ſuum; permittente Deo ad illum redire poſſunt. idcirco enim damnatorum animas negauit redire poſſe, quia locum ſuum non cognoſcunt. de animabus enim his tantum accepit verba Dauidis, non de omnibus, vt Lauatherus. Q. *verò XIII.* non adimit omnem illis ſimplicitùs reditum (nã hoc ſcripturæ ſacræ refragaretur) ſed negat à Deo remitti, vt humanæ curioſitati ſatisfaciant, narrando quid apud inferos rerum geratur. Sciendum quoque temporibus illis quandam hæreſim viguiſſe contendentem; mortuorum animas, illorum maximè, qui violenter necati, dæmones fieri; & malis deinde carminibus ad hominũ obſequia & reſpõſa danda compelli. Huic dementiæ ſe ſumma vi Patres oppoſuerunt, & væſaniam illam ſedulò confutarunt. In his ſanè diligens Iſidorus *lib. 2. Etymolog. c. 8.* & os aureum Ioannes Conſtantinop. *hom. 2. de Lazaro, & hom. 4. in Lucam.* vbi reddit rationem, cur Deus non permittat multos in vitam redire: vti ſic dæmonum fraudibus materia ſubtrahatur. qui dicit non permitti multos, nonne de nonnullis licet paucis fatetur? adimit etiam facultatem redeundi curioſarum narratiuncularum gratia; abſolutè ad Dei nutum reuertendi licentiam, non tollit: quin apertè potius *homil. 29. in Matt.* ſcribit *ſpontè ſua redire non poſſe*, cur adderet (*ſpontè ſua*) ſi nec diuina voluntate poſſent redire? Nec aliud agebat Theophil. *in c. 8. Matth.* cum teſtatur dæmones quoddã dogma inſtituere voluiſſe, de vagatione animarum in hoc orbe; cui minimè ſit aſſentiendum; quoniam animæ corpore egreſſæ iam certum habent locum, & non oberrant vagæ. quib. verbis negat ſpiritus pro arbitrio *ἐν τῷ κόσμῳ* (ſic loquitur) *πλανᾶσθαι*, quoniam certis manſionib. ſtatim aſſignantur. impugnat enim eundem errorem quem Chryſoſtom. & vterque nobiſcum, vt docui, ſenſit. Denique Septimius Tertullianus etiã illud Gentilium, de præuentis immatura morte, figmentum planè poeticum, & fortè Platonicum, reijcit, & docet nec illorum *animas vagari, donec reliquatio compleatur ætatum.* hãcque ille licentiam poetarum, cum Magorum audacia, iactantium inanẽ ſuam animas eliciendi potentiam; & cum inſomniorum fallacia, quæ Manes falſa ſoliti immittere, comparãs, meritò refellit. Verùm & ipſe addit; Dei virtutem quaſdam animas reuocaſſe in documenta iuris ſui. Sic ſcriptum ab eo inuenias extremo de Anima libro. Sic ergo neque S. S. neque patres, neque ratio; ſed ſola temeritas, nouandi cacoethes, & vetuſtati detrahendi, Catholiciſque conuitiandi libido, Aduerſarijs ſuffragantur.

SECTIO VII.

Sit 2. Concluſio, *Magi nequeunt opera dæmonum veras defunctorum animas nobis oſtendere.* hæc eſt ſententia Tertullian. *lib. de anima cap. pen.* D. Iſidori *lib. 8. Etymol.* Chryſoſt. & Auguſ. quos citat & ſequitur D. Thom. *1. p. q. 117. a. 4. ad 2.* Guilh. Pariſ. *p. vlt. de vniuerſ. cap. 24.* Victor. *de Magia num. 17.* ratio eſt, quia ſanctorum animæ in manu Dei ſunt, & ſoli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus ſinere egredi, ſine nutu Dei, ſine quo nec ipſe id poteſt; quod ipſum etiam habet locum, in iis quæ expiantur. Ideo ſolent ipſi has vices ſubire dæmones: qui per mũdum adhuc vagantur, & has animas amant mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblicus *libr. de myſter. Ægyptior.* Neque id mirandum, cum in Angelum quoque lucis ſe transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigib. Vibiſcis, cum illic degerem ſcio accidiſſe; imò & in ipſum Chriſtum Dominum, qualis Beato Martino apparuit diabolus.

Ex his ſequitur primò, prorſus eſſe ſuperſtitioſum, quod ex quorundã delira opinione retulit Ananias, animas eorum, quibus exſpirantib. dexterã porrexerint & viciſſim porrectã receperint, ipſis poſt obitum apparituras. Nulla enim huius rei vel ſcripto vel non ſcripto Dei verbo, nec hiſtoriarum verarum narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundo ſequitur non eſſe temerè imitandũ quòd olim factum à nõnullis, & quod Ioan. Friburg. in Sum. Conf. *l. 1. tit. 11. q. 23.* ſecundum ſe cõſideratum, dicit non eſſe damnandũ de peccato, non enim negant D. Tho. & ipſe, & qui eos ſequitur Betzius *in præcep.* periculoſũ eſſe, & tales vt plurimum ſe deludendos dæmoni propinare, & illi ſubiacere comminationi; *Qui amat periculum peribit in eo*; ideo prudenter Ciruelus *l. 3. de ſuperſtit. capit. 11.* reprehendit illos inquam, qui cum inuicem paciſcuntur, vt (ſi permittatur) is, qui prior morietur, viuo appareat, eumque de ſuo ſtatu faciat certiorem. Scio id Deum permiſiſſe aliquando, vt audiuiſti de Marſilio Ficino; & de S. Lutgardi legitur *l. 2. vitæ eius. to. 3. Surij, in Iunio:* & apud Dominicanos Zamoranos accidiſſe olim monacho cuidam. Is cum quodam Minoritã hoc pactum inierat. moritur Minorita, & poſt dies aliquot apparet ſtipulatori menſas ſternenti, & (ait) ſe expiatorium circumgeſtare ignẽ. Et ad cruciatus ſui indicium, manum menſæ ligneæ craſſæ impreſſit, eamq; altè ad modũ combuſſit. notam hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) teſtibus ſupereſſe manus menſæ inuſtæ, & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam; & narrat in Chron. Dominicanorum F. Anton. Senenſis, vt de re nihil ſit dubitandũ. Quando Deus redire permittit, maioris boni id cauſa permittit: vt plurimum Behemoth hãc agit perſonam. Pactio ipſa vix fieri poteſt, vt curioſitatis peccato vacet. præſtat ſalutem ſuam ſemper cum pauore & ſpe operari. Eadem B. Lutgardis cum iuſſiſſet cuidam moniali, vt ſi prior moreretur, eam viſeret; addidit, vt primum diceret; *Benedicite, orationem Dominicam & Salutationem Angelicam, ne* (inquit) *diabolus ſuo more aliquod figmentum adducat. d. lib. 2.* Si hoc illa ſancta tam illuminata metuebat: quanto magis nos debemus metuere? Sequitur etiam tertio ex his poſſe facilius diſcerni variorum & multiformium ſpectrorum illuſiones, quas dæmones obijcere ſolent. de quibus nunc videamus.

Universidad de Deusto Biblioteca

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, ſiue de ſpectris, quæ dæmones nobis obijciunt.

SECTIO I.

DVo præmittenda, varias eſſe illuſionum cauſas: & varia dæmonum genera. Patet primum, quia multa habentur pro ſpectris, quæ naturalia ſunt, vel artificialia; quæ ſenſuum vitio, aut imbecillitate vitiatę phantaſiæ videntur eſſe, cum non ſint qualia videntur. de ſingulis Petrum Loyherium *a*, in pleriſque ſecuti, videamus. Naturalia ſunt & decipere tamen aptiſſima, ignes illi fatui de quibus egimus ſuperius; item inſulæ natitantes, quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures; quales etiam in Italia, & alibi celebrant veteres ſcriptores *b*, in lacu Vadimonis, Cecubo, & Reatino: vt ſunt etiam arbores & ſiluæ radicitus euulſæ, & claſſis ſpeciem in mari præbentes, teſte Plinio Seniore *c*: vt, ligna putrida nocte lucentia; vt animaculũ Indicum, de genere Cicindelarum, ſed maius, inſtar Scarabæi, quod etſi toto corpore luceat, oculis tamẽ maximè; qui pro corpuſculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere, & ſcribere ſoleant. Cocuiium vocant, micat luce quaternarum ſtellularum; quarum ſi quis pinguedine manus & faciem inungat, ardens & formidabile ſpectrum apparet. Sic Chieza *pag. 2. Hiſt. Peruu. c. 30.* Item vapores varijs formis conformati, quales illi quos Sylla vidit hircorum ſimilitudine capitibus apud Epheum concurrere *d*: & ſimilia, quę apud Syrtim maiorem ex eadem cauſa Diodorus Siculus ſcribit contingere *e*, digna lectu. Talia quoque (ſi à viſu, ad auditum lubet trãſire) ſunt admiranda quædam ſonorum, vt Echus in locis diuerſis; quæ & notauimus Cõment. in Senecæ tragædias, & decipere nonnullos teſtatur Cardanus *l. 18. de ſubtilit.* item ſonus ſtatuæ Memnonis, de qua eodem opere egimus; & muri Megarenſis, de quo *in Atticis* Pauſanias: & cauerna Britannica, de qua Clemens Alex. *l. 6. Strom.* fors, an D. Patricij antrum? item prælij ac victoriæ voces, apud tres Perſicos mõtes, de quibus idem Clemens. Mirifici quoque interdum ſoni nati ex vterinis ſuffocationibus, imperitis medicis imponunt. *quidã (ait Corn. Gemma lib. 1. Coſmocrit. c. 7.) à venenato ſpiritu inſtata arteria, didultaq; in amplitudinem ſecundum longitudinem contrahuntur, vnde neceſſe ſit aliquando mulierem ſtrangulari: vnde & voces mirandas exiṁs viſceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nunc ſerpentum ſibilos, crocitus coruorum gallorum cucurritus, latratus canum, &c. quæ tamen pro viarum & erumpentis ſpiritus proportione cuſus effingit.*

a *l. 1. de ſpectris c. 6. & 7. 8. & 9.*

b *Ariſt. de admir. audition. Titus Liuius l. 9. Seneca li. 3. Nat. quæſt. & Plin. Iun. li. 8. epi. 10. &*

c *Senior lib. 2. Nat. hiſt. c. 95 li. 16. Nat. hiſt. c. 1.*

d *Plutarc. in Sylla.*

e *li. 3. Biblio.*

Vt naturalia ſic & artificialia quãdoque decipiunt, & pro ſpectris habentur: vt erant αὐτόματα Dædali, de quibus Ariſtoteles *lib. 1. de anima, & li. 1. Politic.* & alia Archimedis, Archytæ ac Boetij, de quibus ſuperius actũ: & noſtris temporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aerem, & Pariſijs triremis argentea, quam remiges, eiuſdem materiæ, & impellebant, & ſiſtebant & retroagebant. Vt erant etiam Hydraulica veterum, & hodie in hortis Eſtenſibus Tiburi admiranda: de quibus Claudianus;

*Intonat erranti digito, * pedibuſque trabali*
Vecte laborantes in carmina concitat vndas.

* Sic correxit Leloyer. pro lenitus?

Et de quibus iam exſtant Heronis libri. Vt ſunt artificioſa ſpectra, quorum modum docent Cardanus *libro de Varietat. rerum.* & Baptiſt. Porta *libro de magia naturali*; quanquam verè in his omnibus, rerum, quibus vtuntur, natura ad artificium adfert vim maximam: & in naturalibus illis prioribus, ſæpè accedit artificioſa hominum applicatio. Sed ad hanc claſſem magis propriè pertinent artificioſæ uoces quorundam; quibus cum ſint præſentes, voces ſimulant abſentium, vel cũ ore loquantur, ex ventre uerba videntur proferre, ſicque uoces dæmonum vel angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, angelorum vel animarum voces ſimulant, quale quid de Bonifacio VIII. circumfertur apud Nauclerum, Maſſeum & alios. Item qui ſimulant ſe animas maritorum defunctorum, & ſic ſuadent viduis vt ſibi nubant. noui, qui hoc Louanij factitarat: de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius *c. 7.* Sic apud Boethium Scotiæ rex Kennethus, Pictos, a quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus ſui dormientes, immiſit ſeruos indutos ſquammis lucentibus, & manu tenentes haſtas ex ramis putridis noctu lucere ſolitis; qui illos ad pugnam fortiter incundam hortarentur: ſe a Deo miſſos Victoriæ ſponſores. Angelos illi credidere, & animosè Pictos aggreſſi ad internecionem cæciderunt. Sic nonnulli vſi cancris uel teſtudinibus, ijſque cum candelulis affixis, in cęmiterijs, non ſemel ignitorum ſpectrorum ſpeciem præbuere. quare nonnulli ſuſpicantur ab Homero *a* teſtudini tributum nomen armaturæ fallacis ἰσχαλυ... ἀ... Sic etiam Abderitani iuuenes, cum ſpectrorum ſchema, conati ſunt Democritum terrere, ut narrat Lucianus in *Philoſpende.* Sunt in recentiorũ libris, ut Boccatij Decamerone, & ſimilibus, exempla plurima; ſed me magis capiunt antiqua. in fabulis tale quid cõminiſcitur Moſtellariæ Plauti ſeruulus, tale quid narrat Æſchynes orator *b*, à Cimone Atheniensi factum, qui ſe Scamandrum finxit, vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Ioſephus *c* factitatum a Mundo, ut deciperet Paullinam, fingente ſe Anubim: tale quid a Tyranno Sacerdote idolorum excogitatum, qui mentiebatur Saturnum; vt liberè ma-

...Hymn. ...tur.

...piſt. 10.

...lib. 18. an ...tiq. c. 4.

tronas nobiles mæcharetur, nos docet Ruffinus *d*; & meminit eiuſdem facinoris D. Cyrillus Alexandri. *contra Iulianum lib. 7.*

d *lib. 11 hiſtor. c. 25.*

Et Nectanabus Ægyptius Magus ſe in Iouis Hammonis effigiem trãſformans, Olympiadem Philippi vxorem decepit, & adulterino concubitu Alexandrum Magnum genuit: vnde illi orta opinio de Ioue parente. narrat Ioſephus Gorionides *lib. 2. Hiſt. Iudai. c. 6.* & laudat auctores, Ægyptiorum Sapientes, Titum Romanum, Strabonem Capadocem, & Nicolaum Damaſcenum.

In his fictionibus, cum ſtuprum accedit, peccatum grauius eſt quam in ſtupro ſimplici, & grauius puniendũ: cum furti cauſa ſit, puniendum pœna directariorum *l. ſaccularij. D. de extraord. crimin.* Si nihil aliud quam metus incutitur, pro periculi magnitudine, res æſtimanda: ex genere ſuo, puto Mortale peccatum: & pœna eſt arbitraria, fuſtigationis puta; &, ſi mors ſecuta, exilij perpetui. *arg. l. 4. §. cum quidam D. ad leg. Cornel. de ſicar. l. infiniti, §. cum eo D. de furt. & l. penult. §. vltim. & l. vlt. D. de extraord. crimin. voluere poſt gloſſ. in l. ſi quis aliquid. D. de pœn. Licinius Ruff. in comparat. legũ Moſis & Iuriſconſ. & Leloyer. ſup. fol. 173.* nec puto idoneam excuſationis cauſam amorem præbere, nec tutum ſatis eſſe *conſ. 101.* Oldradi, optimi alias conſiliarij.

Senſuum alterationem vitiumque, falſo viſorum, vel alio ſenſu perceptorum ſpectrorum, cauſam non raram eſſe, docet idem Leloyerius *c. 8.* exemplo ebriorum, de quibus optimè D. Ambroſius *e*, *Hi (ait) vana imagines ebrijs, incerti viſus, inſtabilis greſſus: vmbras tranſiliunt ſæpè ſicut foueas, nutat his cum facie terra, ſubitò erigi & inclinari videtur, & quaſi vertatur, timentes in faciẽ ruunt, & ſolũ manib. apprehendunt, aut concurrentib. montib. ſibi videntur includi. Murmur in aurib. tanquã maris fluctuãtes fragor, & reſonantia fluctu litora. Canes ſi viderint,*

e *l. de Helia & ieiu. c. 16.*

Universidad de Deusto Biblioteca

leones arbitrantur, & fugiunt. Alij riſu ſoluuntur incondito, alij inconſolabili mœrore deplorant, alij cernunt irrationabiles pauores: vigilantes ſomniant, dormientes litigant. idem, terribilia nempe viſa apparere ebrijs, Plinius prior affirmarat *a*. Deprauat, more ſuæ ſectæ, Lauatherus SS. dum ſic vult intelligendum illud Salominis *b*; ebrietatem diſſuadentis: *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruerſa. Extraneas*, ait ille, viſiones & apparitiones admirãdas: qua in re ductorem habuit Pagninum: qui cum Paraphraſte Chald. videtur ſic accepiſſe זרות: Zaroth, quaſi vim neutri haberet, & ſignificaret *extranea*; h. res extraneas, quod, licet non diſplicuerit Janſenio, probum tamen non eſt. Fœminino enim ſenſu accipiendum, & quidem non de rebus, ſed de mulieribus. Senſûs enim, quem D. Hierony. & Beda ſecuti; vinum concupiſcendi alienas eſſe cauſam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, ſingulari numero vertere *ἀλλοτρίαν*, alienam, ſeu extraneam: quam vocem nec S. S. nec patres ſimpliciter poſitam, de alia re, quam de muliere ſeu ſcorto accipiunt, vt eodem cap. paulò ante; *puteus profundus aliena*, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieron. & alij. Oculorum ſuffuſio facit videri volitantes ante oculos quaſi muſcas uel ſaltitantes formicas, vt non ſine ſtudiorum incommodo, à multis iam annis experior. Abenzoar *lib. 1. cap. 1. tract. 8.* meminit morbi dicti *balabol*, quo qui affecti, ſingula putant ſe videre gemina. Arcuatis cũcta apparẽt lutea. Refert Ariſtoteles de quodam qui ſuamnet imaginem ſiue ſimulachrum, in aere ſibi, quaſi in ſpeculo, propter oculorum vitium, ſemper obuerſari exiſtimabat. idem teſtatur, eum qui diu in ſolem oculos intenderit, & oculos aliò celeriter auerterit; primò ei cũcta iri viſa gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa viſus recedat. Auditus etiam læſus decipere conſueuit; vt fit in ijs;

a *li. 14. c. 22.*
b *Prouer. 13. v. 33.*

qui morbum imaginoſum (ſic vocãt) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas ſtatuunt ſpecies, vnã notiorem; cui nomen *φρενῖτις*, quando phantaſmata objiciuntur animo, viſili imagine; de qua ſpecie Cornelius Celſus, & Cælius Aurelianus conſulendi *i*. & pertinet ea ad phantaſiæ vitium. altera ſpecies eſt *χρυσαντιασμός*, qui viſui tollit ſomnum, auribus indit vitium, quo ſibi audire tinnitus & ſonitus videntur. de hoc Varro, *in Promethea* Satyra;

Leuiſomna mens ſonorinas imagines
Adfatur, non vmbrantur ſomno pupula.

Guſtus quoque vitiatus ægros mirè decipit; vt & odoratus, Polypo, Grauedine, ſeu *κόρυζα*, & miro illo catarrho; qui regnabat in Caſtella. 1581. & multos abſumebat, læſus. Verum crebrior & maior deceptio manat à phantaſiæ corruptela; quæ aliquando coniuncta eſt cum Phrenitide (ſic vocatur ea quæ cum febri vehementi eſt;) aliquando cum Mania (hæc febris expers eſt, & diuturnior) aliquando leuicula tantum eſt febris, nec ad phrenitim ſufficiens *c*. Theophilus medicus cætera prudens, opinabatur cum febriret, prope lectulũ tibicines & cornicines aſſiſtere, & continuè auribus eius cantum inſonare: idque, iam ſanus, accidiſſe ſibi pertinaciter contendebat *d*. Sed huic iſta tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius *epi. ad Florũ.*

. . . . Fuit haut ignobilis Argis;
Qui ſe credebat miros audire tragœdos;
In vacuo lætus ſeſſor, plauſorque theatro:
Cætera qui vitæ ſeruaret munia recto
More; bonus ſanè vicinus, amabilis hoſpes,
Comis in vxorem, poſſet qui ignoſcere ſeruis,
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ;
Poſſet qui rupem & puteum vitare patentem:

c *vide Celſ. lib. 3. c. 18.*
d *Gale. li. de differ. Sympt. c. 3.*

Hic

Hic vbi cognatorum opibus, curiſque refectus,
Expulit hellebero morbum, bilemque meraco,
Et redit ad ſeſe: Pol me occidiſtis, amici,
Non ſeruaſtis, ait; cui ſic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.

Abydi ſimile quid contigiſſe narrat Ariſtoteles in lib. de admirand. auditíon. Hancin væſania falſæ opinionis voluptatem, de quodam Thraſyllo, putante naues omnes, quæ ad Pyreum appellarent, ſuas eſſe, fusè teſtatur Ælianus *lib. 4. var. hiſt.* Sed ad ſpectra redeamus imaginaria. Haut ſcio an quid rarius eo acciderit, quod à Timæo Locro commemoratum *Agrigenti domus fuit, cui cognomen τριήρης ab euentu tali. Adoleſcentes aliquot* Taurominitani *illuc conuenientes conuiniũ hilarius agitabant. Mox vti aſſolet, cum incaluiſſent vehementius, ita decuſſi mente ſunt, itaque externati; vt in triremi ſe opinarentur conſtitutos, mariq; altius vndabundo hyemem ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquam egeſtis, quæ intus forent, nauigium facturi leuius, vaſa omnia, & quicquid mero feruidis occurrẽbat, in viam, ceu in mare, feſtinantius iactare adorti ſunt, accurrentibus hinc inde qui proiecta diriperent. Inſequenti die vbi adfuere magiſtratus factum arguentes, cum illi necdum ſatis edormiſſent: reſpondere, ſe metu mortis præoptaſſe, quæ in naui forent diſperdere, quàm fluctibus deuorari. Admirantibus mentis ſtuporem vniuerſis, qui inter eos videbatur natu grãdior: Ego, ò viri Tritones, præ formidine infra thalamos me conijciens in imo iacui. Cũque amplius delirare animaduerterẽtur, dimittuntur ab ignoſcente magiſtratu, commoniti modo grauius cauerent in reliquum inuitationem eiuſmodi brutalẽ. At illi, velut gratiã fatentes: Si, inquiũt, ſeruati ex tam procelloſis vndis portum fuerimus aſſecuti, inter marinos Deos vobis (ò Tritones) vt ſeruatorib. in patria ſtatuas ſurrigemus. Sic Cælius Rhodig. ſed ex Athenæo. a*

Hidrophobi aquam fugiunt, eo quòd putant ſe in illa videre canem à quo admorſi fuere *b*.

Solet autem diabolus hiſce naturalibus morbis ſæpè ſe adiungere, & hominum procliuitate abuti. *Serpit hoc malum diaboli* (ait D. Aug. *c*) *per omnes aditus ſenſuales, dat ſe figuris, accõmodat ſe coloribus adhæret ſonis, odorib. ſe ſubijcit, infundit ſe ſaporibus, & quibuſdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ. aliquando crudeliter torquẽs dolore ac metu, aliquando iocosè diſtrahens, vel ſubſannans ludicris.*

a *Athenæus l. 2. c. 1. & Cælius li. 17. A. L. c. 2.*
b *Paul. Ægyneta li. 5. c. 3. & Antholog. Epigra. Græc. lib. 7.*
c *lib. 18. qq.*

SECTIO II.

SVnt enim dæmonum vt variæ operationes atque libidines, ſic & varia genera; quod ſecundo loco nobis erat notatũ. Omnes quidem immundi, & mali hominibuſque ſunt infeſti, vt poſt Chryſippum, & Plutarchum, & Philonem, rectè contra Iamblicũ Porphyrius *d*. & eo melius Minutius *in Octauio*. eos tamen à loco Marcus apud Pſellum *e* diuidit in ſex genera, vt eo prior fecerat Orpheus, ſcribẽs ad Muſæum;

δαιμονὰς οὐρανίους, καὶ ἠερίους, καὶ ἐνυδρίους
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους.

Dæmones cœleſtes, aereos, aqueos, terreſtres, & ſubterraneos ſeu humanos. cœleſtes aũt vocat æthereos, ſiue igneos, vt appellat Marcus. Aereos etiã Plato *f* agnouit, Magices inuentionem illis tribuẽs. Terreſtres Chaldæi cum Zoroaſtre (vt Pſellus exponit) vocant Feras, ſeu *canes terreſtres*; in Zoroaſtris enim Magicis ſcriptum legimus, de ſubterraneis locis exire canes indutos corpus fictum, non autem verum; addit idem (iuxta Gemiſti explicationem) ijs ſolere apparere, qui prauitate vitę derelicta religioſo cuipiã ordini ſe addicunt: quod ipſum Leloyherius *g* confirmat teſtimonio Hebræorum in opere quod

d *lib. de abſtinen. animal.*
e *de dæmon. Natura.*
f *in Phædro.*
g *libr. 2. de ſpectr. c. 1.*

 inſcri-

Universidad de Deusto Biblioteca

inſcribunt *Holam Abba*; Item Athanaſius de D. Antonio in eius uita, & ſimilia fere narrans de S. Simeone Treuirenſi Euervvinus Abbas *apud Suriū 1. Iunij*, & alia legũtur in vita S. Norberti, de dæmone vexante nitia ſanctæ plantationis Præmonſtratenſium (*Surius Iunij 6. uita illius ca. 19. 26. & 27.*) Ego poſſum confirmare eo quod uere accidit, initio fermè noſtræ Societatis, inſtituto collegio à P. noſtro Ignatio Laureti, & ei præfecto Rectore, P. Oliuerio Manareo, qui etiamnũ ſupereſt, & à quo, vt rem veriſſimã, accepi, quod ſubdam: Anno 1555. maligni ſpiritus, modò vnum, modo alium locum magno ſtrepitu infeſtãtes, pleriſque, in quibus nonnulli religioſi inſtituti tyrones erant, mirum quantum moleſtiæ & inquietis adferrent. Etiam claro die apparebant, varijs figuris. Vni dæmon in forma Æthiopis apparuit, & multis illecebris atque perſuaſionibus verborum conatus fuit à religioſo inſtituto illum auertere: quod cùm irrito labore ſe facere videret, abijt inhalato diro admodum & virulento fætore, qui toto illo die perdurauit. Alteri ſe conſpicuum præbens effigie D. Pauli, adhortabatur ad ſacram Epiſtolarum ſuarum lectionem atq; ſtudiũ, vt hoc ſpecioſo colore, cum ab humaniorum litterarum cura abduceret, ſicq; per inobedientiam è religione expelleret, quod & perfecit. Ipſi Oliuerio in atri & ingentis moloſſi ſpecie obuius, in eumq; inſiliens, ad terrã ferè adflixit. Orantibus, vt cogitationẽ diuerteret, aut abrumperet; inſtar catti obmurmurantis ſeſe adiunxit non ſemel, ſcabellumq; cui innitebantur quatiebat, pulſabatque. Nec lectis quies, nec menſæ refectio, ſine infeſtatione, concedebatur. Crebrò varij catelli à quieſcentibus lectulis adſcendere, & tegmina ſubire ſentiebãtur: quę res multos formidine plenos & ſomno priuabat, & ſtratis expellebat. Prandens quidam inuiſi hoſtis pugno in latere tã acriter percuſſus fuit vt confeſtim expalluerit, & ferè retrorſum à ſcamno deiectus ceciderit. Subditorum moleſtia bono Rectori permoleſta erat. tentauit Eccleſiaſtica remedia, quæ oportuna occurrebãt, miſſarum, precum, exorciſmorũ, luſtralis aquæ, ſanctarum reliquiarum, & id genus alia. His tamen Deus malum planè tolli noluit. Quare ad communem patrem, P. Ignatium Oliuerius recurrit, preces eius & opem in hac moleſtia petit. Inatius, qua erat animi demiſſione, ad patientia cohortatur per litteras, & ad ea ramedia, q- bus Eccleſia in ſimilib. uti cõſueuit. Hęc, inquã Oliuerius per litteras, omnia iam à nobis curata, tentataq;: ſed durat malũ, & gliſcit. Quib. acceptis litteris reſpõdit P. Ignatius; *confidite in Domino & in bonitate eius ipſe uos liberabit. & ego ſerio pro uobis orabo.* Acceptas litteras Rector in corona Patrũ fratrumq; legit, qui tum forte congregati, &, mirum dictu, è veſtigio illa ſpectrorum & phantaſmatum infeſtatio, adeo cõquieuit, vt nihil huiuſmodi Laureti poſtea fuerit auditũ, nihil viſum. Nimirũ ſcriptis litteris poſteriorib. optimus Pater, pro filijs orare cępit, & interea, dum Roma Lauretum litteræ perferuntur, exorauit.

Verum quia quod Pſellus breuiter, id de dæmonum generibus ab eorum habitatione deductis Tritthemius multo copioſius ſcripſit: eius verba *ex libro Quæſtionum ad Maximil. Cæſarem. q. 5.* non pigebit aſcribere multis additis, quæ ad explicationem diſquiſitionemque Magicam pertinere iudicabo. *Sicuti dæmones* (inquit) *in poteſtate acumineque ſubtilitatis ab inuicem differunt: ita maleficarum quoque poteſtas non eſt in omnibus una: ſed in ſingulis, prout dæmonibus concurrunt natura ſubtilioribus vel groſſioribus, diuerſa. Multa enim ſunt genera dæmonum, & certis inter ſe gradibus diſtant, ratione locorum, in qua cadentes a principio ſunt detruſi.*

Primum quidem genus dæmonũ appellatur igneum: quod circa ſuperiorẽ peruagatur

uagatur aerem, nec vnquam ante iudicij diem ad inferiora demergitur: ſed continuò ſub regionib. permanentes ſublunarib. nullum habent cum hominibus in terra commercium. Quod verò ſub luna permaneant Sanctus quoque teſtatur Auguſtinus in opere de Agone Chriſtiano, ſic dicens: Dæmones non habitant in cælo, vbi ſol & ſtella ſunt, ſed omnes ſub regione lunari verſantur. Hinc motus opinor Apuleius dixit animalia eſſe ignita, propterea quod Ariſtoteles confirmauit in fornacibus ardentibus quædam animalia paruula ſæpius viſa volitaſſe pennulis apta quæ totum æuũ ſuum diuerſantur in igne, quoniam cum igne oriuntur, & cum eodem igne extinguuntur, & ad ſuum vnde venerant locum euaneſcẽtes redeunt. Diui Auguſtini locus eſt capite tertio, negat tantum Diuus Auguſtinus dæmones habitare in cœlo, vnde exciderunt, & in firmamento: de ignis ſphæra nihil addit. ideo ad primum hoc genus probandum, non pertinent eius verba. Quod attinet ad Apuleium ille fallebatur, quia dæmonibus ignita corpora verè tribuebat Ariſtoteli denique illa animalia non ſunt dæmones, ſed inſecta quædã volatilia ephimera, in fornacibus Cyprijs reperiri ſolita. Si dæmones iſta putauit Apuleius, quomodo cenſuiſſet illa cum igne extingui, aut cum igne oriri; qui dæmones immortales eſſe, & morti non obnoxios ex ſectæ ſuæ decretis arbitrabatur? forte hoc volebat incenſo igne incipere illic in flammis dæmones tali forma cerni, & extincta flamma apparere deſinere: Sed pergit: *Nulla ſunt eis cum maleficis conſortia. quoniam cum demorẽtur in igne, propter ſubtilitatem ſuam non poſſunt corpus groſſum ſiue aereum induere.* Vana ratio. Si nulla eſt ſphera ignis, vt multa arbitrantur: totũ hoc corruit figmentũ. ſi qua eſt talis ſphęra, nondum hinc ſequitur dæmones tales non habere commercia cum maleficis. quia dęmones omnis corporis proprij ſũt expertes, vtpote ſubſtantiæ merè ſpirituales: quæ nec terreæ, nec igneæ, nec aereæ corporeæ groſſitiei conſimiles ſunt. & poſſunt ignei iſti, non minus quam aerei, corpus alienum inuadere & aſſumere. Quare vel illi quoque cum maleficis ineunt commercia, vel huius rei alia quærenda eſt ratio: quam nondum inueniri potui. Et quid neceſſe hos in igneum illum carcerem extra infernum, qui in terræ centro, includere? quaſi pœnam ſuam, vbicunque ſunt, non circumgeſtent. Hoc ergo dæmonum genus ego crediderim ficititium, & ab Orpheo *caleſte* vocatum, quia putabat in cœlis degere: alij forte *igneum* vocant, eo quod in aereis regione ſuperiore manſerit.

Secũdum genus aereum dicitur, quod in aere errans nobis propinquo commoratur. Hi quidem poſſunt ad inferiora deſcendere & aſſumptis de craſſiore aere corporibus, quandoque hominibus apparere. Aera permittente Deo ſæpius turbant, tonitrua & tempeſtates concitant, & omnes ſimul in perniciem humani generis conſpirant. More hominum affectionibus mouentur paſſionum ſuperbia maximè & inuidia, tanguntur que perturbationibus continuis, & nec ſolido veſtiuntur corpore, nec vno conſiſtunt loco. Nec vnam omnes formam habent, ſed plurimas, eaſque ſæpius mutant, ſecundum varietatem affectionum, quibus vel occurrunt maleficarum carminibus euocati, vel impulſi perturbatione ad nocendum.

Notandus hic quoque error & fugiendus, dæmonibus vlla omnino eſſe propria vel adnata corpora, aut vlla viſili forma oculis humanis corporeis præditos eſſe; conſpici tantũ poſſunt in forma corporis extrinſecus formati, vel cadaueris aſſumpti. Pergit;

Habent enim violentam omnino & furioſum morem turbationibus plenum, vnde vehementer malefacti & perturbati repentinas plurimum machinantur inſidias & dum ſuas agunt incurſiones, partim latere volunt, partim inferunt violentiam.

Ma-

Universidad de Deusto Biblioteca

Maleficæ horum dæmonũ operatione ſuffultæ, tanto ſunt ad maleficandum potentiores, quanto ſuperiorem ex eorum ordine concurrentem fuerint aſſecutæ. Hæc omnia vera crediderim: *In vita D. Antonij D. Athanaſius aerem plenum eſſe dixit dæmonibus: quod Mercurius ante dixerat Termaximus: nullam videlicet mundi partem dæmonum præſentia deſtitutam.* Hoc de ſublunari mundo intelligendum, alioquin falſum eſſe docet D. Auguſtin. *l. c. 3. de agone Chriſtiano*: & ſic accipe quod ſubdit, *S. quoque Præſul Ambroſius dixit: Plenus eſt mundus ſanctarum virtutum, quia eſt plenus nequitiarum.* Caue à ſequentibus, nã more ſuo falſa veris miſcet. *Vnde Platonici dæmones, in aere volantes, in modũ denſiſsimæ niuis ignitæ, cupientibus tradidere viſibiles: ſi aliquandiu verſus cœlum ſole ſplendente irreuerberatis oculis continuauerint obtutus. Sed neſcio an in aere cauſetur obiectum ex conſiſtentia reali, vel certè oculorum motus interclusus repræſentet imagines falſas; non ſine detrimento ſenſus, tamen leui, præmiſſorum accepi experimentum.* Vere experimentum fallax, nequam, & grauiore dignum detrimento. cuius mater curioſitas, pater ignorantia. illuſio ſenſus fuit, vt videre videreris tibi, quod in rerum natura viſile non exiſtit. vel pueri aduertant ſolarem ſplendorem ſic oculos præſtrinxiſſe.

Tertium genus dæmonum terreſtrium dicimus; quos prolapſos de cœlo in terrã, pro ſuis demeritis minimè dubitamus. Catholici neq; de aereis, eò delapſos de cœlo pro ſuis demeritis, fas ſibi ducunt dubitare. *De his ſanctiſsimus præſul & martyr Chriſti Theophorus quondam Ignatius, in epiſto. quadam ita ſcripſit ad Epheſios: nihil melius eſt, quã pacem habere, in qua omne telũ euacuatur aereorum ſimul & terreſtrium ſpirituum.* Vides beatum Ignatium, igneos illos non agnoſcere, & aquaticos (vt arbitror) ſub terreſtrib. comprehendere. De his terreſtribus nonnulla iã diximus: addit quædam fuſius poſt ilſtranda Trithemius; *Ex his autem dæmonibus alij verſantur in ſiluis, atque nemoribus; qui venatoribus ponunt inſidias: alij verò patulis degunt in campis, qui nocte aberrare faciunt itinerantes, nonnulli demorantur in locis abditis atque cauernis: reliqui cæteris minus furioſi ac perturbati, demorari cum hominibus in obſcuro delectantur.* Huc pertinent omnes illæ ſpecies, quas paulò poſt per numeros, quatuordecim, ex varijs ſcriptoribus adducam. vt Faunus qui & Fatuus & Fatuellus dictus, & Satyri, qui etiam Foni, & Onoſcelides, de quibus Sozomenus *libro octauo, capite ſexto*, vbi meminit Gerontij, Diaconi, idcirco caſtigati à Diuo Ambroſio & exauctorati à Nectario; quod affirmaret noctu à ſe Onoſcelidem capite raſo apprehenſum, & in piſtrinum deiectum. Sancti enim viri cenſuerunt non temerè, hoc illi cum dæmone Onoſcelide commercium fuiſſe: non verò, credulitatem aſſerentis Onoſcelides, damnarunt. Sic enim factum illud Nectarij & Ambroſij accipiendum. De talibus finxit Stellatus, eos ſibi in itinere Luna lucente comites adhæſiſſe Sarracilum, Sathiel, & Ianam; ſed poeticè, hoc eſt mendaciter inducit illos dicentes, domicilium ſibi eſſe in lunæ globo. talis etiam qui apud Alexand. in Genial. diebus narratur Thomæ monacho viſus. Tales etiam *Lamiæ*, quam à nocte Hebræi *Lilith* vocant. Tales Ceres, Diana cum ſodalibus, Napææ, Driades, Hamadriades, Trophonius, & ſimiles Pſeudothei. Tales fatuæ, Furiæ, & earum (vt fingunt) mater Furina, & Maniũ mater Mana, Mantua, Mania, & Manuana, & his ſimiles crediti maſculi ſexus, Aquil. Sumanes, & Triptes, de quibus Martianus Capella libro 2. Iſidorus in Gloſſ. Arnobius cõtra Gentes, nos quoque paulò poſt nonnulla, cum de incolis Spelæorũ. Addit, *Non vno ducuntur affectu ſed varie quoniam alij ſunt alijs minus deprauati, quanquam omnes ſint malis perturbationib. pleni. Ex his quidam gaudẽt ſolis illuſionib. territare homines; alij prædictionibus futurorum in admirationem ſui trahere cupiunt audientes; nonnulli vero ad hoc ſummo conatu laborant, vt homines irrationabili furore turbatos, aut melancholia furentes terreãt, lædãt, vel occidant. quod experientia ſæpius factum agnouimus.* Hinc Sanctus Ioannes Chryſoſtomus in libro tertio de prouidentia ad Stagyrium monachum, *omni actione Diabolicæ potentior eſt ad nocendum mœroris magnitudo, quia dæmõ quoſcunque ſuperat, per mœrorem ſuperat: eum ſi auferas, nihil à dæmone lædi quiſquam poterit.*

Præclare hæc omnia, & prudẽter: non æquè quod ſequitur ſtatim; *Hoc autem dæmonum genus rarò eſt maleficis familiare, propter inconſtantiam affectionum & leuitatem: quia territare multos gaudent potius, quam vnius muliercula ſubeſſe imperio.* Leuicula prorſus ratio, & ex falsò præſuppoſito, quod ſubeſſe queant, aut ſubſint: nec illud verum, & vni ſubeſſe, & multos territare nihilominus non poſſe. *Commorantur tamẽ interdum, & pollicentur vaſanis, in vitio, aut cryſtallo; ſiue ſpeculo: & carminibus concitati reſponſa dãt mulierculis: &, ſi quis venturus in via eis maledixiſſet, pronunciant.* vtiq; poſt factum, nec morantur in his rebus dęmones, ſed duntaxat aliquas functiones illic exercent. *Et hoc* (ait) *maleficarum genus multum differt à reliquis, quia quod illæ maleficio reddũt infirmũ, iſtæ curare pollicentur. verum quia maleficium vt plurimum reſellunt maleficio; earum acceſſus ab Eccleſia omnibus interdicitur Chriſtianis.* Hoc veriſſimũ: & hinc apparet diuiſum eſſe regnum Satanæ, & habes cauſam Vatiniani odij, quod intercedit inter Ariolos ſeu Veratores, & magos venenarios ſeu Striges. Hos illi conantur detegere & prodere, hi viciſſim illorum vitæ clam inſidiantur.

Quartum genus dæmonum denominatur aquaticum: quoniam ſe humorib. immergens circa fluuios & lacus inhabitat, ira plenum, turbatum, inquietũ, & fraudulentum, quod in mari tempeſtates concitat, nauigiaq; demergẽs in profundum, multis vitam aufert in aquis. Et iſti dæmones quoties aſſumunt corpus viſibile in ſexu frequentius apparent fœmineo: in maſculino rarius videntur, propter quod in locis verſantur humidis, & molliorem vitæ ductum ſequuntur, nec virile ſchema facile cæterorum conſuetudine poſſũt aſſumere. Falſa ratio ex falſo fundamẽto naturæ illorum corporeæ. Cur enim ex aqua cæteris elementis mixta, ſi ſpiritus ſunt, vt ſunt, minus ex aere virile, quam fœmineum ſchema componant? cur nequeant æquè facile cadauer aſſumere maſculum quã muliebre? *Vnde Naiades, Nereideſque Nymphas aquarum, non maſculino, ſed fœminino dudum ſexu nominauit antiquitas.* Verum eadem antiquitas Neptunum, Nereum, Proteum, Phorcũ, Glaucum, Palæmonem, Tritones, Acheloum, Alpheum, Eridanum, Tibrim, &c. maſculino ſexu nominauit. Nec ad rem, quod addit; *A noſtris autẽ aquaticæ mulieres*, ideſt *Vvaſſerfrauven, communi vocabulo dicuntur*. Sed Teutones Belgæ maſculino nomine *Neckers* compellant: & Cantipratenſis *Neptuno*, de quodam addita narratiuncula *lib. 2. de apibus c. 57. p. 11.* Dæmones æquatici fuere, qui paſtoribus Pelopõneſijs propè Paludem eodem quo Syracuſæ à Saracenis captæ die, id nunciarunt, *Fazellus deca. 2. rer. Sicular. lib. 6.* Huiuſmodi etiam dæmonum miniſterio, qui peierabat in lacum Paliſcorum (qui hodie Nephta dicitur) demergebat, vt Ariſtoteles, Diodorus, & Macrobius referunt: & propè Dianæ ad Yhomiſum oppidũ, fons eſt in Camerinam influens, cuius ſi quis olim aqua manib. non caſtis, vinũ diluiſſet, nulla mixtio conſequebatur. In Aleſino agro, Caroniæ hodie dicto, fons aliquãdo fuit, natura tranquillus, verum inſonantib. tibijs exultabũdus ad Harmoniæ modos eleuabatur, & vltra margines intumeſcebat, *teſte Fazello decad. 1. lib. 1. c. 5.* quæ vel fabuloſa fuere, vel non ſine cooperatione dæmonum contigere. indicio

cio

Univerſidad de Deuſto Biblioteca

cio eſt quod deſiere. Redeunt verba Trithemij;

Qui verò habitant in locis ſiccioribus & ſubaridis, quoties hominibus corporaliter appareat viſibiles, in viros ſe transformant. ne hoc quidem admittendum in credulitatem, docet ſtrigum etiam cum ſuccubis talibus commercium, & nomina Napæarum, Driadum, & Lamiarum deſerticolarum.

Diuerſarum quoque ſpecies aſſumunt beſtiarum, prout diuerſis tanguntur affectionib. Sancti aũt Angeli, quoniã affectione, nunq; variantur, uniformiter ſemper apparent in forma virili. Nuſquã.n. legimus ſcriptum, quod bonus ſpiritus, in forma ſit viſus muliebri, aut beſtia cuiuſcunq; ſed ſemper in ſpecie virili. Non ſatis ſecurũ hoc vltimũ de Angelicis apparitionib. iã oſtenſum, *ſup. hoc eo de lib. q 26 ſect. 3. lit. 1. cir ſi.* ratio etiã illa de immutabilitate affectionũ parũ habet ſoliditatis. Sicut.n. Angelus immutabilis eſt ad malum; ſic diabolus ad bonum; & ſicut diabolus circa malum modo in hoc, modo in illud propendet, ſic etiam Angelus circa bonum: quare ſicut dęmon, vt vni affectioni ad malum certum ſatisfaciat aliam, vt alteri aliam aſſumit, quid vetet Angelum, vt diuerſos fines bonos attingat, etiam diuerſas formas ſe nõ indignas aſſumere? deniq; videndum, ne quod hic ait nonnihil repugnet, cum arbitrij angelici libertate.

At ſæpè viſi ſunt dæmones circa fluuios & fontes, in ſpecie mulierum aliquando choriſantes, aliquãdo capillos more fœminarũ explicantes; nonnunquã verò cum hominib. loquentes, & varias ludificationes exercentes. Et hoc genus nõ conſueuit cũ maleficijs habere cõmerciũ. cõſueuiſſe tñ cum hoib. ſuccubarũ more indicant veterum fabulæ, ſed nonnullo euẽtu comprobatæ, de Morgana, Meluſina, Alcina, & ſimilibus quas Fatas, ſeu Feas; de quib. aliàs plura, *hoc c. verſ. 14.*

Quintũ genus ſubterraneum dicitur, quod in ſpeluncis & cauernis montiũq; remotis concauitatib. demoratur. Et iſti dæmones affectione ſunt peſſimi, eoſq; inuadũt, maximè, qui puteos & metalla fodiũt, & qui theſauros in terra latẽtes quærunt, in pernicie humani generis paratiſſimi. Hiatus efficiũt terræ, ventoſq; flãmiuomos ſuſcitant, & fundamẽta ædificiorũ cõcutiunt. An ergo ex hoc genere Iobi vexator Satan? opinor & illi, q Salmãticæ & Toleti in ſpelũca maleficas & curioſas artes adhuc auorũ noſtroſtrorũ memoria docebãt. *Noctib.* (ſubdit) *aliquãdo de mõtib. turmatim egreſſi mirandas ſtupendasq; in cãpis ducũt choreas; & quaſi vnius ducis metuẽtes imperium, ſubitò euaneſcunt ad ſignũ, & ad ſua diuerticula reuertuñtur. Interdũ nolarũ inter eos auditur ſonitus, & ſe nonnunq; ſpiritus hominum vitã defunctorum mentiũtur.* De choreis & ſonitu vario memorabile exemplũ narrat de Atlãte monte Plin. *lib. 5 natur. hiſt. c. 1.* & Solinus *Polihiſt. c. 37.* qui hos dæmones vocãt *Ægypanes*: choreã deſcribit Saxo Grammaticus & omnigenum dæmonum dat nomina *li. 1. Dan. hiſt.*

Trux Lemurum *chorus aduehitur, præterq; per auras*
Curſitat, & vaſtos edit ad aſtra ſonos.
Accedunt Fauni Satyris, Panumque *Caterua*
Manibus *admixta militat ore fero.*
Siluanis *coeunt* Aquili, Laruæque *nocentes*
Cum Lamijs *callem participare ſtudent.*
Salen librantur Furiæ, *glomerantur ijſdem*
Laruæ, *quas* Simis Fantua *iuncta premit.*

Turmarum militarium multa ſubdentur poſtmodum exempla, cum de Hellequini familia diſſeretur. cuius etiam meminit Thom. Cantipratenſ. *d. li. 2. c. 49. p. 4.* & fortaſſis eo referendum atq; ſic emẽdandũ quod Pet. Bleſenſis de curialib. ſeu aulicis ſera nocte ſæpè vagãtib. *epiſt. 14.* vſurpat, *milites Herkelini*, vel *Herleurini*, nã codices oẽs diuerſam objciũt lectionem

nec

nec vlla ſatis emendata videtur, vt diligenter notatum à P. Ioanne Buſæo *in Notis ad eum locum*: cuius tamẽ coniecturam non tam improbo, quã quid in mentem mihi venerit propono. Huc referenda etiã Friſiæ ſpectra nocturna, de quibus Cornelius Kempenſis *lib. 3. de ſitu Friſiæ c. 31.* cuius verba dabo *lib. 6.* Fortaſſis etiam ex hoc genere exercitus illi in Hiſpania viſi Sancio cuidam, vt illius ætatis ſcriptor Petrus Cluniacenſis tradidit, cuius verba, etſi hoc loco cõmodè inſerẽtur, relinquam tamẽ vbi olim exhibui *lib. 3. p. 1. q. 7. Sect. 1. verſic. Vndecimum eſt. Nihil magis quærunt* (verba ſunt Trithemij) *quàm metum hominũ & admirationem. vnde habemus compertum, quod ſimpliciores hominum quoſdã nonnunquam in ſua latibula montium duxerunt, ſtupenda mirantibus oſtendentes ſpectacula, & quaſi beatorum ibi ſint manſiones; amicos viuorum ſe mẽtiũtur.* Ex huiuſmodi ludibrijs natæ ſunt fabulæ de monte Veneris, cuius mẽtio apud Pium II. in epiſt. & Speluncæ Sibyllæ quàm in Ancona deſcribit Antonius de la Sale: & montis Albarum fœminarum, apud Kempenſem, & in Branbantia *den Aluinnen berch*: & in Italia de Specu Nurſino, & de Sibylla illic degente, cuius meminit D. Pius II. *epiſt. 46.* & mira ſunt quæ Creſpetus ex actis iudiciarijs retulit, vnde apparet ſtupenda excæcatio magorũ. Refert *lib. de odio Satanæ diſc. 6.* quendam Dominicum Mirabilium natione Arpinatem cum Nouerca ſua Margaretha Garnier & alijs complicib. Mantæ in Francia captos, & Lutetiã adductos, vna cũ libris Magicis, quos deferebant Sibyllis Magiæ præſidib. conſecrandos. Dominicum hunc in iudicio confeſſum, quod quidam eius ſocius nomine Scottus; qui diu in Francia vixiſſet, famoſus Necromanticus, & qui, coram varijs Principib. artis ſuæ mira experimenta patrarat, & ex ijs nõ paucos diſcipulos habuerat, quos nihil rei bonę docuiſſet; hũc inquam, Scottum acceſſiſſe & conueniſſe Sibillam illam nobilem, quam in ſpecu Nurſino Itali ferunt habitare: retuliſſe hanc exiguæ eſſe ſtaturæ; in ſella humili ſedere, capillitio ſoluto & in terram dependente; à qua acceperit librum conſecratum, & digito adhærenti annulo dæmonem incluſum; cuius libri & dæmonis opera poſſet transferri ad quemcũque vellet locum, dummodo ventus ei ad eũ locum profecturo aduerſus non flaret. *Ride lector. ventus dæmone fortior eſt! & quæ ſequuntur ride mendacia magica.* Dixit præterea cuſtodes à ſummo Pontifice locatos; qui ſumma cura ſpecum cuſtodiunt, ne quis eo poſſit ſe conferre, adire, & conſulere Sibyllam: nec vllos ad eam peruenire poſſe exceptis Magię myſtis, qui ſe norint inuiſibiles præſtare. idque, quia quando quis cum ea loquitur, ſiue ſit magus, ſiue non ſit, per non omnia circumquaque vicina loca horrendæ tempeſtates & fulgura excitantur. quod inſinuare voluerit Stellatus *lib. 2.* his verſibus;

Hos ventos vel Dij aerei, vel ſidera mittunt. Homo impius vocat dæmones Deos.
Sæpè etenim cum theſauros tellure latentes
Vult auferre magus, vel conſecrare libellum,
Vel magico ritu quenquam ſibi ſubdere diuum;
Audiui exortum ventum, ſubitamque procellam.

Addit Creſpetus has Sibyllas libenter cuſtodire greges ouium, & inter armenta verſari: ideo paſtores citius ad earum cognitionem venire quàm alios. non hæc cauſa eſt, ſed quia opiliones & armentarij ſolent ſimpliciores, & hebetiores eſſe, & ocio abundant: quare dæmonum iſtorum inſidijs magis expoſiti. Seqtur apud Trithemium.

Ex his quoque dæmonibus quidam incubones ſunt theſaurorũ, quos auaritia mortaliũ in terra abſcondit: & ne rurſus in vſus perueniãt hõium, eos ſubducunt,

furan-

Universidad de Deusto Biblioteca

furantur, & cuſtodiunt: & quandoque de loco in locum tranſportant. Tales fuere canis ille horridus, & illa ſemianguineo corpore mulier, de quib. egi ſupra lib. 2. q. 12. verſ. 10. lit. G. & infer. q. 28. in fine.

Et hoc genus dæmonum cum maleficis mulieribus nullum conſueuit habere commercium. huius rei fides ſit penes dicentem. Addo: his incubonibus theſauricis aiunt præfectum *Mammon*, quem veteres *Plutum* dixere. hunc incantatores fere ſemper irrito conatu coniurant, & plerumque cum vitæ vtriuſque, nunquam nõ cum melioris vitæ amiſſione.

Sextum genus dæmonum appellatur Lucifugum: *propterea quod lucem maximè horrent, & deteſtantur, quia nec diebus unquam apparent, nec alio modo corpus, quã de nocte poſſunt aſſumere. Hoc eſt* negotiũ quod in tenebris perambulat: *genus dæmonum imperſcrutabile, ac penitus tenebroſum paſſionibus frigidis agitatum, malitioſum, inquietum & perturbatum, quod occurrentes homines violenter comprimit nocturnis horis, ſæpiusq; Deo permittente aut flatu quoſdã interficit, aut contactu.* An ex hoc genere fuerit Aſmodeus, de quo in Tobiæ legitur Hiſtoria, prorſus ambigo. Natam verò hinc opinor Gentilium opinionem, Cerebrum & Vmbras nocte vagari; luce autem exorta recludi. *legi poſſunt, quæ dixi ſup. q. 26. ſect. 1. lit. B.* Hebræi talem autumant eum, qui cum Iacobo luctatus, quos Origen. *in Periarchon* ſecutus fuit: ſed contextus ſatis indicat, & communior Patrum Græcorum Latinorumque, traditio habet, bonum Angelum fuiſſe, Deum repræſentantem. Lucifugos etiam agnoſcunt Thargumæi *in Pſ. 90. v. 5. & 6.* & innuit Procopius *lib. 2. de bello Perſico*. Arbitror ex hoc genere Hecaten fuiſſe. vide quæ paulò poſt dicam hac eadem q. verſ. 8. littera G. & H.

Gen. 31. v. 25

Proſequitur Abbas Spanheimẽſis: *Maleficis non conuenit hoc genus dæmonum neq; carminibus arctari poteſt, quia lucem fugit, & vocem hominum ſimul & omnem tumultum.* Non ſatis firma hæc eſt ratio, vt negemus lucifugos, vlla cum hominibus habere commercia. nam vera commercij cauſa nẽpe offenſa Dei & hominum pernicies perinde locum habet in hiſce, atque in alijs generibus. Magna enim & acris eſt omnium, & horum (qui, vt dixit, malitia excellunt) odij in Deum & homines vis atque propenſio, cuius quotidie gliſcit incrementum. fieri tamen poteſt, vt propter quandam moroſitatem, & ab omni cõuerſatione auerſionem, ægrius iſti ac rarius, quàm alij, pactionibus fœderentur. Nam (vt ſubdit.)

Aereum maximè ad maleficia fæminarum conſueuit occurrere, nam eſt cæteris omnibus magis ſubtile, & audaciſſima temeritatis. Noluit opinor negare, quin ad virorum quoque maleficia concurrat. quę enim ratio eſſe poteſt, ſi ſunt audaciſſimi, & ſubtiliſſimi, cur viros reformident, quos tamen non paucos conſtat irretiri? Cur fęminas tantum ament, & non viros irretire, & protrahere in ruinam? Fęminarum ergo tantum meminit Abbas, quia longè plures ſemper fęminæ in hoc crimine deprehẽduntur. de ſtrigatione loquor: nam excantatores ſeu diuinatores plures fortè viros reperias.

Terreſtrium quoque nonnulli, vt eſt dictum, maleficis ſubſeruiunt, qui tamẽ inferiori gradu habiti, maiora illa maleficia inducere minimè poſſunt. Fateor diſparem eſſe dæmonum poteſtatẽ; ſed nullum eorum puto, quin, ſi Deus permittat, & agrorum fruges perdere, & tempęſtates excitare, & pluuias ciere & hoĩes veneficijs queat necare. Puto etiã paredrios, & virunculos domeſticos, ex terreſtrium iſtorũ genere non paucos eſſe. Sed hæc Deus & Angeli norunt; nobis hominib. hac de re nihil certi eſt: ideo dæmonologiã hanc Tritthemij verbis propoſui, nonnullaque inſerui, quæ ſcribenti mihi rectæ philoſophiæ ratio ſuggerebat.

Per-

Pergam nunc, & quantum lectio ſcriptorum multiplex iuuabit, ſingula exemplis & hiſtoriarum auctoritate confirmabo.

Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachim raaim*, angeli mali, *raſhe-galyoth*, capita ſeu principes captiuitatis: *Satainim, & Elilim*, vanitates ſeu ſimulachra, vnde Græcum ἠλαλιὸς cognomen Bacchi: &, *Sedim*, dæmones. Græcis vocantur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρὰ, ſpiritus deceptores, ſpiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τοῦ δειμαίνειν, quòd terrorem incutiant; Latinis hi, de quibus agimus, *Manes, Lares, Genij, Laruæ, Lemures:* Gallis: *Gueliers, Lutins Gobelins, moynes bourez, loupgaroux:* Italis, *Farfarelli, Mazzaruoli mazzapengoli.* Hiſpanis, *trazgos, duendes.* Apparuere olim formis, quã nunc pluribus: vnde nata fuit illa veterum multitudo Deorum infernorum. de Genijs, Lemuribus, Laribus, Manibus: iam diximus: de alijs videamus.

Primò occurrit *Hecate*, triuiorum & quadriuiorum præſes, triplici facie, dextra equi, ſiniſtra canis, media fœminæ *a*: hanc cenſebant ſpectrorum immittere terriculamenta *b*, & illa aduentante ſolum tremebat, & thedarum fulgur cernebatur, quod *ſacros ignes* vocat Seneca; & canibus multis cincta aduentabat, quorũ terribiles vlulatus & latratus audiebantur *c*. hanc quando ſpeciem mutabat, Scholiaſtes Apollonij *in lib. 3.* cẽſuit *Empuſam* vocatam; ſed alij diſtinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proſerpina.

a Qua di... en. in ... deam ... v. 788 ... mẽr. ... 2. ... und. ... 839. ... Loy- ... l. c. 1.

2. *Pluto* hunc Græci vocarunt ᾅδην, eo quod mortem in orbẽ induxerit, ab Hebræo ED. vocatus etiam eſt Plutus, Deus diuitiarum, ſicut & Hebręis ſeu Syris *Mammona*. ab Ægyptijs dictus *Serapis*, hoc eſt ardens, à voce Hebræa *Saraph*: quem alij *Solem*, contendunt.

3. *Charon*. Hebræa origine, iracundum furore plenum notat; qualem nobis Virgil. ſexto, Æneid. & Seneca in Hercu. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer. deduci poteſt à *Celebhaarets*, hoc eſt canis terræ; nam dæmones ſic à Zoroaſtre vocari iam docuimus.

5. Erant & quidam dæmones luctatores, qui homines luctari compellebant; qualis ille παλαίμονες Temeſius, qui Temeſam ſic infeſtabat, fingens ſe Politæ à Bruttijs occiſi animam: de quo multa Græci *e*: imitabatur ſimia Angelum, qui cum Patriarcha Iacob luctatus.

e *Pauſan. in Eliac. & Strabo lib. 6.*

6. Fuere & admodum truculenti, qui *Alaſtores* dicti, fortaſſis idem cum Nemeſi Alaſtor. Nam Nemeſium fingebant vltricem ſcelerum & hoc officium Alaſtori tribuit Origenes *contra Celſum*, vocans eum *Azazel*, & Zoroaſter vocans *Carnificem*, & Scholiaſt. Euripidis *in Medea*, ideo dictum cenſet quod nihil ſcelerum eum lateat; ἐς σὺν ἔτι λαθεῖν. ego potius, quia nihil eum fugit aut latet eorum, quæ Deus permittit perdere ac deſtruere. Fortaſſis hic eſt ille *exterminator* de quo in Apocal. *f* rex ille locuſtarum angelus abyſſi, cui nomen Hebraice *Abaddon*, Græcè Apollyon, Latinè *exterminans* (אבדון ἀπολλύων.) vbi male Primaſius legit *Armaggedon*, & Hansbertus ac Haymo, *Labadon*: ſed vt nos, rectè legerunt And. Cæſarienſis, & Arethas Cappadox: Tychonius vero totum præterijt, fors etiam Donatiſtis mos fuit S. S. pro arbitrio detruncare. nam & Beza & ſimiles Nouatores hodie illud: *Latinè exterminãs* delent, quod (vt à Latino interprete optime additum) Eccleſia Romana agnouit, & retinuit. Omnibus trib. linguis ſignificatur dæmon cuncta corrumpens ac deſtruens.

f *c. 9. v. 11.*

8. Fuere & *Satyri*, quorum Princeps *Faunus*: huic terribiles ac inopinatos ſonos tribuebant: & his erroribus auerruncandis *Ioui Fauno* ſacrificabãt, cui dicata ædes in Auentino, hos Pſellus vocat *Aſinipides*, à forma, *Onoſceles* ſiue *Onoſcelides*, vt notat Sozomen. *lib. 8. cap.* ſexto, S. S. vocat eos piloſos

Universidad de Deusto Biblioteca

ſos שעירים *ſairim* Leuit. 17. verſ. 7. vbi noſter vertit *dæmonia*, LXX. verò, *vana* ſeu *idola*; eodem ſenſu; idem inuenias 2. *Paralip.* 11. *verſ.* 15. Sic etiam vocantur dæmones; *talpæ* & *veſpertiliones* ab Iſaia *a*; item piloſi, & Sirenes *b*; item piloſi, onocentauri, & lamiæ *c*. haud dubiè à ſpectrorum varieta c. dicti & *Ægypanes*, quaſi capripedes; quales à poetis finguntur, & horum tripudia ſæpe viſa in Atlante monte ſcribit Plinius *d*, audita narrat Mela *e*; hodie & videri & audiri confirmat Iul. Schaliger. *f* Sed & D. Antonio talem olim in deſerto obuium factum, auctor eſt D. Athanaſius, *in vita Antonij*. eorundem viſorum meminere Plutarch. *in Sylla*. & Diodorus Siculus *in Bibliothe*. Rabbi Abrah. Ezræ F. multa de his fabulatur *comment. in Geneſ.* relatu indigna.

a *Diony Halycarnaſ. li. 6. Antiqu. Rom.*
b *c. 2. v. 21.*
c *c. 13. v. 21.*
d *c. 34. v. 14.*
e *lib. 5. c. 1.*
f *li. 3. Georg.*

8. Sacra Scriptura meminit etiam *dæmonij meridiani g*, his verbis: *Non timebis à timore nocturno; A ſagitta volante in die: à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano*: vbi quatuor enumerantur pericula ſiue peſtes, quas omnes vult eſſe dęmonum genera, Paraphra. Chaldæus, nam exponit: *timorem dæmonum in nocte ambulantium, & ſagittã angeli mortis interdiu emiſſam, & mortem in tenebris ambulantem, & turbam dæmonum meridie graſſantium*. Puto enumerari duo pericula ſiue damna ab hominib. & duo à dæmonib. impendentia. ab hominibus vi aperta, & doloſis machinationibus. à dæmonibus quoque latenter & palam, idq; noctis & meridiei potiſſimum tempore: aliquãdo ſolo pauore ſpectrorum & terriculamentorum, aliquando etiam à dæmone peſtilente afflata lue, vel alio damno dato ab eodem. Sanè etiam D. Gregor. Nazianz. *orat. de ſacro Baptiſma*, coniungit, omiſſis intermedijs, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dæmonum iſta damna duo, puto poſita primo, & quarto loco; vt ſignificet, etiam ea quæ homines dãna inferunt, non ſine dęmonum ope inferri. Vt enim alibi dicitur, Deus infert *immiſſiones* (h. plagas) *per angelos malos*. ſcio R. Salomonem & alios, duo vltima referre ad dæmones. Sed iſti pro *dabar* cum duobus Kametz דבר quod negotium, cauſam, rē, molitionem ſignificat, minus rectè, cum Maſſoretis, legere *deber*, cum ſex punctis דבר quod volunt eſſe genus dæmonis, ſed potius ſignificat mortem, peſtemve (*Exod. 9. verſ. 3.*) vt hoc loco vertit D. Hieronymus, & ſequitur Vatablus. Sanè Vulgatus noſter non ſolus, *dabar* legit, ſed & LXX. ἀπὸ πράγματος. Quoad meridianũ dæmonium: etſi placeat mihi explicatio D. Hieronymi intelligi manifeſtos dæmonum inſultus, atque palam ab ijs illata dãna: tamen puto veriſſimum eſſe, quod D. Baſilius, & Theodoret. tradiderũt, Pſalmiſtam locutum ex opinione, quæ apud multos obtinebat, & poſtea obtinuit, quædam eſſe dæmonia meridiana: quod etiam refertur commentario in Pſalm. qui D. Hieronym. tribuitur. Dicam de his quod ſentio, primum illud, *ab incurſu* ſignificat vehementem, acrem, & apertam, & importunã infeſtationem. nam Hebraicæ eſt, *Mikketeb*, hoc eſt à ruina (vt Arnobius) excidio, exterminio, deuaſtatione; Græcã σύμπτωμα, quod alij morſum, alij excidium, alij interitum commorientium & ſimul ruentium exponunt. Deinde illud; *incurſu & dæmonio* ex idiotiſmi vi accipio pro, *incurſu dæmonij*. Sic. n. rectè Aquila & Symmachus verterunt phraſim. Tertio puto dici *Meridianum dæmonium* duabus de cauſſis. Primum à loco, nã credebantur in deſerto verſari quod Hebræis ad Meridiem (ideo ſicut meridies & deſertum in vet. Teſtamento ſæpe pro ijſdem ponuntur, ſic puto meridianum dæmonium, & dæmonium deſerti eſſe idem) vnde legimus ferociſſimorum dæmonum copiam maximam habitaſſe in horto, vbi ſepulchrum Iamnis & Mambres vt narrat Palladius *in Macario*: & dæmonum genus, *Lamias*, in deſertis habi-

g *contra Cardan. exercit. 331.*
Pſal. 90. v. 5. & 6.

habitaſſe Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybica Hiſtor. vbi adhuc hodie multa ſpectra. Et Procop. atq; Cyril. *in Eſaiam* teſtãtur, dæmones gaudere ſiluarum & deſertorum habitatione; Pſellus *lib. de Nat. dæmon.* cauſam reddit, quia hoc dæmonum genus ſit ſolare, & ideò Leoninæ naturæ, quorũ propria hæc cõditio. ſanè Aſmodeũ Raphael ligat & ablegat in deſertũ: & Chriſtus Dominus in deſerto tentatur: & Dauid dæmones hoſce vocat *beſtias ſiluæ*, iuxta nonnullos, *Pſ.* 103. *v.* 20. Sic Iobi 1. *v.* 16. ventus vehemẽs qui domum diruit, & Iobi liberos omnes ſimul oppreſſit, venit à deſerto (h. à meridionali plaga) idq; meridiano tempor, e nempe prandentibus illis, ut optimè ſiue Origenes, ſiue alius auctor commen. in Iob tributi Origeni. Heb רוח *ruah* tam ſpiritum (πνεῦμα LXX.) quã ventum (Aquila ἄνεμος.) ſignificat: rectè, nam ventum hũc dæmon excitauit. De hoc ita Origenes, ſi ipſe auctor libri prædicti; *Hæc ſcientes Sancti atque horum memores, quod ipſo meridiano tempore hora prandij ruina occupati ſunt filij Iob, atque mortui, orauerunt ad Deum conſeruari, ſicut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruina & à dæmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris, ſic ſimiliter in medio meridie pluriores dæmonum tentationes ſe demonſtrant, quam ceteris temporibus.* Et poſtea introducit Iob negantem ventum illum à Deo excitatum, ſed ipſum dæmonem, mentito vento, hæc patraſſe: *Tu videlicet & Spiritus ab eremo veniens, tu quatuor angulos domus tetigiſti. &c.* Secundò igitur à tempeſtate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dæmonum meridiano tempore & apparere ſolitum, & homines crudelius acriuſque infeſtare; tum ſpirituali tentatione ac prælio, maximè luxuriæ & acediæ ſtimulis, quæ duo peccata vrgent vehementius hominẽ cibis diſtentum plenumque, vt rectè Nicetas *in Nazian. orat. citatam*, & Euthy. ac Theodoret. *in Pſ.* tum etiam corporeis afflictionibus, quod poteſt colligi ex veterum gentilium opinione, qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maximè iracundum & formidabilem credebant, ut teſtatur Theocritus *eidyl.* 1. & colligitur ex hiſtorijs. In Ruſſia Orientali ſub meridiem meſſis tempore ſolitus erat obambulare rura dęmon, habitu viduæ lugentis, operarijſq; niſi protinus viſo ſpectro in terram proni venerarentur, brachia cruraque frangebat: *a* Teſtes quoque ſcriptorum libri ſunt, ſpectra terrifica ſolere apparere, quotieſcunque peſtilentiæ, aut alia huiuſmodi mala inuadunt, quòd luculenter comprobaui Commen. in Oedipum *v. 172. & 174.* Addo, quod huc maximè pertinet. In ſalinis Peruanis ponè flumen Conſatam Indis apparuiſſe ſpectrum gigantea mole, ſed ventre ſecto & euiſcerato, vlnis geſtans binos infantulos, & dira denuncians euanuiſſe, contemplere rudes populi, eo quòd ſole lucente apparuiſſet: ſed minas ſecuta horrenda lethi lues confirmauit, *ſic Chieza p. 1. Hiſt. Peru. c. 24.* Addo & aliud à Procopio, cùm ingentem illã & admirandam luem, quæ Coſdrois & Iuſtiniani tempore orbem totum depopulata, deſcribit, traditum, viſos in humana ſpecie dęmones verſari in publicis priuatiſq; locis, & obuios percutere, quoſq; percuſſiſſent, eos confeſtim morbo correptos (*virulento nimirum & ardenti afflatu, unde Hebræi hos dæmones vocant* Meririm & Rheſſaphim, *exitiales, & ardentes ſeu ignitos*: & aliquibus vigilantibus claro die (*en meridianum dæmonium*) aliquib. in ſomnis noctu (*en nocturnum*) id contigiſſe. *b* Dæmonium meridianum, cum Empuſa confundit Scholiaſtes Ariſtophanis, *c* Empuſam exponens δαιμόνιον μεσημβρινόν. Ego Empuſam puto, etiam nocturnum fuiſſe ſpectrum: ſed, cum noctu apparebat, *Hecaten*; cum meridie, *dæmonium meridianum* vocatam. illa ſe in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptijs*, plãta, bos, vipera lapis,

a *Pet. Greg. de repub. lib. 12. c. 20.*
b *ſic Procop. lib. 2. de bello Perſico.*
c *in Ranis.*

lapis, muſca, femina, addit Ariſtophanes mulam, & ingentem belluam: alij vnicum crus æreum, alij aſininũ, vel crus vel membrum tribuunt, hinc vocata ὀνόχελις, inde ὀνοκένταυρος. Theodoretus in Iſaiã, *Onocentauros ueteres quidem ἐμπούσας, qui autem nunc uiuũt appellant ὀνοσκελίδας*. cui cõſentit Scholiaſtes Ariſtophanis. Denique fiebat Empuſa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: de *nocturnis dæmonibus* conſtat, noctem quaſi proprium eſſe ſcamma ſpectrorum, & dæmonũ, vnde & *Principes tenebrarum* dicuntur, & legimus; *poteſtatem tenebrarum*. Seneca *a* diurno tempore, graſſante peſte, dixit, viſa,

a in Oedip.

Vaga per lucos ſimulachra uirum,
Maiora uiris:

Nocturno verò (ſic hæc diuidenda) illud;

Quin Tænarij uincula ferri
Rupiſſe canem fama, & noſtris
Erraſſe locis.

Planè pleraq; ſpectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; manè uaneſcere, ex plurimis ſcriptorib. alias docui, *b* & Pſellum dæmones quoſdã agnoſcere *Lucifugos*, tenebrarum incolas & amatores: Antagoniſtam vero Patriarchę Iacobi, *c* bonum fuiſſe Angelum, non dæmonẽ, ut cenſuere quidã apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Fran. Georgo, *in Problemat. SS. d* Ex his nocturnis eſt princeps *Succuborum* dæmonum, quam Hebręi vocant *Lilith*. hoc eſt apparitionẽ nocturnam, a *Laila* (hoc eſt nox:) quia non ſolent tales dæmones uiris eſſe infeſti, niſi nocte. Vnde Eccleſia cum Ambroſio, contra eos precatur:

b in Herc. Furent. com. uer. 123. ex Virg. Horat. Propert. Statio, & Catul. & Ioſepho atq; Hebræis.
c Gen. 32. v. 24.
d tom. 1. ſect. 3. proble. 234

Procul recedant ſomnia
Et noctium phantaſmata,
Hoſtemq; noſtrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi dæmones etiã interdiu graſſantur, quorum *Pana* Principem veteres cõſtituebant: eũ Hebręi, *Haza*, noſtri per excellẽtiã nominat *Incubum*, Gloſſar. *Incubus*, πάν, vocat & *Inuum*, vt ego arbitror, nõ ab Hebræo, *aanai* (affligere) qđ longe petitũ, ſed à verbo Latino *ineundi*. Ardere.n. hunc dæmonẽ, & ei ſubditos, amore improbo feminarũ veteres cẽſuerunt: *e* non ꝙ delectentur cõcubitu, ſed ꝙ gaudeãt ab hominib. Deũ offendi, & genus humanũ tã fœde contaminari. Sic intelligẽdus Abbas Serenus apud Caſſianũ, *f* dũ dicit *dæmonũ quoſdã eſſe truculẽtiores efferatioreſq;, qui belliis cædibuſq; ſunt inſatiabiles & in trãſeuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interimere: (quale uidetur meridianũ dæmoniũ, & illa, de quib. in Euangelio D. Matthæus c. 8. verſ. 28. & Pſeudo-Abdias li. 3. in uita D. Andreæ) alios vero eſſe, qui Fauni dicãtur, ſeductores & ioculatores, & hos certa quadã loca ſeuuias obſidere, & nequaquã tormentu eorũ, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari, ſed deriſu tantũ et illuſione cõtentos, fatigare eos potius quã nocere, & hos interdũ innocuis incubationib. hominũ excubare*. quib. in verbis duo ſunt obſeruanda, illud; *nõ delectari eos tormentis hominũ*, accipiendũ cõparatiuè, non æque delectari atque alij illi crudeliores delectantur. Verius .n. eſt omnes omnino dæmones optare, quã grauiſſima mala hominibus inferre, ſi Deus permittat. docet enim D. Antonius, apud Athanaſium, cunctis dæmonib. hoſtile odiũ in homines eſſe, grauius in Chriſtianos, atrociſſimũ in religioſos & virgines Deo dicatas: ſingulos tamen, nõ niſi, quantum Deus permittit, nocere. Si amplius non ſinantur, gaudere hominũ deriſu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile ſaltẽ peccatum; ut ocioſæ ſpectationis, vel locutionis, riſus ſolutioris, diſtractionis in oratione, & huiuſmodi aliorũ, in quę vel boni facillimè pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco poſuit, de incubationib. dæmonũ, quo non aſſerit omnẽ huiuſmodi oppreſſionem & quaſi ſuffocationẽ naſci à dæmonib. conſtat.n. aliquando a morbi Melancholici ſpecie illa oriri, q̃ Flandri vocant, *Mare*; Galli *Coquemare*; Hiſpani, *Peſadilla*;

e D. Aug. lib. 15. deciu. De[i] c. 23. Iſido. l[ib.] ... extremo O... ſuo Origen. M[a]crob. lib. 1. S[a]tur. 22.
f collat. 7. ca[p.] 32.

dilla; Themiſon *a* πνιγαλίωνα, alij *Ephialten* uocant, & copioſè deſcribitur à Paullo Egineta medico: *b* aliquando duntaxat non corporis mala affectio eſt, ſed nuda ac mera dæmonis infeſtatio ut docui *ſup. q. 15*. pgamus ad alia.

...epiſt.
...3. c. 15.
...hocait.

Nono igitur, Pauſanias *c* deſcribit nobis dæmonẽ quendã *Eurynomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroſo formidabilem, pelle vulpina ueſtium, cadaueribus mortuorum veſci ſolitum, eaq; ad oſſa vſq; deuorantem. Quibuſdam videtur hæc *Mortis* deſcriptio: crediderim potius, quãdo ſpectrũ aliquod aliqua forma ueterib. apparuerat, ſtatim eos nomen certum illi indidiſſe, & ſacrificia uel expiationes illi auertendo inſtituiſſe: unde & orta ſequentia muliebrium ſpectrorum ſiue oſtentorum nomina, fictioneſq;. Nam

Decimo loco occurrunt *Sphinx* illa Thebana, de qua Strabo *lib. 9.* Apollodor. *lib. 3. bibliothec.* Higynus *in Fabulis c. 151.* Natalis Comes *li. 9. mythol. c. 8.* & Lilius Gerald. *in Ænigmatib.* quæ ſi fuit, dęmõ fuit: qui forma illius ſpeciei Simiarũ aſſumpſit, quæ *Sphinges* vocantur, de quib. lege Pieriũ *lib. 6. Hierogly.* & Solinum, *c. 30.* Secũdo *Harpyiæ*, de quibus Heſiod. *in Theogonia*, Apollon. *lib. 2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut.* Apollodor. *li. 1. Biblioth.* Euſtath. *in Odyſſ. μ.* & Izacius *in Lycophr.* Tertiò, *Gorgones tres*, de quarũ forma & genere, dictũ fusè *Cõmen. in Medeã Sen. v. 831.* Quartò, *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ neceſſaria hoc loco, *Aduerſar. in Sen. Medeam v. 351.* & de his mentio, apud noſtrũ interpretẽ vulgatũ Eſai. *13. v. 21.* vt & LXX. vertérũt, & teſte Euſebio, tres interpretes, non tñ eiuſdẽ verbi Hebręi loco, quo noſter: Theodoretus vult *Sirenas* fuiſſe dæmones ad voluptatẽ incitantes. Quintò *Erinnyes* ſiue *Eumenides*, quas Latini *Poenas* vocauere, & ipſæ tres; de quarũ habitu & conditione multa congeſſimus eiuſdẽ Commen. in Medeam *v. 13. & ſeqq. & v. 960.* Vltimo, *Nymphæ*: quarum quædam aerię, ut Sibylla de qua Plutarch. *lib. de ſerà num. vind.* quędã terreſtres, ut Oreades, Napeæ, Dryades Hamadryades, quædam aquaticæ, ut Nereides & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorũ: quas omnes dæmonum ſpectra fuiſſe conſtat: & ſi nõ cõſtaret, inde probaretur, quod aſpectas earum iratarum de recto mentis ſtatu deijceret (quod dæmonum propriũ) vt docent ex Græcis Scholiaſt. Theocriti & Heſychius, ex Latinis Varro & Feſtus. ſic affectos nos *lymphatos* quaſi Nymphatos: Gręci uocat νυμφολήπτους. tales, uiſa Cerere, *ceriti*: uiſo quoq; Fauno in meridie, *mẽte attoniti* audito Pane, territi *Panico pauore*, dicuntur uexari uano metu, quanquam hoc nomen etiam hydrophobia laborantib. & ceteris illis, poſſit accommodari latè ſumpta uoce. uide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteũ *v. 246*.

Vndecimum ſpectrorum genus eſt id quo nutrices ſolitæ infantes, metu incuſſo, quietare. de hoc genere primũ eſt *Acco*, *Alphito*, & *Mormo*, deſumpta puto nomina, ab perſonis Tragicis ſeu Comicis terrorẽ adferentib. deformitate: de *Mormo*, id Theocritus & Ariſtophanis Scholiaſtes docuere. *Acco* à uetula illa, quæ ſui adſpectu in ſpeculo ad inſaniam redacta, & facta terror puerorum, originẽ habuit; *de quà Rhodiginus lib. 17. A. L. c. 2. & Adagiographus in Acciſare. de Alphito*, idẽ teſtatur Plutarch. Deinde & *Gello*, de qua adagiũ Γελλῶ παιδοφιλωτέρα: hanc aiunt uirginem uita deceſſiſſe, & eius ſpectrum in Leſbo oberrare, & immaturã pueris necem adferre. uolũt eius meminiſſe Sapphonẽ. Alia fuit *Gilo*, de qua ſic Nicephorus, ubi cõmemorat ea, quæ Mauricio imperiũ portenderunt, inter cetera: *Mater uero ipſa partus tempore, è terra nouum quendam & variantem ſuauitatis odorem redditum eſſe, dixit: illud inſuper, quod anicularum eſt, & mihi prope incredibile, addens perſæpe eam, quæ* Empuſa *vocatur, alius vero* Gilo *dixerit, infantem ex cubiculo, ueluti eum deuoratura, extuliſſe: nihil tamen detrimenti ei adferre*

libr. 18. hiſt. cap. 9.

Universidad de Deusto Biblioteca

potuiſſe. ſed quicquid ille dicat, veriſimilius eſt ſtrigem hanc ſiue Lamiam fuiſſe quæ puero, angeli cuſtodia benè munito, fruſtrà inſidiabatur. Prudẽtior Euagrius l.5.c.21. nihil de *Gilo*, neq; de anicularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramenti hic fuit, quiddam non delirium, ſed verè verum. delirium erat & abſonũ à ratione, putare corpora harum feminarum ſic extenuari, vt clauſis oſtijs ingredi poſſent, & corpora quantitate prædita per ianuas ſe penetrarent: (vide quæ dicta ſunt à nobis q.17.) verum erat, has malas mulierculas ope dæmonis nonnunquã in cubicula hæc introduci ſolitas, citra quantitatis corporum immutationem vel ſolidorum penetrationem, & ibi infantulis perniciẽ moliri. Quare diligenter inter hæc eũ diſtinguere iudicẽ oportet, q in his nec credulitate nec incredulitate volet decipi. Et in iudicatarũ rerũ præiudicijs oẽs circũſtantiæ accuratiſſimè ſunt examinandæ. fieri.n. poteſt, vt iudex ex vno reum capite, quod in accuſationem deductum, vanitatis deprehenſum ſit, abſoluat; quem tamen condemnaſſet ſi aliter accuſatio fuiſſet inſtituta. Verbi gratia, ſtrix aliqua accuſatur, quod clauſis ianuis ſit ingreſſa, & corpus eius in ſpiritum immutatum, & ita iã non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeò bardus erit, vt huic accuſationi fidem adhibeat, ſed ſi neget rea, & alioquin necatos illos infantes vel læſos non conſtet, neq; id accuſator aliter, quam ex illa fabula Metamor. probet, proculdubio per ſententiam abſoluetur. Si diligenter legas vitam Taraſij ab Ignatio monacho deſcriptam, non difficile fuerit deprehẽdere hunc ſtatum cauſæ fuiſſe mulierculatum illarum à Georgio (non à Philippo, vt quidam vocant) præfecto vrbis abſolutarum, & Iſauri Leonis ſæuitiam ac inſcitiã in eo poſitam fuiſſe; ꝙ incredili quo erat ſtupore mulierculas illas in ſpiritum cõuerti crederet. Accipite verba Ignatij: *pauperculæ quædam mulierculæ accuſatæ fuerant eadem feciſſe lactentium infantiũ per foramen* * *domorum uel portis etiam clauſis ſubeuntes, & ex improuiſo infantes necantes. Quæ etiã trahebãtur in iudicium ab ijs qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quib. illud de *Gello* antiquitus confictum) *& nolebant Chriſti Dei noſtri ſequi doctrinam, quæ ſimulachris & phantaſmatibus nequaquam decipit* (nimirum quia ſpiritum à corpore nouit optimè diſcernere) *Eſt enim apud Græcos in fabulis fæmina quædam, Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam abrupiſſet, quibuſdam ſpectris acceſſiſſe ad recens natos infantes, & eos interfeciſſe.* (en fabulam, quod mortua rediſſet & infanticidia patraſſet) *huius fabulæ improbo pellecti ac decepti ſpiritu, qui ea dicebant probabiliter, conatur ad mulierculas transferre hoc exſecrandum ſcelus. & eis adſcribere in ſpiritum conuerſis, cauſam eorum qui moriebantur ante tẽpus.* (vides lector accuſationis fundamentum, Gello mortua necaſſe legitur infantulos: nunc multi reperiuntur ſubito ſublati: probabile itaq; eſt ab his mulierculis, depoſita mole corporis, & in ſpiritum conuerſis, atque ſic ſe per ſolida corpora vel tenues fiſſuras immittentibus necatos. Nonne merito ſcriptor iſte contra tales accuſatores exclamat, verbis ſequentib.) *ò ſtuporem, ò cordis oculorum cæcitatem: Si corpus longitudine, profunditateq;, & latitudine compactum ac conſtipatum, in ſpiritum diſſolutum procedit, & hæc facere cõceditur: Chriſtus ergo, qui eſt ipſa veritas, dicens: Spiritus carnẽ & oſſa non habet: reputatus eſt phantaſma ab ijs, qui hæc aſſerũt* (ſcilicet fæminas has tum, non corporales, ſed ſpiritus fuiſſe, ſeu ſpiritali hac vi penetrandi præditas fuiſſe) *Quinetiã Chriſtus quoque, qui verã carnem accepit, & ſpiritum carnẽ & oſſa non habere verè affirmauit diſcipulis, nulla re circũſcribetur, quæ obſtet quominus ſit phantaſia. Sic ergo cenſẽs & citra dubitationẽ iudicãs Georgius*

fœminas

* *Sic vocat a[ngu]ſtas rima[s] aut fiſſura[s] corporis ea[rum] non capaces*

feminas abſoluit à criminib. hæc Ignatius ille, nõ ſatis peritè ſpectrum, ſpiritum, phantaſiam pro ijſdem ſumens ſcilicet pro phantaſmate, ſeu corpore tantum apparente, & nihil de ſtrigum verarum crimine attingens vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt, facilè primo intuitu perſpiciunt.

Tertio loco occurrunt *Lamiæ*, de quibus etiam ſacri Vates Ieremias & Eſaias; *a* quas vera dæmonum ludibria ſiue ſpectra fuiſſe, cum Apollonius Thyanæus, tum D. Hieronym. & alij patres docuerunt, de quib. & Strigib. (quas ab eſu carnis opinor humanæ ueteres magiſtri in Gloſſar: *Leſtrygonas* vocarunt) quia ex profeſſo tractaui copioſe Commen. in Medeam Sen. v.732. ne actum agere videar, eò te lector optimè malo ablegare, quã eadem repetere. Germani inferiores vocant *Aluen*, & *Aluinnen*; Gotthi, *Eluas b* videtur meminiſſe D. Hieronym. cum dicit ſæpè bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi. *c*

[Isa]i.13.v. *a Thren.*

[...]s li.3. *b*

c Paull. de Blesilla.

Duodecimum quando apparet in forma *hirci* (vnde ab Iſaia & Moſe vocari piloſum, ſeu *zahir* contendunt Iarrhius & kimchi.) vel *Leonis*, vnde templis gentilium affigi ſolita capita leonina, quod ridet Arnob. *li.6. contr. gent.* uel *ſerpentis*, vt cùm Æſculapius Romam aduectus: & anachoretæ de quo B. Nilus *li. de orat. ad Deum c.102. & 103.* vel *noctua*, vt apud Virgil. extremo Æneid. vel *muſca*, ut apparuit Laoduni in Energumena, & ſolet apparere Anabaptiſtis, vnde & vocatus *Baalzebub*, Dominus muſcæ; *vel porci, lupi, aut alterius animalis*, cuiuſcũque, nam in omnium ferè formis aggreſſus eſt DD. Antonium, Macarium & ceteros ſanctos monachos deſerti incolas. Recentius unum, ſed cui vix ſimile inuenias, proditum fuit memoriæ à Gaguino Hiſtor. Francorum ſcriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicum ſiue conuerſum (vt vocant) monaſterij vallis Sarnariæ, nomine Adamum, paullò ante Natalitia Feſta, ſummo mane ad monaſterij negotia peragenda, vnà cum famulo ſe in viam dediſſe equitem. ei ſe in uia offert arbor ingens gelu & pruinis obſita, ad ipſum properans, quaſi conferre gradum & corpus cupida. equus expauefactus caput retrorſum flectit, & viam remetiri, quam peregerat, conatur. Adamus ingenti labore iumentum retinet, & calcibus porrò cogit. propinquior ut arbori fuit, illa confeſtim euanuit ex oculis, odore tetro atque ſulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dæmonicum eſſe ſpectrum, ſeque Deo precib. commendare ſatagit, nec iter intermittit. Paullo poſt reſpiciens, uidet nigrum quendam uirum equo inſidentem ſpadici ſe ſubſequi. cui ſubiratus; *Quomodo* (inquit) *infelix & damnate, audes me his technis aggredi? An neſcis fratres meos, qui domi ſunt, pro me ſaluteque mea ſupplices ad Deum preces fundere? Abi, quãtum potes: nulla tibi mei curatio, nihil in me poſſides.* Abit malus: ſed ecce mox redit, ſimilis uiro, gracile & protenſũ habenti collũ. Adamus, tot moleſtias pertæſus, gladium, qui ad ephippium ligatus, ſtringit, & enſe ter quaterve per aerem uibrato, aereque propter celerem diuiſionem ſibili ſonum edẽte, conatur abigere ſpectrũ. hoc uerò ſubito perſonam mutat, & ſiſtit ſe ſtatura mediocris uiri, cui caput cappa & ſcapulario monachi corpus ornatũ oculi ſcintillantes inſtar chalybis uel æris radijs ſolaribus oppoſiti. Adam punctim aliquoties hoſtem petit, ſed irritis & caſſis ictibus, aereq; cedente. Tum, maiori deſpectu & irriſione, dæmon induit formam aſini. Perterritus famulus, hero ſuadet, gladio circulũ in terra ducere, & in circuli medio crucẽ Dominicã efformare. Adamus conſilium exſequitur: verum veterator non deſinit. Mutat auriculas aſini in cornua, & ſic minabundus irrumpere in circulum ſe velle ſimulat. De-

nique luſus iam ſatur, in rotam ſe vertit, & ſe ipſum voluēs monachū inuadit, ſuperq; illum continua latus rotatione (*ſic videbatur*) tranſit circulum, & monacho prorſus illæſo conſpectū fugit. Fidem rei fecere, longa famuli terrorem conſecuta ægritudo, & diuturnus fętor veſtium Adami, & raucedo eiuſdem atq; difficilis reſpiratio, à quib. ęgrè conualuit, equi deniq; ſubita mutatio; qui ex manſueto & cicure, poſt viſionem hanc ferox, ſternax, calcitroſuſque eſſe cœpit. Addamus rariora quædam genera ſpectrorum.

Decimum tertium genus eſt, cohortium, acierum, caſtrorum militariū. ſicut enim bonorum angelorum acies viſę bis in ſacris litteris *a* ſic, & ſimię Dei, diaboli ſæpè ſe in militū conſertorū ſpecie oſtendunt hominibus. In vita S. Norberti c.26. leguntur ſpecie armatorum militū in quoſdā religioſos dæmonia incurriſſe, vt & in vita S. Guthlaci Anachoretę, *apud Surium, menſe Aprili*. In chron. Hirſgauienſ. Trithemij legimus ſub annum 1168. Monacho cuidam Limpurgio, propè VVormatiam, viſam multitudinem maximam equitum peditumque, ordinatarum more aciei, quaſi ad prælium procedentem: cumq; monachus audacter, quinam forent, interrogaſſet: illos reſpondiſſe, ſe non ueros viuoſque milites eſſe, ſed animas militum, & non ita pridem his ipſis in locis principi cuidam ſtipendiatos occubuiſſe: veſtes, arma, & equos, quæ viuis peccandi fuerant inſtrumenta, nunc mortuis indicia ſuppliciorum eſſe: quæ circum illos videret omnia nihil niſi ignē eſſe, quo comburatur. ſe precib. atq; ſuffragijs adiuuari poſſe. Leloyherius *b* huic religioſo inſultat, quòd temere animas defunctorū eſſe crediderit: cuius contrariū tamen rationes & argumenta eius non conuincunt. Ait, *dæmones fingunt ſe animas eſſe*. ſæpè, non ſemper. *ſtrepitum edidere diſcedētes & fragorem.* poſſunt & ſpiritus mortuorum. *Flammis veſtes & armatis cumdata, dæmones eſſe probabant.*

a Gen. 32. in princ. & 4. Reg. 6. v.17.

b lib. 4. c. 6.

Nō hoc aſſerit hiſtoria, ſed ea ipſa, q̄ aſpiciētib. veſtes & arma videbant & equi, ipſis flammas cōbuſtrices fuiſſe. Deinde & flāmæ fuerint, nonne profitebātur ſe ſpiritus eſſe, qui adhuc expiabantur? Deniq; Virgilianū illud;

. . . quæ cura nitentes
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos;

tantum probat, dæmones imitari quoq; diuina iudicia, quib. frequenter; *in quo quis peccauerit in eo punitur*. poſſet igitur hoc exēplū ad præcedētē de animab. quæſtionem reduci. Sanè arbitror eandē hiſtoriam eſſe, cū ea, q̄ ijſdem locis, ſed ann. 1123. contigiſſe, in eandem ſnīam narrat Abbas Vrſpergenſ. fol. 281. Sequentia ad iſtā cenſeo pertinere, quia miſcētur quædam vana curioſaq;, nec ſuffragia petuntur. Ioannes Cæſarius auctor eſt, *c* ſequēti nocte, qū exercitus Ducis Brabantiæ à Leodienſib. occiſus eſt, ſeruum quendā Comitis Loſſenſis propè Montenake, locū occiſionis, circa noctis initium, vidiſſe maximum torneamentū dęmoniorū; Sacerdotē quoque quendā Hiſpanū, propè eiuſdem Comitis caſtrū, dū in crepuſculo noctis de villa in villā tranſiret, vidiſſe haſtiludiū maximū mortuorū ualde clamantium; *D. VValtere de Milene, D. VValthere de Milene.* qui VValterus, famoſus militia, nuper erat defunctus: hancq; viſionem addit ſæpius ea nocte & euanuiſſe, & iterum apparuiſſe. Ioan. Niderius narrat. *d cum propter hæreſes regnū Bohemiæ tumultu ac cædibus concuteretur; circa metas regni præfati, nocturno tempore, verſus vallem quandam, auditos clamores & cōgreſſiones equeſtriū virorū, qui & colorib. uarijs induti ſæpius ſunt uiſi. Fuerunt tūc duo armigeri audaces ſatis, in caſtro non multū diſtanti à loco monſtrorū, qui omnino ſcire uolentes, quid veritatis ſibi uiſa portēderent, nocte quandam uerſus uallem, vbi ſolita uideri conſpexerant, iter arripiunt. Antequam autem ijs appropinquare auderent, cōpunctus vnus dixit alteri: Sufficiat nobis iſta uidiſſe, ego ijs non approximabo.*

c l. 12. c. 16. & 17.

d l. vlt. Formicarij.

Dictum eſt veterum: Cum talib. nullum debere iocari. Quem alter, velut pauidū increpans, equum pupugit, & cū eo congreſſu omnib. antedictis exercitib. appropinquauit: de quib. vnus egrediens caput illi amputauit, & ad ſuos rediit: quo uiſo ille, qui timidus ſubſtiterat, fugā inijt & funeſta noua nunciauit. In craſtino autē truncatus reperitur, & caput quidē in ualle, ubi acies viſæ fuerant, nullius autem hominū vel equi veſtigiū repertum eſt: ſed tantummodo, in luteſis locis, ſigna quædam & veſtigia auium viſa ſunt. Idē & aliud addit, ſibi ab Archiepiſcopo Moguntino, viro magnę induſtrię & fide digno, narratū. *Nominauit (ait) nobis quendā Rheni ſibi bene notū militē, cuius pro tunc filius viuebat, qui miles ſuper oēs penè inferioris Alemaniæ nobiles ſemper extiterat nimis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem & patiebatur nonnunquam, propter ſuā animoſitatem vel fortitudinem, ab alijs graues guerras; propter quas non ſemper de die, ſed nocturno tempore, ad loca ſibi commodoſa equitare ſolebat. Hic igitur quadam nocte coaſſumptis famulis per ſiluā circa Rhenum equitare voluit, & principium eiuſdem intrauit. Antequam vero finem ſiluæ haberent, vltra quam campus latus iaceret, prout moris eſt eorum qui verentur inſidias, præmiſit famulum ut in termino ſiluæ videret, anne in cāpo inſidiæ aliquæ eſſent. Luna inſplendente, uel aſtris lucentib. hæc videri poterant. Famulus igitur, cum per arborum ramos exploraret commiſſum, vidit per cāpi longitudinem exercitum ſatis mirabilem appropinquare in equis: quo viſo, conſiderata nūciauit militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia uerisimile eſt, pro huius exercitus cuſtodia ſubſecuturos alios: ad hos properabimus, & an inimici ſint qui præceſſerūt, an amici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde, morula trāſacta, de ſilua miles cum ſuis recedit, in campum venit, & neminē niſi quendam equeſtrē in equo ſedentem, & in manu alium ducentē equum, eminus ſequentem ſuos intuitus eſt. Ad hunc cum miles veniſſet; quis eſſet quæſiuit in hæc verba: Nūquid tu cocus meus es? ita.n. ſibi a longinquo videbatur: paullo etiam antea cocus eiuſdē militis vita functus fuerat. Qui reſpondit: Sum Domine, cui miles: Quid, ait, hic facis? & qui ſūt hi, qui præceſſerunt? Cui defunctus reſpondit, Domine, hi qui præceſſerunt, ſunt nobiles & armigeri tales & tales (multos.n. expreſſit nomine proprio) quos oportet, & me cum eis iſta nocte eſſe Hieroſolymis, quia hæc pœna noſtra eſt. Et miles iterum: Quid ſibi vult equus iſte, quem ducis nullo inſidente? Ad veſtrum, reſpondit, obſequium erit, ſi mecum ad terram ſanctam venire velitis. Securus eſto, te per fidē Chriſtianam, recedendo & reuertendo viuū reducam, ſi meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait, Dieb. meis mira attētaui, his hoc addam ēt mirabile. Diſſuadentib. igitur illud famulis, de equo proprio miles deſilijt, defuncti equū aſcendit, & oculis famulorū utriuſq; equeſter ſubtractus eſt. Sequenti autem die famulis, iuxta condictū expectantibus: miles & defunctus redierunt ad locum, ubi primum conuenerant. Tūc defunctus militi ait: Ne phantaſma omnino fictū iſta fuiſſe credatis: duo, quæ vobis do, rara, reſeruate in mei memoriā: inde protulit mappulā paruā de ſalamādra, & cultellū in vagina. Primū, inquit, cū immundū fuerit igne purgate: alterū cautè tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit.* In his multa ſunt indicio fuiſſe viſionē dęmonicā, maximè donum hoc cultelli, quo multis exitium, ipſi quoq; donatario, parabatur.

Cromerus diligens ſcriptor, *a Naclum*, inquit, *arcem Pomeranorū munitiſſimam Vladiſlaus I. Polonorum rex obſidebat. Ibi noctu lucente luna aſpiciebantur crebro ab excubitorib. quaſi armatorū hoſtiū acies, ex apertis campis ad Polonorum ſtatiua adequitantes & incurſantes. Cum id ſæpius accideret, indignati Poloni inquietari ſeſe, nec vſquam in apertum certamen prodire hoſtes, nocte quadā, cum ibidem hoſtes adeſſe nunciarentur, fremabundi agminatim è caſtris ſeſe proripuere, diffugienteſq; caſſo labore longius proſecuti ſunt. Obſeſſi, tumultu Polonorum exaudito, & excurſione è caſtris*

a l.15. hiſt.Pol.

Universidad de Deusto Biblioteca

animaduerſa, erumpunt ſubito, & ignem in opera atq; tuguria militum ſtramine arundineq; cõtecta conijciunt: quo celeriter plurib. in locis ſe diffundente, paucis, qui in caſtris manſerant, ſe defendẽtibus, facile opera cum magna caſtrorum parte conflagrarunt. Nocturnas umbras illas fuiſſe autumãt, quæ hoſtilis exercitus ſpeciẽ oſtentantes, Polonos ita diuino permiſſu exagitarunt: propterea quod ſolemne omnib. Chriſtianis quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiſcuo ac temerario eſu carnis & lactariorum, moribus & inſtitutis Eccleſiæ Catholicæ contemptis, temerauerant. Hæc ille. res clamat ſpectra fuiſſe Diabolorum, ut & illa de quib. Antoninus Hiſt. p. 3. quã auorum memoria ſolebant vocare *Familiam Hellequini*: cuiuſmodi cuncta, illuſiones dæmonum eſſe, iampridem docuit Guilh. Pariſiẽſis *p. vlt. de Vniu. c. 24.* Tales exercitus poſſẽt Magi multos exhibere, ſi ex pacto, quod cũ dæmone ſuperiore habent, dæmones illi ſubditos euocarent: nunquam tamen Deus legitur permiſiſſe, vt talis militia vltra incuſſionem inanis terricula menti procederet. Nam ſi lędere, occidere, munitiones capere, vel hoſtiũ inuadere caſtra ſinerentur: nulla illis humana poteſtas valeret reſiſtere, vt prudenter idem Guilhelmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium & victorias partas, contra magorum dæmonumque cuneos, apud

a *lib. 3. c. 12.* Olaum Magnum. *a*

Decimo quarto dæmones ſunt ſub illo ſpectrorũ genere, quo in nemorib. & alijs amænis locis ſeſe oſtentant inſtar puellarũ aut matronarum, in veſte candida, interdũ in ſtabulis cũ luminarib. cereis, ex quib. etiam diſtillatæ guttæ, poſtmodum in equorũ iubis, quas ſedulò pexuerunt & nexuerunt, ſolent ab hominib. inueniri. talis illa vidua Ruſſiana in meridie obãbulans, de qua paullò ante mentionẽ feci: tales, quas uocãt *Sibyllas ſeu Nymphas albas, Dominas nocturnas, Dominas Bonas*, & earũ *Regina Habundia*: quarũ duentu multum proſperitatis, & reꝛũ omnium copiam putãt ſuperſtitioſę anus domibus contingere, quas frequentarint, & ideo domi ſuæ illis epulas inſtruunt, eſcarijs lancibus & vaſis vinarijs omnib. apertis ac diſcoopertis, nequid illis ad ſumendum morę obijciatur: quę planè idolatrica eſſe, docet prædicto loco idem Epiſc. Pariſ. vt & Nicol. Cuſanus *lib. 2. excitationum.* Huc refero tres illas quæ viſæ Machabæo Banckoni, à quo ſtuartorum genus; quæ uenantibus uiſæ regnum illi prænunciarunt. *Boeth. li. 12. Scot. hiſt.* Harum bonarum Dominarũ, quas Gentiles *Parcas* vocauere, mentio habetur & conuiuij illis præparati, in vita D. Germani Epiſcopi, & apud D. Antoninũ *p. 2. Hiſt. tit. 11. §. 5.* Tales etiã *fatales Sorores*, ſeu *nymphæ*, falsò putatæ bellorum præſides & Victoriarum largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septentrionis

b *Olai l. 3. c. 10.* Hiſtoria. *b* Itali vocant *Fatas*, Galli *Fees*; quales finguntur Meluſina, Alcina, Morga.

Decimoquinto huius generis ſpectra ſunt, per quæ Deus aliquando denunciat futura bella, peſtem, mutationes regnorum, & ſimilia. pauca commemorabo exempla. Nocte quæ ſeditionem Antiochenorum prę ceſſit, viſa mulier ingens & formidabili aſpectu, aerem ſcutica tã fortiter verberans, ut tota ſonus Vrbe exaudiretur. *c* Gennadio Patriarchæ Conſtantinopolitanorum nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum pro ſalute publica deprecaretur; horrendum ſpectrum ſe obtulit, quod cùm ille ſacro ritu coniuraſſet, reſpondit, quamdiu Gennadius uiueret, ſibi non licere damna, quæ imminebant, Eccleſiæ illius inferre; ſed eo mortuo ſæuiſſimè ſe in illam graſſaturum. *d* Priuſquam Hunnericus perſecutionem in Catholicos Aphricæ inchoaret, ſuper cacumine montis Ziqueni homo giganteæ ſtaturæ uiſus, & auditus clamare; *Egredimini, Egredimini*: & in æde Fauſti, quæ Carthagini

c *Sozomen. l. 7. c. 23.*

d *Theodor. Lector lib. 1. Collectan.*

gini eſt, viſa multitudo Æthiopum ſanctos Eccleſiæ fugans, & antè ſe impellens. *a Alia multa huiuſmodi ſuggerunt, Carda. lib. 14. de variet. rer. & Fulgoſ. tit. de prodig. lib. 1.*

a *Victor. Vtic. l. 2. de perſ. Vandal.*

Decimo ſexto loco hic occurrunt illa ſpectra, quæ certis temporibus, & locis aut domibus ſolent tumultus, & vexationes varias exhibere, cuius rei prætermittam exempla eò, quod notiſſima res ſit, & legi poſſint, qui attulere, veteres recentioreſque; vt *de Temeſio dæmone*, Strabo, & Pauſanias citati, & Ælianus lib. 8. var. Hiſtor. *de pueris nigris cirratis* Auguſtinus, lib. 22. de Ciuitat. Dei cap. 8. *de Datio Epiſcopo Mediolanenſi* Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus, & ſonis auditis in Marathone poſt pugnam cum Perſis*, Pauſan. in Attic. *& ante pugnam Leuctricam in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinat. *ante pugnam cum Cimbris* apud Plinium lib. 2. cap. 59. *ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italia*, apud Appian. de bello ciuil. lib. 1. *ante primum prælium Pharſalicum Antiochiæ*, apud Cęſa. lib. 3. de bello ciuili; *ante mortem Cæſaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem; *recentiora ſunt* apud Niderium *lib. vltim. formicarij*, Guilhelm. Pariſ. *d. cap. 24.* Torquemadam *Horti florum coll. 3.* Alexand. ab Alexand. *lib. 5. Gen. dier. cap. 23.* & confirmat praxis Forenſis Hiſpaniæ, qua licitum conductori, qui antè id ignorabat, ſpectrorum ſic inquietantium cauſa domos relinquere conductas, ut poſt Portium cenſuit Couarr. *b* Solent huiuſmodi infeſtationes iuberi, vel permitti à Deo, ob pœnam peccatorum, vel ad exercitium bonorum, uel ob aliam cauſam occultam. Interdum iſta peragunt dæmones maleficorum immiſſione, vt contigit Beato Antonio *c*, & nobili Aquitano, qui Pariſienſem ſtudioſum iure ſuo per vim ſpoliarat *d*; ſæpius ſpontè faciunt ſua, tantum ut homines falſa quapiam reuelatione decipiant aut perſuaſione fallaci; ſicut apud Diuum Auguſtinum illi baptiſmum diſſuadebant: contenti ſunt aliquando ſola uexatione, & inquietatione, nullo cum corporis damno, ut ioculator ille ſpiritus, de quo Guilhelmus Pariſienſis, qui vaſorum colliſione, & lapidum iactu ſomnum diſturbabat, & culcitra ſubtracta de lecto deturbabat, & Salmantinus ille Torquemadæ, qui grandibus ſaxis quoſuis petebat, irrito tamen, & innocuo contingens ictu: quod Marcus Magus, apud Pſellum *e*, proprium dicit eſſe dæmonum ſubterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dæmones lapides iacere queant, & alia huiuſmodi operari, quæ videntur manus, & corporata inſtrumenta requirere, Scholaſtici diſputant. aſſentior ijs, qui præſente per ſubſtantiam ſuam eo loci dæmone, & imperio voluntatis aerem lapidi proximum mouente, & ſic lapidem impellente, hæc fieri cenſent; quando nullum ipſe corpus induit: ſi vero corpus formatum, vel cadauer aſſumeret, nulla foret difficultas *f*.

b *lib. 4. variar. reſol. c. 6*

c *Caſſianus lib. 8. c. 18.*

d *Froiſſard. Chron.*

e *l. de dæmõ.*

f *Vide D. Th. quodl. 6. Duran. Capreol. & alios in 2. d. 7.*

In locum *decimum ſeptimum* veniant ſpectra illa Boruſſiæ, de quibus quadam epiſtola ſcribit Ioannes Meletius; *In Sarmatia coli ſpiritus quoſdam viſibiles, qui lingua Ruthenica, colteri, Germanica,* Koboldi, *dicuntur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum, nutriuntq; eos lautè omni ciborum genere, eo quod adferre ſoleant nutritoribus ſuis frumentum, ex alienis horreis furto ſublatum. Cum verò alicubi illi ſpiritus habitare & nutriri cupiunt, hoc modo ſuam erga patremfamilias voluntatem declarant: in domum congerunt noctu ſegmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia ſtercora animalium; quod ubi paterfamilias animaduerterit, nec diſſipauerit ſegmenta, nec ſtercora è mulctris eiecerit, ſed de inquinato lacte cũ omni familia ſua comederit, tunc illi apparere, & permanere ibi dicuntur.*

Idem

Universidad de Deusto Biblioteca

Idē iudicium de ſpectris *virūculorum* ac *femellarū* breuitudine ac ſpecie pigmæi vel pumilionis, olim in multorū domib. frequentiū, & domeſtica ferè cūcta miniſteria ſolitorū obire, equos curare, domum verrere, ligna & lymphā adferre, & ſimilia facere: de quib. Olaus Magnus *a*. Galli vocant *des Gobelins*, Teutones *Rabbautermannekens*, & *Gutelkens*, & Sueones, *Trullas* appellant. An ex hoc genere fuerint *Eros* & *Anteros*, qui, vt infantuli, in balneo, iubenti Iāblico apparuerunt *b*, id cogitandū relinquo. Sanè huc pertinent *Montani* illi, quorum nobis Hiſtoriam Georg. Agricola prodidit *c*; *In metallicis* (ait) *fodinis inueniuntur, & truculenti quidē vel ſolo aſpectu terribiles plerumq́; metallicis infeſti atq; inimici ſunt. Talis fuit* Annebergius *dæmon qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in ſpecu qui* corona roſacea *appellatur, eo nomine relictus, quantūuis argento diues eſſet. Flatū verò emittebat ex rictu, cum equi ſpecie habentis procerū collum & truces oculos appareret. Eiuſmodi ēt fuit* Snebergius, *nigro cucullo veſtitus qui in fodina Georgiana operarium è terra ſublatum, in ſuperiore loco maxima illius concauitatis, quondam feracis argēti collocauit, non ſine corporis attritu. Quæſtuoſam admodū fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominib. frequenter in forma capra aurea cornua gerentis apparente. At ſedatos illos, Germanorum alij vt & Græcis* Cobalos *vocant, quod hominum ſint imitatores. Nam quaſi lætitia geſtientes ridens, & multa videntur facere, nihil interim efficientes. Alij* virunculos montanos *vocant, quia plerumq́; apparēt nani, tres dodrantes longi. videntur aūt eſſe ſenециones, & veſtiti more metallicorū; ideſt vitteto, induſio, et corio circū lumbos depēdente. Innoxij ſunt hi metallicis, etſi interdum glareis operarios laceſſunt, rariſſimè tamen eos lædunt, niſi cachinno vel maledicto laceſſiti. Potiſſimū opus facere vidētur in his ſpecub. in quib. metalla iam effodiuntur, vel ea effodi poſſe ſpes eſt.* Cetera rectè. Illud minus, quod animantium nomine dæmones comprehēdat. Scio ſic locutos veteres non paucos: ſed & ſcio id ex lacte Platonicorum bibiſſe, & quia ambigui erant, num anima & corpore conſtarent. Nunc quia Catholicis ſatis definitū *d*, nec aīa nec corpore perfectas ſubſtantias illas ſeparatas componi, vitanda nobis huiuſmodi locutio, parū cauta, parū propria. Damnandus verò prorſus Paracelſi error, dæmonum hæc genera, ad hominū ſpecies reducentis. Nā, *Epiſt. ad Athenienſes, ſiue de occulta philoſophia*, quaſi veriſſimū axioma, nihil veritus fuit conſtanter aſſeuerare, Deum præter homines Adami poſteros, alia quatuor hominum genera, carne, & oſſibus, & ratione prædita creaſſe, eoſq; in ſingulis elementis ad inhabitandū collocaſſe, in quibus ſinguli ſuam haberent remp. & ex negotiatione, ac laboribus victum & amictum ſibi cōparare, & eos homines, qui in terræ viſceribus habitant, vocari *Pigmeos* & *Gnomos*, qui in aquis, *Nymphas* & *Vndenas*; qui in aere, *Silphos* & *Meluſinas*, quos ſolos cum hominibus Adami poſteris commercium habere, & ex mutua cōmixtione liberos gignere; Qui in igne ſunt; *Vulcanos* & *Salamandras* appellari: Et incertum adhuc eſſe, cuinam generi horum hominum vera fides in Deum ſit data, & via ad ſalutē patefacta. Hæc ille prout eum citant Godelmannus & alij: in lib. tamē fragmentorum, inuenio Paracelſum dubitanter induci loquentem; ſed arbitror Latinum Interpretem, hoc ſuum affuiſſe, ut magiſtri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blaſphemius, nihil a recta fide dici pōt alienius: ergo mutila & manca S.S. quæ de vno tm̄ hominum genere nos inſtruxerit? ergo dubia ſalus noſtra? ergo dubia redemptio? non ergo ſecundus Adā Chriſtus, vt nos, qui in primo mortui, in ſecundo viuificaremur? ſi hoc dubium, nonne ruunt veteris teſtamenti promiſſiones, concidit exhibitio & repræſentatio Noui? Et ſunt qui tales libros nugis, mendacijs,

a *lib. 3 c. 11. & 12.*

b *Eunapius in Iamblico.*

c *c. de anim. ſubterran.*

d *c. firmiter de ſum. trini. D. Thom. 1. p. q. 50. Scholaſti. in 2. d. 8.*

cijs, blaſphemijs refertos, in Latinū vertant ſermonem? ſunt qui pulcris formis cudant recudantque? ſunt, qui ament Paracelſiſtæ vocari? ſed ad inſtitutum redeamus.

Vltimo loco ſeſe offerunt ſpectra dæmonum theſauros cuſtodientium. Cabades rex Perſarum cū accepiſſet in collimitio Perſiæ & Indiæ, in munitiſſima arce Zudaderenſi, pretioſiſſimorum lapidum, auri, & argenti; theſaurum maximum à dæmonibus aſſeruari, qui mortales oēs aditu arcerent, eo cum exercitu profectus caſtrū vi conatus occupare, fortiter propugnātibus dæmonibus, repulſus fuit. confugit ergo ad Iudæorum & Magorū artes, quæ & ipſæ irritæ fuerunt. *Ergo cum ei perſuaſum* (ait Cedrenus) *fuiſſet, Chriſtianorum ad Deum precibus hoc potiri poſſe; auxilium a quodam Chriſtianorum in Perſide degentium Epiſcopo petijt. Is indicto Chriſtianis ieiunio, precibus & Synaxi, diuina peregit myſteria, & locū accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, caſtrumq́; Cabada nullo labore potiendū tradidit. Glycas par. 3 Annal. & Cedrenus in Anaſtaſio.* Talis ēt dæmon ille Baſileenſis, de quo dixi *ſup. q. 12.* & hinc factum, ut Dracones fingerentur cuſtodes theſaurorum, vt horti Heſperidum, & Aurei velleris: hinc porrò factum, vt theſauris addere ſint ſoliti Serpentem aureum; quēadmodum refert Aſcanius Centorius *lib. 4. Commentar. bellor. Tranſiluan.* de theſauro, inuento propè Deuam vrbē Tranſſiluaniæ, circa annum 1550. Nota ēt Hiſtoria Magi Germanici, qui cū ſpecum ingreſſus eſſet, vbi theſaurus reconditus, ſocio in veſtibulo manēte, vidiſſetq; incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominus, cupiditate metum pellente, porrò progreſſus, ruente terra in ſpecu fuit tumulatus. Plura vide *d. q. 12.* Prætermitto quędā iam vulgaria, vt quod in Indijs ſepultarum cum maritis vxorū animas mētiuntur, ut ſic perſuadeant has coniugi ſuo conuiuere, quæ ſpontè illis commoriuntur: quod non vno loco teſtatur Pet Chieza *p. 1. Hiſtor. Peruu.*

Viſis ſpectrorum generibus, quæri poterat, quo illa pacto repelli & vinci queant? ſed quia deciſio communis eſt omnibus malis; quæ per dæmones inferuntur, ideo de hac re differendū mihi putaui, quæſtione de remedijs cōtra maleficia, *huius operis lib. vlt.* Quo pacto dæmones apparere ſic queant, nunc accuratius inueſtigemus: quam quæſtionem indeciſam reliquit D. Auguſti. *Enchirid. ad Laurent. c. 59.*

QVÆSTIO XXVIII.

Quomodo poſſit dæmon ſe corporeis oculis, cum ſit incorporeus, viſibilem præbere?

CONſtat non poſſe corporaliter, niſi aſſumpto corpore. Certū. n. eſt dictum B. Ignatij *ep. ad Smyrnenſ.* incorporea videri à corporeis nō poſſe, quia incorporeum nec ſpecies, nec figura eſt, aut particula animalis vllius formam habentis, ob naturā quā habent ſimplicem. Conſtat ēt eos corpus vel ex elemētis ſibi coaptare, vel ſubingredi & aſſumere cadauer. de vtroq; modo, quæ dicenda, hucuſq; diſtuli, repræſentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantaſticè poſſunt apparere, turbata phantaſia.

SECTIO I.

ALiquando igitur cadauer aliquod aſſumunt humanum vel ferinum, & illud mouent ac impellunt motu non vitali, ſed locali tm̄, ſicut aerem poſſunt impellere, & hoc corpus, præſertim nondum valdè diſſolutum, puto, ſi Deus permittat, poſſe illos ita attemperare, ut ſenſum tactus omnino fallant. Nec video quidquam ab homine docto ac pio, in medium allatum, quod me ab hac ſententia deducat. In primis quod ex D. Luca *a*, proponitur dictū Domini, quo ſe verè corporatum, & non phantaſticum ſpiritum eſſe probabat; *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*: id ad rem non multū facit, certè non vrget. Solum. n. Dn̄s probare voluit, poſſe illos contactu ſentire, & dijudicare, viſu ſe non decipi, corpus. n. ipſum habere, verum, quia

a *c. vl. v. 39.*

quia tangibile;& proinde nudum phãtaſma,& fictitio corpore indutum nõ eſſe. Nulla verò hic erat cogitatio, de cadauere aſſumpto. Hoc.n.carnem & oſſa habere manifeſtum eſt;quo argumento Chriſtus probat, ſe ſpiritũ nõ eſſe:Quod illi exiſtimabant,quia videbant ianuis clauſis ingreſſum;qđ corporeæ rei repugnabat,tam viuæ, quã mortuæ. Et quia,palpatione tñ poterant,corpus eſſe,cognoſcere,non verò,cuius eſſet corpus:ideò iubet ẽt oculorum uti ſenſu & *videre*(nam propriè hic vox ſumenda, vt textus indicat) *manus & pedes*; ex quorum vulneribus reliquis, certò deprehenderent ipſum illum eſſe,qui triduò ante fuerat crucifixus *a*. Ex quibus patet verba Dñi veram certamq; ſcientiam habere; etiamſi corpus diceremus a dæmone aſſumptum,ſic ab eo temperari poſſe,vt tactus ſenſum fallat. Quid, quæſo? nonne dæmon longè admirabiliora efficit quotidiè, quam ſint, ſimulare carnis molliciem,oſſis duritiẽ teporẽ ac ſuauẽ calorẽ q corporis attactu percipitur, & ceteras tangendi qualitates? Dico has eũ ſimulare poſſe,non dico veras exhibere poſſe. vera illa & vitalia,ſunt corporis viui,& ab anima informante procedunt:ſimulata, & proximè adumbrantia non requirunt animam informantẽ,& a ſubſtantia intellectuali (eatenus vt externo ſentienti talia appareant)poterunt perfici. Quod adferunt de cadauere hominis recenter mortui; in eo ẽt adhuc calido deprehẽdi, deeſſe qualitates illas ſuauis ac vitalis teporis, facilitatem mouendorũ membrorũ, & pro mollitie rigorem quendam ſucceſſiſſe: id totum concedimus. Negamus aũt, quod inde ad cadauera per malignum ſpiritũ aſſumpta argumentantur.Eſto illic eadẽ ſit corporis ſubſtãtia, quæ & hic adeſt;eſto adſint qualitates plures eædem, vtpote calor ille reſiduus. Tamẽ adhuc deeſt huic cadaueri non aſſumpto, quod ſimulet illa reliqua quæ diximus. At in noſtra viſione,dæmon ineſt cadaueri,cuncta illa ſimulans. Minus eſt adfabre ſimulare,quam verè efficere. Quare nec illud ſequeretur,non poteſt corpus adhuc calidum illa per ſe ſolum præſtare atq; efficere;ergo nequit dæmon in cadauere aſſumpto illa eadem tã callide & artificioſe ſimulare, vt tactũ fallat. Cur, qui ſenſum principem (nẽpe viſum) poteſt decipere,non queat tactum, ſenſum maximè terreſtrem, & viliſſimũ, minimeq; ſpiritualẽ? Quod verò quidam hæc cadauera adſumpta vt & aerea corpora formata,deprehẽderint eſſe tactu frigida & horrida,ut illi apud Alex. *Genial. dier. lib. 2. c. 9.* & apud Carda. *lib. 16. de rer. varieta. c. 93.* & alij, de quibus poſtea: id inde prouenit,quia vel dæmon teporem illum non vult adumbrare,uel quia nõ permittitur id à Deo facere:quo ſenſu ẽt accipiendũ,quod refert Caieta. *b* cuidam de hoc frigore & horrore corporis querenti, dæmonem reſpondiſſe, *ſe non poſſe melius facere*. videlicet,Deo obſiſtente, vel ſaltem non concedente. Si quis exempla requirat harũ apparitionũ,legere poterit apud Guilh. Pariſienſem *P. vlt. de Vniuerſo*,aliquando aſſumpto beſtiæ cadauere deluſiſſe militem;qui cum putaret ſe formoſa potitum virgine, inuenit ſe in amplexu cadaueris belluini tabe ſoluti, fœtidiſſimè iacentem.De Polycriti apparitione, & ſpectro filium deuorante,iam ſcripſimus non vno loco.Fabulæ ſimile uidetur,quod Phlegon *c* retulit, ille tamen oculata ſe fide Trallis teſtatur cognouiſſe. rẽ ſic narrat, vt utar compendio: *Philinnium Demoſtrati hoſpitis & Charitus filia,Machatẽ hoſpitem amare cœpit. indignè id ferentibus parentibus,mærore mortua, & publicè fuit funerata. Sexto poſt obitum mẽſe, cum eo reuertiſſet Machates ingreſſa ad illum Philinnium hoſpiti ſe,poſt longa colloquia, commiſcuit non ſemel illo veſperi; & annulum ferreum & poculum inauratum a Machate dono accepit,ipſi viciſſim annulum aureum & faſciam pectoralem dedit. Nutrix,dum pergit ſedula,ne quid hoſpiti deſit, ſatagere;videt cum eo in lectulo iacentem alumnam. Læta parentibus id indicat Illi ſtupẽtes accurrunt, & altero die vtramq; deprehendunt & , cũ eiulatu,dormientem cum hoſpite filiã amplectuntur Sed toruis in eos intuens Philinnium,ò vos crudeles (ait) in filiam parentes? ergone vos inuidiſſe mihi meo Machata, paterna in domo vel triduum ſolidũ frui? Magno vobis dolore hæc,ſiue curioſitas, ſiue duritia ſtabit. Renouabitis dolores præteritos, & filiam iterato ſepelietis His dictis,expalluit & concidit cadauer mortuo iterum ſimile, ſeu potius (vt erat) mortuum. Concidere ſimul oppreſſi mærore parens uterque. Re populus & magiſtratus intellecta, iubent ſepulcrum aperiri: vacuum id corpore repertum. Erant in eo dumtaxat annulus ferreus, & ſcyphus auratus, dona Machata: ſed in cubiculo & lectulo, inuentum cadauer Philinnij, & Hilli cuiuſdam auguris conſilio, ut prodigium, eiectum extra vrbis limites,auibus ac feris deuorãdum. Ipſe Machates, à ſpectro videns ſe deluſum, ſibi paullo poſt manus, ignominiam non ferens, conſciuit.* Hæc a Phlegonte fuſius narrantur; illo Phlegonte,cuius auctoritate & Iuriſconſultus Paullus *a*, & Origenes *b*, ad probandam Eclypſim,quæ Chriſto accidit moriente,vtuntur. In hiſtoria quoq; Laodunẽſis energumenæ Nic. de Obry, legimus Diabolum Baltazum, aſſumpto ſuſpendioſi corpore, conatum abigere ab ea exorciſtam.

a *Sic optimè Ioan. Maldonat. ibi.*

b *in 2. 2. q. 95.*

c *lib. de mirabilib. & longæuis.*

a *antiqui. … pars habet.*

b *cont. Celſ. … acta. 29. Marth.*

Agrippæ facinus non abſimile habes infra q. 29. ſect. 1. addam nunc, quæ de eadem re Cæſarius Monachus Eiſterbacenſis lib. 12. Miraculor. c. 3. ſcribit, cuiuſdam Principis Germani mortui corpus, integro priuſquã ſepeliretur anno,dæmonẽ geſtaſſe,& ita rexiſſe, quaſi illud vegetaret (ita namq; intelligendum quod ſcribit, ſpiritũ illud loco animæ vegetaſſe.) non.n.potuit informando, nec in eſſentiam eius illabẽdo; ſed dumtaxat vt in loco exiſtens uitales eius actiones per illud imitando:vt docet multis Toſta. *in Exo. cap. 7. q. 13. cum ſeqq.* Subdit Cæſarius ſimilia legi in vita S.Patricij Hibernorum Apoſtoli, de quodã homine, in cuius corpore multis annis Diabolus habitans pro anima,ad nutum viri ſancti tandem exiuit,corpus verò corruit, & in puluerem redactum fuit. Et *cap. 4.* clericus (ſcribit) quidam adeò dulcem vocem habebat, ut audire eum deliciæ putarentur: donec religioſus quidam vir ſuperueniens, monuit hominis uocẽ non eſſe, ſed diaboli; dæmonemque adiurauit, quo diſcedente, cadauer corruit planiſſimè fœtens.

Denique multæ falſæ reſurrectiones gentilium huc ſunt referendæ: & conſtat cum ſagis ut plurimum induto cadauere diabolum ſiue incubum, ſiue ſuccubum, rem habere; vnde & in hoc genere hominũ, cadauerosſus quidã fœtor graueolentiæ, cernitur.

SECTIO II.

Aliquando ſibi elemẽtare corpus diabolus circumdat, idq; efformatum, qua pollet induſtria, unit ſibi,non aliter, quam motori intus exiſtenti corpus mobile & inanimũ unitur. An poſſit ex ſolo aere materiam deſumere equidem ambigo, & puto, ſic aerem condenſari non poſſe ſolũ, ut quid ſolidũ exhibeat:ſed ſiue poſſit, ſiue nõ poſſit; ſolet quod facilius, partes aeri (quo maximam partẽ utitur) commiſcere terreas, & aqueas, nubium,uaporum, exhalationumve, ut, & colores facilius hac mixtione exprimat,& facilius membra conglutinet, & cõdenſet, quæ ſentẽtia Lud. Molinæ eſt,& antiquiorum *c*: argumentum, quo quidam utuntur *d* ad probandum ſolo ex aeris elemento corpus aſſumere,nos ſtringit, cũ tantum probet, eos ab aere partem potiſſimam mutuari. Hinc alij cenſent corpus hoc tale fore nunquam, ut ne queat tactu deprehendi, verũ corpus nõ eſſe. Sed rõnes,hac ipſa quæſtione diſcuſſi.Chriſti Domini dictum *e*, oſtẽdi alium habere ſenſum, quam ipſi arbitrati. Addo,ꝙ in lib.Geneſis legimus *f* de Angelis Abrahamo apparentibus, quorum pedes abluti, nec de-

c *vide Molin. 1. p. q. 51. art 2. diſp. 2.*

d *Anglex in 2. d. 8. q. 2. diffic. 8.*

e *Luc. vlti v. 39.*

f *Gen. 19.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

deprehenſi tactu, id ab ipſis eludi potius, quam diſſolui: aiunt deceptũ Patriarcham, præoccupatione opinioni; eo quòd viros putaret. quæro, cur non igitur, quicumque viros putant, hac præiudicata ſententia iudicent viros eſſe? An ſolus Abraham ceteris imprudentior? Ipſe ille, quo nitũtur, Caietan. *a* fatetur verorum oſſium, & carnium ſimilitudinem, non modò viſibilem, ſed etiã palpabilem, & ſolidam exhibere. *Solidam*, ait, non inſtar aeris diffluentem, aut duritiei dũtaxat aliquid modicum habentem. Quod vero *lib. 3. c. 6.* apud Cæſarium diabolus dicit, quando corpora à dæmonibus ſic aſſumuntur ea dorſo carere: ludebat puellam mẽdaciſſimus. Quod dixi elementorum aliqua opus commixtione, nec Maro ignorauit, cum cecinit *b*.

a d. a. 3.

b Ænei. 10.

Tum Dea nube caua tenuem, ſine viribus, vmbram
In faciem Æneæ, viſu mirabile monſtrum,
Dardanijs ornat telis, &c.

Ecce non aere ſolo, ſed nube mixta. De vapore Sprengerus *in Malleo* docet, viſas veſte ſubducta in agris mulierculas, corpus motitantes, criſſanteſq; ſolas, & adſpectum mox dæmonẽ vaporis ſiue exhalationis atræ habitu, recedentem. Mantẽſes magi, Mirabillius & ſocij, Pariſijs combuſti, in iudiciaria cõfeſſione dicebant, ad hanc corporum aſſumptionem dæmoni duo eſſe neceſſaria, ventum ſecundum, & lunam plenam: nam ſi vẽtus ſit aduerſus, nõ poſſe corpus coaleſcere, ſi verò ſit luna decreſcens, vel corniculans, nõ poſſe defectu materiæ formare corpus niſi valdè poſillũ, & pro lunæ augmento maius, maiuſque. Placet hoc Creſpeto *l. de odio Satanæ diſc. 27.* ſed mihi ridiculum videtur: quaſi nequeat dæmon, Deo nõ impediente, ventum ſedare aut excludere, & defectum illum lunaris influxus ſupplere. Scilicet aer & nubes de oſtrino genere ſunt, quòd Lunæ augmenta conſequi ſolet, & decrementa imitari. Dæmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens viſio fratrum Tarquiniorum apud Dion. Halycar. *c*; talis Athenodori apud Plinium *d*, quicquid dicat Fran. Picus *l. 1. de prænot.* illud enim puto axioma & regulã ſtatui verè ac tuto poſſe; In gentilium & damnatorum (quia fidei expertes) apparitionibus nõ animam (niſi ſpeciali Dei priuilegio, de quo vnde conſtat in Athenodori viſione?) defuncti apparuiſſe, ſed eius loco cacodæmonum quempiam. Tales ẽt putarim omnes apparitiones ſpirituum, otioſa cum hominibus & varia multipliciaq; colloquia miſcentium. teſtatur de Facio patre ſuo Cardanus, & meritò omnes ſuſpectũ habent Sortilegij, ſiue pacti cum dæmone. Teſtatur Melanchton (*li. de anima*) ſe & colloquia & diſputationes cum pluribus ſpectris inſtituiſſe. ſanctitas hæc, curioſitas nuda, an occultum pactum? nihil iudico, rẽ in medio relinquo. Tale hautdubiè ſpectrum inceſtuoſi Perſæ, cuius ſemper cadauer terra eijciebat, de quo prolixa commemoratio apud Agatiam reperitur *lib. 2. belli Perſici extremo*. tales viſiones fuere Gentilium Idolorum, vt Caſtoris & Pollucis ad lacũ Iuturnę *e*; vt L. Domitij Aenobarbi *f*, vt Amytis Perſæ *g*; vt quod apparuit Dioni Siracuſano *h*, vt Curtio Ruffo *i*, vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinũ, vt Tacito Imp. apud Vopiſcũ, vt Cõſtãtio & Iuliano apud Ammianum *k*, Valenti apud Zozimum, & apud eumdem Serenæ vxori Stilichonis: alia præter hæc cõgeſſit Pet. Thyræ. *lib. 1. de apparit. ſpirit. c. 9.* Et talia ſemper ſpectra, quæ ſubitò euaneſcunt, poteſt enim elementaris ſubſtãtiæ ſubtia nimiaque rarefactione ſe ſubducere oculis.

c lib. 5.
d lib. 7. epiſt.
e Symmach. lib. 1. epiſt. 29
f Sueton. in Nerone c. 1.
g Cteſias in fragment.
h Plutar. in vita Dionis.
i Taci. li. 11 annal. & Plin. Iun. lib. 7 epiſt.
k Capitol. in Pertina. Vopiſcus in Tacito. Ammian. lib. 21. & 2[illegible] Zozi. lib. 4 & 5.

Illud diſcrimen nunc occurrit, cũ in cadauere apparent, nõ poſſunt vel alteri viuenti corpori cadauer illud circumdare, vel ipſi ſic induti corpus vllũ ſubire. repugnat. n. corporis rõ, quia nequeunt dimẽſiones quantitatiuæ inuicem, ſine vero miraculo, penetrare.

Sed qñ apparent in aſſumpto corpore elementari; licet, vel omnino nequeant, vel difficillimè queant (prius opinor) aliud corpus ſiue cadauer ſubire: poſſunt tamen vero & viuenti corpori, elementare iſtud circũdare, vt homo ſic indutus, vel aliud animal, multo maius, immo & gigantæum videatur. Nihil video obſtare, cur nequeant. Suadet ẽt aereæ ſubſtãtiæ facilitas ad dilatandum, ſiue rare faciendum, & ſpiſſandum denſandũque; quam meritò Pſellus cauſam tradidit, cur ſpectra, tã breui ſpacio, creſcere & decreſcere videantur.

Tertium genus inuenio rariuſculum dæmoniacarum apparitionũ, per figmenta quædam ſeu ſtatunculas, de quibus exhibebo quæ didici à Tho. Brabantino *li. 2. de bono Vniuerſ. c. 57. pag. 21.* vbi ſcribit in hanc ſententiã; *Gunerchena Brabantiæ villa eſt ſollennis & nota: in hac quidam iuuenis puellam virginem adamauit: cumq; pro eius nuptijs parentibus eius loqueretur, & illi renuerent: puella medio tempore incidit in febrem acutam, qua ingraueſcente omnibus mori viſa eſt. Luctu ergo facto, campanæ quaſi pro mortua pulſatæ ſunt. Nec mora, iuuenis amator puellæ de villa eadem in crepuſculo noctis trãſibat ad aliam, & cum per dumeta pergeret, audiuit vocem quaſi feminæ lamentantis: ſollicitè ergo diſcurrens, & quærens auditam inuenit puellam, quam mortuã æſtimabat, cui & dixit: Mortuam te plãgunt tui, & huc vnde veniſti? Ecce ait, vir ante me vadit qui deduxit me. Stupefactus ad hoc iuuenis, cum neminem alium niſi puellam uideret, audacter rapit eam, & in domum extra villam protinus occultauit. Hinc regreſſus in villã amicis ſuis loquitur, ingreditur ad patrẽ puellæ cum amicis ſuis ſedentem ad funus, quærit ſi filiam ſuam ſibi daret, quã quaſi mortuam deplangebat. Cui pater admiratus reſpondit: Numquid pro Deo mihi es, vt mortuam reſuſcites & accipias in vxorem? Cui iuuenis, Tantũ (ait) libens ſpondeas, vt filiam tuam habeam in vxorem, ſi viuam reddidero & ſanatam. Cui pater conſentiens, dictum coram omnibus confirmauit. Mox iuuenis reuelato linteo, quo cooperta putabatur; figmentum mirabile, quale a nullo hominũ fieri potuit, inuenerunt. Dicitur autem ab his, qui figmenta huiuſmodi diabolica inſpexerunt; eſſe interius putrido ligno ſimilia, leuique exterius pellicula circumducta. Hinc reducta puella eſt, & patri reddita: ſanaq; poſt dies aliquot dictum iuuenem maritum accepit, & vſq; ad tẽpora noſtra incolumis perdurauit. Simili propè modo, cum quidam in confinio Flandriæ ſororem languidam & mortuam putatam: ſub eadem die, antequam ſepeliretur figmentum, inter arundineta iuxta maris litora inueniſſet, reduxit eã ad propria, & ingreſſus domum, vbi ab amicis quaſi mortua plangebatur, diſcopertum figmentum extracto gladio in fruſta concidit: horrentibus cunctis & clamantib. Cur in funus ſororis, tanta crudelitate ſæuiret. Et mox ſubridens, crudelis, inquit, videor in ſororem? Non eſt illud ſororis corpus, ſed figmentum & illuſio dæmonum. Et hæc dicens ſecum cunctos accepit & adduxit ad domum propriam, et eis ſororem reductam oſtendit. Et hæc vſque ad tempora noſtra permanſit.* Si quæras, quid de his ſentiam: dicam cum Alb. Magno, & Cantipratenſe, mihi non liquere. Fieri poſſent à dæmone Deo permittente: Sed arbitror in his duobus exemplis, illud primum procum, & in ſecundo hanc fortè virginem Satanæ partiarios fuiſſe.

SECTIO III.

VVlgaris perſuaſio eſt, ſemper in his corporibus aſſumptis aliquid obuium oculis, quo deprehendatur dæmonicum eſſe ſpectrum facilè crediderim, ſic contingere. Sed puto, ſi maiore poteſtate non impediantur dæmones, poſſe qua velint apparere forma, humanamq; perfectam, & omni ex parte pulchrã, pulcherrimamq; exhibere. Qualẽ ſe fortaſſis exhibuit B. Alberto Carmelitæ, à quo crucis ſigno obiecto fuit fugatus, ut narratur à Io. Maria Cõpoſtellano, *initiò vitæ*

B. Al-

Litteræ Romana.

*B.Alberti.*Verum ſolet ei obſtare Dei volũtas,quæ ut ſemper aliquid adſit, quo detegatur impietas & impoſtura: ne quam mortales ignorantiæ iuſtam excuſationem prætexant;certis animalium formis dæmonia nondum uti permiſit, ut columbæ, ſeu agni: fortè quod agnus verus ſit Chriſtus Paſtor bonus veruſq;;& in columbæ ſpecie Spiritus ſanctus ſolitus ſit apparere,& quia hæc animalia dolo carent, & nullum inferre ſolent damnum, ut docet Tyræus ſup.Libentius induit animalia, in quib. aliqua ſunt quæ meritò culpes. Hirci forma ſeu capri valde ei antiqua eſt:& quia hircus Numen Ægyptiũ eſt,cenſet Moyſes Maymon *in ductore dubitantiũ*,iuſſos Hebræos in ſacrificiis hircum offerre. Et olim Iuppiter Hammon in Hirci forma colebatur: dictus *Hammon*,quaſi *Chammon*, a Cham inuentore Magiæ. Hodie ēt ſolemne illi, qñ pactum expreſſum init,offerre ſe cõſpicuum forma uirili:poſt pactum,qñ adorandus,ſemper in forma hirci,ut ſibi accidiſſe fatebatur Ioan. ille Stapulenſis,& obſcurius innuitur in cõfeſſione Doctoris Edelini apud Iaqueriũ c.4. & habetur apertiſſimè in ſententiæ Auinionenſis breuiculo,quod verbotenus dabo *lib.5 ſect.15. circ.fi.* Aliqñ a facientibus homagium non cernitur,ut narrat Meierus *Chro.Flãdriæ anno* 1459. quando tamen ſe adoradum proponit,ſemper id in forma caprarum mariti, & quidē fœdi aſpectu,atri,olidiq;.Huius rei variæ cauſæ redduntur. vna qm̃, ob reuerentiã verbi incarnati, Deus non patitur cũ tunc aſſumere humanum ſchema. Et hoc ſenſu Sebaſtia. Michael *ſchol.10. Pneumalog.* arbitratur ad litteram accipiendum,quod *Apoc.13.v.4.* tradun tur impij beſtiam adoraturi, hoc eſt Diabolum in beſtiæ forma. Sed cũ beſtia illic uocetur ipſe Antichriſtus,iuxta D.D.Hippolytum,Methodiũ,Irænæum, Aretham & alios;conſtat hũc ſenſum non eſſe litteralem. Illud verius, quia coluerunt olim diabolũ in forma hirci, ideo dæmones vocari SAHIRIM, hoc eſt piloſos,ſeu hirſutos, ut ſolet aliquando D.Hiero.vertere.*vide c.17.Leuit.& c.13.Eſa.v.21. & c.34.verſ.14.* Nã *Sahir* Hebræis *hircus* quaſi *hirtus* dr̃, ut Latinis, a pilis & horrore, unde fors ēt *Satyri* nomē deductum. Confirmat Kimchi *in radicum libro* dũ ſcribit: *Sahir* vocari diabolum, quia ſolitus hirci effigie ſe conſpiciendum præbere.Illud ēt notat Michaelis, *d.c.17.v.7.Leuit.LXX.* non temere vertiſſe *ματαίοις*, quaſi dicant *Fatuellos*, vnde deducta vox Lõgobardica *Matous*,litteræ omiſſione, quos Galli ad verbum uocant, *Folletons*,& alij per abbreuiationē,*Follons*, quia riſum excitant riſu,tripudio, ſibilo,cantu,&c. quod dæmonē feciſſe conſtat ex vita D.Antonij,& D.Tho. *1.2.q.89.a.4.in arg.3.* Ego tamē illud *ματαίοις*,pro uanis potius acceperim, vt reſpexerint ad *Elilim*,nomen idolorum. Nam idolis ſacrificare eo loco prohibebatur,hoc eſt dæmonibus qui vana idolorum ſpecie colebãtur.

שעירים.

Alia cauſa reddi põt, animalis huius ſalacitas, ſuperbia, & alia uitia, quæ moribus & actionib.ſuis dæmones ſtudioſè imitantur,ut multis oſtēdit Remig.*li.1.c.24.* Denique hircum ſeu capram; *ut legimus in vita S.Radegundis lib.2. quem ſcripſit Baudomina Sanctimonialis eius coætanea*; induit, quia hircorum, qui a ſiniſtris locãdi, eſt caput: ſanè hac ut plurimum forma adoratur.vt exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Gaguinus *a*, & alijs Torquemada:idq; ab antiquiſſimis Theſei temporib.manaſſe cenſet Remigius, equidem prius ex ſacris opinor prophetarũ teſtimonijs id deduci poſſe, in quibus *Zairim* vocantur,ut docui. Quando vult familiaritatis & fidei ſpecimen præbere, catti, uel canis ſumit effigiem. de cattis, quotidiana Lamiarũ confeſſio fidē facit;de cane,Agrippa Cornelius, & SimõMagus,tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equũ induit.teſtis de Hadingo Olaus,de Comite

a lib.10.hiſt. Franc. Torquema. dial. 3.Remig.li.1 dæmono.c.13

nite Matiſconenſi Petrus Cluniacenſis.Hugo Floriacenſis: *a* ſi per locum anguſtũ vel rimã ſubiturus,vel cuſtodib. illuſurus,veſpertilio, muſculus, vel muſtela fit. *b* Si qui præſentes ſint colloquium impedituri, vel quos velit latere,muſcam induit,& partes aurib. vicinas occupans,quæ vult,inſuſurrat: *c* ſi ut gregē laceret, vt ſæuiat in animãtes homineſve,induit lupũ *d* ſi quos terrere velit aut turbare, ut Gallus gallinaceus magnus & ferociēs Pachomio (*Metaphraſt.apud Suriũ menſe Maio*) vt coruus aut vultur S.Romuldo,(*Damian.in eius vita*) vt vulpecula verò apparet Hilarioni; *e* vt canis Dunſtano *apud Sur. in eius vita menſe Maio;* vt Serpens, Leonardo Corbeiacenſi:*f* vt draco,D.Margaretæ,& Ferdi.Gunzaluo,Caſtellę Comiti,eiuſq; exercitui:*g* Si ad malum,ſpecie boni,velit inducere, apparet forma Chriſti,ut D.Martino apud Seuerum, vel in forma Dei, vt Theodoræ viduæ,vel in forma angeli, vt D.Iulianæ.*h* Deniq; formã capit,quæ inſtituto maximè ſit accommodata:&,quia ad omnia ferè idonea eſt humana hãc vt plurimum effingit,non eodē mõ. Scribit vetuſtus ſcriptor in vita S.Roberti Abbatis: *Nocte quadam vir ſanctus vidit malignum ad chori aditum cõſiſtere, & conari quidem ſæpius ingredi, ſed fruſtra tamen.Habebat formam ruſtici præcincti,nudis longiſq; tibijs ferentis a tergo ſportulam,& ad pectus lignum funibus innexum.Cœpit porrò producto collo circuire chorum,oculos in fratres attente conijcere:ſi quid poſſet forſitan gratũ ſibi in aliquo cernere.At viro Dei inſtantius orante, & fratres a torpore excitante,improbus explorator diu fruſtra expectans:cum nil ſe proficere videret, indignabundus ad chorum fratrũ conuerſorũ ſe contulit: illic quoq; cunctos curioſè contemplans:ſi quos uideret ſomnolentos,cachinnans ſtrepuit:ſi noxijs cogitationib.occupatos, mirũ in modum tripudians applauſit.Tandem inter nouicios reperit iuuenē quendã animo ad illicita euagantē, nec niſi ſolo corpore illic præſentem,imò etiam clandeſtinam fugam meditantem. animaduertens igitur illum ſuæ fortis eſſe fuſcinula apprehenſum, in fiſcellam ſuam proiecit,& celeriter inde ſe proripuit.Cernens id uir ſanctus multum pro ſalute illius anxius & ſollicitus, mane diligenter iuſſit illum inquiri.Sed ille, ante aurorã vagus & profugus,excuſſo ſuaui iugo Chriſti, ſecutus erat inimicum. Adiunxit autem ſe hominib. ſceleratis, deditusq; latrocinijs,non diu poſt captus eſt,& capite plexus,miſerrime è vita exceſſit.* Eidem in Nuptiarum pompã dęmon apparuit calamiſtratus, procaci vultu, & actioſus *vide Sur.tom.3.Iun.* 7.Maximo Rhegienſi apparuit,ut nauis & nautæ recens appulſi: Euagrio, ut clericus hæreticus:Macario,ſemel vt meſſor, ſemel vt pharmacopola: Nathanaeli ſemel vt agazo agens aſinum,ſemel vt ſeruus lorarius:quę Marulus & Sabellicus, ex vetuſtioribus, teſtãtur.*i* Apelli apparuit, vt pulchra & comta, & illecebroſa mulier: ſed hic prudēter eũ ferro,quod verſabat, candente abegit. k Sed quantumuis ille velit, pulcherrimã hominis ſimilitudinem repræſentare: quæ Dei bonitas eſt, tantum ſolet aſſumere, quam & qualē Deus permittit teſte D.Chryſoſt.*hom.4.de Lazaro*: & ideo uel ipſo inuito fieri videmus, ut qui non obeſæ nimiũ mentis ſint;ſemper, ſi attendant,fucum queant deprehēdere.Aut enim ſe oſtendũt dęmones humano corpore atro,illuuioſo, ſqualido,fætēte,tetro,ac formidabili:aut ſalteobſcuro,nigro, fœdoq; vultu;narib. uel deformiter ſimis, vel immane aq lis, oris rictu ſparſo,ꝓfundoq;, luminib. valdè abditis flammantibuſq; manib. pedibuſq; obuncis ac vulturinis, ſtrigoſis brachijs cruribuſq;, & admodũ villoſis,caprinis ēt vel aſininis tibijs; vno vel vtroque pede biſido corneoque,interdum & ſolidungulo, interdum mutili pede altero,uel vtroq;,demum ſtatura corporis nunquam iuſta ac decora, ſed cui ſemper adſit aliquid inſolitæ notæ, & deformitatem prauitatemque dæmonis prodentis.

Olaus li.3.
Clun.lib. miraculis,
Hugo i Chrõ.
Cyrill.in ui ta S. Daniel.
Apulei.in Miſſa.
Nider.li. Formicar
Remig.d.c.
D.Hier.in Hilarione.
Marulus li. 7.
Rodericus ...tius p. 3. Hiſpan.
Marul.ſup.
i *Marulus d. c.7 Sabel.lib. 10. exempl.c. 3.*
k *Soſomen. li. 6.c.28.*

Univerſidad de Deuſto Biblioteca

probant iſta veterib. recentibuſque exemplis alij: *a* & nos iam multa in medium attulimus. Sanè morituris ſolet maximè terrifica apparere ſpecie, vt B. Martino apud Seuer. Sulpitium: vt Florentio illi, cui uiſus ore uaſtam flammam, narib. fumum fundens ſulphureum *Blaſius Melaneſius, in uita S. Ioan. Gualberti*; vt B. Oportunæ ferociens in ſpecie nigerrimi Æthiopis, capilli & barba ſtillabant quaſi picem calidam & liquidam, oculi ferrū ignitum & ſtricturas ſcintillans. *Adeleſinus Epiſcopus in eius uita apud Sur. menſe Aprilis.* cuius rei rationem Angelus reddidit B. Aichadro, hoc à Deo permitti, vt hic ipſe terror tam terribilis viſionis expiet in ſanctis, ſi quid adhuc expiandum in illis eſſet reliquum, ut ſcribit Fulbertus, *in vita Aichardri, apud Surium menſe Septemb.*

a Sebaſt. Michaelis Pneumalog. cap. 4. Tyreus lib. 1. de apparit. ſpirit. c. 9. Binſfeld. de confeſſ. malef. prælud. 12. Remigius lib. 1. dæmonol. c. 7. 8. 10. 14. & 13. & lib. 3. c. 10. Ananias lib. 3. de Nat. dæmon.

In hoc aſſumpto corpore loqui illos poſſe, & ſolere, teſtatur omnis antiquitas, quæ & oraculorum ab eis fuſorum, & antrorum, quercuum, ſtatuarumque loquentium (de quibus actum alibi) meminit: eoque pertinent etiam caluariæ ſeu capita mortuorum Gentilium, in quibus dæmones locuti, ut caput filij Policriti, de quo Plethon *b* ex Hierone Alexandrino, caput Publij, de quo idem Plethon ex Antiſthene, caput Gabinij, de quo Plinius Senior; *c* & cranium Magi, de quo Franciſc. Picus; *d* & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Minorita. *e* Dicendum quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia propriè carent corpore. & ideo, non magis quam Angeli, putandi verè comedere, uel bibere potum eſcamue corporea: qua de re dubitare (videtur Origenes dubitaſſe Dialo. 3. de Chriſto homine) vt cenſeo, non philoſophicum nec Catholicum eſt, ſed deliriū ſequi recentiorū Rabbinorū. philoſophicū non eſſe norunt omnes philoſophi, & optimè probat Toſtat. q. 11. in Exod. cap. 7. Catholicum non eſſe confirmat S. S. Tobiæ 12. verſic. 23. Rabbinicum eſſe patet ex Auoth Natani, ubi homo demens, ſcribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere ac bibere, venere uti & prolem gignere & mortales eſſe. Quis non rideat hæc hodie etiam inculcari ab homine Caluiniſta, cui Tobiæ liber non eſt Sacroſanctus? cùm itaque loqui ſit actio vitalis, ſequitur loqui cùm videntur dæmones, non loqui propriè, & vitali actione, ſed producendo ſonum in aere humanæ voci ſimilem, & adſtantium aurib. inſonantem, ut notat Gregoras: *f* ad eum fermè modū, quo quis artificiosè quopiam inſtrumento, puta tibia vel tuba: ſonum vocis humanæ exprimat: vel quo modo cauæ valles exceptam ac repercuſsā vocem, articulatè admodum reciprocant: vel, ut, criſpi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus ac tonos ſonum diſcriminant. *lege ſi lubet Toſtatum in d. cap. 7. q. 15.* Sermone ut plurimum vtuntur, quo regionis illius incolę, ut Pſellus tradidit. *g* Sed (quod notandum. nam & hinc fucum queas deprehendere) vtūtur voce ſtridula, ſubſibilante, confuſa, obſcura, debili, puſilla, & quaſi ex dolio, vel per teſtam rimoſam, docēt hoc Sagarum confeſſiones plurimæ, apud Remigium. *h* Poteſt aūt diabolus, quando in aſſumpto corpore apparet, videri: & quando loquitur, audiri, a quib. tantum vult, ceteros uero latere, idq; naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios ex parte organi uel obiecti adferat aliquod impedimentum, ut ſi medium impediat ita, ut per illud ſpecies ad oculum uel auditum nō perferantur, uel ſi ipſas ſimilitudines prohibeat, uel quos latere uult in extaſim rapiat ad alios uero, a quib. audiri & uideri uult, ſinat ſimulachra & ſonos liberè commeare, & imaginationem eorum ad alia nulla abducat. *i*

b lib. de miracul.

c lib. 7. c. 52.

d li. 7. de præ not. c. 10.

e li. de ſtatu animarum poſt obitum.

f li. 5. hiſt. Byzantinæ ſub fin.

g li. de dæmonibus.

h lib. 1. dæmonolat. c. 8.

i Alber. & Rich. in 2. d. 8. Anglez. 7 vnit. de dæmon. artic. 4 dub. ult. Ananias d. lib. 3 & alij.

SECTIO VLTIMA.

PRocurare deniq́, ut dæmones nobis appareant, vel, ut defunctorum animas nobis repræſentent (quod illi facere reuera nequeunt) nullo modo licet, immo Mortale eſt peccatum. Nam, ut ſocios, vocare non poſſumus, quibuſcum omnis familiaritas nobis eſt interdicta, ut docent D. Auguſt. *a* & D. Tho. Non vult Apoſtolus, *Nos ſocios fieri dæmoniorum. b* Amicè ab illis & precario petere, uel recipere, eſt in aduerſarij caſtra ſe recipere, & trāsfugere à Chriſti Eccleſia. Per modum imperij & compulſionis non poſſumus eos adigere, niſi quatenus ſumus ad hoc à Deo delegati per exorciſticam dignitatem, in cuius exercitio diuinum imperium operatur. *c* Denique etiamſi liceret, ſtultum id foret: quia nihil à dæmone exſpectandum boni vel vtilitatis: nihil boni confert in homines niſi maiori permixtū malo, nihil docet, niſi merè curioſum & futile, non obſequitur, niſi vt perdat, & æterno exitio inuolutos diræ ſuæ ſubdat tyrannidi. Ex his apparitionibus dæmonum oriri poſſet alicui dubium, Cur illi antiquis patribus uiſibiles apparuerint adeo frequenter, nobis hodie non item? Hanc quæſtionem olim Sāctus Ioānes Briglintonius propoſuit S. Guilhelmo Shleghtholmēſi, qui reſpondit; *Antiquorum patrum animos nō fallax ſplendor & inanis gloria, ſed diuina gratia illuſtrarat. Itaque facilè illi fraudulentas inimici machinationes peruidentes, ceu pugiles inuicti, illum fortiter expugnarunt. Quod ille ſuperbus non ferens, difficillima tentationum certamina illis obijciebat, monſtroſas formas, & teterrimos impetus eis ingerens, vt vi illos protruderet in peccata. Nos verò, qui facile ei obedimus, occultis tentationum iaculis, citò proſternit, etiamſi nullam nobis tetram ſpeciem repræſentet.* Hactenus illius tēporis ſcriptor, *apud Suriū Octob. 10.* Addo, tum id Deū permiſiſſe, qa minus curioſitatis tū erat, & minus periculi ab illuſione imminebat.

a lib. 2. de ... Chriſt... c. 23. & ... 2. 2. q. ... a. 2.

b 1. Cor. 10. 20.

c Vide Tyræū ... c. 15.

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus poſsit facere ut homo verè reſurgat?

EMpedocles apud Laert. *lib. 8.* & ceteri magi, contendūt eſſe quaſdā herbas, quib. mortui ad vitā reuocantur. Xanthus hiſtoricus narrat herba Bali, Tillonem quendam, & dracone vitæ reſtitutos: & Iuba refert Arabica quadā herba ſuſcitatū alium. Sed Archimagus noſtri tēporis cenſet, de homine, non poſſe id dæmonē, de ceteris animantibus, poſſe. Sic enim naturaliter muſcas ſubmerſas reuiuiſcere, ſi in cinerib. tepidis ponātur; apes ſimiliter, ſi ſucco nepetæ perfundantur: anguillas defectu aquæ mortuas, ſi integræ iniiciantur in acetum, & permiſceatur ſanguis vulturis, & ſub fimo recondantur; intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos, proprio ſanguine, ad vitam reuocare: Leunculum quoque defunctum voce & ſpiritu parentis reſuſcitari: idem muſtelæ iuris eſſe in catulos. De pellicano & Leone, ſcio veteres multos graues auctores conſentire. *Viciciliuum* auem paruulam vocant reſuſcitatum Indi, quia putant hieme emori, vere ſuſcitari, ut tradit Fran. Gomara *c. 23. Hiſt. Mexicanæ.* ſed bona cum illorum venia

1. Cenſeo, quæ ex putrefactione quoq; naſcuntur animalia, ea poſſe cum vitam amiſerint, naturalib. remedijs a dæmone uiuificari. qa nouit vim caloris putredinalis, & cetera ad hoc requiſita. Notandum tamen, nō fore hoc idem animal numero, quia licet materia poſſit adhuc eſſe eadem, ſi corrupta nondum erat: tamen anima, quæ ex eius potentia educetur, de nouo, non erit eadem cum ea numero, quæ perierat. Soliuſque Dei eſt priuilegium poſſe, quod perijt, iterum idem numero reproducere: quam ſententiam ceterorum, diſſentiente Scoto, veriorem puto. Scotus enim & Richard. cenſent etiā per naturales cauſas id fieri nonnūquam poſſe. *d* Contra Dur. & Marſil. neq; Deū id facere poſſe. *e* Scotum refellunt recentiores, *f* & merito, cū à priuatone ad habitum non ſit poſſibilis regreſſus iuxta Ariſtot. *1. Phyſic. & 2. de generat.* D. Dionyſ. *cap. 6. de diu. nom.*) Ambr. Lact. & alij Patres,

d Scot. in 4. d. 43. q. 3. & Richar. ibid. ar. 3. q. 1.

e Dur. d. 43. q. 3. Marſil. ibid. q. 20.

f Capreo. in 4. d. 43. q. 1. in arg. contra ſecundam Sonc. in. 5. Metap. q. 6. Sotus d. 43. q. 1. ar. 3. Tolet. 2. de gener. q. vlt. Bānes. & alij, ibi Suar. in 3. par. quæſt. 53. ſect. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſemper de hac re, vt de uero miraculo, loquuntur. Durãdum iidem Sotus, Sõnci Suar. & alij citati, tam copioſe & fortiter refellunt, ut qui eum adhuc defendere nitatur; is peruicaciæ, & temeritatis notam certè nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cum reſurrectio requirat numericam identitatem rei reſurgentis, tum quo ad formam, tum quo ad materiam, earumq; vnionem, eandem ſaltem ſpecificam, ſolum hominem proprie dici reſurgere. huius enim ſolius, quia immortalis, eadem perdurat forma: cetera animantia ſi quando viuificentur, improprie dicuntur reſuſcitari. a *Quare ſimpliciter loquendo, nec vt inſecta quidem reſurgant, Satan poterit efficere.*

a *vide Soarẽ d. q. 53. ſect. 1. & 2.*

Cenſeo 2. *animantia perfectiora, & quæ ex putrefactione non naſcuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non poſſe.* quia requirunt perfectiores quaſdam diſpoſitiones, accuratioremq; organorum ſingulorum præparationem, quæ non, niſi naturali ſeminis virtute, poſſunt cõfici. Et hoc apud Simeonem Metaphr. *in vita S. Silueſtri* fatetur Zambre Magus Iudæus, qui taurũ verbis in aurem ſubmurmuratis occiderat, eum viuificari, niſi à Deo non poſſe. Quare ſi qua talia nonnunquã viſa ſunt reuiuiſcere, penitus mortua non fuere, ſed mortuis tantum ſimilia: ſicut animantia, quæ certis anni temporibus immota iacent, & q. mortua, poſtea vere ineunte excitantur, & videntur vitæ redditæ, vt accidit gliribus, vrſis, & paſſeri vitulino (*h. uiccilino*) apud Mexicum, teſte Card. b

b *li. 7. de uarietat. c. 36.*

Cenſeo 3. *non poſſe dæmonem efficere, vt anima vnius bruti, aliud corpus animet.* quia ſingulæ huiuſmodi animæ ex potentia materiæ eductæ, ſi a materia ſua ſepares, emoriuntur. Sed quid de homine?

Cenſeo 4. *minimam, vel nullam dæmonis eſſe poteſtatem.* hoc explico. Non poteſt facere, vt homo à mortuis reſurgat: ſiue non poteſt facere, vt anima hominis ſuum corpus ſubintret, & illud viuificet, informetque. hæc concluſionis pars, eſt fide tenenda, c & eſt philoſophiæ innixa, qua definitum, à perfecta priuatione & totali, non dari ad habitum naturalem regreſſum. miraculoſa itaque eſt hæc res, quare & Deo propria. Non poteſt dæmon ipſe illud corpus informare: quia ipſe eſt ſubſtãtia perfecta & completa, cui repugnat aliã ſubſtantiam, vt partem, componere. Non poteſt dæmon animam humanã à corpore ſeparatam iterum illi immittere, vt eam informet: probo quia vnicus modus eſt naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem infuſionemque animæ. Sed hic corpus non generatur. ergo hic non eſt naturalis vniendi modus. Supernaturalis verò modus, qualis interuenit in reſurrectione, ſoli Deo competit. Poſſet dæmon, ſi Deus permitteret, cogere animam damnatam ſubire corpus, vt illud moueat, & in illo actiones aliquas demonſtret; quia ſic ipſe poteſt ſubire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc poſſet compellere. Poſſunt etiam Magi (ex pacto) per ſuperiores dæmones cogere inferiores vt cadauer ingreſſi, illud geſtent, moueant, ceteraque ad tempus faciant, quib. videantur viuere. Vt factum Louanij a Corn. Agrippa. Is commenſalem habebat nimis curioſum. ſemel profectus aliquo Agrippa, vxori, quam poſtea repudiauit, claues muſęi ſui tradidit, addita prohibitione, ne quem ingredi ſineret. Incõſultus ille adoleſcens, oportune, importune, non deſtitit mulierculam deprecari, ſibi copiam ingrediẽdi vt faceret, donec impetrauit. Muſæum ingreſſus, incidit in *libellum Coniurationum*, legit: en illi pulſatio ad ianuam. turbatur: ſed pergit legere. pulſat iterũ neſcio quis; &, nihil reſpondente rudi harum rerum iuuene, dæmon ingreditur. quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? iſti metus vocem intercludit,

c *vide Soar. & Sot ſup.*

fauces

fauces dæmon. ſic miſer luit pœnam nefariæ curioſitatis. Redit interea domum archimagus. videt exſultantes ſuper eam dæmones. vtitur ſolitis artib. adſunt vocati; narrant rem, vt geſta. ille homicidæ iubet cadauer ingredi, & per forum (vbi ceteri ſolebant ſtudioſi frequentius conuenire) aliquoties obambulare, tandemque corpus deſerere. Ambulauit ille ter quaterve, tum corpus concidit, diffugiente eo qui regebat. Creditum diu, hunc ſubita correptũ morte concidiſſe: ſed indicia ſuffocationis initiò rem ſuſpectam fecere, poſtea tempus omnia diuulgauit, & Agrippa, quas pectore occuluerat hæreſes, in Lotaringiã profugus, cœpit euomere.

SECTIO II.

OBijciuntur nobis multæ Gentilium narrationes, non poetarũ modo, de ſuſcitatis ope Æſculapij, Tindareo, Glauco, Admeto & ſimil. Sed & grauiorum ſcriptorum. de Ere Armeno narrat Plato; de Gabieno & alijs Plinius, de Zacla Ægyptio Apuleius, de ſuſcitatis ab Apollonio Philoſtratus, de ſuſcitatis a Simone Mago Clemens, & Egeſippus a. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarchus a medicis pro mortuo habitus & relictus, non multo poſt viſus ad uitam redire; ſe dicebat verè reſurrexiſſe; illoſque dæmones, qui eum vita eduxerant, grauiter ab ipſorum Principe increpitos fuiſſe, quod eum, pro Nicauda coriario, rapuiſſent, qui eodem die & hora febre correptus, cum in lecto iaceret, eo morbo deceſſit: Neque hac re contentus, ad teſtandã reſurrectionem ſuam, Plutarcho, qui tunc laborabat, breui incolumem eũ fore prædixit: atque ita contigit. Polychronici auctor Ranulphus b narrat, Comitem Richardum quadam nocte ſolum, orationis gratia, ingreſsũ in templum; inueniſſe ibi mortui capulum, in quo cadauer erat repoſitũ. *Dum autẽ Comes oraret, ſubitò mortuus ille magno cum ſtrepitu è feretro exſiliit, ac extenſis brachijs, quaſi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem acceſſit. Quẽ cum Comes ſignum crucis fronti ſuæ imprimens, fruſtra intenſius, vt recederet adiuraret, ſtricto gladio illum diſſecuit: & exinde ſtatuit per totam terram circa funera vigilias celebrari.* Vtroque admirabilius eſt, quod ex Guaguini deſcriptione Moſcouiæ, nunc adijciã; Populos ſcribit *quoſdam in Lucomoria, regione Ruſsia, habitantes, quotannis vigeſimaſeptima menſis Nouembris die, vt ſolent hirũdines & ranæ, ſic & ipſos præ frigoris brumalis magnitudine mori: poſtea redeunte vere, vigeſima quarta Aprilis die denuò reuiuiſcere. Addit hos, cum ſibi mortem imminere ſentiunt, merces ſuas certis in locis deponere; quas Gruſtenſii & Serponovvtzij vicini populi, ſuis mercibus interim æquiualentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reuiuiſcentes eas merces, ſi iuſtæ videantur, pro ſuis accipiunt: ſin minus, eaſdẽ repetunt. Vnde lites, & bella ſæpiſsimè inter eos oriri dicuntur.* Verum idem narrans Sigiſmundus libro Baro *fol. 86. Moſcouiæ* habet pro fabula.

Plato li. 10. … repub. Pli. … 7. c. 52. A…leius in Mi… ſſa li. 2. Phi… ſtrat. lib. 6. … vita Apol… D. Clem. … Itinerario. … Egeſip. l. 3. … excid. Hie… ſ. c. 2. Plu… tch. lib. de … ima. … lib. 6. c. 7.

Quare his omnibus & ſimilib. exẽplis ſuccinctè reſpondendum. *Multas ſolere eſſe illuſiones dæmonum circa huiuſmodi.* Aliquando corpora mortuorum furatur, & ſubſtituit alia aerea; quæ mouet inſtar viuentium: ſic abſtuliſſe eũ corpus Romuli ſcimus ex Liuio, & Cleomedis ſcimus: & Alcmenæ, quã etiam Rhadamanto datã fingunt vxorẽ, & Ariſteæ Proconneſij, ex Plutarcho, & Herodoto; itẽ Aſpalidis & Cteſyllæ, virginũ, ex Antonino Liberali c. Sic alios ad tps ſubſtituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero & ſimilib. vel ipſe ſubiuit eorũ exuuias.

Nã aliqñ ẽt, vt quæ verè cadauera ſunt, fingat viuere, ipſe illa ſubingreditur; &, ſicut nauta ſolet mouere nauim, ſic ipſe illa mouet, & viuentiũ ſimilia cogit opera geſtuſque imitari. huc referendũ illud Simonis Magi factũ, ꝙ obijciunt; huc illud de Richardo Comite; huc illud de Ero Pamphylio, ſeu Armenio, niſi hoc potius a Platone confictum, ut metu infe-

c *Liuius li. 1 Plu. in Romulo. Herodo. l. 4 Antoninus Liberalis in Trãsforma.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

rorum homines à peccãdo deterret, vt Iuſtinus Martyr cẽſuit, *in Paraneſi*: huc illa de Gabinij, Polycriti, Publij capitib. fatidicis; huc illud Apulei de Socrate, cui⁹ abſciſsũ caput veratrix illa copa, cũ amputaſſet, iterumq; iniecta ſpongia coniunxiſſet corpori; poſtridie miſer, dũ contra iuſſum in flumine bibit, excidẽte ſpõgia, caput amiſit. Nã huic verè caput præſciſsũ fuerat, ſimulatè dũtaxat redditũ: huc pertinet, quod de Agrippæ omeotrapezo narraui; huc alia tria quæ narrat Nicolaus Remigius *lib. 2. dæmonolatr. c. 1.* huc quod à Philoſtrato, *Heroicor. Dialog. 1.* narratur, Phrygios Paſtores, cum pecudes peſtilitate abſumerẽtur in Sigæo, ad Aiacis Telamonij ſepulchrũ congregatos, varijs maledictis defunctum laceraſſe: vnũ cæteris petulantiorẽ Homeri verſus *a*, quib. Aiacis fuga deſcribitur, cãtillare cœpiſſe, *αἴας δ᾽ οὐκ ἔτι μίμνεν*, tũ vocẽ truculentam è monumento erupiſſe, *ἀλλ᾽ οὐ ἔμιμνον*, & paſtores perterritos in fugã egiſſe. vocis n. auctor hic dæmon; huc deniq; ptinet; de Germano iuuene admirandũ, quod ſequente qõne narrabitur. Niſi q illic finxit occidi, qui occiſus non erat, ſed abſtractus à ſenſibus decollari ſe putabat, cæteri quoq; pſtrictis oculis idẽ arbitrabantur. Nec. n. illi caput præſciſsum fuit, reſtitutũ, ſed fuere oĩa præſtigioſa. — a *Iliad. ò.*

Hoc modo fictæ reſurrectionis exẽplum ſubdã vnum, quo antiquitas nullũ nec certius, nec mirificentius prodidit. Hiſtoria Dalhemij accidit in Lotharingia anno 1581. inter Petronium Armentariũ, & Abrahelem ſuccubã. quo pacto ab hac ille perductus ſit primũ in nefarios amplexus, deinde in proprij filioli parricidiũ; denique ex mœrore & deſperatione, & ficta filioli reſurrectione, ad idolatriã; & quo pacto dæmon viuo ſimilẽ præſtiterit anno integro, deinde cadauer deſtituerit, eleganti imprimis carmine graphicè admodũ exhibuit vir præſtans, Nico. Remig. *li. 2. Periochà 1.* quod aſcribã eo libentius, quo æquius melius; quia (malo more, nec ferẽdo nuperi typographi, detractis carminũ libris, mutilũ eius de dæmonolatria opus ediderunt) facilius ſeruabitur, quo pluribus locis legetur.

Inter arenoſi ſinuoſa fluenta Moſellæ,
Et Sarræ rectos immoto litore curſus:
Pagus in hac celebri non multum nomine Dalhem,
Illic dum paſcit ſemotà in valle bubulcus
Armentum, & varios curarum corde volutat — Cauſa.
Fluctus: fortè rei anguſtæ pertæſus iniquam
Sortem; aut vltrices meditans ardentius iras,
Illatum ob damnum, aut inimicæ iurgia linguæ:
Ecce inopina vltrò ſeſe infert ſuccuba multum — Agreſsio, & corpus aſſumptum.
Virgineo pellax vultu, geſtuſq; decore
Tota ementitis caput exornata ſmaragdis, — Inductio.
Inq; orbes vtrimq; comas intorta nitentes:
Solatur mæſtum: vocat in ſpem ſe potiundi,
Atq; inopum votis fruſtra tam ſæpè vocatas
Spondet opes, vel quas auritus poſcere Iacchum
Rex nolit: ſua ſi non ire in verba recuſet.
Qualis ab alternis animatus follibus ignis
Lambit anhelando dum fiat ductile ferrum:
Vt facilem monitis, & ad omnia iuſſa paratum — Pactum
Trux habeat, nullas ſuadendi negligit artes.
Iam placet alterius tam blanda lege ſubire
Imperium, pactoq; fides firmatur vtrimq;. — Concubitus.
Itur in horrendos amplexus, iungitur impar
Abſurdo coitu venus. irrediuina nefandos
Extẽplo moritur libertas iter amores.

Ac veluti infeſto ſerpentum ſaucia morſu
Membra ſequax ſpargunt ſic toto in corpore virus
Ipſa ſolus ſeſe ſatis opportuna ſaluti
Vt dare non poſsit, vel ſi ſe exporrigat omnem:
Integrum amatorem ſic occupat Abrahel iſtà
Illuuie (indiderat namq; hoc ſibi peſſima nomen)
In quaſuis domitum leges, vt flectere poſsit,
*Arbitrio penitus nullo * fandi atque nefandi.* — *Durè dictũ, & falsò. niſi interpreteris, vehementi violẽta perſuaſione, & du... ſeruitute. ...ra tamen ...ẽte humã arbitrij libertate.*
Nec mora, confeſtim ſpoliatæ præmia poſcit
Prima pudicitiæ. fac pars, ait, vt ſit amoris
Æqua mihi tecum. Nulla conſtare magis re
Poſſe id quàm facinus ſi patret victa furori
Quo natura nouo patrium ſubmittat amorem. — ...eficium.
Ergo cum ſera iam luce coegerit omnẽ
In ſua tecta gregem, & ſe lare denique paruo
Condiderit: primum vt ſe dulcis ad oſcula natus
Inualida innixus concedet brachia collo,
Depromptum pera (quam dum is perquirere geſtit
Rure reuertẽti ſæpè eſt expert⁹ inanẽ)
Exporgat malum hoc. vix primis morſibus illud
Attigerit, cum, dente fremens, offenſus acite,
Liuidus extremis labijs titubanter abibit,
Ponè premens refugam conſtrato corpore terram.
Hæc æquis oculis ea dum mandata facesſit,
Si ſpectare queat eo demum pignore amorem,
Qui nouus hæres adhuc, teſtatum firmiter iri.
  Tale horrere nefas primum, dubiaque furorem,
Naturaq; inter ſeſe cõmittere pugna:
Sed qui hoſtem firmum vacuam intro miſit in arcem,
Hic eius dubitet mandata capeſſere fruſtra:
Cum prece ſi blanda primò nil impetret audax
Imperio, actutum in violentam tranſeat iram,
Sitq; illi ſemper præſens pro lege voluntas.
Iam reducem veſper, qui tanti conſcius eſſe
Debebat ſceleris, gurguſti in limine diris
Stiterat innexum patrem: cum filius vltrò
Obuius amplexu multam de more ſalutem.
Ingeminat, pedibuſq; micans & blæſulus ore:
Nil magis ille inhibet tamen impia vota, ſed audens — Parricidium.
Pergit crudelis feralia munera lethi
Porrigere. Infandi ſit natus victima amoris,
Non horrente manu propria mactare parente.
Extẽplo, quæ ſe concludi paſſa latebris
Addiderat natura ſuis vehementior exit,
Inſurgitq; potens luctu; quem quaſtibus ægris — Deſperatio.
Atq; inconſulto fletu dum paſcitur: aſtat
Memento cædis monitrix, ſolatur, & vnà
Lucem inſtaurandam puero, rediuiuaq; fata
Spondet, ſi ex animo ſupplex id ſe oret adorans.
Verſuram facilis, quantumuis fænore iniquo, — Idololatria.
Admittit, totũ qui ſe decoxerat ante:
Ac fœda nati maculatos ſede penates
Dum cupit inconſtans quauis ratione piare,
Conſcelerat magis & funeſtat acerbius illos.
Nam primò genibus ſe aduoluens dæmonis, illum

Seu præſens Numen veneratur. deinde puellum,
Si modo vitales iterum ſibi poſtumus auras
Eius carpat ope, acceptum illi ſpondet habere:

Ficta reſurre ctio pueri verè me viui.

Qualis vbi irato glomorantes prælia venti
Incumbunt pelago, tremit artus nauita, multum
Ambiguus vitæ, & votorum prodigus omnes
Ordine ſollicitat Diuos, precibuſq; fatigat.
Reſtabat tumulo proiectum terga cadauer,
Extremum fugiens vbi vita reliquerat illud,
Et maturabat funus tardiſsima mater:
Ecce manus inter tractantis viſa moueri
Membra, ſuoque iterum ſenſim ſuperare calore,
Lumina ſemianimes detectu qualia ocellis
Monſtrant, vel quæ vix ſomno ſe merſa reſoluunt.
Hæc inſtauratæ præter ſpem ſigna ſalutis
Arripiunt animũ hilares, quantaq; fouendo
Sedulitate queunt, proſtratos viribus artus
Nunc hos, nunc illos reuocant ad munia vitæ.
Surgit inque pedes ſe extemplò dat puer, infert
Deinde gradum, & nota compellat voce parentes:
Solum ab eo varius, quem ſe monſtrauerat olim,
Quod turpi contracta cutu macie offerat ora, *(ter*
Quodq; recedentes oculos ſtupor occupa-
Hac igitur ſpecie deſertos hoſpita ſenſus
Vita animat rurſum ſuetaſq; redintegrat auras:
(Virbius vt quondam intercepta eſt luce potitus)
Sed non mens eadem ſedet, & non qui ante fouebat
Spiritus officio vitam molitur eodem.
Verum agitat pigram vitæ ſub imagine molem
Organicus dæmon, moreſq; imitatur agendo;
Spirant quos olim præ ſe natura ferebat.
Tandem quoque ſeſe in ſua terga reuoluerat annus,

Fraus detecta

Momento & ſolidum curſu compleuerat orbem
Deſerta vacuas ſedes ſtatione relinquens,
Sulphureo nidore fugã, ſtrepituq; frágoſo
Prodidit, atq; olidas pulſans erupit in auras.
Tum ruit auerſum geminata morte cadauer.
Conſequitur putris tantaq; grauedine fætor;
Qualis inoffenſe ſenſu hunc oblimet inertem
Quantumuis ſtupor, & latè vim excludat odorum,
Non queat humanis admitti naribus: ergo
Raptatur tectis impacto mordicus vnco,
Atq; inhonoratis puro ſub ceſpite terræ
Conditur exſequijs; ipſum ſe herrente parente,
Naturam probro qui ſic pudefecerat amens.

Denique fingit mortuos, qui reuera non mortui ſunt. ad hoc vtitur non raro commoditate morborum naturalium: quos ἀφώνους vocat, veluti ſi ſint apoplectici, ſiderati, vel attoniti; qui cerebro communi neruorum principio vehemẽter afflicto iacturam faciunt ſenſus, ac motus membrorum omniũ, & ſic ſenſu motuque defecti, quaſi mortui concidunt iacentque.

Niſi κάρα corripiantur, quæ eſt capitis quædam percuſſio, cum debili febre, humoribus ſic cerebrum infeſtantibus, vt totius inde corporis ſtupor & immobilitas conſequatur; quam comitante profundo ſomno, fit vt homo clauſis oculis demortui ſpecie lõgiſſimo quandoq; tẽpore ſic iaceat, ac ſi mortuus eſſet. 3. ſi patiantur

tur λειποθυμίαν, ſeu ſyncopen & animę deliquiũ, qui morb. ad ea quę diximus, addit aliquando motus arteriæ, pulſuſq; amiſſionem; quę paſſio reddit hominẽ vero mortuo quã ſimillimũ, & durat donec frigidorum humorum intemperantia & impetus diſſipetur. tali morbo laborans (*teſte in Elog. Ionio.*) Io. Duns Scotus, viuus pro mortuo ſepultus interijt. Tali morbo cẽſuerim laboraſſe Euarchũ illũ Plutarchi, nec quidquã momenti habet prædictio illa, quæ ex humana ẽt prudentia, & criſi medica, potuit manare. 4. Si feminę ſint, quæ matricis ſtrãgulationes, & ictericas paſſiones ſuſtinẽt, ob quas multũ aliquãdo tẽpus, velut mortuę ſolẽt iacere; *talẽ* fuiſſe Apollonij illã puellã, deprehenditur ex ipſomet Philoſtrato, & Euſebio *li. cont. Hierocl.* talis etiã fuit puella Heraclidis. In Auiola & Tuberone, vis igniũ frigidos ſyncopes humores diſcuſſit. De Lucumoriæ incolis, fortaſſis verè reſponderim, ab ipſo auctore ex aliorum tñ relatione, vt fabellam narrari: ideò toties repetit verbũ *dicitur*. Si tñ res vera narratur, referenda ad dæmonũ præſtigia: quæ partib. illis valdè graſſantur (vt patet de Neurorum Lycãthropia) & incolę putãdi interea ſõno cõſopiti, vt glires ac vrſi ſolẽt.

Teſtes Ae-
Celſus,
Pli. 4.

Ex prędictis illis dęmonis fraudib. nata perſuaſio ſtrigũ quædã valdè ridicula, credunt. n. aliquãdo boues vel arietes, quos occiderunt, & elixos aſſoſve comederunt, eoſdem poſtea numero à dęmone ſuſcitari. Huius dæmonicæ technæ modos haud eſt difficile varios deprehẽdere. Primo id facere poteſt præſtrictis oculis intuentium; immiſſo nẽpe in organũ humore, vel alia impreſſione, aut cõmotione ſpirituũ, ab imaginatione orta, & perducta ad ſenſum communẽ, & organa ſenſuum externorum, quo ſolẽt deſcendere ſimulacra, & ſpecies impreſſæ cõmotione & obiecto rei ſenſibilis: & ibi ſolent hæ ſpecies conſeruari, atq; adeo ſæpè mouere ipſum apprehẽſionis principiũ, vt ſenſus exterior ſibi æquè affici videatur, ac ſi ab obiecto exteriore verè immutaretur. Vt ſolet in ſomnis accidere dormienti: poteſtq; Diabolus id ẽt in vigilantib. efficere; q̃a res iſtæ corporeæ ſubſtantijs incorporeis, quo ad localem motũ obediunt. Hic modus eſt iuxta ſniam D. Thomæ, *quem lege de malo, q. 16. ar. 11. Secundò* poteſt hoc fieri ſuppoſitione. quid. n. prohibet dæmonẽ; ne bouem mortuum cum pelle & oſſib. alio deferat, & bouẽ ſimilẽ huic viuum ſupponat quam celerrimè, ita vt mutationis ſubitatio lateat aſtantes? & interea, dũ cadauer aufert, & bouẽ aliũ reponit, poteſt per interpoſitionẽ alicuius nubis, vel præſtigij alterius, efficere, ne aſtantes videãt locum eſſe vacuũ & bouem ablatũ. *Tertio* põt (quod ait Spineus ſtriges nonnulli confitentur) perficere ut quãdo Rex vel Regina curſus ſeu cõuentus virga corium, in quo collecta & congeſta ſunt oſſa, percutit, tunc confeſtim dæmon aliquis pellem illam ſubeat, cõiungat, compingat, & figuræ bouis adaptet, molemq; ſic erigat regatq; vt verus idẽ bos ſuſcitatus videatur. *Quarto* poteſt corpus bouinũ ex aere efformare totum cum nouà pelle, & nouis oſſibus, vel aliud corpus aereum compaginare illis oſſib. reliquis, & inſerere relictæ pelli, & ad tempus quoad opus, ſub illa pelle conſeruare ac mouere, & facere vt ambulet, ac mugiat; & cum neceſſe illud poſtea deſerens, videbitur bos mortua corruere. *Vnde* (ait Spineus) *à ſtrigib. communiter aſſeritur, quod reducti tales boues, ſuſcitati, ut ſibi uidetur, ad ſtabula dominorũ ſuorũ ex mandato Domini vel Dominæ curſus, infra triduũ moriuntur, quaſi macie in horas deſiccantur ex toto: & tremulatæ poſtmodũ quæ uidebantur carnes in præiacentẽ materiã* (ſcil. aeris) *cito reſoluuntur.* vide Bar. Spineum q. de Strigibus c. 7.

Sed ut ad morbos illos reuertamur, Chriſti Domini, & ſanctorum virorum miraculoſæ ſuſcitationes, facilè à morborũ illorum ceſſationib.

diſcer-

Universidad de Deusto Biblioteca

diſcernũtur, quia in fidei teſtimoniũ, ſolo iuſſu, aut prece ad Deũ fuſa, nullo temporis diſcrimine, aut mora, patrabantur: quĩq; etiam corpore per tabem diſſoluto, fœtenteq;, vt contigit in Lazaro; in morbis verò iſtis corpus abſq; corruptione & fœtore perſeuerat: quĩq; redintegratum corpus planè diſſectũ, diſcerptũ, diſiectumq; *a*, aliqñ poſt longiſſimum tempus, vt vt D. Maurilius puerum à ſeptennio mortuum *b*; & triennio exacto S. Staniſlaus Petricum quendã ad ferendũ veritati teſtimonium pro Eccleſiæ iure cõtra Boleſlaũ *c*. vide plura de hac re apud Michael. Medinã *li. 2. de fi. c. 7*.

a D. Stanislai vita apud Su. Mai. 8. tom. 7.
b Fulg. li. 6. c. 9. Marulus lib. 4. c. 10. & li. 2. c. 12.
c Dubrauius lib. 8. & Io. Lõgin. d. 10. 7. Surij c. 15.

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia poſſit in ipſos cacodæmones?

PEriere libri veterũ quorundã hac de re perſcripti: ſcripſerat. n. Battiades librũ *de Paredris*, & Cãpeſtres opus *de Catabolicis infernalibuſq.* quos citat Fulgent. *expoſit.* morali *in Virgil.* ex alijs ergo ſubſidia nobis ſunt petenda, maximè ex veritatis lapide Lydio, ſacra Theol. & ex Hiſtor. ꝓbatis.

Conſtare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium eſſe in bonos angelos, vel animas beatorum; in malos verò nihil ẽt poteſtatis habere, niſi ex pacto fingunt itaq; dæmones ſe à Magis cogi, quibus ſponte obtemperãt, vt plures irretiãt & retineant irretitos. Quod nunc eſt paulo enucleatius declarandum.

Si de bonis ſpiritibus ſiue angelis quæras: ijs cõpetere etiã natura vim aliquam arbitror malos cogendi, vel ſaltem cõpeſcẽdi; non tñ promiſcuè. Naturaliter quidem id poſſe, quoad dæmones, qui ſunt inferioris ordinis & hierarchiæ, non tñ exercere hanc vim, niſi Deo iubẽte vel permittẽte: quoad ęqualis verò hierarchiæ atque ordinis dæmones, vel ẽt ſuperioris, nullam habent vim cogendi naturalem, ſed tantũ accipiunt aliqñ peculiari Dei conceſſione, & quaſi delegatione. Idem dicẽdum de malorum vi in malos, (quos inueni diſtingui in *Pythonicos*, hoc eſt vaticinatores; in *Paredrios* hoc eſt familiares ſeu acceſſores; in *Catabolicos*, hoc eſt à quib. obſeſſi dirè affligũtur & in terrã eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang. *d* & in *Oniropompos*, vt vocat Irænæus non ſemel, hoc eſt malorum ſomniorum auerruncatores, vel oſtentatores bonorum; oĩa. n. hæc genera fingunt ſe Magis obtemperare, & in his oĩb. cõce eſt, aliquos eſſe ſuperiores, aliquos inferiores. Sed vt Angeli boni ſibi ſuperiorib. ſpontè, & alacriter obtẽperant: ſic è cõtrario cacodæmones ſuperiorib. ſuis, vt praua mãcipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori; nõ niſi inuiti & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinũ, ex quib. exciderũt, adhuc ratio habetur; illa ſanè non eſt eſt vera atq; propria ſubordinatio. nã ei deeſt ordinis ratio formalis atque perfectio; quæ per media ſubordinata, in vnũ vltimumq; finem dirigitur. Quo ſenſu veriſſimè Iobus negauit *e*, vllum apud inferos ordinem reperiri. Ordinũ duntaxat quædam imperfecta, ſiue materialis, vt vocant, ibi diſtinctio reliqua, quæ vſq; ad mũdi finẽ duratura. Hoc ſenſu cum Caſſiano Theologi *f* ordines dæmonum agnoſcunt. quod non obſcurè confirmat Apoſtolus ſcribens ad Epheſios. *Aduerſus principes & poteſtates*: ca. vlt. verſ. 12. vbi vides choros duos nominari, cũ de dæmonib. agat. Ex hoc naturali robore & ordinis dæmonum præcellentia, naſcitur quoq; Magorũ quorundam in alios Magos vis atque poteſtas, qua vel effectus aliorũ impediunt, vel inuicem arte ſua male mulctant, & necant. Deo permittẽte. hæc enim ipſorum concertatio, eſt quidã conflictus dæmonum, quibuſcum illi Magi certantes ſunt fœderati. Vnũ certamen in Burgũdia peractum, narraui præcedenti libro. Alterũ accipite compertum relatione fidorũ. Concurrerant in aulam Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri ſpectaculum. paciſcũtur ſingularem,

d Luc. 9. v. 38 & 42. Irenæus li. 1. de hæreſi Simon & de hæreſ. Carpocratis.
e c. 9. v. 22.
f Caſſian. collat. 8. c. 14 & 16. D. Tho. 1. p. q. 109. a. 1. & 2. Paluda. & alij.

vna

vna in re ſibi inuicẽ parendi, neceſſitatem prior iubet alterũ per feneſtrã deſpicere; quod cũ facit, enatis ſubitò ceruinis ex capite cornib. cũctorũ ſannis & ludibrijs diu fuit appetitus. Quare, quàm impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiẽ; tũ priori Mago imperat, ſubire effigiẽ illã, & parietẽ ceſſurum ingredi. mortem ſibi cernens præſentẽ horrere hic, & deprecari. Vrgere alter conuẽta: ſubit ergo coactus, & viſus corpori paries locum dare ingredienti: ſed ingreſſus nuſquam poſtea comparuit. videlicet ſuperior dæmon eũ occiderat, & corpus in deſertũ, vel ſpeluncã alicubi abdiderat. Tertiũ adſeribã I. C. Germani *a* verbis, vt rẽ cõpertam ſibi narrantis: *Sicuti* (inquit) *præſtigiator quidã nobilis, in diuerſorio publico in N. Hoſpitis famulũ, ita petentib. reliquis conuiuis, decollauit: cũ aũt ei rurſus caput imponere vellet, animaduertit adeſſe aliũ magũ, qui eum in hoc propoſito impediret. Rogat hic eũ, ne hoc faceret. Verũ cum admonitioni repetitæ alter non pareret, præſtigiator in menſa lilium creſcere fecit, cui cũ caput & flores amputaſſet, cõcidit ſtatim abſq; capite de menſa Magus ille, qui alterũ impediuerat, & præſtigiator abſque ullo impedimento famulo caput impoſuit è veſtigio, & ex hoſpitio urbeq; ne à magiſtratu, propter cõmiſſum homicidiũ, deprehenderetur, aufugit.* Hic præſtigiũ fuit i ſimulata capitis primi abſciſſione, & ẽt repoſitione, itẽ in lilij productione & detrũcatione. certamẽ fuit inter magorũ dæmones, quorũ inferior ſatis fortis erat ad impediẽdũ vim præſtigij, potẽtiori tñ coactus (nõ opinor inuitus) cedere in clientuli ſui nece, q vere interemptus. Quartũ ſit de Zytone Boheino, illo mirifico præſtigiatore cũ Bauaricis cõtendente. rẽ geſtam narrat Io. Dubrau. *b. VVenceſlaus* (inquit) *Imp. & Boemorũ rex, affinitatẽ cum Principe Bauariæ Ioanne iniit, ducta in vxorẽ filia eius Sophia. Socer, ubi generũ ludicris ſpectaculis & magicis præſtigijs delectari cognouit, plenũ ludionũ & præſtigiatorũ plauſtrũ ſecũ Pragã uexit. Ibi dũ præſtantiſſimus artificũ ludibria artis ad permulcẽdos oculos explicat: adeſt inter ſpectatores Zyto VVẽceslai Magus, ore uſq; ad aures dehiſcente, accedenſq; propius artificẽ illũ Bauari cũ oĩ apparatu protinus deuorat, ſolos duntaxat calceos, quia luto obſiti uidebantur, expuẽs: ſeceſſumq; inde petens, uentrẽ inſolita eſca grauẽ, in ſoliũ aqua plenũ exonerat, præſtigiatoremq; adhuc madidũ ſpectatorib. reſtituit, paſſim deridendũ adeo, ut cæteri quoq; eius ſocij à ludo deſiſterent.* potentior hic fuit dæmon Zytonis, illud de deuoratione merum præſtigiũ fuit, ſed vere abreptus miſer in ſoliũ aquæ fuit iniectus à dęmone, non per alui vias egeſtus. Quintũ erit ex Olao *li. 3. c. 20.* apud quẽ *magus quidam Gilbertus cũ Catillo præceptore de artis præſtantia contendens, cũ exiguũ bacillũ characterib. Gothicis uel Ruthenicis inſcriptũ à præceptore proiectũ, manib. apprehendiſſet, ſtatim obriguit, & in inſula lacus, Veter dicti, apud Oſtrogothos in cauerna ſubterranea fertur ligatus.* Sextũ ſuggerit Saxo Gram. Hiſt. Danicæ li. 1. de ſene quodã, quẽ magum fuiſſe ſummũ, vel inde probatur, quod Biarmenſes, huius artis fiducia feroces, vnus oẽs ſuperarit. prolixa narratio eſt, ideo legere volenti, ad Saxonem, indicẽ intendi, vbi ille præliũ Hadingi & Thuningi deſcribit. Huc lubens retulerim certamẽ Calchantis & Mopſi vatũ, quod Calchanti exitiũ attulit victo. narrant Græci *c*. hæc ergo dæmonum in dæmones, & magorum in eoſdem poteſtas.

a ...lib. 1. de ...ſt ca. 3.
b Dubrauius ... Boe... lib. 23.
c Strabo Geor. lib. 14. & Euſtach. in Homeri Iliad primũ

SECTIO II.

S*Ancti uerò hoĩes frequentiſſimè coercendi dæmones poteſtatẽ à Deo admirabilẽ acceperunt*, vt innumera teſtantur miracula, quib illi malos hos vicerũt & profligarũt. *Eadẽ vis Sacramentis, Sacramẽtalib. & exorciſmis Eccleſiæ ſemper Catholicæ cõpetijt, neq; extra illã uis iſta reperitur d.* Vñ noſtris exorciſmis, olim quidã ſimiles à Salomone inſtituti, viguiſſe apud hebræos, probatur

d vide hoc docentes Pet. Tyræ diſp. de dæmonia p. 3. Boſium de Not. Eccl. Bellarm. & alios cõtra Nouatores.

Univerſidad de Deuſto Biblioteca

batur id non ex Ioſepho tantum *a*, & Orig. & D. Epiph. *b* ſed & ex Saluatoris noſtri verbis, Iudæos refellentis, q̃ dicerent cũ dæmones in Beelzebub ejcere *c Filij*, inquit, *veſtri in quo dæmonia eyciunt?* quod, q̃ ad Apoſtolos rectius referri ad ordinarios Iudæorũ exorciſtas, meritò viri docti cenſuerunt. Nondũ.n. cũ hæc dicebantur Apoſtoli ad prædicandũ miſſi fuerãt, & hæc poteſtas illis poſtmodũ cõceſſa *d*. Et diſcipuli eandẽ quã magiſter calumniã ſunt paſſi, vt eis Ieſus prædixit, apud Matthæũ *e*. Quare non ſatis efficaciter apoſtolorũ vel diſcipulorũ ſuorũ exẽplo Dñs fuiſſet vſus; quia ſtatim Iudæi reſpõdiſſent, in eodem ipſos, in quo magiſter noĩe, hæc efficere. Crediderim Salomonem hos exorciſmos inſtituiſſe, quo tp̃e adhuc Deo adhærebat: ideoq; in illis virtutem diuinã fuiſſe operatã, & fortaſſis vim aliquã ex ipſa Dei inſtitutione habebant, non tantam opinor, quantam hodie Catholicæ Eccleſiæ exorciſmi. Quod ſi contendas cõpoſitos à Salomone, cum eſſet idololatra: tunc neceſſario illos annumerare cogeris, cum D. Tho. & Victoria, Magorum incantamentis, quorum vis omnis poſita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior ſententia.

a lib. 8. antiq. c. 2.
b Orig. ho. 35 in Mat. Epip. in hæreſi Ebionitarum.
c Lu. 11. v. 19
d Matt. 10. in princ.
e d. c. 10. v. 25

Itaq; cũ vis oĩs magorũ in dæmones, pendeat & oriatur ex fœdere cũ ijs inito, ſequitur ſanè, ſi Magus pactũ habeat cũ dæmone ſuperiore, nõ poſſe Magũ vim facere huic dæmoni ſuperiori: poſſe tñ per ipſum dæmonẽ ſuperiorẽ, ex pacto famulantem, iuuantemq;, inferiores cogere, ad aliquid faciendũ, omittendũve, & impedire ne perficiant, q̃ alias potuiſſent: vt ꝓbatur ex Caldæi illius Magi querela apud D. Aug. *f* qui *cõquerebatur, purgãda anima magno molimine fruſtratos ſibi eſſe ſucceſſus, eo quod vir ad eadẽ potens, tactus inuidia, adiuratas ſacris precib. potentias alligaſſet, ne poſtulata cõcederent.* ligauit ergo vnus dæmon, qđ alius ſoluere nequiuit. idẽ docet Euſebius *g*, & apertiſſimè Cynops magus apud (quiſquis ille fuit) Prochorũ *h*: *vbi cũ D. Ioã. dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent: unus eorũ reſpondit: quoniam oĩs uirtus Satanæ in eo habitat, & fœdus ac pactũ habet cum uniuerſis Principib. noſtris: & nos cum eo pariter pactum habemus. nam & nobis obſequitur Cynops, & nos illi.* citra tale pactũ inutilis eſt oĩs magorũ in malos genios conatus cũ ex pacto, vt doctũ q. 2. tñ opent *i*.

f li. 10. de ci. Dei c. 9.
g li. c contra Hierocl.
h In vita D. Io. c. 14.

Hinc infertur primo vanã eſſe iactantiam Magorũ, de poteſtate dæmonũ ſpectrorumq; eliciendorũ, nec vllã eius vim eſſe herbæ Cynocephalææ ſiue Oſiriti, vt nugabatur Appiõ *k*: vanã ẽt Numæ iactantiã & cerimonias *l*, fictas ẽt, vt ex mero pacto, citra vim cogendi, natas alias Sicidité Magi apud Nicetã, & Theodori Santabirini apud Zonaram *m*, & Ioa. Teutonici viſiones: de hoc vltimo, adſcribam, quod legitur apud auctorẽ Adagiorũ Germanicorũ *n*, quia quorundã iactantiæ, qui quæ ipſi nõ fecerũt, & famoſas imagines maiorũ crepat, ipſi degeneres: retundendæ idoneũ, nec illẽpidũ. Scribunt ergo eum licet nothum, eruditionis titulo clarũ, ad Halberſtadenſem Canonicatum euectum, qui non niſi nobilib. cõcedi ſolitus. cõe nobilitatis malũ, ſuperbia faciebat eũ contemptũ collegis. moleſtũ id ei, tandemq; mederi malo cõſtituit. collegas inuitat ad conuiuiũ, & lautiſſime excipit. inter cęteras cõuiuiales feſtiuitates, inijcit mentionẽ acroamatis magici, & ꝯquærit, num ſuos ſinguli parentes adſpicere cupiant: Illi ardere ſtudio videndi, tandem elicit iſte malo carmine vmbras deformes coqui, ſtabularij, morionis ruſtici pſona; quorũ facies in paternis ædib. illi aliqñ vidiſſe ſe fatebantur. ſuum quoq; patrẽ exhibuit habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimiſſis vmbris. *Eia*, inquit, *dicite fide bona, eccuius patrẽ nobiliorẽ indicatis?* metu perterriti, & pudore ſuffuſi, ſuã q̃ſq; domũ repetiere, nec vltra Ioan. vitiũ ſanguinis exprobrauere. Itẽ ſequitur idẽ iudicium eſſe debere de veterum Deorum

i vide D. Au... l. 2. ſup. Gen. ad lit. & Fr... de Vitt. de Magia à nu. 2...
k Plin. li. 3... c. 2.
l Plutarc. ... Num.
m Nicet... Chron. li. 4... Zonaras to...
n In Ada... Qui qua ... dicit qua ... volt audit.

Deorũ ex vrbib. ſolẽni euocatione, cuius formulã Sãmonicus Serenus apud Macrobiũ tradidit *e*. Sanctis hominib. hanc à Deo poteſtatem non rarò conceſſam ſcio: cæteros mitto, S. Stephanus Eps Dienſis, *dæmonib. qui populũ auertebant ne illi auſcultaret, præcepit ꝭ vt palã ſe eis viſendos exhiberent: iſti parent & apparent procera ac immani ſtatura, nigerrimi, cornuti ſæuorem & flamas ſpirantes. Surius in eius vita Sept. menſe.*

... crob. li. 3 ... c. 9.

SECTIO III.

INfertur ſecundo, *nulla verba* (qua in re lapſus vr̃ Grillan. q. 3. nu. 23. qui coactionẽ agnoſcit) *nullasq; res corporales habere facultatẽ directẽ & per ſe dæmonẽ cogẽdi, vt appareat, accedat, fugiat, aliquid faciat, uel facere deſinat*. Nulla namq; corporalia robur ſubſtantiarũ ſpiritualium ac ſeparatarũ poſſunt æquare *f*. Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pati poſsũt, licet queat ſupnaturaliter. Quare nõ aſſentimur magis, cũ varia producunt remedia naturalia contra dæmones: vt Hermes, qui ſuffumigatione ex ligno aloes, vel ceti ſpermate dæmones congregari: ſuffumigatione ex ſulfure fugari, tradidit; vt Porphyrius, & Proclus, qui ſimilia multa: & quidã apud Hippocratem *g*, qui adhuc inaniora, nugantur. Non aſſentior hæreticis, qui exorciſmis, & cunctis reb. conſecratis ac benedictis vim ſupernaturalẽ oẽm detrahunt, contra quos alij egerunt *h*. Nec placet Catholicorum quorundam credulitas vel ſuperſtitio, qui reb. ẽt non conſecratis, vt hypericonti, rutæ, cornib. ſtercoriq; caprino, balneis itẽ & flagellationib. eam vim adſcribunt: vt putent ipſum his dæmonẽ malè affici, irritari, vel exagitari. flagellationibus hmõi, dum corpus obſeſſi nimis affligitur, morbus magis accenditur & augetur, quare & deterius ęger afficitur, & ex ira atq; triſtitia cumulãtur diſpoſitiones atrabiliariæ dęmoni optatę. ſic ſtulti dum dęmoni nocere volunt, eũ iuuant. nec aliud quidquã hic inuenias dęmoni moleſtũ, quã quod in alio quaſi flagellari æſtimet, & qua eſt ſuperbia doleat. Sed hoc vnum, verè tanti apud hos plagoſos eſſe nõ deberet. fecere id Sancti aliquando, ſed horum flagra, vt & voces, & ſola pręſentia, dęmonẽ miraculosè cruciabant. Balnea melancholico humori purgando conducunt. Rutæ & Hypericonis foliola flatus abſumunt, & humorũ perturbationi, quæ a flatib. prouenit ſedandę mirè proſunt *a*. Stercus & cornu caprinũ acri ſuffitu eadẽ diſcutiũt, & ringitur ẽt ſuperbus ille ſe in alio rideri ac ludum fieri. Optimè igitur animaduerſum à Conrado VVimpina, & Fr. Valeſ. *b* frequẽtius à dęmonibus inuadi eos, qb. bilis atræ maior eſt copia. quia ſuccus iſte cũprimis idoneus eſt hoĩes in furorẽ & inſaniam vertantur, qđ dęmones optant ſummoperè. quare & atrabiliarijs maximè inſidiãtur, & morbos vt plurimum inferunt melancholicos. Vnde conſequitur q̃ cum corporalẽ materiam nõ poſſunt tranſmutare, niſi actiua paſſiuis applicent: malè illos hr̃e, ſi corpore hmõi rebus adhibitis, diſpoſitiones eorum malitię ac dolis aptę expellantur, & contrarię profus introducantur. Igitur quæcunq; res corporeę inducunt in corpus patientis diſpoſitionẽ contrariã diſpoſitioni requiſitę ad actionẽ dęmonis, illæ corporeos humores purgant directè, & corpoream ęgritudinẽ pellunt naturaliter: cur verò dæmõ fugiat, & corpus illud deſerat, ſũt ſolũmodò cauſę indirectæ, & ſine qb. non. Et hac mente licebit obſeſſis à dęmone, petras, vel herbas natura efficace (abſq; vlla tñ incãtatione) habere & geſtare *c*, quę cõis eſt ſententia. His quędam ſolent obijci. 1. quod Eleazarus apud Ioſephum *l. 8. Antiqu. capit. 2.* radice quadam dęmonium extraxit. *Rñſ*. aliquis, hanc fortè à Salomone inſtituta, cũ exorciſmis, & ſic potuiſſe Deum ſupernaturaliter in herba operari Verùm id, iam Chriſtianiſmo introducto & Euãg. promulgato, parum veriſimile eſt. Potius crediderim Eleazarum Magum, ſic per ſignum pacti operatũ, quod prudenter lectori circũſtantię à Ioſepho additę facilè perſuadebunt. videtur eiuſdem generis

... b. in 4. ... vlt. & ... 41. Iob.
g ... morbo
h ... aus d p...

a Hippocra. l. de flatib.
b VVimp. l. 2. de ſuperſti. c. 10. 11. 12. & Valeſ. ſacra philo. c. 15. & 18.
c ca. ul. 26. q. 7. Alb. Magn. in Luc. ca. 9. Spreng. p. 2. c. 5. remedior. Nider. lib. 5. Formic. c. vlt. Mengus flag. dæmon. ca. 3. Valer. Polyd. in præf. exorciſtar. & dicã plura li. 6. ca. 2. ſect. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

virtus illa radicis, tam ſuperſtitioſè effodiendæ, de qua ſcribit *li. 7 de bello Iud. c. 23. 2.* locus Tobiæ *d*, his verbis; *cordis eius* (piſcis Callyonimi) *particulā ſi ſuper carbones ponas fumus eius extricat oē genus dæmoniorū*: qđ & poſtea factū legim᷒ *e. Reſp.* Suffumigatio hæc indirectè dæmonē pellebat: ſed Ang. Raphael directè dæmonē expulit, & ī deſerto religauit; quare & actio tota poſt modū Raphaeli tribuitur *f. dæmoniū ab ea ipſe* (Raphael) *cōpeſcuit*. Tribuitur autē vis illa cordi, vt ei inſita, nō litterali, ſed prophetico & allegorico ſenſu, referendū. n. hoc ad Chriſtū Dñm, qui & Magdalenā à dæmonib. à quib. poſſeſſa, & nos tyrannide diaboli, liberauit. Nō meū hoc eſt, ſed B. Proſperi *g*. latè ipſe, & multis, ſed inter cætera il lud: *ſatiat ex ſeipſo in litore diſcipulos, & toti offerens ſe mundo ἰχθῦς. Nāq; Latinè piſce ſacris litteris, maiores noſtri hoc interpretati sūt, ex Sibyllinis verſib. colligentes, quod eſt Ieſus Chriſtus filius Dei Saluator, piſcis ī ſua paſsione decoctus: cuius ex interiorib. remedijs, quotidie illuminamur & paſcimur*. obſcurius hoc dictum intelliges ſi legeris D. Aug. *h* à quo illa deſumpſit. Sanè ἰχθὺς vocatur etiam Chrs à Tertul. *i ſed nos piſciculi ſecundū ἰχθῦν noſtrū in aqua naſcamur nec aliter quā in aqua manēdo ſalui ſumus*. 3. Ad cytharā Dauidis *k* nos inuitat; ſed fruſtra. Nā illic nō dulce melos directè dæmonē fugauit; ſed dūtaxat cytharā feriēte Dauide, lenius Saul hēbat; qm̄, rege cōcētu muſices delinito, nōnihil ſedabātur humores, quib. agitabatur, & ꝑpea vexationi dæmonis minus idonei reddebantur. Iō malus ille tunc tēporis recedebat: non ꝙ muſica vel delectaretur, vel offenderet; ſed ꝙ ægre ferret hanc ſui domicilij ſibi quaſi turbari poſſeſſionē, per hmōi humorum tēperiem meliorē. ſniam hanc R. Moſis Ægyptij ex noſtris multi ſequūtur *l*. Vana. n. de propenſione dæmonis in harmoniā quorundā eſt opinatio, vnde nata Magorū nugamenta, Saturno lugubrē cantum, cæteris planetis hilarē ac lætū offerēdū, quod iampridem Guilh. Pariſ. *m* refutauit. Alij ad allegoricū ſenſum confugiunt, & aſſerūt, vere fugatum dæmonem pulſu cytharæ; ſed id virtute ac merito crucis Chriſti, cuius figura fuit illa cithara *n*.

Infertur 3. falſam eſſe perſuaſionem poetarum, Palingenij hæretici *lib. 10. ſeu Capricorno*, & Pet. Ronhardi Cath. *li. de dæmonib.* poſſe dæmones à Magis ligari (vt ſolent in cippo vel mala māſione facinoroſi) in phialis, ſpeculis, annuliſue, ſemper. n. vel ſuperior atq; potentior eos illic cogit adeſſe, & imperio ſuo retinet, vel ipſi ſpontè ſua, & ex pacto adſunt ibiq; ſe continent, quare vehementer improbanda Hermetis cōmētatio, qua ſic ligādi dæmones præcepta prodidit. Quod dixi, ex Patrū *a* & Scholaſticorū dictum ſnīa. Sūtq; hac de re aureis digna litteris *in Gen.* verba Henrici de Haſſia; ipſe ſimulat ſe captū, vt te capiat, ſe vinctum, vt te vinciat; ſe tuo impio ſubditū, vt te ſibi ſubdat, à te incluſū, vt cōtra te finaliter cōcludat: fingit ſe tua arte, vel imagini, vel lapidi alligatū, vt funib. peccatorib. peccatorū religatū ad īfernū te ꝑducat. plura qb᷒ hæc cōfirmant, habes apud Fran. Picū *li. 7. de præno. c. 4.*

Solidè aūt licet verboſè Toſtadus, et reddita ratione hoc demonſtrat his verbis; *Impoſsibile eſt, quod minor poteſtas ſibi ſubijciat maiorē: & tamē non eſt poteſtas ſuper terrā, quæ comparatur poteſtati dæmonū Iob. 41. c. ideo non erit aliquid naturale vel cærimoniale, per quod dæmones poſsint ab hoīe cogi, vt ueniant, aut reſpondeant, aut aliquid operentur. Niſi obijciatur de eccleſiaſticis exorciſmis: Sed tunc dicendū eſt, quod cogūtur ad aliquid. ſ. ad recedendū de corporib. obſeſſorum, vel ad non nocendum; ſed hoc fit per Deū, in quātum ipſe inſtituit id, quod ab Eccleſia fit: & eſt ibi virtus diuina latens operatrix, ſicut eſt in operatione ſacramentorum. Attamē in operib. maleficiorū, quibus dæmones cogere volunt, non operatur Deus cū potius contraria ſint diuino honori: ideo non poſſunt malefici cogere dæmones ad aliquid, ſed ipſi dæmones mentiuntur, & ſimulant ſe cogi. quia in hoc ſtat maxima virtus ſuaſionis eorum. Nā ſi ipſi non poſſent cogi à nobis ad veniendum aut re-*

d Tob. 6. v. 8.
e Reſp.
f c. 12. v. 3.
g de prædict. p. 2. c. 39
h l. 18. ci. Dei c. 23.
i de bapt. c. 1.
k 1. Reg. 16. v. vlt.
l R. Moſes in l. 13. de articulis. & in Ductore dubitant. ſ. Lyran. & Abulen. ad d. c. 16 à q. 41. & An
glez ſup. diſ...
m p. 3. de uniuer. c. 8.
n ſit Feliſ. ... 2. d. 8. & i... prior D. Pr... ſper. 2. p. pr... miſſ. & præ... c. 21.
a Euſebij li. ... de præparat. ... 6. D. Aug. l. ... de ciu. Dei, ... 6. Alp. de C... l. 1. de iuſt. ... ret. puni. V... ſup. n. 31. Sib... lani per ſ. ... Decade 3. c. ... q. 1. qui. cit... uerba Haſſ...

poſſent, v... pat pro ſine... &, volūta... pro non ad ... bitum alien... & agerent... agere finger...

reſpōdendū vel agendū aliquid; ſed quicquid agerent voluntariè agerent; deſperarent hoīes de eorū conuerſatione, quaſi nihil mediantib. eis poſſent, & ita diſtraherentur ab eis: cum vero illis ſimulantibus putant hoīes, quod poſſunt cogere illos, afficiuntur nimis ad maleficia, quaſi per hæc compotes efficiantur oium quæ velint: & hoc dæmones efficere cupiunt, vt per talem errorē & affectum cathenatos ſibi teneāt animos hoīum. Et tamen verè non poſſunt dæmones cogi ab hoīb. per maleficia: imo ſi poſſent nō docerent ipſi hoīes modum, quo eos cogerent, quia per hoc dæmones miſeriores efficerentur, ſi verè hoīb. ſubijcerentur. fingunt ergo ſe ſubditos vt fallant, cū tamen non ſubdantur. Sed ad tps cum placuerit ſpontè ſeruiant. Verè aūt ſubdi hominib. pro nullo lucro dæmones vellent. Nihil hoc dicto verius. Quā verò periculoſum ſit hmōi captiuos carcere incluſos penes ſe hr̄e, cōuincitur varijs exemplis. ſuffecerit vnum cōmemoratū à Ioan. Niderio *a*, his verbis; *In minori Baſilea paulò ante præſens generale cōcilium, domicilium habuit quidā vir de mala vita, & fortè de maleficijs ſatis ſuſpectus: filiā hic habuit, quā in domo iuueni cuidā nuptui tradidit; & tandē ſenex pater ægrotare cœpit, & ad filiā & filiaſtrū, demonſtrato quodā ſcrinio dixit: hoc vaſculū non moueatis, alioquin pœna ducemini; ſed in loco ſtare permittite vſque poſt meum deceſſum, & ita in breui vetulus expirauit. Tranſacto aūt tēpore plurimo, nec filia nec eius maritus magnipendit patris iuſſum: ſed domo priore in aliā domunculā ſe transferentes, ſcriniū, quod ſatis modicum fuit, portauit extra domū verſus nouum hoſpitium. ſed in ipſo itinere tanti ponderis eſſe cœpit, vt in ipſo viriles artus deficerēt, & exinde vxorē pro adiutorio inuocauit. Hæc autē vxor, an poſtea in domo ſcrinium aperuerit, uel quo alio modo incautè ſe circa vas habuerit obliuioni tradidi. Vnum conſtat, quod in domum nouā cum infantulo quē genuerant parentes prædicti venerunt: & ecce ſubitò vxor, velut rabida, ſuper cunas irruit eū necare volens. quod maritus intuens, vi vxorē inuaſit, & eā à dæmone obſeſſam eſſe didicit. q cū exorciſaretur, minatus eſt dæmon ſe non exiturū, niſi eā necaret. & ita factū eſt ſuper exorciſtæ manib. Altera die maritus per uiā ſtratæ incedēs publicè, caſum lapidis recepit inopinatiſsimè de ſuperiore parte cuiuſdā canalis cadentis, & in facie, cooperatione, vt videbatur, dæmonis percuſſus eſt tā deformiter, vt vix homo videretur eſſe.* de his incluſis multa Creſpetus: docet quod ſuis Dñis ſe aliqñ ſiſtant præſentes: quoſdam eſſe Saturninos, alios Iouiales, alios venereos, mercuriales, &c. colendos certo ritu, ſtatis vicib. noctu poſſeſſorē ſuū excitare, & nonnunquam, niſi malum malint, ab eo alloquendos; in Francia & Italia vænales reperiri, ac ſemper ſuis emptorib. exitio eſſe. hæc ille fuſius *li. 1. de odio Satanæ diſcur.* XII. SS. tñ viri nō rarò dæmones certis reb. vel incluſere, vel aſtrinxere; vt S. Lupus Senon. ipſum ſiti affligentē & aquæ frigidæ, q̄ adferri præceperat ſe inferētem, incluſit vaſculo eiulantē; & ſe quis eſſet prodentem: incluſit autem cum ſignatum cruce puluinar ſtrictim ad os vaſculi applicaſſet. *Sic uetuſtus ſcriptor uitæ eius apud Sur. menſe Septembr.*

Sic legimus Aſmodeum ab Archangelo Raphaele ligatū in deſerto (*Tob. 8. v. 2.*) quatuor et angelos ligatos in magno flumine Euphrate, & iuſſu Dei ſolutos (*Apoc. 9. v. 14. & 15.*) & ab Angelo ligatū diabolum cathena per annos mille, & miſſum in abyſſum (*Apoc. 20. v. 2.*) Aſmodæum cacodæmonē eſſe nemo negat. Quatuor illos angelos, malos ſpiritus rectiſsimè Tichonius ho. 7. Andr. Cæſarien. & Beda *illic* aſſeruerunt. Alligatio porro ad certū locū referenda eſt, non myſticè dumtaxat ad impiorū corda, ſicuti tandem conuictus fatetur Ambroſ. his verbis: *Alligationē ergo diaboli ſecundū litterā intelligēdam puto, vt in aliquo abyſsi loco virtute diuina ligatus teneatur, vel certe in inferno, vſq; ad diē ſolutionis ſuæ.* idē D. Greg. cum litteræ adhæret, fatetur *li. 4. moral. c. 12.* & Andr. Cæſar. addēs rectiſſimè: *cathenā* ad noſtrā intelligentiam vocari, operationem potentiorē qua dæmonis malitia coercebatur: hæc. n. ſunt vincula & rudentes, vt alibi

voca-

a Fornicar. ...

Universidad de Deusto Biblioteca

vocatur, 2. *Pet. 2. v. 4. & Canon. Iudæ v. 6.* Quod apud Cæſariũ quidam dæmon in obſeſſi corpore incluſus, exorciſmo coactus fatetur, tria dicẽs eſſe verba in Miſſæ canone, quib. vt vinculis Lucifer in inferno ſit religatus. ſ. Per ipſum & cum ipſo & in ipſo. *lege li. 5. miraculor. c. 13.* Poſſunt autem ſancti ſic dæmones vincire; primò vt Dei miniſtri, metu iniecto & minis intentatis, quas dæmon ſcit irritas eſſe nõ ſolere. deinde ſubtractione diuini concurſus à Deo impetrata, qua fit vt nequeant dæmones loco moueri, quod alias poſſent. deniq; impreſſa dæmonib. ſpiritali quapiam qualitate, & vi detentiua, cuiuſmodi illa eſt, qua inuiti in inferno detinentur, & igne corporeo ſpiritus incorporei torquẽtur. Docent nos id primum vſus & formulæ ſacrorum exorciſmorum, quib. interdum dæmõ excommunicatur (hoc eſt proſcribitur, & quaſi relegatur in peſſimam inferni manſionem) & ſic illi loco quaſi alligatur, vnde D. Augu. voce Honorarij edicti vſus nuncupauit interdictum, *lib. 20. de ciu. Dei c. 7.* & exemplum habemus *lib. 2. vita D. Bernar. c. 6.* Secundi modi meminit Palladius in vita B. Macarij, vbi agit de ſepulcro Iamnes & Mambres, *Hiſt. Lauſia. c. 20.* Tertius modus frequẽtior eſt communis omnibus dęmonibus quo ad eorum pęnam æternam, de quo lege D. Thom. *1. par. q. 64. a. 4. ad 3. & lib. 4. ſumma contra gẽt. c. 90.* & Epiſcopum Abulenſ. *in 25. c. Matth. q. 106.*

Nonnulla tamẽ reperio, quæ videntur etiam maleficis hanc vim tribuere, ſed penitius conſiderata ſolum indicant, pacto per Magum inito cum potentiore dæmone, dæmonis inferioris actionem & poteſtatem impediri, & ſic eum interdum per magos cogi velit nolit, obedire, ſed id à mago fit vi vicaria fortioris dæmonis, ſeu ope potius eius vtente. Sic apud D. Hiero. in Hilarione quæritur dæmon ſe licio & lamina conſtrictum teneri. Sic Iamnes & Mambres dicto loco multos dæmones religarant. Sic intelligendus D. Aug. cum ſcribit, dæmones iuſſis ſuperiorib. ligari, fugari, abſtrahi, & alienari à certis locis ac reb. *de diuina. dæmon. c. 7.* Sic capio Euſebium, cum fatetur dæmones ab hominib. poſſe detineri *l. 5. de præpara. c. 6.* Nec aliter Albertus, Victoria, & reliqui Catholici Theologi cenſent eos annulis includi (quod aiunt) quam ex pacto, idque vi potentioris dæmonis, detineri, ſi verè aſtricti detinentur, vel ſpontè ſua fingere ſe detineri, quando dæmon potentior illis ſe non immiſcuit.

Infertur quartò, omninò ſpontè ſeruire hominib. ſpiritus illos, quos vulgus *Familiares*, ſeu *Martinellos*, ſeu *Magiſtellos*, vocat; Græci, quòd adſint aſſiduè, παρέδρους, de quib. Irenæus & Tertullianus egerę. tale fuiſſe dæmonium Socratis aliqui cenſuerunt *a.* talem Simoni Mago tribuit D. Clemens, & Cynopi Prochorus, talem Thaſio cuidam Ariſtoteles *b*; talem nomine Crotonẽ ſtudioſo cuidam & poſtea equiti Aquitano tribuit Froſſardus *in Chron.* talem fuiſſe Cornelij Agrippæ canẽ, etſi diſcipulus eius VVierus neget, cæteri verius aſſirmant. Memini me apud Ioan. Cæſarium legere *c*, cuiuſdam Paredri exemplum dignum memoria: in quo tamen illud admirandum, dæmonem illum pro mercede quinque ſolidos exegiſſe, & iuſſiſſe ex illis cuidam Eccleſiæ campanam emi, qua diebus Dominicis fideles, ad diuinum officium conuocarentur. Haut dubiè latebat fraudis aliquid, & ſpes lucri maioris adfulgebat. Mirandum quoque nihil mali intuliſſe militi. Vix vnquam Paredri ſine Dominorum noxa ſolent recedere. Vt plurimum paciſcitur dæmon, pro certo tempore, quo finito vel alium illi prior herum reperiat, vel ipſe dæmoni necandus cedat, vt refert & exemplo illuſtrat Nicolaus Remigius *lib. primo. dæmonolat.* Sed hæc ſufficiant *de Magia*. Pergamus ad *Maleficium*.

a *Maxim. Tyrius ſerm. & 27.*
b *D. Clem. 2. recogn. P[...] chorus in [...] D. Io. Eua[...] Ariſt. de a[...] rab. audit.*
c *li. 5. c. 3[...]*

F I N I S L I B. I I.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A BACVC tranſlatio 161. col. 2
Abaddon, ſeu Apollyõ. 257. col. 2
Abaris Schyta. 161. col. 2
Abathara ſeu Albandar. 186 columna 1
Abraxas idolum. 98. col. 2
Abuſus bonitatem rei non tollere. 240. col. 2. in fi.
Acco. 261. col. 2
Achates. 117. col. 2 in prin.
Achimenis. 117. col. 1. ad fi. 190. col. 1
Achillis equus. 177. col. 1
Actarium, Chalybs, ferri nucleus. 14. col. 1 ad fin.
Acilius Glabrio. 117. col. 1
Adamus an ſcripſerit de alchimia. 50. col. 1
Adamantis & magnetis diſsidium. 123. col. 1 lin. vlt.
Adamantidæ Armeniæ & Cappadociæ vir. 190. col. 1
Aduis Gall. phantaſmata, ignis fatuus. 123 col. 2
Ægyptij Magi an veros fecerint Serpentes. 107. col. eorum impotentia. 108. col. 1
Ægyptiorum libri alchymici comburi iuſſi à Diocletiano, et cur. 51. col. 1
Æthalidæ memoria. 191. col. 1
Ætnæ incendia vinibus parentia. 129. col. 2
Æſon Iaſonis pater reiuueneſcens. 187. col. 1
Ætatè à fæmina vir exſtitit. 186. col. 1
Æthyopis herba. 117. col. 1. ad fi.
Aerem & aquam tabidare magi ſolent. 131 col. 2.
Afflatus ſeu inhalationis verborum quæ vis, diſputatur. 43. col. 2. & ſeqq.
Africani confeſſores elingues locuti. 176. col. 1.
ἄγαλμα. 206. col. 1
Agens naturale an valeat agere in diſtans. 103. col. 2. in fi.
Agni Dei ceræ effigies. 46. col. 1
Agninæ fides rũpuntur iũctæ lupinis. 20. co. 1
Agrippa. 278. col. 2.
Agrippa cornuum fruſta pro auro ſoluit hoſpitibus. 139. col. 1
Alaſtores. 257. col. 2
Alba Magia an vlla. 92. col. 2
Albertus Magnus multa narrat non credenda. 26. col. 1
Alberti Magni caput æneum, arte factum, an locutum. 27. col. 2
Alberto Magno attributus liber falſo. 8. col. 2
Alchimia quid, & quando inuenta, 48. col. 2
Alchimia an licita in foro fori. 55. col. 1
Alchimia in foro conſcientiæ ferè ſemper & cunctis prohibita cenſenda. 66. co. 2
Alchimia quibus perſonis illicita in foro cõſcientiæ. 68 col. 2. in fi.
Alchimia indicium magiæ, & in quibus faciat. 67. col. 2
Alchimia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat. 63. col. 2.
Alchimia aurum producit. 59. col. 2.
Alchimia quibus licita. 70. co. 1
Alchimiæ abuſus ratione finis, & quis finis licitus. 66. col. 2. verſ. fi.
Alchimiã ars ſeu Chryſopeia, an ſit mechanica. 63. col. 1
Alchimiæ dæmoniacæ exemplum. 64. columna 2
Alchimiæ lex optima, vt nemini liceat exercere, niſi permiſsione principis. 69. col. 2 lin. vlt.
Alchimiæ nomen explicatum, & origo artis. 48. col. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alchimiæ ſcriptores veteres quidam. 50.colum.2.51. col.1.
Alchimici ſæpe Magi. 67 col 2
Alchimici an valeant aurũ facere. 51. cum ſeqq.
Alchimici quãdo lethaliter peccent, & quando neganda his abſolutio.69.col.2.in prin.
Alchimicorum ineptæ methodus, phraſis, & diſſenſiones. 52.col.2 in fi.& ſeq.
Alchimicorum ſuperſtitiones, blaſphemiæ, pictura nefariæ, iactura temporis, & aliæ peccata. 67 col. 1.69.col.2
Alchimicorum variæ fraudes & exempla.64 col. 2
Alchimicos dæmon ludificatus. ibi.co .1
Alchimiſtarũ libri fictitij, Meſſ, Adami, &c. 50.col. 1
Alcipe. 145.col.1.cir.med.
Aldebeet, & Clemens hæretici Germani.47. col. 2
Alectoriæ vis 117.col.2.in princ.
Allebrogum comes Magum promittentem victoriam necari iuſſit. 136.col.2
Almadel ars. 92.col.2
Alphito. 261.col.2
Alterationes requiſitæ ad aurum poſsibiles ſunt calori naturali & artificiali. 59. colum. 2
Aluinnenberg. 255.col.1
Amoris quæ vera cauſa, & quid ad eum viſio. 17.col.2.& ſeqq.
Amphiaraus. 193.col.1
Amuleta. 45.col.2
Amuleta Magica Germanor. militum. 47. col. 2
Anabaptiſtas diabolus S.S. docet. 192.col.2
Anagnini ſerui tunica. 123.col.2.
Anamiſſa, corporis habitum in virum mutata. 184.col.2.
Anaſtaſius Imp. Alchimicum decipit.64.col. 2.inmed.
Anates ex arboribus vel putrido ligno natæ. 60.col.2.poſt med.
Animalculum indicum lucens oculis. 246.colum. 1
And.Cæſalp. quid ſentiat de procreatione animalium.146.co.2. paradoxum reijcitur. ibid.& ſeq.
Angeli quo pacto res corporeas mouere poſſint. 168.col.2
Angelicæ apparitionis exempla. 217.
Angelorum nomina quæ vera, quæ magica. col.2.48 col.1.
B. Anglæ de Fulgino tẽtatio. 196. colum. 2.& ſeqq.
Angliæ regum curatio ſupernaturalis. 21.co. 2.& ſeqq.
Anima eſſe poteſt, & eſt in loco ſeparata. 206 col.2.& quo modo ibid. etiam in locis pluribus. 207.col.1.
Anima ſeparata ſe loco mouere poteſt, & quo pacto. ibid.
Anima cur pro lubito ſuum corpus aſſumere, aut ad nos redire non poſsit. 207.colu.1. ad fin.
Anima è corpore non migrat in raptu contra Bodinum. 198.col.2 & ſeq.
Anima non poteſt transformari, nec poteſt quoduis corpus informare. 172.col.2
Anima ſeparata num poſsit corpus loco mouere. 212.col.1.
Anima quo pacto ſubire queat corpus. ibid. col. 2.
Anima noſtra tota immortalis. 200.co.1
Animam informatam quo pacto afficere, aut cogere queat magica. 189.col.2. & paginæ ſeqq.
Animæ beatorum ab Angelis, quomodo dignoſcendæ 214.cor.2.cum ſeqq.
Animæ figura an Sphærica. 207.col.2.ad fin.
Animæ an aſſumant cadauera. 211. col.1
Animæ corpus ſuum amant & inuitæ ſeparantur. 212.col.2
Animæ immortalitas probata. 237.col.2.ver. fin.
Animæ ſeu ſpiritus quo pacto poſsint corporeis oculis ſe viſibiles exhibere. 208. colum.1. & ſeq.
Animarum damnatarum, & expiantium exempla. 231.col.1.& ſeq.
Animarũ apparit. qui ſcriptores agnouerint. 216.col.1.2.tota eccleſ.credidit.219.co.2. & omnes ætates. 220.col... & fol. ſeqq.
Animarum reuocandarum ritus. 205.col.1
Animas apparere decens & utile eſt. 214.co. 1. ad fin.
Animas mortuorum apparere ſolere. 204.cũ ſeqq.
Animas mortuorum dæmones non fieri. 244. col. 2
Animas nequeunt magi oſtendere, 245. co.1. cum ſeq.
Animas occiſorum peremptoribus infeſtas eſſe. 205.col.1
S. Anno. 234.col.2
annulorum vis. 30.col.1.31.col.1
Anſelmi ars ſeu curatio. 21.col.1
Antichriſti miracula falſa futura. 209.colum. 2
Antichriſto diabol. theſauros aſſeruat. 139. col. 1
anton Mizaldus. 8.col.2.in med.
D. Antonij Anachoretæ amuletum 46.col.1
D. Antonini Epiſcopi amuletum. ibidem co.2
Anton. Taruſini alchimia 62.col.1
Antuerpiæ obſidio. 238.co.1
Anus Pindari. 193.col.1
AOVOTH Hebr. 4.col.1
aphereſia differt ab ecſtaſi. 199.co.2
apologus lepidus Calcagnini. 93.col.2
Apollonius Tianæus. 134.col.2
Apollonius Magus 116.co.2.in fi.
Apollonius inuiſibilis. 171.col.1
Apollonius fruſtra theſauros quæſiuit. 139. col. 1
apollonij memoria tenax vnde. 191.col.1
apollonij Tianæi magia. 8.col.1 ad me.
apoſtata monachus à Diabolo in corbem palam iniectus. 271.col.1
apollonij leo 177. colu. 2. hirundo ſeu paſſer. ibid.
apuleius magus tempore Domitiani. 116. col. 2
apparitio philoſophi apud Aug. 113 col.2
apparitiones ſingulorum ſæculorum à f.210. cum ſeqq.
apparitionum tria genera explicata. 218. col. 1
apparitionum in diuerſis ſimul locis ratio. 170. col.1.in med.
apparitionum ad vindictam peccatorum exẽpla. 217.col.1.& 2.
apparitionibus mortuorum multi Seueriani ad fidem conuerſi. 229.col.1.ver.med.
appetitus ſenſitiuus quo à dæmone pacto vexari queat. 189.co.2.& ſeq.
applicando actiua paſsiuis ſiue per alterationem quid & quomodo diab. operetur. 112 col. 1
appoſitione corporis alterius quomodo oculus decipiatur. 112.col.2.& ſeq.
apuleius cur animalia ignita eſſe dixerit. 231. col.1
aqua benedicta dæmonem fugans. 125.col.2. in init.
aquæ mutantes colorem ouium. 143.col.2
aquila iuuenta renouatur. 187 col.2
aquilinæ pennæ alias conſumunt. 20 col.1
arbagthel, libri auctor. 8.col.1.in fi.
arbagthel liber confutatus. 31 col.1
arboris vitæ vis. 189 col.1 2
archemenillon herba. 190.col.1
archimedis Sphæra, & Specula. 27.col.2
archytæ columba. ibid.
ardoinus, & Poncetus. 8.col.2
areſcon. 184 col 2
argentum viuum impedit incantationes 7. col. 2
argiui cuiuſdam væſania. 248.col.2
argumenta aduerſariorum contra apparitiones ſoluta. 240.col.2.cum ſeqq.
argus carina. 177 col.1.in med.
aries in agnum mutatus apud Poetas. 187. col. 1
arimanes ſeu Pluto. 6.col.1.ad fi.
ariſtæus 129.col.1.
ariſtæus Proconneſius 199.col.1.in prin.
arnol. de Villanoua 8.col.2
arnol. Villanouanus verum aurum produxit. 61.col. 2
ars an natura potentior. 55.col.2
artificialia opera. 42.col.2
aſinus iuuentæ poculum perdidit. 187.co.2
aſini lunam epotantis fabula. 126.col.2
aſinus Cayri 177.col.2
aſmodeus ab archangelo in deſerto ligatus. 289.290
aſpis ſurda. 100.col.2.ad fi.
aſtrologia damnatur à Patribus. 11.col.1
aſtrorum & cœlorum analogia nulla qualem fingunt aſtrologi cum ætatibus, vel partib. corporum. 10.col.2
aſtyrij fides. 111.col.2
attilij reguli tolerantia. 182.col.1
auerroiſtici errores paganorum. 202. col.1. poſt med.
augurelli iactantia de ſua alchimia. 66.col.1 ad fin.
D. Auguſtini viſio, pueri, &c. 215.col.1
aurium morbi & deceptiones. 248 col.2
auribus humanis ſacci impleri. 135.col.1
aurum an ſit ſolum perfectum metallum. 56. col. 1
aurũ cur rarius quã cætera metalla. ibi.col.2

Universidad de Deusto Biblioteca

Aurum in venis terræ cur non niſi longiſsimo tempore queat generari, in fornaculis vero breuiori. 58 col. 2
Aurum alchimicum aliquando factum. 61. col. 1.
aurum potabile. 49. col. 1.
auri ſemen. 59. col. 1
auri efficiens cauſa & materia quæ. 54. col. 2
auripigmentum, quid ſit. 60. col. 1
auripigmentum mutatum in aurum. 51. columna 1
auri agens principale quod ſit. 59. col. 1
auri materia remota & proxima 54. col. 2
auro alchimico an liceat vti ad commercia vel in cudenda moneta. 66. col. 1
automatum variorum miranda. 246. columna 2.

B

Bacchi nutrices. 187. co. 1
Badudus Rex. 161. col. 2. & 172 col. 1.
Baianus Bulgar rex magus. 173. col. 2
Bambergenſis puellæ mira impregnatio. 151. col. 2
Barbelina ſaxeta. 164. col. 2. in prin.
Barnabas Cyprius. 94. col... in prin.
Baro de Rais 157 col. 2
Bartholomæi de Homate viſio. 168. col. 1
Baſiliſci viſus. 19. col. 1
Baſileenſis crypta, theſaurus, dæmon cuſtor. 140 col. 1
Baſilidiani. 34. col. 1. 98. col. 2
Bauari vxor poſt mortem redux & mater liberorum 151. col. 1.
Belga quidam creditus vaccæ filius. 146. columna 1 2.
Beli Sacerdotum præſtigiæ. 28. col. 1.
Benedictus XI. qualis viſus poſt mortẽ. 234. col. 2.
Beneuentana ruſtica. 185. col. 2
Benno Cardinalis, 137. col. 1. in fi.
S. Benno. 234. col. 2. in mit.
Ben-Syra vnde natus. 212. col. in mit.
Berengarius hæret. & magus. Proloqu. pag. 5 ad fin.
Berengarius Turonenſis. 161. co. 2
D. Bernardo auunculus apparuit. 233. columna 1.
Bernardi Oliuerij narratio. 181 col. 2.
Bern. Treuiſani alchymia. 62. col. 1.
Beſtiæ ſyluæ. 259 col. 1
Bernicles. 144 col. 2
Biarmenſes. 135 in prin.
Bodini error. 151. col. 1. in init. ipſius libri ſcatent erroribus. 9. col. 1.
Bocmaſaga in prælio necata. 135 col. 1
Boetij automata. 27 col. 2. in init.
Bonicæ fons. 188 col 1. in med.
Brachium dextrum ardens & lucens ſine dãno. 124. col. 2
Brachmanum dolia. 127. col. 2. lin. 1. menſa. 134. col. 1.
Bractearij. 49. co. 2
Bragadini alchimia & ſupplicium. 61. columna 1.
Braſileenſe monſtrum. 145 col 1.
Bruchi, athei. in Proloq. pag. 8.
Bruta nõ aſſequi nec intelligere finem propter quem operantur, & de duplici in his fine, naturæ & bruti. 179 col. 1. 2.
Bruta non habent prudentiam. ibid.
Bruta an incantentur 178. col. 2
Brutorum miræ præſtigiæ in Africa 28. columna. 1
Bulgarorum Victoria contra Anaſt. 131. col. 1. init.
Buſcoducenſe monſtrum. 15. col. 2

C

Cabadis cum dæmonibus certamen. 269. col. 1
Cadauer cur coram occiſore ſanguinet. 20. columna 2
Cadauera mutata in ſtatuas. 175. col. 2. in ſcarabæos, crabrones, &c. per artem. 60. colum. 1
Cadauerum mira quædam poſſunt à magis procurari, ſanguinis fluxus, incorrupta diu ſeruare 202. col. 2 comburi nequeant & comam barbamue alant. 203. co. 2. 3
Cœlum non eſt animatum. 10. columna 1.
Cœli & aſtrorum influentia an vlla, ibidem, col. 2
Cœli adſpectus & influxus nihil facere ad Magica. 9. col. 2
Cæneus & Cænis. 185. col. 1
Cæſaraugustana virgo. 198 col. 2
Cæſarij Eiſterbacenſis narratio, 271 columna prima.
Cairi aſinus. 177 col. 2
Calchitis mutatur in miſin. 60 col. 2
Caligula auaritia per alchimiam deluſa. 51. col. 1
Callionymi piſcis felle cæcitas curata Tobiæ 7. col. 2
Caloris vis. 59. col. 2
Caluariæ loquaces. 176. col. 2
Caluariæ locutæ multis locis. 276. col. 1
Caluiniſmus Magiam per Belgium propagauit. Proloq. pag 6
Caluiniſtæ tollunt virginitat. Deiparæ. 151. col. 2
Caluiniſtæ iniurij in Deitatem Chriſti, & viã ſternunt Turciſmo Paganiſmoque. 171. columna 1
Caluiniſtarum furor. 203. col. 2
Calx aqua non oleo accenditur. 7. col. 2
Cambiones pueri. 151. col. 1
Campani æris vis ad magica diſſipanda. 162. col. 1
Campanæ pulſus ad Angelicam ſalutationem ſalutaris contra territulamenta tartarea. 240 col. 2.
Camiſia inferni. 181. col. 1
Canes terreſtres ſeu feræ. 249. col. 2
Canes leporarij inter ſaxa geniti. 144. col. 2.
Canidia. 119. col. 2
Caprinum cornu & ſtercus. 283 col. 1
Captiuos magi an carcere poſsint eripere. 134. col. 1
Cara morbus. 282. co. 2
Cardanus de varietate, & ſubtilita. 8. columna 2
Carmenta ſeu Canens. 118. col. 1
Carolus Pacificus Neap. rex. 136. col. 2
Carolus V. oſor magiæ, & Auſtriacorum laus, 141. col. 2
Carpocratiani hæretici & Magi, Proloq. pa. 5 in med. & pag. 98. col. 1. lin. vlt.
Carthuſienſium ordinis origo. 234. co. 1
Caryſtinum linum. 123. col. 1. ad fi.
Caſtores ſeu Dioſcuri. 124. col. 1
Caſtrum Oui Neap. 136. col. 2
S. Catarinæ Gentiles. 21. col. 1
Catabolici. 284. col. 2.
Caupona mirabilis ſaga. 117 col. 1. in init.
Cauſus flumen locutum. ibid. col. 1. poſt med.
Cayri pulli excluduntur forniculis. 60. columna 1
Cerberus. 257. col. 1 init.
Cercydas. 176 col. 2
Cerei benedicti contra ſpectra. 234 col. 1. 2
Certamen duorum magorum. 108. columna 2. in prin.
Certamina magorum varia. 284. columna 2. & ſeq.
Ceruſſæ productio. 54 col. 1
CHABAR quid Hebr. 4 col. 1. 2
Chalamiſch. 54 col. 1
Cham propagator Magiæ, dictus Zoroaſter. 6. col. 2
Charondæ narratio. 181. col. 2
Charon. 257. col. 1. in fi.
Characterum vis. 30. col. 1. 31. col. 1
CHARTVMMIM quid Hebr. 4. col. 1
CHASAPH quid Hebr. 4. col. 2
Chelidonia oculat cæcos. 7. col. 2
Chilperici Regis damnatio. 230 col. 1
Choreæ ſagarum. 160 col. 1. 2
Chriſtus Dominus an à diabolo tranſlatus. 161. col. 161. col. 1
Chriſtus cur ἰχθυς. 288 col. 1
Chriſti & ſanctorum ſuſcitationes quo ſigno diſcernantur à putatitijs. 283. columna 2. ad fin.
Chriſtus verè clauſis ianuis ingreſſus contra Caluinum: verè natus clauſo matris virginali, verè clauſo ſepulchro reſurgẽs contra Bezam. 171 col. 1
Chriſti apparitiones. 220 col. ..
Chriſto Domino alapam qui incuſsit damnatus. 219. col. 1. ad med.
Chriſti miracula corporis eius tribuere temperamento blaſphemum eſt. 171 col. 1
Chriſtianorum imperia in dæmones. 101. columna 1
Chymicæ laus. 49. col. 2
Chryſamme venefica. 135. col. 2
Chryſanij magi filius. 193. col. 1
Chryſopœia origo. 50. col. 1
Chryſoplynta, & Chryſoplyſium. 61. col. 2
Chryſulcæ aquæ vis. ibid.
Cianitæ Indi vt pluuiam eliciant. 129. columna 1
Cicchus de Eſculo Magus. 8. col. 1
Cicindula Indica. 146. col. 1
Circe. 118. col. 1
Circenſibus magica in vſu ad equorum incantationem. 143. col. 2
Circulatoris cuiuſdam præſtigiæ miræ. 115 columna 1
Circulatorum & mirabiliariorum peccata

Universidad de Deusto Biblioteca

& quæ cautela permittendi à magiſtratib. 29.col.2 30 col.1
Cithararum ſimiliter tenſarum, vna pulſa, concentus. 9 col.1 ad ſi.
Claudia Zona quomodo nauim traxerit. 113. col. 2
Claudius Chotaius. 263 co.2
Cleonis nubes procurabantur. 127 col.2
Climactericus annus. 33.col.1 in init.
Clinenſium ducum origo. 149 co 1
Cnopi victoria de Erythræis. 135 col 2
Colchorum vellus aureum an alchimicum. 30 col. 2
Columbæ effigies negata dæmoni. 275. columna 2
Columba, vel agni ſpecie nondum apparuit dæmon, & quare. 274 col.1
Comitum Pictauienſium & Andegauenſium origo. 151 col.1
Complexio ſeu temperatura corporis non eſt cauſa effectuum admirandorum. 32. col. 1
Concilium Romanum ſub Zacharia. 47 col.1
Concupiſcentiæ motus ſolos non eſſe peccatum. 190.col.2 ad ſi.
Confeſsio integrè facienda docetur miro exemplo. 236 col.2
Confeſsio facta à capite abſciſſo. 176. columna 2
Confeſsionis violatæ pœna. 237.col.1 in init.
Confatenſe ſpectrum. 259 col.2
Conſtellatio non adfert vim ſanandi. 25. columna 1
Conuentus ſagarum nocturni quales. 154.co.2. cum ſeqq. maxime. 158.co.1.2
Conuiuia magica. 155 col.1
Corocotton dæmon. 149.col 2
Cornel. Agrippa mortuo dæmonem immiſit, & videtur viuere. 278.col.2
Cornel. Agrippæ canis. 290.col 2
Cor non poteſt comburi intoxicatorum vel cardiacorum. 203.col.1
Corpus vnum in duobus locis, aut duo in vno loco, an poſsit dæmon collocare. 169.col.2 & ſeq.
Corpora aerea quo pacto dæmones forment. 271.col. 2
Corporum, vti sannarum penetratio nec angelis poſsibilis. 170.col.2
Corui candidi. 187.col.2
Cratiſtares. 29.col.2
Critici dies. 11.col.1.2.33.col.1
Croton dæmon. 290.col.2
Crucis ſignum maleficia impedit. 134. columna 2
Culinæ mortuorum. 205.co.1
Cultus indebitus. 2.col.2
Curioſitatis peccatum. 181.col.2.203.col.1. & 279 col 1 in init.
Cynops Magus. 286.col.1.lin.vlt.
Cynoſura quæ in his ſequenda. 9.col.2

D

DÆmones an queant eodem tempore plures tentare vel obſidere. 70. columna prima.
Dæmon apparens in corpore aſſumpto tantum videtur à quibus vult. 276.col.2. Procurare vt appareat non licet, ibi. cur veteribus ſæpius apparuerint quam nobis. 277.columna 1
Dæmon gaudet atrabile. 283. colum. 1. & 2
Dæmon in aſſumpto corpore, an loqui, comedere, & ſimilia vitæ opera poſsit facere. 276. col.1. & quomodo. ibid. col. 2
Dæmon includi non poteſt. 284. col.2. quã periculoſum. 285.co.1. quomodo ligetur ab angelis & ſanctis. 285.col.2
Dæmon in forma arboris & roſæ. 263. columna 2
Dæmon quæ magis polliceatur. 99. Cur paciſcatur & obediat magis. 100. columna 1
Dæmon an poſsit in conuentibus magorum innoxiorum perſonam aſſumere. 131. columna 1. & 2
Dæmon ſemper aliquo indicio agnoſcitur, Deo id permittente. 275.col.1
Dæmonis actiones quæ circa res corporeas. 122 & ſeq.
Dæmonis ſpecie natum monſtrum. 13. columna 2
Dæmones quo pacto videri oculis corporeis poſſint. 267 cum ſeqq.
Dæmones poſſunt producere animalia imperfecta. 60 col.2
Dæmones an exerceant cum magis ſodomiam, & de criminis atrocitate. 132. columna prima.
Dæmones non animantes. 268. columna 2. lin.1.

Dæ-

Dæmones non habent indiuidui propagationem 148 col.2
Dæmones omnino ſunt incorporei & carent ſemine ibid.
Dæmones in quorum brutorum ſpecie ſoleant apparere 263.col.1.in med.
Dæmones eſſe 91.col.1
Dæmones metallici ſæui 254.col.1. 267.columna 1
Dæmonum nocturna ſpectra. 256.col.1. 259. col. 2
Dæmonum apparitio quomodo deprehendenda 215.col.2
Dæmonum ſpectra tempore peſtis 259. columna 2
Dæmonum variæ diſtinctiones à muneribus. 283
Inter Dæmones an ſit ordo vllus & qualis. ibidem
Dæmonum genera & ſpectra multiplicia. 249. col.2. nomina ibid. lariſsime. 254. & ſeqq.
Dæmonium meridianum quale. 258.col.1 in med. cum ſeqq.
Dæmoniaca ſpectra variæ enumerata. 246. cum ſeq.
Dammis miraculi plena imago crucifixi. 203. col. 2
Damnatorum animæ an appareant. 214.columna 2
Dardanus Magus, a quo Dardanarij annonæ flagellatores 132.col.1
Deceptiones variæ circa lycanthrop. 172.columna 1
Deceptionum magicarum exempla. 112.col.2 cum ſeqq.
Denarius quomodo appareat in ſumma ſuperficie aquæ 113.col.2
Deus quomodo ſit intellectus. 201.col.2. an tãtum operetur cognoſcendo ibid.
Deus cur non permittat magos ditari. 139. col. 1
Deus quomodo concurrat ad generationem in commiſsione dæmonum incuborum 150. col. 2
Deus extra ſe multa cognoſcit. 201.col.2. nec tamen perficitur. 202.col.1
Deus non eſt formaliter omnia. ibid. in init.
Deus an mundum per angelos condere potuerit 138.col.1
Dei ſolius eſt ditare quos vult. 139.col.2. & cur & ibi.
Dei ſapiens prouidentia. 139.col.1 ad ſi. 180. col. 1
Diabolus virium naturalium aut ſcientiæ nihil amiſit. 105.col.1. verſ fin. & 161.columna 2
Diabolus cur nolit ditari magos. 139.col.2
Diabolus poteſt pecuniam facere, & metalla producere. 138.col.1. in prin.
Diabolus nihil poteſt niſi permittat Deus. 110.col. 2
Diabolus quo pacto efficiat mira. 111.cum ſeqq.
Diabolus hominum malis gaudet. 139.columna 2
Diabolum cur videant morituri 261
Diaboli pertinax odium in homines, & multiplex dolus Proloq. princip.
Dictamus 7.col.2
Dies critici & eorum cauſa. 11.col.1.2. & 33. col. 1
Dignitates & honores an arte magica parari queant, aut vnquam parti. 137.col.2. cur Deus permittat. ibi.
Diuitias & theſauros an poſsit dæmon magis ſuis largiri, contra Damhouder. 138.columna 2
Doctoralis promotio ſagarum & ritus. 192. col. 1
Domina Bona 266.col.1.ad ſi.
Domin. Mirabellius magus. 155.col.1
Dolani lycanthropi 173.col.2
Dormire de mortuis enunciatur. 242.columna 2
Dorotheus falſo inſimulatus 134.col.1
D. Dorothea roſa 215.col.1
Doſitheus 116.col.2.init.
Dux Brabantiæ 264.col.2

E

EBriorum illuſiones quoad ſpectra. 247. col.2.ad ſi.
Ebulenſis puella 185 col.2.ſub ſi.
Eccleſiæ illata damna mortui vlciſcuntur. 274.col. 2
Eclipſis cauſa 126.col.2. & ſeq.
Echineis quid 20.col.1
Echo 9 col.1.37.col.1.ad ſi.
Effectus naturalis quomodo diſcernatur à magico. 104.col.2. item artificialis. & in his cautela 105

Effectus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Effectus magici aliquando veri, & quomodo hi diſtinguendi à præſtigioſis & horum exẽpla. 105.col.1.& ſeqq.
Eleazarus exorciſta 289.col.2
Elephantorum ſolertia 179.col.1
Eleemoſynæ centuplum miraculo approbatum 227. col.1
Elizabeth anglorum regina ſanat à ſtrumis. 22.col.1.& 109. col.2
Empedocles. 127.col.2.omnia animantia, & plantas mentem, & prouidentiam habere dixit 178.col.1
Empedoclis mira 117.col.2
Empuſa 257.col.1.& 259.col.2
Eonis hæretici præſtigiæ 114.col.2
ἐπῳδαὶ 5.col.2
Epheſiorum notæ magicæ 131.col.2
Ephialtes morbus 260.col.2.in princ.
Epidaurius ſerpens 177.col.2
Epimenides Cretenſis 183.col.1
Epulæ ſagarum 119.col.2.in fi.
Equa falſa apud Palladium 173.col.1
Eres Armenius 198.col.2.ad fi.
Ericus Rex Gotthorum, & Sueciæ. 131.col.2. 116 col.2
Ericus Rex, & eius Pileus ventoſus.161.co.2 & 116 col.2
Erinnyes, ſeu Eumenides 261.col.1
Eriſichto 205.col.1.119.col.2
Erneſtus Marchio Badenſis deceptus.64.col.2 verſ.fin.
Eruchæ hæretici in Prolog.
Eryngium gregem ſiſtit 20.col.1
Eſdras an alchimiæ meminerit. 50.col.2.ad fin.
Eteſia 129 col.1.& 117.col.2
Euages paſtor ouium ſubitò poeta extitit.193. col. 1
Euarchus 283.col.1
Eun Britannus hæreticus & magus Prolog. pag.5
Eunus præſtigiator 29.col.1.in med.
S.Euphemiæ mart. reliquiarum miraculum. 232 col.1
Eurycles quid Græcè 4.col.1
Eurynomus ſeu Mors 261.col.1
S.Euſtochium virgo, toto vitæ ſpacio permanſit energumena 133.columna ſecunda.
Excommunicati martyris apparitio. 236.columna 1
Execrationes parentum quam vim habeant. 17.col. 2
Exercitus quomodo poſsint magi exhibere. 266 col.1
Exercituum ſeu militum ſpectra nocturna varia 264.col.1.cum ſeqq.
Exorciſtarum quidam abuſus 272. & 273
Extaſis an in inſtanti fiat 203. columna 2 in init.
Exſtaſis ſubiectum quod 200.col.1
Exſtaſis & raptus differunt. ibidem paulò ant.
Exſtaſis diuina à magica diſcrimen. 199.columna 1
Exſtaſis cauſa formalis, finalis, efficiens. 200. col. 2
Extaſim ſeu raptum quomodo procuret diabolus 199.col.1
Exſtaſim quomodo Deus efficiat contra Mocenigum 200.col.1.& ſeq.
Exſtaſes inuitis quomodo contingunt. 201. col. 1
Exterminator 257.col.2

F

FAcies quomodo appareant formidandæ. 113. colum.2. in princip. item aſininæ. ibid.
Facius Cardanus 203.col.1
Fænilis apprehenſio ad tranſlationem magicam 166.col.1
Famæ nocent quomodo magi 131. columna prima
Familiares dæmones 290.col.2
Fantaſiæ læſæ variæ deceptiones. 249.columna 1
Φαρμακεῖαι 5.col.2
Faſcinatio qualis 132.col.1
Faſcinentne vetulæ aſpectu ſuo? 18.columna ſecunda
Fatum non eſt cauſa monſtrorum. 146.columna 2
Fatales ſorores 266.col.2
Fatuelli 274.col.2
Faunus 257.col.2
Fauſtus magus 139.col.1
Febrium diuerſi termini vnde 11.col.1
Fœminæ ex dæmone quæ pepererint. 149.columna 1

Fœminæ in viros mutari poſſunt & exempla varia. 184.cum ſeq.cauſa. 186.colum.1. ad fi.
Feralia 205.col.1
Ferdinandi Regis Neapolitani ſpectrum.237 col.2. lin.1
Fernelij alchimia 62
Ferrum aquæ ſupernatans quomodo fiat. 32. col.1
Ficus arbor alligatum taurum manſuefacit. 20 col.2
Fidei vis quæ in incantatione 43.col.1
Fides vnius citharæ ad pulſum alterius mouentur 20.col.1
Figuras, imagines, characteres vim nullã habere oſtenditur 9.col.2
Figuræ vis quæ 32.col.1
Figurarum in quibus dæmon appareт cauſa. 273.col.2 & ſeq.
Finni & Lappones 129.col.1.init.
Flagellatio, balnea & alia cur ab exorciſtis adhibeantur 289.col.1
Flammæ loquentes 124.col.2
Flumen quo appareat modo vbi nullum eſt. 114.col.2 in initio
Folia Saga 119.col.2
Folletons 274.col.2
Fr.Pici poſitiones magicæ ſuppoſititiæ. 8.columna 2
Franciſca Senenſis 177.col.1
Franciſca & Carola Guarna. 185.columna ſecunda
Francorum reges a ſtruma ſanant contactu. 24.col.1. lin.1
Fridericus dux Auſtriæ captus a Bauaro noluit ope dæmonum liberari. 134.colum.1.
Fridericus Stuphius crematus. 136.columna 2
Frigidum cur ſentiatur à dæmone aſſumptũ cadauer 270.col.2
Fulmine icti non putreſcunt. 203.columna 1. init.

G

GAbriel Archangelus 220.col.1
Galazophylacæ 127.col.7
Galeatij Sfortiæ apparitio 237.col.1
Galena 60.col.1
Galgalus cur aſpectu ſanet ictericum. 18.columna 2
Gallecus mendicus dæmonem circumgeſtans figura infantis paralytici. 151.col.2
Gallus Sacerdos 184.col.1.init.
Geber non eſt inuentor alchimiæ. 51 columna 1. fin.
Gebhardus Trucſeſius Apoſtata.92.colum.1. fin.
Gelo ſeu Empuſa.105.col.2.Mauritium Imp. vexans ibid.
Gello & Gilo 261.columna 2. 262.columna 2
Geminæ quomodo res appareant. 113.columna 2 ad fi.
Gemmæ cur in gemmas non poſsint mutari, metalla vero poſsint in alia metalla. 58. colum.2. fin.
Geneua conuentus ordinarius ſtrigum Prolog. pag.7. init.
Genij 205.col.2
Geuſtorum origa ſimilia Magicis.98.colum.2 med.
Germani clerici oblinio. 191.columna 1.ad med.
GHONEM Heb.quid 4.col.1
Gigantes vtrum vi magica naſcantur. 152. col.2 init.
Gladij acies carmine retunditur. 180.col.2
Gnoſtici, Magi 34.col.1
Goetia ſpecies magiæ 93.col.1.imo omnis magia 94.col.1
Γόης. præſtigiator 5.col.2
D.Gammari viſio 215.col.2
Gorgones 261.col.1
Gotthicorum Regum origo ab vrſo. 145.columna 2
Gratiæ ſeu miraculoſa opera quæ. 41.col.2
Gregorius VII. 137.col.1
Grimoyria ars.93.col.2.liber 94.col.2
Guido Iuliacus Flandriæ Imperator cacodæmones conſuluit 136.col.1
Guil.Conſtantinus 64.col.1
Guil.Aragerij alchimia 62.col.1
Gygis annulus 171.col.2
Gymnoſophiſtarum vlmus Apollonium ſalutauit 177.col.1

H

HAbundia Regina nympharum allarum. 266. col.1
Hadingus 131.col.2

Universidad de Deusto Biblioteca

Hæretici vt plurimum magi, & hæreſim magia comitari conſueuit, fuſè probatum rationibus in Prolog.
Hæretici domicilium dæmon, vt idola, ibidem
Hæreticorum manſio tartarea oſtenſa. 229. col. 2
Hæreticorum idem ſpiritus blaſphemus, & Sycophanticus & fictor miraculorum. 114. col. 2
Hæreticis dæmon utitur ut meretricibus compoſitis ad animas decipiendas in Prolog. pag. 4
Hæreticis ſolitus dæmon ſtigma imprimere. 98 col. 1
Hæreſis neceſſario, ſi non reſipiſcat, in atheiſmum vel in magiam deſinit. in Prolog.
Hæreſis eſt fames verbi Dei. in Prolog.
Hæreſis abiuratio ſedat tempeſtatem, quam pertinacia excitarat 226. col. 2
Hæreſis meretrix in SS. in Prolog.
Hæreſim curioſæ artes, vt famem peſtis, ſequuntur in Prolog.
Haquinus Noruegus 135. col. 1. init.
Harpyiæ 261. col. 1
Hecate 257. col. 1
Hecates canes 119. col. 1
Heliotropia facit inuiſibiles. 7. col. 2. non facit 171 col. 2
Heliotropij grana 33. col. 1
Helliquini familia 266. col. 1
Heluetij à VValdenſibus peſte magica taminati Prolog. pag. 6
Herbæ magicæ 106. col. 1
Herbarum magicarum vis ibid.
Hermes Trimegiſtus an alchymicus. 50. columna 1
Hermetis ars vana . . . .
Hermotimus Clazomenius 199. col. 1
Herodias an appareat 137. col. 1
Hipæporum ignis 129. col. 2
Hirci ſpecies dæmoni frequens. 274. columna 1. 2
Hiſpanorum faſcinus, Higa dictus. 46. col. 1. init.
Homo non poteſt produci per alchymiam. 69. col. 2
Hominum quatuor genera Paracelſi. 268. col. 2
Humana ſpecies an habeat vim lapidis plantæue 21. col. 1
Humana figura cur dæmon ſæpè appareat. 268. columna prima. 274. columna prima
Humidum naturale an ſemper conſeruari vel reſtaurari arte poſsit. 188. colum. 2. & ſeq.
Humorum origo 148. col. 2
Huſsitæ, & Lutherani Magicam ſparſerunt per Bohemiam & Germaniam. in Prolog. pag. 6
Hydrophoborum error. 249. col. 2
Hyena. 117. colum. 2. init. 187. columna 1. init.
Hypermneſtra 186. col. 2
Hyperbole in SS. 10. col. 2
Hypericon. 20. Hyſterica paſsio 283. columna 1.

I

IAcobi Melſtinki hæretici ſe Chriſtum fingentis pſeudomiracula & ſycophantiæ. 114. col. 2.
Iamnes & Mambres 290. col. 1
Iannis clauſis vel per parietes aut tenues rimas ſagæ tranſire nequeunt. 170. columna 2
Iaſon à Medea recoctus. 187. col. 1
IDDEGHONI Hebr. 4. col. 1
Idolum 2. col. 2
Idolorum ficti amores 28. col. 1
Idololatria quid 2. col. 2
Idololatria expreſſa & tacita 3. col. 1
Idololatriæ tacitæ nomen cur Magiæ prohibitæ attributum 3. col. 1
Idiota ſubito Theologus 191. col. 1
Ieiunij, & precum, & Synaxis vis. 269. colum. 1
Ieiunij Quadragenarij violati pœna. 266. colum. 1
IESV & MARIÆ nomen impedit maleficia 163. col. 1
Iezabel an maleſica 5. col. 1
Ignatius Loyola ſuperat & deprehendit phantaſticam dæmonis illuſionem. 192. columna ſecunda
Ignatij Loyolæ precum efficacia. 250. columna 1
Ignis genera ſeu partes, flamma, & pruna. 124 col. 1
Ignis fatui natura & mira 123. col. 2
Ignes & luces nocturnæ varij generis. 246. col. 1
Illuſiones oculorum, auriumque & aliæ multæ quæ pro ſpectris habitæ narrantur. ibi. cum ſeqq.
Imagines in fluuium raptandi ritus magicus. 131 col. 1
Imagines aſtrologicæ fictæ: magicæ vero vaniſsimæ deſcribuntur. 9. columna 2. & ſeqq.
Imagines huiuſmodi magicas nihil poſſe, definitum 10. col. 2
Imaginum magicarum vel aliarum vis 30. colum. 1. & ſeqq. earundem genera. 30. columna 2
Imaginum oſor diabolus. 131. col. 1
Imaginationis vis quid & quantum valeat ad effectos miros. 12. col. 2. & ſeqq.
Imaginoſus morbus quid, & eius duæ ſpecies. 248. col. 2. 249 col. 2
Imperfecta quælibet an monſtra? 57. colum. 1. & 2
Incubi & ſuccubæ dæmones an ſint, & an gignant, & quæ huc ſpectant. 147. cum ſeqq.
Incubus morbus aut ſymptoma. 260. columna 2
Indus Nobilis Neſtor huius æui. 188. columna 1
Inediæ longæ exempla, & cauſſæ, & poſſe hanc a dæmone procurari. 183. columna ſecunda
Infans locutus 234. col. 2. poſt med.
Infantes cur occidunt ſagæ & quomodo decoquant 192. col. 1
Influentiæ an & quales 10. col. 2
Influentiarum quæ vis in corporea & animã ibid.
In inſtanti docere nequit dæmon 192. col. 2
Innocentij Papæ factum præclarum. 136. columna 2
Inuus & Incubus Pan. 260. colum. 1. lin. vlt.
Inſecta arte gigni poſſe varia. 60. col. 1
Inſepultorum animæ vagæ. 224. colum. 2. ad finem
Inſulæ natantes 246. col. 1
Inſtrumentorum naturalium quæ vis ex parte dæmonis applicantis, fuſè oſtenditur. 112. col. 1. init. & ſeq.
Intellectus ſolus nequit eſſe cauſa eſtaſis, ſed tantum eſt Dei inſtrumentum. 200. colum. 2
Intellectui quid conferre & nocere queat dæmon 191. col. 2
Intelligentiam diſcurſiuam ſeu ratiocinationem brutis dæmon nequit largiri. 178. col. 2
Intelligantne beſtiæ inuicem, aut magi voces beſtiarum 171. colum. 2. 177. colum. 2. an id magi poſsint facere 177. col. 1
Inuiſibile corpus an dæmon queat facere. 171 col. 2. princip.
Ioannes ab Honbach ad dæmonum conuentus deductus 164. col. 2
Ioannis xxij. Canon ſpondent, non fuit vſu receptus 63. col. 2
Ioan. Maldonati laus in Prolog. pag. 8
Ioann. Duns Scoti mors 283. col. 1
Ioan. Picus Mirandulanus apparuit. 231. col. 2
Ioan. Baptiſta à Porta 8. col. 2
Ioannis de Vaulx mirum ſtigma. 183. columna 1
Ioannes Teuthonicus Magus. 186. columna ſecunda
Iouis Apameni fanum exuſtum. 125. columna 1
Iouis ſimulacrum locutum 177. col. 1
Irene filia Spiridionis 177. col. 1
Iſabella Bardæa ob ſortilegij crimen comprehenſa 182. col. 2
D. Iſidorus 234. col. 2
Iudæ Apoſtoli ſententia de mortuorum apparitione 226. col. 1. med.
Iudæi filiolus in fornace accenſa ſeruatus. 230 col. 1
Iulianus Chaldæus magus 116. col. 2
Iuliani Apoſtatæ mors. 222. columna 2. in med.
Iuli Capilli 123. col. 1. in init.
Iupiter Hammon in viridi forma colebatur. 274 col. 1
Izdigerdes rex 131. col. 2

K

KAbbanterkens 268. col. 1
KISEM Hebr. quid 4. col. 2
Klaxis 144. col. 2
Kunegundis regina calumniam paſſa. 133. columna 2

Universidad de Deusto Biblioteca

L

LAc ex pariete ſcaturiens 132.col.2
LACHAZ quid Hebr. 4.col.1
Lacrymarum tranſitus qua oculi parte. 18. col. 2
Lamia Baſileenſis 140.col.1.init.
Lamia 6.col.1.263.col.2
Lamia & Menippi nuptiæ 105.col.2
Lamiæ ſcientiam Magicam diſcunt potiunculà & quali 192.col.1
Lapidis philoſophici nomina, & materia. 52. col. 2
Lapides in æs liquari 54.col.1
Lappiorum exſtaſes 198.col.1
Lareis 205.col.2
Larina oppidum à Magis liberatum. 136. col. 2
Larua 205.col.2
Latace 117.col.1.lin.vlt.
Latronum ſpectra. D. Germano apparentia. 224 col.2
Laude Dei magica diſsipantur. 162.columna 2
D.Laurentij Iuſtiniani viſio. 215.col.1
Lauretana ſpectrorum infeſtatio. 250.columna prima
Liberis ſerpentum 187.col.2
Lemureis 205.col.2
Lemuria ſeu Remuria ibi.col.1
Leo cur metuit gallinacei cantum. 19.columna prima
Leo Iſaurus punitus 232.col.1
S.Leonis amuletum 47.col.1
Leonis Imper. auicula 27.col.1
D.Leonis vel Caroli Magni ſpuriæ orationes. 181. col.1
S.Leonis epiſtola correcta à B.Petro. 228.columna 2
Lepus marinus quam venenoſus. 20.columna 1.
Lernum 206.col.1
Leſtrygones 263.col.1
Leucippe Galateæ filiæ 186.col.2
Lignum ſæpe lapideſcit 60.col.2
Lilith Succuborum dæmonum præſes. 260. colum. 1
Linea confuſa quo pacto ſpeciem picturæ pulcræ præbeant 113.col.1
Lipothimia 283.col.1.lin.1
Litteræ, & ſyllabæ nulla cum cælo cognatio. 44 col.2
Locum quo occupet modo angelus. 123.columna 1
Loca conſtituta & ſolemnia ſagarum, in ditione Beneuentana. 162.colum.2.in ditione Vltraiectina 166.col.2
Localis tranſlatio ſagarum vera. 154.columna 2
Localium tranſlationum falſarum exempla. 155.colum.1.verarum exempla. ibid.& ſeq.
Locuſta ſignificat dæmonem. Proloq.pag.7
Locutiones miraculoſæ quo fiant modo. 175 col. 2
Loqui beſtias an faciant magi ibid.
Lothi vxor quomodo in ſtatuam verſa. 175. col. 1
Luctatores dæmones 257.col.2
Lucomorij an quotannis reſurgant. 279.columna 2
L.Coſsitius 184.col.2
L.Marcius 123.col.2
Ludouici Alodiſij Imolenſis tyranni ſpectrum patris 237.col.1
Ludouicus Bauarus Imp. 134.col.1
Luna cælo non deducitur 126.col.2
S.Lupus Senonenſis 289.col.2
Lupus an ei quem prior vidit raucedinē adferat 18.col. 2
Lupos dæmones eſſe. 132. columnā ſecunda.
Luſitana mulier eximia duo filios peperit. 145.col. 2
Luſitaniæ Regum inſignia vnde nata. 234. col.2
Lutherus ex incubo genitus. 149. columna prima.
Lutheri mathæologi meteorologia. 124.columna 1
Lutgardis cautio. 245. columna ſecunda.
Lycaon morbus, lupina inſania, & chatrab. 173. col.1
Lycanthropi qui & quomodo, ibidem cum ſequentibus.
Lymphati 261.col.2
Lyncei. 13.columna 1.ad fi.

M

MAcedonius moriens citat Anaſtaſium ad iudicium ſed irrito conatu quia ſchiſmaticus 229.col.2
Marianus Craculus. 139.col.2
Mahometus hæreticus & magus. in Proloq. pag. 5
Magdalena Crucia. 171.colum.1.198.columna 2
Magiæ diſcuſsio quam neceſſaria, & difficilis. Proloq.
Magia quid 3.col.1
Magiæ diuiſio. ibid.col.2
Magiæ inuentor & perfector cacodæmon. 92.columna 2
Magia prohibita quid 3.col.2.ad me.
Mathematica quid & mira eius exempla. 27.columna 1.2. artificialis quid & quotuplex. ibid.
Magia duplex Perſarum mala vtraque: & vtriuſque origo à Satana. 6.col.1.2
Magiam dæmoniacam eſſe aliquam. 91.columna 1
Magiæ naturalis diuiſio. 8.col.1
Magiæ naturalis operatrices ſcriptores, & eorū cenſura, cautioque ibid.& ſeq.
Magiæ ſpecialis genera. 91.col.1
Magiæ vis in cacodæmone qualis & quanta 284 cum ſeqq.
Magiæ prohibitæ ſpecies quæ. 3.col.2
Magiæ dæmoniacæ notæ, ſeu indicia pacti initi. 103 col. 2
Magiæ dæmoniacæ quis primus auctor. 92.columna 1.94.col. 1
Magiæ poteſtas quæ in cœlos, aſtra, & elementa. 126 col. 2.cum ſeqq.
Magiæ dæmoniacæ libri 94.col.2
Magiæ dæmoniacæ ſcriptores vetuſti. 6.colum.2. & ſeq.
Magiæ naturalis auctor Deus. 7. columna 1.ad fin
Magiæ naturalis definitio ibid.
Magi an queant impedire actiuitatem agentis naturalis & varia exempla. 122.columna 1
Procellas ciere poſſunt. 127.colum.ſecunda. ſeqq.
Quid in aquas poſsint. 131. columna ſecunda.
Loco mouere quæ valeant, quæ non. 126. columna 2
Subſtantiales vel accidentarias formas an producant. 122.col.1
Poſſunt quæ dæmones nec amplius. 108. columna 2
Quid poſsint in fortunæ bona. 132.columna 1
An amplius poſsint in ſerpentes, quam alia bruta. 143.col.1.verſ.fin.
Nequeunt errare, nec quiduis ex quouis facere, nec ex quauis cauſa, vel quouis inſtrumento, nec in inſtanti, nec tempore nimis breui nec facere vt ſit vacuum. 122.co.1.2.144. col. 1
Magi pauperes & viles vbique cur. 139.columna 1
Magi ſeptentrionales, vt Finni, Biarmij & alij 116.col.1.Tartari. ibid.
Magi tres Euangelici quales. 8.col. 1. ante medium.
Magorum varia nomina apud Hebræos & quid ſingula ſignificent. 4.col.1.2
Magorum varia nomina apud Græcos & Latinos 5.col.2
Magorum vetuſtiſsimorum nomina ex varijs. 7. col. 1
Magorū poteſtas in orbes caleſtes & ſydera. 126. col. 1
Magis dæmones non ex pacto, ſed ſponte obediūt. 93.col.2.284. col.1
Magicæ in Hiſpanijs ſchola per Sarracenos introducta, quando ſublata in Proloq.pag.6
Magici effectus non ſunt gratiæ gratis datæ. 92. col.1.nec ſunt effectus bonorum Angelorum. ibid.nec ſunt effectus animarum. 93.columna 2
Magicæ virtutes. 116.col.1.& ſeqq.
Magicarum artium cauſa & genealogia per apologum. 93.col.2
Magnetis vis 20.co.2
Maleficorum cur maior nunc quam olim multitudo. Prolog. pag.6
Mammona. 257.co.1
Mammon. 256.col.1
Manes. 205.col.2
Manes accire. 217.col.2
Manes & Marcio vnde hæreſim ſumpſerint. 6. colum. 1
Mantenſium magorum error. 272. columna 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Manethon magus. 116.col.2.lin.vlt.
Manicum ſolanum. 190.col 1
Marin. 4.col.2
Marcus Ieſuita 123.col.1
Margulina prior à dæmone occiſus. 140.col.2
Margarita Eslingenſis. 177.col.2
Marcus hæret.& Magus.Proloq.& in 34.col.1
Marcos oppidum obſidione liberatum à Mago ....
B.Maria Virgo pro mundo intercedit.235.col.1, eiuſdem viſiones. ibid.
B.Mariæ Virginis odium inhæreticos.229 columna 1.eiuſdem varia miracula.paginis ſequentibus.
B.Mariæ de columna primum templum. 220.columna 1
Mariæ virginis deuotio quam vtilis exemplo probatum. 176 col.2
Maria ſoror Moyſis an ſcripſerit de alchimia.59 col. 1
Maria Pacheco mutata in Manuelem. 185.columna 1
Marſilius Ficinus à morte apparuit.237.columna 2
Marſi. 7.col.2
Marſorum virtus an fabuloſa. 132.col.2
Martinus II. 137.col.1
Martyres cur Deus permiſerit gladio necari,quos ab igne,aqua,&c. conſeruarat. 180.columna 2
Martyres quo pacto illæſi ſeruabantur, 123.columna 1
Maruthas Epiſcopus. 131.col.2
Maſcæ. 6.col.1
Matiſconenſis comes. 162.col.1
Matronæ Moſellanæ ſupplicium. 139.col.1
Martin.Presbyter Canonicus Legionenſ. 231.col. 1
S.Matthæi Euangelium quando repertum.229.col. 1
Maualis cur nomen dæmon. & Gall. Maton. 274.col. 2
MECHAESSEPHIM quid Hebr.4.colum. 1
Medea.118.col.2.& ſeqq.121.col.2.eius ignes. 123.col. 2
Melindani. 141.col.1
Meluſina. 131.col.1
Memoria quid conferre aut nocere queat dæmõ, 191.col. 1
Memphitis lapis 182.col.1
Menander hæret. & Magus. in Proloq. pag. 5
Menſa ſolis 38.col.1
Merlinus. 149.col.1 poſt med.
Meſſium & frugum excantatio. 132.columna 1
Metalli definitio. 56.col.2
Metalla an viuant. 53.col.2
Metalla cur ductilia. 54.col.1 init.
Metalla in quæ principia reſoluantur.55.columna 2
Metallorum materia & conciliata ſententia Peripateticorum & chemicorum. 54.columna 2
Metallorum omnium materia proxima an eadem eſſe poſſit. 57.col.2. & ſeq.
Metallorum omnium an vnica ſpecies perfecta. 56.col. 1.2
Metamorphoſes variæ, & an corpora per Magos fieri queant. 172.col.1
Metamorphoſes Gentilium, vt ſociorum Diomedis,Iphigeniæ,victimæ Cæſar. 111.columna 2
Metaphora in SS. 10.col.2
Metonymia in SS. 10.col.1.lin.vlt.
Michaelis Sidiritæ præſtigiæ. 114.col.2
Militares incantationes & ſuperſtit.26.columna 1
Miltarim alectoriæ expertus. 117.col.2
Miraculum & mirum quid ſint. 109.columna 2
Miracula an fidei efficax probatio. 111.columna 2
Miracula aut mira an magi queant facere.109.col. 1.cum ſeqq.
Mithra. 98.col.2
Mixta an à magis produci queant. 114.columna 1
Modus alchimiæ ſeu media quæ licita.67.columna 2
Mœris. 118.col.1.lin.1
Moguntinus dæmon diffamator. 33.columna 1
Monudrienſis Abbatiſſa. 188.columna 1, lin.1
Monſtra an de ſuis inferioribus prædicentur.57.col. 1.poſt med.
Monſtrorum quæ natura ſterilia. 57.col.2.
Monſtrorum origo. 145.col.1.cum ſeqq.
Morbi qui faciunt, vt quis mortuus videatur. 282.col. 2
Morbi ἄφωνοι. ibidem.
Morienis fictitius 11.col.1
Morituri quibus dexteram porrexerint an appareant poſtea. 245.col.1
Morituris quam terribilis dæmon appareat, 276.col. 1
Mermo. 261.col.2
Moſes quo apparuerit modo. 211.col.1
Moſes an ſcripſerit de alchimia. 50.col.1
Motus localis per aerẽ magicus.114.co.2.ſeq.
Motu locali quomodo dæmon vtatur in magicis.111.col.1.quid valeant mouere loco,& quomodo. ibid.
B.Muſæ felix tranſitus. 230.col.2
Muſica quomodo moueat. 43.col.1
Muſtelæ ex ore militis. 199.col.1
Muſtela & buffonis odium. 19.col.1

N

NAbuchodonoſor quomodo in belluã mutatus. 171.col.2
NACHAZ Hebr.quid. 4.col.1
Nacli obſidio ſoluta propter ſpectra. 265.columna 2
Napello educata puella veneno imbutura Alexandrum. 20.col.2
Naſcitur nemo medicus vel faſcinator.12.columna 2
Naturæ leges in magicis etiam vigent. 109.col. 1
Natura quo pacto operetur. 42.col.2
Naturæ leges in magicis etiam vigent. 109.col. 1
Naturæ ordo quotuplex. 42.col.1
Naturæ leges & vniuerſi ordo mutari nequit à Magicis. 122.col.1
Nauigãtibus litus cur moueri videatur. 113.col. 2
D.Nazianzeni viſio. 213.col.1
Neapolitanus rex vltimus Italus an per magiam deturbatus & an Italus eſſe queat. 137.col. 2
Nectanabus magus. 247.col.2
Necyomantiæ origo. 203.col.1
Nemeſis 217.col.2
Nero magicen irritam expertus. 111.col.1
Nicataguani. 172.col.2.lin.1
Nicenæ Synodo mortui ſubſcripſere. 222.colum. 2
Nigritæ. 142.col.2
Nobile Raymundi,genus nummi. 62.col.1
Nogeri viſio. 215.col.2
Noe & Chamus an ſcripſerint de alchim 50.
Noema dea Chinenſium. 135.col.1
Nomina non ſunt radij rerum. 44.col.1
Nomina ſunt vitæ expertia. ibid.
Nomina an à Deo rebus indita. ibid.
Nomina vimphyſicam nullam habent.30.31.
Nomina vnius linguæ non plus poſſunt quam alterius:nec Barbara quam Latina.43.columna 2
Nominum vis nec naſcitur ab imponentis ſanctitate, nec à linguæ dignitate. ibid.
Notoria ars. 92.col.2
Numerus formalis magicus qualis. 33.col.2
Numerus muſicus quid valeat. 34.col.1.2
Numeri imparis vis. 34.col.1
Numæ Pompilij cæna magica. 116.col.2
Nympha muliebris. 186.col.1
Nympharum variæ ſpecies.253.col.2.261.columna 1
Nympholiptæ. 261.col.1

O

OBlatio ſacrificij pro mortuis.231.columna 2
Obſeſſis qua mente herbæ & lapides poſſint alligari. 289 col.1.& 2
Ocimum cum maledictis plantatum vberius. 8.col. 1.lin.1
Octimeſtris partus ratio. 33.col.1
Oculorũ morbi & formicatio & halahol.247.col. 2.& ſeq.
Oddo Danicus. 134.col.2.verſ.fi.
Odoratus deceptio. 248.col.2
Oenothetis. 190.col.2
OF Hebr.quid. 4.col.2
Olebz Max. vrnula & lucerna inexſtincta. 49.col. 2
Ollerus Suecus. 134.col.2
Ollerus magus. 116.col.2
Oniropompi. 284.col.2
Operis huius occaſio & finis.in Proloq.prin. & fin.
Operum naturalium ſpecies. 41.col.2
Ophinſa. 190.col.1
Orationis vis contra ſpectra.224.colum.2.ad fin.
Oratio retrograda an qua talis effectiua 45.col. 1

Morbi

Ora-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Oratores quomodo perſuadent & mouent. 43. col. 1
Ordines vniuerſi quatuor. 42. col. 1
Orichalcum factitium & naturale. 54. columna 1
Origenes damnatus. 229. col. 2
Origen. errores dæmon Magis perſuadet. pag. 99. col. 2
Oromagda ſeu Oromazus 6. col. 1
Orpheus & Amphion magi. 35. col. 2. & 116. col. 2
Orphei caput. 176. col. 2. ver. ſi.
Othinus dæmon. 135. col. 2. verſ. ſi.

P

PActum magicum duplex, explicitum & implicitum, & vtrinſq; formulæ atq; ſolemnia 95. col. 1. & ſeqq.
Pactum magicum quale peccatum. 99. col. 1. vanum & pernicioſum. ibid.
Pactum tacitum Magicarum quotuplex, quale & quomodo dignoſcendum. 99. col. 2
Pactum tacitum quando non mortale. 100. col. 1
Pactum de apparendo. 236. col. 1. lin. 1.
Pactum de apparendo poſt mortem an licitum tutumve. 305. col. 2
Pacto non aſtringitur dæmon: & cur aliquando illi ſtet. 96. col. 1. 98. col. 2. ad ſi.
Palamne. 143. col. 1
Palea quomodo videatur eſſe trabs. 113. columna 2
Paleæ niues conſeruant & fructus maturant. 7. col. 2
Paleæ quomodo appareant eſſe ſerpentes & ſaltitare. 113. col. 1
Palingenij impietas. 93. col. 1. ad ſi.
Pamphile ſaga. 117. col. 1
Pandaura lapis. 37. col. 1
Pandulſus Capuanus. 233. col. 1
Pandoræ poculum an alchimicum. 50. col. 2
Panem & ſalem cur dæmon oderit. 134. col. 1
Panicus terror. 261. col. 2
Papiri Maſſoni malitia & ſtupor. 126. columna 1
Παραλαμβάνειν. 161. col. 2. lin. 1
Paraſceues filtorum vis curandi. 21. colum. 1
Paredrij. 284. col. 2
Paredri qui, & exempla. 275. col. 1
Parentationes. 205. col. 1
Partus prodigioſus in Regno Neapolitano. 110. col. 2
Partus monſtroſi varij in varijs locis. 145. columna 1
Paſetis præſtigia. 105. col. 2
Patres animam cælis tribuentes figurate locuti. 10. col. 1. verſ. fin.
S. Pauli Gentiles. 21. col. 1
Paulina ars. 92. col. 2
Pauonis caro neſcia putreſcere. 7. col. 2
Pecunias fictitias dat dæmon & magi. 138. columna 2
Pegnſiani orti à cane. 145. col. 2
Penetratio corporearum dimenſionum an dæmoni poſsibilis ſit, & an contra naturam. 169. col. 2. cum ſeqq.
Periapta. 45. col. 2
Pentaphylli herba. 33. col. 1
Perſei clypeus 171. col. 2
Perſarum cadauera cur non putreſcant. 203. col. 1
Peruani viperas ſine noxa quomodo contrectant: & mira illorum ſollemnia. 142. columna 1. 2
Perſarum duo Dij. 6. col. 1. ad ſi.
Petitio an potentior quia laminæ inſculpta. 45. col. 1
Petri de Paz tribuni Hiſpani apparitio poſt mortem egregiæ victoriæ cauſa. 238. columna 2
S. Petronella à B. Petro ſanata. 24. col. 2
Phaeton. ....
Phaetuſa ap. Hipocratem. 164. col. 2
Philippi Diaconi tranſlatio 161. col. 2
Philotis. 186. col. 1
Philennij ſpectrum mirabile & concubitus cũ viua Machata. 270. col. 2. & ſeq.
Philoſophi nomen vſurpant alchimici. 68. columna 2
Phrenetis & Mania quid 248. col. 2
Phylacteria 45. col. 2
Picus rex 118. col. 1.
Pici herba. 26. col. 2
Pici Mirandulani alchimia. 66. col. 2
Pigmæos fuiſſe & eſſe. 153. col. 2
Pici Martij herba vis 7. col. 2. 26. col. 2
Piloſi 257. col. 2. lin. vlt. & 263. col. 1
Pilularum numerus impar 33. col. 1
Piſani Magi 140. col. 2
Piſces inuicem mouens 178. col. 1
Planetaria ars 92. col. 2
Pla-
Platanus in oleam mutata. 60. col. 2. 175. columna 2
Platonicorum varia deliria 32. col. 2. 35. co. 1. 91. col. 2
Plumbo liquato manus lota Venetijs. 7. columna 2
Plutus & Pluto vnde ἅδης, 257. columna prima.
Πνεῦμα etiam accipi de anima. 219. columna prima.
Pœnitentiam diabolus non poteſt in lamijs impedire. 196. col. 2. in prin.
Poena 261. col. 1
Policriti ſpectrum & caput filij loquax. 176. col. 2. verſ. ſi.
Pomponatij lib. de Incantat. 8. col. 2
Potamantis. 190. col. 1. ad ſi.
Præfiſcini. 45. col. 2
Præſtantij pater. 173. col. 1
Præſtantij patris deluſio. 114. co. 1
Præſtigia quot modis dæmon operetur. 112. columna 2. verſ. ſi.
Præſtigiatorij effectus quib. regulis cognoſcendi. 114. col. 1
Præſtigiatrix magia, & exempla, & eius fundamenta quædam. 28. & 29. quam pernicioſa auctoribus & principibus fautoribus. 28. col. 2
Præternaturalia opera quæ. 41. colum. 2
Principibus quibus licita alchimia. 70. columna 1
Priſcillianus hæreticus & Magus. Proloq. pag. 5
Priſcilliani error. 131. col. 1. in me.
Proſopopæia in S. S. 10. col. 2
Pſeudochriſti tres Galli, hæretici & Magi. in Proloq.
Pſittaci locutio 176. col. 1. in prin.
Pſylli 7. col. 2. 26. col. 2
Pſyllorum & Marſorum vis in ſerpentes. 7. col. 2
Publij caput 177. col. 1
Pueri per diſtans ianuas aperientes. 26. col. 1 in ſi.
Putredinem quæ arceant 202. co. 2. ad ſi.
Pythagoras magus 177. col. 1. in med.
Pythagoræ magica facta 116. col. 2
Pythagoræ femur aureum ibid. & p. 50. col. 2
Pythonici magi 177. col. 1
Pythonici dæmones 284. col. 2. lin. 1

Q

QValitatum occultarum neceſsitas 35. columna 2. in fine
Quantitas vt ſic non eſt actiua. 32. col. 2. in ſi.
Quæſtiones & tormenta cur multi magi fortiter ferant 182. col. 1. & 2
Quirini cuiuſdam infœlix exitus 181. columna 1

R

RAbbinorum errores 4. col. 2
Renunculi decretorij 110. col. 2
Raptus cauſa 220 col. 1. & ſeqq.
Ratio an concedenda bruti: 179. columna ſecunda.
Raymundus Lullus 8. col. 2
Raym. Lullus verum aurum produxit. 62. columna 1
Reatinus circulator 28 col. 1
Regina ſagarum olim fuere 117. columna 1 in prin.
Regula diſcernendorum verorum effectuum à præſtigioſis 108. col. 2
Reliquiarum geſtatio 46. col. 1
Religio Gentilibus pro ſuperſtitione 1. columna 2
Religio quid Theologis 2. col. 1
Religionis & ſuperſtitionis differentia 2. columna 1
Reſurrectionis veræ effector ſolus Deus, non dæmon, nec natura. 278. col. 2
Inſectorũ imperfecta reſurrectio, 277. col. 2
Gentilium apparentes reſurrectiones explicatæ. 217. col. 2. & 279. col. 1. & ſeq. & 283 col. 1. 2. Reſurrectionis fictæ mirum exemplum 279. columna 1. in init. & 250. 281. de duobus ſtrigum reſurgentibus 283. columna 1
Reſurgentes cum Chriſto 211. col. 2
Richardo comiti mirum ſpectrum oblatum. 279. col. 2. in ſi.
S. Roberti viſio 275. col. 1
Romari Ramirez magi hiſtoria 193. columna 1
Ruta furtiua fertilior 7. columna 2. lin. vltima.

Universidad de Deusto Biblioteca

S

SAcrilegus punitus 233.col.1
Saga cur fœtida. 271.col.2
Sagæ poſſunt diſcernere an veræ tranſlationes ſint, & quo pacto. 169.col.1
SAHIR cur dæmon. 274. columna ſecunda.
Sal Agrigentinus aqua induratura, igne liquatur. 7.col.2.circa med.
Sal deeſt in conuiuijs magorum. 134. columna 1
Sal, bitumen, atramentum naturalia & artificioſa. 60.col.1.2
Salai Regis ſpelunca. 140.col.2
Salmanticæ laus. Prolog.pag.6
Salmanticenſis puer ſanans tactu. 24. columna 2
Salomon an diues per alchimiam. 50.col.1 in fine.
Salomonis Magica. 94.col.2
Salomonis exorciſmi quales. 286. columna ſecunda.
Salomonis Regis Magia qualis. 8. columna 1
Salutatores Hiſpaniæ an Magi & permittendi. 24.col.2
Salutatorum mendacia & errores. 25.columna 1
Salutatorum vis non eſt naturalis. ibidem columna 2
Samaria infamata Magiæ. 5. columna 1. ad finem.
Samuel an euocatus per phytoniſſas. 107. columna 1
Samuelis anima verè apparuit. 217. & ſequenti.
Sancti vim habent coercendi dæmonem. 283. col. 2.& ſeq.
Sanctorum reliquiæ contra ſpectrum. 241. columna 1
SS. variorum apparitiones. 220. cum ſeqq. foll.
Sanctorum ieiunia à Deo, & ſupernaturalia. 184.col. 1
Sanctorum dormientium duodecim. 183.columna 1
Sandaracha naturalis & factitia. 54. columna 1
Sanitatis donum eſt à Deo. 21. columna 1
Sardoi Heroes. 183.col.1.verſ.fi.
Sarracenus in Apulia theſauri repertor. 241. col. 1.ad fi.
Satyri. 257.col.2
Scaſi magi mors. 181.col.1 in fi.
Scantiarum aquarum flamma. 124.columna 1
Schiltachium à ſaga crematum. 133.col.1
Schiſmatico fauentis pœna. 231. columna prima.
Scholæ magicæ in locis diuerſis. 91. colum.2. cum ſeqq.
Scientias & artes quo dæmon pacto docere queat. 191.col.2.& ſeqq.
Scorpij Libyci induſtria. 178. columna prima.
Scotiæ Regis, contra Pictos ſtratagema. 247. col.1.
Scottus Parmenſis. 134.col.1
Scriptura loquens de animatione cæli quo pacto intelligenda regulæ aliquot. 10. columna 1.2.
Scripta Pontificia defendi Deo quam gratum 228.col. 1
Scorbiculæ ad pluuiam. 130 col.1
Selenitis. 105.col.2
Semen humanum quid. 148. columna ſecunda.
Semidei & Heroes veterum ex incubis. 149. col. 1
Senectus an in iuuentam queat mutari. 187. col 1.& fol.ſeqq.
Senſum doloris, an dæmon homini queat auferre. 181.col.2.& ſeqq.
Senſitiua vis quid poſſit pati à Magis. 189. col. 2
Senus pro ſinus apud veteres. 142. columna 1
Septem granula rixas prouocantia. 8. columna 1
Sepulchro Aiacis vox erumpens. 280. columna 1
Serapis. 257.col.1
Serpens querna fronde necatur, & Ibydis penna ſiſtitur. 20.col.1
Serpens iuuentam renouat. 187. columna prima.
Serpens mutatus in aurum. 175. columna 1
Serpentum incantatio. 106. columna 2. 143. col. 2
Seruij Tulli capilli. 123. columna ſecunda, in init.
Sybilla an vaticinata de alchimia. 50. columna 2
Sybilla alba. 266.col.2
Sybilla Nurſina. 215.col.1
Sigibertus Franc.Rex. 135.col.2
Sigillorum vis. 31.col.1
Silicernia. 205.col.1
Siluæ claſsis ſpeciem præbentes. 246. columna 2
Siluanus Epiſcopus falſo accuſatus. 133. columna 2
Silueſter II. 137.col.1
Simeonis Sali amuletum. 46. columna prima, lin vlt.
Simon Magus qualis, Prolog. pag.1
Simonis Magi præſtigia. 105. columna 2. 106. col. 1. 116.col.2
Simonis Magi prodigia. ibid.
Simonis Magi canis. 116. columna 2. 177. col. 1
Simonis Magi volatus. 105.col.2
Simon de Tornaco. 191.col.1
Simulacrum & vmbra an ab anima differant. 205.col.1
Siproeta. 186.col.2
Sirenes. 261.col.1
Siſyphus an artis alchimiæ inuentor. 50. columna 2
Socratis dæmonium. 290.col.2
Sodomitarum aoraſia. 114.col.1
Somni diuturni varia exempla, & an magicus poſſit conciliari. 182.& 183.
Soni & voces prodigioſæ ſtatuarum, hominum, &c. 246. columna prima, in fine, & ſequenti.
Sopater magus. 127.col.2 prin.
Sortilegi & Sortiarij. 6.col.1
Soſipatra. 193.col.1
Spagirica. 49.col.1
Species imaginarias quas dæmon queat ingerere. 189.col.2
Speciei differentia commiſceri & gignere. 149. col. 1
Spectrum vehit militem Hieroſolymam. 265. col. 2
Spectra portendentia futuras clades & calamitates. 267.col.1
Spectra quo pacto lapides queant iacere. 267. col. 2
Spectra vel animas nequeũt magi elicere, ſed ſimulantur à dæmonibus. 286. columna 2.
Spectra fœminea puellarum, matronarumve, quam varia 266.col.1.cum ſeq.
Spectra artificioſa. 246.col.2
Spectra vexantia domeſticos, & ſtrepitus cauſa. 267.col.1
Spectra ficta varia. 247.col.1. quale peccatũ, ibid. col.2
Spectra contemnens ab ijs truncatus. 265. columna 1
Spectrorum dona periculoſa. ibid.col.2
Spectrorum infeſtatio cauſa reſcindendæ locationis. 267.col.1
Specula. 37.col.2
Speculum cur vitietur adſpectu menſtruatæ. 18. col.1
Specula incendiaria. 9.col. 2.à med.
Sphinx. 261.col.1
Spirenſis puella. 184.col.1
S.Spiridionis miraculum. 175.col.1
Spiritus damnatorum & beatorum non ſubintrant corpora. 214.col.2
Spirituum apparitiones à quib. exploſæ, 204. defenſæ ab auctoritate Gentilium. ibidem. col. 2
Spirituum ſeu animarum diſcernendarum ratio. 213.cum ſeqq.
Spirituum apparitio probata contra Philoſophos ratione. 206.col.1.2.
Sporus. 186.col.2
Stallichten.Germ. 123.col.2
Staniſlaus. 284.col.1
S.Stephanus Dienſis. 289.col.1
Stigma Magorum. 98.col.2
Stigma ſagarum inſenſile qua forma. 183.columna 2.prin.
Stomoma. 54.col.1
Struthiocameli oua non excluduntur aſpectu. 19.col 1
Stryges. 6.co.1
Stumph Petter Bebburgenſis. 174.col.2
Succuba dæmon an parere queat. 150.col.2. exempla varia quomodo accipienda. 151. col. 1
Supernaturalia opera quæ. 41.col.2
Superſtites qui. pag.1.col.2
Superſtitio falſi cultus. pag.2.col.2
Superſtitio vnde dicta. pag.1.col.1
Superſtitio indebiti cultus. pagina 2. columna 2

Universidad de Deusto Biblioteca

Superſtitio in malo pag. 1. columna 2. in fine, & 2. col. 2. in med.

Synagoga credidit animas apparere. 217. co. 1

T

TActus ſolus non eſt cauſa effectuum mirandorum 24. col. 1. in fi.

Tactus ſenſum in corpore aſſumpto poteſt dæmon fallere, vt & alios ſenſus. 267. col. 2. & ſeq.

Tactu ſanant nonnulli 21. & ſeqq.

Tarantulæ venenum. 7. columna ſecunda, poſt medium.

Tarentinus ſenex 187. col. 2

Tardictylis. 190. col. 1

Tartari Polonos arte magica fundunt. 135. colum. 1

Taurus verbis domitis. 143. col. 2

Taurominitanorum iuuenum ex ebrietate væſania. 249. col. 1

S. Telmi flamma. 124. col. 1

Temperamentum æqualitatis quod Itali medici quidam confinxerunt impium eſt. 12. col. 2

Tentare quantum ſinatur Diabolus. 195. columna 2. & ſeqq.

Tenebras Magi excitant. 131. col. 2

Terra opus ſacrum quid Hippocrati. 50. co. 2. verſ. fin.

Terræ motus cauſare an queant Magi. 127. col. 1

Teſtimonium pauperum an admittēdum. 63. colum. 1

Teſtimonium domeſticum quando validum. ibid.

Teſtudo quomodo excludat oua. 19. columna prima.

Thaumaturgica magia. 28. col. 2

Theangelus. 190. col. 1. init.

Theatini. 124. col. 1

Theodorus monachus 170. col. 1

Theotrenus magus. 177. col. 1

Theophilus medicus. ....

Theophilus Vicedominus. 137. col. 2

Theriaca quotuplices habeat vires. 37. columna 2

Theſauri cuſtodes dæmones. 254. col. 1. 269. columna 1. & dracones. ibid.

Theſauros quærentes magi à dæmone necati. 140. col. 2

Theurgia impia eſt 92. colum. 2. nulla eſt 94. col. 1

Thraſyllus. 249. col. 1

Thyniæus. 193. col. 1

Tironibus religionum infeſti dæmones. 250. columna 1

Transmutationes ſagarum in beſtias. 172. col. 1. & ſeq.

Tobias quo pacto viſum receperit. 7. columna 2

Torpedo torpefacit manum piſcantis. 20. columna 1

Tranſlationes locales Magiæ quadrupl. 168. col. 2

Tranſuectiones corporum à dæmonibus factæ aliquando ſunt citra defatigationem maleficarum. 169. colum. 2. exempla. 161. & ſeqq. fol.

Treuirenſis ruſtici factum. 130. col. 1

Treuirenſi ditioni vnde labes ſagarum. Prolog. pag. 6

Triſcalinus parochum diffamans. 133. columna 1

Triticum & ſiligo mutantur in iuuicam. 60. col. 2

Triticum, lolium ſiligo an ſpecie differant. ibidem.

Thrithemij Steganographia. 94. columna ſecunda.

Tuſcia veſtalis cribrum aquiferum. 125. columna 1

Tympanum expelle lupina ſonitu rumpit tympanum agnina expelle tenſum. 7. columna 2

Tyreſias 186. col. 2

Tyreſias & Melampus non intellexere voces auium. 178. col. 1. lin. 5

V

VDo Magdeburg Epiſcopus. 233. col. 2. & 236. col. 2

Vagiones. 151. col. 1. in fi.

Varus. 119. col. 2. circ. med.

Vellus aureum. 50. col. 2. 269. col. 1

Venefici. 5. col. 2

Veneris montes. 158. col. 1. 233. col. 2. med.

Veracrucij quædam refutata. 24. col. 2

Veratrices. 6. col. 1

Verborum ſignificatio an ſit effectiua 44. co. 1

Verborum complexio an effectiua. 44. col. 2

Verborum inſuſurratorum in aurem tauri vis nulla 17. col. 2. à med.

Verborum, & nominum ſeu incantationum vis 41. col. 1. & ſeqq.

Vermiculi mutantur in alites 60. col. 1

Veſpertilio folijs platani abigitur 20. col. 1

Veſtales Romanorum ſagæ. 134. colum. 2. ad med.

Viceciliuus auis 277. col. 2

Victoriam in bellis an magi largiri valeant; item ad verbium expugnationem iuuare, &c. 134. col. 2

Vipera arundine icta obſtupeſcit 20. col. 1

Virgo vt concipiat an dæmon queat efficere. 131 col. 2

Vir an in fœminam poſsit mutari 186. col. 2

Viruncolorum ſpectra 268. col. 1

Virgam aut alia membra an verè dæmon augeat aut amputet 171. col. 2. ad fi.

Viſio fit introſuſceptione non emiſsione 18. col. 1

Viſio & viſus qui differant 210. col. 1

Viſionum exempla quædam in S. Hiſtor. ibid. col. 2

Viſus ſeu aſpectus non eſt efficax ad ſanandū morbos vel alia huiuſmodi mira 17. col. 2

Vita non pendet à numeris. 188. colum. 2. in med.

Vitæ periodus an aliqua certa cunctis, ibidem col. 1

Vitam perpetuare homini non poteſt dæmon. 189 col. 1

Vitales actiones tribuere dæmoni in corpore aſſumpto error ....

Vlrici Molitoris error. 154. col. 2. et 161. col. 2

Vmbra quid 205. col. 2

Vnguenta cur adhibeat dæmon in tranſlatione 169. col. 2

Voce ſola morbi & vulnera ſanari, vel mira alia nequeunt perfici 17. col. 2

Voces animalium vt in homine audiantur an poſsint magi facere. 177. col. 2 in vteris prægnantium ibid.

Voluntaria & pro libito exſtaſis eſt magica. 198 col. 2

Voluntati an dæmon vim facere & quomodo inducere queat, etiam quoad peccatores. 195 col. 2

Voluptas ne eſſe queat in concubitu cum dæmone 150. col. 1

Vratislai & Gremozilſai bellum 136. col. 1

Vriel, an nomen angeli 48. col. 1

Vrſariorum amuleta 47. col. 2. lin. 1

Vter vnde ſagi, & ſagæ potant ſcientiam. 192. col. 1 poſt med

Vteri ſtrangulatio 283. col. 1. poſt init.

Vulnera arceantur ne magicis 180. col. 2. & ſeq.

Vulnerum militaris curatio 21. col. 1

VValtherus de Milene 264. col. 2

VVeſtphala diris filium immobilem reddidit 17. col. 2 ad fi.

VViſſelkinderen, vel VVechſelbalch. 151. col. 1

X

Xaca Iaponicis 149. col. 1

Z

ZAbulus 94. col. 1. in fi.

Zaburis Hiſpaniæ quales 19. col. 2

Zamoren. monacho pactum & apparit 241 col. 2

Zedechiæ Iudæi præſtigia 114. col. 1

Zelotypiæ poculum 41. col. 2

Zoroaſter non vnus, ſed multi, & qui? 6. colum. 2

Zoroaſtri artes 116. col. 2. lin. 1

Zyto Bohemus 106. col. 1. 285. col. 1

Zytonis Bohemi præſtigia. 106. co. 1. 285. co. 2

Universidad de Deusto Biblioteca

SACRAE SCRIPTVRAE, ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA his libris emendata vel explicata.

Ex Veteri Teſtamento.

GENESIS 1.v.16.10.col 2.& 2.v.9.189.col.1.& 6.v.3.188.col.1,6.v.11.10.col.2.148.col.1.& 19.114.col.1.271.col.2.13.& 32.v.14.260. col.1
EXODI. 7.& 8,107.col.2.& 13.v.16.45.col.2.& 22.v.18.pag.4. col.2
LEVIT. 26.v.34.pag.10. col.1
NVMEROR. 5.pag.41. col.2
DEVTERON. 6.v.28.45.col.2.& 31.v.2.188,col.1.& 32.v.3.10.colum.1.32.v.39.128. col.1
REGVM. lib.1.c.16.v.vlt.288,col.1.& 1.Reg.28.4.col.1.& pag.106.col.1.217.cum ſeqq.2.Reg.14.verſ.14.241.col.2.& 4.Reg.9.v.22.pag.5. col.1
PARALIP. 1.16.ver.26.col.2.v.33.10.col.2
ESDRÆ. 4.4.v.1.48.col.1.& eod.lib.4.c.8.v.2.pag.50. col.2
TOBIÆ. 6.v.8.288.col.1.& c.7.pag.7.col.2.& 8.v.2.288. col.1
IOB. 1.v.16.& 19.128.col.2.& 259.col.1 244.& 7.v.10.241.col.1.& 9.v.22.284.col.2.& 15.v.1.10.col.2.& 38.v.7.10.col.2
PSALMOR. 32.v.61.10.col.2.& 57.v.6.106.col.2.& 71.v.18.pag.110.col.2.& Pſal.135 ibidem.& Pſal.78.v.57.49.col.1.Pſalm.90.v.5.& v.6.258.& 102.v.15.187.col.2.v 15.& 16.241.col.1.& Pſ.105.23.pag.49.col.1.& 113.10.col.2.& 115.v.15.199.colum.2.& 146.v.4.pag 44.col.1.& Pſal.103.v.20 pag.259.col.1
PROVERB. 23.v.33.248. col.1
ECCLESIASTICI. 3.24.67.col.2.& 46.v.vlt.107.col.1.217. col.2
ESAIÆ. 1.Proloq.pag.8.verſ.med.& 2.v.21.258.col.1.& 28.v.19.pag.4.col.1 & 34.v.14.258.263.col.1.& 40.v.vlt.259. col.1
IEREMIÆ. 7.v.18.10.col.2.& 8.v.17.pag.143.col.1.& 44.v.17.10.col.2.Threnor.4.263. col.1
EZECHIELIS. 8.v.3.168.col.2.& 27.v.11.153. col.2
DANIELIS. 4.v.32.10.col.2.cap.6.& 14.pag.171. col.1
IOELIS. 1.Proloq.pag.8. poſt med.
AMOS. 8.Proloq.pag.8. poſt init.
SOPHONIÆ. 3.v.5.10 col.2

EX NOVO TESTAMENTO.

MATTHÆI. 4.v.8.& 161.col.1.2.& 11.verſ.22.10.col.2.14.v.26.218.col.2.& 17.218.col.1.& 23.v.5.45. col.2
LVCÆ. 4.v.9.161.col.1.& cap.9.v.38.pag.284.col.2.cap.10.v.19.pag.44.col.1.& 11.v.19.271.& 14.v.3.7.218.col.2.& 16.v.26.241.col.2.& 19.v.40.10.col.2.& vlt.v.30.
IOANNIS. 8.v.48.& 49.col.1.& 20.v.19.218. col.2
ACTORVM. 11.15.219.colum.1.& 12.170.col.2.& 17.v.22.pag.1. col.2
I. CORINTH. 10.ver.13.196.col.1.& 11.v.9.21. col.1
II. CORINTH. 5.v.4.212. col.2
EPHES. 6.v.6.Proloq.pag.4.v.12.Proloq.pag.3.& vlt.v.12.284. col.2
I. THESSALON. 4.ver.13.284.col.2.241 col.2
HEBRÆ. 2.v.5.112.col.1.& 11.v.34.181 col.in init.
I. PETRI. 3.v.19.& 4.v.6.219.col.1.& 5.v.8.Proloq. pag.3
II. PETRI. 3.241. col.2
APOCALYP. 7.v.1.12.& 9.Proloq.pag.8.in med.15.275.ver.11.257.col.2.& 16.v.13.Proloq.8.& c.20.v.2.275.

LOCA VTRIVSQVE IVRIS.

c.1.& 4.26.q.5.fol.46. col.2
c.Epiſcopi.26.q.5.fol.65.col.2.155.col.2.& 172 col.2

c.ſpon-

c.ſpondent de crimin.falſ.in extrauag.62.col.2.in fi.& 61 col.2
Concil.Braccarenſe.1.pag.131 col.1
Concil.Elibertinum.222 col.2.init.
Concil.Nicanum.1.222 col.1
L.oſtentum.de verb.obligation.217 col.2
L.ex Senat.conſulto.ad legem Cornel.de Sicar.217 col.2
L.multi,C.de malefic.& mathe.28.col.2.& 217 col.2

LOCA PATRVM ET ECCLEſiaſt. Scriptor.

Alcymi,142 col.2
Ambroſii.223 col.2
Anaſtaſii Niſſeni.144 col.1
Arnobij 6.col.2.179.col.1
Auguſtini 107.col.1.113.col.2.154.col.2.252.col.1.225.col.1.fi.244 col.1
Baſilij Cæſar 46.col.2.229 col.1
Burchardi lib.2 q.10
Ceſarij 207.col.2
Caſſiani.148.col.2.260.col.2.284 col.2
Chryſoſtomi 46.col.2.148.col.2.171.col.1.244 col.2
Clementis Romani 6.col.2.116 col.2
Euſebij 116.col.2
Firmiliani 111.col.2.init.127 col.1
Helinandi 199.col.1
Hieronymi 34.col.1.46.col.2.263.col.1.29.col.1.fi.
Halarij 142.col.2.fi.
Hildegardis 199.col.2
Hugonis de S.Victore vel Eteriani 155.col.2
Irenai 98.col.1.in fi.
Iſidori Hiſpal. 244.col.2
Iuſtini Martyris 6.col.2.126.col.1.107.col.2 220.col.2
Lactantij 2.col.1.7.col.1.178.col.2
Nicephori 261.col.2
Originis 42.col.2.220.col.2
Paulini 223.col.2
Pet.Bleſenſis lib.2.q.27 ſect.2
Philaſtrij 148.col.2
Tertulliani 105.col.2.123.col.1.220 col.2
Theophilacti 244.col.2
Thomæ Aquinatis 32.col.2.51.col.2

PROPHANÆ HISTORIÆ VEL Philoſ.aut Poeſ.ſcript.loca.

Eliani 179.col.1
Apulei 115.col.2.117.col.1.205.col.2.280.col.1.init.
Ariſtotelis 54.col.2
Auſonij 186.col.2
Calpurnij 15.col.1
Cedreni 62.col.2
Ciceronis 2.col.1
Claudiani 104.col.2.240.col.2
Eunapij 268.col.1
Euripidis 203.col.1
Fracaſtorij 179.col.2
Galeni 179.col.1
Gellij 132.col.1.184.col.2
Glycæ 93.col.1.116.col.2
Herodoti 175.col.2
Hippocratis 183.col.2.& 289.col.2
Horatij 172.col.2
Iamblici 180.col.2
Ioſephi 8.col.1.& 289.col.2
Lucani 96.col.1
Lucretij 1.col.1.20.col.1.207.col.1
Manilij 49.col.1.142.col.1.146.col.2
Nonij Marcelli 2.col.1
Ouidij 132.col.2.172.col.1.187.col.1
Philoſtrati 177.col.2.279.col.1.283.col.1
Platonis 54.col.2.148.col.2.198.col.2.in fi.
Plinij 53.col.2.199.col.1.286.col.2
Plutarchi 199.col.1.178.col.2
Procopij 259.col.2
Propertij 172.col.1.205.col.1
Pſelij 137.col.2.in fi.
Senecæ 120.col.2.127.col.2
Suidæ 6.col.2.in fi.
Virgilij 205.col.1.264.col.2.272.col.1
Zonaræ 170.col.1

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca